BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
31 I
7

8.37.I.7

VINCENTII MADII BRIXIANI ET BARTHOLOMAEI LOMBARDI VERONENSIS

IN

ARISTOTELIS

LIBRVM DE POETICA
COMMVNES EXPLANATIONES:

MADII VERO IN EVNDEM LIBRVM
PROPRIAE ANNOTATIONES.

Eiuſdem de Ridiculis:
Et in Horatii librum de arte Poetica interpretatio.

In fronte præterea operis appoſita eſt Lombardi
in Ariſtotelis Poeticam præfatio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

~~Bernardini Cattanij~~

*Venetijs, in officina Eraſmiana Vincentij
Valgriſij* .M D L.

CHRISTOPHORO MADRVTIO
TRIDENTINORVM, BRIXINENSIVMQ. EPISCOPO, AC PRINCIPI OPT. ET CARDINALI AMPLISS.

VINCENTIVS MADIVS F.

ETSI *uniuerſam philoſophorum ſcholam, & hiſtoriam omnem,* CARDINALIS *ampliſsime, teſtem habeo, amicitiam rerum omnium unam eſſe dulciſsimam, eaq; in hominum ſocietate efficacius omnino nihil inueniri: uſu tamen, dum Patauij Philoſophiæ ſtudijs operam nauarem, ubi me ad amicitiam contuli Bartholomæi Lombardi Verona (urbe quidem illuſtribus ingenijs fœcundisſima) orti, qui & ipſe ſtudijs eiſdem in eadem tunc ciuitate uacabat, id potiſsimum uerum eſſe deprehendi. fuit enim inter nos ea charitatis, ac beneuolentiæ conſenſio, ut ne momento quidem temporis, dum ille uixit, ſeiuncti eſſe ualeremus; neque poſtquam è uita exceſsit, ulla unquam obliuio, ullus caſus, ulla temporis diuturnitas memoriam eius in me delere potuerit: quandoquidem mutua inter nos amicitia ex amœniſsimis Philoſophiæ ſtudijs orta, longa plus annis uiginti conſuetudine, communi contubernio, otio, uictu, omnibus deniq; officijs fuerit coniunctiſsima. Is igitur, nonus iam hic agitur annus, ubi in Patauina Inflammatorum Academia (nomen arbitror tibi minime ignotum, qui omnia fermè Italiæ gymnaſia, Patauinum præſertim, optimarum artium cauſa, peruaſiſti) Poetices Ariſtotelis librum publicè cùm explanare uoluiſſet: exordio, quod in hoc uolumine primum legitur, uix dum habito: ſputo ſanguinis primùm, phthoe deinde correptus, in medio uitæ curſu morte præreptus eſt, incredibili mehercle omnium, qui eum norant, mœrore: erat enim doctrina, atque adeò moribus propè ſingularis. cuius immatura mors mihi quàm triſtis, quàm amara, atque acerba fuerit, qui ſuaues, ac periucundos amicitiæ fructus aliquando deguſtarunt, ij ſecum ipſi reputent. Vt igitur amici uiuentis honori, ac dignitati nunquam defui, ita ſanè uita functo deeſſe nolui. nam quos in Ariſtotelis de Poetica librum commentarios unà ſcribere cœperamus, ut è tenebris nomen eius, fato (ut aiunt) etiam reluctante, ſi id per me fieri poſset, eriperem, in lucemq; reuocarem, ſummis laboribus, atque uigilijs ad finem perduxi. Horum itaque ſi ulla erit omnino laus, gloriæ*

partem amicus meus feret. quem ſi à ſilentio, atque hominum obliuione mea induſtria uendicauero, eius itidem patriæ, cui magnopere me debere non diffiteor, aliqua ex parte ſatisfaciam. Franciſcus enim pater meus, uir nobilis, atque integerrimus (ſi id, quod uerum eſt, citra iactationem effari licet) Gaſpare Veronenſi, literis, moribusq́; probatiſſimo in humanioribus literis eſt uſus præceptore. Ego item, ſi quid in diſciplinis profeci, uiris Verona ortis, Hieronymo præcipuè Bagolino, ſcientijs omnibus referto, ac prædito præ cæteris in Philoſophia præceptoribus meis, uiris mehercle omnibus egregijs, id totum acceptum refero. Ad hæc accedit, quòd cùm amicus meus ſingularis, egoq́; unà tot annos coniunctiſſimè, amantiſſimeq́; uixerimus, à ſumma noſtra charitate, ac beneuolentia minimè abhorrere uiſum eſt, ſi contenderem, ac ſumma ope niterer, ut apud literatos, ac ſtudijs, doctrinisq́; deditos uiros in poſterum etiam utriusque noſtrum ſimul duraret, perſeueraretq́; memoria. Neminem itaq; futurum arbitror, qui his auditis, huiuſce libri edendi conſilium meum non approbet.

Cùm autem noſtras haſce uigilias, Cardinalis ampliſſime, in diuinum Ariſtotelis de Poetica librum, in lucem edere conſtituiſſem, ut ornatiores coràm te uenirent, nonnulla alia, quæ hoc in uolumine continentur, eis addenda eſſe putaui. ſub auſpicijs enim celebratiſſimi nominis tui, ut in apertum prodirent, iam ſtatueram. quid ſtatueram? quaſi id mihi eſſet integrum: immo pluribus de cauſis, hisq́; ualidiſſimis, tibi illæ, qualeſcunque ſint, optimo iure debebantur. Nam, ut omittam illuſtriſſimæ familiæ tuæ nobilitatem & decus, principatus ampliſſimos, ſacerdotiorum dignitates perquam eximias, ſingularem gratiam, qua apud CAROLVM Cæſarem inuictiſſimum, FERDINANDVM Romanorum Regem munificentiſſimum, ac eorum plurimis nominibus inſignes liberos plurimum polles: quæ mehercle omnia tanta ſunt, ut literatos quosque ad libros tibi quotidie mittendos, tuoq́; nomini commendandos non excitare ſolùm, uerùm etiam cogere poſſint: egregiæ in primis tamen animi tui dotes id me facere compulerunt. De quibus quoties cogito, illud mihi in mentem uenit, quod Ariſtoteles de circulo in libro de Mechanicis quæſtionibus affert. ait enim circuli naturam admirabilem eſſe, quoniam ex contrarijs conſtat: ac propterea opera admirationis plena, machinis, quarum parens ipſe eſt, homines efficere. Id autem uiris uirtute præditis, cùm ex contrarijs & ipſi conſtent, optimè quadrat. nam cùm uirtutes moribus confectæ, eiuſdem Ariſtotelis teſtimonio mediocritates eſſe ſciamus; quas circuli centro proportione reſpondere contendit: mediocritates autem ex contrarijs aut conflatæ

ſint,

ſint, aut contrariorum ſaltem naturam ſapiant: mirum profectò non erit, ſi uiri uirtutibus inſigniti admiranda efficiunt. Quorum illud maximum mihi ſemper eſt uiſum, eos dũ alijs inſeruiunt, eiſdẽ non tyrannico, ſed regio more, hoc eſt, illis ita cupientibus felicißimè dominari. At cùm uirtutes omnes cõmuni omnium conſenſu (parcat mihi pudor ille tuus ingenuus, PRINCEPS *illuſtrißime: non enim auribus tuis ſeruio, ſed uera loquor) caput tuum uenerandum, perinde ac ex lauro ſertum certatim exornent: nulli mirũ uidebitur, ſi me, qui nihil magis, quàm uirtutes ſemper expetiui, eximiæ uirtutes tuæ me ad te rapuerũt, tibiq; penitus dediderunt, laboresq; hoſce noſtros tibi ut dicarem, impulerunt. Auxit etiam hanc meam uoluntatẽ amor in te meus (ut ego quidem ſentio) minimè uulgaris, quo te ſemper & colui, & obſeruaui. cuius uim dum mecum ipſe reputo, Princeps ſapientißime, illud ſæpe ſum admiratus, cur gemmas, margaritas, cæteraq; id genus prætioſa auro comparemus, uiciſsimq; eiſdem aurum tribuamus; amorem autem amore tantùm compenſemus. quod propterea fieri arbitramur: quoniam cùm amor uehemens quædam in eum, quem amamus, animi propenſio ſit: humano autem animo ſub lunæ globo neque præſtantius quicquam, neque quod eum æquet, reperiatur: iure optimo fit, ut ipſe ſibimet & præmium, & precium exiſtat. Vnde Deus optimus maximus non aurum, non gemmas, non imperia, ſed animum noſtrum, quo nihil in homine nobilius, erga ſe propenſum eſſe exoptat. Cùm itaque uenerandus ille ſenex* GAVDENTIVS *pater tuus illuſtrißimus, ob eximias uirtutes, & præclaram filiorum prolem immortali gloria dignus, amore non uulgari me ſemper ſit proſecutus:* ALIPRANDVS *præterea illuſtrißimus frater tuus recolendæ memoriæ (cuius præſtantiam apertè declarant honores ampliſsimi, clarißimis ab eo rebus geſtis parti; quos in præſentia cùm anguſto epiſtolæ loco ſim circunſcptus, iure optimo de induſtria prætereo, ne non dicendo de eo, uidear dicere uoluiſſe) qua fuerit in me animi uolũtate, cùm Patauij auditorium meum mea ſumma cum laude frequenter illuſtrarit, apertißimè demonſtrauit: & tu quoque, Princeps illuſtrißime, quanto me amore complectaris, teſtis ſit (ut alia omittam, atque præteream) urbs tua Tridentum, cùm inuiſendæ amplitudinis tuæ, atque genua amplexandi gratia eò me contuli; ubi tu me tam peramanter, & perhumaniter (quæ tua ſumma fuit benignitas) excepiſti, ut diei illius recordatio mihi nunquam memoria exciderit: quis tam inhumanus, ac ferreus ſit, qui cùm ſe à tot Heroibus amari ſentiat, amorem pro amore non rependat? At bellè mecum hac in re agi ſentio; cùm in rebus honeſtis uincere pulchrum ſemper ſit habitum, quòd te à me*

uehementius

uehementius amari, uel (ita dicam) redamari haud quaquam dubitem. patiaris, Cardinalis optime, me tibi hac in parte eſſe longè ſuperiorem: quando id ratio manifeſtè poſtulet. nam cùm amor pulchræ rei deſyderium ſit, & quo ſanè quid pulchrius eſt, eo etiam ardentius amari par ſit: tu uero corporis, & animi pulchritudine me plurimùm antecellas: maiorem etiam in te meam, quàm in me tuam, beneuolentiam ſuſcitari dubio procul oportet. Quam etiam maiorem reddunt, Princeps ampliſsime, tot in me tua collata merita, atque officia: ut nihil habeam, ne uitam quidem ipſam, quod tuis maximis beneficiorum uinculis non ſit obſtrictum. E quibus illud unum commemoraſſe ſatis ſit, quod in Hieronymi Mirani diſcipuli mei, & fratris eius ciuium Tridentinorum, irrogata mulcta pœnaq́; florenorum (ut appellant) octingentorum, contuliſti. hac ut eos abſolueres, cùm antea multi ne ſummis quidem precibus exorare potuiſſent, unica literarum mearum, atque ea leui (qui meus eſt pudor) ſignificatione tam mihi libenter condonaſti, quàm qui maximè. Nec id tibi ſatis eſſe uiſum eſt, niſi me literis tuis, quæ theſauri loco apud me conſeruantur, amicè, ac familiariter admodum etiam reprehenderes, quòd in tam exili munere petendo hæſitare, cunctariq́; ſim uiſus; cùm longè maiora in meam gratiam te facturum pollicereris, atque reciperes. Fuit hæc tua in me liberalitas, Princeps illuſtriſsime, quam acceſsione tanta exornaſti, ſupra quàm credi poſsit mihi iucunda, ſimulq́; grata: cuius memoriam beneuolentia colam ſempiterna: cùm præſertim in amici mei ſummam utilitatem redundauerit. nam quæ in gratiam amicorum obtinemus, cum omnibus multo chariora, gratioraq́; eſſe debent, quàm quæ ſibi ipſis homines impetrant: tum mihi potiſsimùm grata ſunt, cui ſic amicitia colitur, ita res amicorum cordi ſunt, ut in ijs curæ ac diligentiæ plus adhibeam, quàm in meis. Accipe igitur Cardinalis, maximis clariſsimiſq́; uirtutibus ornate, à me ſummopere amate, optimè de me merite Madij tui, atque adeò Lombardi ſcriptiones has, tuo nomini ubique terrarum uenerando commendatas; atque ab eo animo habe, à quo quàm libentiſsimè longè plura, ſi plura præſtare poſſet, eſſes habiturus. non mehercle, ut tuis in me ampliſsimis officijs gratiam ullam relatam putes: (quippe qui ſciam te potius ſtudere, ut in alios merita prioribus maiora ſemper, & cumulatiora conferas, quàm, ut ab eis ulla tibi gratia referatur, expectare) ſed ut apud omnes teſtatum relinquam cum maximam in te meam beneuolentiam exiſtere, tum etiam, cùm omnia dediſſem, longè tamen plura reſtare, quæ tibi deberem. Cumulo autem tuorum erga me meritorum accedit (niſi mea me fallit opinio) ſcriptionis huius noſtræ perennitas, atque immortali-

tas:

tas: quam planè ſi aſſequi ualuerimus, (id quod nos omni ſtudio contendimus) eam acceptam iure tibi referemus. nam cùm fortuna uirtutum tuarum comes perpetua cunctis in rebus feliciſsimè tibi ſemper arriſerit, immortalitati quoque diuini nominis tui optimè conſulens, atque proſpiciens, efficiet noſtro teſtimonio, qui Philoſophiæ, hoc eſt ſtudio ueritatis in primis operam nauamus, maioris apud poſteros fidei, ac certitudinis gratia, ut eximiæ uirtutes tuæ his noſtris literarum monumentis ad omnem memoriam commendentur. Vale. XVIII. Cal. Sept. MDXLIX.

Ex almo Ferrarienſi Gymnaſio: Regnante HERCVLE. II. *Ferrarienſium*. IV. DVCE *opt.*

ARTIS POETICAE

STVDIOSIS.

NE quà in re quis ueſtrum inter legendum noſtras has uigilias, conſilii noſtri rationem expetat; quæ pauca admonendi mihi uiſi eſtis, ea uobis quàm breuiſsimè potero exponam. Nos, quanquam Paccii uiri nobilis, ſummeq; eruditi uerſionem nonnullis in locis tanquam non fidelem repudiamus, noſtrum tamen conſilium non fuit, librum hunc Ariſtotelis de Poetica in latinum ſermonem conuertere. Nam cùm multo plura ſint ea, quæ ipſe rectè, & fideliter tranſtulit, quàm illa, in quibus nos ab eo diſſentimus: cumq; ex iis, in quibus ipſe bene ſentit, pleraq; nobis nonnihil opis ad hanc rem, quam perfecimus, attulerint: iniqui, ac ingrati animi eſſe nos hominibus uiſum iri exiſtimauimus, ſi uel ob pauca errata, multa ab eo rectè dicta, noua noſtra tralatione obſcurare ſtuduiſſemus: uel à quo beneficium accepimus, eius labores paruifeciſſemus. Eadem de cauſa duas epiſtolas eiuſdem Paccii, quas in fronte ſuæ tralationis ſcripſit, ab hoc noſtro opere non excluſimus: præſertim cùm nobis illæ non inutiles fore ijs uiſæ ſint, qui hunc Ariſtotelis de Poetica libellum tractaturi ſunt. Lectionum autem uarietates, correctiones, opportunas dubitationes, diuerſorumq; auctorum loca ad rem propoſitam conducentia, ac explanationum diuerſitates, et ſi quæ alia ſunt huiuſmodi, ab nudis uerborum Ariſtotelis interpretationibus, quas communes appellauimus explanationes, ſeiunximus, ac annotationum nomen eis impoſuimus: cum, ut dictorum auctoris explicationes à cæteris rebus diſtinctè ſcriptæ, faciliorem ad cætera intelligenda aditum uobis præbere poſſent: tum etiam, quia diuerſa hominum ingenia ſunt, ſi alijs exteriorē uerborū cognitionē tantùm, alijs uerò interiora, altioraq; cognoſcere in animo eſſet, ut utriſque ſatisfaceremus: dum quod alterutri mallent addiſcere, id eis diſtinctum ac ſeparatum afferremus. Sicut uerò Paccij tralationem, ut alia noſtra noua obſcuraremus, tentare non auſi ſumus, ita contextum græcum Ariſtotelis, quem multis in locis mancum, deprauatumq; offendimus, immutare noluimus: ſed uerba eius omnia ante ſingulas latinas tralationes ita repoſuimus, ut in codice, qui ſimul cum Paccij uerſione impreſſus eſt, inuenimus; noſtras uerò correctiones in noſtris annotationibus expoſuimus. In quibus quantopere laborauerimus, cum uetuſta manuſcripta exemplaria undecunque, ubi noſtra uel amicorum noſtrorum opera ualuimus, conquirentes, tum etiam coniecturam ſequentes, non eſt meum nunc explicare: cùm res ipſa hoc ſuo loco apertè declaratura ſit. Illud certè affirmare poſſumus, nos nulli labori aut diligentiæ pepercisse: ut hac quoque in re, ſicut in cæteris, hi noſtri labores à uobis probarentur. Vt autem quemadmodum omnis uerborum Ariſtotelis ſeries à nobis correcta, atque emendata foret, facilius cognoſcere poſſetis, aſteriſcis ea notauimus, quæ correximus: atque his alios in annotationibus noſtris, ubi correctionum noſtrarum rationes afferimus, reſpondentes appoſuimus. loca uerò, ubi à Paccij tralationibus diſſentimus, crucis ſigno tum in contextu Ariſtotelis, tum in annotationibus noſtris notauimus. Quod autem reliquum eſt. in citandis græcis authoritatibus eam legem ſecuti ſumus: ut in quibus aliqua offendimus; quæ cûm ad rem potiſsimùm demonſtrandam aliquid pertinerent, à latinis tralationibus diſcreparent: nos eas ita latinè uertimus, ut fidelius potuimus. quæ uerò rectè uerſæ, in ijs præſertim, quæ ad rem noſtram ſpectabant, nobis uiſæ ſunt, ſic illas allegauimus, ut ab alijs tranſlatas inuenimus. Valete.

GVLIELMVS PACCIVS ALEXANDRI F. FRANCISCO CAMPANO S. P. D.

CVM mecum ipſe ſæpe ac diligenter conſyderarem, Franciſce Campane, an Ariſtotelis Poeticen in latinum ab Alexandro patre conuerſam, in lucem proferre: an uerò ut hactenus feci, comprimere deberem: plurimum me ab eo dehortari uidebatur, quòd ſciebam illum ab ea diuulganda uehementer abhorruiſſe, niſi prius inſtitutum in hac re ſuum, ad quem optabat exitum, id quod minime potuit (mors enim eius conſilium præuertit) perduxiſſet. Atque utinam non ita ante tempus è uita diſceßiſſet. nam præter hoc, multa etiam alia ex eo commoda facilè nobis accidere potuiſſent. Voluit igitur pater ſuam hanc lucubrationem, magis domeſtici exempli cauſa, ut monumenta, et quaſi ueſtigia ſtudiorum ſuorum intra proprios parietes contineri, quàm ex eius nondum perfectæ & abſolutæ, ut ipſemet ad Leonicum ſcribens teſtatur, editione, famam & exiſtimationem ſuam, quam omnibus alijs in rebus honeſtè augendam atque amplificandam ſummo ſtudio & labore curauit, in periculum diſcrimenq́; uenire. Hæc ferè mihi in mentem ueniebant, quibus ego ab ea edenda uehementer deterrebar. Contrà uerò non mediocriter incitabar, quòd ad eam rem authores ac monitores habebam complures doctißimos, prudentißimosq́; uiros, quos ego ſemper cum paterni nominis ſtudioſißimos, tum mei amantißimos cognoueram. Qui illi ipſi uiri, cùm hanc interpretationem per multos dies in manibus habuiſſent, eamq́; non ſolùm, ut dicebant, legiſſent, ſed diligenter etiam ponderaſſent, ac examinaſſent, ſtatuebant, ſi emanaret, non modo de patris fama hoc non eſſe detracturum, uerùm etiam ad eius nominis memoriam multum additurum. Accedebat præterea, quòd id à me flagitabant multi, docti admodum, mihiq́; amiciſſimi: inter quos erat nobilißimus philoſophus, Vincentius Magius: qui (ut eſt ſtudioſorum commodi, utilitatisq́; ſummè ſtudioſus & cupidus) libelli illius explicandi prouinciã, onusq́; ſuſceperat. quibus ego hominibus ob ſingulares eorum uirtutes, & nõ uulgaria in me ſtudia, ut omnibus in rebus, ita etiam in hac ipſa mirificè gratificari cupiebam: cùm præſertim ita ſæpe, & ita uehementer id à me contenderent, ut aut mihi eorum flagitationibus ſatis eſſet faciendum, aut officium neceßitudinis repudiandum atq; abijciendum. Quapropter conſtitui tandem illam foras eſſe dandam, non tantum doctißimorum illorum, eorundemq́; prudentißimorum, qui id mihi ſuadebant, non amicißimorum, qui uehementißime petebant, rationem ducens: quorum tamen nec authoritatem aſpernari, nec beneuolentiam & uoluntatem negligere debeo: quantum ueritus, ſi id non feciſſem, nequis fortè me, ſi quid ex his patris ſtudijs & laboribus ad communem fructum afferri potuiſſet, id ipſum ſupprimere, & in proprium tantùm uſum conferre uelle ſuſpicaretur: quod cũ ingenui animi homine & ijs ſtudijs, quibus à pueritia mea deditus fui, minime eſt dignum: tum à natura & inſtitutis meis ſemper fuit alienißimum. Quocirca ut commodius huius rei ſtudioſis conſuleretur, græcum etiam, quàm emendatißimè potuimus, huic adiungendum curauimus. Quòd ſi per ſeditiones ciuiles, rerumq́; noſtrarum confuſionem, exemplaris mihi illius poteſtas fuiſſet, in quo corrigendo pater uehementer laborauerat, adiumento uſus doctißimorum hominum, multorumq́; peruetuſtorum codicum: illud æquè atque interpretationem, publici commodi cauſa libenter in medium protuliſſem. Hunc autem Ariſtotelis libellum tuo potißimùm nomine diuulgari, & in manus hominum peruenire uolui: ſiue quòd in eo poeticæ artis præcepta diuinitus, ut omnia, ab Ariſtotele traduntur: qua in re tu non minus, quàm in omni alio uirtutum genere mirabiliter excellis, ſiue quòd, ſi optandus mihi erat, cui ego ob ſuum egregium ac prolixum erga nos animum, quacunque in re mihi occaſio facultasq́; daretur, memorem me ac gratum oſtendere deberem, nullus profectò, uel admodum pauci (ſed non omnia omnibus conuenire arbitror) mihi occurrebant, quibus ego non te iure præferendum eſſe iudicarem. Mitto igitur ad te has, cuiuſmodi illæ ſint, patris mei uigilias: atque ita mitto, ut perpetuæ meæ erga te beneuolentiæ atque obſeruantiæ, non obſcuro teſtimonio tibi ſint: atque etiam, quotieſcunque eas in manus ſumpſeris, te, tametſi admonitore non eges, ad rerum noſtrarum memoriam excitent. Vale. Patauio. V. calen. Martias. M. D. XXXVI.

ALEXANDER PACCIVS NICOLAO LEONICO S. D.

Obſeruationes tuas in Electram noſtram ita probauimus, ut omnium ſanè diligenter habita ratione, digna ſtatim uiſa ſit, cui ſuprema à nobis manus imponeretur. Quantum uerò & amicitiæ noſtræ, & iudicio tuo tribuendum cenſeam, uel ex eo cognoſcere potes, quòd te de integro adiuerim, opemq́; et auxilium tuum mihi, reiq́; literariæ ſubinde implorauerim. Mitto enim ad te Ariſtotelis Poeticam, à me in latinum conuerſam, anno propè iam tertio ab hinc, Romæ cũ eſſem, legendam ſanè, atque recognoſcendam. Quod autem conſilium hac in re fuerit tunc meum, & nunc ſit, paucis accipe. Scio equidem te non latere, quàm diu hoc Ariſtotelis opus, alioqui tam pulchrum, tamq́; neceſſarium cum poematibus componendis, tum compoſitis rectè iudicandis, in tenebris iacuerit, quàm parum aditum, quamq́; nullis cultum commentationibus, annotationibuſ'ue. Id quod in cauſa fuiſſe crediderim, quòd ea iam monſtra aluerit, quæ uel Herculem ipſum deterrere poſſent. Quo enim minus lectitantur, atque in manibus habentur libri, eo quidem incultiores, deprauatioresq́; fieri quis neſcit? eoq́; rurſus minus lectitari, ideoq́; cumulatius deprauari? Ita altera alterius reciprocè in his eſt cauſa. Cuius tamen mira uirtus ſatis omnibus nota eſſe poteſt, multis de cauſis: præcipuè uerò, quòd ex ipſius Ariſtotelis officina prodierit id autem manifeſtiſſimum eſt, non modo propter ſtilum, & ordinem notiſſimum cunctis, quibus ipſe notus eſt: uerum etiam, quoniam in Rhetoricis ab eodem interdum allegatur, & à Plutarcho quoque non ſemel, alijſq́; claris tam Græcis, quàm noſtris authoribus. Quod cũ ita ſit, nequeo mirari ſatis, hãc doctrinæ partem tam negligenter habitam hactenus fuiſſe. Nam quod Auerrois ſuper hac commentatio reperiatur, planè nihil eſt, cũ nihil ad rem afferat: propterea quòd parum intellectum eſſet ab ijs, qui in Arabam linguam hoc opus uerterunt. Nihil etiam eſt, quod à Georgio Valla conuerſum in latinum habeatur: id quod ſatis per ſe apparet. Vtcunque uerò, multis (ut diximus) portentis ſcatet. Quæ quidem difficultas inter alias diu me detinuit, quo minus interpretationem hanc aggrederer. quanquam enim in literis præſtantiſſimus Hermolaus (ut ipſe quadam in epiſtola ſcribit) hoc idem ſe præſtiturum promittit, non tamen propterea plus animi faciebat. etenim cũ nihil tale eius reperiatur, uel illud omiſiſſe credi poterat, uel certe parum ſibi in eo ſatisfeciſſe. Verum enimuero cũ nihilominus arderem hoc deſiderio, eoq́; etiam acrius, quo plus difficultatis ſeſe mihi offerebat: fore putaui, ut in tanta librorum, quæ tunc erat in urbe, copia, ſi diligenter exquirerem, aliqua poſſem exemplaria inuenire, quæ magnam fortaſſe mihi difficultatis huius partem adimerent. Nam cæteræ, tantum abeſt, ut ab inſtituto meo me dimouere poſſent, ut etiam uehementius ad id impellerent, atque adeò magis in dies accenderent: ne unus ex illis uideri iure poſſem, quos ipſemet Ariſtoteles, aquilæ exemplo natos, degeneres è nido explodentis (ſi Philopono credimus) à libris ſuis arcere uoluit. Quapropter habitis iam tribus uetuſtis admodum exemplaribus, uno præſertim ex Vaticana bibliotheca, monſtris illis omnibus bellum indicere, planeq́; manum cũ eis conſerere non ſum ueritus. quibuſcum diu, magnoq́; (fateor) cum labore pugnaui. quanta uerò cum laude ex prælio diſceſſerim, aliorum ſit iudicium: certe non ſuccubui. ſanè placuit pedem referre, nondum cunctis omnino expugnatis: aggreſſurus eadem de integro, ſi quando uel meliorum exemplarium copia mihi daretur, uel doctiorum hominum, quos eadem de re adire poſſem, occaſio. Itaque ſuperioribus menſibus cũ in hanc urbem Reip. noſtræ ueniſſem Orator, unus tu mihi ſtatim occurriſti, quem non ſolum libere conſulere poſſem propter incredibilem humanitatem, qua præditus es, & amorem erga me tuum, ſed etiam deberem propter raram doctrinam, notiſſimamq́; mihi ingenij elegantiam. Suſtinui tamen me, & quod mirum in modum confeſtim perficere optabam, diſtuli conſultò in hunc diem. Id autem non tam à me factum fuit, quoniam eo tempore Tragœdias noſtras recognoſcendas haberes, quàm quoniam data mihi interim copia eſt Gaſparis Contareni ſummi ingenij uiri, ſummæq́; literaturæ. Is enim, ut eſt etiam humaniſſimus, tum morum elegantia, tum bonitate æuo noſtro propè unicus, ſtatim mihi amiciſſimus factus, lucubrationes noſtras non ſolum diligenter legit, ſed plurimis in locis annotauit, & emendauit. Quid multa? magnam monſtrorum partem, quæ ex primo prælio ſuperfuerant, ſecundo hoc, eius auſpicijs debellauimus, planeq́; profligauimus, profligaturi mox & reliqua, ſi tertio, quod inſtat, auxilijs tuis, quæ uehementer imploramus, eruditiſſime, atque amiciſſime Leonice, uti poterimus. Habes utranque conſilij mei rationem, quam à principio me tibi ſcripturum ſum profeſſus. Cæterum operæpretium me omnino feciſſe puto, cũ eam prouinciam ſuſceperim, quæ alioquin maxime neceſſaria, ab omnibus profectò uel intacta, uel prætermiſſa fuerat. Quippe pro uiribus ſum conatus, non modo græcum Ariſtotelis ſenſum ſumma

cum

cum fide latinum reddere, ſed etiam adhibitis antiquis codicibus, quantum licuit maxima cum diligentia, proprium atque legitimum inuenire. Quòd ſi aliqua ex parte cum laude penſum noſtrum abſoluerimus, rem profectò literariam non mediocriter iuuaſſe nos quis ambigat? ſi uerò parum felicibus auſpicijs id conati fuerimus, debebunt nihilominus nobis literati: ſi quidem (ut idem ait Ariſtoteles) illis etiam debemus non nihil, qui ſine laude ſcripſerunt: quandoquidem inuentis addere facilius quidem eſt, quàm noua conari, eaq; in medium afferre. Iuuamus inſuper rem literariam mirum quendam in modum per inuidos atque obtrectatores: quippe qui nulla alia mercede, præterquam carpendi delectatione, diligentiam laboremq; ſuum communi utilitati impenderent. qua quidem propoſita, uſque adeo accurate, ac totis uiribus in aliena incumbunt, eaq; adamuſſim ſcrutantur, ut meliora ſæpe reddant: & quod ipſi aliter præſtare nequiuiſſent, obtrectationis amore aſſequantur. Ego ſi uel hoc pacto quicquam rei literariæ profuero, tantum abeſt ut caſtigationes alienas moleſtè ſim laturus, ut etiam me illis magnopere debiturum ex animo fatear. Vale.

Venetijs. V. Id. Oct. M. D. XXVII.

ἀντιμάχου

εἰς ἔπαινον ματθαίου τοῦ φιλοσόφου ἑρμηνεύσαντος τὴν τοῦ ἀριστοτέλους ποιητικήν.

δεῖξε μὲν ἀγχινοίην εἴ τις ποτὲ, δεῖξε δὲ θείην
ἥ τις ἐπιστήμην ἐν πραπίδεσσ' ἰδίαις
αὐτὸς ἔφυς, ἀρετὴν ἀναπτύξας κρυπτά τε τέχνης,
γράψεν ἀριστοτέλης ἣν πολὺ μυστιπόλον.
ἥπερ ἔην ἀφανὴς ζοφερή τ' ἂν ἐξ ἀπεράντου
αἰῶνος, θῆκας νῦν δὲ σὺ φαιδροτέραν
σοῖσι πόνοισι φρενὸς, σοφίης διδαχῇ τε φερίστης,
ἢ περίπυστον ἔμεν τεῦξεν ἐν ἡμερίοις.
μοῦνος ἀριστοτέλους ψυχὴν λάχες, ἢ νόον ἀνδρὸς,
τῷ γενέτειρα φύσις μηδὲν ἔκρυψεν ὅλως.
ἔξοχος ἦν πλήθης τοῦδ' εἵνεκα, μηδὲν ἀγητὸν,
ἐκ κρονίδαο τόσης ὅττ' ἔλαχες χάριτος.

τῷ

τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτόν.

πολλὰ σοφῶς γράψας, τιμαλφέα πολλὰ διδάξας
πᾶσι σαφῆ θῆκας βίβλον ἀριστοτέλους.
ἦν γὰρ μυσοπόλων γλαφυρῆς τεχνάσματα τέχνης
θεῖος ἀνήρ. πλήρεις ἦ πόρος ἔσχε ζόφου.
ἐσκέδασας σὺ δὲ νῦν ταύτης σάφα πᾶσαν ὁμίχλην
ἥλιος ὡς φαέθων οὐρανόθεν νεφέλας.
πάντα τ' ἐρευνήσας μάλα δύσκολα τῆλε διώξας
ἀκραιφνεῖ καθαρὸν δὴς φάος ἀτρεκίην.
τοῦ κλέος οὐρανόμηκες ἐκτήσαο σοῖσι πόνοισιν,
οὔνομά τ' ἀΐδιον πᾶσιν ἐν ἡμερίοις.
τῆλε φθόνος μενέτω, μῶμός τ' οἶος βάσκανος, ὅτι
οὐ θεμιτὸν δίκην ἔργμα φέρειν ὅλον

τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτόν.

οὐδὲν ἀριστοτέλους συγγράμματα φέγγος ἰάλλει
γλιχομένοις νοέειν ταῦτ' ἅπερ ἡγεμόνος
ὧδε γὰρ ἐξεπίτηδες ἄγαν νόον ἐς βάθος ἄρδην
κρύψεν ὑπὸ σφετέρης πάνσοφος ἀγχινοίης.
ἀλλὰ σὺ νῦν τὸ νέφος τῶν, ὡς φάος ἠελίοιο
ῥεῖα τῷ σκεδάσας μαΐε διδασκαλίῃ
τέχνην μυσοπόλων τόπερ ἔσκεπε. τῶ χάριν ἵλα
σοι χάριν ὑμναγορῶν οἶδεν ἀπειρεσίην.
οὐ μὲν ἀπ' εὐπλείος σύ γ' ἀρύσαο πίδακος ὕδωρ,
ἀλλὰ γλάγους γλυκεροῦ νᾶμα χαριζομένης.
πάντη βυθὸν σοφίης ἰχνεύσας, τηλόθ' ἅπωσας
πᾶσαν δυσκολίην, οὔκετ' ἄνευθε πόνου.
τοῦτο προμηθείης σάφα δ' ἔπλετο δῶρον ἀγαστῆς,
καὶ θείης διδαχῆς ἐκ διὸς ἐρχομένης.

Franciſci Dauanzatij de Madio
philoſopho ad lectorem.

Naturæ obſcuros omnes penetrare ſuetus
Seceſſus longè proſpiciens Madius,
Nunc Parnaſsi ſacri euectus ad ardua collis;
Cuilibet aſcenſus monſtrat iter facile.
Admiraris? in hoc artes ſapientia uincit,
Quòd per quos campos uult peragrare poteſt.

INDEX

INDEX RERVM, AC VERBORVM IN ARISTOTELIS LIBELLO
de Poetica memorabilium: qui in aliquibus codicibus legebatur. Numerus particulam indicat.

A

ACcentus ratione obiectiones in poetas ſolui. par. 145
Achilles fortitudinis exemplum apud Homerum. 50
Ἀχιλλέως πόδι, pro πόδι Ἀχιλλέως 122
Actio ſimplex, implexa. 58
Actionum cauſæ, ſententia, & mores. 37
Accuſatio non Poeticæ, ſed Hiſtoricæ eſt. 134
Admirabile in quibus maximè conſiſtat. 57
Agathon. 95.96
Agathonis flos. 54
Agnitio quid. 60.61
Agnitionis ſpecies. 81
Agnitionum diuerſitas. 62
Agnitio omnium optima, quæ. 86
Aegiſthi, et Oreſtis in Comœdijs recõciliatio. 71
Aemonis Antigone. 76
Aenigmatis forma. 117
Aeſchylus. 94
Aeſchylus primus hiſtriones auxit. 26
Aeſchyli locus. 111
Aiax Tragœdiæ patheticæ genus. 92
Alcinoi apologus. 85
Alcmæon. 70
Alcmæonis aſtydamas. 75
Antigone Aemonis. 76
Archon primus comœdorũ choros introduxit. 50
Ariphrades. 121
Ariſtophanis imitatio circa quos. 16
Articulus quid. 103
Artificioſo quando utendum in fabulis. 79
Aſtydamas Alcmæonis. 75
Auferre pro abſcindere. 110
Αὐλητική. 4

B

BAcchi ſcutum, phiala. 112
Barbariſmus. 117

C

CAllippides ſimia cognominatus. 153
Callippidis ſaltatio. 154
Carcinus. 81.87
Carminis concinnitas. 121
Carthaginenſium in Sicilia prælium. 124
Caſus nominum, & uerborum. 106
Κεκερασμένον. 148
Cento ῥαψῳδία. 9
Cephalenſes. 150
Chæremon. 131
Cheremonis Hippocentaurus. 9
Χαλκέας. 148
Chloephori. 84
Chonnidas poeta. 17
Chori ratio. 96
Chorici mobile, ſtabile. 64
Cithariſtica. 4
Ciuilis facultatis, & Poeticæ non eadem rectitudo. 138
Ciuilis facultatis munus. 44
Cleophon poeta. 13
Cleophontis poeſis. 116
Clytæmneſtra ab Oreſte occiſa. 75
Κώμαι: Κωμάζειν. 17
Comœdia, imitatio. 2
Comœdia quid à Tragœdia differat. 10
Comœdia, peiorum imitatio. 29
Comœdiæ uoluptas propria. 72
Comœdiæ mixta imitatio. 10
Comœdiæ origo. 30
Comœdiam quare ſibi & Dorienſes, & Megarenſes uendicent. 17
Comœdi unde dicti. 17
Comœdorum chorus ab Archõte introductus. 30
Comici poetæ. 24
Comicorum fabulæ, earundemq́; nomina ex uериſimilibus. 53
Commus, ſiue planctus. 64
Commutatum nomen. 114
Conciſio nominis. 118
Complicitum Tragœdiæ genus. 92
Compoſita nomina dithyrambis maximè conuenire. 123
Compoſitorum decens uſus. 122
Concinnitas in carminibus. 121
Coniunctio. 102
Connexio Tragœdiæ quid. 91
Cornua, rami. 113
Crates fabularum author. 30
Credibile eſt quod fieri poteſt. 53
Creſphontes. 76
Κέï. 114
Cuſtos, ſacerdos. 114
Cypria Dicæogenis. 84
Cyprica. 116

D

DAnaus. 59
Deos omnia inſpicere. 79
Δῆ. 102
Δῆμοι. 17
Deſteriorem ſecundum mammã, pro dextrã. 114
Dicæogenis Cypria. 83
Dictio, Tragœdiæ pars. 36

Dictio. 45
Dictionis partes: 99
e arumq́; menſura. 110
Dictio ualde luminoſa. 136
Dictionis ſpeculatio. 98
Dictionis uirtus. 116
in Dictione ubi maxime elaborandum. 136
Dictiõis inſpectiõe obiectiões in poetas ſolui: 143
dictionis etiam conſuetudine. 148
Dionyſius pictor. 11
Diſcere omnibus iucundiſſimum, non ſolum philoſophis. 19
Diſciplinas imitando acquiri. 18
Dithyrambica, διθυραμβοποιητικά. 2
Dithyrãbis maxime cõuenire cõpoſita nomina. 123
Dithyramborum poeſis. 10
Diuiſione obiectiones in poetas ſolui. 146
δῶ. 114
Dolon. 143
Δόμων ἄπο, pro ἄπο δόμων. 122
Dorienſes quare Tragœdiam, & Comœdiam ſibi uendicent. 17
Δράματα unde dicantur. 16
Dramatum Epiſodia, itemq́; Epopœiæ quales eſſe debeant. 90
Δρᾶν. 17
Duplicis nominis ſpecies. 108

E

Elegorum fictores. 8
Elementum. 99
Elementorum differentiæ. 100
Elementorum partes. 99
Empedocles phyſiologus magis quàm poeta. 9
Empedocli, & Homero nihil præter metrum commune. 9
Empedocli ſenium uitæ occaſus dictum. 111
Epicharmus. 30
Epicharmus Megarenſis Connida, & Magnete prior. 17
Epiſodia. 28.64
Epiſodia Iliados Homericæ. 125
Epiſodicæ fabularum, & actionum ſimplicium deterrimæ, quæ. 56
Epiſodiorum conſideratio. 90
Epopœia. 1
Epopœia, mera narratio. 119
Epopœia præſtantiorum ſpectatorum. 153
Epopœia qua imitatione conſtet. 6
Epopœia quatenus Tragœdiæ ſimilis. 31
Epopœia ſine motu. 155
Epopœiæ contextus à tragico quid differat. 128
Epopœiæ eadem genera, quæ tragœdiæ. 127
Epopœiæ longitudo. 128
Epopœiæ proprium. 129
Epopœicá ne imitatio melior ſit, an tragica. 153
Epopœiæ cõtextus in Tragœdia nõ cõfingẽdus. 94
Eriphyle ab Alcmæone occiſa. 75
ἴσχετο. 149
ἤτοι. 102
Euclides priſcus. 119
εὐειδές. 143
Euripides. 140
Euripides quædam parum recte diſpenſat. 71
Euripides omnium poetarũ maxime tragicus. 71
Euripidis chori. 96
Euripidis de Iphigenia agnitio. 89
Euripidis locus. 111
Euripidis Medea, ac Niobe. 75.94
Euripidis Tragœdiæ. 71
Exodus, Tragœdiæ pars. 64
Extenſio. 116

F

Fabula actionis imitatio. 38.57
Fabula pulchra qualis eſſe debeat. 69
Fabula una. 50
Fabulæ partes. 63
Fabulæ actionum imitationes. 58
Fabularum confictio ex Sicilia primum orta. 10
Fabula Tragœdiæ principium, ac uelut anima. 43
Fabularum mores. 77
Fbularum qualis eſſe longitudo debeat. 49
Fabularum ritè contextarum ordo, & diſpoſitio qualis eſſe debeat. 47
Fabularum ſimplices aliæ, aliæ implexæ. 58
Facta narrare propria non eſſe poetæ. 51
Felicitas ab actione pendet. 40
Fœminea nomina. 115
Fictum quid. 113
Figura dictionis. 98
Finis. 47
Finis actio, non qualitas. 40
Fiſtularum imitatio. 4
Fortuita quæ maximè admirabilia. 57
Fortitudo mos eſt. 77

G

Ganymedes Iouis miniſter à uino. 148

H

Harmonia natura nobis inſita. 20
Hectoris perſecutio. 132.139
Hegemon Thaſius. 13
Helle. 76
Heracleis poema. 50
Ἑρμοκαϊκόξανθος. 108
Herodoti hiſtoria. 52
Heroici poetæ. 23
Heroicis maxime conuenire linguarum uarietatem. 123
Heroicum carmen ab experientiâ. 130

Heroicum numerorum omnium ſtabiliſsimum, atque turgidiſsimum. 130
ἴσχναι αὐτὶ ὁρμᾶν. 110
Ἡς αὐτὶ ἰῶς. 114
Hippocentaurus Chæremonis. 9
Hiſtoriæ à fabula diſcrimen. 124
Hiſtoricus à poeta quid differat. 52
Hiſtriones primus induxit Aeſchylus. 26
Hiſtrionicæ propria accuſatio. 154
Hiſtrionum comicorum multitudinẽ quis primus introduxerit, ignorari. 30
Hexametrorum pictores. 8
Hexametrorum, & Tragœdiæ idem iudicium. 32
Homerus Comœdiæ normam primus tradidit. 23
Homerus legitimus poeta. 9
Homerus mendacium dicere etiam alios docuit. 133
Homerus diuinus. 125
Homeri Achilles fortitudinis exemplum. 80
Homeri laus. 117
Homeri Margites. 22
Homerus præſtantes effingit. 13
Homeri Odyſſea. uide Odyſſea. 51
Homeri poema omne moratum. 131
Homeri Poeſis. 21
Homeri ratio, qua in deſcribendo bello Troiano uſus eſt. 125
Homero, & Empedocli nihil præter metrum cõmune. 9
Homericæ Iliados epiſodia. 125
Homines cæterorũ animantium aptiſsimi ad imitationem. 18
Hymnorum origo. 21
Hiſtrionica. 98

I

IN I terminari tria tantum nomina. 105
ἰαμβίζειν. 21
Iambicum metrum. 22
Iambicum metrum ſermonibus alternis aptiſsimum. 28
Iambici poetæ. 21
Iambicis maxime conuenire translationes. 123
Iambi, atque octonarij mobiles. 130
Iambicos maxime colloquia æmulari. 123
Iamborum compoſitiones. 53
Icadius. 130
Icarius Lacon. 150
Ilias, & Odyſſea una tantùm Tragœdia, duabus ad ſummum claudi poſſunt. 126
Ilias Homerica. 127
Ilias Homeri, quomodo ad Tragœdiam ſe habeat. 23
Ilias parua. 126
Iliados Homericæ epiſodia. 125
Iliados Homericæ genus ſimplex, & patheticum. 127
Iliados exordium. 93
Iliados totius fabula. 94
Imagines rerum etiam abſurdarũ affabre factas imitatione placere. 19
Imitari, inſitum hominibus à pueris. 18
Imitatio actionis eſt. 43. 51
Imitatio circa quæ maxime uerſetur. 57
Imitatio epopœica ne melior ſit, an tragica. 153 156
Imitatio multiplex. 4
Imitatio natura nobis inſita. 20
Imitatio quatenus in imaginibus oblectet. 19
Imitatio ſecundum quos. 11
Imitatio tota in actione uerſatur. 36
Imitationis triplex diſcrimen. 16
Imitationis uis in rebus alioqui abſurdis, affabrè expreſsis. 19
Imitatione iuxta gaudere unumqueq;. eod.
Immutatio nominum. 181
Intercalare canere. 96
Implexa fabula. 58
Iphigenia. 76
Iphigenia ab Oreſte agnita. 61
Iphigenia in Aulide improbi mores exẽplum. 78
Iphigeniæ uniuerſale. 89
Ixiones, Tragœdiæ patheticæ. 91

L

LAudatio, eiusq; primus uſus. 21
Lingua. 109
Linguarum uarietas heroicis maxime conuenit. 113
Linguarum uarietate recte uti, magnum in carmine. 112
Longitudinis fabularum præfinitio. 49
Lynceus Theodectæ. 91
Lyncei Tragœdiæ peripetia. 69

M

MAgnes poeta. 17
Magnitudo congruens. 48
Margites Homeri. 12
Martis phiala, ſcutum. 121
Maſcula nomina. 105
Medea Euripidis. 71
Medium quid. 47
Magarenſes quare Comœdiam ſibi uendicent. 17
Meleager Tragœdia. 70
Melodia. 46
Melodia Tragediæ. 36
Menalippe. 78
Mendacium quo pacto dici debeat, Homerus docuit. 133
Menſura dictionis pars. 110

Merops. 76
Metaphoras maxime conuenire iambicis. 123
Metra numeri partes. 20
μὲν. 191
Mimorum poeſis. 10
Millia pro multis. 110
Mirandum ipſum per ſe gratum. 132
Mirandum, Tragœdiæ proprium. 132
Miſerandum ab apparatu ſcenæ. 73
Miſerabilia quæ. 74
Miſericordia circa immerentis calamitatem. 67
Mityi ſtatua in Argo. 57
Mnaſitheus Opuntius. 154
Mos. 44
Moratum Tragœdiæ genus. 92
Mores actionibus complecti, non contrà. 40
Mores fabularum qui. 38
Moribus carentes orationes. 44
Moribus omnes differre per uitiũ, ac uirtutẽ. 11
Mores fabularum quales eſſe debeant. 77
Motus non omnes improbandi. 154
Muta. 100
Muta nullum nomen terminari. 105
Myniſcus. 153

N

Narratiua imitatio. 124
Nauium catalogus Homericæ Iliados epiſodium. 125
Nicocharis. 13
Νὶν pro αὐτὸν. 132
Nomen quid. 104
Nominis genera. 105.108
Nominum diuiſio. 109
Numerus natura nobis inſitus. 20

O

Obiectionum quinque ſpecies. 152
Odyſſea Homerica. 51.156
Odyſſeæ Homericæ ad Tragœdiã proportio. 23
Odyſſeæ Homericæ genus complicitum. 117
Odyſſeæ locus notatus. 153
Odyſſeæ Homericæ qualis compoſitio. 71
Odyſſeæ longus ſermo 90
Odyſſeæ proprium argumentũ, ac ſummariũ 90
Oedipus aptus Tragœdijs cur. 70
Oedipus Sophoclis. 68.70.73.79
Oedipodis Tragœdiæ peripetia. 39
Οἰ. 145
Omnes pro multis. 144
Oratio. 107
Oratio una dicitur bifariam. 107
Orationem etiam ſine uerbis conſtare poſſe. 107
Oreſtes Tragœdia. 70
Oreſtis agnitio in Iphigenia. 82
Oreſtis & Aegiſthi in Comœdijs recõciliatio. 73
Oreſtis furor, ac reſtitutio. 90
Ornatus in ſermone. 111
Οὐ. 145
Οὐρῆας. 143

P

Paralogiſmus. 85
Παρῳδίας primus ſcripſit Hegemon Thaſius. 13
Patheticum Tragœdiæ genus. 92
Pauſon pictor, 21
Peregrinum in dictione quid. 116
Περιπέτεια quid. 59
Peripetiæ. 41
Περιοικίδος. 17
Peleus Tragœdiæ moratæ genus. 92
Perſona qualis Tragœdiæ conueniat. 68
Perſonas quis primus in Comœdijs introduxerit, ignorari. 30
Perſpicuitas citra humilitatem, præcipua dictionis uirtus. 116.118
Perſuadent maxime qui ipſi ſunt affecti. 88
Perturbatio, fabulæ pars qualis. 63
Perturbationes inter neceſſarios. 74
Πηληιάδεω ἀντὶ Πηλείδου. 114
Φαλλικά. 25
Phiala ſcutum Bacchi. 111
Phialæ eadem proportio ad Bacchum, quæ ſcuti ad Martem. 111
Philoxenus. 14
Phorcides Tragœdiæ. 91
Phormis poeta fabularum primus author. 30
Phthiotides moratum Tragœdiæ genus. 22
Pictores imitari poeta debet. 80
Pictores boni quales. 80
Pictorum imitatio. 153
Pindarus. 53
Πλέον amphibolum. 147
Poeſis præſtantior Hiſtoria. 52
Poeſis quondam ſatyrica magis, & ſaltatoria. 18
Poeta ab hiſtorico quid differat. 51
Poeta fabularũ magis, quàm carminũ poeta. 55
Poeta imitator, ut pictor. 137
Poetæ munus. 52
Poetæ, & pictoris imitatio eadem. 80
Poetæ imitatio circa quæ. 137
Poetæ non eſſe facta narrare propria. 52
Poetam quid maxime deceat. 131
Poetæ ad ſpectatorum gratiam ſeſe cõparant. 72
Poetæ elegiaci, & epopœici. 8
Poetarum diuerſitas. 88
Poetica aut furore perciti eſt, aut εὐφυοῦς. 88
Poetica, imitatio. 2
Poeticæ duplex peccatum. 138
Poeticæ origo. 18

Πόλιος αὐτὴ πόλιος. 114
Polygnoti pictoris imitatio. 12
Polygnoti ad Zeuxidem collatio. 40
Polyidis de Iphigenia agnitio ex ſyllogiſmo. 84. 89
Πράττειν. 17
Præceptum. 98
Principium quid. 47
Productio. 118
Productum nomen. 114
Prologus. 64
Prologorum in Comœdiis authorem ignorari. 31
Prometheus Tragœdia. 92
Proportione reſpondens metaphora. 111
Proportione reſpondens Tragœdiæ magis conuenire. 132
Proprium nomen. 109
Propriorum in minus propria mutatio, & contrà. 112
Protagoræ de Homeri poemate accuſatio. 98
ψ. & ξ. non diuerſæ ſunt. 115
ψιλομετρία. 13
Pulchrum, ex magnitudine & ordine. 48

R

RAmi, cornua. 114
ῥαψῳδία. 9
Rectitudo Ciuilis facultatis, & Poeticæ non eadem. 138
Rhetoricorum Ariſtotelis libri. 47
Rhetoricæ munus. 44
Ridiculum turpitudinis particula. 29
ῥυθμὸς natura nobis inſitus. 20

S

SAcerdos, cuſtos. 114
Sin Salamine bellum nauale. 114
Saltatio non omnis improbanda. 154
Saltatorum imitatio. 5
Satyri excluſi à Sophocle. 17
Scenæ ornatus. 16
Scutum, phiala Martis. 111
Scylla Tragœdia. 78
Semiuocalis. 100
Senarium metrum ex octonario. 28
Senium uitæ ueſpera, ſiue occaſus uitæ. 111
Senij eadẽ ratio ad uitam, quæ ueſperi ad diẽ. 111
Sententia, eiuſq; partes. 44. 97
Sententia fabularum. 39
Sententia in quibus uerſetur. 44
Serere, proijcere frugem. 112
Sermo ſuauis. 35
Sermo primarum partium ab Aeſchylo primum inſtitutus. 16
Σίδειν pro σε͂. 112
Simplex nomen. 108
Singulare dicere. 52
Siſyphus. 95
Socratici ſermones. 7
Sol, ignis ſator. 112
Solutio Tragœdiæ, quid. 91
Solutiões quot, et ex quibus generibus cõſtẽt. 137
Sophocles imitatione quodammodo idem cum Ariſtophane. 16
Sophocles primus ſcenæ ornatum inſtituit. 26
Sophoclis chori. 96
Sophoclis dictum. 140
Sophoclis Oedipus. 75. 79. 86
Sophoclis Tereus. 82
Sophoclem imitatione quodammodo non differre ab Homero. 16
Sophronis mimi. 7
Soſiſtratus. 154
Speculationem in rebus nimis, uel magnis, uel exiguis confundi. 48
Stare, pro in portu eſſe. 110
Stheneli Poeſis. 116
Subtractum. 114
Syllaba quid. 102
Syllabarum differentias examinare, Metricæ artis. 101

T

TElegonus. 75
Telephus Tragœdia. 70
Terrigenæ. 81
Tetrametri uſus apud ueteres. 28
Tereus Sophoclis. 82
Terrificum ab apparatu ſcenæ. 73
Terrifica quæ. 74
Terrorem à ſimili incuti. 67
Theodectæ Lynceus. 91
Theodectæ Tydeus. 84
Theſeis poema. 50
Thyeſtes aptus Tragœdijs cur. 68
Thyeſtes Tragœdia. 70
Timotheus. 14
Totum magnitudine carens. 47
Totum quid. 47
Tragici poetæ. 24
Τραγῳδοδιδάσκαλοι. 14
Tragœdia quid. 34
Tragœdia cur ad finem feſtinet. 119
Tragœdia, deterior Epopœia. 153
Tragœdia, eadem, & diuerſa, quæ dicatur. 94
Tragœdia etiam ſine motu. 154
Tragica ne imitatio melior, an epopœica. 153
Tragœdia actionum imitatio. 61
Tragœdia præſtantiorum imitatio. 80
Tragœdia quid à Comœdia differat. 14
Tragœdiæ compoſitio qualis eſſe debeat. 66. 67

Tragœdiæ cum Epopœia *eadem genera.* 117
contextus uero diuerſus. 118
Tragœdiæ connexio, & ſolutio. 91
Tragœdiæ finis. 40
Tragœdiæ origo. 17
Tragœdiæ partes. 36
Tragœdiæ partes ſecundum quantitatem diſcretam, & in quas ſecatur, quæ. 32
Tragœdiæ poeſis. 1
Tragœdiæ principium, ac uelut anima fabula. 43
Tragœdiæ qualis imitatio. 40.47
Tragœdiæ quatenus ſimilis Epopœiæ. 31
Tragœdiæ quatuor genera. 92
Tragœdiæ compoſitio duplex. 71
Tragœdiæ mirandum. 131
Tragœdiæ uirtus etiam extra ſcenam, & hiſtriones. 46
Tragœdiam & Comœdiam, quare ſibi uendicent Dorienſes. 17
Tragœdiæ morum expertes. 40
Tragœdiæ in infelicitatem terminare debent. 65
Tragœdiæ qua parte maxime delectent. 41
Tragœdiæ, quare non multarum familiarum. 76
Tragœdiæ quondam ad Clepſydram agitatæ. 49
Tragœdiarum uera nomina. 53
Translatio, eiusq; ſpecies. 110
Translationes maxime conuenire iambicis. 113
Translationibus recte uti, maximi momenti eſſe, uerſatilisq; ingenij indolē præ ſe ferre. 111
Tydeus Theodectæ. 84

V

Verbum quid. 105
Verisimile, quod poßibile. 53
Veſper diei ſenium. 111
Veſperi eadem ratio ad diem, quæ ſenectæ ad uitam. 111
Vlyſſes ex cicatrice agnitus. 81
Vlyſſes falſus nuncius. 85
Vlyſſes uulneratus. 75
Vlyßis apud Alcinoum *agnitio ex recordatione.* 83
Vlyßis quædam acta, prudenter ab Homero *in* Odyſſea *prætterita.* 51
Vlyſſem apud Cephalenſes *duxiſſe uxorem* 150
Vniuerſale in Tragœdia. 51
Vniuerſale quomodo ſpeculari oporteat. 49
Vocalis. 100
Vocali breui nullum nomen terminari. 115
Vocales longæ, η, et, ω. 115
Vocum quæ elementa, quæ non. 99
Voluptas Comœdiæ *propria.* 72

X

Litera. 115
Xenarchi mimi. 7

Y

in υ *quinque tantum nomina terminari.* 115

Z

Zeuxis. 151
Zeuxidis ad Polygnotum *collatio.* 40
ζωϱόπϱον. 143

FINIS.

A.

ADmirationis genera .fac. 306. lin. 26
Admirationem cum ridiculis neceſſariò coniunctam eſſe. 305.23
Admiratio quot modis in ridiculis contingat. 309.13.
Aedificandi artis apud poetas nonnulla ratio. 5.38.
Aeneidos fabulæ ſumma. 6.31
Affectus ſunt uirtutum materia. 51.6
Agathon. 134.8
Ἀγαθός. 175.50
Agnitio quid ſit. 111.15
Agnitio quomodo diſtet à peripetia. 111.28
Agnitio cur delectet. 111.38
Alcmæon. 156.27
Amphiarai fabula. 186.4
Antigones fabula. 168.26
Architecto omnes artes à Victruuio tribui. 6.14
Architectum non omnes artes attingere, ſed aliquas: ut medicus, & orator. 6.24
Artis multiplex ſignificatio. 41.51
Artes à poetis adumbratas. 5.24.7.4
Aſtrologiam in Poeſi locum habere, & quem locum habeat. 5.4.7.1

B.

BIos de quibus propriè dicatur. 107.29
Beneuolentiam in procemio ab iis, quæ dicenda methodicè proponuntur, conciliari. 32.31.

C.

Καίτοι *particula quomodo utamur.* 203.21
Καλὸν *quid ſit.* 77.28
Carmen eſſe intimum quid Poeſeos 100.16
Carmen modo quodam poetam facit. 56.45
Carmen à Platone pro hexametro capi. 35.18
Carmina à Dithyrambis apud Platonem diſtingui. 55.17.
Carmina Latina uel Græca cur careant rima. 47.44.
Carmina Hetruſcæ linguæ accentum grauem & acutum loco pedum habere. 47.15
Caſus quæ cauſa ſit. 159.21
Centaurus fabula. 57.44
Cheremon. 57.36
Chorum dare quid ſignificet. 92.20.92.1
Chori duplex officium in Tragœdia. 350.36
Chorus tragicus quot perſonarum erat. 85.27
Cicutæ. 48.32
Cithara. 36.4
Cithara in quo diſtet à tibia. 48.49
Citharæ, tibiæ'ue ſoni cur Poeſes ab Ariſtotele appellentur. 35.51
Cleophon. 63.25
Clepſydra quid erat. 126.7
Comœdia in quo diſtet à Dialogo. 54.14
Conſuetudo. 41.28.32
Corona laurea cur poetis dabatur. 7.8
Crates. 92.26
Cyclopes qui fuerint. 65.4
Κύριον ὄνομα. 233.4.237.21.240.16

D.

DEfinitionum genera. 323.20
Definitiones plures unius rei dari poſſe. 215.25.
Demonſtratiua ars quid habet commune cum Poetica. 8.21
Demonſtratiua ars quid habet diſtinctum à Poetica. 8.26
Deriſione indigna tria genera hominum. 309.6.
Δεινόν. 258.38
Dialectica cur facultas dicatur. 9.6
Dialectica quid habet commune cum Poetica. 8.22.
Dialectica quid habet diſtinctum à Poetica. 8.26
Dialogum imitationem eſſe. 54.8
Dialogus in quo diſtet à Comœdia. 54.14
Dictio à ſententia quomodo differat. 203.32
Differentiam conſtituentem ſpeciem non poſſe genus conſtituere. 19.14
Diſcere quare iucundum ſit. 73.12
Dithyrambica Poeſis. 34.38
Dithyrambi quid ſint. 34.40
Dithyrambos apud Platonem à carminibus diſtingui. 35.17
Dithyramborum uſus unde fluxerit. 58.27
Dithyramborum procemia ſimilia demonſtratiuis eſſe, ex Ariſtotelis ſententia in Rhetoricis 35.10
Dithyrambi, dum recitabantur, tria continebant 58.31.
Dithyrãbicos poetas uerbis cõpoſitis uti. 34.31
Dolorem, & uoluptatem ſimul eſſe poſſe. 112.8
Dolor in Tragœdia cuius gratia ſit. 212.26
Δυνάμιν, *uim uerti à Cicerone.* 39.43

E.

ἘΓκώμιον, & ἔπαινος *quomodo inter ſe differant.* 77.30
ἢ *particulam pro* καὶ, *uſurpari.* 145.10
Ἦθος *græcæ uoci ex Quintiliano latinã propriam nullam reſpondere* 50.35

Ἦθος

Ἦθος biſariam capi. 50.40
Ἐνοπτὶ quid ſit. 281.9
Ἔπαινος & ἐγκώμιον quomodo inter ſe differant 77.30.
Epici qui dicantur. 33.16
Ἐπιφανεῖς qui dicantur. 254.35.154.37
Epiſodia quid ſignificent. 290.20
Epiſodia quid ſint. 85.33
Epopœia. 34.16
Epopœia cõmuniter, quid dicatur. 57.32
Epopœia propriè, quid dicatur. 57.34
Epopœiæ & Tragœdiæ partes quantas non eaſdem eſſe. 20.37
Epopœiæ cum Tragœdia comparatio cur ultimum locum in Poetica Ariſtotelis ſortita ſit. 20.11.
Epopœia Tragœdia præſtantior ſecundum Platonem. 81.24
Ἔπες quid ſignificet. 94.17
Exempla in oratione quare maximè doceant, & delectent. 71.27
Ex uerbum, biſariam ab Ariſtotele ſumi. 76.32

F

Fabulæ conſyderatio duplex. 19.23
Fabulam tria ſignificare. 30.31.32.50
Fabulæ genera, & partes. 195.5.37
Fabulæ partes. 20.24
Fabulæ ſolutio quomodo differat ab exitu. 174.21.193.2.
Facetiarum aliæ in re, aliæ in uerbo tractantur. 312.16.
Facetiarum uſus quis ſit. 322.15
Facultatem pro natura ſumi. 29.32
Facultas quomodo differat à natura. 30.5
Felicitatis rudes definitiones. 108.27
Felicitas duplex. 108.25
Figuræ ſignificata. 40.1
Finis, & ultimum quomodo differant. 121.22
Fiſtula in quo diſtet à tibia. 48.37
Flamma, & ignis quomodo inter ſe differant. 238.35.
Formam biſariam ſumi. 81.40
Fortuna quæ cauſa ſit. 135.21

G

Grammaticã ex Poetica exortam eſſe. 1.27
Grammaticam uſui eſſe Poeticæ, Ariſtotelem demonſtraſſe. 2.6
Generis definitionem ex ſpecierum definitionibus elici, et non contrà. 24.13
Genus pro natura ſæpe ab Ariſtotele ſumi. 38.27
Genus pro quo aliquando accipiat Ariſtoteles. 170.22.
Geographiam in Poeſi locum habere, & quem locum habeat. 5.7.7.1

H

Habitum ſpeculantem biſariam capi. 31.22
Harmoniæ deſcriptio. 48.16
Harmoniam ſiue conſonantiam ex acuto, & graui conſtari. 46.24
Harmoniæ genera. 4.27
Harmoniæ duo genera. 46.52
Harmoniæ uſus. 46.28
Harmoniam ſiue conſonantiam ſine rhythmo nunquam eſſe. 46.22
Harmonia rarò Poetas imitari. 75.49
Harmoniam carminibus ineſſe. 46.41
Harmoniam magis de carminibus, quàm de ſoluta oratione dici. 47.23
Hetruſcæ linguæ carmina accentum grauem, & acutum loco pedum habere. 47.15
Hexametrum cur dicatur heroicum. 261.28
Hexametri formæ. 262.4
Hippias Thaſius. 282.28
Homeri defenſio contra Platonem. 8.4

I

Ignis & flamma quomodo inter ſe differant. 238.35.
Ignorantia quid ſit. 304.3.
Ignorantiæ genera. 304.6
Imitator quomodo differat à fido interprete 344.12.
Imitatorem pluribus modis poſſe conſyderari. 359.17.
Interpres fidus quomodo differat ab imitatore. 344.12.
Ionici ſermones. 53.27

L

Lacrymæ cur in riſu, uel in lætitia effundãtur. 326.29.
Lacrymæ cur in mœrore effundantur. 326.30
Lætitia exiſtente, quomodo moueatur cor. 325.17.
Legum nomine cur cantilenæ ſignificabantur. 59.31.
Legem cantilenæ genus cum corporis motu extitiſſe. 60.4
Λέξις quid ſignificet. 210.3
Λέξις, & λόγος quomodo inter ſe differant. 209.7.
Logicam facultatẽ à Poeſi nõ abeſſe. 2.25.6.36
Logicæ artes quæ ſint ſecundum Aueroem. 8.15
Λόγος. 48.8
Λόγος, & λέξις quomodo inuicem differant. 209.7.

M

Margites liber Homeri quare ſic appellatus. 79.2
Medicinæ tres partes. 6.3

Medicinæ

Medicinæ partes poetis non ignotas fuiſſe. 6.3
Medico quæ uſui ſint ex alijs ſcientijs. 6.21
Megaliotæ. 213.22
Meleager. 156.33
Mleodia ex quibus conſtet. 48.27
Melos quid potiſsimum ſignificet. 59.17
Merope. 168.29
Methodus quid. 14.40.31.15
& pro quo uſurpetur. 32.2
Methodica doctrina quæ dicatur. 31.36
Metus quid ſit. 138.34
Mimorum plura genera. 53.38
Mimi ſermones. 53.32
Mimi xenarchi. 53.37
Miſericordiæ deſcriptio. 139.2
Muſicæ duæ partes, harmonia, & rhythmus. 4.13.
Muſica poetarum parens. 4.39
Muſicam Poeſi neceſſariam eſſe. 4.25.6.38
Muſicum, & poetam communne nomen habere. 4.39.
Muſici, & poetæ opera communi nomine appellari. 5.11

N

Naturæ ſignificatum. 31.9
Naturam bifariam ſumi. 76.22
Neceſſarium duplex. 126.18
Neceſſarium ex poſitione quid. 126.29
Neceſſarium, & ueriſimile in Poeſi quomodo differant. 126.38
Nendi artem à Catullo recte expreſſam. 5.16
Nicochares. 63.30
Nominis ſignificata. 223.30
Nominum tria genera, quibus in ſoluta oratione utimur. 231.27
Numeri latiorem eſſe ſignificationẽ, quàm rhythmi. 41.18

O

Οἰκεῖον ὄνομα quid ſit. 233.5
Orationem pedeſtrem à Poeſi ortum habere. 2.19
Orbis nomine quare ordinem uulgatũ intellexerit Horatius. 344.7
Ordo librorum Ariſtotelis unde ſumatur. 15.19.
Ordo naturalis in ſcientijs. 31.38
Ordinem uulgatum quare orbem appellauerit Horatius. 344.7
Organa, quæ præter noſtræ uoluntatis imperium cientur. 324.20
Ornatus quæ ſpecies ornamenti ſit. 232.25
Ornatum tum pro ſpecie, tum pro genere capi. 233.25

P

Πάθος quid ſit. 50.46
Πάθος bifariam capi. 51.3
Παράδειγμα. 275.34
Parodiæ. 63.36
Pauſon. 61.44
Peccatum quot modis ſumatur. 89.32.35.
Peregrinum nomen quid dicatur in oratione. 237.22
Peripetia quid ſit. 111.14
Peripetia quomodo diſtet ab agnitione. 111.28
Peripetia cur delectet. 111.38
Perſæ qui fuerint. 64.38
Φαῦλον unde deducatur, & quid ſignificet. 61.14.77.20.
Φιλανθρωπία. 153.12
Φιλάνθρωπον. 153.4.20
Philoſophiam naturalem à Poetis ſparſim traditam. 2.36.6.39
Philoſophiam naturalem perficere poetam. 3.8.
Philoſophiam naturalem à poetis methodicè traditam. 3.3
Philoſophiam moralem à Poeſi complecti 5.14.7.2
Philoſophiæ procemium ex ſent entia Alexandri 18.2
Philoxenus. 64.32
Φοβερόν. 138.38
Phormis. 92.23
Phyſionomicam à Poeſi complecti. 5.12
Pictores poetæ nomine etiam intelligi. 108.41
Pingendi artem à poetis præmonſtratam. 6.2
Poema quomodo à Poeſi differat. 7.16.28.32.29.2
Poematis utilitas. 7.35
Poeſis quid ſit, & unde dicatur. 29.13
Poeſeos genera, uiam eſſe, quæ deducit ad notitiam ipſius Poeſeos. 37.5
Poeſeos definitionem ex Tragœdiæ definitione elici. 36.40
Poeſis duplex. 7.28
Poeſeos materies, qua de agit. 13.32
Poeſeos materies, quam ſibi exornandam proponit poeta. 13.10
Poeſis quomodo differat à ſuis legibus. 24.13
Poeſeos leges gratia ipſius Poeſeos eſſe traditas 30.25.
Poeſim omnes ſcientias complecti, non tantum aliquas, ut aliæ artes. 6.12.25
Poeſim non carere uaticinandi ſcientia. 5.10
Poetam uerbum duo ſignificare. 236.13
Poeta quid ſit, & unde dicatur. 29.8
Poetam, & muſicum cõmune nomen habere. 4.39

Poetarum nomine pictores etiam intelligi. 18.41
Poetæ qui propriè dicantur. 97.5
Poetarum duo genera. 287.44
Poetarum tria genera, ſecundum Ariſtotelem. 57.1.
Poetarum munus. 23.37
Poetæ, & muſici opera communi nomine appellari. 5.21
Poetam uim omnem ponere, ut homines bonis moribus imbuat. 23.26
Poetam omnes doctrinas noſſe, non tamen in illis excellere neceſſe eſſe. 3.25
Poeticæ origo. 1.1.17.28
Poeticæ duplex ſignificatio. 14.4.21.7.29.5
Poeticæ definitio. 22.9.34
Poeticæ in uniuerſum ſumptæ nullam ab Ariſtotele definitionem tradi. 23.40
Poeticæ genera quædam cur prætermiſerit Ariſtoteles. 33.2
Poeticæ Ariſtotelis propoſitum. 30.26.36.45
Poeticæ Ariſtotelis propoſitum cur ſit Poeſis ipſa, & non eius ars. 37.13
Poeticæ ſcopus, ſiue finis. 9.19.13.12
Poeticæ utilitas. 7.40
Poeticæ Ariſtotelis utilitas. 13.42
Poetices Ariſtotelis diuiſio. 10.11.27.31.
Poetices procemij Ariſtotelis diuiſio. 10.23
Poetices narrationis Ariſtotelis diuiſio. 10.25.
Poeticæ Ariſtotelis methodus. 11.5
Poeticæ Ariſtotelis doctrinæ uia. 26.3.
Poeticæ Ariſt. ordo ad reliquos eius libros. 15.2
Poeticæ Ariſtotelis ordo inter Philoſophiæ partes. 16.14
Poeticæ locus, inter rationales artes. 8.12.20.8.
Poeticam, & poetam circa idem uerſari. 22.42
Poeticæ uim non tantùm in expreßione morum uerſari. 22.5
Poetica quid habeat commune cum Rhetorica. 8.34.
Poetica quid habeat commune cum Demõſtratiuá, Dialectica, & Sophiſtica. 8.12
Poetica in quo differat à Rhetorica. 9.15.
Poetica quid habeat diſtinctũ à Demõſtratiua, Dialectica, & Sophiſtica. 8.16
Poeticæ Horatij inſcriptio unde deſumpta ſit. 328.7.
Poeticæ Horatij partes potißimæ. 328.6
Polygnotus. 6.44
Πρᾶξις quid ſit. 51.23
Πρᾶξις in quo reperiatur. 51.10
Πρόβλημα & problema pro obiectione interdũ ſumi. 271.20.289.30
Procemij præcipuum munus, ex Ariſtotelis ſentẽtia in Rhetorica. 18.10.
Prothei fabula quid ſignificet. 50.16
Pulchritudinem bifariam accipi poſſe. 123.17

Q

Quoniam uerbo, quomodo ſoleat Ariſtoteles uti. 60.29

R

Rectitudo quot modis ſumatur. 89.34
Ῥαψῳδία quid ſit. 56.41
Rhapſodiam bifariam capi. 57.49
Rhetoricæ ortus. 9.3
Rethoricæ definitio. 9.13
Rethoricæ ſcopus. 9.11
Rhetorica cur facultas dicatur 9.6
Rhetorica quid habet commune cum Poetica. 8.22
Rhetorica quid habet diſtinctum à Poetica. 8.26
Rhetoricos numeros à Poeſi ſumptos. 2.18
Rhetoricam à Poeſi complecti. 2.10.6.30
Rhythmi definitio. 42.36
Rhythmum ſine latione eſſe non poſſe. 42.42.48.
Rhythmum omnem in duobus motibus localibus neceſſario reperiri. 42.39
Rhythmi uis. 46.2
Rhythmi uſus. 46.7
Rhythmus in quot rebus reperiatur. 43.3
Rhythmum alium in uocis prolatione, aliũ in motu corporis apparere. 4.16
Rhythmum in carminibus reperiri. 46.41
Rhythmum in carmine prius quã harmoniam conſpici. 76.18
Rhythmus in quo diſtet à carmine, 45.14.26
Rhythmus in quo diſtet ab harmonia, ex Philoponi ſententia. 41.38.47.34
Rhythmus in quo diſtet à metro, ex Philoponi ſententia. 44.1
Rhythmus in quo diſtet à pede. 44.40.45.17.19.
Rhythmus quomodo idem ſit quod tempus: & quomodo etiam differat ab eo. 45.32
Rhythmus bonus in oratione quid ſit. 45.41
Rhythmo imitari quid ſit. 45.50
Rhythmo raro poetas imitari. 75.45
Rhythmus, qui in uocis prolatione, quibus poetis proponatur imitandus. 4.15
Rhythmus, qui in corpore, quibus poetis proponatur imitandus. 4.17
Rimam tum harmoniam, tum rhythmum continere. 47.36
Ridiculi definitio. 302.1
Ridiculum unde ducatur. 301.32
Ridicula, utrum ab arte, an à natura proueniant. 307.8

Ridiculorum

Ridiculorum alia re, alia uerbo tractantur. 312.36.
Ridiculum pulcherrimum quas conditiones habere debeat. 322.27
Ridiculorum uſus. 322.25
Ridicula, à quibus abſtinere debemus. 322.30
Riſus quid ſit. 323.25.36
Riſus quot modis capiatur. 308.24
Riſus ubi ſit. 324.19.326.6
Riſus, quomodo à ratiocinatione proueniat. 325.31.
Riſus quomodo concitetur, quæ'ue ſit eius effectrix cauſa. 325.38
Riſui procliuiores qui ſint. 322.2
Riſui minus procliues qui ſint. 322.3
Riſus, dum ſit, quomodo moueatur cor. 325.10
Riſus, dum ſit, cur fiat corporis concuſsio. 327.20
Riſus quomodo, nobis nolentibus, erumpat. 326.11.
Riſus quomodo latera ſimul, os, uenas, uultum, oculos occupet. 326.23

S

SAltandi exercitationem nouam non eſſe. 50.18.
Saltatio quid afferat ſpectatoribus. 50.14
Sapiens. 200.45
Scenarum tria genera ex Victruuio. 84.29
Scientias à ſuis ſubiectis honorem capere. 10.3
Semiuocales coniunctas cum uocalibus mutarum rationem habere. 223.22
Sententiam biſariam capi. 205.26
Sententia quomodo differat à dictione. 103.32
Sententiam aliter ab Horatio, quàm ab Ariſtotele ſumi. 362.23
Seruum quid. 270.84
Siſyphus. 200.50
ςοιχεῖον. 220.25
Sophiſtica quid habeat commune cum Poetica. 8.22.
Sophiſtica quid habeat diſtinctum à Poetica. 8.36.
Sophron. 53.24
Speciei definitionem perfectiorem eſſe generis definitione. 36.43
Σπουδαῖος unde dicatur. 62.22
Strepitum pro ſermone capi ab Horatio, & Cicerone. 338.38
Syllabarum quantitatem à poeta, & oratore in motu ſonoro conſyderari. 223.42

T

TElephus 157.15
Thelogiam à poetis tradi. 5.10.6.39
Theſpis qui fuerit. 356.21
Thyeſtes. 157.9
Tibia. 36.3
Tibia in quo diſtet à fiſtula. 48.37
Tibia in quo diſtet à cithara. 49.49
Tibiæ, citharæ'ue ſoni cur Poeſes ab Ariſtotele appellentur. 35.52
Timotheus. 64.29
Totum magnitudinem non habens quid ſit. 122.8
Tragœdiæ finis. 97.10.98.10
Tragœdiæ, & Epopœiæ partes quantas nõ eaſdem eſſe. 20.37
Tragœdiæ cum Epopœia comparatio cur ultimum locum in Poetica Ariſtotelis ſortita ſit. 20.11.
Tragœdias ſaltari ſolitas, non ſolum agi. 50.12
Turpitudinis definitio. 303.26
Turpitudinis genera. 302.9
Turpitudinis animi definitio. 303.34
Turpitudinis animi genera. 303.32
Turpitudinis corporis definitio. 303.18
Turpitudinis corporis genera. 303.22
Turpitudinis exprimendæ modi. 309.39
Turpitudinem animi fictam ſapientibus conuenire. 312.17
Turpitudinem ſimulatam maiorem riſum mouere quàm ueram. 322.6

V

VAticinandi ſcientia non carere Poeſim. 5.10
Verbi duplex intellectus. 223.32
Veriſimile, & neceſſarium in Comœdia quomodo differant. 126.38
Verſus, & carmina pro uerbis poni ab Horatio. 339.37.
Vertendi duos modos, unum fidi interpretis, alterum imitatoris quare innuerit Cicero. 344.29
Virtus quid ſit. 62.27
Vltimum, & finis quomodo differant. 222.22
Vocales abuſiuè ſyllabas dici. 223.25
Voluptas quid ſit. 73.5.222.49
Voluptatem, & dolorem ſimul eſſe poſſe. 222.8
Voluptas in Tragœdia cuius gratia ſit. 222.24

X

XEnarchus. 53.25.33

Y

Ὕμνοι quid ſint. 77.34

Z

ZOilus. 280.13

FINIS.

BARTHOLOMAEI LOMBARDI VERONENSIS IN ARISTOTELIS LIBRVM DE POETICA AD ACADEMICOS INFLAMMATOS PRAEFATIO.

DE POETICA, eiusq́ue partibus cùm mihi dicendum eſſe, & ea de re librum Ariſtotelis ex ueſtra, Inflammati, uoluntate interpretandum intelligam: primùm laudo uos, quòd academiam ita ornare pergatis, ut Poeticæ uelitis uobis ornamentum aſſumere. in quo gratias uobis agendas eſſe cenſerem, qui mihi hoc munus tribuiſtis; ſi & uobis & muneri ſatisfacere me planè poſſe conſiderem: ſed cùm id ſperare non audeam, ueſtræ benignitatis erit animos addere. conabor certe. Deinde rem ipſam aggredior. qua in re de Poeſi prius, quæ eſt ipſius Poeticæ & opus & finis, eiuſq́; dignitate uerba faciam,& in ea ſcientias omnes conſiſtere atque artes pro uiribus docebo: ut uel inde,quaſi ex fonte quodam emanarint, uel in eam confluxerint. In ea certè diſciplinæ ſunt omnes. neque id uulgari quodam modo, ſicut in Medicina, Rhetorica'ue, aut quauis talium, ut ante ſæpe audiuiſtis; ſed ſingulari quadam ratione, ac multo quidem præſtantius,atque in illis; ut poſt' apertius explicabo. Tunc autem de Poetica ipſa arte, quæ ad Poeſim comparata eſt, ut ſunt artes omnes ad ſua opera ſuoſq́; fines comparatæ, ita loquar; ut oſtendam eſſe illam ſingularem atque mirabilem: ut ſcilicet intelligatis quid afferam uobis, dum Poeticam affero: etſi hac in re non ignoro multò mihi plura, maioraq́; quàm quæ aut leuia ſint, aut nota, eſſe dicenda. ſed in re tanta, ſicut non adeo ex dignitate omnia dici poſſunt; ita cùm aliquam partem dixero, multum dixero; ac ſi non theſauros omnes, auri tamen uobis plurimùm attulero. Statim itaq; linguam,eamq́ue facultatem, quam Grammaticam appellamus, ita Poeſi coniunctam uidemus, ut initio grammaticæ regulæ in ea comprehenſæ ſint, & ex ea propemodum exortæ; cùm poetæ ipſi, ut Ariſtoteles innuit in tertio de Rhetorica, & uberius primo de Orbis deſcriptione Strabo,primi omnium prudenter dicere incœperint: & inde grammaticorum obſeruationibus hæ ipſæ ſint poſtea confectæ regulæ; ſine qui-

bus poetæ non ſcripſerunt. Hic mihi ſeſe offert campus uarietatum linguarum, elementorum, ſyllabarum, earumque aptiſsimè ordinatarum comprehenſionum, quæ in Grammatica docentur, Poeſique continentur: quæ ego in alium locum, aliudq; tempus differenda iudicaui: de quibus tamen hoc in libro dicentur poſtea, quæ dicenda uidebuntur. Ac ipſe quidem Ariſtoteles, cuius auctoritate maximè nitimur, mihi planè uidiſſe uiſus eſt, quis eſſet Grammaticæ uſus in poeſi; cùm in poetica hac ipſa de lexi & elocutione ſcripſerit, & in Poetica Grammaticæ præcepta tradiderit.

Oratoriam autem facultatem ita eſt complexa Poeſis, ut cùm in omni ſermone uel ineruditi rhetoricè quodammodo loquantur, de utili, de iuſto, de honeſto: proponant, reſpondeant: coarguant: ſuadeant, diſſuadeant: accuſent, defendant: laudēt, uituperēt: omnibus utãtur figuris & dictionis, & ſententiarũ: hoc magis in Poeſi, quòd & ipſa doctior eſt, & apud eruditiores locum habet. Plenus eſt Virgilius, & ante ipſum Homerus: & ſunt rhetoricorum uolumina exemplis poetarum in omni genere orationum referta. Et ſanè habet tantum decus orator, numeros, quibus ille tam placet, tamque gloriatur, ſumptos à Poeſi. Atque hæc pedeſtris oratio, ut Ariſtoteles innuit in tertio de Rhetorica, & uberius in primo de Orbis deſcriptione Strabo, à Poeſi ortum habet, quòd initio omnis cõpoſitior oratio poetica erat: à qua paulatim in hunc, quo nunc uulgò loquimur, ſermonem peruentum eſt; ut pedeſtris oratio ex alto delapſa humi repere, noſtra uerò Poetica curru uehi ſublimis, ac triumphare uideatur. Neque uerò illa, qua ſubtilius argumentamur, abeſt à Poeſi. uera, ueriſimilia, falſa, abſurda, ambigua, ſyllogiſmi, paralogiſmi; alia eius generis, quæ ſunt eius, quam Logicam appellamus, quaſi tela quædam: hæc in Poeſi omnia, ſiue in ſermone perſonarum, ſiue ſua cõpoſitione poetæ, dum illæ colloquuntur, & ipſe pangit: cùm tum uera, tum ueriſimilia, nonnunquam etiam falſa ſuis eligat locis, abſurda reiiciat, ambigua ſcribendo remoueat: ſyllogiſmo ſæpe, ut in agnitionibus utatur, nec minus paralogiſmo; dum falſa, ut oportet, ueris annectit: de quibus etiam omnibus multa ſunt ab Ariſtotele in hac ipſa Poetica, quaſi ſuo loco tractata; ut inde facillimè appareat quis Poeticæ Logicæque ſit nexus atque coniunctio. Naturalis autem Philoſophiæ principia in Poeſi paſsim, in primis Homeri, iam quiuis ante dixit; & apud alios optimos quoſque poetas uidere eſt multa de rerum primordiis, de globis cœleſtibus, de elementis, de mixtis imperfectis, de plantis, de animalibus, eorumque natura: quanquam

quam non ſerie ac methodo, ſicuti à philoſophis tradita ſunt; ſed ſparſim, ut ueris Philoſophiæ ſententiis ſua fabulæ materia dignior efficeretur: dum ſcilicet utile dulci commiſcetur. Nec defuerunt, quibus ipſo ſuo inſtituto, atque incœpto Philoſophia inuolucris, figmentisque poetarum, ſub Poeticæ figuris, ac uerſu, methodicè & ordinatè ſcripta fuit: ut in Empedocle uetere Græco, & Lucretio noſtro uidemus. & fuere alii: & habet Plato Poeſeos plurimum. Ac ſicuti hi philoſophi, ſi poetæ etiam ſint, multo ſint etiam præſtantiores: ita poetæ ſine Philoſophia futiles, ac nulli. Adde ſublimiora quàm ſit natura rerum corruptibiliũ. Non'ne iidem erant poetæ atque theologi priſcis? Legite poetas præſtantiſsimos quoſque: de Diis multa, eorumque prouidentia, natura, poteſtate, forma. in figmento fabularum uera Theologia. Hic ego Inflammati, animaduerto ueſtrum alicui uideri poſſe me, dum Poeticam effero laudibus, apud uos id agere, ut mea uos oratione deterream à re tam præclara, contra atque oporteret: ſiquidem tam multa, tamque magna quàm à nobis dicta ſunt ad Poeſim requiruntur. Sed aliter cum pueris atque indoctis, aliter cum doctis uiris, prudentibus agimus: cùm quid ſuademus, & agendum proponimus: quòd non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. illos enim quibuſdam quaſi dolis, atque fallaciis, hos re aperta, nudis uerisque rationibus impellimus ad id, quod uolumus. Itaque nunc, cùm hæc tanta à poeta poſtulari dico, non diſsimulo, & uerè dico uerſari nos in re magna; ut etiam gloriemur, & plurimarum, & maximarum rerum cognitione. Sed illud etiam aio, nolle me poetam eſſe in Grammatica, aut Apollonio, aut alicui Priſciano parem: neque poſtulare ut ſit poeta alter in Philoſophia Plato, aut Ariſtoteles, neque quiuis principum doctrinarum ipſe unus ſingillatim omnium: ſed ſicut quo quiſq; plus earum habuerit, ille ſcilicet perfectior: ita quiddam in quauis earum eſſe intelligo, quo poſsit eſſe non ignobilis poeta, ſi minus abſolutè perfecteque, at quantum ſit ſatis, norit omnia, quæ in quauis earum argutè diſputantur. Quanquam etiam, dum ueſtrum unumquemque contemplor, non uideo ex uobis, qui deterreri debeat, aut deſperare: de uobis ſentiens, qui adoleſcentes eſtis, ita eſſe omnes & ingenioſos, ut quæ ſic diſcenda ſuperſunt, facilè; ita ſtudioſos, ut breui; ita rebus opportunis abundantes, ut commodè aſſequi ſumma quæque, & magna omnia præſtare poſsitis: qui autem uiri eſtis, iam eſſe aſſecutos; ut cùm uelitis, poſsitis etiã. Addo etiam illud, ſi aliis alii ſeculis, Homerus, & tanto poſt

Virgilius, ac deinde Petrarcha noſter, atque alii, quos prætermitto, ad eum in Poeſi gradum peruenere, quid eſt cur non confidamus alios pariter eodèm peruenire poſſe: cùm idem mundus hodie ſit atque tum, cùm illi florebant: neque ſit poſtea mutatus, aut ordo tempeſtatum, aut ſolis circuitus: neque aliud aliquod ſydus errantium, aut non errantium mutationem ſenſerit? Quin etiam cùm & hoc amplius habeamus, quòd poſt illos nati ſumus, atque ab iis adeò prouectas artes accepimus, & tam præclarum Ariſtotelis libellum, quaſi ducem quendam nacti ſimus ad Poeſim, non uideo cur non ſperemus exiſtere aliquando poſſe illis etiam, uel ex academia noſtra meliores. Quare nunc confirmati quæ ſequuntur cognoſcite. Iis, quæ paulò ante commemorabam, accedit Muſica, eiusque harmonia, & rhythmus ſiue numerus, quæ duo præcipuè ſunt non ignota poetis: ſi quidem Melici, Dithyrambici, Nomici poetæ ſunt; & Tragici, Comicique harmonia, & rhythmo, tum eo qui in uocis prolatione, tum eo qui in motu corporis apparet, quæcunque imitantur: Epici uerò eo, qui in uocis prolatione ac metro fit: atque eo ſæpe non ignauiter, cùm etiam citatas actiones numeris quàm ſimillimis exprimant: ut in Virgilio,

finibus omnes
Haud mora proſiluere ſuis:
ubi uerò pacatas, & graues ſedatis; & firmis,
Principio cœlum, ac terras, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, &c.

Quare ſi rectè harmonia & numero imitatio facienda eſt, Muſicam norit poeta neceſſe eſt: ut cùm quid uoce referendum uideatur, aptum harmoniæ genus adhibere poſsit. hic enharmonicum, quod eſt artificioſum magis atque arduum per dieſim: illic diatonicum, quod eſt naturæ noſtræ accommodatius & facilius: alibi chromaticum, quod medium inter hæc, & ob id à chromate & colore nuncupatum eſt: ex conſtitutionibus hypatoidem, uel meſoidem, uel netoiden, hoc eſt ſupremam, mediam, infimam norit: ex tonis phrygium, dorium, lydium: ex modis nomicum, dithyrambicum, tragicum: inter ſpecies eam, quæ ad miſerationem, ad iram, ad tranquillitatem moueat. Eadem ratio in rhythmo atque numero: quibus duobus, harmonia inquam & numero, poetæ utuntur pariter, atque muſici. quare fortaſſe Plato Muſicam poetarum parentem appellauit. Porrò autem cantores, muſici, & poetæ communi nomine nuncupantur,

θεῖος ἀοιδός ; & utrorumque opera cantus , & carmina : & canere utrique dicuntur . Μῆνιν ἄειδε θεὰ , Arma uirumq; cano . Addo etiam illud , quòd Muſæ ipſæ uidentur magis præſidès poetarum . Iam uerò Aſtrologia tota in Poeſi locum quendam habet . ſcatet Homerus exemplis , Virgilius , & alii quàmplurimi . qui loci notiores , quàm ut nunc à me uobis recitentur : ſatis enim hic eſt indicaſſe . Nec minus atque illa , quæ ante dixi , Geographia , & moris gentium antiquitates : cùm & Geographiæ , & multiplicis experientiæ ducem Homerum legamus apud Strabonem . Auguria , ſomnia , uaticinia fuere quondam , & nunc apud aliquos maxima ſunt in exiſtimatione : neque his caret Poeſis . Phyſionomica etiam in Poeſi . tali enim pectore Agamemnon , tali capite Therſites talem animum , talemque naturam indicant . Adde uitæ mores , inſtitutiones in Politica, Oeconomica , publicarum,priuatarumque rerum ſpectra quædam in Poeſi : domi foris , bello & armis , pace & legibus , ducum , conſiliariorum, uirorum , uxorum , parentum , filiorum, dominorum, ſeruorum , perſonarum omnium officia , ac munera , moralis apud poetas Philoſophia . quod ipſum planè ſic Horatius.

Troiani belli ſcriptorem maxime Lolli
Dum tu declamas , Romæ,Præneſte relegi
Qui quid ſit pulchrum , quid turpe , quid utile , quid non ,
Plenius ac melius Chryſippo & Crantore dicit.

Tum uero artes apud poetas adumbratæ : quæ ſunt poſtea auctæ illæ , atque perfectæ , & ab earum primordiis aliæ , tempore introductæ. exemplorum magna copia . ac ut aures ueſtras blandius demulceam , recito de mente Catulli uerſus muliere.

Læua colum molli lana retinebat amictum ;
Dextera tum leuiter deducens fila ſupinis
Formabat digitis , tum prono in pollice torquens
Libratum tereti uerſabat turbine fuſum :
Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens ,
Laneaque aridulis hærebant morſa labellis ,
Quæ prius in leui fuerant extantia filo .
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera uirgati cuſtodibant calathiſci .

Sic enim expreſsit , ut rem uidere uideamini : ac ſi ars ignota eſſet , hinc doceri poſſet.huic permulta ſimilia legenti obuia. Aedificiorũ ratio apud poetas nonnulla,urbes, oppida, portus, nauigia, regum , priuatorum , urbana , ruſtica ædificia . In Pictura ex de-

ſcriptione poetarum pictores quas lineas ducerent, quibus ornarent coloribus, quomodo mores affectusq; fingerent, accipere potuerunt. Quid de Medicina dicam? cuius etiam, & eius quæ uictu, & eius quæ medicamentis, & eius quæ manu utitur, quædam in poematibus quaſi ſemina: quæ qui Medicinam teneat, & poetas non ignauiter legat, facilè agnoſcat. Vulnus mortiferum ad hepar, aut in iugulo Medicinæ chirurgicam ſpectat. Moly, dictamnus, herbariam. Boum aſſatæ carnes militibus ac laborioſis idoneæ, diæteticen. Ac ſcripſere poetico lepore res medicas multi: & ſcripſit modo ciuis, & municeps meus Hieronymus Fracaſtorius. His ergo inflammati, quæ ante dixi, ſatis arbitror oſtendiſſe noſtrorũ opera poëtarum ſcientiis omnibus, atque artibus referta. neque id, quod initio admonebam, cum aliis etiam artibus pariter cõmune. Quanquam enim medico Galenus, oratori Cicero, architecto Vitruuius, ac ferè unuſquiſque, dum ſe ſuamq; commendat artem, alias omnes uni ſuæ attribuere conatur: inter hos tamen ac poetas permultum intereſt. Medico enim uſui Logica, naturaliſq; Philoſophiæ quædam pars: cæteræ uero non ita. idque ſenſit Galenus ipſe Medicinæ ſuæ celebrator; atque adeò de cœlo, de anima quæſtiones repudiat, quas poeta complectitur. Rhetor etiam Logicam, quòd ea ſit ferè contemplationi artique communis, & rebus agendis apta, & Politicam, in qua maxime uerſatur, attingit: naturalem autem Philoſophiam, aliaſque tam multas, de quibus ante dixi doctrinas, non ferè. eodemque modo architectus atque alii, non ignobiles illi quidem, ſed non poetæ conferendi artifices. poeta unus in unius actionis imitatione omnes illas amplectitur, omnibus fruitur, ex omnibus quaſi quædam apis cacumina peruolans, ſuauiſsima quæque decerpit, ſuaſque in cellas & fauos diſtinguit. Id autem quaſi quodam ſpeculo, ut agnoſcatis, accipite. Propoſita morum cum uoluptate correctione, actionis imitatio peragitur huiuſmodi. ut in Virgilii Aeneide. Vir quidam pietate & fortitudine præclarus, parẽtibus heroe, Dea, diruta patria, matre Dea monſtrante uiam, data fatâ ſecutus, in Italiam alienam terram aduerſis actus terra marique caſibus, ibiq; bello uexatus, urbem tandem condidit. hæc ſumma fabulæ: quæ poſtea epiſodiis introductis uenit amplificanda. Hic primum grammaticè loqui neceſſe eſt: ex Logica diſtinguere & iudicare: ex ſua Poetica ſcribenda diſponere: ex Muſica ſuauitatem inducere. Rhetorica in uſum uenit perſonarum maxime colloquentium cauſa: naturalis diuinaque Philoſophia in communicatione Deorum atque hominum, eorumque actionum

proprietate

proprietate: Aſtrologia, Geographia, fabulæ, mores gentium, dum itinera & nauigationes ponit: Ethica, dum uirum bonum regem, ducem facit: quoduis genus inſtituit, affectibus, uirtutibus, ac uitiis cuiuſque ante oculos poſitis: artes omnes, medicando, ædificando, nauibus, armis faciendis, cibis parandis, agro colendo, uirorum ſtudiis mulierumque agendis. Iam uidetis hominem poetam, non, ut loquimur, ingenioſum, prudentem, ſed egregiè uirum ſingularem, hominem planè perfectum: id quod arbitror uidiſſe ſapientes illos, qui ex lauro coronã cenſuere poetis dandam: ſic enim perfectum innuebant hominem, cui nihil deeſſet: quam nulli alii literarũ cauſa dandam cenſuere: quanquam illi quidem poeta magis laurum hoc facto, quàm poetã lauro decorabant.

Hactenus quod ad Poeſim opusq; Poeticæ pertinet. de ipſa deinceps Poetica. ac prius quoniam & Poeticam dicimus, & Poeſim, & Poema, aperiendum uidetur latius quid iis nominibus ſignificetur. Poema opus eſt, quod extat, ut ædes. Poeſis huius motus atque effectio, ut ædificatio. Ars poetica modusque efficiendi, ut ædificatrix ars. ac Poeſis duplex; ut & effectio ſit, & uia atque motus, dum pangitur initio: & id extremum, cùm opus iam perfectũ eſt & apparet: ut inde ſæpe pro opere ipſo, atque uerbi gratia Iliade, quod eſt poema, Poeſim dicamus; cùm ſit in poemate Poeſis, ut ſunt in re mota motus. Poetica autem, & ut ita dicam effectrix, qua de nunc agimus, ut à definitione proficiſcatur inſtitutio, quan quam effectionum magiſtra ipſa uoce innuitur, inter effectiones tamen omnes excellenter ac proprie recta quædam ẽſt pangendi ratio atque methodus. hoc communius: poſtea diſtinctius, qua ſcilicet arte qui careat non ſit ille futurus poeta bonus: uel ſi teneat quas ante dixi diſciplinas omnes: cum iis recte ad poema conficiendum uti non poſsit ſine methodo atq; arte. cùm enim rectè uel arte, uel ingenio, uel imitatione componamus, ars magiſtra eſt atq; certa, ingenium ſæpe labitur, imitatio artis, ars quaſi ipſa eſt: ut per Poeticam unam rectè certò ex illa tanta doctrinarum omnium materia opus ac poema confici poſsit: quòd ex effictis omnibus eſſicti poematiſque nomen præcipuo iure tenuit. Laudabilia quidem artium permultarum facta: poema opus diuinum, ad bene beateque uiuendum comparatum, ac uel eius qui efficiendo, uel eius qui effic to dat operam, mentis perfectio. Cùm igitur ex hoc ipſo libello, qui de Poetica inſcriptus eſt, perfecta cognitio, & de Poeſi, & de hac ipſa arte Poetica habeatur, hinc planè admirabilis utilitas. cùm enim cognitionibus uel ad uſum, uel ad uoluptatem

iuuemur,

iuuemur, eſt Poeticæ uſus ille, quem antea dixi, humanæ beatitatis mentiſque perfectionis, qua nihil præſtantius: & eſt incredibilis uoluptas, quam uos opinor in poematibus uel conficiendis ueſtris, uel agnoſcendis alienis ſæpe ſenſiſtis. Quòd autem Plato uir admirabilis nonnunquam Homerum carpſit, quaſi damnoſa ſit illa lectio, id ne uos offendat: aut ne propterea Poeticam damnate. nam habet ſuam Homerus defenſionem: quòd uel non illa pueris, etſi à grammaticis explicantur, ſcripta ſunt ab Homero, à quibus Plato reiicit: uel quæ ponit, non proponit omnia quaſi recta, ſed uirtutes ut amplexemur, uitia ut auerſemur. Itaque uel ne Homeri quidem uitiũ ullum, uel Poeticæ certè nullum. Redeo ad perfectam, neque ulla ex parte uitioſam Poeticam noſtram: quam ego nunc, ne quod à me præſtari poſsit, quicquam omnino deſyderetis, in artium ſcientiarumque diuiſione inter logicas rationaleſq; Aueroe uiro philoſopho auctore colloco. cùm enim logicas quinq; dixerit, Demonſtratiuam, Dialecticam, Sophiſticam, Rhetoricam, Poeticam indicaſſe puto: quod non opinor Grammaticam in eo numero collocandam: aut ſi Grammaticam in quinque uolumus, Sophiſticam in Dialectica numeremus: quòd eiuſdem eſt Dialectices, & quod probabile eſt, & quod non eſt, uidere poſſe. De illis utcunque. Nunc Poeticam, quam ille nominatim indicat, de qua non dubitatur, logicam pono. & hoc cum reliquis illis aliis Demonſtratiua ſcilicet, Dialectica, Sophiſtica, Rhetorica habere commune dico, quòd neque materiæ loco res habeant: uerba tantum & orationem. neque in certo uno genere uerſentur: ſed in omnia inſinuant ſeſe. hæc communia. illa propria atque diſtincta; quòd Demonſtratiua, & eius duæ comites Dialectica & Sophiſtica logicæ ipſæ appellantur: quòd harum maior quidam uſus & communior in differtationibus, & quibuſdam quaſi punctis conciſa breuiter admodum atque ſtrictim quod propoſuerunt, effi ciunt, & ut ita loquar, ſyllogiſticæ prorſus exiſtunt: atq; adeò quà logicæ ſunt, & in rationibus illis uerſantur, ex ſe nullum relinquunt opus, nec magis hanc, quàm illam ſibi limitant materiam. Rhetorica, Poeticaque contra: quòd non adeò uerè ac propriè Logicæ appellantur, neque ſyllogiſmo ferè; ſed exemplo atque enthymemate, rationibus quaſi popularibus utuntur: atque harum quà huiuſmodi ſunt, extant opera, orationes atque poemata, plurimumque in politicis occupãtur argumentis. Nunc tres illas relinquo, quòd & multò atque Poetica ſunt notiores, in uſu quotidiano magiſtrorum diſputantiumque uerſatæ, & noſtro in præſen-
tia

tia ſermoni iam nullum afferunt intelligentiæ lumen. Sed inter Poeticam atque Rhetoricam hoc intereſt, quòd Rhetorica plus habet Dialecticæ, ex qua partim, partim etiam ex Politica profecta eſt, ut apud Ariſtotelem in primo de Rhetorica conſtare uideo: ut & Rhetorica & Dialectica non magis affirment, quàm negent: cùm in re uaria mutabilique uerſentur: ob eamque cauſam facultates uocentur in primis, quòd utrunq; poſsint. ac Rhetorica quidem uni magis addicta generi, ciuilibus ſcilicet rebus: tametſi non eſt uſque adeò propria cuiuſquam: quæ cùm & exemplum uſurpet & enthymema ſyllogiſtica Rhetorica magis. habetque, ut dixi, Rhetorica opera oratione ſoluta; cuius ſcopus atque propoſitum eſt id docere, quo, quid perſuadeat, in quacunque re prompte inueniamus. Quapropter ab Ariſtotele definitur eſſe Rhetorica, facultas uidendi in quauis re quod ſit ad perſuadendum accommodatum. Poetica uerò diſcrepat ab hac, quòd non habet ortum à Dialectica: ac quòd illius inſtrumentis utatur, id facit, ut diſtincta eſt atque ſuperior. res ciuiles præcipue quidem amplectitur, non eas tamen ſolas: uſurpat enim Muſicæ plurimum: &, quod ante dicebamus, in omnibus uerſatur diſciplinis paulò minus ac ſuæ ipſarum artes: neque uſurpat enthymema ferè, ſed exemplum: idque ut effictum à poeta poſitum in rei ſimilitudinem uenire poſsit, unde debeat auditor argumentum ſumere. huiusque ſunt opera uerſu ſcripta delectationis augendæ cauſa: ac nonnulla horum cum harmonia, ſuiſque ratione quadam inter ſe dimenſis corporis motibus: ut eſt in Tragœdiis, earumq; maximè actionibus; in quibus ipſis, ut amplior etiam ſit ornatus, magisque delectent, magnifici inſtituuntur apparatus. Quare cùm multo diſtinctius atque ſubtilius de Poetica locuti ſimus, alio quaſi initio, paulò in re ipſa prouecti magis; dicimus ſcopum eſſe, &, ut ita dicam, conſilium Poeticæ ipſius, id uidere, quod appoſitum ſit ad faciendam uniuſcuiuſque actionis, affectionis, moris, ſuaui ſermone imitationem, ad uitam corrigendam, & ad benè beateque uiuendum: ut ſit hæc aliquanto conciſior, atque illa ſuperior Poeticæ definitio. Poetica eſt facultas uidendi quodcunque accommodatum eſt ad imitationem cuiuſq; actionis, affectionis, moris, ſuaui ſermone, ad uitam corrigendam, & ad benè beateq; uiuendum comparata. Neque uerò quòd logica ſit Poetica facultas, eo minus nobilis; cùm, ut ante dixi, tam præclarum opus ipſum poema, non ut Dialectica, quaſi quædam ſterilis ſine ſuo fructu, ſed & opus facit: & in faciendo cùm Philoſophiam, aut hiſtoriam attingit, non migrat in alienum:

in alienum: ſed ut ipſa eſt atque Poetica modo ſuo, ſuiſque legibus; nec in illis ipſa conuerſa, ſed illas in ſe conuertens, utitur ut propriis, ad ſuum uſum, ſuumque finem. Quare, cùm ſit eo una quæque honoratior, quo id eſt, in quo uerſatur illa, præſtantius: cumque in omnibus diſciplinis ita Poetica uerſetur, ut dominari uideatur mortalibus, immortalibus, humanis, diuiniſq; operibus: arbitror uidere uos iam nullam artem huic conferendam, nullum literarum ſtudium Poeticam adæquare poſſe. Atque ut ſeriem locumque Poeticæ capeſſendæ uideatis, & huius de Poetica Ariſtotelis egregii uoluminis: cognitis logicis rationibus, & Dialectica in primis, & Rhetorica, Poeticæ locus. Qui ex ea uelit etiam pangere, diſciplinis cognitis quantum poteſt, ac præſertim Ethica, & ex Muſica metricis certè numeris: cùm rhythmus, qui in uerbis eſt, unà cum harmonia non ſit hodie frequens, ac multo magis aboleta effictio corporis, eiusque rhythmus. Adeſſe etiam oportebit, ut ante dicebam, ex aliis nonnihil diſciplinis; ut qui earum plus habuerit, ſit ille poeta futurus perfectior. Qua in re & omnium iudicio, & Platonis ſententia, uir admirabilis Homerus, & omni laude atque honore digniſsimus; qui in poematibus, ut poetam decebat, ſcientias, artesque omnes admiſcuerit ſuis. Sed de his ſatis. Nunc librum hunc ipſum, ut res adhibita diſtinctione fiat illuſtrior, primò in procemium, & ut ita dicam, narrationem diuidendum puto. Deinde procemium in duas item partes: quarum in una quæ deinceps dicenda, proponi uidetur, in altera ordo in dicendis. In ea autem, quam dixi quaſi narrationem, illa quæ ſunt initio propoſita, ſic explicantur: ut initio de Poetica ipſa latius atque communius, deinde exquiſitius & appoſitè magis; qui eſt Ariſtoteli uſitatus progreſſus, & rationi noſtræ ad diſcendum accommodatus; quo in loco uſui futurum iis, quæ poſtea de partibus dicentur, nonnihil attingit. Tum de parte Tragica, eiusque membris. De fabula, quod caput eſt: quonam modo rectè conſtituatur: de partibus item qualibus, & quantis. De Epopœia. De increpationibus, defenſionibusque poetarum. Extremo loco duæ illæ præcipuæ partes Poeticæ, Tragica atque Epopœia, in comparationem ueniunt, deque earum dignitate decernitur. Atque hæc omnia tum diuiſione, tum cōpoſitione, tum definitione, nonnunquam etiam ſyllogiſmo abſoluuntur. Sed quod magnum eſt in hac ipſa Poetica: ut eam ex hac ſpem concipiatis, quæ maxima concipi poteſt: eſt Ariſtotelis Poetica; eius, de quo tantum abeſt ut honeſtè, ac cum laude ſatis dici poſsit, ut ne admirari quidem

illius

illius diuinitatem poſsimus ſatis: qui ut ante ſe uicit omnes, ita eum nemo hactenus adæquauit; atque, ut opinor, nemo poſthac. Atque eſſe Ariſtotelis teſtatur antiquorũ fides, arguit ipſe ſtylus, ac ſcribendi ratio, quòd ita locutus eſſet nemo præter illum: perfecta methodo, cui nihil deſit, quod adeſſe debeat; propoſitis initio ueluti capitibus quibuſdam artiſque principiis, ex quibus ante poſitis, quæ conſequuntur plenè perſequitur: neque ullam omnino particulam relinquit intactam, ut inde perfecti Poeticæ magiſtri eſſe poſsimus: à qua laude qui de Poetica poſtea ſcripſerunt, ita abfuerunt, ut & ſuperuacanea dixerint, & neceſſaria tacuerint; ineptè utrunque. Quare illud etiam auguror (quod à Cicerone ſcriptum eſt de Rhetorica Ariſtotelis, illius introductæ ſplendore neglectas fuiſſe, atque adeo deletas omnes, quæ ante illam illuſtres extiterunt) fore ut ad uitam reuocata Ariſtotelis Poetica, & in clariſsima luce poſita (quæ gratia uobis debetur ò Inflammati) de medio tollantur aliorum omnes Poeticæ. idem ſcilicet meritum, idemque euentus; Ariſtotele utriuſque auctore. Vniuerſæ autem ipſius Poeticæ, quæ tanta tamque præclara eſt, quæ origo, quis auctor, hic ſi fortè quæritis, illud dico eſſe repertum antiquiſsimum, ut retulerint in Deos quidam. Digna Poetica diuinitate; ſed illa fabuloſa fortaſſe magis. Nos autem ducem ſequentes noſtrum, ita ſentimus: duas protuliſſe Poeticam naturales cauſas, alteram imitationis ſtudium, alteram harmoniam & numerum: ut qui ſcilicet ad hæc magis apti fuerant, rudi quodam incomptoque principio Poeticam inchoarint: quæ poſtea ab iis profecta primordiis, imitantibus aliis alia, pro ſua cuiuſq; natura, illis auctoribus & aucta, & multiplex facta eſt. Quare neque natalis, ut ita dicam, Poeticæ dies, neque certus parens afferri poteſt: illud certè affirmari poteſt, cùm eſſet naturæ noſtræ aptiſsima, neque initio genus humanum Poetica diu carere potuiſſe, neque unquam poſtea ſine illa eſſe poſſe: utpote quæ & ad perfectam beatamque uitam, & ad uitam ipſam non idonea modo ſit, ſed planè etiam neceſſaria.

Huiuſmodi Poetica eſt, qualem diximus, Inflammati; nobiliſsima, & antiquiſsima; iucundiſsima, & nobis accommodatiſsima; ſapientiſsima in poematibus, egregia in rebus omnibus, magiſtra uitæ, & dux ad humanam, diuinamque felicitatem. Itaque nunc, propoſita nobis Ariſtotelis Poetica, contendamus omnes quantum poſſumus, ut cognoſcamus Ariſtotelis ſententiam de Poetica, eiuſque partibus.

[illegible]

VINCENTII MADII BRIXIANI

IN ARISTOTELIS LIBRVM DE POETICA

ΠΡΟΛΕΓΌΜΕΝΑ.

NE à probatis Ariſtotelis interpretibus diſcedamus, ea
nobis conſyderanda ſunt, quæ ad totius rei intelligen-
tiam plurimùm auditorem adiuuare ſolent: nimirum
ſcriptionis Propoſitum, Vtilitas, Inſcriptio, Quo or-
dine auctor legi debeat, Diuiſio, Doctrinæ uia, Quamq́
hæc ſub facultatem cadat. Ariſtotelis igitur in hoc li-
bello propoſitum eſt agere de Poeſi; eius enim uim,
atque naturam, genera, partes, quoq́ modo ea conſti
tuatur: poſtremo etiam appendiculas eius pertractat. Itaque cùm operis huius
omnia in Poeſim referantur, eam ipſam hic primum propoſitum eſſe con-
ſtat:- Finis autem ipſius Poeſis eſt, actiones humanas imitando, ſuaui ſer-
mone animum excultũ reddere. Plutarchus enim in eo opuſculo, Quatenus,
& quo fructu iuueni liceat audire poemata, poetarum ſcripta ad uitæ utilitatẽ
„ accommodare docet. Plato quoque in Phædro inquit, Poeta infinita antiquo-
„ rum facta ornans, inſtruit poſteros. In Liſide præterea, Poetæ tanquam paren
„ tes, & duces ſapientiæ ſunt. Item in Protagora, Pueri poſtquàm literas didice-
„ runt, ad ſcriptaq́ conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis
„ legenda, ediſcendaq́ proponunt; quibus monumenta quàm plurima inſe-
„ runtur, priſcorumq́ uirorum uirtute præſtantium geſta laudantur; ut puer
„ æmulatione accenſus, præclara maiorum facinora imitetur. Nec me præte-
rit Platonem in Protagora dicere tragœdorũ Poeſim ad uoluptatẽ, gratiamq́
ſpectantium potius declinare. Verùm id non Poeſis, ſed poetarum eſt uitium.
nam illud idem Ariſtoteles affert de oratoribus. infra præterea Tragœdiam
definiens ait, illa nos ab animi perturbationibus expurgari. Qui igitur ue-
nerea poeticè ſcribunt, ac turpibus, laſciniſq́ ſermonibus iuuentutem cor-
rumpunt; perinde faciunt, ac mali medici, qui uenena propinant, cùm affer
re ſalubria medicamenta deberent. Vt hos ergo carnifices, non medicos uo-
care par eſt, illos ita non poetas, ſed ciuitatum peſtes congruo admodum
nomine nuncupabimus. Fine Poeſis declarato, quæ nam eius ſtrata mate-
ries ſit, quam ſibi exornandam proponit, ſatis apparet: animus ſcilicet hu-
manus: quem ſic, uti diximus, optimis moribus ſibi expoliendum propo-
nit. Materia uerò ſtrata, qua de agit, nullo determinato genere, ueluti nec
Rhetorices, clauditur. Et cùm ad ſuum obeundum munus ſuaui utatur ſer-
mone, etiam qua ratione ſermonem maxime ſuauem, ac gratum efficiat con
„ templatur. Plato enim in Gorgia inquit. Siquis auſerat ex tota Poeſi concen-
„ tum, & rhythmum, atque menſuram, aliud ne quicquam præter ſermones
„ quoſdam ſupererit? Quæ cùm ita ſint, poetarum munus erit ſuaui ſermone
ſcribere, aptè imitando, ut bonos mores inducant. Tragici enim perturba-
tiones ex animis auſerendo, heroici præclara illuſtrium uirorum geſta uerſi-
bus exornando, comici uitia irridendo, id apertiſsimè exequuntur. Hactenus
de libri propoſito, cuius gratia ipſius etiam Poetices finem, atque materiam
expoſuimus. Vtilitas autem multiplex ſequitur ex huius libri intelligentia.
Nouerit enim qui hanc habebit, Poeſis uim atque naturam; cæteraq́, quæ
in exordio Philoſophus dicenda proponit. Præterea non pauca ad ſolutam

orationem maximè pertinētia ex hoc ipſo libro ſcriptores mutuabūtur. quod etiam Ariſtoteles indicat in Rhetorica, qui auditorem ad hūc librum ſæpe relegat. Iam uerò libri Inſcriptio de Poetica eſt: de qua plura dicenda ſunt. Cùm enim uerbum Poetica ab Ariſtotele in hoc libello pro Poeſi nonnunquam, pro legibus interdum, quibus utimur ad rectè conſcribēdam Poeſim, accipiatur, in utram ſignificationem nunc uocem Poeticam accipiat, uidendum eſt. Nam cùm uox illa Poetica poſsit & ſeorſum legi, perinde, ac ſi diceremus, De amicitia, & ut alteri adiuncta, ut Horatius fecit, qui ſuum librum non de Poetica, ſed de arte Poetica inſcripſit; uidendum eſt, an Ariſtoteles, quanquàm inſcripſerit de Poetica, extrinſecus tamen aliquid intelligi uoluerit. Sciendum igitur eſt Poeſim, & eius leges mutuò differre. Quod facilè hoc uno declaratur exemplo. nam ut Pictura alia eſt à legibus, aut ab arte, quæ quomodo rectè pictura fiat, edocet, ita etiam Poeſis à legibus ſuis differt. Quod etiam hac ratione probari poteſt: nimirum quòd Poeſis eſt imitatio, ut Ariſtoteles inter initia operis huius teſtatur; leges autem, quæ rectè imitari docent, imitationes non ſunt. Quòd ſi ſecus eſſet, iam ipſæ ſe ipſas edocerēt: quod haud quaquam fieri poteſt. Leges igitur, quæ imitari docent, Poeſis non ſunt. Quàm rectè autem exemplo Picturæ Poeſim ab arte Poetica differre oſtenderimus, ex Plutarcho etiam in eodem opuſculo, quod paulò ante citauimus, Quatenus, & quo fructu iuuenes debent audire poemata, uideri poteſt. ait enim, Poeſis facultas eſt ex altera parte Picturæ reſpondens. ſicuti igitur Pingendi ars à Pictura differt, ut in aperto eſt, ſic & ars Poetica à Poeſi diſtabit. Cùm itaq; ars Poetica, atque Poeſis diuerſa ſint, utraque tamen Poetice nomine ab Ariſtotele ſæpe uocetur, in huius libri inſcriptione Poeticam, ut Poeſim ſignificat, ab eo fuiſſe uſurpatam iure optimo credi poteſt. Cùm enim hæc, qua de agimus, inſcriptio, ex huiuſce libri propoſito, quod in huius operis exordio ponitur, deſumpta ſit, etiam in exordio Poeticam pro Poeſi Philoſophus capit. nam ſpecies, quas ibidem ponit, Tragœdia uidelicet, Comœdia, & id genus reliqua, Poeſeos, non autem legum eius ſpecies ſunt. Quare in inſcriptione ipſa Poetica Poeſim ualebit. Nū uerò extrinſecus aliquid addi debeat inſcriptioni, conſyderandum eſt. Mihi quidem uidetur Ariſtotelem artificioſè libro titulū inſcripſiſſe, in quo quippiam deſyderaretur. quoniam ut in Odyſſeæ inſcriptione ſuppleri debet actio, ut integra ſit lectio, Actio Odyſſea: ita etiā de Poetica ſcribens Ariſtoteles, ut Poeſis parentem imitaretur, Homerum inquam, quem mirum in modum commendat, celebrat, extollit; & operis huius inſcriptioni nonnihil ſupplēdum
» eſſe uoluit. Quid autem illud ſit, ipſe aperit in prooemio, primò dum ait, de
» omnibus item, quæcunque ad hanc methodum pertinent. cùm ergo dicit, ad hanc methodum, Poeticam ſcilicet, ita ſupplendum eſſe in inſcriptione ex contextus uerbis facilè patet. Præterea, cùm methodus doctrina ſit ratione conſtans, atque ordine recto tradita, Ariſtotelesq; in hoc opere rationi innitatur,
» & in calce prooemii dicat, initio ſecundum naturam ſumpto, primùm à pri-
» mis, non ne docet aperte libri huius doctrinam recto ordine procedere? & cū per cauſas tradatur, neceſſario methodicam eſſe? Quamobrem inſcriptioni, quæ ita ſe habet, DE POETICA, ſupplebimus uerbum, METHODVS. Quòd ſi quis repugnans dicat addi uerbum METHODVS nō poſſe, quoniam haud quaquam rectè cohærcant hæc uerba, Methodus Poeſis, cùm Poeticam pro Poeſi in libri inſcriptione accipi dixerimus: ſciat is, quòd ſi per Poeticam leges & præcepta rectè conficiendi Poeſim intelligeremus, ab eadem culpa non minus urgeremur. nec enim hæc rectè cohærent, Methodus Leges. Quid igitur dicendum? uocem nimirum, METHODVS, extrinſecus intelligi debere in

ſexto

ſexto caſu; ut ſit explicita inſcriptio. DE METHODO POETICA, id eſt De
doctrina, quæ ratione rectoq́ ordine incedens, Poeſim docet. Ordo uerò
Libri huius ad cæteros Ariſtotelis libros erit, ut inter libros eius exotericos,
in quibus non abſtruſa Philoſophiæ myſteria, ſed leuiora ſtudia enarrantur,
poſt Rhetoricæ libros reponatur. nam etſi maximam inuicem habeant affini-
tatem Rhetorica, & Poetica, leges tamen poetarum legibus oratorum ſunt
arctiores. Ariſtoteles autem naturam imitatus, libros de ſimplicioribus, illis
qui de rebus magis compoſitis pertractant, ferè ſemper anteponit. Si quis ue-
rò id fieri minime poſſe contendat, ut Rhetorica Poeticam præcedat, quoniam
in Rhetorica ſe de Ridiculis, & Metaphora in Poetica dixiſſe, non autem di-
cturum teſtetur Ariſtoteles: Dicimus nos, quòd ſi ratio hæc Poeticam præce-
dere Rhetoricam conuinceret, pari ſanè ratione ex alio Ariſtotelis loco oppo-
ſitum concluderemus: ait enim in Poetica. Reliquum eſt, ut de Dictione, at-
que ſententia agamus; tametſi de ſententia in his, quos de Rhetorica ſcripſi-
mus libris, ut quod eius uiæ, & rationis magis proprium ſit, diſſeruimus.
Item ſecundo libro de Cœlo ait. Determinatum eſt de iis, in his quæ circa Ani
malium motus. At nulla prorſus eſt inter Ariſtotelis interpretes controuer-
ſia, quin liber de Animalium inceſſu, libris de Cœlo ſit ordine poſterior. Or
do igitur librorum Ariſtotelis arguendus non eſt, ut liber, in quo alium ci-
tat, ſit eo neceſſariò poſterior; ſed à rerum ſimplicitate ſumitur; niſi facilio-
ris doctrinæ gratia immutetur. Auctoris nomen abſque dubio Ariſtoteles
eſt, uir omnium, qui ſunt, quiq́ fuerunt ſapientiſsimus. Nam, ut ſtylum, ac
dicendi rationem preſſam, atque exquiſitam omittamus, neque quicquam
de rei ſcientia, atque eius tractatione dicamus, quæ omnia, aut nullius, aut
unius Ariſtotelis ſunt; id omnino maximè probare uidetur, quòd Ariſtote-
" les ipſe librum hunc ſuum eſſe teſtatur. nam tertio de Rhetorica inquit. Per-
" ſpicuum arbitror eſſe non oportere me de ratione elocutionis uniuerſa diſſe-
" rere, ſed de parte duntaxat, & ea uidelicet, quæ ad dictionem oratoriam per-
" tinet: nam de altera in commentariis noſtris de Poetica diximus. illuc ergo
" huiuſce rei ſtudioſos relegamus. Quin & ſecundo eiuſdem libri capite ait. Poe
" tæ quidem, ut non humilibus uerbis, ita ſæpe impropriis, ac minimè accom
" modatis utuntur. Perſpicuitas in nominum, ac uerborum proprietate conſi-
" ſtit: Magnificentia, quæ humilitati opponitur, ex iis uocabulis comparatur,
" de quibus in libris Poeticæ diſputauimus. Libet & ſubnectere ex eodem libro
" hæc. Tot ſunt nominum ſpecies, quot in libris Poeticæ oſtendi. Alio item in
" loco eiuſdem libri ait. Quot genera translationum habeantur, quantumq́,
" tum uerſu, tum proſa ualeat interpoſitio eius figuræ, cùm de Poetica loque-
" remur, executi ſumus. Quæ omnia cùm in hoc libello legantur, ſintq́ certiſ-
ſima teſtimonia, nihil dubitari poteſt, quin librum hunc Ariſtoteles ſcripſe-
rit. Nec obſtat quòd aliquando Ariſtoteles quædam citet ex hoc libro, quæ
in ipſo non leguntur: ut de Ridiculis; quæ tota pars deſyderatur: item de Cu-
" ratione, ut ipſe inquit octauo Politicorum libro. Quòd autem uocemus Cu-
" rationem, nunc quidem ſimpliciter, & ſummatim, rurſus autem manifeſtius
" in libro de Poetica dicemus: id quod tamen apud Ariſtotelem hoc in libro
nuſquam legimus. Quin Ariſtoteles ipſe libri huius initio, de Comœdia
quoque ſe tractaturum proponit; quod tamen nuſquam exequitur: ut ſatis
uerear, ne aut liber hic mutilus, mancusq́ ſit, aut ſanè alius fuerit ab Ariſto-
tele conſcriptus, ubi de hiſce omnibus ageret; qui nunc, ut pleraque alia Ari
ſtotelis monumenta deſyderatur. Licet autem hunc librum integrum eſſe ne-
gemus, quæ tamen potiora, ac ad Poeticæ naturam explicandam maximè
neceſſaria ſunt, hic exactiſsimè explicata fuiſſe contendimus. Libri huius

 diuiſio,

diuiſio, cùm ex propoſitione, quam ſtatim operis initio Ariſtoteles facit, eliciatur; ideo cõmodioris doctrinæ gratia in primæ particulæ explanatione de ea diſſeremus. Doctrinæ uia huius libri tum ratione conſtat, tum exemplo; quod huic notitiæ maxime accommodatur: interdum tamen, & definitione, diuiſione, inductioneꝗ, cùm opportunum eſt, utitur. Demonſtratio autem hic locum non habet; ſiquidem ea altioribus ſtudiis inſeruit. In morali uerò Philoſophia, Rhetorica, Poetica, denique in his ſcriptis, quæ ille exoterica appellat, rationibus, exemplis, inductionibusꝗ magna ex parte utimur: quæ ſanè inſtrumenta, tũ ipſi materiæ, quæ tractatur, tum auditoribus planè accom-
„ modantur. Eruditi enim eſt (inquit Ariſtoteles primo Ethicorum libro) eate-
„ nus in unoquoque genere certitudinem requirere, quatenus eius rei natura
„ recipit. ſimile quippe uidetur à mathematico perſuaſionem poſtulare, & ab
„ oratore demonſtrationem exigere. quam etiam ſententiam in calce minoris
Alpha diuinæ Philoſophiæ apertiſsimè Philoſophus indicauit. Ad eam autem Philoſophiæ partem, ad quam Poeſis pertinet, huius itidem libelli doctrinam referimus, ea ratione, qua Moralium primo, Frænorum effectricem Ariſtoteles, aliasꝗ omnes artes equeſtria inſtrumenta conficientes ſub Equeſtrem, atque hanc ſub Militarem reducendas eſſe putauit; propterea quòd Militari antedictæ omnes inſeruiant. Poeſim uerò, Philoſophiam quandam moralem eſſe, iam apertè demonſtrauimus. Quòd ſi tractationis eius, ubi de partibus orationis, Nomine, Verbo, & aliis: item de Metaphoris, aliisꝗ exornationibus ad ſermonem pertinentibus: item de Legibus habenda primum eſſet ratio; ita quòd præſens liber eſſet de arte Poetica, profectò ſub Philoſophia rationali hic liber, ut Aueroes, Auicenna, & alii cenſuerunt, reponi deberet. Philoſophia enim fuſius latiusꝗ accepta in rationalem, realemꝗ diuiditur. Verùm primùm de Poeſi hic agi ſuperius clariſsimis rationibus oſtendimus. Hactenus de iis, quæ Græci προλεγόμενα uocant, nunc ad alia tranſeamus.

Obiectiones quædam aduerſus Robortelli explicationem in primum Ariſtotelis contextum.

Etſi cùm hæc ſcribere inſtituimus, unum illud nobis erat propoſitum, ut tantùm Ariſtotelicos ſenſus eruere, atque aperire pro uiribus ſtuderemus, atꝗ huc omnem operam, curamꝗ cõferremus; factum tamen neſcio quo fato eſt, ut dum hæc molimur, dum inſtitutum opus abſoluere, atque edere propè feſtinamus, quiddam repentè obortum ſit; quod nos in medio ferè curſu remorari, ac detinere uiſum eſt. Nam cùm Franciſcum Robortellum, uirum græcis, & latinis literis doctum, in hunc Ariſtotelis librum explicationes ſcripſiſſe, & iam typographo excudendas dediſſe accepiſſem, uiſum eſt ab incœpto tantiſper abſtinere; dum quæ uir ille de tota hac re literis mandarat, diligentiſsimè pernoſcerem: illud fortè futurũ arbitratus, ut his lectis omnem mihi explicandi huiuſce operis laborem ademptum eſſe intelligerem. Expecto: prodeunt tandem Robortelli explicationes. quas dum accuratè euoluo, non me Hercle ademptum, ſed additum mihi potius laborem uideo: atque eò magis, ſi quæ mihi in his non probantur, ea uelim, & ad uerbum referre, & refellere omnia. Sed quando id longius eſſet, ſatis eſſe ſuperꝗ duximus, ſi quæ tantùm in tres, aut quatuor primos Ariſtotelis uerſus uir ille conſcripſit, ea omnia ad uerbum recenſeamus; & in quibus ab eo diſſentimus, ea non obſcurè indicemus. Vt autem res tota manifeſtior fiat, Ariſtotelis uerba, eo quo Robortellus partitur modo, primum hic adſcribemus; deinde Robortelli explicationem

» plicationem anneƈtemus.uerba Ariſtotelis ſunt hæc. Περὶ ποιητικῆς, αὐτῆς τε καὶ
» τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλοι
» καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων, καὶ ποίων μορίων ἐστὶν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλ-
» λων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν. De Poetica, eiusq́ generibus, quam faculta
» tem ſingula habeant, & quo paƈto ut reƈtè Poeſis ſe habeat componi fabulas
» oporteat; ex quot etiam, quibusq́ partibus conſtet, de omnibus item, quæ-
» cunque ad hanc uiam & rationē pertinent, dicamus. Hæc Ariſtoteles. Robor-
» tellus uerò ea explicans, ita ait. De Poetica, ipſiusq́ generibus. Nullo utitur
» exordio, de more ſuo, Ariſtoteles. quod tanti eſt ponderis, ut uel ex hoc uno
» multi diiudicarint ipſius libros, & aſſeruerint lib. Rhetoricorum ad Alexan-
» drum non eſſe Ariſtotelis; ob hoc ipſum etiam, quia prolixum habet proœ-
» mium. quamuis ex aliis multis conieƈtare fortaſſe poſſimus Anaximenis anti-
» qui Rhetoris eſſe, de quo ſæpe meminit Quintilianus. Proœmii igitur loco,
» utitur dicendorum propoſitione. quæ huiuſmodi eſt. Pollicetur ſe locutu-
» rum, de Poetica, deq́ ipſius partibus ſigillatim, quomodoq́ ſint fabulæ con-
» ſtituendæ, & ex quot qualibusq́ partibus conſtent. præterquàm quòd pro-
» ponit; docet etiam, quo ordine in tradenda hac arte uti uelit; cum ait: Inci-
» pientes primùm à primis: ſicuti etiam in Phyſicis tradendis, prius rationem,
» & ordinem, quo uellet uti, expoſuit. Liber hic unus, quem habemus de
» Poetice, commodiſsimè mihi uidetur in partes treis diuidi poſſe. Primùm
» enim inueſtigat definitionem Poetices; inuento genere, & diſtinƈto per diffe-
» rentias; ut poſsit applicari ad ſingularum partium poetices definitionem.
» Deinde agit de Tragœdia; & eius partibus; item de fabula, poſtremo de Epo-
» pœia; & comparat hanc cum Tragœdia; utra ſcilicet præſtantior ſit. atque ſic
» ſanè ſe habet libri diuiſio. In propoſitione autem eorum, de quibus tra-
» ƈtandum eſt; non temere eſt appoſitum, ſibi eſſe dicendum etiam de fabulæ
» conſtitutione, & eius partibus; quia fabula eſt materies ueluti quædam, ex
» qua opus ſuum conficit poeta; & ſine fabula cúm poetice eſſe non poſſit, eſt
» ueluti forma ipſius. Quòd ſi reƈtè non conſtituta fuerit fabula, multum pec-
» catur in toto poemate. immo inde omnis error proficiſcitur. Nec fruſtra ad-
» ditum eſt ἐκ ποίων, καὶ πόσων μορίων. nam in fabula conſiderantur partes, &
» particulæ. tum ex qualitate, tum ex quantitate. Partes fabulæ ex qualitate
» deſumptæ, ab Ariſtotele poſtea enumerantur hæ. Mores, Diƈtio, Sententia,
» Apparatus, Melodia. Ex quantitate autem deſumptæ hæ. Prologus, Epiſo-
» dium, Exodus, Choricum. nam neque nimium prolixam, nec admodum breuē
» decet eſſe fabulam: quod etiam docuit Horatius in ſua poetice. Hæc ad uer-
bum Robortellus. quæ omnia, uti polliciti ſumus, examinanda ſunt.

Continuò igitur, ut hæc noſtra diſputatio ordine reƈto incedat, à primis iam enarratis Robortelli uerbis, quibus inſtitutum peculiare Ariſtotelis eſſe dicit, ſuis in libris exordio non uti, auſpicabimur. nam cúm uideamus graues, atque eruditos Ariſtotelis interpretes, in multis eius libris proœmia eſſe aſſeuerare; quo conſilio Robortellus, nullo certo auƈtore citato, nulla prorſus allata in medium ratione, illud negauerit, non uideo. Simplicius enim in libros, qui de Phyſica auſcultatione paſsim inſcribuntur, ubi in primo ſtatim limine dicen-
» da proponuntur, hæc ad uerbum ſcribit. Proœmium confeſtim ſcopum ope-
» ris oſtendit, quòd de Principiis naturalibus eſt. Aueroes item eundem librum
» explanans in calce commentationis quintæ, Iſte (inquit) libri prologus eſt,
» & eiuſdem ſcopum, ordinem, ac doƈtrinæ demonſtratiuæ modum com-
prehendit. Quid? non'ne in libros de Anima Simplicius, cui conſentit Aueroes trigeſimaſexta commentatione eiuſdem libri, unicum proœmium, Ioannes uerò cognomento Philoponus duo eſſe affirmat? Libet etiam Alexandri

 Aphrodiſienſis

Aphrodiſienſis ſententiam in medium afferre:qui in eam partem inclinat, ut
librum cũ de prima Philoſophia,qui à Græcis Alpha minor inſcribitur, totius
Philoſophiæ procemium eſſe cenſeat. Sed adeamus Ariſtotelem ipſum; ut
quid egregius ille Philoſophus de exordio ſenſerit, apertè perſpiciamus.Is ter
„ tio de Rhetorica libro: Initium(inquit)orationis in oratione ſoluta proœ-
„ mium dicitur, quemadmodum in poeſi præfatio, in pulſu lyræ præcentio.
„ Paulò uerò inferius ait: In ſermone fuſo, & opere heroico procemium prolo-
„ cutio eſt, qua futuræ imago diſputationis exponitur.Cauſa procemii nulla eſt
„ alia, quàm, ut is, qui audit, quaſi ante cognoſcat qua de re habiturus ſit uer-
„ ba qui dicit. Paucis autem interiectis ſubdit. Procemii igitur munus maximè
„ neceſſarium, ac præcipuum eſt finem oſtendere, cuius gratia oratio ſit inſtitu-
„ ta. Quare, ſi & cauſa nota, & res exigua fuerit, nullus eſt omnino procemii
„ uſus. Hæc Ariſtoteles. Cùm igitur in Poetices initio Philoſophus huius libel-
li propoſitum aperiat, & quem ordinem in ſuo negotio ſibi ſeruandum ſta-
tuit,apponat; auditorum me hercle animi haud quaquam ſuſpenſi tenentur:
ſed eo potius principio, quaſi manu deſumpto, attentus auditor orationem
ſequitur: quod ſane à procemii munere non abhorrere, ex iis, quæ per Ari-
ſtotelem in medium adducta ſunt, facilè patet. Quòd ſi etiam Poetices ini-
tium cum librorum de Phyſica auſcultatione, quod etiam ſupra meminimus,
exordio conferatur, ſimile prorſus reperietur: quod ſanè interpretes Græci,
ut ante retulimus, procemium eſſe teſtantur. Quare non uideo, quo modo
rectè dici poſſit, nullum hoc loco ab Ariſtotele exordium fieri;aut moris eius
eſſe, ut ſuis in libris, quaſi inauſpicatò, & ſine exordio rem aggrediatur: præ-
ſertim cùm exordiorum diuerſa ſint genera, quæ rei, qua de agitur, accom-
modantur. Cæterùm tametſi in hoc libello neget ille procemium eſſe, proœ
mii tamen loco ait, Ariſtotelem uti dicendorum propoſitione: quæ ſtatim
„ enumerat his uerbis. Pollicetur ſe locuturum de Poetica, deq; ipſius partibus
„ ſigillatim, quomodoq; ſint fabulæ conſtituendæ, & ex quot, qualibusq; par-
„ tibus conſtent. præter quàm quòd proponit, docet etiam, quo ordine in tra-
„ denda hac arte uti uelit, cum ait:Incipientes primùm à primis. Mihi quidem
uidetur Robortellus nulla ratione contextum, quem ipſe diſtinguit, atque ſe-
parat à ſuperiori, ubi Philoſophus ordinem ſibi ſeruandum ponit, in expli-
catione contextus, in quo dicenda proponuntur, inſeruiſſe: prætermiſiſſe
autem in enumerandis Ariſtotelis propoſitis ultimum, quod Philoſophus
„ his uerbis expreſſit: de omnibus item, quæcunque ad hanc uiam & rationem
„ pertinent. Enumeratis autem, quæ in propoſitione ab Ariſtotele dicuntur,
extremo excepto, ſtatim ille libri diuiſionem aggreditur, affirmatq; treis in
partes commodiſſimè diuidi poſſe: in quarum prima ait,Ariſtotelem Poeti-
ces definitionem inueſtigare, inuento genere, ac per differentias diſtincto, ut
ad ſingularum Poetices partium definitionem applicari poſſit. Qua in re,
quomodo eius conſilium ſatis probari poſſit, non uideo; cùm magnam ope-
ris partem, quæ ad primam ſpectat,ab eo prætermiſſam eſſe planè conſtet. Nã
antequàm de Tragœdia, quam ſecundæ particulæ ponit initium, agat Philo-
ſophus, cauſas explanat, unde ortum habuerit Poeſis, quomodo in diuerſas
partes abierit, qua ratione, & à quibus partes illæ ſumpſerint incrementum:
quæ omnia,an ſub Poeticæ definitione contineantur,ipſe uiderit. Ego uerò in
illius primæ diuiſionis mẽbro nõnulla uidi,quæ hactenus me latuerunt:defini
tionẽ uidelicet per diuiſionem dari: ſiquidem,inquit, poetices definitionem
„ inueſtigat,inuento genere, & diſtincto per differentias; ut poſſit applicari ad
„ ſingularũ partium poetices definitionẽ.Nã ſi imitatio Poeticæ genus eſt, quid
„ erit Poetices in uniuerſum acceptæ, cuius inquiritur definitio,cõſtituens diffe-

rentiæ?

rentia? Reſponderet fortaſſe Robortellus, differentias, de quibus meminit Ariſtoteles, iccirco poſitas, ut genus diuidant, imitationem uidelicet, & Poeticæ ſpecies conſtituant. Quòd ſi ita dixerit, in multas eum difficultates incidere neceſſe erit. Et primò, quòd prauam numeróq; diſcrepantem orationem efficiet. Ariſtotelis enim uerba ſic ſe habent. Epopœia ſané, Tragœdiæq; Poeſis, Comœdia inſuper, ac Dithyrambica, tum pleræq; illarũ, quas ad tibias, citharas'ue accommodamus, omnes prorſus in hoc uno conueniunt, ut imitatio ſint. Poſtea ſubiungit: Tribus autem differunt inter ſe; aut quòd genere diuerſis, aut quòd res diuerſas, aut quòd modo diuerſo imitantur. Si igitur Robortellus differentias has ad ſuprapoſitum genus, quod eſt imitatio, Ariſtotelem referre uelit, oportet ut legat, differunt imitatio: quæ partium orationis compoſitio impar eſt & diſcors. Deinde ſi differentiæ, de quibus nunc agimus, ſunt differentiæ, genera Poeticæ conſtituentes, Poeticam in uniuerſum acceptã nullo modo conſtituent: ab eadem enim differentia, à qua ſpecies actu conſtituitur, genus conſtitui, ut omnes fatentur, nequaquam poteſt. Neceſſe igitur eſt, ut Ariſtotelem Poeticæ definitionem declarare dicat, cuius nulla ſit, quæ conſtituat differentia: aut definitiones rerum dari, quarum differẽtiæ, quibus conſtituuntur, ſint nota ipſa diſiunctionis dictæ. Nec me præterit res interdum ſimul definiri, ac diuidi. ſed ea ratione, qua diuiduntur, non definiuntur. At fortè pluribus, quàm par erat, de aperta re diſſeruimus. Accedendum igitur, eſt ad ſecundum diuiſionis membrum, in quo Robortellus ait, Ariſtotelẽ agere de Tragœdia, & eius partibus; item de fabula. uerùm præfari quædã oportet, ut quæ de fabula dicenda ſunt, commodius intelligantur. Fabulã Ariſtoteles bifariam conſyderat: uno quidem modo, ut una eſt, atque ea præcipua ex ſex partibus, quæ Poeticam qualem efficiunt: alio uerò modo de fabula pertractat, docens quibus eam legibus rectè conſtituere ualeamus. Et cùm rei conficiendæ ratio longè diſtet à re, cuius eſt ratio; ideo utroque modo in procœmio de ea ſe dicturum proponit: de ratione quidem fabulæ conficiendæ, cùm ait: & quo pacto, ut rectè Poeſis ſe habeat, componi fabulas oporteat: de fabula uerò, cùm inquit: ex quot etiam, quibusq; partibus conſtet. nam una, atque ea præcipua partium, ex quibus Poeſis conſtat, fabula eſt. Cùm ergo Robortellus inquit, in ſecundo diuiſionis membro agit de Tragœdia, & partibus eius; item de fabula: ſi inter partes fabula continetur, ut certè continetur; non'ne bis in ſecundo membro de fabula dicendum eſſe proponit? At ſi per fabulam, non fabulam, ſed fabulæ leges intelligat, obſcurior explicatio, quàm Ariſtotelis oratio erit. Illud itidem conſyderet, quàm appoſite hæc pars de ratione rectè fabulam conficiendi cum alia ſit collocata. Mihi certè hæc pars præcipua, ac ab aliis diſiuncta adeò uidetur; ut nullo pacto nec ſub alia collocari, nec cum alia coniungi debeat: quod ipſius Ariſtotelis uerba planè declarant. Quod uero poſtremo loco Robortellus agi de Epopœia, eamq; cum Tragœdia comparari dicit; id omne rationi minime conſentaneum eſſe uidetur. Nã cùm Ariſtoteles eo loco de Epopœia primùm, deinde de increpationibus atq; defenſionibus poetarum, poſtremo de Epopœiæ Tragœdiæq; comparatione pertractet; mirum uidetur quomodo medium prætergreſſus, partem ſcilicet de increpationibus & defenſionibus poetarum, extrema ſub uno membro Robortellus coniunxerit. Certè Græcus ille prudens, dum poſtremam libri partem proponeret, & eandem exequeretur, ſplendoris tantum attulit, ut obuiam occurrentem ueritatem uel omnium oculi excipere poſſent. Cùm enim ultimum eorum, quæ dicenda ſunt, Ariſtoteles proponat eſſe de his dicere, quæ ad hanc uiam & rationem pertinent, non'ne uerbis his, poſtremo operis loco, de quibuſdam Poeticæ conſequentibus, & appendicibus ſe locuturum

rum apertè monſtrauit? Qua nam igitur ratione motus interpres iſte, partem,
quid inquam partem? immo partis partem, qua de annexis pertractat, parti,
in qua de his agit, quæ primùm in Poetica conſyderantur, coniunctam eſſe
uoluit? nam agere de Epopœia nihil aliud eſt, quàm de Poetices ſpecie age-
re; atque ita de parte præcipua, qua de agendum eſſe propoſuit, cùm dixit:
» De Poetica, eiusq́ generibus. Epopœiam autem Poetices ſpeciem eſſe, nemo
ambigit. at Epopœiæ Tragœdiam comparare, de quodam Poetices annexo
agere eſt. Fuit profectò diuini illius ingenii ſcopus poſt tractationem de Epo-
pœia, ſtatim eam partem aggredi, ubi de increpationibus & defenſionibus
poetarum agitur: quam ſanè unam ex iis eſſe partibus conſtat, ubi de Poeti-
ces appendiculis pertractatur; ut partem etiam hanc ſubſequentem, in qua
Tragœdia, & Epopœia inuicem conferuntur, unum ex annexis eſſe intellige-
remus. nam ſi poſt tractationem de Epopœia, de eiuſdem cum Tragœdia com
paratione ſtatim egiſſet, in eum facilè quis errorem incidere potuiſſet, ut
unam, eandemq́ cum ſuperiore partem hanc eſſe crederet. Verum hactenus
de diuiſione, quam Robortellus attulit, dictum ſit. Facta libri diuiſione
» ſubdit is: In propoſitione autem eorum, de quibus tractandum eſt, non te-
» mere appoſitum eſt ſibi eſſe dicendum etiam de fabulæ conſtitutione, & eius
» partibus, & quæ ſequuntur. ubi conſtat interpretem hunc uerba illa, EIVSQVE PARTIBVS coniungere cum fabula; ut ſenſus ſit, dicendum eſſe, &
de fabulæ conſtitutione, & de fabulæ partibus. At ſi ſeriem orationis intuebi-
mur, luce clarius patebit, partes, de quibus hoc loco dicit, non fabulæ, ſed
generum Poetices partes eſſe: perinde, ac ſi diceret, De Poeticæ generibus, &
ui, & ex quot, quibuſq́ partibus conſtent, poſtea dicendum. Deinde fal-
ſum eſt, Mores, Dictionem, Sententiam, Apparatum, & Melodiam, ut ipſe
uoluit, fabulæ partes eſſe. nam fabula unà cum his quinque partibus nunc
enumeratis inter partes quales Tragœdiæ numeratur. Quî igitur fieri poteſt,
ut fabula, quæ inter ſex Tragœdiæ partes quales ab Ariſtotele numeratur, cæ-
teras quinque partes pro ſuis partibus habeat? Si dicat ſe nomine fabulæ non
fabulam, ſed Poeticam uel Poeticæ ſpeciem intelligere, id illi gratis concedi
poteſt; ſed arguitur aliunde. quoniam Tragœdiæ partes quales, non quinq;,
ſed ſex, inter quas fabula præcipua nimirum eſt, exiſtunt. Diceret fortè
quiſpiam, ultima ſaltem huius interpretis particula reprehenſionem uitabit,
» cùm inquit: Partes ex quantitate deſumptæ ab Ariſtotele enumerantur hæ.
» Prologus, Epiſodium, Exodus, Choricum. nam infra ab Ariſtotele ad uerbum
ſcribuntur. Sed nec pars hæc culpa uacat. ſiquidem partes ſuperius enume-
ratæ Tragœdiæ ſunt partes quantæ: at Epopœia, nec omnes illas habet, nec
quas habet, perinde deſcribi debent, atque ſuperius dictæ. Cùm igitur Ariſto-
teles de partibus quantis generum Poetices in ſequentibus ſe dicturum pro-
ponat, non rectè Robortellus Tragœdiæ partes quantas recenſet; & ſpecia-
tim, quod generatim eſt propoſitum, ſumit. Longè autem melius eo loco
» Ariſtoteles, à quo hæc uerba deſumpta ſunt, ait. Cæterum Tragœdiæ partes,
» quibus tanquam formis uti nos oportet, ſuperius expoſuimus. Secundùm ue-
» rò quantitatem diſcretam, atque in quas ſecetur ſingillatim, hæ ſunt, Prolo-
» gus, Epiſodium, & quæ ſequuntur. addens uerbum, Tragœdia; ut eas Tra-
gœdiæ, non cæterorum generum Poeſeos eſſe partes intelligamus. Hæc quidē
aduerſus ea, quæ minus rectè per Robortellum uidentur explicata, dicta ſuf-
ficiant. Quæ uerò, cùm nulla ratione prætermitti deberent, ab eo omiſſa
uidentur, ex iis quæ ſequuntur, patebunt, Illud enim in primis admonuiſſe le-
ctores eum oportuerat, qui Poeticæ interpretandæ munus ſuſcepiſſet, quid
per Poeticam intelligendum eſſet, cùm Poetice tum ſeorſum ac per ſe, tum

alteri

alteri iuncta à nobis accipi poſsit. Siquidem quod de Rhetorica,libro ſecundo
capite de totius operis diuiſione Quintilianus dicit, id itidem & nos de Poeti-
ca dicere poſſumus. Hinc fortè apud Ariſtotelem, & Horatium orta eſt illa
inſcriptionis uarietas, quòd Ariſtoteles Poetices nomine ſeorſum uti uidetur;
atque ita opus ſuum inſcribit, DE POETICA. Horatius autem, ut alteri ap
poſitum accepit, De arte poetica, inſcribens. Quanti autem referat accipere
Poeticam pro poeſi, & pro arte Poetica, uel hoc uno patebit exemplo. ut pi-
ctura ab arte pingendi plurimùm differt, ita & Poeſis ab arte Poetica. Quòd
ſi dicatur Robortellum per Poeticam, artem, Poeticam intellexiſſe, quia in
illius operis initio proponit ſe inueſtigaturum qualis ſit Poeticæ facultas, per
„ facultatem artem intelligens. Item explicans hæc Ariſtotelis uerba, initio
„ ſecundum naturam ſumpto primùm à primis, ait Ariſtotelem uelle inueſti-
gare definitionem artis Poeticæ. Si ita dicatur, aliunde Robortellus in ſua
præfatione arguetur. in ea enim Epopœiæ, Tragœdiæ, atque Comœdiæ,Poe-
ticam, de qua hic agitur, genus ponit. at harum genus eſt Poeſis. per Poeti-
cam igitur Poeſim eũ omnino intelligere neceſſe eſt, Verùm ars Poetica Poeſis
non eſt. ecce,Horatii Poetica, ars quidem eſt, Poeſis minimè. nam in ea parte,
ubi Poeticæ leges tradit, nulla eſt eiuſmodi imitatio, quam ſibi poetæ primum
proponunt. Igitur cùm in ſui operis initio eandem uocem, Poeticam ſcilicet,
modo pro Poeſi, modo pro arte capiat, nullo pacto uerbi huius explicatio
prætermittenda erat: cùm præſertim id ſit, cuius gratia hunc librum Ariſto-
teles edidit. Atqui in eo quis interpretis diligentiam requirat, ut perpen-
dat qua ratione fiat, ut in græco legatur, Περὶ ποιητικῆς, αὐτῆς τε: in latino uerò
illi particulæ αὐτῆς τε, id eſt IPSA'QVE, nihil prorſus reſpondeat. debuit qui-
dem inquiri, eſſet ne id aliqua ratione factum, an culpa potius, & incuria eius
qui librum in latinum uertit, omiſſum. neque enim Ariſtotelis mos eſt incaſ
ſum uerba proferre. Adde, quòd uerbi δύναμιν, id eſt FACVLTATEM,
explicationem ita præteriit, ac ſi ad rem nihil attineret: cùm tamen maximi
momenti eſſe planè perſpici poſsit. quid enim Philoſophus de Poetica, & eius
generibus conſyderandum proponit? nempè facultatem: & erit hæc particu-
la ſine explicatione prætereunda? Sed fortè dicet ille uerbum id iure præter-
miſſum, quoniam in operis ſui præfatione iam abundè ſit explicatum, cùm
„ inquit. Poeta uim ſuam omnem tantùm exercet in ſignificandis, & deſcriben
„ dis hominum moribus. Verùm ſi id dicatur, in maiora ſanè incõmoda eum
labi neceſſe eſt.nam per uim ſeu facultatem,Poeſeos,& eius generum, aut natu
ram, aut aliquid ea poſterius intelligit. Si primum,igitur in definitione gene-
rum poni debuit hoc, quòd eſt morum tantùm imitatrix: nec tamen in Tra-
gœdiæ definitione tale quippiam reperitur. At ſi per facultatem aliud quid
quàm naturam intelligat, quid erit abſurdius dictu, quàm quòd Philoſophus
de natura quidem generum Poeticæ nihil tradiderit, de eorum autem conſe-
quentibus curam uel maximam habuerit? Sed uideamus an Poeta uim om-
nem ſuam, ut inquit, in ſignificandis, & deſcribendis hominum moribus
exerceat. Hoc ſanè minimè dici poſſe credo. nam nec ueritati conſentiret, nec
„ etiam iis, quæ ipſe ſuperius dixit. Siquidem in præfatione ſua inquit, ut de fi
„ ne facultatis huius aliquid dicamus, Poetica, ſi quis diligenter attendit, om-
„ nem ſuam uim confert ad oblectandum: cui ſententiæ ſi illud etiam addatur,
conatus omnes ab agente fieri, ut finem ſibi propoſitum aſſequatur: ergo poe
tæ finis erit oblectari, non autem mores exprimere. Negabitur fortaſsis illa-
tum, diceturq́ tunc maximam excitare uoluptatem poeta, cùm optimè mo-
res exprimit; atque hac ratione uoluptas erit Poeticæ finis, & Poeta uim ſuam
exercebit circa morum expreſsionem tantùm. Videntur hæc quidem uериſi-
milia

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

milia, cùm tamen minimè uera ſint. nam Ariſtoteles inferius ad uerbum hæc
» ſcribit. Non ut imitentur mores in actione uerſantur, ſed per actiones mores
» complectuntur. Quapropter actiones, & fabula Tragœdiæ finis eſſe dicun-
» tur. Omnium autem maximum finis eſt. etenim ſine actione Tragœdia qui-
» dem fieri non poteſt, ſine moribus poteſt. Oſtenderem profectò, quomodo
hæc Ariſtotelis uerba demonſtrant in exprimendis hominum moribus non
tantum poetam uim ſuam conferre, niſi id ſuperuacaneum eſſe cenſerem. ne-
mo enim eſt, qui non aperte conſpiciat, Poeticæ facultatem ac uim, ſi in ex-
preſsione morum uerſatur, ſine moribus eſſe non poſſe. Vt autem quæ dixi-
mus, magis etiam confirmemus, alia quædam Ariſtotelis teſtimonia adduce-
» mus, quæ ex eodem Poetices libro paulò inferius ſumuntur. Si quis præterea,
» ait, ordine moratos ſermones, dictiones, ſententiasq́ benè formatas afferat,
» non quidem penitus negotium, quod eſt ipſius Tragœdiæ proprium, aſſeque-
» tur: id quod illa Tragœdia multo melius præſtiterit, quæ talibus utetur, perin
» de, ac ſecundo loco neceſſariis. Et paulò inferius inquit. Eſt igitur principium,
» ac ueluti anima Tragœdiæ, fabula: ſecundo uerò loco, mores. Item infra. De-
» lectatio non omnifariam à Tragœdia, ſed quæ tantum propria ei fuerit, quæ-
» renda eſt. Quoniam autem à timore, miſericordia'ue delectationem eiuſ-
» modi per imitationem Poeta parare debet, & quæ ſequuntur. quo in loco nul
lam omnino de moribus mentionem factam eſſe planè conſtat. Nemo igitur
ex Ariſtotelis auctoritate aſſerere poterit poetam uim omnem ſuam exercere
tantum in exprimendis moribus; præſertim cùm in Philæbo dicat Plato, qui
tragicis ſpectaculis adſunt, dum delectantur, ſæpe lugere. Miſericordia ergo
uoluptatem affert. nam, ut ibidem dicit Plato, Dolores huiuſmodi plenos
miris quibuſdam uoluptatibus inuenire licet. Atqui illud obſeruandum erat
plurimum diſtare, ſi dicamus hoc modo: totum poetæ conatum eſſe, ut ho-
mines bonis moribus imbuat: uel illo: omnem uim ponere tantùm in ex-
primendis moribus. nam, ut primùm uerum eſt, ita ſecundum falſum.
Quòd ſi quis per bonorum morum expreſsionem in poematibus factam, ho-
mines bene moratos euadere dicat, ſciat is poetas non bonos mores tantùm,
ſed prauos etiam exprimere. Ariſtoteles præterea uult id, quod infra latius
in definitione Tragœdiæ dicetur, ut in audiendis rectè confectis Tragœdiis,
timoris, & miſericordiæ interuentu, animus à uitiis expurgetur: neque ue-
rò neceſſariò mores per morum expreſsionem in animum inducuntur. For-
tè Poetices uim eſſe, Robortellus dicet, mouere, ſedareq́ hominum animos.
Nulla igitur ratione dici poteſt, poetam uim omnem ſuam tantum conferre
in ſignificandis, & deſcribendis moribus hominum. Quòd ſi dicatur poe-
tam, dum probè mores exprimit, audientes ad iram, aut manſuetudinem,
pro morum, qui exprimuntur natura commouere: tunc Ariſtotelem obii-
ciam infra dicentem, aliquas eſſe fabulas patheticas, quæ tamen moratæ non
ſunt: unde ſanè conſtat hominum animos abſque morum expreſsione, ad
perturbationes tamen maximè commoueri. Illud etiam probari non poſ-
ſe uidetur, quonam modo poetæ uis circa unum, Poeticæ uero circa alterum
uerſetur: perinde ac ſi artifex ab arte, cuius eſt artifex, quatenus artifex, di-
uerſum finem habere queat. Aut igitur Robortellus uerbum, facultatem, ſi
aliter eam in contextu quàm in præfatione accepit, declarandum omiſit;
aut id non ex ſententia Ariſtotelis, ut nos quidem putamus, interpretatus
eſt.. Nullum præterea de particula illa QVO PACTO uerbum fecit: ceu
ſi rei conficiendæ ratio à re, cuius eſt ratio, non diſtinguatur. Sed neque
de uerbo FABVLA quicquam dixit. quæ cùm interdum de tota Poeſi, non-
nunquam pro parte, item pro apologo accipiatur; in quem tamen ſenſum

enim Ariſtoteles accipiat, non indicauit. Totam demum illam contextus partem omiſit, quæ ſic ſe habet, DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC VIAM ET RATIONEM PERTINENT. Quòd ſi dicat in præfatione ſe iam id, dum illud perpendit, ſit ne liber hic integer an mancus, explicuiſſe per hæc uerba, cùm inquit, & reliquis partibus Poetice. Si ſic, inquam, dicat, Ariſtoteles tum redundans, tum diminutus in hoc contextu neceſſario apparebit. Redundans quidem, quia bis idem proponeret. nam cùm in prima contextus parte proponit Philoſophus ſe locuturum de Poetica, & eius generibus; ſi etiam illa uerba, de omnibus, item quæcunque ad hanc uiam & rationem pertinent, intelligantur de Poeticæ generibus, bis de generibus Poeſis Ariſtoteles ſe tractaturum proponeret. Diminutus uerò eſſet Philoſophus, ſi illo modo interpretetur. nam in numerandis iis in prooemio, quæ in ſcriptione hac pertractanda ſunt, prætermiſiſſet enumerare appendiculas Poetices; de quibus tamen in hoc opere tractat: quæ ſanè ab Ariſtotelis dignitate, ac conſuetudine aliena exiſtimanda ſunt. Quanquam autẽ de methodo (uiam & rationem uertit Paccius) in præfatione Robortellus multa dixerit; ea tamen tum rationi diſſentanea, ut nos exiſtimamus, tum uerò nihil ad uerbi, methodi, explicationem, ut hoc loco ſumitur ab Ariſtotele, ſpectantia oſtendemus. quod ut euidens ſit, nonnulla eius dicta in fine ſuæ præfationis examinabo. Erat(inquit)Ariſtoteli pertractanda Poetice ordinatim, ac μεθοδικῶς: non poterat autem ita pertractari, niſi declaraſſet τὸ τί ἐστι, allata definitione. paucis autem uerbis interiectis, ſubdit. Exquirere autem genus non poterat, niſi per methodum ἀναλυτικὴν. Hæc ille. Atqui nos eum per methodum reſoluentem, leges & præcepta neceſſario intelligere dicimus, erit ergo ſenſus, non poterat Ariſtoteles inquirere Poeticæ genus, niſi per methodum, quæ docet reſoluere, id eſt niſi utendo legibus illis, quas Poſteriorum reſolutoriorum libro ſecundo docet, quibus ſciamus reſoluere. Si igitur quæ ab hoc uiro de methodo in præfatione ſua ſcribuntur, in gratiam, atque explicationem uerbi methodi, in contextu Ariſtotelis poſiti ſcripta ſunt, talem Ariſtotelis uerba ſenſum præ ſe ferent: DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC METHODVM PERTINENT, id eſt ad leges & præcepta, quibus, uel diuidere, uel definire, uel demonſtrare docemur: quæ ſanè ſententia prorſus inepta omnibus uideri poterit. Verbi igitur μεθόδου in orationis Ariſtotelicæ ſerie poſiti explicatio, aut prætermiſſa, aut præter rem allata. Sed cætera etiã in methodi gratiam ab hoc eodem auctore dicta expendamus. Erat(inquit) Ariſtoteli pertractanda Poetice ordinatim, ac μεθοδικῶς: non poterat autem ita pertractari, niſi declaraſſet τὸ τί ἐστι, allata definitione. At quomodo non poterat, ſi potuit? methodicè nanque de Poetica ſcripſit Ariſtoteles; neque tamen explicauit τὸ τί ἐστι, allata definitione; cùm nulla toto Ariſtotelis opere Poetices in uniuerſum definitio reperiatur. Quam fortè, ſi quis dicat Philoſophum quidem non expreſsiſſe (nihil enim aliud fingi poteſt) ex Philoſophi tamen uerbis uel nullo negotio poſſe nos eam elicere: nunquid Ariſtotelis mos eſt, cùm rei cuiuſpiam definitionem in uniuerſum, cuiuſmodi Poetice eſt, inquirit, ſemina tantùm tradere, quibus ea colligatur? Quanam igitur ratione in libris de Anima Ariſtoteles, Animæ in uniuerſum; in ſecundo uerò de Phyſica auſcultatione, Naturæ; in eiuſdem libri tertio, Motus definitionem expreſsit? cùm præſertim naturalis Philoſophiæ auditor eo, qui Poetices eſt, acutior dubio procul cenſeatur. Quî igitur dici poteſt Poeticen methodicè ab Ariſtotele tradi non potuiſſe, niſi Poetice in uniuerſum quid ſit declaraſſet? Per Poeticam præterea, cuius allatam definitionem dicit, aut Poeſim, aut artem Poeticam intelligit. Artem Poeticam, id eſt leges rectè pangendi

pangendi poematis hic Ariſtotelem definire dici nequit; leges enim, etſi rectè
imitari doceant, imitationes, tamen non ſunt. At id, quod hic definiretur, imita-
tionẽ loco generis habere eſſet neceſſe. Poeſim igitur Ariſtoteles definiret, cùm
„ tamen Robortellus locum illum exponens, INITIO SECVNDVM NATV
„ RAM SVMPTO, artis Poeticæ definitionem Ariſtotelem inueſtigare uelle di
cat. Cùm igitur nec Poeticam, quatenus Poeſim, uel artem ualet, definiat, nil
mirum uideri debet, ſi in Ariſtotelis orationis contextu nulla talis extet defi-
„ nitio. In eadem itidem parte ſubiungit is. Et quoniam definitio non erat
„ ſatis nota, fuit illi inueſtiganda, eo planè modo; quo ipſe docet libro Poſte-
„ riorum ſecundo. Primùm enim exquirit genus, deinde differentias, quæ ip-
„ ſum aptum reddunt ad uarias partium ipſius definitiones. Aduerſus quæ, di-
cimus hanc non eſſe methodum, de qua Ariſtoteles Poſteriorum libro ſecun-
do: ut ſcilicet ex generis definitione uniuſcuiuſque generis illius ſpeciei defi-
nitionem nanciſcamur: ſed contrà potius per ſpecies prius definitas ipſius ge
neris, cuius ſunt ſpecies, elicitur definitio. uult enim ea poni prius, ex qui-
bus differentiæ habentur, deinde genus ipſum. Verùm, ne uidear hæc ſine
ratione dicere, afferam Themiſtij uerba in Paraphraſi Poſteriorum libro ſe-
cundo capite eo, cui titulus eſt, Quemadmodum definitio generum inueſti-
ganda ſit. Generibus autem (inquit) iis, quæ in ſpecies alias ſoluuntur, ſpar-
„ gunturq́, definiendis, uia hæc ſeruabitur. Primum ſumendæ ſunt omnes
„ eius generis ſpecies indiuiduæ, ut numeri ternarius, binarius, cæteræ formæ:
„ fingamus enim has eſſe ultimas ſpecies numeri, uel quæuis alia. Item om-
„ nes ſpecies lineæ, quæ ſint, recta, circũiens, flexa. Omnes ſpecies anguli, quæ
„ ſint, acutus, retuſus, directus. Deinde harum ſpecierum definitiones promen
„ dæ, ut paulò ante præcepimus. tum ſumenda, legendaq́ omnia, quæ ſint ſpe
„ ciebus iis quæ definiuntur, communia. Quid eſt linea recta? longitudo citra
„ latitudinem, cuius puncta media non prominent ab extremis. Quid eſt linea
„ circunducta? longitudo citra latitudinem, ad cuius ſummum lineæ omnes à
„ centro ductæ ſunt pares. Quid eſt linea flexa? longitudo citra latitudinem fle
„ xuoſa. In omnibus itaque finitionibus linearum, longitudo citra latitudi-
„ nem, ut quiddam commune ponitur. Hoc reponendum. deinde redeun-
„ dum ad lineam, & in quo ex decem principiis ſit quærendum. Et quoniam
„ in quantitatis genere eſt, hoc ſumendum, & cum illo communi, quod in de-
„ finitionibus omnium ſpecierum comperimus, iungendum. ita definitio li-
„ neæ tota hæc fuerit. Linea eſt quantitas citra latitudinem longa. Hæc Themi-
ſtius, quæ ab Ariſtotele ibidem deſumpta ſunt. Mihi tamen Themiſtii potius,
quàm Ariſtotelis uerba referre placuit; quoniam aliqua ex parte erant pla-
niora. Quomodo igitur is ait: quoniam definitio non erat ſatis nota, fuit illi
inueſtiganda, eo planè modo, quo ipſe docet libro Poſteriorum analytico-
rum ſecundo? Primùm exquirit genus, deinde differentias; cùm in exemplo
de linea ſupra poſito prius ſit id, unde differentiæ ſumuntur, deinde genus
„ ipſum. Sed uideamus nunquid in eadem parte rectius ſenſerit, dum ait. Ex-
„ quirere autem genus non poterat, niſi per methodum ἀναλυτικὴν; quæ ut dixi-
„ mus progreditur à ſingularibus ad unũ uniuerſale cõmune omnibus. Qũo nõ
potuit? non'ne in initio ſecũdi libri de Anima, Animæ definitionem ponit Phi
loſophus; neque tamen à ſingulis ad id, quod eſt commune reſoluendo pro-
greditur? Multa prudens prætereo, ut quàm maximè fieri poteſt conſulam
„ breuitati. Poſtremo in eadem parte, ubi agit de methodo, ait. Habet igi-
„ tur Ariſtoteles in hoc libello tres ſimul methodos: reſoluentem, diuidentem,
„ definientem, quæ in ipſo libelli contextu facillimè poſſunt perſpici. Per hæc
poſtrema uerba mihi uidetur in orationis contextu Ariſtotelem minime de-

buiſſe dicere, DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC METHODVM PERTINENT; ſed potius ad tres methodos. Verùm ſi libelli huius doctrina methodus nuncupatur, quoniam his tribus utitur, quomodo, aut per quam figuratam locutionem uoluit Philoſophus, uerbum, methodus, uoce unius, plurium numerum concipere? Sed age, uideamus num Poeticæ liber editus ab Ariſtotele methodus appelletur, quoniam in eo utatur methodo reſoluente, diuidente, definienteq́. Mihi ſanè non uidetur. fac enim Ariſtotelem, id quod omnium Poeſeos generum commune eſt in primis dixiſſe, atque eo loco reſoluente methodo uſum fuiſſe: deinde declaraſſe quibus à cauſis ortum habuerit Poeſis: poſtmodum methodo uſum diuiſiua, Poeſeum differentias tradidiſſe: poſt hæc definire: hoc uerò loco uti definiente methodo: tandem oſtendere, quomodo Poeſeos partes incrementum habuerint: cui nam hæc doctrina methodica uideretur? nulli quidem, ut arbitror. nullus enim eſſet ordo, & omnia confuſè, neque ſecundum rei naturam eſſent tradita. Doctrinam igitur poeticam Ariſtoteles nequaquam methodum appellauit, quoniam dum diuidit, utatur methodo diuidente; aut dum definit, utatur methodo definiente. Quare multa quidem de methodis ab hoc uiro dicta ſunt; nihil tamen expreſſum uidetur, quod ad uocem, methodum, quæ in orationis contextu ponitur ab Ariſtotele, explicandam pertineat. Verùm hactenus de iis, quæ, ut noſtra fert opinio, Robortellus in primæ huiuſce libri particulæ explicationibus non rectè ſenſit. Nam ut omnia ſummatim exponamus, Ariſtotelem in libro Poetices exordio non uti fal sò aſſeuerat. Diminutè explicat, quæ ab Ariſtotele proponuntur dicenda: et quem ipſe facit contextum ſecundum, in explicationibus tamen primi ſui contextus præter rationem inculcat. Prauam libri diuiſionem affert. ſingillatim etiam in membris diuiſionis labitur. Partes quales, quæ poematis ſunt, fabulæ partes eſſe dicit: & quæ Tragœdiæ ſunt partes quantæ, ei particulæ Ariſtotelis attribuit, in qua de omnibus generum Poetices partibus quantis determinare proponit. Quæ uerò minimè prætermittenda, ab eo tamen ſunt prætermiſſa, hæc colligimus. Verbum, POETICA, num pro Poeſi, an pro Poetica arte ſumat in orationis contextu, nequaquam diſtinxit. De uerbo, IPSA, quod in græca ſerie legitur, in latina uerò Paccii uerſione deſyderatur, nihil meminit. Verbum, FACVLTATEM, aut prætermiſit, aut non rectè explicuit. Prætermiſit quoque uerbũ, QVO PACTO. uerbum, FABVLA. denique totam eam partem, quæ dicit, DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC VIAM ET RATIONEM PERTINENT. nam quæ de methodo affert, nihil ad rem facere uidentur. Nec uerò quenquam uelim exiſtimare me detrahendi ſtudio id aggreſſum fuiſſe (quod quidem à me alieniſsimum eſt) quandoquidem hac potiſsimum ratione adductus, ne ſummi Philoſophi præceptum penitus neglexiſſe uiderer, hoc negotium ſuſcepi. Li-
" bro enim Ethicorum primo, generis uniuerſi inquiſitionem arduam ſibi fu-
" turam dicit, propterea quòd amici ſint, qui Ideas induxerunt. Sed forſan
" rectius eſſe, inquit, & oportere uideretur, ut pro ueritatis ſalute unuſquiſque,
" & præſertim Philoſophi ſua quoque propria refutarent. nam licet amici am-
" bo ſint, ſanctum eſt ueritatem in honore anteponere. Hæc Ariſtoteles. Quòd ſi nobiſmet ipſis, amicisq́ ueritatis cauſa parcere minime debemus, non ægre laturum Robortellum exiſtimaui, ſi quæ ueritati lucem afferre poſſent, liberè exponerem: cùm præſertim ſtudioſorum utilitatis habenda ratio, & quid probum uirum deceret, in primis mihi attendendum fuerit. Nam cùm multi ingenui, bonæq́ ſpei adoleſcentes, imprudentia lapſi, auidè ob libri nouitatem, quæ Robortellus ſcripſerat, eſſent imbibituri, impietatis crimen

haud leue ſubiturus mihi uiſus eſſem, ſi imminenti huic malo, cùm liceret, non occurriſſem. Hæc igitur pauca ut admoneremus eos, qui bonis artibus dediti ſunt, ſatis eſſe duximus. quare hoc officiũ à nobis in poſterũ non præſtabitur; ne præter ſtudioſorum utilitatem alia nos ratio ad id agendum impuliſſe uideatur: ſed ea ſolùm, quæ ad Ariſtotelem intelligendum conducunt, breuius quàm fieri poterit, deinceps afferemus. Ad rem igitur accedamus.

ARISTOTELIS DE POETICA.

PARTICVLA PRIMA.

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥντινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλοι καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων, καὶ ποίων ἐστὶ μορίων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

D E POETICA, *eiusq́; generibus, quam facultatem ſingula habeant: & quo pacto, ut rectè poeſis ſe habeat, componi fabulas oporteat; ex quot etiam, quibuſque partibus conſtet: de omnibus item, quæcunque ad hanc uiam, & rationem pertinent, dicamus, initio ſecundum naturam ſumpto primùm à primis.*

VINCENTII MADII ET BARTHOLOMAEI LOMBARDI COMMVNIS EXPLANATIO.

HOC EST totius libri Poetices exordium; ſiquidem tum dicenda proponendo, tum ordinem, quo in docendis propoſitis uti ſtatuit, commonſtrando, ad ſequentia promptè excipienda præparat auditores. Quæ uerò in ſequentibus tractabuntur, hæc ſunt: DE POETICA, IPSA'QVE, EIVS'QVE GENERIBVS. id eſt de Poeſi in uniuerſum, atque de unaquaque ſpecie ſingillatim: quorum omnium facultatem, hoc eſt naturam oſtendet. ET QVO PACTO COMPONI FABVLAS OPORTEAT. id eſt de fabulæ conficiendæ legibus, ut Poeſis rectè ſe habeat. Per fabulam autem ipſarum rerum conſtitutionẽ intelligit. EX QVOT ETIAM, QVIBVS'QVE PARTIBVS CONSTET. hoc eſt de partibus uniuscuiusque ſpeciei Poeſeum. ſunt uerò quales & quantæ. DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC VIAM ET RATIONEM PERTINENT. ideſt de annexis atque appendiculis doctrinæ de Poeſi cum ratione traditæ. Quo uerò ordine hæc ſuprà enumerata docere uelit, ſubiungit inquiens: INITIO SECVNDVM NATVRAM SVMPTO PRIMV̀M À PRIMIS, rerum ſcilicet dicendarum; ſiquidem quæ ad ſequentium notitiam conducunt, ea præponi debent. In quot autem partes Liber hic ſit diuidendus, ex antepoſitis eſt ſumendum. Prima pars erit de Poeſi in uniuerſum: cuius commune ponit id, in quo Poeſeum omnium genera conueniunt. differentias eius ponit. quomodo à duabus

 cauſis

cauſis naturalibus Poeſis orta ſit oſtendit. quo itidem pacto in diuerſas partes abiit. à quibus, & quomodo partes illæ, in quas abiit, ſint mutatæ, atque hæ auctæ. Alia pars erit, in qua de Poeſeos generibus pertractat. Et quoniam in hoc libello de duobus tantùm, Tragœdia inquam & Epopœia uerba fiunt, pro generum Poetices ratione duas tantum partes habebit hæc ſcriptio: in prima Tragœdiæ, in ſecunda Epopœiæ naturam declarabit. Alia pars erit, ubi de legibus aut arte Poetica docet Ariſtoteles. quo planè loco rectè fabulam conficiendi regulæ traduntur: ex cuius recta ratione Poeſis etiam rectè ſe habere dicitur. Alia pars erit, in qua partes, quæ quantæ ſunt, docentur. Et quoniam Tragœdiæ partes, aliæ quidem quantæ ſunt, nimirum Prologus, Epiſodium, Exodus, Choricum: Epopœiæ uerò aliæ: iccirco partes partium quantarum erunt duæ. Partes item quales, Tragœdiæ quidem aliæ, Epopœiæ autem aliæ ſunt. Tragœdiæ partes quales ſunt, Fabula, Mores, Dictio, Sententia, Apparatus, Melodia: Epopœia uerò, quanquam & ipſa ſupradictarum aliquas habeat, omnes tamen non habet: iccircò partes itidem erunt duæ, de partibus, quæ Poeſis qualitatem oſtendunt. Poſtrema pars erit de Poetices annexis appendiculiſue. Et quoniam hæc duo etiam ſunt; in quorum altero de increpationibus ac defenſionibus poetarum agitur, in altero uerò de Tragœdia atque Epopœia, utra ſit præſtantior perpenditur; circa appendices duo erunt capita. quæ omnia rectè ac naturali ordine tractanda Ariſtoteles proponit. Vt autē ſummatim capita dicam, de Poeſi, de arte Poetica, et de Annexis Ariſtoteles ſe pertractaturum in ſequentibus pollicetur.

VINCENTII MADII PROPRIAE ANNOTATIONES.

EXPLICANDAE primùm hic eſſent quatuor hæ uoces, Poetica, Poeſis, Poema, Poeta, quid ſingula ſint, quot modis accipiantur, & quomodo inter ſe differant. uerùm de Poetica, & Poeſi, cùm ſupra ſatis dictum ſit, omittantur. Poema uero ex Aphthonii Sophiſtæ ſententia in libro Græcorum Rhetorum, Poeſis pars eſt. ut Ilias uniuerſa Poeſis eſt: eius uerò pars quædam, ut armorum Achillis præparatio, Poema nuncupatur. Verùm ex Platonis Phædone falſum id eſſe patet, qui ter in eadem ferè pagina poema pro toto, atque
» integro libro ſumit. Ariſtoteles item in hoc eodem libello infra ait, Ante ue-
» ro Homerum nullum omnino tale Poema habemus; tametſi plura extitiſſe
» credere par eſt. Extat autem ipſius Homeri (ut ab eo initium ſumamus) Mar-
» gites, & huic conſimilia. Clarius etiam dum ait, Illudq́ cum primis cauere,
» ne contextū Epopœiæ proprium in Tragœdia cōfingamus. talem uerò eſſe di-
» cimus, qui complures contineat fabulas: exempli gratia, ſi quis totum illud
» Iliadis unica uelit amplecti fabula. ibi etenim propter Poematis longitudinem
» partes ipſæ congruentem ſuſcipiunt magnitudinem, ubi ſanè patet, poema

frequenter pro libro integro à probatis auctoribus ſumi. Si tamen uim uocum
perpendere uelimus, Poeſis factionem, Poema uerò poetæ opus, & factum,
quod extat, ſignificare uidetur. citra tamen diſcrimen has tres uoces, Poeticam,
Poeſim, Poema, ad idem ſignificandum ueteres uſurpant. nam quòd apud
Ariſtotelem Poetica Poeſim etiam ſignificet, in ſequenti particula patet apertiſ-
ſimè, cùm inquit, τραγῳδίας ποίησις, ideſt Tragœdiæ Poeſis, καὶ διθυραμβοποιητικὴ
hoc eſt Dithyrambopoetica: ubi æquè dicere potuiſſet Dithyrambopoeſis.
Quid autem Poeta ſit, & unde dicatur, apud Platonem in Conuiuio manife-
" ſtè uidere licet. ait enim. Scis utique factionem amplum quoddam eſſe: fa-
" ctio ſiquidem generatim cauſa dicitur, ex qua unumquodque ex non eſſe ad
" eſſe procedit. Quapropter omnes cuiuſque artis actiones factiones ſunt, & ar-
" tifices omnes Poetæ ideſt factores; non tamen uocantur poetæ, ſed alia nomi-
" na ſortiuntur. Ex omni uerò factione una ſelecta particula, quæ circa Muſi-
" cam, carminaq; uerſatur, totius nomine nuncupatur. Poeſis enim hæc ſola
" uocata eſt: qui uerò hanc factionis particulam habent, Poetæ. Ex quibus Pla
tonis uerbis, unde Poetæ nomen deductum ſit, colligitur; ipſumq; artificem
eſſe, qui circa Muſicam, & carmina uerſatur. Quid igitur illorum quatuor unũ-
quodque ſit, quot modis accipiatur, & quomodo inter ſe differant, per ea,
quæ iam diximus, abundè patet. Verbum IPSA'QVE, quod in latina tra-
latione deſyderatur, ea ratione ab Ariſtotele poſitum fuiſſe putamus, ut ſcili-
cet ualeat in uniuerſum: & ne uerba illa ſequentia, uidelicet EIVSQVE GE-
NERIBVS, pro eodem poni cenſeremus, eſſeq; ueluti explicationem uocis il-
lius DE POETICA. quaſi quòd integra eſſet ſententia De Poetica, id eſt de ge-
neribus eius: quoniam, et, pro ideſt, ſæpe numero uſurpatur. & in hoc opere
" parùm infra, cùm ait, ἢ τῷ ἑτέρῳ, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον. Item non multo poſt
" ἢ ὡς τὸν αὐτόν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. Vt igitur intelligeremus Ariſtotelem de Poeti-
ca in uniuerſum, deinde priuatim de eius generibus uelle pertractare, iccirco
additur uerbum, IPSA'QVE: quoniam interiectione uocis illius, particula ſe-
quens, tanquam præcedentis explicatio ſit, accipi non poteſt. Hæc noſtra an-
notatio teſtimonio Ariſtotelis in calce huius operis confirmari poteſt: in quo
cùm eſſet eadem ſententia, eiſdem quoque uerbis uſus eſt, cum ait, περὶ μὲν οὖν
τραγῳδίας, καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν, & quæ ſequuntur. Verbum FA-
CVLTAS, habitudinem ac reſponſum quoddam ad id operis, cuius facultas
dicitur, referre uidetur. Verùm facultas cùm rei natura ſit, tametſi ratione
quodammodo differant inter ſe, facultatem, clarioris declarationis gratia per
naturam explicare placuit; natura largè fuſeq; accepta. Quod qua ratione fe-
cerimus, explicandum eſt. cùm Ariſtoteles in primo de Rhetorica eam definiẽs
dicat quòd eſt facultas cernendi quid in quaque re probabile ſit, profectò id
commodiſsime per naturam etiam explicabimus, dicentes quòd Rhetoricæ na
tura eſt proſpiciendi quid in quaque re probabile ſit. Idem etiam de Dialecti-
cæ definitione dicetur, qua de in primo Topicorum Ariſtoteles ſcripſit. Ci-
cero quoque, qui in uertendis græcis uocibus diligens admodum fuit, ſæpe
uim, quæ δυνάμει reſpondet, pro natura ſumit. in ſecundo enim de Oratore ait,
" Ignari omnes controuerſias ad uniuerſi generis uim & naturam referri. Et in
" eodem etiam paulò poſt inquit, Quid enim eſt, in quo hæreat, qui uiderit om
" ne, quod ſumatur in oratione, aut ad probandum, aut ad refellendum, aut
" ex ſua ſumi ui atque natura, aut aſſumi foris? Hæc ſua ui, cùm aut res quæ
" ſit, tota quæratur, aut pars eius, aut uocabulum quod habeat, aut quippiam
" rem illam quod attingat. Extrinſecus autem, cùm ea, quæ ſunt foris, neque
" inhærent in rei natura, colliguntur, ſi res tota quæritur, definitione uniuerſa
" uis explicanda eſt. Item in tertio de Oratore, ubi dicit, Vis enim & natura rei,

niſi ante oculos ponitur, qualis & quanta ſit intelligi non poteſt. Ex quibus
omnibus uocem FACVLTATEM rectè fuiſſe per naturam explicatam abun
dè patet. fuſius enim accipi naturam quàm in ſecundo Phyſicorũ, ex ſupradi-
ctis locis eſt maniſeſtum. Rectius autem uerbo facultatem, quàm uerbo natu-
ram, eſt uſus Ariſtoteles. nam facultas opus, quod ab ea prouenit (actionem
uocant noſtri) propius reſpicere uidetur: quo utpotè manifeſto innoteſcit res.
unde fit ut opera à facultatibus manantia, in facultatum definitionibus ponan
tur: ut in Rhetoricæ, Dialecticæq́ facultatis definitione patet. quæ qua ratione
facultates dicantur, ſatis ab Alexandro Aphrodiſiẽſi in initio libri Topicorum
eſt explicatum. Verùm obiiciet aliquis, ſi per facultatem naturam intelligi-
mus; rerum autem natura definitione monſtratur; utique Philoſophus Poe-
ſis definitionem inquiret: quod tamẽ in hoc libro nuſquam legitur. Dicimus
nos, quòd quanquam definitio rei naturam exactè declaret, nihilominus alii
quoque aperiendæ rei modi, cognitioni huic congruentes habentur: qualis eſt
modus, quo ad naturam Poeſis declarandam hic utitur Philoſophus. nam etſi
Tragœdiam inferius definiat, Epopœiæ tamen naturam per definitionẽ haud
quaquam declarat. Verbum SINGVLA, non ad genera ſolùm, uerùm etiam
ad Poeticam referri debet. alioquî quid id eſſet, quod de Poetica ſit dicendum,
Ariſtoteles non diceret. At ſuper ea parte, in qua dicitur: ET QVO PACTO,
VT RECTÈ POESIS SE HABEAT, COMPONI FABVLAS OPORTE-
AT, dubitabit quiſpiam. quoniam, dum eundem locum explicaremus, aſſerui
mus Ariſtotelem in illa parte proponere de Legibus, aut arte Poetica dicendũ
eſſe: conſyderans Ariſtotelis propoſitum non eſſe de Poeſi, cùm iam Poeſim
ab eiuſdem legibus differre affirmauerimus. Huic reſpondemus, quòd licet le
ges differant à Poeſi, cùm tamen Poeſeos gratia conſyderentur, ut ſcilicet eam
rectè conficere ſciamus, propterea de Poeſi toto opere Ariſtotelem agere dici-
mus; cùm in Poeſim præcepta, perinde ut in finem ordinentur. Quod in ſimi
li ueterum omnium Græcorum interpretum teſtimonio tertio Phyſicorum li-
bro confirmari poteſt: quo in loco quanquàm ipſius Motus Philoſophus affe
rat definitionem, eum tamen librum non de Motu, ſed de Principiis eſſe om-
nes prudentiſsime dixerunt: quoniam de motu ibidem naturæ gratia à Philo
ſopho pertractatur. quod eius uerba in tertii initio, quæ hunc in modum ſe
» habent, apertiſsime teſtantur, Quoniam (inquit) natura eſt motus, ac mutatio-
» nis principium: ſcientia autem nobis de natura eſt: oportet nõ ignorare quid
» ſit motus. neceſſariũ enim eſt, ignorato ipſo, & naturã ignorari. FABVLAM
Aphthonius Sophiſta in libro Græcorum Rhetorum, ſermonem falſum ueri-
tatem effingentem eſſe dicit: cui etiam Ariſtoteles conſentire uidetur in Pro-
» blematibus particula decima octaua problemate tertio, cùm ait, Exempla au
» tem, & fabellæ teſtimoniorũ ſpeciem gerunt: fides autem perfacilis eſt, quam
» teſtimonium fecerit. Additur, quòd ueriſimile quiſque libentius diſcit: exem
» plum autem, & fabellæ rem non niſi ſimilem docent. Plato quoque in eodem
» accipit ſignificato, cùm inquit: Olim quandoque Dii ſoli erant, & quæ ſequun
tur. Verùm in hoc ſenſu in Poetica, fabula non accipitur, ſed pro quadam re-
rum conſtitutione, quæ ſe inuicem, aut neceſſario, aut ueriſimiliter conſequun
tur: quod in primo fabulæ ſignificatu non reperitur. Capitur etiam alio mo-
do pro mendacio abſolute, ut nullam penè cum eo, in quo ſumitur in Poeti-
ca, ſignificato ſimilitudinem habere uideatur. iccirco in hoc, ut in primo, non
eſſe laborandum putauimus; ut illa duo ſignificata, quæ cognata magis uiden
tur, ſeiungeremus. Id tamen animaduertendum eſt, Platonem in Phædone uo
„ luiſſe, primum etiam fabulæ genus Poeſi conuenire: nam inquit Soc. Poſtea
„ quàm uero facto iam de me iudicio, non me interim dici feſtiuitas inhiberet,

" cenſui oportere, ſi fortè inſomnium toties iubeat popularem hanc Muſicam
" exercere, non negligere eius præceptum. tutius enim fore arbitratus ſum, an-
" tequam è uita migrarem, expiare animum, atque ut monet inſomnium, poe-
" mata facere. Quamobrem primùm cecini Deum ipſum, cuius tunc ſacra cele-
" brabantur: atque poſt Deum, iudicans oportere eum, qui poeta futurus ſit,
" non ſermones, ſed fabulas facere, me uerò non eſſe fabulatorem, nonnullas ex
" fabulis Aeſopi, quas ſciebam promptioresq́ habebam, ut in quamq́ prius
" incidi, modulatus ſum. Hæc Plato. Penes tamen Ariſtotelis dicta in hoc libro
id fabulæ genus, quale eſt Aeſopi, minimè ad Poeſim accommodatur; neque
de tali fabula loquitur in contextu. nam, ut Ariſtoteli placet, actionum homi
nnm imitatio Poeſis eſt, & circa actionem huiuſmodi fabula uerſatur. unde
Ariſtotelem in hoc à Platone diſſentire putarem. Neque me præterit, eas etiam
fabulas Platonem nouiſſe, circa quas uera Poeſis uerſatur, ut in tertio de Legi-
bus dialogo apertè patet. Cùm ergo tribus ſaltem modis fabula dicatur,
in quo eam ſignificato ſumat Philoſophus, dictũ iam eſt. Verbum METHO
DVS à Simplicio inter initia libri Phyſicorum ex Alexandri ſententia ſic decla-
ratur. Si methodus eſt, ut ait Alexander, omnis habitus, qni ſpeculatur ea, quæ
" ad ipſam attinent, cum ratione, ideſt cum cauſa, hoc eſt progreſſus ad id, quod
" cognoſci poteſt, cum quadam uia rectè ordinata, conſtat quòd principii cogni
" tio methodus non erit, ſed quæ eſt facta à principiis, & cauſis rei cognoſcen-
" dæ. Hic primùm illud eſt animaduerſione dignum, Alexandrum accepiſſe ha
" bitum qui ſpeculatur, ut contra mechanicum ratione carentem diſtinguitur.
nam cùm Ariſtoteles Rhetoricam, Poeticam, Dialecticam, Moralem, metho-
dos etiam appellet, quæ ſcilicet ab ipſo conſcriptæ ſunt; habitus autem qui
ſpeculatur, ut ſecundo Metaphyſicorum libro per Ariſtotelem patet, ſpecula-
tionem ipſam finem habeat, practicus autem opus; ſi ſpecnlantem habitum
acciperet, ut contra practicum, aut habitum qui in actione uerſatur, diſtin-
guitur, ante dicta non eſſent methodi: quod falſum eſſe conſtat per Ariſtote-
lem illa methodos nuncupantem. Aut ergo dicendum eſt Alexandrum acce-
piſſe habitum, qui ſpeculatur, ut contra mechanicum & ratione prorſus ca-
rentem diſtinguitur (nam in primo Topicorum libro ea uerba, Dialectica ad
" omninm methodorum principia uiam habet exponens, ait, per methodum
" artes & ſcientias intelligi debere) aut dicendum, quòd de Philoſophiæ natura-
lis tantum methodo ab Ariſtotele tradita loquebatur. Maiore deinde ani-
maduerſione dignum eſt, quod ex iis, quæ per Simplicium adducta ſunt, aper-
tè colligere poſſumus, quæ doctrina methodica dici debeat: qnæ ſcilicet neq;
fortuitò, neque experientia tantùm, neque uti fit hiſtoria docetur, ſed ſua
certa ratione, ac recto ordine traditur. Rectus autem, & naturalis ordo eſt, cùm
in ſcientia quæ ad ſeqnentium rerum doctrinam conferunt, prius explicãtur,
atque docẽtur. exempli cauſa, ne diſcedamus à re propoſita, notitia, qnæ pri-
mò habetur ab Ariſtotele de Poetica, id eſt in quo Poeſes omnes conueniunt,
id utique imitatio eſt. Hæc antem notitia confert ad ſecundum: qnod ſanè eſt,
quo pacto genera Poeſeum inuicem diſtent. nam ſi Poeſenm conuenientiam
non ſciremus, differentias earum rectè docere non poſſemus. Hæc duo confe
runt ad tertium, quomodo ſit orta Poeſis. ſi enim eã imitationem eſſe neſcire-
mus, & quòd imitatur ſermone nos lateret (quæ me Hercle primæ diuiſionis
una erat particula, ſicuti infra patebit) nunquam eius ortum cognoſcere po-
tuiſſemus: atque ita deinceps de cæteris, quæ ſcribuntur. Hac igitur Ariſtote-
les ratione Poeticam iure optimo methodum appellat. unde cùm dixit CIR-
CA HANC METHODVM ſtatim ſubiunxit INITIO SECVNDVM NA-
TVRAM SVMPTO, PRIMVM À PRIMIS. Methodus ergo, ut ſcientias &
artes

artes methodos uocat Ariſtoteles, nil aliud eſt, quàm notitia per rationem
adepta: cuius quæſita ordinem ſecundum naturam habent. Methodus etiam
accipitur pro uia, quæ ad quæſita cognoſcenda perducit; ut in Sophiſta, & in
dialogo de Iuſto, atque alibi Plato. Ita uerò & ab aliis probatis auctoribus
methodus eiuſmodi perinde eſt, ut Diuiſio, Definitio, Demonſtratio. Verùm
cùm in hunc ſenſum Philoſophus methodum hic non accipiat, ſed primo mo
do, ne præter rem uerba faciamus, nihil præterea dicendum exiſtimamus.

NATVRAE ſignificatũ latius hic, quàm in ſecundo Phyſicorũ accipitur: quod
" ex definitione illic poſita manifeſtum eſt. Naturam enim principium, & cau-
" ſam eſſe dicit, ut id moueatur & quieſcat, in quo eſt, primò, per ſe, & non
" ſecundum accidens. Vtitur autem hac loquendi formula aliis etiam in locis
Ariſtoteles, uidelicet primùm à primis ſecundum naturam, & ſemper in eun
dem ſenſum, ut qualis eſt rerum, de quibus agitur, ordo, talis itidem in eis
edocendis ſeruetur. quæ enim priora ſunt, poſterioribus præponi debent. ſi-
quidem in initio tertii de Rhetorica idem ſe facturum pollicetur, inquiens.
" Primùm igitur quæſitum à nobis eſt iuxta naturæ ordinem id, quod etiam na
" tura primum eſt, ipſæ ſcilicet res, ex quibus probabilitatem habent. Secundùm
" autem, illas dictione recta diſponere. uidemus autem Ariſtotelem hoc in li-
bro ea quoque ſeruare, quæ ibidem pollicetur. primùm enim agit de re, dein
de de dictione: & prius de Poeſi in uniuerſum, quàm ſingillatim: prius de
conuenientia, quàm differentia: quæ omnia penes naturæ ordinem præcedere
debent. Hæc circa procemium dicta ſint. Quòd ſi quis haud quaquam procœ-
mium eſſe cenſeat: quoniam attentum, docilem, beneuolum auditorem non
efficiat, ſciat is uſu ſæpe uenire, ut tria illa in cauſis iudicialibus uſurpentur. at
in Poeſeum prologis, & ſcientiarum initiis docilitate tantum eſt opus. Quòd
ſi Poeſeum prologus tria illa, ut conſtat, non habet, cur in artium ac ſcientia-
rum exordiis ea neceſſario reperiri eſt iudicandum? Quid ſi, dicatur, attentio-
nem, beneuolentiam, & docilitatem ex rerum propoſitione atque ordin e qua-
dantenus apparere? nam qui rerum non ignobilium notitiam methodicè, hoc
eſt ordine ac ratione tradere proponũt, non'ne præpoſitarum rerũ cauſa tum
dociles, tum attentos legentium animos reddunt? methodi uerò ratione ma
xima erga auctorem beneuolentia conciliatur. Quòd ſi quis Ariſtotelem di-
cat methodicè ſcripſiſſe, rectum autem ordinem multam ſermoni perſpicui-
tatem afferre, eum tamen admodum difficilem eſſe: Reſpondemus Ariſtote-
lem breuitate obſcuritatem contraxiſſe. Præterea fieri penè non poteſt ut res
ad uiuum reſecentur, ut Philoſophus facit, eæq; ſine maxima uerborum con
gerie facilè doceantur; à qua ſemper Ariſtoteles abhorruit. ita tamen breuita-
tis ſtudioſus fuit, ut nihil ad intelligentiam neceſſarium ab eo prætermiſſum
uideatur. Circa ultimam rerum propoſitarum particulam, quam explicat
Ariſtoteles dicens, DE OMNIBVS ITEM, QVAECVNQVE AD HANC
VIAM ET RATIONEM PERTINENT: in qua Poetices appendices pro-
poni diximus, id iure nos dixiſſe declaramus, cùm appendices ſint rebus ipſis,
quarum appendices ſunt, poſteriores. Eas etiam in doctrina, quæ ordine re-
cto tradita eſt, poſtremum, tum in proponendo, tum in exequendo locum ob-
tinere par eſt: quanquam in aliis non ſemper quæ loco poſteriore ſunt propo
ſita, poſteriore quoque loco tractantur. quod non ab re factum ab Ariſtote-
le fuiſſe ex ſequentibus apparebit. Animaduertendum inſuper, quòd etſi Phi
loſophus de Poeticæ generibus ſe dicturũ proponat, tria tamen præcipua dun
taxat explicuit, Tragœdiam, Epopœiam, Comœdiam. Ex tribus autem duo
tantum extant, tertium deſyderatur: ſiquidem in toto hoc libello nunquam
de cæteris ſingillatim dicendum proponit. quod cùm de Comœdia fecerit, ita

de reliquis,ſi de eis tractaturus eſſet, proculdubio propoſuiſſet. Eo autem conſilio fortè Aeglogas, Satyras,Odas prætermiſit: quoniam ex tribus hiſce magis abſolutis Poeſeos generibus, & facultates earum, & leges eas rectè conficiendi haberi poſſunt. nam qui quod in aliquo genere perfectius eſt nouit, is in eodem quod imperfectius eſt,paruo labore etiam aſſequetur.

PARTICVLA II.

Ἐποποιΐα δὴ, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μίμησις τὸ σύνολον.

Epopœia ſanè, Tragœdiæq́; poeſis, Comœdia inſuper, ac Dithyrambica; tum pleræq́; illarum, quas ad tibias, citharas'ue accommodamus; omnes prorſus in hoc uno conueniunt, ut imitatio ſint.

EXPLANATIO.

Abſoluto prooemio, quod primum in eo propoſuerat,iam aggreditur. hoc autem eſt,ut de Poeſi in uniuerſum doceat. cuius naturam explicaturus, id tanquam manifeſtum aſſumpſit, genera omnia Poeſeos in hoc uno communi, quod eſt imitatio,conuenire. EPOPOEIA græca uox eſt, cui nulla latina reſpondet: cuius poetæ à Cicerone in libro de Optimo genere oratorum Epici uocantur, ut Homerus, ut Virgilius in Aeneide. Verbum SANÈ græcæ particulæ δὴ reſpondet; quæ particula orationis principio, ut infra dicet, accommodatur. ut ergo tractationis initium oſtenderet, δὴ particulam adiunxit. Addit deinde TRAGOEDIAE'QVE POESIS. Per Tragœdiam quid intelligat abundè notum eſt: quanquam de ea plura dicet inferius: quò cùm peruenerimus, & nos de eadem latius diſſeremus. Adiecit autem uerbum Poeſis,poſt Tragœdiã, uel ut Tragœdiam omnia Poeſeos genera dignitate antecellere demonſtraret, quod in huius operis calce præſtabit: aut quoniam in uoce Epopœia incluſum eſt uerbum ποίησις: quod cùm in uoce Tragœdia non contineretur, id ei iure optimo adiecit: non enim compoſitum uerbũ eſt Tragœdia cum uerbo ποιέω, ſicut Epopœia. poemata autem omnia, quoniam hominum actiones imitantur, poeſes ſunt: iccirco uerbũ POESIS cùm in nomine poematis illius,quod cætera præcellit,nõ includeretur,extrinſecus addi debuit.Rectè igitur ac perquam prudenter Philoſophus inquit, TRAGOEDIAE'QVE POESIS; cùm reliqua duo poematum genera in orationis ſerie etiã apponat,Comœdiam ſcilicet,& Dithyrambicã.Quid uerò Comœdiæ nomine ſignificetur,ſatis perſpicuum eſt.Dithyrambica autem poeſis imitatio erat Bacchi ſacra celebrantium. Illa autẽ particula, quæ dicit,TVM PLERAEQVE ILLARVM, QVAS AD TIBIAS CITHARAS'VE ACCOMMODAMVS,odas ſignificare uidetur,quas ad lyram

lyram canimus. atqui non de Poeſi, quam ad lyras, tibiaſ'ue accommodamus, ſed de ſono duntaxat ſermo eſt: cùm citra ſermonem has rhythmo, atque harmonia tantùm inferius imitari dicat. Clarius autem interpres tranſtuliſſet, ſi ut Ariſtotelis contextus habet, AVLETICAE PLVRIMA dixiſſet. PLVRIMA uero dixit, quoniam tibiæ, quæ paucis foraminibus præditæ ſunt, imitationi ſunt ineptæ. Neque nos præterit odas ad citharas, & ad tibias itidem accommodari: uerùm de ipſis Ariſtotelem hoc loco meminiſſe nõ exiſtimamus, ratione ducti ſuperiore. Subdit deinde: OMNES PRORSVS IN HOC VNO CONVENIVNT, VT IMITATIO SINT. Senſus autem eſt, Poeſes omnes, quas ſupra recenſuimus, imitatio ſunt. Imitatio autem id commune eſt, in quo conueniunt. Per imitationem uerò actionum humanarum, morum, atq; affectuum expreſſionem intelligit.

ANNOTATIONES.

Epopœia compoſita uox eſt, ἀπὸ τοῦ ἔπος καὶ ποιεῖν. ἔπος autem, quanquam uerbum propriè ſignificet, pro heroico tamẽ carmine per quandam præſtantiam accipitur. Plato enim in Phædro, ubi legitur hoc carmen,
» ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ᾽, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί: quod in latinum ita uerſum eſt:
» Vt lupus ipſe agnum, puerum ſic ardet amator.
heroicum carmen ἔπος appellat. ita uerò & Ariſtoteles tertio de Rhetorica.
» per Epopœiam igitur, heroicam Poeſim intelligit. Suidas uerò inquit, Epo-
» pœia hiſtoria ex heroico metro eſt: etenim Epopœia Poeſis eſt, fabula carens.
Suidæ tamen aduerſantur Ariſtotelis uerba quædam inferius poſita, ubi le-
» gitur, non eſſe poetæ facta ipſa propria narrare; ſed quemadmodum uel geri
» quiuerint, uel uériſimile, uel omnino neceſſarium fuerit. Et paulò infra ait.
» Quo fit, ut ſapientius, atque præſtantius Póeſis hiſtoria ſit. ex quibus planè conſtat Epopœiam, cùm Poeſis ſit, hiſtoriam abſque fabula non eſſe: cùm præſertim Epopœiæ Homeri in Odiſſeæ libro fabulam infra ponat Ariſtoteles.

Dithyrambica uerò Poeſis Bacchi miniſtros eius ſacra celebrãtes imitabatur. Et quoniam in Dithyrambis, compoſitis nominibus utuntur poetæ, iccirco ad id alludens Philoſophus, quod eorum maximè proprium eſt, compoſito ac longo nomine eam appellauit, dicens DITHYRAMBOPOETICA: ubi Poeticam non autem Poeſim, quo nomine etiam uti potuiſſet, cum dithyrambo compoſuit, ut nomen longius efficeretur. Vnde rectius expreſsiſſet interpres, ſi, quod nos fecimus, unico eam nomine interpretatus eſſet, nec in duas uoces diduxiſſet. Cùm uerò Dithyrambicæ Poeſeos natura nõ admodum nobis aperta ſit, ideo quæ de illa uariis in locis obſeruauimus, nunc referre non grauabimur: ut qui antiquitatum, ac rerum iam exoletarum ſtudioſi ſunt, à nobis etiam hac in re auxilii nonnihil aſſequantur. Dithyrambos igitur, hymnos eſſe in honorem Bacchi factos, per quos Bacchum imitabantur, teſtatur antiquitas: ut ex Suida, & Athenæo licet cognoſcere. Fuit autem huic poematis generi familiare uerbis longis, ideſt compoſitis uti: ſicuti inferius Ariſtoteles do-
» cet. Eiuſdẽ quoque ſententiæ Plato eſt in Cratilo: inquit enim. SO. Lunã quidẽ
» σελαναίαν multi nominãt. HER. Certè. SO. Quoniã uerò lumẽ nouũ, ac uetus ſẽper
» habet, meritò uocari debet σελαενονεοάεια. nũc aũt conciſo uocabulo σελαναία uocatur.

catur.uocem autem illam σλαιτιοδεια, dithyrambicum nomen eſſe dicit.In tertio etiam de Rhetorica libro Ariſtoteles dictionum compoſitionem carmini dithyrambico aptisſimam eſſe dicit. idem & in hoc libro cõfirmat.Quare Horatius de Pindaro inquit:

» Seu per audaces noua dithyrambos
» Verba deuoluit,numeriſque fertur
Lege ſolutis.

intelligens per noua uerba, nomina ex duobus uel tribus compoſita nominibus.Catullus quoque imitans dithyrambos, ceruam ſyluicultricem, & aprum nemoriuagum appellauit. Ariſtoteles præterea in tertio de Rhetorica de dithyrambis ait, proœmia dithyramborum ſimilia demonſtratiuis eſſe;quoniam primo aſpectu cum re,qua de agendum eſt, con-
» uenire non uideantur. Eſt etiam apud Platonem in Phædro locus admodum
» animaduertendus,dum ait:Profectò,ô Socrates præter ſolitum profluens quæ-
» dam amplitudo te cepit. Socr.Silentio igitur me audi:nam reuera diuinus hic
» uidetur locus.Quare,ſi ſæpius nymphis procedente ſermone corripior, ne mi-
» reris.ea certè,quæ modo canebam,à dithyrambis non multum diſtant. In eo-
» dem etiam dialogo ait:Audiuiſti Phædre carmina me iam, non dithyrambos
» amplius canere.Vbi animaduertendum Platonem per carmina intelligere he-
» xametra.In tertio etiam de Rhetorica Ariſtoteles inquit,locutionem ipſam ne
» ceſſe eſt eſſe,aut pendentem,aut continenter uno contextu tantùm atque con-
» curſu coniunctam,cuiuſmodi ſunt dithyrambicis ſui orbes.In Problematibus
» quoque, particula decima nona problemate decimo quinto ait:Dithyrãbi etiã
» poſtquam ſimulari cœperunt,antiſtrophis amplius non utuntur:quanquã plu
» rimùm ante uterentur. cuius rei cauſa,quòd olim homines liberi, atque inge-
» nui ad choream adire ſolebant.itaque multos eſſe, qui fungi cantu certatorio
» poſſent, erat difficile.quapropter illis in morem fuerat, ut modulos enharmo-
» nicos cantarent. unus enim crebrò cantilenam mutare, uariamque contexere
» facilius poteſt,quàm multi: & qui certat facilius, quàm qui mores conſeruat.
» quocirca ſimplicius illi modulari debuerunt. Antiſtrophus autem ſimplex eſt:
» quippe qui numerus ſit,unitatéque menſuretur.Hæc eadem cauſa eſt, cur in ſce
» na nullus,in chorea plurimus antiſtrophi uſus ſit.Hiſtrio nanque ſimul, & cer-
» tator & ſimulator eſt:chorus autem minus imitatur. Idem in ultimo Politi-
» corum libro ſic ſcriptum reliquit.Dithyrambus ſine controuerſia Phrygius eẽ
» cenſetur,cuius & alia exempla multa referunt, qui iſtam uim concitandi pru-
» denter,& acutè proſpiciunt:& hoc Philoxenum conatum eſſe in harmonia do
» rica facere dithyrambicum carmen,nec potuiſſe,ſed ex illius natura delapſum
» ad Phrygiam dithyrambo congruentem recidiſſe. Videndus etiam eſt Lycophron in initio,ubi quomodo dithyrambi quid amplius quàm Lyrici,& unde dicti ſint explanat.Ex Dionyſio itidem Halicarnaſſeo,& Demetrio Phalereo,ac Menandro in uolumine Rhetorum Græcorum nonnulla ad dithyrambicorum intelligẽtiam ſumi poſſunt.In commentariis quoque Ariſtophanis præſertim in eam fabulam, quæ Nebulæ inſcribitur,de dithyrambis plura ſcribuntur. Et quoniam in dithyrambis Bacchum imitabantur,non ab re futurum iudicaui,ſi quæ à Platone in ſeptimo de Legibus dicuntur,in præſentia referrem.ait enim. Ambiguam ſaltationem arbitramur, quæ Bacchida, Bacchumq́ ſequentium
» eſt;quas Nymphas,Panes,Silenos,ac Satyros uocant: quæ quidẽ,ut aiunt,uino-
» lentos imitatur, luſtrationes & ſacra facientes. Totum hoc ſaltationis genus,
» neque quod bello conueniat,neque quod paci, neque quid ſibi uelit facilè de-
» terminari poteſt.Rectiſſimũ igitur mihi uidetur id ita diſtinguere, ut ſeorſum
» à belli, ſeorſum etiam á pacis ſaltatione id ponamus,negantes hoc eſſe ciuile.
» Et hæc de dithyrambis ſufficiant. Nec mirum alicui uideri debet,Ariſtotelem

tibiæ citharæ'ue ſonos imitantes poeſes appellaſſe,cùm ex Platone ſuperius in
explicatione nominis,poetæ,actiones omnes poeſes,& artifices omnes poetas
nuncupari dixerimus.Eſt autem tibia,ut in conuiuio auctor eſt Plato,inſtrumẽ
tum aures demulcens,oris potentia.Cithara uerò genus eſt inſtrumenti muſi-
ci chordas habentis,eodem Platone auctore in Theæteto,in Cratylo, & in Hip
parcho. Adnotanda in uerbo, ἀυλητικῆς, quæ Theophraſtus libro quarto
„ de Plantarum hiſtoria cap.duodecimo de harundinibus ſcribit. Poſtquam, in-
„ quit, uarietas, fictióque ſono tibiæ acceſſit, quod cæſura mutata eſt,hinc licet
„ intueri ex tibiis nonnullas aptas imitationi,nonnullas ſecus extitiſſe. Ariſtote-
les autem in calce librorum Politicorum de tibia citharáque multa dicit.Theo
phraſtus uerò loco,de quo ſupra meminimus, docet quomodo ſua tempeſta-
te tibiæ conficerentur. Conferunt item ad huiuſce particulæ intelligentiã,quæ
ab Ariſtotele in Problematibus ſcribuntur in particula decima nona proble-
„ mate nono & decimo:quæ ita ſe habent. Cur ſolitarias cantilenas ſuauius au
„ dire ſolemus, ſi ad tibiam,aut ad lyram unam cantantur, cùm tamen ad fides,
„ canticumq́ idem modo utroque peragatur? nam ſi idem ita amplius ſit,plus
„ ad plures tibias,atque etiam ſuauius eſſe oportet. An, quoniam euidentius
„ in aſſequendo,quod ſpectatur,eſt,cùm ad unam,uel lyram,uel tibiam cantatur;
„ ad plures uerò ſuauitas ſeruari non poteſt, cùm cantilena offuſcetur, totaque
„ penè deleatur. Decimum uerò problema ita ſe habet. Cur ſi uox hominis
„ ſuauior eſt,non eius,qui ſine ſermone cantat,ſuauior prouenit, uerbi gratia te-
„ retantis;ſed tibia,lyra'ue ſuauius ſonant?An,ne illa quidem, quæ uocabulis ar-
„ ticulata emittitur, æque ſuauis eſt,niſi per ſimulationem formetur. cæterum
„ opere ipſo efficitur,ut gratior ſit.uox enim hominis ſuauior conſtat: oris autẽ
„ inſtrumenta pulſandi uim obtinent pleniorem.quamobrem ſuauius cantatur,
quàm teretatur. De tibiis, ac citharis libro quarto Iulium Pollucem uide.

De Poeſeos autem generibus, quæ ad hanc rationem ſpectant, ab Athenæo
libro decimo quarto quæratur. Aduertendum circa uerbum, IMITATIO, Pla
tonem in Sophiſta dicere nullam eſſe iocandi ſpeciem artificioſam, atque iu-
cundam magis,quàm imitationem:cuius rectitudinem in dialogo de Legum-
lationibus ait conſiſtere, ut tantum & tale fiat,quantum & quale in ſe ipſo eſt.

Sed incidit dubitatio.nam aut de Poeſi,aut de Poetica arte in hoc libro pertra
ctat Ariſtoteles.ſi de arte,eam operis huius initio definire debuiſſet.nam etiam
„ in ſuis Rhetoricis,cùm aliqua præmiſiſſet,ait:Itaque tanquam à capite orſi,de-
„ finiemus primùm quid ſit ea ars,cuius præcepta tradituri ſumus,deinde ad re-
„ liqua proficiſcemur.poſt quæ dicta,ſtatim artis Rhetoricæ definitionem ponit.
Quòd ſi dicatur,hunc librum eſſe de Poeſi,eam etiam definire debuiſſet: quip-
pe par uiget utrinque ratio.Nam ſicut eo libro,in quo de arte Rhetorica agit,
eam definit,ita quoque in eo uolumine,in quo Poeſim pertractat, eandem de-
finire oportuit. Reſpondemus,hoc in libello de Poeſi quidem(ut ſupra dixi-
mus)Ariſtotelem agere,Poeſim tamen haud quaquam definire:ſed præcipuam
illius ſpeciem,Tragœdiam ſcilicet definiendo,plus hoc in opere Philoſophum
præſtare,quàm in Rhetorica. nam ſpeciei definitio generis definitione perfe-
ctior eſt:ex qua nullo negocio ea,quæ generis eſt,elici etiam poteſt:contra uerò
ex generis definitione,ea quæ ſpeciei eſt,erui,ni alia addantur,nõ poteſt.Quod
uel maximo poteſt eſſe argumento, Ariſtotelem hic non de arte legibúſque
Poeticæ pertractare, ſed de Poeſi: quoniam eius præcellentem ſpeciem defini-
uit.Modo tamen ſubiectæ rei accommodato Poeſis naturam in uniuerſum ex-
plicauit;id nimirum apponens,in quo poematum genera omnia conueniunt,
ipſam inquam imitationem,eorum item differentias oſtendens.Nam & Epo-
pœiæ natura non per definitionem;ſed earum rerum,in quibus ſimilis diſsimi

lis'ue

lis'ue Tragœdiæ eſt, commoſtratione docuit. Dicet fortaſſe quiſpiam, Ariſtotelem haud quaquam de Poeſi in uniuerſum primo loco, deinde de generibus ſingillatim agere; cùm de Epopœia, Tragœdia, & reliquis Poeſeos ſpeciebus ſtatim loquatur. Huic reſpondemus, Ariſtotelem quidem de generibus illis uerba facere, uti per ea natura Poeſeos innoteſcat: ſiquidem uia, qua nos in Poeſeos notitiam deducit, ſunt ſpecies ipſæ; quippe qui ſciamus Poeſim imitationem eſſe, cùm omnia Poeſeos genera in hoc communi, quod eſt imitatio, conuenire manifeſtum ſit. Vnde aliud eſt uia, aliud uerò id, quod uiæ interuentu adipiſcimur. Cognitio quidem, quæ hic traditur de Poeſi, in uniuerſum eſt. at uia, per quam huiuſcemodi cognitio mõſtratur, Poeſeos ſpecies ſunt. & hoc ex Ariſtotelis doctrina, ſecundo Poſteriorum reſolutoriorum libro; & clarius ex Themiſtii paraphraſi, eo in loco, quẽ ſuperius in obiectionibus aduerſus Robortellum citauimus, elici poteſt. Quæret aũt aliquis cur de Poeſi, non autẽ de arte Poetica uoluit agere Philoſophus, cùm in Rhetorica de arte item Rhethorica pertractarit. aut enim de oratione illic, quæ artis Rhetoricæ eſt opus, agere, uel etiam hic de arte ſcribere debuiſſet. An, quòd Ariſtotelis tempeſtate multi de Rhetorica arte ſcripſerunt; quæ quanquam eſſet imperfecta, iam tamen extabat: Poeticæ uerò nulla prorſus ars erat conſcripta. cùm autẽ ars ex naturæ animaduerſione colligatur, Ariſtotelem oportuit de Poeſi eo itidem conſilio pertractare, ut artem eliceret. Egit tamen de Poeſi potiſſimùm, fortè ob Platonem, atque alios multos, qui poetis erant infenſi; ut Poeſeos tum dignitatem, tum uſum oſtenderet. Et quanquam hoc in libello Poeſeos leges edoceat, dum tamen leges docet, illum ea parte agere de Poeſi nihilominus aſſeueramus. nam rationem rectè conficiendæ Poeſeos præſcribere, de Poeſi, quod ad eius conficiendæ rationem attinet, eſt agere. Quòd ſi de legibus tantùm, ut fecit in Rhetoricis, hic ageret, iure ſanè liber hic de arte Poetica eſſet inſcribendus.

PARTICVLA .III.

Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν. ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Tribus autem differunt inter ſe; aut quòd genere diuerſis imitantur, aut quòd res diuerſas, aut quòd modo diuerſo imitantur, miniméque ſecundum eandem rationem.

EXPLANATIO.

Cùm generum poeſeos conuenientiam in ſuperiore parte poſuerit Ariſtoteles, eorum nunc inter ſe triplicem eſſe differentiã oſtendit. Prima quidem eſt, cùm ea, quibus imitantur, genere differunt. ceu ſi coloribus ac lineis pictor equum imitetur, ac pingat, quem etiã poeta uerbis exprimat, hæ duæ imitationes inter ſe diſtabunt, ea inquam quæ pictoris eſt, & quæ poetæ, penes res, quibus imitantur: ſiquidem pictor, & coloribus & lineis, poeta uerò uerbis utitur. atqui colores & lineæ à uerbis genere diſtãt; id eſt res, ac naturæ diuerſæ ſunt. res autem, quam imitantur, apud utrunque eadem erat, ſcilicet equus. Secunda poeſeum inter ſe differentia eſt penes res, quas imitantur: quoniã ſcilicet res diuerſas imitantur. ut ſi duo ſint pictores, quorum alter pulchros, turpes alter homines pingat, utiq;

picturæ inter ſe diſſidentes erunt,ob res quas imitantur, quæ inter ſe differunt.pulchrum enim à turpi differre nemo eſt,qui ambigat. hæ tamen utræque imitationes alia ratione conueniunt; quoniam iiſdem quibus imitantur,utuntur: ſiquidem pictores utrique coloribus, ac lineis utuntur. Tertia deinde differentia eſt, quæ penes diuerſum imitandi modum exiſtit. ut cùm tragicus imitatur heroas,quos etiam heroicus fingit,utrique conueniunt in re, quam imitantur;quoniam heroas exprimunt utrique. conueniunt præterea ratione rei,qua imitantur:ſermone ſiquidem & tragicus,et heroicus utuntur. At penes modũ inter ſe differunt.tragicus enim perſonas,quæ & agunt, & negociantur in ſcenam inducit: heroicus autem narrando rem abſoluit.actionem autem in ſcena quampiam agere ab eadem actione,quæ non agitur, ſed narratur, longè differt. Poeſes igitur tribus hiſce inter ſe differentiis diſtãt:aut quoniam ea, quibus utuntur,dum imitantur, diuerſa genere inter ſe ſunt: aut quoniam imitantur diuerſa:aut quoniam diuerſo modo. Quod poſtremum membrum ut clarius explicaret Philoſophus, ſubiungit: MINIMEQVE SECVNDVM EANDEM RATIONEM. Quæ particula ideo eſt adiecta: quia per uerbum,genus,qualis nam eſſet duarum primarum differentiarum diuerſitas, explicuit. Cùm autem uerbum,genus,in tertio diuiſiõis modo ſuppleri nollet, quid intelligeret,expoſuit,cùm dixit: AVT QVÒD MODO DIVERSO. id eſt non ſecundum eundem modum. atque ita in tertia differentia in modo tantùm erit differentia: in reliquis autem duabus ex parte generis, & naturæ habebitur differentia.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum eſt Ariſtotelem in orationis contextu accipere genus pro natura.in qua ſignificatione ſumpſit & in tertio Phyſicorum libro, & in quarto de Cœlo, atque alibi.& tanti refert dicere,genera differre,quanti ſi diceret,naturas diuerſas eſſe.Quòd autem hoc pacto Philoſophus nunc genus accipiat, ſequentia planè indicabunt. Animum item aduertere oportet, quòd quanquam Ariſtoteles in ſequentibus uerbis tres differentias enumeret,rhythmum ſcilicet,harmoniam,& ſermonem;differentiæ tamen hæ non ſunt illæ,de quibus hic meminit: uerùm hæ tres differentiæ,rhythmus inquam,harmonia, ſermóque,ſub primo membro trimembris diuiſionis in orationis cõtextu poſitæ comprehenduntur; ſicuti luce clarius apparebit.

PARTICVLA .IIII.

Ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι, καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας, ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἂν ταῖς εἰρημέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ, καὶ λόγῳ, καὶ ἁρμονίᾳ. τούτοις δὲ χωρὶς, ἢ μεμιγμένοις, οἷον, ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστικὴ, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων.

Vt enim

Vt enim coloribus, atque figuris pleraque quidam æmulantes imitantur, hi quidem arte, conſuetudine illi, nonnulli etiam uoce: ita quoque & in dictis artibus accidit. etenim omnes imitationem exercent, numero dico, ſermone, harmonia; hisq; uel ſeparatim, uel promiſcue: uerbi gratia: harmonia ſimul & numero tantum utuntur illæ, quæ ad tibias, quæ'ue ad citharas pertinent: tum ſi quæ aliæ ſint, quæ facultatem huiuſmodi ſortiantur, ut eſt illa fiſtularũ.

EXPLANATIO.

Poeſes tribus inter ſe differre dixerat ſuperius; nunc primam poeſeum differentiam, quæ erat quòd genere diuerſis imitarentur, exemplo confirmat. nam exempla quanquam ad probandum efficacia admodum non ſint, ad declarandum tamen quod uolumus, plurimùm ualent. huic autem doctrinæ perbellè exempla accomodantur. Contextus uerò ratio hunc in modum eſt explananda. ſi pictor, uerbi cauſa, coloribus, & figuris gallum imitetur, alter autem uoce gallũ item imitetur, ut eum canentem audire uideamur; colores profectò, figuræque, quibus pictor imitatus eſt gallum, genere differunt à uoce, qua phonaſcus eſt uſus, dum gallum imitaretur pictor arte, alter conſuetudine. ſicut igitur imitationes hæ penes ea differunt, quibus imitantur; ita ſane nonnunquam in poeſeum enumeratis generibus diſtabunt penes ea, quibus imitantur: quoniam ea, quibus imitantur, genere inter ſe diſſident: ut in exemplo nuper poſito, color & uox genere diuerſa ſunt. Quòd autem poeſeum genera quædam, dum imitantur, iis utantur, quæ genere inter ſe diſtant, probat Ariſtoteles. nam poeſes omnes, aut numero, aut harmonia, aut ſermone imitantur; atq; his, aut diuiſis, aut ſimul iunctis. numerus autem, harmonia, ſermoque genere diſtant. nam numerus circa motum, harmonia circa ſonum, ſermo circa dearticulatam uocem uerſantur. Vna igitur de tribus enumeratis ab Ariſtotele differentiis erit penes ea, quibus poeſes imitantur. Harum autem differentiarũ nonnullæ pluribus ſimul iunctis utuntur, ut Poeſis, Auletica, Citharistica, & Syringarum, quæ rhythmo atque harmonia tantùm utuntur, dum imitantur. ſaltu uero qui imitantur, rhythmo tantùm imitãtur. & Epopœia ſermone ſolo, ſine rhythmo atque harmonia, utitur. Atqui de his, quæ rhythmo, atque harmonia tantùm utuntur, agit in præſenti contextu; in ſequenti uerò eam explicabit, quæ ſermone tantùm utitur. Verùm ſermo genere differt ab harmonia, & rhythmo: & ſunt ea, quibus poeſes imitantur. Vna igitur erit poeſeum differentia, penes ea, quibus imitantur: quod erat primum in ſuperiore orationis contextu diuiſionis membrum. Quod uerò ſpectat ad uerba,

uox, FIGVRA, duo ſignificare poteſt, aut corporis dimotionē, ac geſtum (nam infra dicet Ariſtoteles figuratis rhythmis quoſdam acti ones, mores, ac perturbationes imitari) aut lineamenta: in quam ſignificationem ſumit Philoſophus in Prædicamentis in quarta qualitatis ſpecie. Quanquam uero non negarim, primo itidem modo ſumi hoc loco poſſe, mihi tamen magis arridet, ut ſecundo accipiatur modo. nam coloribus, & figuris, uocem ariſtoteles oppoſuiſſe uidetur, cùm inquit: ALII AVTEM VOCE. ita enim uertenda erat ea pars; quam etiam librariorum uitio tranſpoſitam putamus: ſiquidem hunc Ariſtotelis locum ita legendum cenſemus. VT ENIM COLORIBVS, ATQVE FIGVRIS PLERAQVE QVIDEM AEMVLANTES IMITANTVR, ALII AVTEM VOCE, HI QVIDEM ARTE, CONSVETVDINE ILLI: ITA QVOQVE IN DICTIS ARTIBVS ACCIDIT.

ANNOTATIONES.

» Aueroes in paraphraſi rectè hunc contextum legit, cùm ait: Confinguntur il
» lorum quædam aliquibus coloribus, & figuris, & uocibus. & hoc aut arte, aut
» diſpoſitione, & habitu inuenitur confingentibus, aut ob conſuetudinem ali-
» quam, quæ illis præceſſit circa hoc. Plato quoque in Cratylo hæc tria ſimul
» ponit, dum ait: Adeſt rebus uox, & figura, colorq́ plurimis. uidetur mihi, ſi
» quis hæc imitetur, neque circa imitationes iſtas nominandi facultas conſiſte-
» re: hæ ſiquidem ſunt partim Muſica, partim Pictura. Qua motus auctoritate, duo illa uerba, COLORIBVS, ET FIGVRIS, exiſtimaui ad pictores referre; quoniam & Plato, qui fuit Ariſtotelis præceptor, idem effecit. neque uerò colores ad pictores, figuras autem ad mimos atque ſculptores referre uolui. In dia-
» logo quoque de Republica undecimo inquit: Qui nō amplius neceſſitatis cau
» ſa in ciuitatibus ſunt, quales uenatores, & mimi, imitatoresq́, partim circa fi-
» guras, & colores, partim circa Muſicam, poetæ ſcilicet. Hic locus priori diſſimilem uim non habet: uoce ſiquidem imitantur poetæ. itaque perinde eſt, ac ſi diceret, qui imitantur, partim circa figuras, & colores, partim circa uoces uerſantur, Ex his ergo locis illud primùm accipiamus, cùm de his, qui coloribus, ac figuris imitantur, uerba facit, pictores intelligit. deinde ſi ſequētia uerba per parentheſim legamus, ſicut aliàs tum Patauii, tum Ferrariæ, dum publice hunc librū in uacationibus, animi cauſa interpretaremur, diximus: quas noſtras interpretationes auditores noſtri conſcripſerunt, & calamo exaratæ nunc paſſim circunferuntur: nihilominus totam eam parentheſim ad pictores referre oporteret: ut ſenſus Ariſtotelis eſſet, ex pictoribus arte alios, conſuetudine alios imitari: quo nihil ineptius. non enim uideo in quem uſum hæc de arte & conſuetudine diſtinctio hoc in loco cadat. Diceret præterea coloribus, & figuris nonnullos, quoſdam autem uoce imitari: atque ex iis, qui coloribus, ac figuris, alios arte, conſuetudine alios id facere. de iis autem, qui uoce id efficiunt, nihil prorſus afferret. Iccirco ne faciamus ineptum Ariſtotelem, de quo magnus Aueroes, illum ſine ualida ratione nihil penitus dixiſſe confirmat, librariorum uitio uerbum tranſpoſitum exiſtimare debemus: quod & in aliis Ariſtotelis libris eueniſſe ueteres interpretes locis propriis animaduerterūt. Quòd ſi uerbum tranſponimus, erit ſenſus: æmulantium, coloribus, & figuris alios,

piĉtores inquam:uoce autem alios,phonaſcos ſcilicet,æmulari:quorum piĉtores quidem arte,phonaſci autem conſuetudine tantum imitationem efficiũt. nulla enim eſt ars,quæ canum,equorum'ue,aut hominum uoces imitari doceat. Voce autem imitari, ſenſum hunc habet, ut rei quam imitamur,ſimilis uox reddatur;ceu ſi quis uoce,uentorum ſtrepitum imitetur: cuius rei teſtis eſt Plutarchus eo libello, Quatenus,& quo fruĉtu pueri poemata debent audire.

Dixit autem Ariſtoteles,piĉtores quidem arte, conſuetudine autem phonaſchos imitari; ut phonaſcum à poeta ſeiungeret, qui & ipſe uoce imitatur.uerùm id arte facit,nec rerum earum,quas æmulatur, uoces perinde, ut phonaſcus imitatur.Quòd ſi nonnunquam poetæ rerum,quas imitantur,uocem carminibus aemulentur,id rarò contingit,& mira admodum arte ab eis fit.particulam igitur illam,VOCE,cum ea particula, COLORIBVS ET FIGVRIS, ueluti membrum aliud illi contrapoſitum omnino coniungendũ,minimeque uti membrum arti & conſuetudini oppoſitum ponendum dicimus: tertium ſiquidem membrum, quod in numerum cum his duobus caderet, eſſet uerbum,NATVRA. alios enim arte, conſuetudine alios, natura nonnullos, non autem uoce facere dicimus.hæc nanque trimembris diuiſio, Ethicorum decimo capite undecimo ab Ariſtotele ſcribitur.Quare, uel caſtigandus eſt locus, & pro uerbo φωνῆς, ſcribendum eſt φύσεως:(quod tamen haud quaquam mihi probatur:quoſdã enim natura,quod falſum eſt,pingere oporteret.fieri quidem poteſt,ut alter altero ad pingendum, natura ſit magis procliuis: uerùm quòd natura pingat, ſicut arte pingere dicimus, neutiquam dicetur)uel uerba prorſus, ut fecimus,ſunt tranſponenda. Habuimus, poſtquam hæc ſcripſeramus, nonnullas in hunc libellũ excellentiſſimi Philoſophi Simonis Portii ſcriptionum uarietates,in quibus reperimus hoc loco,in codice Mediceo legi * τῇ φωνῇ: quæ lectio noſtram ſententiam mirum in modũ confirmat. Cùm uerò Philoſophus inquit: HI QVIDEM ARTE, CONSVETVDINE ILLI, per artem reĉtè pingendi, præcepta legesq; intelligimus:per conſuetudinem autem habitum intelligit ex frequentibus aĉtibus genitum, qui difficilè remouetur.nam & primo de Rhetorica inquit:conſuetudine fieri uidentur, quæ icirco facimus,quòd ſæpe numero facimus. unde & ſecundo magnorum Moralium inquit,conſuetudinem eſſe alteram naturam. Sicut enim quæ à natura fiunt, abſque cognitione fiunt; ita quæcunque conſuetudine facimus, ea non animaduertentes facimus.Huius rei teſtis eſt Plato in Theæteto,dicens,cõſuetudine quadam, atque inſcitia:indicans ea quæ conſuetudine fiunt,ſine cognitione fieri,quemadmodum & ea, quæ natura fiunt. Cui etiam reſpondet quod à Philoſopho in primo de Rhetorica ſcribitur. Iucundum enim(inquit) quicquid in conſuetudinem eſt receptum:quippe quod in conſuetudinẽ abiit, inſitum id ferè,ac natiuum efficitur. conſuetudinis enim uis naturæ perquàm ſimillima: quoniam quod ſæpe ac frequenter fit, ei quod ſemper efficitur, eſt proximum. Fiunt frequenter, quæ ex conſuetudine fiunt: ſemper uerò fiunt (niſi quid impediat)quæ à natura proueniunt. quare ſæpe Galenus conſuetudinem,aſciticiam naturam eſſe dicit.Quanta autem ſit cõſuetudinis uis,ſecundo Metaphyſicorum Ariſtoteles oſtendit,ut nunc ego id omittam: quod cùm dicitur, eam ſcilicet alteram naturam eſſe,maximam in nobis uim habere declaratur abunde. Non iniuria uero dubitare aliquis poſſet, quonam paĉto in initio particulæ huius cùm dicitur, alios arte,alios conſuetudine imitari, per artem reĉtè pingendi, præcepta legesq; intellexerimus: deinde cùm in eadem particula inquit: ITA QVOQVE ET IN DICTIS ARTIBVS, interpretati ſumus arte faĉtis, hoc eſt Tragœdia, Comœdia,& huiuſmodi. Huic ita obiicienti reſpõdemus,Ariſtotelem artis nomine multipliciter uſum eſſe.nam

& pro legibus accipitur,quibus ad conficiendum quod eſt arte factum , artifex
utitur:quo ſanè modo ſexto Ethicorum libro cap.quinto ſumpſit Ariſtoteles ,
„ cùm ait,artem habitum eſſe recta ratione factiuum.in qua itidem ſignificatio-
ne in primo de Rhetorica accepit in initio, ubi ex naturæ animaduerſione præ
cepta fuiſſe collecta declarat . Capitur etiam ars pro re arte facta; ſicut ex nono
Metaphyſicorum patet apertè.His utriſque modis artem hoc in loco ſumpſit.
cùm enim quempiam arte pingere dixit,quis negabit intelligendum,aliquem
uti certis præceptis,ratione ac experimento acquiſitis,ut quod ſibi imitandum
proponitur , feliciter aſſequatur? cùm præterea ſecundo loco Philoſophus di-
cit,ITA QVOQVE ET IN DICTIS ARTIBVS, id eſt in Tragœdia,& Co-
mœdia , & huiuſmodi , nónne ſatis patet artem hoc loco , non pro præceptis ,
ſed pro re ex præceptis facta intelligẽdam?nono enim Metaphyſicorum libro,
motus eſt in re mota . Eſt et tertia apud Ariſtotelem artis ſignificatio in primo
„ de Partibus animalium cap.primo,cùm ait,artem operis eſſe rationem , omni
„ abiuncta materia.in qua ſignificatione ſumitur ars pro forma rei , quæ arte fit,
ut forma domus in mente Artificis ars dicitur.uerùm de hac tertia ſignificatio
ne in præſentia non meminit . Dubitari præterea ſic poſſet.ſi Tragœdiam,Co-
mœdiam , & huiuſmodi genera Poeſeos Ariſtoteles artes uocat , nónne quan-
quam hoc libro agat de Poeſi Philoſophus , in inſcriptione poterit,ARTE, ſup
pleri;cùm non pro legibus,& præceptis tantùm , ſed pro Poeſi ſumatur ars ? at
tu ſupplendum eſſe , METHODO,antè iam dixiſti . Reſpondemus artem pro
re arte facta ſuppleri non poſſe , cùm uerbum Poeſis in inſcriptione ſit colloca
tum:quoniam bis idem diceret,& ſenſus eſſet,Ars de Poeſi,id eſt Poeſis de Poeſi.
quo nihil abſurdius dici poſſet.

VOX, NVMERVS, græcum uerbũ ῥυθμὸν exprimit.ſed cùm hæc uox Rhyth-
mus Latinis quoque ſit abundè familiaris , multaq; ſint à nobis de rhythmo
enarranda , clarioris doctrinæ gratia,græca nos uoce potius utemur quàm lati
na : quoniam uox numerus plura ſignificat.interdum enim unitatum congre-
gationem in anima conſiſtentem ſignificat,qua res extra animam exiſtens nu-
meratur:quem numerum numerantem appellamus,ut duo,tria,quatuor.inter
dum uerò numerus pro numerata re capitur ; ut cùm dicimus decẽ equos,aut
centum homines . De duplici autem hac numeri acceptione ab Ariſtotele uer-
ba fiunt in quarto Phyſicorum libro : quo loco tempus eſſe numerum nume-
ratũ motus oſtendit.Rhythmus autem,perinde ut tempus,numerus eſt.quam-
obrem ut ambiguitatem euitemus , rhythmo potius utemur , quàm numero.
Eſt autem Rhythmus proportio temporis unius motus in loco, ad tempus al-
terius motus in loco numerata.hoc eſt, Rhythmus eſt menſura duarũ uel plu-
rium lationum , inuicem comparatarum,ſecundum ipſarum mutuam tempo
ris rationem . Quo fit,ut duas temporis partes duosq; motus in quouis rhyth-
mo reperiri oporteat:in unico uerò motu niſi poteſtate(quoniam motus con-
tinuorum eſt , continua autem diſſecari poſſunt)rhythmus reperiri prorſus
fieri nequit . Quare ſine latione rhythmus nũquam erit:quin potius ubicunq;
latio eſt , illic rhythmus , uel actu , uel poteſtate ſaltẽ inuenietur . nam ſemper
una pars motus in loco ad aliam partem motus in loco ſecundum mutuã tem
poris proportionem conferri poteſt.lationi enim cuilibet rerum ſublunariũ ,
lationis pars primi mobilis , cuius numerus tempus eſt , reſpondet . quòd ſi
unius partis temporis ad aliam bona fuerit habitudo , bonus erit rhythmus:ſi
uerò mala,malus. Rhythmum uerò motioni in loco inniti ex Platone patet:
„ qui in Philœbo dicit:In motibus præterea,geſtibusq; corporis alia quædam ta-
„ lia ineſſe monſtrarunt,quæ per numeros menſurata , rhythmos atque menſu-
„ ras uocari iuſſere . Præterea in conuiuio:Rhythmus ex ueloci,et tardo prius di-

ſcrepantibus,

" ſcrepantibus, poſtea uerò conuenientibus conſtituitur. uelox autem & tardũ
motus differentiæ ſunt,ut libro quarto Phyſicorum Ariſtoteles docet.Cùm au
tem rhythmus in diuerſis naturis reperiatur,ut in ſaltatione,pulſu,cantu,ſono,
carmine,ſoluta oratione; in his omnibus motus gratia rhythmus inerit. motu
enim hæc omnia ut ſint,indigent neceſſariò:ſiquidem oratio & carmen,quate-
nus proferuntur, (hac enim ratione rhythmum tantùm habẽt) non ſine motu
ſunt. etenim Ariſtoteles in prædicamentis orationem, quæ uoce profertur,
quantitatem eſſe dicit: quoniam longa,& breui ſyllaba menſuratur. longum
autem,& breue temporis affectiones ſunt:tempus uerò,aut ratione ſola differt
à primo motu primi mobilis,aut illi annexum eſt.quare fit,ut oratio,quæ ſcri-
pta eſt,ſi non actu(ut ita loquar)poteſtate ſaltem rhythmum habeat: quoniam
cùm profertur,eum habet actu. Cùm præterea uox(ut ex ſecũdo de Anima li-
bro cõſtat)ex aeris attritu cõficiatur,hinc fit ut tũ carmen,tum oratio ſoluta,in
ſtrumenta item omnia ſonum habentia,motus interuentu propriis fungantur
muneribus;atque ita ſine motu modo ſuperius declarato nõ ſint. Patet itidem
in pulſu motum etiam eſſe,atque in corporis agitatione.Quare cùm in iis om
nibus motum reperiri ſatis declaratum ſit, reliquum eſt ut rhythmum quoq;
in iiſdem eſſe oſtendamus.nam in ſono tibiæ,citharæ'ue,et in illis,quæ his pote
ſtate ſimiles ſunt,in ſaltationibus item reperiri rhythmum Philoſophus aſſe-
" uerat. Harmonia,inquit,ſimul & rhythmo tantúm utuntur illæ,quæ ad tibias,
" quæ'ue ad citharas pertinent: tum ſi quæ aliæ ſint, quæ facultatem huiuſmodi
" ſortiantur,ut eſt illa fiſtularum.rhythmo uerò ipſo ſeorſum ab harmonia imi-
" tari ſaltantium eſt.ex hoc Ariſtotelis loco,ſono ac ſaltationi rhythmum ineſſe
luce clarius apparet.In oratione item ſoluta rhythmum eſſe idem Ariſtoteles
" in tertio de Rhetorica eſt auctor, cùm ait: Numerus figuræ locutionis rhyth-
" mus eſt,cuius menſuræ diuiſibiles.quare numerum quidẽ habebit oratio; me-
" trum autem non habebit,ne Poema ſit.quem deinde Theophraſtus, ſicuti re-
fert Demetrius Phalereus,Cicero itidem,ac rhetores fermè omnes poſteriores
ſecuti ſunt. Carmini quoque rhythmũ ineſſe infra docet Ariſtoteles, dum in-
" quit:Metra partes rhythmi eſſe certò ſcimus.unde virgilius:
" Numeros memini, ſi uerba tenerem. Et Horatius:
" Numeriſq; fertur, Lege ſolutis.

Ex his etiam, quæ dicta ſunt,in cantu rhythmum eſſe neceſſariò conſtat.Quæ
uerò de rhythmo dicta ſunt,ex Philoponi ſententia fermè omnia deprompta
ſunt in librũ de Anima cap.de ſono, eo ſanè loco cui octogeſimum ſeptimum
Auerois commentum reſpondet:quæ omnia huc trãsferenda ſunt.ea autẽ ſunt
" huiuſmodi. Circa uocem humanam iſthæc tria contemplamur, Rhythmum,
" Harmoniam,Dictionem.Rhythmus quidem circa prolationis tempus, longũ
" & breue uerſatur.quare ueteres,uocales eas, quæ pluri tempore proferuntur,
" longas appellarunt; breues autem quæ minori.nam ſi longas appellatas,η & ω,
" ut natura ſuggerit,proferamus, pluri eas tempore; breues autem minori nos
" proferre comperiemus.ex horum autem ad inuicẽ compoſitione ipſum quod
" bonum numerũ habet,efficitur.ſpectat enim ad carmina. At harmonia in acu
" ti grauiſq; commoderatione conſiſtit.Dictio uerò circa ſyllabarum formatio-
" nem uerſatur, ex qua dictorum ſenſus ſignificatur. Quoniam igitur humana
" uox peculiariter hæc habet,Muſica uerò inſtrumenta quodam modo hãc æmu
" lantur, iccirco proportione quadam & ipſa loqui dicuntur. non enim rhyth-
" mum & harmoniam tantùm, ſed & ipſas dictiones æmulantur.Nimirum igi-
" tur & ſciunt qualisnam ſit cantus, qui dicitur, & unà cum inſtrumentis mu-
" ſicis ſimul canunt: humanam autem uocem non abſolutè,ſed elocutionẽ æmu "
" lantur.nam,ut diximus,penes compoſitionem dictionis, quæ per linguam fit, "
conſiſtit.

„ conſiſtit. Forte uerò quærat quis, in quo diſtet Rhythmus à Metro. Dicimus
„ quippe rhythmum quid eſſe magis generale, metrum uerò rhythmi ſpeciem.
„ nam ſi quid metrum eſt, id etiá rhythmus eſt: at non è contra. Rhythmus enim
„ in plaudentium pedibus manibuſq; conſpicitur. nam cùm uelox & tarda pe-
„ dum eleuatio, poſitioq; ſibi uiciſſim proportione reſpondeant, rhythmus effi-
„ citur: hincq; per horum tráſlationem eiuſcemodi ſyllabarũ complicatio, quæ
„ ad metrorum generationem accipitur, pedes nuncupati ſunt. penes eandem
„ proportionem & in manuum plauſu, & in tibiis, & id genus reliquis rhyth-
„ mus eſt appellatus: qui commoderatio eſt temporis, in quo motus efficitur.
„ ſiquidem & in tibiis rhythmus deprehenditur: etenim ex tibiarum foramini-
„ bus quædam diuturniore, quædam breuiore tempore digitis obturant: atque
„ ita reſonationum aliam mitiorem, aliam aſperiorem efficiunt. foraminum
„ item maiora quædam, minora alia; & alia ligulæ proximiora, alia diſtantio-
„ ra ſunt: & anguſtiora quidem acutiora latioribus ſunt (quare & in pueris, ita
„ uerò & mulieribus uoces acutiores ſunt) latiora uerò grauiora. ita uerò & quæ
„ proximiora acutiora diſtantioribus ſunt; quorum commoderatione harmo-
„ nia modulatioq; conſtituitur, ſicuti rhythmus uelocis & tardi commodera-
„ tione. Quòd uerò & in reliquis inſtrumentis rhythmus deprehendatur, om-
„ nibus liquet. nam ex moderata digitorũ eleuatione depreſſioneq; perficitur.
„ Rhythmus ergo, qui in cæteris eſt, penes tardum ac uelox deſignatur forma-
„ turue: at rhythmus, qui in ſermone prolato continetur, penes longum & bre-
„ ue; qui & metrum ſolus dicitur. proportione autem reſpondet tardo longum,
„ ueloci breue. Metrum uerò non in Poeticis tantum ſermonibus, uerùm etiam
„ rhetoricis deprehenditur. dicimus enim colum membrúmue eſſe longum aut
„ mutilum: et cùm cola commoderata non ſunt, oratio fit non boni rhythmi.
„ Qui itaque de orationis idea conſcripſerunt, quales, & quot pedes aſſumpti ad
„ rhetoricum membrum, id probè perficiunt, tradiderunt. Hæc Philoponus.

In pulſu quoq; rhythmũ eſſe, teſtis eſt Galenus libro primo de Differétiis pul
„ ſuum, & in tertio de Dignotione, dicens, pulſus omnis rhythmum habet.
Quòd ſi dicatur pulſum aliquem rhythmum non habere, eo ſenſu id intelli-
gendum eſt, ueluti cùm ſine uoce citharœdum dicimus, non qui nullam, ſed
qui malam habet. Vnde licet colligere, quòd cùm orationem aliquam rhyth-
mum non habere dicimus, illam rhythmo penitus carere non intelligimus,
ſed malum habere ſignificamus. Hactenus igitur ſonis, cátibus, ſaltationibus,
pulſibus, metris, & orationibus ineſſe rhythmum habuimus; atque in his
omnibus neceſſariò motum eſſe. icirco his omnibus antedictis ineſſe rhyth-
mum eſt dicendum: quoniam motum, qui ſecundum locum eſt, ea omnia
participant. Motus igitur id commune eſt in omnibus illis generibus reper-
tum; cuius gratia rhythmus quoque omnibus illis ineſt, ſiue bonus is ſit,
ſiue malus. Cæterum cùm in latinis carminibus pedes ſint; ab hoc loco
minime alienum iudicauimus inquirere, ſit ne rhythmus idem quod pes, nec
ne. qua de re primum quid ſenſerint antiqui, deinde quid nobis dicendum ui-
„ deatur, explicabimus. Dionyſius Halicarnaſſeus rhythmum, ac pedem unam
„ eandemq; eſſe rem his uerbis credit. Dictionem omnem non monoſyllabam
„ in aliquo rhythmo dico. & ſubiungit: Idem enim uoco rhythmum, & pe-
„ dem. Plato quoque in Cratylo inquit: qui rhythmis operam dant, elemen-
„ torum primò uires diſtinguunt, deinde ſyllabarum, rhythmos tandem ag-
„ grediuntur, prius uerò nequaquam. Quo in loco, quanquam de carminibus
„ intelligere poſſit Plato, tamen longè melior ſenſus nobis uidetur, ſi de pedi-
„ bus loquatur. Ariſtoteles quoq; lib. de Rhetorica tertio: Rhythmorum aliqui
„ ſunt graues, & uenerandi, ut heroicus: iambus autem magis eſt ipſa dictio

multorum

multorum. quo in loco de pedibus agens, qui in carmine, & oratione ſoluta
reperiuntur, eos rhythmos appellat. Alii uerò pedem à rhythmo differre
„ exiſtimarunt; ſicut Hermogenes in primo tomo de Ideis, dicens: Scire tamen
„ oportet, omnia hæc compoſitionem habere, quæ ex pedibus eſt, non re alia; ac
„ præterea quietem. quod enim ex his utriſque conſtituitur, rhythmus eſt.
ubi conſtat, Hermogenem dicere rhythmum ex pedibus, & quiete conſtari,
efficiq́. Cùm autē quod efficit, & quod efficitur inter ſe differant; pes etiā,
& rhythmus erunt inter ſe differentes. Cicero quoque in libro, qui inſcribitur
„ Orator, inquit: Iam Pæan, quòd plures habeat ſyllabas, quàm tres, numerus
„ à quibuſdam, non pes habetur. Quintilianus etiam, cùm inquit: Alioqui pes
„ erit, non numerus: ſatis declarat ſe ſentire quòd inter ſe differant. Hæ uete-
rum ſententiæ, quanquam diuerſæ uideantur; fortè tamen, quoniam ad diuer
ſa diuerſi reſpexere, mutuò non pugnabunt. Ac primùm à pedibus, & à toto
carmine rhythmum, ueluti totum à parte, differre liquidò conſtat: ſiquidem
Ariſtoteles metra rhythmi partes eſſe dicit. Rhythmus igitur eſt tanquam ge-
nus. Si uerò ut carmini applicatus eſt, perpendatur, idem erit cum carmine.
Perinde autem diſtabit à pede, ut quod compoſitum eſt, diſtat à partibus, quæ
ipſum componunt, conſtituuntq́. ex ſimplicioribus enim rhythmis rhythmus
magis compoſitus efficitur. Verum ſi rhythmus, ut pedi admotus atque appli
catus perpendatur, idem erit quod pes. ſola uerò ratione differet ab eo. nā cùm
& pes, & rhythmus uoces ſint, reſpectum, atque habitudinem ad aliud di-
centes, pes tantum ad carmen reſpiciet. nam ut animal, ita & carmen ſuis pe-
dibus incedit. carmen autem aliud quid eſt à pede. at rhythmus, qui eſt in pede
ſyllabarum inter ſe pedis eiuſdem habitudinem dicit. atque ita habitudo ea nō
extrinſecum quippiam, ut pedis habitudo, ſed intrinſecum tantum reſpicit.
Hermogenes ergo per rhythmum formam, ac proportionem illam ex pluri-
bus pedibus reſultantem intelligit: in qua ſignificatione rhythmum eiuſmo-
di, pedem non eſſe certiſſimum eſt. Alii uerò pro forma, proportioneq́ ſylla-
barum pedem conſtituentium rhythmum acceperūt. in quo ſenſu pes rhyth-
mus eſt. Rhythmorum autem ex maioribus partibus alios, ex minoribus
alios eſſe certum eſt: atque ita ſimpliciores nonnulli, compoſiti magis alii re
perientur. Cùm uerò rhythmus idem re ſit, quod tempus, & ſi ratione inui-
cem differunt; ut rhythmi natura clarius adhuc conſpiciatur, aliquid quoque
adiiciendum uidetur. Dicimus ergo quòd cùm tempus (ut libro quarto Phy-
ſicorum Ariſtoteli placet) ſit numerus motus: rhythmus etiam, ſi idem quod
tempus eſt, motus numerus erit. uerùm, ut corpus lignum appellatur, ut al
teri rei quantæ comparatum dicitur æquale; ita & tempus, quod partem mo
tus menſurat, alteri motus partem aliam menſuranti tempori comparatum,
rhythmus uocatur: ſiquidem uel duplam, uel ſeſquialteram, aut aliquam
ex aliis omnino proportionem habebit. Rhythmum autem bonum quidem
proportionem bonam, malum autem malam habere, uulgares etiam teſtan-
tur. quare & orationes omnes, quæ in plurimis, & præſertim extremitatibus
periodorum bonas uocum proportiones habuerint, quantùm attinet ad bre-
uitatem & longitudinem in dictionum ſyllabis, numeroſæ merito nuncupan-
tur: dummodo periodi cola, atque cæſa, cùm inter ſe, tum cum cæteris quo-
adeius fieri poteſt, bene iuncta atque connexa ſint. Quid ergo ſit rhythmus,
quòd non ſine motu, qui in loco eſt, reperiatur, item quomodo diſtinguatur
à pede, quòdque idem re ſit, quod tempus, licet ratione differat, ſatis ſupe-
rius demonſtratum eſt. Iam uero quid ſit rhythmo imitari, quantaq́ rhythmi
uis ſit, poſtremo eius uſum, breuiter explicabimus. Rhythmo igitur imitari
nihil aliud eſt, quàm motuum interuentu, proportionem ſimilem cum mo-

tionibus rei quam imitamur,habentium , actiones , mores , & affectiones ex-
primere . Quantam autem uim rhythmus habeat , ſpondeus , ac dactylus in-
ter cætera oſtendunt.nam & ſi eorum uterꝗ quatuor temporibus conſtet,cùm
tamen eorum inter ſe diuerſa ſit habitudo , quam rhythmum continere dixi-
mus ; fit , ut heroica quædam carmina , quæ dactylis conſtant , ſi pro quinque
dactylis ſpondeos accipiant , ignobilia penitus euadant,& è contra: quod nul-
la alia ratione euenit,niſi ob rhythmum immutatum . Vſus uero rhythmi eſt,
ut geſtus , & humanas actiones omnes ueluti regula quadam ad mediocrita-
tem deducat,& quadam proportione temperet . Quare Plato dixit in Timæo:
" Rhythmus ad hoc uidetur eſſe tributus , ut habitum in nobis immoderatum,
" gratiaꝗ carentẽ aptisſime temperemus. Nũ uero rhythmus id ſit,quod uulgo
Rimam nuncupamus,abſolutis his quæ de harmonia nunc dicenda occurrunt,
differemus.nam cùm harmoniam nonnulli rhythmum, alii rimam eſſe uelint,
de iis nos , ut aptum & congruentem ordinem ſeruaremus,dicere prius opor
tuit:alioqui per ignota progresſi fuiſſemus . cùm item in carminibus rhyth-
mus,nec nõ & harmonia reperiantur;erit uidendũ,penes quid tũ harmonia,tũ
rhytlimus in eis conſiltat . Sed cùm de rhythmo egerimus , conſequens eſt ,
ut de harmonia nonnulla etiam addamus, præter ea , quæ de illa in uerborum
Ariſtotelis explanatione diximus . Animaduertẽdum igitur,Boethum in libro
" ſuæ Muſicæ capite tertio hæc dicere.Eſt conſonantia non ſine ſono : ſonus non
" ſine percusſione : percusſio non ſine motu : motus autem omnis , aut uelox ,
" aut tardus : uelox acutum facit,tardus uerò ſonum grauem . Ex quibus uerbis
poſſumus colligere,conſonantiam nunquam eſſe ſine rhythmo.quod quomo-
do eueniat ex iis , quæ antea dicta ſunt , ſatis apparet . Aliud etiam hinc elici-
mus , ex acuto grauiꝗ ſono tonſonantias conflari : quod auctoritate tum Pla-
tonis,tum eiuſdem Boethi, dum Ariſtotelis uerba explanaremus , apertius ad-
monuimus.Harmonia igitur imitari eſt,ſoni acuti & grauis interuentu , actio-
nes aliquas,mores , & affectum exprimere . Harmoniæ autem uſum ab Ariſto-
" tele octauo libro Politicorum habemus . inquit enim : utendum muſica dici-
" mus , non utilitatis unius , at plurium cauſa , ut diſciplinæ,& curationis,atque
" medicinæ cuiuſdam : utendum quoque ad oblectamentum uitæ , ad animi re-
" miſſionem,contentionisꝗ ſedationem . In eodẽ quoque libro alibi:in ipſis mo
" dulationibus imitationes morum inuenies . Vſum item harmoniæ qualis eſſe
" debeat,in Timæo Plato his uerbis exprimit.Omnis Muſicæ uocis uſus harmo-
" niæ gratia eſt tributus.atqui & harmonia , quæ motiones habet , animæ noſtræ
" diſcurſionibus congruas atque cognatas , homini prudenter muſicis utenti ,
" non ad uoluptatem rationis expertem , ut nunc uidetur, eſt utilis ; ſed à Muſis
" ideo data eſt , ut per eam diſſonantem circuitum animæ componamus , & ad
" concentum ſibi congruum redigamus . Reſtat nunc,ut uideamus,num in car-
mine rhythmus,& harmonia reperiantur . Quòd ſi ambo ſint in carmine,quo
nam modo inuicem diſtinguuntur?Dicimus,carminibus tam rhythmũ quàm
harmoniam ineſſe , infra dicere Ariſtotelem apertisſime . Ex Platone quoque
" idem habetur in Gorgia.ait enim : ſiquis auferat ex tota Poeſi concentum , &
" rhythmum,atque menſuram , aliud ne quicquam præter ſermones ſupererit ?
Verùm quamuis hi duo in Philoſophia illuſtres uiri harmoniam in carmi-
nibus eſſe fateantur , haud tamen ſatis conſtat , quonam pacto harmonia eſſe
posſit , ubi plures refractæ uoces non ſint , ex quibus compoſita uox una fiat :
quod in carminibus dici nequit.cùm enim unus homo carmina profert , tunc
non eſt uocum refractio , atque ita nulla harmonia. Huic dubitationi hunc
in modum ſatisfieri poſſe putarem:ex acuto & graui ſono harmoniam confici
neceſſariò . Verùm alia eſt harmonia , quæ cùm uoces plures ſimul refrangun-
tur,

tur, efficitur: & hæc apertior & harmoniæ nomine digna magis uidetur. Alia uerò eſt, cũ graues & acutæ uoces ordine ſe certo conſequuntur. Hoc poſterius harmoniæ genus in carminibus, non autem primum reperitur. Nam cùm in carminibus ſyllabæ breues, & longæ ſint, longæ quidem tardè, breues uerò uelociter proferuntur. uelox autem motus (ex Boethi ſententia libro Muſices primo cap. tertio) acutum, tardus uerò grauem efficit ſonum. Cùm hæc uocum uarietas rectè ſit in carminibus ordinata (nam in carmine, rhythmi ratione ſequitur harmonia: carminis autem rhythmus certa lege determinatus eſt) erit ergo & lege carminum harmonia. Vnde quanquam in oratione ſoluta longæ breueſque ſyllabæ ſint, in ſoluto tamen ſermone ſyllabarum lex, perinde ut in metrico præfinita non eſt: quamuis in hoc libello Ariſtoteles ſermonem, quo in dies homines utuntur, harmoniam itidem ampliori uocabulo appellet. quare multò magis harmonia de carminibus dicetur. Quòd ſi quis obiiciat, in uulgaris noſtræ linguæ carminibus pedes non reperiri; ex quibus tamen æquè, ut in græcis, ac latinis carminibus harmonia percipitur: Reſpondeo, pedes quidem ea non habere, quales græcorum, ac latinorum carminum ſunt: accentum tamen, tum grauem tum acutum pedibus proportione reſpondere. nam in pangendis italicis carminibus, præſcripta ſyllabarum quantitate, qualitateq́, ſimul in oratione iunctarũ uti neceſſe eſt: ſicut qui hac de re ſcripſere, diligentius oſtendunt. in ſcandendis enim carminibus, accentu acuto & graui, loco pedum utimur: cuius ſententiæ Georgium Triſsinum uirum eruditisſimũ auctorem fuiſſe intellexi. Dubitabit aliquis an id, quod italico idiomate Rima dicitur, idem quod rhythmus ſit, an potius harmonia: quippe horum alterutrũ omnino eſſe fatentur omnes. Dantes enim Aliger, ac Antonius de Tempore, qui de carminibus hetruſca lingua confectis latina oratione ſcripſerunt, rhythmi uoce, cùm rimã nominant, utuntur: perinde quaſi Latinis, Græcisq́ idem ſit rhythmus, quod Hetruſca lingua rima nuncupatur: & ſi dici poſſet, rimam omnem rhythmum eſſe, & non contrà. Per rimam autem intelligimus, cùm duæ, trèsue ad ſummum poſtremæ carminis unius ſyllabæ, duabus, tribuſue carminis alterius extremis ſimiliter deſinunt. Rimam alii conſonantiam eſſe dicunt: cuius ſententiæ nobilisſimus atque doctisſimus Petrus Bembus Cardinalis in libro ſuæ Grammaticæ fuit. Huic autem dubitationi, per ea quæ antea dicta ſunt, breuibus reſpondemus. Nam ſicuti carmini uniuerſo tam harmonia, quàm rhythmus ineſt (ſiquidem in carmine, & longũ, & breue perpenditur, penes quæ rhythmus uerſatur: acutũ item, & graue, penes quæ harmonia) quid uetat, quin itidẽ in rima nuncupata, nunc unũ, nunc aliud, ideſt nonnunquam rhythmum, interdum harmoniam perpendamus? ita ſanè pro ratione, uel ſimilitudinis uocis, penes acutum & graue, uel ſimilitudinis in tarditate uelocitateq́, interdum rhythmum, nonnunquã harmoniam appellare poterimus: qua ratiõe ducti poſteriores auctores rhythmum alii, harmoniam uero alii rimam nuncuparunt. Et ſanè ſic ſe habet res, ut rimæ & rhythmus, & harmonia neceſſariò inſit: quemadmodum & in toto carmine idem reperitur. Cur autem hetruſca lingua, perpolita & elegantia carmina efficiantur, quæ rima prædita ſunt, latinè uerò, aut græcè, ſi cùm rima fiant, ignobilia ſemper euadant; contingere id arbitror non rimæ culpa. nam quæ lingua hetruſca ſcribuntur, ſi ab illis amoueatur rima, tantum abeſt ut præſtantiora fiant, quòd ea ne quidem carmina nonnulli eſſe contenderint: quod tamen minimè uerum eſſe exiſtimo. uerùm cum rimæ lex ardua admodum ſit, ſæpeq́, ut rimam efficiamus, metaphoris uti cogamur, ſi pedũ quoque neceſsitas accederet, fieret omnino, ut nobis etiam inuitis, pedibus ac rimis potius, quàm carmini inſeruiremus; ſæpeq́ pulcherrima carmina, ut tum

pedes

pedes, tum rimam ſeruare poſſemus, euertere cogeremur. Tot de rhythmo uerba nunc fecimus, quoniam eius naturam ſummè neceſſariam ad exactam libri huius intelligentiam (ut clarius infra patebit) à paucis perſpectam animaduerti. Rhythmum uerò non eſſe idem, quod carmen, uir nobilis & apprimè doctus Petrus Victorius in pulcherrimis ſuis commentariis in tres Ariſtotelis libros de arte dicendi prudenter, ut ſui moris eſt, in quadam digreſſione docuit. Alia uox erat, SERMO, quæ græco uerbo, λόγος, reſpondet. λόγος autem etſi plura ſignificat (ut in libro de Interpretatione auctor eſt Ammonius) hoc tamen loco (ut ex Philoponi ſententia in ſecundo de Anima colligi poteſt) pro uocum formatione ſumitur, ex quibus rerum, quæ dicuntur, conceptiones ſignificantur. uerùm hic latius quàm in libro de Interpretatione uerbũ, λόγος, accipitur. eo enim loco dixit Philoſophus: Aliæ igitur orationis ſpecies dimittantur: Rhetoricæ enim, atque Poeſi congrua magis eſt ſpeculatio: declarans apertè non enuntiationem tantùm, ſed reliquas etiam orationis ſpecies Poeticæ cõuenire. Tertia uox, HARMONIA, erat enucleanda: quam Boethus libro ſuæ Muſicæ primo cap. tertio, plurium, ac diſſidentium uocum redactam in unum concordiam eſſe dicit. Ioannes etiã Grammaticus in ſecundo de Anima, in eandem ſententiam ueniens, eam grauium, ac acutarum uocum temperantiam, commoderationem'ue eſſe dicit. Quomodo uerò tam diuerſæ uoces harmoniam inter ſe conſtituant, in Sympoſio docet Plato, dicens: Atqui abſurdum dictũ eſt, harmoniam diſcrepare, atque diſcrepantibus quandiu diſſonant, eſſe. Sed hoc fortè ſignificare uolebat quòd ex his, quæ prius diſcrepabant, graui ſcilicet & acuto, deinde per artem Muſicam conſonantibus harmonia conficitur. nunquam enim ex graui & acuto, dum diſcrepant, harmonia conflatur. harmonia nanque concentus eſt: concentus uerò concordia: concordia autem ex diſcrepantibus, donec diſcrepant, fieri nunquam poteſt. Hæc Plato, qui in dialogo de Legibus tertio, melodiam ex tribus, oratione inquam, harmonia, & rhythmo conſtare dicit. Reliquæ uoces, quæ in orationis contextu ſunt, ſuperius declaratæ fuerunt, præter fiſtulam, de qua Virgilius:

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis,
Fiſtula.

Sunt autem cicutæ cannarum internodia. Fiſtula uerò non admodum à tibia differebat. illam ideo eandem cum tibia facultatem habere dixit: quoniam ſcilicet cùm plurium uocum eſſet, imitationi non inepta cenſebatur. Pluribus autem eam conſtare foraminibus, ex Theocrito, & Iulio Polluce libro quarto, Ariſtotele item in Problematibus particula. xix. proble. xxiii. deprehendi poteſt. Hoc tamen inter tibiam, & fiſtulam intereſſe puto, quòd exprimendis fletibus aptior eſſet fiſtula; tibia uerò multò hilarior: ſiquidem in Protagora Platonem in conuiuia tibicinas inducentem uideo. Fiſtula uerò fortasſis utebantur, cùm in triuiis, & quadriuiis flebile quid cantarent, Cererem imitantes, quæ raptam Proſerpinam in triuiis clamore requirebat. Eſt ſanè pulchrum in Protagora Platonis dictum de iis, qui in conuiuia tibicinas inducunt. id uerò tale eſt. Imperiti, plebeiiq; homines, qui cùm propter inſcitiã nequeant inuicem propria uoce ſuiſq; ſermonibus ipſi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & aliena uoce, hoc eſt tibiarum flatu conuiuium tranſigunt. ubi autem boni præclariq; & eruditi uiri conueniunt, neque tibicinas ibi, neq; ſaltatrices, neque cantatrices illas uidebis; ſed eos propria uoce, remotis his nugis, iociſq;, conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus reſpõſionibuſq; modeſtè diſſerere. Præter ea, quæ in explanatione uerborum Ariſtotelis de tibia diximus, minimè prætermittendum uidetur, eundem Ariſtotelem ſenſiſſe, cithara tibiam eſſe ſuauiorem; & humanam uocem tibiæ

magis

magis accomōdari, quàm citharæ. cuius rei rationem affert in Problematibus particula.xix. Problemate.xliii. ubi animaduertendum id problema longè melius in latinum à Gaza uerſum, quàm nunc in excuſis græcè legatur. Proble-
,, ma aūt ita ſe habet. Cur ſuauius cantilenam audimus, cùm ad tibiam, quàm
,, cùm ad lyram cantatur? An, omne ſuaue quod mixtum cum ſuauiori eſt, ſua-
,, uius redditur: atqui tibia, quàm lyra ſuauior eſt: ergo cantilena quoque mix-
,, ta cum tibia, quám lyra ſuauior fit: modo quis ſenſum amborum percipiat.
,, Vinū enim aceto mulſo ſuauius eſt: quoniā quæ natura permiſcet, longè am-
,, plius temperantur, quàm quæ à nobis miſcentur. uinū quippe ex acido ac dul-
,, ci ſapore mixtum eſt. Probari hoc idem poteſt uel malis punicis, quæ uinolen
,, ta appellamus. Ergo cantilena, & tibia miſceri ſibimet admodum ſuam ob ſi-
,, militudinem poſſunt: ſpiritu nanque utraque conficitur. ſonus autem lyræ,
,, quoniam non ſpiritu fit, aut minus ſenſibili, quàm tibiarum, minus uoci
,, immiſcere ſe poteſt: quòd cùm ad ſenſum diſcrimen pariant, non immeritò
,, minus demulcent: quo modo dictum eſt de ſaporibus. Adde, quòd tibia ſoni
,, tu, cognationeq́ ſua errores multos cantilenæ occultat: ſonus lyræ, cùm tenu-
,, is, uociq́ commiſceri minus idoneus ſit, ipſe per ſe patens, ſuumq́ genus ſyn
,, cerum cuſtodiens, omnes cantilenæ errores, poſita quaſi regula, patefacit.
,, cùm uerò multa in cantando perperam agantur, quod promiſcuum ex erra-
,, tis, recteq́ actis prouenit, deterius eſſe neceſſe eſt.

PARTICVLA .V.

Αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν. καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη, καὶ πάθη, καὶ πράξεις.

Numero uerò ipſo ſcorſum ab harmonia imitari, ſaltantium eſt: quandoquidem hi geſticulationis numeroſa uarietate mores, perturbationes, actionesq́ imitantur.

EXPLANATIO.

Poeſeos ſpecies omnes tribus inſtrumentis, numero nimirum, harmonia, ſermone imitari ſuperius dixerat: ne uerò omnes omnibus uti quiſpiam exiſtimaret, ſubiunxit: HIS'QVE VEL SEPARATIM, VEL PROMISCVÈ. exemplóque à tibiis, citharis, ac fiſtulis ſumpto declarauit, quonam modo mixtis illis duobus, numero ſcilicet, & harmonia uterentur: nūc uerò ſumpto ſaltantium exemplo, docet, quomodo ſeorſum illis utantur. ſaltantes enim numero tantùm ita figurato, ut rei, quam imitantur, poſtulat ratio, ſermone atque harmonia remotis, imitari dicit. Quid autē ſaltantes imitentur, ſubiungit dicens: MORES, PERTVRBATIONES, ACTIONES'QVE. Locus iſte, quod ſpectat ad uerba, illi inrerpretationi fauere uidetur, de qua ſupra meminimus, cùm ea uerba explanaremus, COLORIBVS, ATQVE FIGVRIS PLERAQVE QVIDAM AEMVLANTES IMITANTVR: qua per figuras mimos intelligebamus, quoniam hic dicit, διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν, id eſt per figuratos numeros. hoc tamen non cogit: nam & figuris, & coloribus pictores imitantur; ſaltatores itidem per figuratos nu-

tos numeros imitantur. Per mores autem Philoſophus eos intelligit, qui animi habitum conſequuntur, ratione uel ætatis (alii enim ſunt puerorum, alii ſenum mores: de quibus diffusè in ſecundo de Rhetorica Ariſtoteles, & in arte Poetica Horatius) aut regionum, nam Hiſpanorum mores à Gallorum moribus lõgè diſtant: aut ſexus, & ſtudiorum, ut mulierum mores à moribus uirorum differunt; ſeruorum item, ac mercatorum, & cæterorum peculiares ſunt mores. uerùm inferius alio quodam in loco uocem hanc, MORES, in aliam ſignificationem accipiet: de qua ſuo loco dicemus. ſed hactenus de moribus. Per perturbationes autem Ariſtoteles, iram, furorem, odium, & reliqua eiuſmodi intelligit. Per actiones uero, eas intelligit, quas tragici, comici, atq; epici æmulantur.

ANNOTATIONES.

Dialogum Lucianus de Saltatione confecit, in quo diſputantium alter ſaltationem eſſe non iucundam ſolùm, uerùm etiam utilem ſpectantibus demõſtrare conatur; eamq́ communem quandam corporis, & animæ pulchritudinem oſtendere. Prothei quoque fabulam nil aliud ſignificare dicit, quàm illũ hominum imitatorem extitiſſe, & quicquid uellet, ſaltatione effingere potuiſſe. Adiungit etiam exercitationem ſaltandi nouam non eſſe, ſed eam in prima omnium generatione unà cum uetere illo amore comparuiſſe. ſtellarum enim tripudia, & errantium ad non errantes complexio, & ipſarum benè numeroſa communicatio, ac benè ordinata harmonia ſaltationis primordia declarant: quæ poſtea paulatim accreuit, & ad eius uſque tempora peruenit. Quòd uerò figurato numero actiones eaſdem imitarentur, quas etiam tragici non minus imitantur, in Caio apud Suetonium licet inſpicere, ubi de futuræ cædis eius prodigiis agitur. ait nanque, Marium quendam pantomimum Neſtorem Tragœdiam ſaltaſſe, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus Macedonum rex Philippus occiſus eſt, egerat. Et apud Xenophontem ἐν τῇ Ἀναβάσει, reperitur apud Struthem Thraciæ regem, quòd Thraces ſaltantes, pugnas, prælia, cædes'que imitarentur. De ſaltationibus autem iis qui plura cupit, Athenæum libro decimo quarto, Iulium Pollucem libro quarto, & Lucianum in libello de Saltationibus legat. De moribus adeundus eſt Quintilianus libro ſexto, capite de affectibus: ubi illud potiſſimùm animaduertendum, cum dicere græcæ uoci ἦθος, latinam nullam propriè reſpondere. ſiquidem mores omnes habitum animi ſignificare uidentur, quoniam conſuetudine, & aſſuefactione acquirantur: at ἦθος morum proprietatem quandam oſtendit, eam uidelicet, quæ in illis tantùm habitibus reperitur, qui uitia uirtutes'ue exiſtunt. iccirco cautiores fuiſſe eos dicit, qui ἦθος, uoluntatem interpretati ſunt, perinde quaſi per ἦθος eos tantùm habitus animi intelligi uoluerint, qui uoluntatem, uel eiuſdem propenſionem bonam, aut malam faciunt, indicant'ue. In hac autem ſignificatione dicuntur ἤθη, ex Ariſtotelis in primo magnorum Moralium ſentẽtia ἀπὸ τοῦ ἐθίζεσθαι, eò ſcilicet, quòd lõga conſuetudine aſſuefactioneq́ acquirantur. In hac eadem ſignificatione in Phædone mores accepit Plato. Ariſtoteles autem non ſolùm de his moribus loquitur, ſed de iis etiam, qui corporum conſtitutionem conſequuntur, quemadmodum ſenum; & puerorum. Quod græci πάθος, affectum nos, aut animi perturbationem dicemus. Eſt autem πάθος, auctore Euſtratio in ſecundo Ethi-

corum

corum cap.quinto,ſenſibilis quædam appetitricis facultatis motio,cum boni, aut mali opinione. Cicero quoque in quarta Tuſculana,ex Zenonis ſententia, πάθος,inquit,eſt aduerſa à recta ratione contra naturam commotio.In hoc uerò ſenſu uerbum,πάθος,in Philæbo non accipit Plato, cùm duo affectuum genera ponit; ſed in ea potius ſignificatione, in qua ſenſum ſentire non poſſe dicimus, niſi perpetiatur, ideſt niſi ſpecies recipiat.Sunt autem affectus omnes, uirtutum materiæ quædam, circa quarum moderationem rationalis animæ pars uerſatur:quæ dum eoſdem frænans,ad mediocritatem ducit, uirtutũ habitus omnes in animo procreat. Quod uerò πρᾶξιν Græci uocant, nos actionem dicimus. πρᾶξις autem ex Ariſtotelis in primo magnorum Moralium ſententia,in nullo inanimato eſt.neque tamen in animátibus omnibus reperitur: ſiquidem bruta, & rationis expertia non agunt.in ſolis igitur ratione præditis animantibus,atque ideo in homine tantum πρᾶξις inuenitur.Atqui nec omnes hominis actiones πράξεις dicũtur.nec enim πράξεις dicũtur eæ,quæ ſunt homini cũ ratione carẽtibus communes,quales nimirũ uiuere ac ſentire,quibus à brutis nihil ferè diſtamus.Reſtat itaque,ut illa tantùm opera animæ facultatũ,quæ in nobis ſolis reperiuntur,πράξεις appellari poſſint. Verùm cùm ex Ariſtotelis ſententia loco antedicto,ex actionibus laudem, aut uituperiũ homines mereantur, non alia ſanè ratione, niſi quòd in noſtra poteſtate eſt,ut & boni & mali ſimus, iccirco principium actionum id genus eſſe uidetur, quod in utrãuis partem mutari poteſt. eiuſmodi uerò principium dubio procul uoluntas eſt. ſit igitur ut actionum humanarum, de quibus diximus, fons & origo uoluntas ſit. atque ita, ut me tandem expediam, πρᾶξις eſt uoluntatis humanæ libera (ut dicunt) actio, practici intellectus operationem ſequens. Illud etiã adnotandum, poetas omnes, cùm mores, perturbationes, atque actiones imitentur, inde tamen potiſſimùm nomen ſumpſiſſe, quòd actiones humanas imitentur, ut inferius ex Ariſtotele conſtabit.

PARTICVLA .VI.

Ἡ δὲ ἐποποιΐα μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις, εἴτε μιγνῦσα μετ᾽ ἀλλήλων, εἴθ᾽ ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν.

Nudis autem ſermonibus, ſiue metris ſolummodo Epopœia utitur, metrõrũ quidẽ hactenus, ſiue mixtis aliquibus inter ſe, ſiue generis eiuſdẽ alicuius.

EXPLANATIO.

Ea, quibus imitantur poetæ, tria eſſe docuit ſuperius,numerum inquam, harmoniam,ſermonem, atque his, aut ſeorſum,aut mixtis. Subiunxit deinde, quæ nam genera poematum harmonia, & rhythmo tantùm utantur,& inquit Auleticam,& Citharisticã eius generis eſſe, atque ita duobus tantùm uti,dum imitantur: deinde ſaltantes rhythmo ſolo imitari dixit.Nunc adiungit quæ nam ſit eã Poeſis,quæ ſermone tantùm imitatur; & ait Epopœiam uti ſermonibus, aut metris ſolũmodo: per has uoces, SERMONIBVS, AVT METRIS, intelligens id, quod ſupra,λόγον, uocauerat, id eſt ſermonem;ſed priori uoce pedeſtrẽ ſolutumque,poſteriore metricum declarans. Addidit autẽ uocem SOLVMMODO, ut excluderet rhythmum, atque harmoniam: quæ uox tam uerbo ſermonibus, quàm

E ii uerbo

uerbo metris adiungi debet: ut ſenſus ſit, Epopœiam uti ſolùm NVDIS SERMONIBVS, ideſt oratione ſoluta, ſine rhythmis, & harmonia; ſicut itidem nudis utitur metris, ſine rhythmo uidelicet, & harmonia, ſiue metra diuerſarum rationum ſint inuicē permixta, ſiue generis eiuſdem ſint, hexametra uerbi cauſa: id, quod ad ſua uſque tempora contigiſſe dicit Ariſtoteles. Vox illa, HACTENVS, debet collocari poſt uerba illa, SIVE GENERIS EIVSDEM ALICVIVS; ut ex græca lectione patet.

ANNOTATIONES.

Verbum, NVDIS, idem, quod χωρὶς, ideſt ſeorſum, ac ſine alio ſignificare,
» declarat in ſecundo de Legibus Plato, dicens, orationes nudas abſque concentu
» metricè componentes, atque etiam concentus, & numeros abſque uerbis, nu
» dæ citharæ pulſationi, & tibiæ ſono accommodantes. Idem etiã oſtendit in Phæ
» dro, ubi ſcribuntur hæc uerba. Homerus præterea, & ſiquis alius nudam Poe
» ſim, uel cantu exornatam compoſuit. Et in Sympoſio, ſine organis, nudis ſer-
» monibus. Ariſtoteles præterea in octauo Politicæ: Omnes autem dicimus in
» rebus ſuauiſſimis habendam eſſe Muſicam, & eam quæ nuda, & quæ cum me
» lodia eſt. Apud auctores etiam approbatos per nudos ſermones, ſolutam ac pe
deſtrem orationem intelligere debemus, quemadmodum apud Platonem in
» Menexeno. Poetæ (inquit) uirtutem illorum eleganter Muſica celebrantes, in
» omnes gentes diuulgauerunt. quare ſi nos eadem nudo ſermone repetere nũc
» aggrederemur, fortè uideremur illis eſſe ſecundi. Item & in Theæteto, ubi di-
» cit: Nos profectò à nudis ſermonibus ad Geometriam repentè deflexìmus.
» Ariſtoteles etiam in tertio de Rhetorica, nudos ſermones metris opponit. Dio-
» nyſius item Halicarnaſſeus inquit: in nudis ſermonibus neque in poemati-
» bus. Cùm igitur per nudos ſermones, uel ſolutam orationem, uel uerbum, nudis, pro eo quod eſt ſeorſum, intelligi poſſe pateat, quomodocunque accipiatur, noſtræ explanationi optimè accommodatur: quoniam infra dicit ψιλομετρίαν, id eſt nuda carmina, id eſt ſeorſum ab harmonia & rhythmo. Cùm igitur & hoc loco dicat, NVDIS SERMONIBVS, in eadem etiam ſignificatione uerbum, Nudis, accipi poteſt. Quòd uerò uerba illa, SIVE GENERIS EIVSDEM ALICVIVS, & hoc, HACTENVS, rectè ſimus interpretati, conſtat ex Dionyſio Halicarnaſſeo in uolumine Rhetorum græcorum, qui carmen in Epopœia mutare non licere, ſed uerſus omnes hexametros eſſe oportere dicit: id, quod ex hoc Ariſtotelis libro inferius deſumptum uidetur, ubi carmini heroico Epopœiam aſtrictam eſſe uoluit.

PARTICVLA .VII.

Οὐδὲν γὰρ ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος, καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους, οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων, ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν.

Nam quod Sophronis, & Xenarchi Mimis commune dicamus, ſermonibusq́ Socraticis, aliud prorſus habemus nihil: nec item, ſiquis trimetris, elegis, aliiś ue talibus aliquibus imitationem fecerit.

EXPLANATIO.

Verbum, NAM, Ariſtotelem hic alicuius proximè dicti rationẽ reddere declarat abundè. Cùm autem in præcedente particula Epopœiam

pœiam tum ſoluta oratione, tum etiam metris imitationem facere dixerit, Epopœia uerò propriè dicta, & , ut eius eſt communis apud homines uſus, heroico metro addicta, ſit, ſe nobis Ariſtoteles meritò nunc excuſat, & rationem affert, cur imitationem oratione ſoluta factam, Epopœiam appellauerit. nam ſi non (inquit) ita Epopœiæ nomine latius utamur, nulla communis erit uox, qua factam ſermone tantùm imitationem omnem ſignificare poſſimus, qualis erat nimirum imitatio in Mimis Sophronis, atque Xenarchi, ac prætereà Dialogis: quorum ſiue quædam oratione ſoluta, quædam uerò carmine, ſiue oratione ſoluta omnia eſſent conſcripta, cum in hoc tamen conuenirent, quòd ſermone duntaxat imitarentur, unico ſanè nomine uocari iure debebant. Id genus erat Epopœia, aliter, ac uulgò capi ſoleat, accepta. nam, ut græca uox indicat, tantum Epopœia ſignificat, quantum, per uerba faciens, ideſt uerbis imitans. Et ſubdit: NEC ITEM, SIQVIS TRIMETRIS, ELEGIS, ALIISVE TALIBVS ALIQVIBVS IMITATIONEM FECERIT. Per hæc magis oſtendit nullum aliud commune nomen iis haberi poſſe, qui ſermone ſolo imitentur, quàm Epopœiam, uocem, obiectioni tacitæ reſpondens. Poſſet enim quis dicere, quid, ſiquis ſermone tantùm imitans, trimetris, aut elegis utatur, hunc ne poetam epicum, aut elegum nuncupabis? Epicum (inquit) non minus, quamuis elegis utatur, appellandum: quoniam uerbis, & non elego carmine imitatur.

ANNOTATIONES.

Sophron (inquit) Suidas, Syracuſanus fuit, xerſis, & Euripidis temporibus; qui uiriles, & muliebres Mimos ſoluta oratione conſcripſit. De Xenarcho uerò Suidam uide, ubi de Sotade Cretenſi uerba facit, quem iamborum ſcriptorem in lingua Ionica uocat. quamobrem eius ſcripta, ſermones ionicos uocatos, dicit. poſtea ſubiungit eodem ſcribendi genere xenarchum uſum fuiſſe. Athenæus autem libro decimoquarto ionicos ſermones alio item nomine κιναιδολόγους nominari ait. Cùm igitur Ariſtoteles hic Xenarchũ mimorum, Suidas autem iamborum ſcriptorem uocet, dicendum erit fortaſſe iambico carmine mimos Xenarchum ſcripſiſſe; aut mimos, & iambos ſimul ſcripſiſſe. Mimi uerò ſermones erant, qui uilia, ridiculaq́ imitabantur. Idem Suidas, de Xenarcho loquens, comicum eum fuiſſe dicit. non propterea tamen Xenarchi Mimos fuiſſe Comœdias affirmandum: ſiquidem Mimi ſermone tantum imitantur, quoniam ſub Epopœia continentur: Comœdia uerò ſermone, rhythmo, atque harmonia utitur: iccirco Mimi Xenarchi Comœdiæ non erant. Plura autem Mimorum extitiſſe genera, teſtatur Plutarchus libro ſeptimo capite octauo Sympoſiacorum. Per Socraticos autem ſermones, poſſet quis exiſtimare Socratis poemata eſſe intelligenda, de quibus in Timæo Plato, Apuleius, & Suidas meminerunt. Nos uerò, non Socratis poemata, ſed Platonis dialogos hic ſignificari ſentimus; Ariſtotelis ſententia freti, qui in ſexto Ethicorũ libro ait: Vnde, & omnes uirtutes prudentias eſſe inquiunt, & Socrates partim

rectè quærebat, partim errabat. quòd enim prudentias eſſe omnes uirtutes opinabatur, errabat: rectè dicebat, quòd non ſinè prudentia eſſe eas aſſerebat. ubi per Socratem, Platonem intelligit in Republica: quod etiam Euſtratius eodem loco teſtatur. id tamen de aliis quoque dialogis uerum eſt: ſed Platonis potiſſimùm, ac dialogorum eius meminiſſe uoluit, quoniam in eis doctorũ hominum congreſſus imitatur. quocirca Platonis dialogos Sophronis & Xenarchi mimis opponit, in quibus uilium, ac ridicularum rerum erat imitatio. Dialogum autem imitationem eſſe conſtat, ex Luciano in ſermone ad eum, qui aiebat: Protheus es in ſermone: ubi Dialogum & Comædiam in initiis amica non admodum extitiſſe dicit: ſiquidem domi hic, & in deambulationibus ſeorſum degebat cum paucis, Comœdia uerò in theatro uerſabatur, & ludebat, & riſus excitabat, & mordebat, & rhythmis, atque harmonia utebatur, & ſocios dialogi ſæpe deludebat. Vnde conſtat Dialogum, & Comœdiam imitationem eſſe: differre autem inter ſe, quoniam publica hæc, priuatus ille: pluriũ hæc, paucorum ille ſermo ſit. Per Ariſtotelem quoque Dialogum imitationẽ eſſe probare poſſumus; qui infra in hoc libello laudibus Homerum extollit, quòd facta Muſæ inuocatione, rem ſtatim aggreditur, & alios loquentes inducit: cæteros uerò poetas, qui toto opere contendunt, ac parùm imitantur uituperat. Ex quo patet tunc nos imitari, cùm alios loquẽtes inducimus. quod cùm in dialogis potiſſimum fiat, eos imitationes eſſe conſtat.

PARTICVLA .VIII.

Πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε, συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιοὺς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ μέτρον προσαγορεύοντες. καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρουσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν.

Quanquam homines, ipſi metro fingere adiungentes, elegorum fictores hos, hexametrorum illos nominant; non quidem ſecundum imitationem, ſed communiter ſecundum metrum poetas ipſos appellantes. Etenim ſiquid medicum, harmonicum'ue numeris efferũt, hac ſanè ratione appellare cõſueuerũt.

EXPLANATIO.

Quoniam omnes ſermone tantùm imitantes, epicos appellandos dixerat, nec aliud commune nomen habere, ac ſi trimetris, aut elegis utantur, nihilominus etiam epicos uocandos affirmauerat, per hæc nos admonitos nunc uoluit, quanquam qui uerſus elegos pangunt, Poetas elegos, qui uerò iambos, Poetas iambicos appellant, non tamen eos ab imitatione poetica, & ab eo, quo dum imitantur utuntur, nomen aſſumere, ſed à carmine ſolùm, à quo uulgo poetas appellant, etiam ſi non imitentur. quod oſtendit. nam ſiue de Philoſophia, ſiue de Medicina carmine ſcribant, ubi nulla prorſus imitatio eſt, nihilominus id genus ſcriptores uulgò poetas nuncupant. Verbum, FINGERE, quo uſus eſt in contextu interpres, obſcuriorem ſenſum reddit, quàm ſi uerbo, facere, fuiſſet uſus.

ANNOTATIONES.

Ex contextu iſto illud animaduertendum eſt, uulgò poetas eos etiam appellari, qui quanquam non imitentur, carmina tamen ſcribunt: licet Plutarchus

eo opu-

eo opuſculo. Quatenus, & quo fructu iuuenes audire poemata debent, Nicandrum, qui de Theriaca carmine ſcripſit, poetam non eſſe ſentiat. quare & ad Nicandrum Ariſtotelē fortaſſe reſpexiſſe credendū eſt, cùm inquit: ETENIM SIQVID MEDICVM, HARMONICVM'VE NVMERIS EFFERVNT.

PARTICVLA .IX.

Οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ, καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον. διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον, ἢ ποιητήν. ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησεν ἱπποκένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

Homero† quoque, atq; Empedocli nihil planè præter metrum commune eſt. quamobrem legitimus quidem ille poeta, hic phyſicus potius, quàm poeta, meritò uocandus eſt. Similiter quoq; ſi quis metra permiſcens uniuerſa, imitationem tamen† minime fecerit, ut ipſe Chæmeron, qui Hippocentaurum omnifariam numerorum mixtum centonem edidit, non iam poeta appellandus. De his igitur hunc in modum determinatum ſit.

EXPLANATIO.

Ariſtoteles hoc loco communi illi hominum opinioni aduerſatur, quæ in antecedente particula poſita eſt; quòd ſcilicet à carmine denominandi poetæ ſint. cùm enim operis huius initio Poeſes omnes in imitatione conuenire dixerit, & Homero atq; Empedocli nihil præter carmen commune ſit: Homerus uerò quoniam imitatur, omnium conſenſu poeta ſit: ſequetur utique Empedoclem, qui carmine phyſica ſcripſit, phyſicum potius, quàm poetam appellandum eſſe. ſiquidem naturæ hiſtoriam hexametro carmine perſequi, ſicuti fecit Empedocles, imitationem facere non eſt: in qua tamen Poeſeos omnium genera conuenire confeſſus eſt. Rem autem magis etiam exaggerans, inquit tantum abeſſe à ueritate, ut à carmine poetæ nomen aſſumant, quòd ſi quis omnia carminum genera ſimul miſceat, imitationem autem non faciat haud quaquam poeta ſit appellandus. & Chæremonis exemplum affert, qui quodam ſuo opere Hippocentaurus appellato, mixtam ex omni carminum genere rhapſodian contexuit: neque tamen illorum carminum ratione Chæremon poeta uocari meruit. Et quoniam Ariſtoteles digreſſiunculam quandam fecerat, ubi ſanè conſuetudinem reprehēdit, qua uel ii qui carmine ſine imitatione ſcribunt, poetæ appellantur, ad materiam prius propoſitam reuerti uolens digreſſiunculam claudens inquit: DE HIS IGITVR HVNC IN MODVM DETERMINATVM SIT.

ANNOTATIONES.

Verba autem, quæ in initio particulæ huius ita leguntur, HOMERO QVOQVE, mihi nō probantur eo modo ad nos tralata. nam cùm uerbum, δὲ, ex ſui

natura

natura latinè ſonet autem, quæ particula aduerſatur; uerbum uerò QVOQVE non aduerſetur, ſed copulet, & ꝗ in græcis codicibus ſcriptum ſit; legi debet HOMERO AVTEM, & nõ HOMERO QVOQVE: cùm præſertim hæc lectio uerum Ariſtotelis ſenſum peruertat. diximus enim Ariſtotelem hoc in loco his aduerſari, qui poetas à carminibus denominant. Quòd ſi eis aduerſatur (ut apparet) quomodo particula, quoque, præcedẽtibus eſſe poterit aduerſans, cùm ea ſecum iungat? In contextu præterea latino ſic legitur, IMITATIONEM TAMEN MINIMÈ FECERIT, VT IPSE CHAEREMON. Verbũ, MINIMÈ, in exemplaribus græcis non reperitur. ſed Alexander Paccius interpres græcum contextum icc irco (ut opinor) deprauatum eſſe cenſuit, quoniam Philoſophus illum eſſe poetam negat, qui mixto ſimul omni carminum genere ſit uſus. quòd ſi feciſſet imitationem, eum eſſe poetam haud quaquam negaſſet, cùm iam dictum ſit, imitationem poetam efficere. Huic igitur rationi interpres innixus (me quidem iudice) locum hũc caſtigauit. Nos tamen cùm nullum græcum codicem, nec impreſſum, nec calamo exaratum hactenus uiderimus, qui præter quàm in margine negationem habeat, & præterea ſenſum Ariſtotelis ſine caſtigatione ſeruare poſſimus, locum ſine uerbo MINIME, ut græci codices habent, legendũ arbitramur: dicimusq́ Ariſtotelem non inficiari Chæremonem extitiſſe poetam: cùm enim imitatus ſit, eum eſſe poetã uocandum abundè patet: ſed Ariſtotelem id uelle aſſeueramus, quòd quanquã Chæremon carminum omnium miſcella ſit uſus, poeta tamen carminum ratione minime uocandus eſt. diuerſa quippe ſunt, inficiari Chæremonem Poetam extitiſſe, & Chæremonem Poetam quidem fuiſſe, ſed non ideo poetam eum appellandum, quoniam illam carminum miſcellam ediderit. Quòd autem in Hippocentauro Chæremon imitationem fecerit, in propatulo eſt, quoniam dramatis cuiuſdam à Chæremone facti nomen eſt. atqui drama imitari, quis eſt qui dubitet? cùm dramata ab agentiũ imitatione dicantur. ſi igitur in illo opere imitatur Chæremon, erit etiam appellandus poeta. Quare et Ariſtotelis locus in græcis exemplaribus erit incorruptus. Senſus autem apertus eſt, poetam inquam non à carmine, ſed imitatione denominandũ. nam ſi Chæremon, quamuis in Hippocentauro metrorum omnium mixturam congeſſerit, icc irco tamen poeta non eſt appellandus, ſed quoniam imitationem fecit: igitur ſi quis omnia carminum genera in ſuum poema congereret, etiã ſi imitaretur, tamen propter ſolum carmen non eſſet poeta, ſed potiſſimum propter imitationem. Vnde carmen ſolum, poetam nõ efficere, luce clarius apparet. Quod in græco eſt ῥαψῳδίαν, interpres, CENTONEM, uertit. Eſt aũt Cento, ueſtis ex uariis panniculis, ac diuerſis etiam interdum coloribus cõſarcinata: ad cuius ſimilitudinẽ cento carminis genus ſignificat ex diuerſis carminibus, aut integris, aut dimidiatis, hinc inde ab aliis auctoribus deſumptis, cõtextũ. Licet aũt non conſtet, an Chæremon ex aliis auctoribus carmina ſit mutuatus, nec ne, magis tamẽ cõſentaneũ uidetur illũ ea cõpoſuiſſe. Per ῥαψῳδίαν, uero compoſitionem ex uario carminis genere conſarcinatam Ariſtoteles intelligere uidetur, παρὰ τὸ ῥάψαι, quod eſt componere, conſueréue. Ariſtotelem ſenſiſſe Poeſim imitatione potiſſimum conſtare, ex his quæ dixit, abundè patet. Etſi uerò primas imitatio ſibi partes uẽdicat, carmẽ nihilominus etiã ſine imitatione modo quodam poetam facit. ait enim Ariſtoteles Empedoclem eſſe phyſiologum, magis quàm poetam: innuens apertè per uerbũ magis, carmen etiam, ſi non abſolute, quodammodo tamen poetam efficere, ſaltem penès uulgarium exiſtimationem. Vnde & in tertio de Rhetorica inquit:
" ſermonem oportere rhythmum quidem habere, metrum autem nequaquam:
" alioqui eſſet poema. Huic etiam aſſentit Plato in tertio de Republica: Dicam

ſine

ſine uerſu,cùm non ſim poeticus. Vnde iam patere arbitramur,tria Poetarum genera ex Ariſtotele reperiri. Primum illorum eſt,qui tum imitátur,tum etiã carmine utuntur.atque hi propriè poetæ nomen merentur; quoniam ex omni factione(ut ait in Conuiuio Plato)una ſelecta eſt particula, quæ ſcilicet circa Muſicam carminaq; uerſatur, cui poetæ nomen ſingillatim attribuimus. Secundum poetæ genus,eorum eſt, qui imitantur quidem, metro tamen haud quaquam utuntur: atque hi poetæ quidem, ſed nomine communi & ſunt, & appellantur: ſiquidem poetæ nomen artificum omnium commune eſt, ut loco ſupra citato auctor eſt Plato.Tertium,eorum eſt, qui neutiquam imitantur, poetæ uerò tantùm uocantur,quòd metra conſcribunt. & poſtrema hæc acceptio uulgaris ac imperitorum eſt. Plato quoque tria poetarum genera facit; ſed alia ſanè ratione, ut infra ſuo loco dicemus, cùm locum in tertio de Republica Platonis adducemus. His ita determinatis,difficile non eſt uidere, num Dialogi, ac cætera, quæ ſoluta oratione imitantur, Poeſes dici mereantur: & nunquid in Poeſi reperiri carmen oporteat. cùm enim poetæ nomen artifici cuique,ſermone,rhythmóue, aut harmonia, aut omnibus his,aut aliquibus imitanti commune quid ſignificet, patet apertè Dialogos, Mimos, quamuis oratione ſoluta confecti ſint, Poeſes dici debere. Cùm uerò poetæ nomen non communiter, ſed propriè ſumatur, cum imitatione carmẽ ſimul accedere neceſſe eſt. inferius enim Ariſtoteles duas Poetices cauſas affert, imitationem nimirum, & carmen.in hoc præterea libro loca quam plurima idem teſtantia comperiemus. Siquis igitur ſit,qui poetæ nomen cùm multiplex ſit, unico tantùm modo capiat, is neceſſario multos in labyrinthos incidere cogetur. qui uerò uocem hanc,poeta,multiplicem in ſuas ſecuit ſignificationes, uniuerſa negotii huius incommoda(uero ſiquidem uerum omni ex parte conſentaneum eſt)euitabit. Cùm ergo quæritur, an Dialogus Poeſis ſit, reſpondetur,& eſſe,& nõ eſſe.eſſe quidẽ,ſi communiter accipiatur Poeſis: non eſſe uerò, ſi propriè & ſpeciatim ſumatur. Item cùm quæritur, an carmini Poeſis aſtricta ſit, dicimus,eam primo quidem modo,ac communiter acceptam,carmine non indigere; ſecundo autem modo, ſine carmine(quanquam in primis imitatione opus ſit)nunquam fore.Idem quoque de Epopœia dicendum, cùm & ipſa tum communiter, tùm propriè capiatur. Epopœia communiter dicetur omnis ea imitatio, quæ ſermone tantùm utitur, rhythmo, atque harmonia remotis, ſiue ſoluta oratione fiat, ſiue quocunque carminis genere. propriè uerò erit Epopœia, actionum uirorum illuſtrium imitatio, heroico carmini addicta. Aduertendum præterea,Chæremonem à Suida poetam comicum ex Athenæi auctoritate uocari; etiam ſi apud Athenæum libro decimo tertio duobus locis tragicus appelletur. Vtra uerò ſententia melior ſit, & uter locus magis caſtigatus, meum non eſt hoc loco uelle determinare. illud tamen affirmarim, ex fabularum nominibus iudicari tragicum potius eum extitiſſe: quoniã perſonæ, à quibus fabulæ nomen accepere, tragicis potius, quàm comicis ſcribendi materiam præſtiterunt: niſi quis contendat Chæremonem utrunq; præſtitiſſe, Tragœdias inquam, & comœdias. Illud itidem animaduertendum,Athenæum inter multas Chæremonis fabulas, quas recenſet,Centaurum nominare:quam eandem cũ Hippocentauro eſſe cenſeo, tum nominis ratione, quod admodum diuerſum non eſt, tum uerò carminis uarietate: ſiquidẽ Athenæus Centaurum eſſe δρᾶμα πολύμετρον ait, fabulam non ex uno carminis genere,ſed ex multis conflatam ſignificans. Ariſtoteles uerò mixtam ex omni carminum genere rhapſodiam eſſe dicit: ubi rhapſodià aliter accipitur, atque communiter accipi ſoleat. nam in tertiò de Republica Plato dramatibus rhapſodiam opponit, dum inquit: Neque etiam rhapſodi ſimul eſſe et hiſtriones poſſunt.

poſſunt. Apertius adhuc in ſecundo dialogo de Legum latione ait: Par eſt ut alius, ſicut Homerus, rhapſodiam oſtendat, alius Citharœdiam, Tragœdiam alius, alius uerò Comœdiam. In Hipparcho quoq;, in Phædro, & in dialogo de Furore poetico, heroicorum carminum cantores, ῥαψῳδοῦντας uocat. Cuius rei teſtem etiam habemus Athenæum libro decimoquarto. Eſt uerò ſummopere animaduertendum, quòd ſi Chæremonis Hippocentaurus Comœdiæ nomẽ erat, ut Athenæus teſtatum reliquit, minimè nos dicere poſſe, Chæremonem in Hippocentauro imitatum non fuiſſe, cùm abſque imitatione Comœdia fieri non poſſit. iccirco ſi de Chæremone rectè ſcripſit Athenæus, Ariſtotelis ſanè locus affirmatiuè prorſus legendus eſt, ut græci codices habent, & uerbum MINIMÈ, in latinis codicibus deleri debet: niſi dicere uelimus uerba illa, VT IPSE CHAEREMON FECIT, non referri debere ad imitationem, ſed ad carminum mixturam.

PARTICVLA .X.

Εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις. λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ, καὶ μέλει, καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις, καὶ ἡ τῶν νόμων, καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. διαφέρουσι δέ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος.

Sunt uerò, quæ his omnibus promiſcuè utantur, numero dico, harmonia, metro, ut Dithyramborum, †Mimorúmue Poeſis, Tragœdia inſuper, atq; Comœdia: quæ tamen hoc differunt, quòd illæ quidem ſimul omnibus; hæ uerò particulatim utuntur.

EXPLANATIO.

Ariſtoteles ſuperius tribus imitationem fieri dixit, explicauitq́ue quæ nam Poeſes uno tantum, quæ'ue duobus utantur: nunc id quod reliquum eſt, oſtendit, quæ ſcilicet illæ ſint, quæ ſimul omnibus utuntur. & quoniam interpoſita fuere multa, nunc eadem repetit, numerum, harmoniam, & metrum. Dicit autem Dithyramborum, ac Mimorum Poeſes, Tragœdiam item, & Comœdiam eiuſce generis eſſe. De dithyrambis id in præſentia dixiſſe ſatis ſit, quòd in his locis, in quibus colebatur Bacchus, ſacerdotes eiuſdẽ ſacra cantu, & corporis motu celebrabant: quos cùm poetæ dithyrambis imitarentur, qui eos canebant, uariis motionibus corpus agitabant. Ex quo tria illa in recitandis dithyrambis locum habere patet: harmoniam quidem, quoniam cantu proferebant: metrũ, quoniam dithyrambi metricæ compoſitiones erant: rhythmum itidem, quoniam corpora certa quadam menſura commouebant, atque ut Muſica poſtulabat, geſtus faciebant. Quod in latino contextu eſt MIMORVM, corruptum eſt: in græco enim legitur νόμων, id eſt legum. Per leges autem, cantilenas intelligit, quas olim corporis motibus utentes canebant. Tragœdiam uerò, atque Comœdiam his etiam omnibus uti, etſi cuique manifeſtum eſt, ſtatim apparebit. nam poſtquam Ariſtoteles id, in quo quatuor hæ Poeſes conue-

conueniunt, explicauit, illarum inter ſe differentiam ponens, ait
dithyrambos, ac leges à Tragœdia, Comœdiaque differre: quoni-
am eodem tempore priores duæ ſimul omnibus utuntur; Tragœ-
dia uerò, atque Comœdia in diuerſis temporibus, ac partibus il-
lis utuntur: ſiquidem in prologo ſermone tantùm, in primo autē
ingreſſu chori rhythmo, harmonia, & metro: in ſtaſimo uerò non
eſt rhythmus. uerùm de his loco ſuo clarius dicetur. In huius au-
tem particulæ poſtrema parte ſe primum propoſitum iam abſoluiſ-
ſe declarat, explicationem inquam inſtrumentorum, quibus imi-
tatio fit, & quorum ratione prima ex tribus ante enumeratis Poe-
ſeos differentia conſtabat. Per hoc uerò, quòd lectorem commone
facit, iam abſolutum eſſe quod propoſuerat, eum tacitè admonet,
ne quæ ſequuntur in eundem referat ſcopum.

ANNOTATIONES.

Mirabitur fortè quiſpiam, cur Ariſtoteles iiſdem quibus antea, uócibus uti
noluerit. nam quod prius ἁρμονίαν uocabat, nunc μέλος appellat; quod ſupra
ſermonem, nunc metrum nominat. Animaduertendum uocem, harmoniā,
ideo in uocē, melos, mutatam; quoniam melos non harmoniam quamcunq;,
ſed illam potisſimùm quæ hominum uoce continetur, ſignificat: de qua Ari-
ſtoteles hoc loco uerba faciebat. Sermonem autem in metrum conuertit, quo-
niam de ea tantùm Poeſi hic loquebatur, quæ imitationem, ac metrum habet.

Mendum præterea in latino contextu (ut ſupra monuimus) apertè deprehen
ditur. non enim † MIMORVM, ſed LEGVM eſt legendum: quoniam Ari-
ſtoteles ſupra de iis loquens, qui ſolo ſermone imitantur, eos etiam inter So-
phronis & Xenarchi mimos recenſebat. quonā igitur modo non ſermone ſo-
lo, ſed reliquis itidem duobus, rhythmo inquam, & harmonia, mimos imi
tantes faceret? Hæc itaque uocum permutatio quorundam imperitia facta eſt;
qui cùm hoc loco quid per leges intelligat Philoſophus, aſſequi non poſſent,
abſurdum admodum cenſentes dicere leges tribus illis uti, pro uoce νόμων, μί-
μων poſuerunt; quoniam hæ græcæ uoces perquàm ſimiles ſunt, nec animad-
uerterunt quæ ab Ariſtotele dicta ſunt. Verùm quòd νόμων, id eſt legum, legen-
dum ſit, & quòd per leges cantilenas intelligere oporteat, ex Ariſtotele in Pro
» blematibus particula decimanona proble. uigeſimo octauo patet, ubi ait. Cur
» νόμοι, id eſt leges uocantur, quas cantant? An, quòd homines prius, quàm lite-
» ras ſcirent, leges canebant, ne eas obliuioni mandarent: quod etiam noſtra
» ætate Agathyrſis in more eſt. ergo primas quoque poſteriorum cantilena-
» rum eodem appellauerunt nomine, quo primas. Hæc Ariſtoteles. Id uerò can
tilenæ genus interdum per Antiſtrophos, quandoque ſine illis canebatur: ſi-
mul ac autem certantes, & contendentes leges canebant, Antiſtrophis non
utebantur, ſed poſtmodum Antiſtrophi legibus acceſſere, ut Ariſtoteles in ea-
dem particula, decimaquinta quæſtione docet. Librum quendam aliâs manu
quidem ſcriptum, ac ſine auctoris nomine me uidiſſe memini, quē quanquam
uetuſtus non eſſet, ex uetere tamen aliquo Muſices ſcriptore in linguam no-
ſtram (latinus enim erat) conuerſum fuiſſe ueriſimile erat: in quo eiuſmodi uer
» ba legebantur. Modi melopœiæ genere quidem tres numerantur, Dithyram-
» bicus, Nomicus, Tragicus: Nomicus quidem modus netoides putatur: Di-
» thyrambicus meſoides: Tragicus hypatoides. Species autē ab iis deduci tam
multas

„ multas permiſſum eſt, quoad per ſimilitudinẽ liceat ipſis generibus ſubiicere. Ex quibus itidem uerbis, non mimorum hic, ſed νόμων, id eſt legum eſſe legendum perſpicuum eſt. Leges uerò cantilenam eſſe iam diximus, & ex ipſo Ariſtotele comprobauimus. Quòd præterea id cantilenæ genus, quod lex appellatur, ſine corporis motu non eſſet, ex Ariſtotele colligitur partic. decima no-
„ na Problematum, problem. decimo quinto. nam inquit. Cur genus cantilenæ,
„ quod lex appellatũ eſt, nõ per Antiſtrophos olim agebatur, cùm tamẽ cæteris
„ chorearum canticis Antiſtrophi uſus non deeſſet? & quæ ſequuntur.

PARTICVLA .XI.

Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους, ἢ φαύλους εἶναι, τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις, κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες, ἤτοι βελτίονας, † ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε.

Quoniam uerò qui imitantur, agentes ipſos imitantur; hos autem uel probos, uel improbos eſſe oportet, ut quos duntaxat ferè ſemper ipſi mores concomitentur (etenim per uitium, atque uirtutem moribus omnes differunt) neceſſe eſt (quod etiam pictores faciunt) uel meliores, uel ſimiles, † uel deteriores imitari: Polygnotus quidem meliores, Pauſon deteriores, Dionyſius uerò † ſimiles effingebat.

EXPLANATIO.

Huius operis initio omnia Poeſeos genera in hoc cõmuni, quod eſt imitatio, conuenire dictum eſt: in qua licet conueniant, mutuò tamen inter ſe trifariam differunt, aut quòd diuerſis, aut quòd diuerſa, aut quòd diuerſo modo imitentur. Primam Poeſeum differentiam hactenus declarauit: nunc ſecundam aggreditur, quæ penes res, quas imitantur, reperitur: cuiuſmodi ſanè differentia diſtat à Comœdia Tragœdia: nam Tragœdia præſtantiores, Comœdia deteriores effingit. Cùm igitur hanc Poeſeos differentiam Philoſophus explicare uelit, aſſumit, ut manifeſtum, quòd qui imitantur, agentes imitantur: ſiquidem iſtam particulam adiungit uerbo, QVONIAM, quo ſanè utimur, cùm (ut interpretes Ariſtotelis Græci in primũ de Phyſica auſcultatiõe admonẽt) ſequentem ſtatim ſermonem pro uero, atque aperto ſumi indicare uolumus. Dicens itaque: QVONIAM VERÒ QVI IMITANTVR, AGENTES IPSOS IMITANTVR, ſubiungit, HOS AVTEM PROBOS AVT IMPROBOS ESSE OPORTET: quoniam hos ſolos, probos inquam, aut improbos ferè ſemper mores ſequuntur. Et dixit FERÈ SEMPER, quoniam datur mediũ, ut in Prædicamentis capite de Oppoſitis, ab Ariſtotele ſcribitur. Et addit: ETENIM PER VITIVM, ATQVE VIRTVTEM MORIBVS OMNES DIFFERVNT. his uerbis rationem afferens, cur mores ſolos probos, improbos'ue ferè ſemper ſequantur: quoniam omnes

omnes moribus excellunt per uirtutem,& uitium.& addit,NECESSE EST (QVOD ETIAM PICTORES FACIVNT) VEL MELIORES, VEL SIMILES, VEL DETERIORES IMITARI. & in hac parte abſoluitur periodus: pendebat enim lectio ob uerbum, QVONIAM. Poetas igitur oportet, dum agentes imitantur, ut in imitationis actionum expreſſione, mores exprimant, aut meliores, quàm qui nunc ſunt, aut deteriores, aut quales tempeſtate noſtra ſunt: aliquo enim ex his modis fieri neceſſe eſt. quod ſanè pictorum exemplo manifeſtum facit. Polygnotus enim pulchriores, Pauſon turpiores, Dionyſius omnino ſimiles pingebat.

ANNOTATIONES.

Quantum ad uerba pertinet, illud καθ' ἡμᾶς, interpres tranſtulit ſimiles. bis
enim hac uoce in hoc contextu uſus eſt. Sed priore loco apertius dixiſſet, ſi ad
uerbum uertiſſet, VEL VT NOS, id eſt quales ſunt ſeculi noſtri uiri. Cùm
in hac particula actionum meminerit Ariſtoteles, adnotanda itidem ſunt, quæ
de actione ſexto Ethicorum cap. ſecundo ab eodem dicuntur. ſunt uerò eiuſ-
„ modi. Tria ſunt, quæ in anima actionis, ac ueritatis dominium habent, ſen-
„ ſus, intellectus, & appetitus. ſed ex his, ſenſus nullius principium actionis eſt:
„ id quod perſpicuum eſt ex eo, quòd beſtiæ ſenſum cùm habeant, actionis par-
„ ticipes minime ſunt. Quod interpres probos, aut improbos dixit, Ariſto-
teles habet σπουδαίους, ἢ φαύλους. Eſt autem σπουδαῖον deductũ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id eſt
à uirtute: non quidem ſecundum nomen, ſed ſecundum rem, ut habet in Præ
dicamentis Ariſtoteles; ſignificatq́ uirtute præditum, ſtudioſum, ac probum,
φαῦλον autem à uirtutis oppoſito, uitio inquam, deducitur, & uitioſum ac im
probum ſignificat. Eſt autem probus is, qui ad rectè agendum, & penes uirtu
tem, prõptitudinem habet: improbus uerò, qui ad turpe quoduis peragendum
paratiſſimus eſt. Virtus autem temperatus quidam habitus eſt in extremorum
quidem medio conſtitutus: uitia uerò ſunt extrema ipſa. Vnde, & perquàm
difficile, & laborioſum admodum eſt, uirtutem ipſam nanciſci: uitiorum au-
tem prompta, & facilis adeptio eſt: quod in magnis Moralibus circuli, & cen-
„ tri exemplo declarat Ariſtoteles. Quemadmodum enim (inquit) circuli diffe-
„ rentia cuiuis obuia eſt ac manifeſta; in medio autem circunferentiæ centrum
„ indicare arduum eſt atque difficile: ita uitiorum, quæ in extremis, prompta eſt
„ inuentio. at media uirtutis difficillima. Illud etiam conſyderandum eſt, cur
omnes hominum actiones in duo genera, probas inquam, & improbas, Ari-
ſtoteles partitus ſit: hominum autem ordines in tres partes diduxerit, aut in
meliores, aut in ſimiles, aut in deteriores. An, quòd ſiue meliores, ſiue ſimi-
les, ſiue deteriores ſint, eos omnino uel probos, uel improbos eſſe ferè ſemper
oporteat. Quocirca trimembris hæc hominum partitio bimembri actionũ di
uiſioni minimè repugnat. Porrò quod ſpectat ad hos tres pictores, Polygno
tum, Dionyſium, & Pauſonem, nihil de his à ueteribus ſcriptum reperitur,
quod propoſito noſtro faciat: iccirco nec ea, quæ ad rem noſtram non perti-
nentia ab aliis ſcribuntur, huc transferenda cenſui. ea tantùm dicam, quæ
„ octauo Politicorum Ariſtoteles de Polygnoto, & Pauſone ſcribit. Nimirum
„ quòd pueri non Pauſonis, ſed Polygnoti, & ſiquis alius aut pictor, aut ſtatua
„ rius mores depingit, imagines, & ſigna debent intueri. Quæ etiam in dialogo
„ de Furore poetico ſcribit Plato, non nihil ad rem noſtram facere uidentur. ait
„ enim: Nonne pictores multi, partim boni, partim mali, &. ſunt, & fuerunt.

» Io. Certè. So. Vidiſti ne aliquem, qui & ea, quæ rectè, & quæ non rectè Po-
» lygnotus Aglaophontis filius pinxit, ſufficienter oſtendere potuit: quæ uerò
» pictores alii, non potuit. & quæ ſequuntur. ex quibus Polygnotū cæteris ætatis ſuæ pictoribus anteire, Platonem ſentire deprehendimus: nam & alios, quos ibidem enumerat, primarios ſtatuit.

PARTICVLA .XII.

Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας.

Ex quo liquidò apparet imitationum ſupradictarum unamquanque tales differentias ſortiri, planeq́ diuerſam euadere, quòd res diuerſas ad hunc modum imitetur. Etenim tum in ſaltatione, tum in tibiarum, cithararúmue modulatione huiuſmodi diſſimilitudines fieri contingit.

EXPLANATIO.

Quod in antecedente particula Poeſes alio itidem modo, penes rem inquam, quam imitantur, inter ſe differre dixerat, id nunc generibus Poeſis adaptans declarat; & facta ſingulorum generum inductione, nobis ob oculos rem ponit, atque ita ex ſuperioribus infert quod prius in uniuerſum eſt dictum, ſingulis etiam generibus conuenire. quas autem ſupra Poeſes, ac artes uocauit, eas nunc imitationes appellat. Igitur in ſaltantium, aut tibiarum, uel cithararum imitatione differentias huiuſmodi reperiri confirmat. harum enim unaquæque actiones, aut probas, aut improbas imitatur, quarum ratione imitationes mutuò diſſidere dixit.

ANNOTATIONES.

Cùm imitationes ponat, quæ citra ſermonem imitantur, ſaltationem, ceu tibiæ citharæq́ pulſatione ſimpliciorem, proponit. Et quoniam cithara maiori indiget artificio, iccirco tibiæ illam poſtponit. Verùm auctores horum non meminerunt, quoniam fortè non extabant, qui actiones duntaxat, uel meliores, uel deteriores imitarentur, ſed promiſcuè ſingulas imitabantur.

PARTICVLA .XIII.

Καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ, καὶ τὴν ψιλομετρίαν. οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος, ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικόχαρις, ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους.

Similiter quoque, & quæ circa ſermones, & nuda carmina uerſantur. Exempli cauſa, Homerus præſtantes effingit, Cleophon ſimiles: Hegemon uerò ille Thaſius (qui primus Parodias ſcripſit) nec non Nicocharis, qui Deliadem, utiles.

EXPLANATIO.

Quam proximè per ſingulas Poeſeos ſpecies inductionē cœperat, nunc perſequitur. Cùm itaque Poeſes, quæ rhythmo tantùm, ut

ſaltantium,

ſaltantium, & quæ rhythmo, atque harmonia ſimul utuntur, Auletica inquam, & Citharistica, iam enumerarit; alias etiam nunc recenſet, atque in primis eas, quæ ſermone tantùm utuntur, ſiue metricus, ſiue ſolutus is ſit, tam in dialogis, quàm in alijs ſcriptionibus, quas nomine communi (ut ex antecedentibus patet) Epopœias uocandas dixit. has uerò penes res, quas imitantur, inter ſe differentes facit. Homerus enim exornando uirorum egregiorum, ut Achillis, Vlixis, actiones imitatur. Cleophon uerò ſimiles, id eſt quales noſtra tempeſtate uiſuntur. Hegemon autem (qui Thaſsius appellatur, ad Hegemonis alterius differentiam, qui primus etiam Parodias, id eſt magnifica, atque egregia aliorum carmina conſcripta in deteriorē ac uiliorem uſum conuertit) uiliorū. quia etiam Nicochares, qui poema Deliadem nuncupatū compoſuit, idem effecit: hi, inquam, duo uiliorum hominum actiones imitabantur, & in peius etiam transformabant. Cùm itaque hæ tres hominum conditiones mutuò plurimùm diſſentiant, Homeri, Cleophontis, Hegemonisque, ac ſimul Nicocharis, Poeſes pro re, quam imitantur, non paruum habere diſcrimen apparet.

ANNOTATIONES.

Quos uocat interpres NVDOS SERMONES, Ariſtoteles græcè ψιλομετρίαν appellat, per uocem eam ψιλὸν, metra ſola citra rhythmum atque harmoniam ſignificans. eandem hanc uocem ψιλὸν ſuperius ſermoni coniunxit, & cū hoc loco adiunxerit illam metro, conſtat apertè uocem NVDVM, hic Ariſtoteli ſolutam orationem non ſignificare, ſed rhythmum, & harmoniam tantùm excludere. Homerus qualis poeta fuerit hinc dignoſci licet, quòd eum celebrat Plato, admiratur Ariſtoteles, nullius ignarum rei Plutarchus demōſtrat. Cleophontem Suidas tragicum fuiſſe dicit. Is itaque, cuius hic mentionem Ariſtoteles facit, uel alter extitit, uel alia quoque poematum genera præter Tragœdias, de quibus hoc loco meminit Philoſophus, compoſuit, uel in recitandis illis Tragœdiis, quæ quoniam imitabantur ſimiles, graues adeò non erát, nec rhythmo, nec harmonia uſus eſt. nam cùm & Nicochares, auctore Suida, comicus fuerit, aut ille ipſe non eſt, de quo meminit Ariſtoteles, aut eiuſmodi Comœdiam ſine rhythmo fuiſſe fatendum eſt: hoc ſiquidem loco de poematibus iis tantùm meminit, quæ abſque rhythmo, atque harmonia ſermone ſolo fiunt. De Hegemone cum apud ſuidam, tum apud Athenæum decimo quinto libro quædam leguntur. Plura tamen ab Athenæo referuntur, ſed nullibi ſingillatim de hoc poematis genere, Parodiæ appellato, tam apertè ſcribitur, ut eius naturam qualis nam eſſet perſpicere ualeamus. ab Ariſtotele tantùm habemus in uniuerſum, quòd erat uilium actionum ſermone ſolùm expreſſa imitatio. ex Athenæo uerò, quòd in eius generis poematibus mordebant. Parodiæ autem, inquit Suidas, ſermones dicuntur, qui à Tragœdia ad Comœdiam transferuntur.

PARTICVLA XIIII.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ τοὺς νόμους, ὡς * πέργας, καὶ κύκλωπας Τιμό-

θεος καὶ Φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

Parrratione & qui per Dithyrambos, & † Mimos, ut fatuos, & Cyclopas Timotheus, & Philoxenus utique † imitantur. Qua etiam diſſimilitudine Tragœdiam à Comœdia differre dicimus: hæc enim humiliores, illa uerò præſtantiores imitatur quàm qui modo ſunt.

EXPLANATIO.

Quam differentiam penes res, quibus fit imitatio, ſupra poſuit in illis Poeſeos generibus, quæ, quoniam in eorum imitatione ſermone tantum utuntur, epopoeias communi nomine uocari dixit, eandem in dithyrambis etiam, & legibus, cantileniſ'ue, quæ leges uocantur, inueniri poſſe nunc aſſeuerat. Timotheus enim, ac Philoxenus, qui dithyrambis, ac legibus ad res egregias decantandas uſi, meliores imitari ſoliti ſunt; iiſdem ad uiliora humilioraque imitanda, ut Perſas, ut Cyclopas, immanes ſanè homines, ac uoraces, uti poſſent. Ariſtoteles poſtremo Comœdiam & Tragœdiam eodem inter ſe diſcrimine diſtare hoc in contextu dicit: Comœdia ſiquidem uiles, moriones, ſeruos, ancillas, ſcurras: Tragœdia uero reges, & heroas imitatur. Quod uero inquit: QVAM QVI MODO SVNT, Comœdiam humiliores, Tragœdiam egregios magis, quàm ferat communis hominum uſus, effingere prorſus intelligit: & uoces hæ mediam illam hominum conditionem referunt, quam ſuperius deſcribens, ὁμοίους, id eſt ſimiles, & ἢ καθ ἡμᾶς. hoc eſt ut nos, appellabat.

ANNOTATIONES.

Animaduertendùm hoc loco eſt, Paccium interpretem errauiſſe. Contextus enim græcus νόμους, id eſt leges habet: is uerò μίμους, id eſt † mimos legit. nam uerba Ariſtotelis græca caſtigare uoluit, cùm ea nullum habere ſenſum exiſtimaret. nos uerò cuncta rectè cohærere demonſtrauimus. Græca itaque lectio reſtituenda eſt. Verbum præterea, * πέργας, nihil ſignificat; iccirco πέρσας, legendum eſt, ut in multis manu exaratis codicibus reperitur. De Timotheo, & Philoxeno Dionyſius Halicarnaſſeus, cùm dithyrambos conficiebant, maxima in rhythmis ipſis licentia eos uſos affirmat. Suidas etiam Timotheũ hymnos, encomia, & dithyrambos ſcripſiſſe teſtatur. Philoxenum item dithyramborum poetam extitiſſe, teſtatur Ariſtoteles in calce octaui libri Politicorum. Plutarchus in eo opuſculo, cui titulus eſt, non oportere fœnerari, Philoxenum poetam melicum fuiſſe ſcribit: qui quanquam fabulam Galatheam ediderit (ut auctores Athenæus, ac Suidas affirmant) in qua Cyclopem amore Galatheæ flagrantem inducit, ſuis tamen dithyrambis, aut legibus, nec Perſas, nec Cyclopas eſt imitatus. Perſas autem uoraces homines eſſe ex Demetrio Phalereo deprehendere licet: ubi de Hyperbole uerba facit, quam id, quod fieri nequit, præſe ferre dicit: & propterea comici, ut ex eo, quod fieri nequit, ridiculum ducant, ea ſæpe ac ſæpius utuntur; ut in Perſarum inſatiabilitate per hyperbolem quis dixerit, ὅτι πεδία ἐξέχεσαν ὅλα, quòd totos cãpos ſtercore inquinabant,

quòd boues in maxillis ferebant. Loquens item de gratia, quæ à comicis ex hyperbole paratur, Ariſtophanem citat, qui cùm Perſarum inſatiabilitatem oſtendere uellet, inquit: ὅτι ὤπτουν βοῦς κλιβανίτας ἀντὶ ἄρτων, quòd in furnis loco panum boues aſſabant. Cyclopas præterea prauos homines fuiſſe, nono Odyſſeæ teſtatur Homerus, qui de Cyclope ipſo ait:

Ἄγριον οὔτε δίκας εὖ εἰδότα, οὔτε θέμιστας. Et Cyclops ipſe de ſe ac reliquis Cyclopibus loquens inquit:

Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν

Οὐδὲ θεῶν μακάρων ἐπειὴ πολὺ φέρτεροι εἰμέν.

Item Virgilius in tertio Aeneidos ait:

Infandi Cyclopes.

Verba illa † μιμήσαιτο ἄν, unico uerbo interpres tranſtulit, dicens, imitantur. Verùm nec rectam Ariſtotelis mentem, nec uerborum illorum uim fideliter expreſſit: uertendum enim erat, imitari potuiſſent. nam cùm Timotheum, atque Philoxenum dithyrambis, ac legibus Perſas, & Cyclopas, id eſt uoraces, ac nefandos homines imitari potuiſſe dicit, eorum neutrum, nec Perſas, nec Cyclopas, ſed egregios, ac temperatos uiros æmulatum innuit. Quòd ſi uerba legantur, ut in Paccii tralatione latinè leguntur, contrarius omnino partis huius ſenſus erit, Timotheum nimirum, ac Philoxenum Perſas, & Cyclopas imitatos fuiſſe. cuius oppoſitum, ſi quis græca uerba rectè intueatur, Ariſtoteles dicit. nam cùm particula ἄν, poteſtatem connotet, & quod fieri poteſt futurum reſpiciat (ut in libro de Interpretatione ex Ariſtotele deprehenditur) afferat autem Ariſtoteles auctores hoſce, Cyclopas, & Perſas imitari potuiſſe, oſtendit apertè Timotheum, & Philoxenum Cyclopas, & Perſas haud quaquã imitatos fuiſſe.

PARTICVLA .XV.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορά, τὸ ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους.

Tertia præterea in his differentia eſt, quo quiſque modo ſingula imitetur. fieri enim poteſt, ut eiſdem eadem, diuerſa tamen ratione imitemur: aliquando quidem narrantes nos, idque modo alienam perſonam induti (quod Homerus facit) modo ut iidem ipſi non mutati: aliquando uerò quaſi negotiantes omnes, & agentes introducentes.

EXPLANATIO.

Cùm ſuperius tres eſſe, quibus Poeſes mutuò diſcrepant, differentias ſtatuerit, & ex iis duas explicauerit, tertiam nunc enarrandam aggreditur. ea uerò eſt penes modum imitandi. Tali autem utitur ratione. Poetæ (inquit) inſtrumentis eiſdem eaſdem res, diuerſis tamen modis imitari queunt. & modos explicans ait: interdum ipſos loqui ſemper, nec alienam perſonam induere, ut in dithyrambis, ac legibus: nonnunquam alios perpetuo loquentes inducere, ut in Tragœdiis, atque Comœdiis efficiunt: quandoque uerò paucis admodum à ſe prolatis poetæ uerbis, loquentem aliquem in-

troducunt, ut in Iliade, atque Odiſſea, Achillem, Vlixem, Agamemnonem, & alios. Dicimus ergo Poeſes inter ſe differre penes modum, ſi alia, uerbi cauſa, narret, ut Homeri & Virgilii (Georgica excipio) Poeſis: alia autem agat, ut Tragœdiæ, Comœdiæque. Poeſeos autem quæ narrat, ſpecies duæ ſunt: Altera in qua poeta nunquam alterius perſonam induit, id eſt alios loquentes non inducit. Altera uerò eſt, cùm alios poeta loquentes introducit; licet ipſe quoque nonnunquam loquatur. Quamobrem in Poeſi, quæ narrat, differentia penes modum erit: ſi uidelicet in altera loquentes perſonæ non inducantur, ſed poeta ſemper imitando loquatur; in altera uerò alii introducantur. Poeſim autem cùm dico, quæ narrando fit, ſemper intelligo, quòd in ea narratione fiat imitatio: alioqui Poeſis propriè non eſſet. Ariſtoteles autem in contextu poeſeō modum, qui per narrationem fit, primò ponit. qui cùm duas habeat ſpecies, in has confeſtim illum diuidit. modum quidem, qui per narationem eſt ponit, cùm ait: ALIQVANDO QVIDEM NARRANTES NOS. huius uerò membri diuiſionem ſubiungit, dicens: ID'QVE MODO ALIENAM PERSONAM INDVTI (QVOD HOMERVS FACIT) MODO, VT IIDEM IPSI NON MVTATI. id eſt cùm poeta ſub ſua et non alia perſona loquitur. Iis autem narratis, alium deinde modum, qui per actionem eſt, exponit, qui ſanè diſtinguitur cōtra modū, qui per narrationē efficitur, inquiēs: ALIQVANDO VERÒ QVASI NEGOTIANTES OMNES, ET AGENTES INTRODVCENTES. Poeſeum igitur differentia penes modum erit; quoniam narrando aliæ, agendo aliæ conficiuntur. & quæ narrando fiunt, aut perpetuò narrantem poetam, aut magna ex parte alias perſonas inuicem loquentes a poetà inductas habent.

ANNOTATIONES.

Magnam ſanè huic Ariſtotelis particulæ Platonis uerba in tertio dialogo de Rep. poſſunt afferre lucem: quamobrem ea in hunc locum transferenda iudicaui,
" quæ ita ſe habent. Et primùm mihi dicito, noſtin Iliados principia, in qui-
" bus ait poeta Chryſem Agamemnonem ſupplicaſſe, ut ſibi filiam reſtitueret:
" Agamemnonem uerò turbato animo denegaſſe. quod poſtquam non impetra
" uit, imploratum ait ipſum contra Achiuos Deum. Equidem. Et illud cre-
" do noſti, quòd hucuſque ad hos uerſus precatus eſt omnes Achiuos, in primis
" Atrei filios gentium duces: ipſe poeta loquitur, neque tentat aliò mentē no-
" ſtram conuertere, tanquam alius quàm ipſe loquatur. Deinceps uerò ita loqui
" tur, ac ſi Chryſes ipſe ſit, conaturq; non Homerum ſe nobis, ſed ſacerdotem
" illū ſenē oſtendere. In cæteriſq; ita ſemper exponit, tum rebus geſtis apud Iliū,
" tum apud Ithacam in Odyſſea cantatis. Sic eſt omnino. Nonne igitur nar-
" ratio eſt, & quando orationes continuas affert, & quando ea, quæ inter ipſas
" intercedant? Quid ni? Verum cùm orationem profert tanquam alius qui-
" dam ſit; nonne tunc dicemus, orationem ſuam ei quàm ſimillimam, quem lo

quentem

» quentem introduxerat? Quid ni dicamus? An non alteri ſe ſimilem redde-
» re uel figura uel uoce, eſt eum imitari, cui facit ſe ſimilem? Proculdubio.
» In hoc igitur, ut uidetur, & ipſe, & reliqui poetæ per imitationem narrãt.
» Aſſentior. Vbi autem ſe non celat poeta, uniuerſa illa Poeſis & narratio
» ſine imitatione eſt. Ne autem dicas te neque hoc idem intelligere, quomodo
» fiat, ego dicam. Si enim Homerus cùm dixiſſet Chryſem ueniſſe filiam redem-
» pturum, & ſupplicaſſe Achiuis, præcipueq; regibus, deinceps non tanquam
» Chryſes, ſed Homerus eſſet locutus, noſti profectò imitationem illam nõ fu-
» iſſe futuram, ſed ſimplicem narrationem. Sic uerò ſe res habuiſſet; dicam enim
» ſine uerſu, cùm non ſim poeticus. Profectus ſacerdos præcabatur, ut Dii eis da-
» rent, qui incolumes ipſi Troiam caperent, ſibiq; acceptis donis filiam reſti-
» tuerent, Deum Apollinem uenerantes. Hæc cùm dixiſſet, reliqui ſacerdotis
» dicta probarunt. Agamemnon uerò nimium perturbatus, ipſum protinus
» abire iuſſit, ita ut ne rurſus rediret. neq; enim ipſi, Dei uel coronam uel ſceptrũ
» profutura, aſſeruitque prius quàm ipſi filiam redderet, fore ut illa ſecum in
» Argo conſeneſceret. quamobrem abiret, ſeq; ut ſaluus abire poſſet, non
» irritaret. Quæ cùm audiſſet ſenex, extimuit, tacitusq; diſceſſit. Caſtra autem
» egreſſus, ſupplex Apollinem, multa eius agnomina commemorans, orauit. Si
» quid unquam aut in ædificandis templis, aut hoſtiis litandis, illi gratum fe-
» ciſſet, ut puniret Achiuos, eaſq; lachrymas ſagittis ulciſceretur. Hunc in mo-
» dum ò amice ſimplex narratio ſine imitatione procedit. Intelligo iam. Et
» illud præterea ſcito, contrariam huic eſſe, cùm remotis poetæ uerbis, quæ inter
» orationes intercedere ſolent, orationes ipſæ uiciſſim cõtiuuatæ relinquuntur.
» Id quoque intelligo: eſt enim huiusmodi Tragœdia, atque Comœdia. Re-
» ctè admodum accepiſti, exiſtimoq; tibi iam nunc aperire, quod in ſuperioribus
» percipere non ualebas, Poeſim uidelicet, fabularumq; figmenta, aut eſſe om-
» nino per imitationem, quemadmodum ipſe dicebas in Tragœdia atq; Comœ-
» dia; aut per enunciationem poetæ proferri: quod maxime in dithyrambis in-
» ſpicitur; aut per utraque conſici, ut in Heroicis, aliiſque multis apparet, ſi
» modo intelligis. Intelligo iam, quod tũc inferre uolebas. Hæc Plato. à quo ali-
qua ex parte diſcrepat Ariſtoteles. poſtremum enim diuiſionis membrũ abſq;
imitatione fieri teſtatur Plato. Ariſtoteles autem nullam eſſe abſque imitatio-
ne Poeſim operis huius initio declarauit. Hac ſanè de cauſa Platonis uerba,
quamuis admodum prolixa, de Poeſeum differentia haud me referre piguit, ut
facilius deprehendi poſſit, quàm doctè placitis Platonis ſui præceptoris Ari-
ſtoteles utens, in melius ea reformet.

PARTICVLA .XVI.

Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησις ἐστὶν, ὡς εἴπομεν κατ' ἀρχάς, ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὥς. ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς. μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους· τῇ δὲ Ἀριστοφάνει. πράττοντας γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντας ἄμφω. ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας.

Atque in his ſanè tribus differentiis, ut à principio diximus, imitatio eſt, quibus uidelicet, quæ, & quomodo. Quo ſanè fit, ut ab Homero Sophocles aliquo pacto imitatione non diſcrepet, quòd uterque præſtantes imitetur: nec item ab Ariſtophane, quòd uterque negociantes & agentes: unde δράματα *id eſt actus ipſos, nonnulli ab agentium imitatione appellari dicunt.*

EXPLANATIO.

Cùm ad calcem declarationis trium differentiarum, penes quas

mutuo

mutuò Poeſes differunt, iam perueniſſet, & longo ſermone in his explicandis uſus fuiſſet, eas nunc breuibus repetit, ut ſequens ex eis corollarium eliciat. unde poſſumus dignoſcere, non temere Philoſophum tres has Poeſeos differentias enarraſſe. his enim accuratè perſpectis, non tantùm natura Poeſeos, ſed etiam quo pacto genera Poeſeos conueniant, quoque modo inter ſe differant, cognoſci poteſt. Tres uerò dictas ab initio differentias tribus uerbis QVIBVS, inquam, QVAE, & QVOMODO, mira breuitate complectitur. per uerbum QVIBVS, Poeſeum differentiam intelligens penes inſtrumenta, quibus imitatio fit, ſermonem uidelicet, rhythmum, & harmoniã. per uerbum uerò QVAE, differentiam intelligẽs iuxta res, quas imitamur, uel meliores, uel deteriores. poſtremò per uerbum QVOMODO, differentiam ſignificat penes diuerſum imitandi modum, aut narratione, aut actione, ſeu negotiatione: qua de paulò ante diximus. Ex tribus hiſce Poeſeũ differẽtiis, QVIBVS, QVAE, QVOMODO, conuenientiam quam habet cum Homero, ac etiam cùm Ariſtophane Sophocles, infert. Similes enim ſunt Sophocles, & Homerus penes res, quas imitantur. nam illuſtrium uirorum actiones imitatur uterque. Cum Ariſtophane uerò conuenit Sophocles penes imitandi modum. agentes enim imitatur uterque. cuius rei ſignum affert, etymologiam uocis huius, δράματα.

1

ANNOTATIONES.

1 Forte quiſpiam dubitarit, cùm omnia Poeſeos genera actiones hominum imitentur, cur non etiam Homero agentes imitari conueniat: quod Ariſtoteles non concederet. Reſpondemus, poetas quidem omnes, actiones imitari; uerùm epicos narrando eaſdem imitari, tragicos autem ac comicos, agentes ipſos introducendo imitari. Cùm igitur aliud ſit narrando, aliud uerò eos qui imitantur, perinde ac agentes & negotiantes introducendo, actiones imitari, iure Sophoclem hac ratione cum Ariſtophane, non autem cum Homero conuenire putandum eſt.

PARTICVLA .XVII.

Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης, καὶ οἱ ἐκ Σικελίας· ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου, καὶ Μάγνητος. καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασὶν, Ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδοὺς, οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος. καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾷν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῆς διαφορᾶς, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Quamobrem Tragœdiam, atque Comœdiam Dorienſes ſibi uendicant, Comœdiam quidem Megarenſes, tam hi qui hic ſunt, ut eo tempore inuen-

tam, quo populari adminiſtratione eorum reſpublica regebatur, quàm qui ex Sicilia: ſiquidem ab hiſpoeta Epicharmus prodijt, multo ſanè prior Chonnida, atque Magnete. † Tragœdiam uerò quidam in Peloponneſo. eiuſque rei indicium illi uocabula eſſe uolunt; cùm ipſi quidem κώμας *uicos appellari dicant, Athenienſes uerò* δήμους, *quaſi comœdos, non à* κωμάζειν, *hoc eſt à comeſſando, ſed tanquam errantes per comas, id eſt uicos, in urbe deſpectui habitos, dictos exiſtimant. rurſus hi quidem facere* δρᾶν, *Athenienſes uerò* πράττειν, *dicunt. Ac de imitationis hactenus differentiis, quot uidelicet, & quales, hæc dicta ſint.*

EXPLANATIO.

Ex iis, quæ intulit in antecedentis particulæ poſtremo loco, aliud hic inferendi captat occaſionem, ac paulùm digreditur, oſtendens Dorienſes quorundam uocabulorum etymologiis innixos, tam Tragœdiam, quàm Comœdiam, tanquam earundem inuentoribus, ſibi uendicare. ſed prius ſeorſum quomodo ex Dorienſibus Megarenſes tam ii, qui hic, id eſt in Attica regione, quàm qui in Sicilia ſunt, Comœdiam ſibi uendicarunt, exponit. Megarenſes enim Attici illam tunc inuentam affirmabant, cùm adminiſtratione populari res eorũ publica regebatur: quod tempus (ſuppleas tu) prius fuit quàm Athenienſium reſpubl. Non igitur Athenienſes, ſed Dorienſes, qui Megaram Atticæ regionis habitabant Comœdiam inuenere. Ex Dorienſibus uerò, qui Siciliam incolebant, à poetarum uetuſtate Comœdiam ſibi iure uendicari contendebant. ſiquidem Epicharmus Dorienſis Chonnida, & Magnete uetuſtiſsimis Comicis Athenienſibus ætate prior extitit. Ex Dorienſibus præterea quidam Peloponneſum incolentes: indicio ab etymologia ſumpto, & Tragœdiam, & Comœdiam ſibi uendicabant. Nam per hoc quòd dicit † ET TRAGOEDIAM (ita enim uerba græca leguntur) non autem TRAGOEDIAM VERÒ (ut Paccius tranſtulit) innuit Comœdiam etiam, cõiunctionis illius, ET, ratione. Hi igitur innixi nominibus utranque ſibi uendicabant. Primò autem Ariſtoteles ſeorſum, quomodo ex uocabuli etymologia Comœdias ſibi Peloponneſii Dorienſes aſcriberent, oſtendit. nam Dorienſes Peloponneſii κώμας uicos appellant; à quo uerbo Comœdias, non autem à uerbo Athenienſi κωμάζειν dictas uolunt: Athenienſes uerò uicos δήμους appellant. Hæc de Comœdia ſeorſum. Promiſcuè deinde de Tragœdia Comœdiaque, ex uocabulo δρᾶν, indicium aliud affert. cùm enim Tragœdia atque Comœdia δράματα dicantur, quoniam, ut ſupra dictum eſt, agentes imitantur: Agere uerò δρᾶν Dorici dicant, Attici πράττειν: δρᾶμα autem,

quod

quod Tragœdiæ Comœdiæque commune eſt, Dorienſium uox ſit & non Athenienſium: utique ſignum erit, Dores δραμάτων inuentores fuiſſe. Et cùm ad calcē differentiarum iam peruenerit, easque quot, & quæ ſint oſtenderit, hanc partem claudens ait: AC DE IMITATIONIS HACTENVS DIFFERENTIIS, QVOT VIDELICET, ET QVALES, HAEC DICTA SINT. id eſt hæc ſufficiant.

ANNOTATIONES.

Hinc manifeſtè con ſpici poteſt, cur ſupra duabus illis uocibus, πράττοντας, & δρῶντας, idem prorſus ſignificantibus Ariſtoteles ſit uſus. quoniam ſcilicet tam Athenienſiū, quàm Dorienſium locutione uti uolebat: de qua in hac particula ſermo habendus erat. De Epicharmo chionide, non chonnida (ſic enim ſcribit Suidas) & Magnete, ſi quis plura cupit, quàm quæ hic ab Ariſtotele referuntur, Suidam adeat. non enim id meum conſiliū eſt, ut fungar librarii munere, in his præſertim, quæ ad uerborum Ariſtotelis intelligentiam nihil conferre uidentur.

PARTICVLA .XVIII.

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. τὸ, τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί. καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας· καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας.

Cæterum à duabus cauſis, & quidem naturalibus uidetur Poetica habuiſſe originem. Nam & inſitum eſt à natura hominibus à pueris imitari: & differunt à cæteris animantibus, tum quòd aptiſſimi ad imitationem ſunt, tum quòd primas diſciplinas imitando acquirunt. & unuſquiſque iuxta imitationibus gaudet.

EXPLANATIO.

Cùm Dorienſium, atque Athenienſium de Tragœdiæ, Comœdiæque inuentione litem iam abſoluerit, ſumpta à uerbo δράματα occaſione, nunc de Poetices in uniuerſum originē, cuius duas eſſe naturales cauſas affirmat, orationem inſtituit (naturales autem cauſas eas appellat, quoniam abſque conſilio, & electione ſunt) quarum quidem altera imitatio eſt, quam naturalem eſſe demonſtrat, tum quòd pueri ea ætate natura ad imitandum ducuntur, tum uerò quòd omnes (etſi alii aliis magis) proni ſunt ad imitandum. Antea uerò quàm alteram cauſam ſubnectat, quaſi per parentheſim ſubiungit, hominem animalia cætera antecellere, nimirum in imitatione; diſciplinas item primas, ut legere, ſcribere, ambulare, ac etiam loqui imitando parari dicit. Altera autem cauſa eſt, quòd omnes imitationibus gaudent. hoc autem imitationem eſſe naturalem apertè demonſtrat. Sicut enim, quæ præter naturam ſunt,

triſtitiam inferunt, ita quæ omnibus pariter iucunda ſunt, naturalia ſint oportet.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum, contextum hunc obſcuriuſculũ ea ratione uideri, quòd cùm Philoſophus duas dixerit eſſe Poeſeos naturales cauſas, eas tamen nõ expreſſit. iccirco nos operæpretium fecerimus, ſi eaſdem ſuppleamus, quo ſenſus ſit apertior. Duæ ſunt naturales cauſæ, à quibus genita eſt Poeſis, carmen inquam, & imitatio. De carmine, quòd naturale ſit, infra dicetur. nunc autem quòd imitatio naturalis ſit, oſtenditur: tum quòd homines, quo tempore natura ducuntur, in pueritia uidelicet, imitantur: tum uerò quòd omnes imitationibus gaudent. quod utique non eueniret, ſi non eſſet imitatio naturalis.
,, Ariſtoteles trigeſima particula Problematum, proble. quinto ait: Cur homini
,, potius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum eſt? Vtrum, ut Pla-
,, to Neocli reſpondit, quia homo ſolus omnium animantium nouit numera-
,, re. An, quia ſolus Deos ueneratur, & colit, An, quia omniũ maxime uim obtinet imitandi. Ex hac Ariſtotelis ſententia deprehendi poteſt, quòd non legere, aut ſcribere ſolùm, uerùm etiam alia multa imitatione diſcuntur. iccirco exempla perinde, ac rerum earum imitationes quædam, quarũ exempla ſunt, docent, & iis qui diſcunt lætantur. ſiquidem decima octaua Problematum par-
,, ticula, probl. tertio ait: Cur homines in orando exemplis, & fabulis potius gau-
,, dent, quàm commentis? An, gaudent, quia & diſcunt, & celeriter diſcunt. at-
,, qui per exempla, & fabulas facilius diſcitur. ſunt enim quæ explorata habean-
,, tur, & particularia ſint, Ratio autem commentandi demonſtratio ex uniuerſa-
,, libus eſt, quæ minus, quàm partes nouimus. Ad hæc, iis credere magis ſolemus,
,, quæ plurium teſtimonio confirmantur. exempla autem, & fabellæ teſtimo-
,, niorum ſpeciem gerunt. Fides autem perfacilis eſt, quàm teſtimonium fecerit.
,, Additur, quòd ueriſimile quiſque libentius diſcit. exemplum autem, & fabellæ
,, rem non niſi ſimilem docent. in de Rhetorica quoq; libro primo inquit: exempla magis rem explicant, atque ob oculos ponunt. Ex hoc etiam contextu patet, Poeticam ſignificare Poeſim. ars enim Poetica naturales cauſas non habet, ſed eſt hominũ opus. Verba illa græca μαθήσεις ποιεῖται, diſciplinas facit, diſciplinas addiſcit, ſignificant. Græcis enim idẽ eſt μαθήσεις ποιεῖσθαι, et μαθήσεις μανθάνειν.

PARTICVLA .XVIIII.

Σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀγριωτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον. οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

Cuius rei, quod in operibus accidit, argumentum ſit. Etenim quæ ipſi cum moleſtia aſpicimus, eorum imagines affabrè factas gaudentes intuemur, ut ferarum formas truculentarum, cadauerumúe. Huius uerò ratio ſit, quòd non ſolùm philoſophis, ſed etiam cæteris mortalibus addiſcere iucundiſſimum eſt: quanquam modicè in hoc hi communicent: ideoq; huiuſmodi imagines inſpicientes gaudent, quoniam ex illarum contemplatione accidit,

dit, ut & diſcant unumquodque, & in eis, quòd hoc ipſum ſit illud, probè ratiocinentur, alioqui ſi ueras formas neutiquam inſpexiſſent, nullam omnino uoluptatem præberet imitatio, præterquàm uel opificio, uel colore, uel tali aliqua ratione.

EXPLANATIO.

Signum affert eius, quod in præcedentis particulæ fine dixerat, longè manifeſtiſsimum, omnes ſcilicet imitationibus æquè delectari. nam animalia fera, puta uiperæ, atque hominum cadauera, quæ moleſtia inſpicimus, tamen exquiſitè depicta nos plurimùm delectant. Huius uerò rei rationem ſubiicit, quòd addiſcere omnibus hominibus eſt iucundiſsimum: quanquàm philoſophis præ cæteris iucundius ſit, quoniam exactius aliis diſcunt. nam non ut lucrentur, ſed ut ſciant, diſcunt. Cùm igitur intuendo picturas, quòd hæc illius pictura eſt, addiſcimus, iure gaudemus. Quòd autem homines in imaginum inſpectione, iccirco gaudeant, quoniam & addiſcunt, & imitationem agnoſcũt, uel inde patet, quòd etiam ſi imaginem conſpiciant, cuius uerò ſit ignorent, imitationis ratione nullam uoluptatem percipient: quoniam cuius imitatio ſit, non addiſcunt: quamuis alia ratione ex imaginis aſpectu uoluptatem capere poſsint. ceu ſi opificium pulcherrimum, & exquiſitiſsimè factum, ex colore uenuſto, atque eleganti depictum ſit: aut ſi propter aliam rationem oblectet; ut ſi fuerit imago rei, quæ ſit intuenti gratiſsima, ſicut equus militi, & ſtudioſo liber.

ANNOTATIONES.

Quòd illa, quæ horrida ſunt, ſi bene per imitationẽ exprimantur, afferũt delectationem, teſtis eſt Ariſtoteles primo de Rhetorica libro. Plutarchus item in eo opuſculo, Quatenus, & quo fructu iuuenes audire debent poemata, addiſcere iucundum eſſe teſtatur. Philoſophus quoque duodecimo Metaphyſicorum, in decima octaua quoque Problematũ particula probl. tertio, & primo libro de Partibus animaliũ cap. quinto idẽ teſtatur. Plato præterea in dialogo de
,, Rep. nono inquit: Philoſophum quoque ponamus cæteras uoluptates floc-
,, cipendentem, dum eas ad continuum diſciplinarum gaudium, quo ipſe frui-
,, tur in ueſtiganda ueritate comparat,; uocantemq́ alias neceſſarias, quia illas ſe-
,, cuturus non ſit, niſi cogat neceſsitas. Itẽ in ſecundo de Legibus dialogo: In diſcẽ-
,, do gratia ineſt, quæ uoluptas nominatur. In Protagora uerò: Gaudio afficitur il-
,, le, qui diſcendo, & contemplando ipſa intelligentia contemplatur. Verùm iis omnibus aduerſatur, tum Ariſtotelis ſententia in octauo Politicorum libro, per quam affirmat diſciplinam eſſe cum triſtitia, tum uerò ſenſus. nam diſcere non ſine labore eſt: ubi autem labor, ibi etiam triſtitia eſt. His quæ apparent cõtradicere, reſpondemus: addiſcere ſua quidem natura iucundum eſſe, ſed cùm interdum labor diſciplinam comitetur, ideo nonnunquam ſit, ut triſtitia quoque conſequatur. Huius rei ſignum ſit, quòd quæ ſummo labore didicimus, ea didiciſſe iucundum etiam eſt. Porrò cùm iucunditatis, quæ imitatione tam

Picturæ, quàm Poetices habemus, cauſam Philoſophus explicarit; eam uidelicet, quòd addiſcere omnibus eſt iucundum: ut & nos hac iucunditate fruamur, operam nauabimus, ut diſcamus, uidentes qua ratione addiſcere iucundum ſit. Adeundus igitur eſt Ariſtotelis liber primus de Rhetorica, eo loco, quo quid uoluptas ſit declarat. Ait enim, uoluptatem eſſe motum animi quendam, & affectionem totã ſimul, & ſenſibiliter in naturam proficiſcẽtem. quã quidem uoluptatis definitionem, quanquam in de Moribus libro, uitioſam eſſe doceat, id tamen cum negotio noſtro nihil obeſſe uideatur, ea utemur, præſertim quòd ei in undecimo de Rep. Plato (etiam ſi non ad unguem) aſſentire uidetur. inquit enim: quando in animo uoluptas eſt, aut dolor, ambo motus quidam inſunt. quibus locis id, quod libro eodem ſupra citato, & paulò poſterius ſcribitur, eſt addendum, nempe quòd addiſcere ſit iucũdum, quoniam in naturam deducit. At, quomodo in naturam ducit? quoniam anima noſtra uis eſt, quæ cognoſcit: cognoſcere autem ei naturale eſt. Ariſtoteles enim primo Metaphyſicorum libro ſcriptum reliquit: Omnes homines natura cognitionẽ ipſam deſyderare. cuius (inquit) ſignum eſt ſenſuum dilectio: quia uidelicet ad ſenſibilia cognoſcẽda iis utimur. Si igitur anima noſtra ad cognoſcendũ facta eſt, tũc potiſſimũ in ſua naturali diſpoſitione eſt, cũ fruitur cognitione. Operatio uerò naturalis, res eſt iucũda. cuius indicium, ꝙ cùm præter naturam affecti ſumus, triſtitia afflictamur. addiſcere igitur iucundum eſt: quoniã anima noſtra ſponte ad cognitionẽ propenſa eſt. At quo pacto anima rei, quã præuiderit, ut Ariſtoteles inquit, ſimulachrum intuens, quòd hoc eſt illud ratiocinatur atque addiſcit? Sciendũ eſt in omni ratiocinatione, ſyllogiſmóue cõficiendo, tribus terminis opus eſſe, ut in primo Priorum reſolutoriorum libro declarat Ariſtoteles: ex quibus unũ medii locum obtinet, quo reliqui duo termini in concluſione iunguntur. Tres igitur hoc loco termini ſunt inueniendi, atque horum quis medius, & qui nã extremi eſſe debeant conſtituendum. ſed mea quidem ſententia tres termini ſunt, cadauer, quod prius erat cognitum. cadaueris illius pictura, & ſpecies. idolum'ue in illius imaginatrice facultate, qui ratiocinatur. Quoniam igitur tam cadauer, quàm pictura in imaginatione ratiocinantis idem idolum habẽt, atque ita in tertio conueniunt, ea inter ſe conuenire neceſſe eſt. quæ enim cum uno tertio eadem ſunt, mutuò quoque eadem erunt. Idolum igitur huiuſmodi ſyllogiſmi medius terminus eſt. cadauer erit, quam appellant maiorem extremitatem. pictura uerò minor extremitas erit. Difficultates autem, quæ huc afferri poſſent, conſultò prætereo, ne Poetices interpretis limites tranſgrediar.

PARTICVLA .XX.

Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν. τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Cùm uerò nobis natura inſita ſint imitatio, harmonia, numerus (metra enim numeri partes eſſe ſatis apparet) ab initio ad hæc maximè facti, ea paulatim promouentes ex ipſis quidem extemporarijs Poeticam genuerunt.

EXPLANATIO.

Duas eſſe naturales cauſas, quæ Poeticam genuerunt, aſſeuerabat. priorem, imitationem inquam, ſuperius explicauit: hac eadẽ repetita ob orationis excurſum, quo declaratum eſt imitationem à natura nobis ineſſe, poſteriorem cauſam ſubiungit, illam eſſe me-

trum affirmans, hoc uidelicet pacto. Cùm inſita nobis natura (ut oſtendimus) imitatio ſit, harmonia item & rhythmus (quibus enim rationibus imitationem hominibus eſſe naturalem, eiſdem harmoniam & rhythmũ naturales eſſe declarare poſſumus: nam & à pueritia canunt & tripudiant homines, non à præceptoribus, ſed à natura docti: omnes item harmonia & rhythmo gaudent) ſequitur carmen, quoniam rhythmi pars eſt, à natura quoque eſſe. cùm autem Poetica ex imitatione & carmine conſtet, hinc ſatis patet, metrum alteram eſſe Poeſeos naturalem cauſam, quod nobis erat probandum. Alia quoque ratio ſubnecti poteſt. Nam, ſi imitatio à natura eſt, ea itidem quibus abſoluitur imitatio, à natura eſſe neceſſe eſt: ſed harmonia & rhythmo (ut ſupra diximus) imitamur: utraque igitur inerunt nobis natura. Si itaque nobis à natura harmonia, ac numerus ineſt, natura itidem metrũ inerit hominibus: quod cõſequens Ariſtoteles breuitatis gratia prætermiſit: ſed eius loco reſponſionem ad quandam tacitam obiectionem intulit, dicẽs: METRA ENIM RHYTHMI PARTES ESSE SATIS APPARET. Potuiſſet enim ei aliquis ſic obiicere, cur cùm tu deberes dicere metrum eſſe alteram cauſam naturalem Poeſeos, loco metri dixiſti rhythmum & harmoniam? Ad hoc reſpondet, quia metrum eſt pars rhythmi, rhyhtmum autem à natura eſſe eiſdem rationibus, quibus probatum eſt, imitationem à natura eſſe, demonſtrari poteſt. Cauſa autem, cur ſatis appareat metrum eſſe rhtyhmi partem, ea eſt, quoniam ipſum metrum, ut ipſa uox indicat, prolationis earum uocum, quæ in carmine ſunt, menſuram, ac proportionem quandam ſignificat. Verùm etſi imitatio, & carmen naturales cauſæ ſunt, quæ Poeticam genuere, quoniam tamen ex hominum genere, tum imitationi, tum carmini alter altero aptior eſt: qui in utraſque cauſas magis erant propenſi, paulatim promouentes (res enim ipſa non ita abſolutè reperitur uniuerſa, ſed una re inuenta adiungitur alia) ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων, hoc eſt ex rudibus carminibus, quæ canebant, Poeticam genuerunt.

ANNOTATIONES.

Rhythmum, & harmoniam eſſe nobis inſita natura, teſtatur Dionyſius Ha-
» licarnaſſeus, cùm ait: Dixi autem auditum delectari, primùm quidem cantu,
« deinde rhythmis, poſtea mutationibus; præter hæc autem omnia decoro. Eius
» autem, quod uerè dicam, teſtem experientiam adhibebo. id enim negare non
» oportet cùm ex communibus animi perceptionibus ſit manifeſtũ. Quis enim
» eſt, qui non agatur, & incantetur ab hac melodia? ab aliqua uerò alia nil tale
» patitur. & ab iis quidem rhythmis manſueſit, ab aliis autem turbatur. Iam ego
» quoque in frequentibus theatris, quæ turba uaria, & expers Muſicæ replet, ui-
» ſus ſum edidiciſſe, quòd naturalis quædam eſt omnibus nobis familiaritas ad

bonam

„ bonam melodiam, & congruum rhythmum. Et cùm uidiſſem citharœdum
„ admodum egregium, ac celebrem à multitudine perturbatum, quoniam chor
„ dam quandam diſſonantem pulſauit, cantumq́ corrupit, & tibicinem inſtru
„ mentis ad extremum habitudinis, ac idem ipſum perpeſſum fuiſſe, quòd diſſo
„ num inflauit; quandoquidem non repreſſit os, atque ita ſtridorem quendam
„ præter ἐμμελίαν appellatam, hoc eſt cantũ incõgruum edidit. atquî ſiquis idio
„ tam, eorum quippiam, quæ ueluti peccantibus artificibus obiiciebat, accepto
„ inſtrumento facere iuſſiſſet, non utique potuiſſe: cur nam? quòd hoc quidem
„ ſcientiæ, cuius non omnes participes ſumus, illud autem paſsionis eſt, quod
„ omnibus tradidit natura. Idem etiam in rhythmis accidiſſe uidi. ſimul omnes
„ ægreferentes uidi, quando aliquis, aut pulſationem, aut motum, aut uocem in
„ commenſuratis temporibus feciſſet. Cicero quoque in tertio de Oratore:
„ Omnes (inquit) tacito quodam ſenſu ſine ulla arte, aut ratione, quæ ſunt in ar-
„ tibus ac rationibus recta, ac praua diiudicant. idq́ cum faciunt in picturis, &
„ in ſignis, & in aliis operibus, ad quorum intelligentiam à natura minus ha-
„ bent inſtrumenti; tum multa oſtendunt magis in uerborum, numerorum, uo
„ cumq́ iudicio, quòd ea ſunt in eorum infixa ſenſibus, neque earum rerum
„ quenquam natura uoluit eſſe expertem. itaque non ſolùm uerbis arte poſitis
„ mouentur omnes, uerùm etiam numeris ac uocibus. quotus enim quiſque eſt,
„ qui teneat artem numerorum? At in his, ſi paulùm modo offenſum eſt, ut, aut
„ contractione breuius fieret, aut productione longius, theatra tota reclamant.
„ Quid? non hoc idem fit in uocibus? Eandem ferè ſententiam Quintilianus ha
bet libro nono cap. de cõpoſitione, & de Muſicæ laudibus libro primo. Ex Ari
ſtotelis uerbis, quæ ita ſe habent: METRA ENIM RHYTHMI PARTES
ESSE SATIS APPARET: difficultas nullo modo diſſimulanda ſe ſe offert,
quæ eſt eiuſmodi. Inter initia huius libelli, tribus, inquit, imitationem fieri,
rhythmo inquam, ſermone, harmonia: cùm autem ſermo ſit uel metricus, uel
ſolutus, atque ibidem ſermo ponatur, ut membrum à rhythmo, atque harmo-
nia ſeiunctum, quomodo hic Ariſtoteles metra rhythmi partes eſſe dicit. Diffi-
cultas etiam augetur ea parte, in qua declarat, quomodo Epopœia imitetur: re
ſpondet enim quòd ſermone, uel ſoluto, uel metrico ſeorſum ab harmonia, &
metro: at ſi metra rhythmi partes ſunt, poteſt ne carmen eſſe ſine rhythmo?
Cùm item dixit: SVNT VERÒ QVIBVS OMNIBVS PROMISCVÈ V-
TVNTVR, RHYTHMO DICO, HARMONIAM, ETRO: opponit metrũ
rhythmo: ergo non uidetur quòd metrum ſit rhythmi pars. His ita ſatisfieri
poſſe credimus, uerum quidem eſſe metra rhythmi partes eſſe: uerùm ſecus eſt
in carmine rhythmum eſſe, & rhythmo carminis homines imitari. carmen di-
co rhythmi partem eſſe, tamen imitamur non rhythmo, ſed uocibus & ſermo
ne. Cùm igitur in carmine ſint & uoces, & earum certa menſura, quod quidẽ
ad menſuram attinet, carmina rhythmi partes ſunt, ſed illis non imitantur poe
tæ: quod uerò ad uerba, his imitãtur. Sed uideo multos hãc ſolutionẽ nõ admit
tere, ſed acrius inſtare, cùm ex Plutarcho, ubi poema Homeri examinat, tum ex
„ Virgilio cùm ait: Procumbit humi bos: Itẽ: Ruit aureus oceano ſol. atque alibi.
in quibus carminibus poeta carminis rhythmo bouis humi procumbentis, &
ſolis occaſum ingredientis actum imitatur. Quibus reſpondemus, interdum
quidem rhythmo poetam imitari, ſed id rarò admodum contingere, fieriq́
prorſus non poſſe, ut metri rhythmo perfectè aliqua actio exprimatur. Quòd
uero carminis rhythmo rarò imitemur, argumento eſt, quòd uerſus ii, & eorũ
ſimiles ab interpretibus annotantur. quod ſanè non facerent, ſi ſemper id eue-
niret. Idem etiam de harmonia dicendum, quam in metro contineri ſupra
diximus, uidelicet nec ea nos niſi rarò imitari. In metro igitur tria ſunt, uo-

ces nimirum ſignificãtes; uocum illarum harmonia,quæ circa grauis atque acuti ſoni temperiem uerſatur;& præterea rhythmus,qui actu aut poteſtate circa uocum earum, quæ proferuntur, uelocitatem, uel tarditatem uerſatur. acuto quidem, & graui, atque itidem ueloci, ac tardo,heroici rarò imitantur, uerbis uerò ferè ſemper Quòd ſi contingat aliquando(rarò tamen id uſu uenit)ut harmonia quoque, & carminis rhythmo res ea,quam uerbis imitamur, exprimatur,elegantisſimè fiet. Quare nil mirum cuique uideri debet,ſi ſuperius Ariſtoteles ſermonem tanquam membrum ſeiunctum diſtinxit à rhythmo atque harmonia; & ideo Epopœiam ſermone tantùm abſque harmonia,& rhythmo imitari dixerit: quoniam de iis tunc,quibus ſemper Epopœia imitatur, uerba faciebat; nunc uerò non perpenditur carmen, niſi gratia menſuræ,quòd ſcilicet eſt determinata quædam ſyllabarum menſura:atque ita iure optimo carmẽ ſub rhythmo collocatur. Si præterea quærat quis, cùm in carmine numerus, & harmonia reperiantur,cur metrum ſolùm rhythmi,non autem harmoniæ partem eſſe dixerit. Reſpondemus ad hoc, rhythmum ad harmoniam comparatum in carmine primas obtinere: proinde metrum dicitur, perinde, ac menſura quædam ſit. ſatis autem Ariſtoteli fuit oſtẽdere rhythmi gratia metrum eſſe naturale; eò quòd in metro rhythmus primò conſpiciatur. At ſi carmen atque imitatio à natura hominibus inſunt, cur nã ad hæc alter altero eſt aptior? ea enim,quæ à natura ſunt,iis, quorum eadem eſt natura, æquè ineſſe uidentur: nempe lapides omnes, cùm à natura ſint graues, eodem itidem modo in locũ inferiorem uniuerſi procliues eſſe deprehendũtur. Sciendum eſt,Naturam interdum ſumi pro forma, quæ cognitione caret, nonnunquam uerò animam ſignificare. Primo modo natura ſumpta,nullo indiget inſtrumento ad ſua munia obeunda,ſed ex ſe ſe omnia præſtat. unde,& quæ talem naturam participãt intrinſecam,atque uniformem,in eaſdem res inclinationem habent. uerùm cũ anima multiplicibus inſtrumentis utatur, horum utique ratione fit,ut alter altero aptior ad quamuis rem eſſe dicatur. Ex hac particula apertisſimè patet Ariſtotelis ſententiam eſſe, imitationem quidem præcipue poetam efficere, carmen tamen accedere etiam debere. duas enim eſſe poeticæ cauſas affirmat. Et quoniam imitatio principalis magis exiſtit, iccirco de ea prius itidem egit. Cùm uerbum EX,quod ponitur in contextu dupliciter apud Ariſtotelem libro Phyſicorum primo,ſumi nulli dubium ſit(interdum enim priuationem ſignificat, & tunc idem ualet quod poſt, ut ex nocte dies, id eſt poſt noctẽ dies: interdum partem, ex qua fit res, oſtendit, ſicuti cùm dicimus, ex lapidibus & cemento fit domus.)nunc ſanè ſumitur, ut materiam ſignificat. unde cùm uerbum EX, de cauſa efficiente non dicatur, aſſerat autem Ariſtoteles ex ipſis extemporariis, id eſt,ex carminibus ruditer factis genitam eſſe Poeſim, eo ſanè loco EX, aut priuationem, aut partem Poeſim cõtinentem ſignificare neceſſe eſt, per eundem Ariſtotelem primo libro Phyſicorum.uerùm hic priuationem nõ ſignificat; ſiquidem interpretandum eſſet EX IPSIS EXTEMPORARIIS,id eſt poſt extemporaria: quod minimè quadrat, quoniam ſermo eſt de Poeſeos ortu.Partem igitur eo loco uox EX,ſignificat. quare Poeſim ex imitatione, & carmine, perinde, ac ex duabus partibus conſtare neceſſe eſt: quod Picturæ exẽplo declaratur, cuius colores carminibus in Poeſi reſpondent. Eſt etiam in Pictura imitatio lineis expreſſa, quæ imitationi Poeſis uerbis expreſſa reſpondet: Et ſicut in Pictura delineatio (per hanc enim magis quàm per colores finem adipiſcitur Pictura) coloribus ipſis præfertur; ita quoque in Poeſi carminibus imitationem anteferemus. Atque hæc circa hunc contextum pulcherrimum, ac difficillimum dicta ſint.

PARTICVLA .XXI.

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις,* καὶ τὰς τῶν τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια.

In diuerſa uerò abiit pro uniuſcuiuſque natura. Vt enim actiones honeſtas digniores, taliumq́; fortunas imitabantur, ita prauas humiliores; ſanè primũ conuitijs agentes, quemadmodum ſuperiores hymnis, laudationibus'ue.

EXPLANATIO.

Origine Poetices explicata, ingenia, moresq́ue poetarum diuerſos eandem in diuerſa genera diſtinxiſſe declarat. nam qui graues eſſent, ac uenerandi, honeſtorum, ac illuſtrium uirorum actiones imitabantur; qui uerò ad res leues erant proni, inhoneſta hominum facta conuitiis, acrioribusque ſermonibus laceſſebant. Primi Poeſim, quæ in hymnis, & laudationibus uerſatur, genuerunt: ſecũdi uerò Poeſim, quæ in cõuitiis uerſatur, primùm condiderũt.

ANNOTATIONES.

In quibuſdam manuſcriptis codicibus ſic legitur,* καὶ τὰς τῶν τοιούτων τύχας. quam lectionem iurè Paceius ſequitur. nam articulus τὰς, cùm uocem nullam antedictam (niſi ineptisſimè) referre posſit, uerbum addendum eſſe, cui coniungatur, indicabat. Per fortunas autem, uel fortuitos euentus, uel ſtatus hominum intelligere oportet. Quid uerò Fortuna ſit, qui ſcire cupit, ſecundum de auſcultatione Phyſica librum Ariſtotelis adeat. Animaduertendum, Ariſtotelem ipſis σεμνοτέροις, id eſt uenerandis, atq; potentibus φαύλους ideſt humiliores, puta ruſticos, ſeruos, & id genus homines opponere. nam ſecundo de Rhetorica libro, ubi de potentium moribus loquitur, ait, quòd potentes diuitibus σεμνότεροι, ἢ βαρύτεροι ſunt: hoc eſt potentes diuitibus grandiores, excelſioresq́; potius ſunt, quàm graues. nam modeſtia, ac temperantia quadam actionibus adhibità, nihil arrogantiæ, importunitatis'uè præ ſe ferunt: at graues, nulla ſui ſtatus habita ratione, modum haud quaquam tenent. Quos ergo dignioribus Ariſtoteles opponit, humiliores, atque abiectos eos eſſe oportet, quales nimirum ſunt ruſtici, ſerui, & id genus alii. καλὰς, honeſtas: Quid uerò ſit καλὸν, primo libro de Rhetorica Ariſtoteles docet. ait enim: Quæ uirtutem efficiunt, dici καλά, honeſta ſiue egregia, & ſigna uirtutis, & opera. ἐγκώμια, laudationes. Ariſtoteles libro primo de Rhetorica differentiam ponit inter ἐγκώμιον, atque ἔπαινος. eſt enim ἔπαινος oratio, quæ ignotam aliis uirtutis magnitudinẽ declarat: ἐγκώμιον autem oratio eſt, quæ operum magnitudinem conſpicuam reddit. ὕμνους. cantus ſunt ὕμνοι, in Deorum, aut hominum laudem, quibus actio quæpiam exprimebatur, ἦθος mores. Paccius uerò naturam maluit uertere, Galeni fortè ſententiam ſecutus, qui opere huic rei ſeorſum dicato, mores, corporum conſtitutiones ſequi demonſtrauit.

PARTICVLA .XXII.

Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα. εἰκὸς δ' εἶναι πολλούς.* ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν, οἷον, ἐκείνου ὁ μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμ-

βεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί.

Ante uerò Homerum nullum omnino tale poema habemus, tametſi plura extitiſſe credere par eſt. Extat autem ipſius Homeri (ut ab eo initium ſumamus) Margites, & huic conſimilia: quibus inſuper, quod maximè congrueret, iambicum metrum acceſſit: iambicumque propterea nunc appellatur, quòd his plerunque numeris ueteres ἰαμβίζειν, *id eſt conuiciari inuicem ſoliti ſint. † E ueteribus aliqui heroici, aliqui iambici poetæ extitere.*

EXPLANATIO.

Cùm duo poematum genera, alterum laudationi, reprehenſioni alterum dicatum, eſſe prius inuenta dixerit, poſterioris generis, eorum, qui ante Homerum ſcripſerunt, nullum extare poema uoluit; cùm tamen (inquit ipſe) huiuſcemodi poetas extitiſſe, ſit uериſimile: quoniam Poeſim à naturalibus cauſis ortam eſſe declaratum eſt. ſi igitur præerant cauſæ, uerisimile itidem eſt, id genus Poeſeum ante Homerum extitiſſe. Ab Homeri uerò ſeculo generis huius poema quodpiã offendimus, quale nimirum Homeri Margites eſt, & id genus reliqua, quæ Ariſtotelis tempeſtate uigebant. Subiungit uerò huic poematis generi carmen iambicum acceſſiſſe, quod dicendis maledictis lõgè aptiſſimum eſſet. iccirco etiam, inquit, carmen ipſum iambicum ſua quoque tempeſtate conuitiatorium fuiſſe nuncupatum; quoniam ſcilicet eo carminis genere, iambico inquã, atque mordaci, ſe uiciſſim lacerabant: id, quod ἰαμβίζειν appellatur. Ex ueteribus poetis igitur partim heroicorum, partim uerò iamborum poetæ facti ſunt. & hoc eſt, quod ſupra dixerat Ariſtoteles, in uarias partes abiiſſe Poeſim: quarum ad laudem alia, ad uituperiũ alia ſpectaret.

ANNOTATIONES.

Ex hoc cõtextu id tantùm habetur, Ariſtotelis tempeſtate ante Homeri Margitem in genere conuiciandi poema nullum repertum: etſi nihil impediat in alio genere poemata quæpiã ante Homerũ extitiſſe. Plato in Alcibiade ſecũdo: Per Aenigmata, inquit, & hic, & cæteri fermè omnes poetæ loquuntur. eſt enim ipſa natura uniuerſa Poeſis ænigmatum plena, nec quiuis eam cognoſcit, ad hanc illius naturam accedit. quòd ſi quandoque inſit in homine inuido, nolẽte ſua ſenſa cæteris hominibus reuelare, mirũ eſt quàm difficile cognitu ſit, quod poeta ſenſerit. neque enim Homerum diuiniſſimum ſapientiſſimumque poetã ignoraſſe putes, quòd ſcire malè impoſſibile ſit. ipſe enim eſt, qui inquit, Margitem multa quidem ſcire, malè autem ſcire omnia: ſed ænigmate ſenſum occultat, ut arbitror, malè pro malum ponens, ſcit autem pro ſcire: unde compoſitio quædam extra carminis menſuram conficitur. quod uero ſentit. hoc eſt, multa quidem ſciuit, ſed malum ſibi fuit hæc omnia ſcire. Patet igitur quòd ſi erat illi malum multa ſcire, ipſe quoque malus erat: ſi qua fides ſupradictis ſer

» monibus adhibenda. Hæc Platonis uerba huc transferenda duxi, quoniam rationi cõſonum eſt, librum illum Homeri, Margitem appellatum, Margitẽ hunc imitatum fuiſſe, qui multa quidem ſciuit, ſed cuncta in ſuam perniciem. Ariſtoteles quoque in ſexto Ethicorum de Margite meminit: quo loco Euſtra-
» tius hæc ſcribit. Eſt igitur ſapiens is, quem diximus: quem diuerſum eſſe ab eo,
» qui quodammodo eſt ſapiens, Margites Homeri teſtimonio comprobat. id ue-
» rò poematis nomen eſt. Cur iambicum carmen congruit conuitiis? An, quia pes citus. † In tralatione Paccii legitur E VETERIBVS. ſed addenda uidetur cõiunctio ET. in codicibus enim græcis omnibus legitur. Debet autem hæc particula iungi cum eo, quod ſupra dictum eſt, poetas ſcilicet, laudes alios, uitia alios ſcripſiſſe, atq; ita ex ueteribus aliquos poetas iambicos, heroicos aliquos extitiſſe. Quæ uerò poemata ſcripſerit Homerus, refert Suidas. Cùm Ariſtoteles referat iambum παρὰ τὸ ἰαμβίζειν ſua tempeſtate dictum eſſe, alio prius nomine eum uocatum eſſe oportet, uel à pedum numero, uel fortè ab eius inuentore. * πολλούς, lege πολλά, ut etiam Paccius legit.

PARTICVLA XXIII.

Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα, μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν· μόνος γὰρ οὐχ' ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν, οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος † ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. † ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς καὶ ὀδυσσεία πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας.

† At uerò ipſe Homerus, quemadmodum præcipuè heroicus fuit (ſolus enim hic non modo rectè, ſed actionum imitationibus referta poemata condidit:) ſic etiam Comœdiæ normam primus † tradidit, nõ quidẽ probris, ſed ridiculis in actuum forma collatis. Et ſanè ſimilis in Margite ratio. hic enim ita ſe ad Comœdiam habet, ut ad Tragœdiam Ilias, atq; Odyſſea.

EXPLANATIO.

Cùm de Homeri Margite mẽtionem feciſſet Philoſophus, poſtea ſubiunxit, quòd ſicut Homerus circa grauia, & ſeria maximè poeta fuit, ita & iocoſa primus edidit. Cur uerò poetam Homerum maximè dixerit, duplicem affert rationem: non tantùm (inquit) quia benè, hoc eſt, non ſolùm quia eius inuentio, diſpoſitio, & elocutio rectè ſe habeant (id enim & alius poeta optimè præſtare poſſet) ſed quoniã iis non contentus Homerus, imitationes itidem effecit, quæ commodè poſſent in ſcena agi. nam in Iliade, atque Odyſſea ſæpiſſimè perſonas inuicẽ loquentes inducit, eoque in hiſce poematibus Tragœdiæ formam oſtendit: ſed & Comœdiæ, quæ non probra perſequitur, ſed in turpibus iocatur, ſpeciem oſtendit. nam ita, inquit, ad Comœdiam, in qua ridicula pertractantur, ſe Margites habet, ut ad Tragœdiam Ilias, atque Odyſſea. Cùm autem dicit, quæ non probra perſequitur, indicat apertè Comœdiam in maledicentia uerſantem minimè ſe probaſſe.

Animaduertendũ

ANNOTATIONES.

Animaduertendum,hanc particulam Paccium malè uertiſſe.nam Ariſtotelis uerba ita ſe habent. † QVEMADMODVM AVTEM IN REBVS SERIIS PRAECIPVÈ POETA FVIT.poſt quæ duas affert cauſas,cur Homerum præcipuè poetam dixerit,inquiēs:SOLVS ENIM HIC NON MODO RECTÈ, SED QVIA DRAMATICAS ETIAM FECIT IMITATIONES. Quanquam autem imitationes ab Homero per narrationem fiant (alioqui Poeſis illa non eſſet Epopœia) cùm tamen in Homeri Poeſi, quæ narrando confecta eſt, homines ſæpe loquentes inuicem introducantur, poſſet in ſcena illamet imitatio ab eiſdem hominibus exprimi: propterea dramaticas Homeri imitationes Ariſtoteles appellauit. Si igitur particula præſens in latinum ſermonem,ut græca uerba ſonant, uertatur, ſatis liquebit,quo pacto cum ſuperioribus nectatur. At ſi,ut Paccius legit, eam interpretari uclimus,orationis Ariſtotelicæ ſeries nō ita facilè demonſtrabitur. † Verbum ὑπέδειξεν,TRADIDIT, uertit Paccius:fidelius tranſtuliſſet,innuit, uel ſubdemonſtrauit. quo itidē uerbo in tertio de Rhetorica Ariſtoteles eſt uſus, † Eam quoque contextus partem parùm fideliter retulit Paccius, ET SANÈ SIMILIS IN MARGITE RATIO. HIC ENIM ITA SE AD COMOEDIAM HABET. Verba autem græca ita leguntur. ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει.Margites enim ita ſe ad Comœdiam habet,ut ad Tragœdiam Ilias, atque Odyſſea. Quibus utique uerbis Ariſtoteles proximè dicti, illius inquā partis,SIC ETIAM COMOEDIAE NORMAM PRIMVS TRADIDIT, NON QVIDEM PROBRIS, SED RIDICVLIS IN ACTVVM FORMAM COLLATIS, apertè rationem reddidit.

PARTICVLA .XXIIII.

Οἱ δ' ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω, καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό τε, καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος,

Alij uerò pro uniuſcuiuſque ingenio impulſi, ad alteram tantum Poeticæ huius partem animum applicuerunt. ſicq; nonnulli loco iamborum comici, nonnulli loco exametrorum tragici, ut qui circa ſublimiorem, honoratioremue dicendi characterem uerſati ſint, Tragœdiæ doctores extiterunt. An uerò Tragœdia, quatenus attinet ad ipſa genera, ſatis adhuc ſit abſoluta, néc ne, cum id per ſe iudicando, tum ad theatra referendo, alia conſiderandi ratio eſt.

EXPLANATIO.

Cùm ſupra ſit dictum, Poeticam in duas primùm partes eſſe diuiſam, in iambicam, & heroicam, ſubiungit,quòd qui in iambicam Poeſim erant natura propenſi, iamborum loco, id eſt loco Poeſis maledicæ, quæ per narrationem efficitur, comici ſunt facti,hoc eſt poetæ per actionem maledici. Qui uerò in heroicam erant natura procliues, loco hexametrorum,id eſt carminum laudem aliquorum exprimentium, magiſtri Tragœdiarum euaſere,eaſdem res imitantes.

tes: uerùm agendo tragici ſunt facti. Huius autem imitationis cauſam explicat. Forma(inquit) Comœdiæ iambica Poeſi præſtantior eſt. Tragœdiæ item forma Poeſim, quæ hexametrorum eſt, antecellit. Ob harum igitur Poeſeum præſtantes formas, poſthabitis prioribus, has ſunt ſecuti, quæ formas grandiores, ac magis honorificas habent. Dixit autem Tragœdiam, Comœdiamque characterem habere maiorem, non quòd prolixiora ſint, & pluribus conſtent carminibus (id enim falſum eſſet; nam Epopœia prolixa magis eſt, ut infra dicetur) ſed ea ratione Tragœdia maiorem habere formã dicitur, quoniam in actione uerſatur: actio autem ad formam ſpectat: carminum uerò multitudo ad materiam pertinere uidetur. Et quoniam Tragœdia Comœdiaque, cùm in actione uerſentur, maiorem characterem habent, quàm Poeſes illæ, quæ ſola narratione imitantur, magis itidem honorificæ ſunt: ſiquidem ad actionem accedit apparatus, ex quo magnificentiam adipiſcuntur. Et quoniam alicui uideri poſſet, harum Poeſeum dignitatem, ac præſtãtiam, duntaxat eſſe theatrorum gratia, & dum recitantur (tunc enim & actio & apparatus eſt; uerùm ſi ipſe per ſe in libris ſeorſum legantur, maiorem Epopœia characterem habere non dicentur) hanc difficultatem nunc reiicit, ne nimium ab inſtituto digrediatur: quam tamen in operis calce diluit exactè.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum, Ariſtotelem de Tragœdia ſolùm dubitaſſe, cùm ait: AN VERÒ TRAGOEDIA, & quæ ſequuntur; quãquam etiam de Comœdia meminerit, eò quòd Plato Epopœiam Tragœdiæ prætulerit. Dialogo enim ſecũdo de Legumlatoribus: Si pueri (ait) admodum parui ſententiam dicant, præ-
» ſtigiatorem uiciſſe cæteros iudicabunt. An non? Clin. Quid obſtat? Athen.
» Pueri uero maiuſculi Comœdiam cæteris anteponent. Sed mulieres eruditæ,
» atque adoleſcentuli, & fermè multitudo tota Tragœdiam fortaſſe lauda-
» bunt, Clin. Fortaſsis ita continget. Athen. Seniores autem nos iucundiſſi-
» mè Rhapſodum forſitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada, uel Odyſ-
» ſeã, aut aliquid Heſiodicum benè cecinerit, uictoremq́ omniũ prædicabimus.
» Quis ergo iure uictor ſit, non ne declarandum reſtat? Clin. Sanè. Athen.
» Perſpicuum quidem eſt, ut & mihi uidetur, & uos neceſſariò conceditis, cum
» re uera eſſe uictorem, qui uiciſſe à noſtris æqualibus iudicabitur. uſus enim re-
» rum, quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuilium magnum quiddam
» ubique eſt & optimum. Cùm uniuſcuiuſque rei una duntaxat ſit forma, qua res eſt id, quod eſt, cur Ariſtoteles numero pluriũ, εἴδεσιν (FORMIS Paccius uertit) dixit? An, partes, quæ Tragœdiæ qualitatem reſpiciunt, formas uocat, de quibus etiam nunc meminit, & quarum gratia Tragœdiam ipſa Epopœia maiorem, atque honoratiorem figuram habere dixit. alio igitur hic modo forma capitur, quàm cùm unius rei unam eſſe formam dicimus. Aliqui codices loco uocis * ἴαμβον, habẽt † ἰαμβικῶν, & loco uocis * ἐπῶν, legunt ἐποποιῶν: quæ lectio apertior uidetur.

Γινομένης

PARTICVLA .XXV.

* Γενομένης οὖν ἀπ᾽ ἀρχῆς * αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ κωμῳδία. καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν * ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον. ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει * νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς.

Cùm igitur à principio rudes eſſent, planeq́ informes, Tragœdia atq; Comœdia, illa quidem ab ijs, qui Dithyrambum, hæc autem (quantum ſe ipſa aperiebat) ab ijs, qui Phallica produxerunt, quæ noſtra etiam tempeſtate in urbibus non paucis in conſuetudinem ex lege recepta ſunt: paulatim auctæ fuere.

EXPLANATIO.

Explicata Tragœdiæ atque Comœdiæ origine, nunc quomodo augmentum ac perfectionem acceperint, nobis Ariſtoteles narrat. Cùm itaque à principio rudes eſſent, atque illaboratæ Tragœdia atque Comœdia, paulatim promoueri cœperunt. ii enim qui dithyrambum exercebant, ac omnino in commẽdatitio genere uerſabantur, Tragœdiam: qui uerò phallica, hoc eſt poemata uenerea, ac inhoneſta exercebant, cuiuſmodi poemata multis adhuc in ciuitatibus extare arbitratur, Comœdiam paulatim auxerunt. & ſubiungit modum, producendo uidelicet quicquid ipſarum erat manifeſtum (nõdum enim partes omnes erant inuentæ) aut producendo quoad aliquam haberet formam Comœdia, quanquam imperfectam.

ANNOTATIONES.

In hac particula, in multis codicibus græcis tam excuſis, quàm manuſcriptis multæ ſunt mendæ, ut exiſtimamus. * Γενομένης lege Γενομένη. * αὐτοσχεδιαστικῆς lege αὐτοσχεδιαστική. * ἐξαρχόντων lege ἐξασχόντων. * νομιζόμενα lege νομίζομεν. Cùm Paccius hos errores non animaduerterit, non potuit ſenſum rectum exprimere.

PARTICVLA .XXVI.

Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, † ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. * καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε † καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς.

ett. in Plat. p. r. f.

Sicq́; tragœdia diuerſis mutationibus uariata, † quoad proprios numeros impleret, tandem quieuit. Tunc enim hiſtrionum numerum, ex uno uidelicet in duos, Aeſchylus primus auxit, & ea quæ circa chorum ſunt, imminuit, † ſermonemq́; primarum partium inſtituit: quos Sophocles ipſe cum ſcenæ ornatu ad tertias uſque produxit.

EXPLANATIO.

Comœdiam ab iis, qui phallica, & Tragœdiam ab iis, qui dithyrambos exercebant, auctas eſſe ab Ariſtotele dictum eſt. de Tragœdia nunc

dia nunc

dia nunc ait, quam poſt multas mutationes tandem quieuiſſe dicit, quoniam eius naturam aſſecuta erat. hoc eſt, cùm perfecta fuit, tum non amplius mutata eſt. Exponit uerò ſingillatim, per quos Tragœdia ſuam adepta ſit perfectionem. Aeſchylum igitur primum eſſe dicit, qui numerum hiſtrionum augere cœpit. cùm enim unus antea ſolus loqueretur, ipſe duos ſimul loquentes induxit. Chorum autẽ, qui ex uaria ac numeroſa hominum turba prius conſtabat, ad minorem deduxit numerum. Præterea prologum adiunxit, cùm prius prologum non haberent. Sophocles uerò hiſtrionum adhuc numerũ adaugens, tres ſimul loquentes induxit, ac ſcenæ ornatũ adiecit.

ANNOTATIONES.

† Ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν: QVOAD PROPRIOS NVMEROS IMPLERET, uertit Paccius. clarius ſic: quoniam habuit ſui ipſius naturam. Quanquam paſſim ita legatur, * καὶ τότε τῇ ὑποκριτῶν πλῆθος, mihi tamen uidetur uerbum τότε, TVNC, totum Ariſtotelis ſenſum peruertere. nam cùm pluribus mutationibus mutata fuit, tunc uerum non eſt dicere ea, quæ de Aeſchylo, atque Sophocle in contextu dicuntur: eo minus cùm propriam adepta eſt naturam, hiſtriones creuere, & alia de quibus meminit. Cùm igitur uerbum TVNC, ad neutram ſupradictarum partium orationis contextus referri poſſit, ad quã tamen neceſſariò uidetur referendum, uerbum illud deprauatum eſſe dicimus. Debet autem τὸ, τε, non ut unum uerbum, ſed ut duo, quorum primũ articulus erit præpoſitiuus illius uerbi πλῆθος, τε uerò abundat: uel & melius uerbum τε, debet legi γε. adeò enim facilis eſt hic lapſus, ut potius mirum ſit, ſi tanto temporis interuallo non hæc labes in hanc partem incurrerit, quàm contrà. Qui de Aeſchylo, & Sophocle plura ſcire cupit, quàm quæ de his ab Ariſtotele hic ſcribuntur, legat Lilii Gregorii Giraldi Ferrarienſis uiri eruditiſſimi, ac lectionum antiquarum ſtudioſiſſimi librum de poetarum ſcenicorum hiſtoria. Itidem de choris Iulius Pollux libro quarto ait, tragicum chorum antiquitus quinquaginta perſonarum fuiſſe. at Aeſchylus, ut Ariſtoteles dicit, eum imminuit, & ut idem Iulius Pollux refert, chorus tragicus poſtea quindecim duntaxat perſonis conſtabat. † Λόγον πρωταγωνιστεῖν, Paccius uertit SERMONEM PRIMARVM PARTIVM: nos explicuimus hoc eſt prologum: hac ſanè motiratione: cùm enim parum infra de Comœdia Philoſophus loquẽs dicat: QVIS AVTEM PERSONAS, PROLOGOS, HISTRIONVM MVLTITVDINEM, CAETERAQVE HVIVSCEMODI PROTVLERIT, PRORSVS OBSCVRVM: per prologum intellexiſſe uidetur id, quod de Tragœdia loquens, dixit λόγον πρωταγωνιστεῖν, ſermonem primarum partium. nam hiſtriones ita quidem erant primarum partium, ſecundarum, & tertiarum in Comœdia, ſicut & in Tragœdia; ſicut utræque prologos habent. cùm igitur tragœdia, atque Comœdia hac ratione prorſus ſimiles ſint, in utriſque de eiſdem partibus loqui Ariſtotelem rationi conſentaneum eſt: præſertim cùm uerbo πρωταγωνιστεῖν, addat λόγον. Iulius Pollux libro quarto, ubi de partibus theatri loquitur, de hac uoce meminit. ſed ex eo loco nihil, quod ad huius loci intelligentiam faciat, accipi poteſt.

PARTICVLA .XXVII.

Ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη.

Ad hæc

Ad hæc ad magnitudinem ab exiguis fabulis, & ab ridicula dictione, ſatyris excluſis, ad grauem habitum prouecta, ſerò tandem quieuit.

EXPLANATIO.

Dictum eſt, Sophoclem tertium induxiſſe hiſtrionem loquentem cum aliis, & ſcenæ apparatum: eundem fabulas ex paruis magnas effeciſſe, excluſiſſeque ſatyros, qui turpia, laſciuaque dicentes, ac geſtientes, riſum ciebãt. & hac ratione Tragœdiam ſerò quieuiſſe, quia à Sophocle, aut eius ſeculo maieſtatem obtinuit.

ANNOTATIONES.

Licet ex his cõiicere, tempeſtate Aeſchyli Tragœdiarum fabulas exiguas fuiſſe, in quibus tamen ſatyri ad riſum commouendum interiecti erant: ea fortè ratione, ut Tragœdiæ ſeueritatem temperarent. Vnde etiam à Romanis ſatyri, quos priſci Græci à Tragœdia ſecluſerant, in eam inducti ſunt. Horatius ſanè in arte Poetica ita cecinit:

» Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum:
» Mox etiam agreſtes ſatyros nudauit, & aſper
» Incolumi grauitate iocum tentauit: eo, quòd
» Illecebris erat, & grata nouitate morandus
» ſpectator.

& quæ ſequuntur. At Sophocles, qui Euripide quidem prior, ſed Aeſchylo poſterior natu fuit, Tragœdiam ad iuſtam magnitudinem perduxit, ſatyroſq; excluſit. Quòd ſiquis mordicus contendat, à Sophocle iuſtam Tragœdiæ menſuram non fuiſſe inuentam, nec item cum primùm ſatyros excluſiſſe, ſciat is, auctores iuſtæ magnitudinis fabulæ, atque excluſionis ſatyrorum ab Ariſtotele non poni, ſed ſaltem hos priores Sophocle neceſſariò poni debere. nam Tragœdiæ Sophoclis iuſtam habere magnitudinem quis ambigit? præſertim cùm Oedipus tyrannus tantopere ab Ariſtotele commẽdetur? Aut igitur ipſe eam perfecit, aut ab alio poeta priore eam accepiſſe neceſſe eſt. De ſatyris, quæ ab aliis ſcribuntur, conſultò prætereo: ea enim apud illos uideri poſſunt. Quas uerò actiones poetæ ſatyros inducentes, quod ad noſtrum ſpectat propoſitum, imitarentur, quid hac de re ſentiam, proferam. Cùm enim tria ſcenarum genera Victruuius eſſe dicat, Tragicum ſcilicet, Comicum, & Satyricum, quarum ornatus inter ſe diſſimiles erant: (tragicæ nanque columnis, faſtigiis, ſignis, cæteriſque regalibus ornamentis erant formatæ: comicæ autẽ priuatorum ædificiorum ſpeciem referebant: at ſatyricæ ornabantur arboribus, ſpeluncis, montibus, reliquiſq; agreſtibus rebus, in topiarii ſpeciem deformatæ:) & cùm in tragicis ſcenis ornatus regii ſint, quia regum, & heroum in eis actiones exprimuntur, in comicis uerò ſcenis priuatarum ædium ſpecies præferantur, quoniam priuatarum perſonarum actiones in eis exprimebantur, ornatus autem ſcenæ ſatyricæ penitus agreſtis eſſet: rationi conſonum eſt, mimos, qui ſatyros imitabantur, eos hominum agreſtium in montibus, ſpelũciſq; degentium actiones, mores, ac affectiones exprimere. nam cùm Poeſis primùm actionum humanarum imitatio ſit, ut ſupra uidimus, ſatyros, quos animi gratia in Tragœdias inducebant, hominum actiones, & ipſos imitari neceſſe erat. Quas autem actiones imitarentur, ſcenæ apparatus apertè ſatis ipſe indicat, ut diximus. Per ſatyros igitur homines agreſtes, præſertim montes incolentes, intelligerem.

PARTICVLA .XXVIII.

Τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἐστί. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, * ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα. πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθέκαστον.

Senarumq́; metrum ex. octonario adoptauit. hoc enim antea metro utebantur, quòd ſatyrica, magiſq́; ſaltatoria Poeſis eſſet. Itaque elocutioni iam conſtitutæ natura ipſa proprium adinuenit metrum. Maximè enim ſermonibus aptum alternis iambicum eſſe, argumento ſit, quòd in differendo plurimi ſanè iambici, rariſſima uerò hexametra mutuo in ſermone à nobis proficiſcuntur. licet etiam colloquij ipſius hármoniam excedentibus. Ad hæc Epiſodia quoque plura, cæteraq́;, ut ſingula exornata fuiſſe dicuntur. De his igitur ſatis: nimis enim fortaſſe operoſum ſit in ſingulis immorari.

EXPLANATIO.

Reiecta (inquit) à Tragœdia ſatyrorum petulantia atque ſaltatione, metrorum etiam numeros immutare oportuit. unde ex tetrametris trimetra, id eſt iambica in uſum recepta ſunt. Priſci uerò poetæ, cùm ſatyros in eorum Tragœdiis inducerent, eorumq́ue Poeſis eſſet ſatyrica, eos quoque numeris ſaltatoriis uti opus fuit. Itaque elocutioni iam conſtitutæ natura ipſa proprium adinuenit metrum. hoc eſt, poſteaquàm tragici poetæ duos, & tres hiſtriones mutuò colloquentes induxerunt, à natura docti congruum metrum inuenerunt: hoc eſt communis hominum ſenſus admonuit, mutuis collocutionibus iambica carmina magis quàm trimetra conuenire. nullum enim carminis genus eſt, quod in ſermone familiari ſæpius cadat ipſo iambo. Cuius rei ſignum affert, quoniam in mutuis ſermonibus plurimos intermixtos eſſe iambos deprehendimus: hexametri uerò uerſus in mutuo ſermone raró proferuntur, & tunc ab harmonia ſermonis egredimur. nam in hexametris harmonia maior, quàm in iambis, aut mutua collocutione percipitur. Ad hæc autem (inquit) epiſodiorum acceſsit multitudo, id eſt digreſsiones plures, quàm prius factæ ſunt. Epiſodia enim ſunt quicquid ad augendū fabulam à poeta in Poeſi inſeritur: ut in Virgilio Didonis amor, ludi, & huiuſcemodi. De epiſodiis commodiore loco poſtea copioſius dicemus. Verùm præter hiſtrionum numerum, chori immutationem, ſermonem primarum partium, ſcenæ ornatum, magnitudinem,

tudinem, excluſos ſatyros, mutationem tetrametrorum in trimetros, & epiſodiorum multitudinem, alia etiam ſunt ornamenta Tragœdiæ: puta ſententiæ, dictiones, mores, harmoniæ, agnitiones, implicationes, hiſtrionum ornamenta: quæ omnia ad ornatum Tragœdiæ ſpectant. Singillatim uerò, quomodo in Tragœdiam hæc irrepſerint, hiſque ipſa aucta fuerit, explicare nimis operoſum exiſteret. ideo ſatis eſſe putat Ariſtoteles ea de Tragœdiæ promotione dixiſſe, quæ hactenus dicta ſunt.

ANNOTATIONES.

Cùm de immutatione metrorum tetrametrorum in trimetros in Tragœdia hoc loco Ariſtoteles pertractet, quanam ratione, cùm nihil ſupra de hexametris dictum ſit, in ſermonem de eis Philoſophus prorumpat, non planè uideo. Ait enim: ELOCVTIONI IAM CONSTITVTAE NATVRA IPSA PROPRIVM ADINVENIT METRVM. rationemꝗ ſubiungit: MAXIME ENIM SERMONIBVS APTVM ALTERNIS IAMBICVM ESSE. iis non contentus addit: ARGVMENTO SIT, QVÒD IN DISSERENDO PLVRIMI SANÈ IAMBICI, RARISSIMA VERÒ HEXAMETRA MVTVO IN SERMONE À NOBIS PROFICISCVNTVR. LICET ETIAM COLLOQVII IPSIVS HARMONIAM EXCEDENTIBVS. quæ omnia ad id ſpectare uidentur, ut mutationem ex tetrametro in trimetrum iure optimo factam eſſe oſtendatur. de hexametris igitur non erat hoc loco dicendũ. Fortè uitium aliquod hic ſubeſt. * πτράμετρα enim cùm ſcribi debuiſſet, ob uocis ſimilitudinem, ἑξάμετρα ſcriptum eſt. Ratio etiã id ſuadet. hexametris enim in mutua collocutione non rarius modo, quàm iambos, ſed nunquam propemodum intermixta in ſermone quotidiano deprehendimus: quod de tetrametris dicere non poſſumus. cùm enim tetrametra trimetris affinia ſint, ſi in mutuis ſermónibus trimetra, hoc eſt iambos multos proferimus, oportebit profectò, ut etiã in tetrametra, quæ à trimetris non multũ diſtant, interdũ colloquẽdo incidamus. at tunc quotidiani ſermonis harmoniam egredimur, ut ſenſus teſtatur. Omnes tamen codices, tam formis excuſi, quàm manu exarati, hexametra non autem tetrametra habent. uerùm cùm planè ſciam, tam longũ temporis ſpatium Ariſtotelis opera abſque maculis quàm plurimis uiuere non potuiſſe, crederem rationi potius, qnàm codicibus aliquibus in locis adhibendã eſſe fidem: cùm præſertim hæc uerba hexametra rarò in mutua collocutione proferantur; & cùm ea proferimus, tunc harmoniam quotidiani noſtri ſermonis egredimur. Pugnam autem habere uidentur quæ hic dicta ſunt, cum iis quæ ab Ariſtotele tertio de Rhetorica libro ſcribuntur, ubi de numeris orationis loquitur, cùm ait: Ex numeris heroicus quidem grauis, καὶ λεκτικὸς, hoc eſt cadens in noſtram dialectum, καὶ ἁρμονίας δεόμενος, id eſt harmonia indigens. iambus uerò ipſa eſt dictio, quæ multorum eſt. Ita ad uerbum Ariſtotelis uerba citato loco latinè ſonant. quæ cum his, quorum hic mentio fit, nullo modo cohærent: cùm in Rhetoricis dicat, hexametrum cadere in noſtrum quotidianum ſermonem, eumꝗ indigere harmonia fateatur, in Poetica uero neget, ubi harmoniam mutui colloquii heroicum metrum excedere dicit. Vnde Petrus Victorius uir noſtro ſeculo apprimè doctus, in ſuis commentariis in libros de Rhetorica Ariſtotelis nuper editis, animaduertit hanc repugnantiam, uitiumꝗ (quanquam uulgatam lectionem retineat) illi loco ſubeſſe ueretur, deſyderariꝗ in contextu Ariſtotelis negandi particulam, ex Ciceronis & Deme

trii ſententia (uti nos etiam aliàs putauimus, ne falſa ſecumque pugnantia Ariſtotelem ſcripſiſſe fateri cogeremur) ut legatur οὐ λεκτικός. ſed quamuis ita legatur, tamen adhuc uerba, quæ ſequuntur, καὶ ἁρμονίας δεόμενος, ægrè prioribus accõmodari poſſunt. propterea locum illum aliter caſtigandum eſſe cenſeo. Neceſſitas autem caſtigandi contextum ex eo uideri poteſt, quòd etſi uerbo λεκτικός, negatio admouetur, quomodo tamen ſit heroicus, καὶ ἁρμονίας δεόμενος, ut eodẽ loco dicit Ariſtoteles, non ſatis liquet. dicere namque καὶ ἁρμονίας δεόμενος, ualere ἀνάρυθμον, ut Victorius inquit, mihi quidem non probatur. nam harmonia in acuti grauisque ſoni temperantia uerſatur: rhythmus uerò in ueloci atque tardo, quæ tempore menſurantur, reperitur; ſuntque rhythmus, atque harmonia res diuerſæ, ut in initio libelli huius uideri poteſt. Quid igitur dicemus? quid? nempe locum illum Rhetoricæ deprauatum èſſe, neque nos tamen putare uerba ita legenda, οὐ λεκτικός; cùm (uti diximus) quæ ſequuntur cum præcedẽtibus non cohæreant, ſed ſcribendum ὁ μὲν ἡρῷος σεμνός, ἀλλὰ λεκτικὸς ἐστὶν ἁρμονίας δεόμενος. Quid autem hoc loco ſenſerit Ariſtoteles, aperiam. Propoſitum Ariſtoteli ibi eſt, uelle pedem orationi ſolutæ maximè congruum monſtrare. & incipit ab heroico: quem quidem grauem eſſe dicit, & hac ratione aptum orationi; ſed cùm careat harmonia ſoluti ſermonis, redditur eidem ineptus. Iambus uerò locutio eſt, qua multi utuntur. unde nullum eſt carminis genus, quod eo in orationem ſolutam frequentius cadat. & iccirco cùm habeat λεκτικὴν ἁρμονίαν, orationi conueniret: ſed quoniam grauitate caret, ab ea reſpuitur: recedere enim oratio à communi uſu debet. Per hoc autem, quod dicit, oportere orationem fieri grauiorem iambico ſermone, demonſtrat apertè, rhythmi grauitatem in oratione requiri. Ariſtoteles igitur, quò facilius propoſitum ſuum exprimeret, heroico iambum oppoſuit. nam in heroico eſt rhythmi grauitas, ſed deſyderatur λεκτικὴ ἁρμονία. in iambo eſt λεκτικὴ ἁρμονία, ſed deſyderatur grauitas. ſicut igitur de iambo loquens ait: δεῖ δὲ σεμνοτέραν γενέσθαι, καὶ ἐκστῆναι, addita particula δὲ, qua utimur dum aduerſari uolumus; ita quoque aliam huic reſpondentem in heroico numero eſſe debere credi debet. Hac ratione motus, loco uocis καὶ, ſcribendum putaui ἀλλὰ, cùm loquatur de heroico numero: ut ſenſus ſit: heroicus rhythmus, hoc eſt heroicorũ pedum numerus grauitatẽ quidem habet, ſed caret quotidiani ſermonis harmonia. Quare loco uerbi λεκτικός, puto legendum λεκτικὸς, ut cum harmonia coniungatur: nam & in Poetica Philoſophus hæc duo uerba ſimul iungit. Præterea, ſi dicamus heroicum numerum carere harmonia, falſum eſt. ſi uerò dicamus eum carere harmonia colloquii, uerum eſt, & apertum. Verbum autem καὶ, quod interiacet inter hæc duo uerba, λεκτικῆς καὶ ἁρμονίας, aut expungendum, aut loco eius ſcribẽdum eſt ἐστὶ. Quòd ſi quiſpiam me nimis in immutandis uerbis contextus audacem affirmet, ſciat is, me libenter illi palmam conceſſurum, qui abſque literæ immutatione, uel abſque propriæ uocum ſignificationis euerſione locum hunc Rhetoricæ fideliter explicuerit. ſed uaticinor neminem fore, qui id præſtet. Fortaſſe etiam non deerunt, qui dicent, ſumpta à nobis hac licentia, omnia Ariſtotelis obſcura loca modico negotio perſpicua fieri poſſe, addendo uerba, aut ſubtrahendo, aut immutando. quibus obiiciam id, quod ab Horàtio dicitur, de ficto carmine ſumpto ex noto, cùm ait:

" Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
" Speret idem, ſudet multum, fruſtraque laboret,
" Auſus idem.

Nihil enim mea ſententia difficilius, quàm contextus caſtigare: ita tamen, ut quæ antecedunt, & quæ ſequuntur, mutuò conſentire uideantur. ſed quoniam ſatis egreſſi ſumus, receptui canamus, & ad locum Poeticæ, quem deprauatum eſſe dubitamus, cuius gratia locum Rhetoricæ huic contra-

rium tetigimus, quem dubio procul deprauatum exiſtimamus, reuertamur. Locum igitur Poeticæ non ea ratione caſtigandum putauimus, quoniam falſi aliquid contineat, ſed quia ſequentia non uidentur à præcedentibus dependere. Quòd ſi mendum non ſit in uerbo HEXAMETRA, dicemus partem hanc à ſuperioribus pendere, hoc modo. Cùm alternatim colloquendo, dimiſſa ſaltatoria ſatyricaq́ poeſi, Tragœdia poſterioribus ſeculis uteretur poetæ, ex tetrametro carmine fecerunt iambum. Et occurrens Philoſophus obiectioni, quæ fieri poſſet, cur ſcilicet non ex tetrametro hexametrum fecerunt, ſed iambum potius, reſpondet, quoniam iambus eſt maximè aptus alternis ſermonibus: cuius ſignum, quoniam in mutuis collocutionibus iambos multos dicimus, hexametra uerò rarius. fateor me ſemper animaduertiſſe reſpōſionem ad tacitam obiectionem hac ratione fieri, cum hac uoce γὰρ, quod tamen hic non extat. Dubitaret fortaſſe quiſpiam. nam ſuperius Ariſtoteles, Homerum laudans, eum poemata feciſſe dixit dramaticis actionibus referta, & nos Ariſtotelem dramaticas eas actiones uocare diximus, quæ in ſcenam poſſent induci: ſed Homerus heroico carmine ſcripſit: heroicum ergo carmen Tragœdiæ conueniret, non autem iambus. Reſponderi poteſt, quòd etſi eo carmine uti poſſet Tragœdia: nam in calce operis huius hoc concedit: iambus tamen ad ſermones alternos, quibus in Tragœdiis utimur, eſt magis aptus. & Ariſtoteles cùm Homerum imitationem feciſſe dramaticam affirmat, non ad carmen reſpexit, ſed ad perſonas duntaxat, quas inter ſe loquentes inducit Homerus.

PARTICVLA .XXIX.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ ἔπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, † ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικὸν, οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης.

Comœdia autem eſt (ut diximus) peiorum quidem imitatio, non tamen ſecundum omnè uitii genus, quanquam ridiculum à turpi proficiſcitur. Ridiculum enim aliquo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore, minimeq́ noxia: perinde ac ridicula ſtatim appareat deformis facies, diſtorta ſine dolore.

EXPLANATIO.

Declarata Tragœdiæ, atq; Comœdiæ origine, Tragœdiæ promotionem explicare Philoſophus eſt aggreſſus, qua de hactenus egit: nunc uerò de Comœdiæ incremento agendum erat: quod ut commodius fiat, quid prius Comœdia ſit, ex ante dictis colligit, cuius definitionis genus eſt imitatio. Poeſes enim, ut ſupra diximus, in hoc omnes conueniunt, ut imitatio ſint. Materiam autem imitationi huic ſubſtratam adiungens Philoſophus, differentiam apponit, homines ſcilicet peiores; atque hos non omnes, ſed quorum actiones non fœdæ, ſed ex eo genere turpis ſunt, quod riſum ciet. Probat autem, ridiculum eſſe turpis partem, quid ridiculum ſit explanans. id uero quoddam eſſe peccatum dicit, ac turpitudinem citra dolorem, & citra corruptionem. nam etſi quis

corrumpi

corrumpi ſe non ſentiret, ut apopleticus in ignem cadens, uel ſi alicui ſanguis exiret, hi commiſerationem, & non riſum cierent. Exemplo autem oſtendit, riſibile peccatum eſſe ſine dolore, inquiēs: *PERINDE, AC RIDICVLA STATIM APPAREAT DEFORMIS FACIES, DISTORTA, SINE DOLORE.*

ANNOTATIONES.

Comœdiam Plato latius, quàm Ariſtoteles, in dialogo de Legibus ſeptimo
„ uidetur accipere, cùm ait: Deformiū uerò corporum, cogitationumq́ motus,
„ qui ad riſum, & Comœdiam uerbis, cantu, ſaltatione, omnibusq́ huiuſmodi
„ imitationibus ſpectant, cōſyderare, & cognoſcere neceſſe eſt. nam ſeria ſine ri-
„ diculis, & omnino ſine contrariis cōtraria cognoſcere quidem impoſſibile eſt,
„ ſiquis prudens eſt futurus. Fieri autem ambo minimè poſſunt, ſi quo pacto uir
„ tutis participes euaſuri ſumus. Sed hæc huius gratia cognoſcenda ſunt, ne pro-
„ pter ignorantiam ridiculum aliquod agatur, aut dicatur, cùm minimè opor-
„ teat. Serui igitur & peregrini precio conducti, talia imitentur, ſtudium uerò
„ ipſis nullum adhibeatur. nec adeò liber ſit ciuis, ſeu uir, ſiue mulier, qui diſcere
„ iſta cernatur, ſed noua ſemper in his appareat imitatio; atque ita ad riſum ſpe-
„ ctantes ludi, qui Comœdiæ uocabulo appellantur, ratione ac lege diſpoſiti ſint.

Placuit hæc Platonis uerba referre, quoniam ad ea, quæ de ridiculis ab Ariſtotele dicuntur, non nihil conferre uidentur. Sciendum uerba illa contextus: †QVANQVAM RIDICVLVM À TVRPI PROFICISCITVR: non aptè græca uerba, quæ illis reſpondent exprimere. ita enim uertenda, connectendaq́ cum prioribus erant. *SED SECVNDVM TVRPIS PARTICVLAM, RIDICVLVM VIDELICET.* De ridiculis Cicero, Quintilianus, & alii ſcripſere. nos quoq; in opuſculo ſeorſum ad hoc dicato, Deo fauēte, dicemus. At dubitatur. nā Comœdiæ definitio & aliis à definito cōpetere uidetur, quādo quæ in ſcenam à nobis inducuntur, eadem & in Poeſi per narrationem exprimi poſſunt. quod ſanè ſi fiat, uniuerſæ, quas de Comœdia recenſuimus conditiones, itidem hic reperientur; neque tamen id genus poema Comœdia cenſebitur. Reſponderi me Hercule poteſt, quòd cùm Ariſtoteles colligat ex antedictis definitionem, iāq́ oſtenſum ſit Comœdiam, atque Tragœdiam imitationes dramaticas eſſe, meritò fiet, ut cùm Comœdiam imitationem eſſe dicit, intelligere debeamus, non quidem quamcunque, ſed quæ agendo imitatur. Peccatum opponitur recto. quare quot modis à recto recedimus, tot etiam modis labimur, ac peccamus. Rectitudo autem alia animi, alia corporis, alia rerum, quæ extra ſunt poſitæ: quorum itidem peccata inueniri neceſſe eſt. peccatum enim ſatis fuſum uocabulū eſt. nam dicimus peccata naturæ, peccata artis, & peccata rationis. uerùm de hoc cùm de ridiculis agemus, fuſè lateq́ dicemus.

PARTICVLA .XXX.

Αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν. ἡ δὲ κωμῳδία, διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν. † καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος, καὶ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ Σικελίας ἦλθε. τῶν δὲ Ἀθήνησι Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους, ἢ μύθους.

Igitur de promotione Tragœdiæ, & per quos, ſatis conſtat: ſecus uerò de Comedia. ſiquidem initio, quòd parum ſui ſtudioſos habuerit, latuit: ſero enim ab Archonte comœdorum chorus, ut quiſque ſeſe obtuliſſet, inductus eſt. Eius uerò profeſſores, ubi iam aliquam ſpeciem præ ſe tulit, memorantur. Quis autem perſonas, prologos, hiſtrionum multitudinem, cæteraq́ huiuſmodi protulerit, prorſus obſcurum. Cæterùm confingere fabulas, quod quidem à Sicilia primum manauit, Epicharmus, & Phormis cœperunt: ſicuti quoque ex Athenienſibus Crates, iambica prorſus ratione omiſſa, in uniuerſum ſermones, uel fabulas confinxit.

EXPLANATIO.

Qui Tragœdiæ mutationum auctores fuerint non ignoratur. De Comœdia uerò (inquit) quoniam à principio ſtudium ei non adhibebatur, eadem indicare non poſſumus. Quòd uerò ab initio Comœdiæ ſtudium non adhiberetur, oſtendit Ariſtoteles, eo quòd magiſtratus ſerò Comœdorum chorum dedit, hoc eſt multo poſt Comœdiæ inuentionem magiſtratuum ſumptu comœdis chorus eſt factus. antiquitus enim in populi gratiam ludi ſumptibus publicis fiebant, ut etiam tempeſtate Romanorum obſeruabatur: ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν, hoc eſt non dabatur chorus tunc à magiſtratu, ſed ſpõte qui uolebant chorum ingrediebantur. Subiungit deinde, quòd poſteaquàm ſpeciem aliquam præ ſe tulit Comœdia, qui eius fuerint auctores, memorantur. At quis perſonas, id eſt laruas, uel prologos (prologum Ariſtoteles eam Comœdiæ partem, quæ prologo Tragœdiæ proportione reſpondet, eſſe ait. ſed Tragœdiarum prologus prima pars eſt Tragœdiæ, in qua fabula aperitur in uniuerſum. uerùm de hoc latius, cùm de Tragœdiæ prologo pertractabitur, diſſeremus) uel hiſtrionum multitudinem, cæteraque huiuſmodi, ſicuti apparatum, atque ea omnia, in quibus Comœdia conuenit cum Tragœdia, protulerit, ignoratur. Cùm uerò ait, Epicharmum, atque Phormin primos fabulas confinxiſſe, quo etiam tempore Comœdia ſpeciem aliquam præ ſe ferre cœpit, conficere fabulas à principio Siculos incœpiſſe ſignificat. Eorum, qui Athenis fabulas fecerunt, primus Crates fuit, qui iambica prorſus ratione omiſſa, in uniuerſum ſermones, uel fabulas confinxit. ſenſus eſt, Cratem Athenis primùm omiſiſſe hunc, aut illum maledictis perſequi. ſuperius enim eſt dictum, iambicos poetas maledicentiæ plenos extitiſſe. At Crates in uniuerſum confinxit ſermones, uel fabulas. Dixit IN VNIVERSVM, quod opponitur ſingulari, quod poetæ iambis utentes ſectantur. SERMONES, VEL FABV-

LAS, pro eodem utræque accipiuntur, perinde, ac ſi diceret, uoca, ut libet. uel uox, FABVLA, quid per ſermones intelligat Philoſophus, exprimit & explanat.

ANNOTATIONES.

Putauit Paccius ἄρχων eſſe Poetæ cuiuſpiam Comici nomen, à quo chorus inductus in Comœdiam ſit. ſed rectius eſt uocem illam pro ſupremo magiſtratu accipere. nã uerba Græca ita ſe habent, † καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. quæ ad uerbum ita uerti debent. ETENIM CHORVM COMOEDORVM SERÒ ARCHON DEDIT, SED VOLVNTARII ERANT. uerùm impropriè admodũ Ariſtoteles eſſet locutus, dicẽs Archon dedit chorũ Comœdis, id eſt fecit chorũ Comœdiarum. Quod autem dare chorum non ſignificet facere, ex Platone, qui eadem locutione in ſeptimo
„ dialogo de Legibus uſus eſt, cuius uerba hæc ſunt, cognoſci poteſt. Tragœ-
„ diæ uerò Poetæ, qui res (ut aiunt) ſerias narrant, ſi nos ſic interrogent, Li-
„ cet'ne ò amici in regionem, ciuitatemq́ ueſtram nobis uenire, poemataq́ no-
„ ſtra ad uos perferre? an aliter uobis de Tragœdia uiſum eſt? Quid ad hæc di-
„ uinis uiris rectè nos reſpondebimus? nam mihi quidem ita uidetur. Nos ue-
„ rò, ò uiri optimi, Tragœdiæ quàm pulcherrimæ, & optimæ quoad fieri poteſt
„ ſumus poetæ: nempe uniuerſa res publica noſtra pulcherrimæ, optimæq́ ui-
„ tæ imitatio eſt, quam rem nos certè Tragœdiam ueriſsimam arbitramur. Poe-
„ tæ ergo uos eſtis, poetæ quoque eiuſdem poematis ipſi ſumus, & quaſi æmu-
„ li ad opus pulcherrimum Tragœdiæ contendimus, quod ſola lex uera, ut ſpe-
„ ramus, poteſt perficere. Verùm nolite credere facile à nobis admitti, ut ſce-
„ nas in foro conſtituatis, & clamoſos conducatis hiſtriones, qui altius, quàm
„ nos exclament, atque ita ad liberos noſtros, ad uxores, ad turbam urbis om-
„ nem de eiſdem rebus, non eadem quæ nos, ſed contraria ſæpe concionemini.
„ inſaniremus enim, & nos omnino, & ciuitas omnis, ſi ante quàm magiſtra-
„ tus uiderint quæ compoſuiſtis, & dicenda ad populum iudicauerint, admit-
„ teremini. Nunc igitur, ò uiri optimi, mollium Muſarum alumni, iſtos cantus
„ ueſtros cum noſtris apud principes comparabimus: et ſi quæ dicentur eadem,
„ aut meliora noſtris eſſe uidebuntur, chorum uobis dabimus; ſin uerò aliter,
„ ò amici, nunquam dare poterimus. Hæc Plato. Quæ altius ſunt repetita, ut admonerẽ hunc Platonis locum alicui, quòd mendoſè ſit ſcriptus, ſuſpectum uideri poſſe, nec ſcribi debere χορὸν, id eſt chorum uobis dabimus, ſed χώραν uobis dabimus, hoc eſt regionem uobis, & noſtram inhabitare ciuitatem concedemus. Nam cùm hoc loco Plato quærat, an tragici in ciuitatem ſint admittendi, reſpondeatq́, quòd ſi magiſtratus eorum poemata legibus ciuitatis conſona iudicabunt, tunc dabitur eis locus, id eſt in ciuitatem admittentur: ſi hoc pacto Platonis uerba legerentur, reſponſio uideretur bellè interrogationi reſpondere, at ſi legatur CHORVM, non uidetur quomodo correſpondeat interrogationi. Si enim quæratur, an tragici ſint in regionem admittendi, & reſpondeatur, opus eſſe, ut à magiſtratibus eorum poemata uideãtur, quæ ſi moribus ciuitatis non erunt abſona, dabitur eis chorus, uidetur hæc reſponſio nõ ita quadrare ſicuti prima, quæ ſcripturam immutat. Credimus tamen chorum legi debere, nec eſſe mendum in hac Platonis parte. nam cùm illorum poetarum cantus cum ſuis apud iudices conferendos eſſe dicat, utri præſtantiores ſint, chorus autem in Tragœdiis canat, meritò intulit, dabimus uobis chorũ, hoc eſt admittemus uos in ciuitatem, ac ſumptus, quod plus eſt, chori ueſtrarum Tragœdiarum perſoluemus. ſic enim eleganter reſpondemus, & modus admodum uſitatus eſt, ut in reſponſione plus demus, quàm petitum ſit; cùm is, qui

is, qui petit iuſtas petitionis cauſas habeat. Vtcunque tamen ſit, dare chorum hic apud Platonem, non eſt componere, aut efficere chorum: quare nec apud Ariſtotelem rationi cõſonum eſt, dare chorum ualere efficere chorum, ſiue chori auctoré fuiſſe. Aliud hic animaduertendum, Comœdiam abſolutam fuiſſe, antequàm magiſtratus eam à maledicẽtia cohiberet. nam Ariſtophanis Comœdiæ erant abſolutæ, perfecteq́; ut patet apertè. quanta tamen in Nephelis eiuſdem maledicentia ſit, quis non uidet? Ariſtophanes autem ea fuit tempeſtate, qua etiam Socrates, & Ariſtoteles: quanquam Ariſtoteles Socrate natu minor extiterit, eum tamen dũ uiueret, omnino uidit. Quorſum hæc? ut ſciamus illa uerba: ETENIM CHORVM COMOEDORVM SERÒ MAGISTRATVS DEDIT, SED VOLVNTARII ERANT: ad id tẽporis eſſe referẽda, in quo nondũ eſſet abſoluta Comœdia, neq; dum Ariſtophanes floreret. hic enim ſermo de promotione Comœdiæ eſt, atque eius incremento, & ita de primis Comœdiæ temporibus. quocirca ſi nondum Ariſtophanis tempeſtate magiſtratus lege maledicentiam compreſſerant, eo minus à principio Comœdia legibus aliquibus erat adſtricta. Particula uerò illa, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν, quanquã, ut putamus, rectè ſit explicata, quid tamen præterea dicere quis poſſet, in mediũ afferre uolumus. ea uerba ſic latinè ſonãt: ſed libera erat compoſitio, id eſt choro non adſtricta. uel chorus non numero adſtrictus, ſed uoluntarius, ac liber. uel chorus uoluntarius erat, hoc eſt poetæ liberè dicere, ſcribereq́; poterant. De hiſtrionum habitu uidẽdus eſt Iulius Pollux libro quarto. Hiſtriones uerò ὑποκρίτας græci uocant. ὑπόκρισιν autem, hoc eſt pronuntiationem, maximam habere uim affirmat Ariſtoteles in initio tertii de Rhetorica. Phormis ſcribitur, ſed rectius Phormus, quoniam Athenæus libro decimo quarto, & Suidas Phormũ quendã comicum Syracuſanum extitiſſe dicũt: de Phormi uerò penitus nihil. At Crates Athenienſis fuit, qui cùm prius ſcriberet iambos, illis omiſsis ad ſcribendas Comœdias ſe cõtulit. dictum eſt enim ſupra, poetas ex iambicis effectos eſſe comicos. Emergit hic dubitatio, ſi Crates Athenienſis fabulas comicas primus confinxit, cur eùm ſuperius Dorienſes uendicare ſibi Comœdiã affirmaret, inter cætera Epicharmum, qui comicus Dorienſis fuit, Chonnida & Magnete comicis Athenienſibus natu priorem extitiſſe dixit? tacitè innuẽs hoſce duos fuiſſe, qui primi Comœdias fecerint Athenis? niſi enim illi poetæ primi fuiſſent, qui Comœdias Athenis effeciſſent, non ualeret, Epicharmus Magnete Chonnidaq́; prior fuit, igitur primus auctor Comœdiarum fuit. poſſet enim alius eſſe, qui his omnibus eſſet prior, qui tamen Athenis oriundus exiſteret. Cùm igitur à poetarum uetuſtate ratio ducatur, utrique uetuſtiſſimi poetarum omniũ Athenienſium Chõnides & Magnetes fuerunt. Quonam igitur pacto nunc Athenis Cratem primùm, dimiſſa iambica ratione, ſermones uel fabulas in uniuerſum cœpiſſe facere dicit? cùm præſertim hoc loco de Epicharmo meminerit, de quo itidem, cùm de auctoribus Comœdiæ ageret, mentionẽ fecit? An, Crates Chõnidis & Magnetis tempeſtate fuit: ſed ipſe primus, dimiſſa iambica idea, fabulas in uniuerſum confinxit, illi uerò iambicam ideam ſeruarunt. Vel idem eſt poeta, duobus tamen nominibus appellatus: in uno quidem loco nomine proprio, in altero autem cognomine. quod in Ariſtotelis interpretibus uſu uenire ſæpe uidemus. nam modo Ioannem, modo Philoponum nuncupamus. Alexandrum item uocamus, quem etiam Aphrodiſienſem, eùm opus fuerit, nominabimus. atque ita de aliis. quod idem de poetis dici poteſt. Quòd ſi harum reſponſionum neutra ſatisfacit, dicemus Ariſtotelem nõ de primo auctore abſolutè, qui Athenis Comœdias fecit, meminiſſe, ſed de primo duntaxat, qui iambica ratione dimiſſa, fabulas in uniuerſum conſcripſit.

Siquis autẽ obiiciat, Tragœdiam rhythmo, qui in corporis motu uerſatur, etiã

uti,

uti, de quo tamen nulla ab Ariſtotele facta eſt mentio, ac propterea non nihil in Tragœdiæ definitione, de qua infra dicetur, deſyderari: nam rhythmo, qui geſtu, ac motione corporis fit, Tragœdiam uti, inter initia huius libelli dixit Ariſtoteles. Reſpondemus, inferius commodiore loco, cùm de Tragœdiæ partibus quantis agetur, nos obiectioni huic facturos ſatis.

PARTICVLA .XXXI.

Ἡ μὲν οὖν ἐποποιΐα τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν. τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν, ἔτι δὲ τῷ μήκει. ἡ μὲν ὅτι μάλιστα, πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, ἡ δὲ ἐποποιΐα ἀόριστος τῷ χρόνῳ καὶ τούτῳ διαφέρει. καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι.

Itaque tragœdiæ epopœia duntaxat ſimilis eſſe apparet, quòd metrico ſermone præſtantium imitatio eſt. hoc differt, quòd ſimplici utitur metro, quodq; enarratio eſt, longitudine præterea: quoniam tragœdiæ quidem intra unius potiſsimùm Solis, uel paulò plus minus'ue, periodum actio eſt: quandoquidem Epopœia temporis ſpatio non urgetur, qua ſanè libertate in Tragœdiis, perinde ac in hexametris, à principio uſi ſunt.

EXPLANATIO.

Expoſita Poetices, ac partium ipſius origine, promotioneque, ex dictis ſuperius quid habeat commune Epopœia cum Tragœdia, quid'ue diuerſum colligit. Duo uerò ſunt, quibus Epopœiam ſequi Tragœdiam dicit. alterum eſt, quòd hæc æque, ac illa metrico utitur ſermone. alterum uerò, quòd Epopœia, quemadmodũ & Tragœdia, ſerias graueſque actiones imitatur. Tribus uerò differunt. nempè Epopœia ſimplici utitur metro, hoc eſt citra harmoniam, numerumque: Tragœdia uerò præter metrum, atque harmoniam adhibet etiam ſaltationem. Differunt itidem, quòd Epopœia Poeſis ſit, quæ narrando, Tragœdia, quæ agendo fit. Tertiò, & ultimo, temporis longitudine diſtant. Tragica enim actio res geſtas unico ſolis circuitu, uel paulò longiore exprimere debet. at Epopœia ſpatio temporis non urgetur: hoc eſt heroici multorum annorum actiones imitantur: ut patet ex Odyſſea, atque Aeneide. quanquam (inquit) idem in Tragœdiis à principio fiebat, & in heroicis. hoc eſt, Tragœdia à principio res geſtas longo tẽporis ſpatio imitabatur: quod etiam heroici faciunt

ANNOTATIONES.

Epopœiam Philoſophus non fuſè atque improprie, ut operis huius initio fecit, hic accipit; ſed propriè, eam ſcilicet, quæ carmini heroico adſtricta eſt: & eſt Poeſis, quæ ſoluto ſermone geſtas res graues, ac ſerias imitatur. quam etſi Philoſophus tempore indeterminatam eſſe dicit, id tamen ſano modo intelligendum eſt

dum eſt. ſi enim quam imitatur actionẽ, finita (ut infra docebit) eſſe debet, tẽpus quoque determinatum ſit oportet. uerùm Philoſophus Epopœiæ tempus indeterminatum eſſe dicit, quoniam amplam admodum latitudinem habet. Cur autem Tragœdia atque Epopœia penes tempus lõgum, uel breue mutuò differant, conſyderandum eſt. Cùm igitur Tragœdia atque Comœdia, (nam utrique eadem eſt temporis ratio) propè ueritatem quoad fieri poteſt, accedere conentur, ſi res geſtas menſis unius ſpatio, duabus, tribus'ue ad ſummum horis, quanto nimirum tempore Tragœdia uel Comœdia agitur, factas audiremus, res prorſus incredibilis efficeretur. Fingamus enim in aliqua Tragœdia, Comœdia'ue, nuntium in Aegyptum mitti, ut rediens aliquid nũtiet. quis profectò ſpectator, ſi poſt horam hunc redeũtem illinc, in ſcenam introduci uideat, non exibilabit, explodetq́, & rem à poeta omni prorſus ratione carentem, factam prædicabit? Verùm in Epopœia longè aliter euenit. cùm enim narrando fiat, haud quaquam abſurdum eſt, ſi quæ ſeptem annorum ſpatio, qualis Aeneis actio eſt, aut uiginti, ut Odyſſeæ geſta ſunt, continuata ſerie, perſonam interdum unam, interdum alteram loquentem inducens annuntiet. Notatione quoque dignum uidetur, uocem ἔπος, tametſi omne carmen ſignificet, ab Ariſtotele tamen, & à Platone pro Heroico carmine ſumi. ab Ariſtotele quidẽ hoc loco, cùm ait, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι: ET IN HEXAMETRIS. nam cùm hac parte Philoſophus de Tragœdiæ atq; Epopœiæ differentia, quatenus ad ſpatium temporis pertinet, agat, dicens quòd aliàs in Tragœdiis res longo temporis ſpatio geſtas imitabantur, perinde ac in carminibus, per carmina, hexametra intelli-
„ gere neceſſe eſt. Plato præterea in Phædro inquit: Illud inſuper animaduerten-
„ dum, amatoris amicitiam non beneuolentia ulla, ſed auiditate quadam exple-
„ tionis, quaſi fame conſtare.
„ Vt lupus ipſe agnum, puerum ſic ardet amator.
„ Quibuſdam uerò interiectis, paulo poſt Plato ſubiungit. Audiuiſti Phædre car-
„ mina me iam, non dithyrambos amplius canere. per carmina, intelligens hexametra. illud enim, quod paulo ante recitatum eſt, hexametrum carmen eſt. Interpres enim Platonis elegãtiſſimè carmini græco Platonis hexametro hexametrum carmen latinum reddidit.
„ Ὡς λύκοι ἄρνα φιλῶσ᾽, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.
„ Vt lupus ipſe agnum, puerum ſic ardet amator.

PARTICVLA .XXXII.

Μέρη δὲ ἐστὶ τὰ μὲν ταυτὰ, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας. διόπερ, ὅς τις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας, καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ, ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

Circa uerò partes, ut hæ ambæ in aliquibus inter ſe non diſcrepant: ita propriæ nonnullæ, atque peculiares huius ſunt. Quo fit, ut qui de Tragœdiæ uirtute, ac uitio diiudicare nouerit, idem quoque & de hexametris nouerit: ſiquidem quæ hexametrorum ſunt, in Tragœdia prorſus ineſſe apparet: quæ uerò Tragœdiæ, in his non omnino.

EXPLANATIO.

Similitudinem ac differentiam Epopœiæ, Tragœdiæque etiam, quatenus ad earum partes attinet, hac in particula Philoſophus in medium profert. Partes enim aliquas Tragœdia ſibi peculiares habet,

bet, uelut Apparatum, Melodiam. aliquæ uerò ſunt ei cum Epopœia communes, ut Fabula, Mores, Dictio, & Sententia. Vnde corollarium ex his deducit, nempe qui exactè de Tragœdia egregia ac uili, idem quoq; de Epopœia rectè diiudicare poterit. cuius rei ratio eſt. quæcunque enim (inquit) in Epopœia ſunt, inſunt etiã Tragœdiæ; at non contrà.

ANNOTATIONES.

Tragœdiarum partes, aliæ quales, aliæ quantæ, de quibus infra dicetur. de utriſq; autẽ Ariſtotelẽ ſenſiſſe putamus, cùm ait: SIQVIDEM QVAE HEXAMETRORVM SVNT, IN TRAGOEDIA PRORSVS INESSE APPARET: QVAE VERÒ TRAGOEDIAE, IN HIS NON OMNINO. In hac itẽ particula, Epopœiæ nomine propriè utitur. ita autem accepta Epopœia carmini heroico adſtricta eſt. quocirca uox ἐπῶν, pro heroicis carminibus, ut ſupra etiam admonuimus, capi debet.

PARTICVLA .XXXIII.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἑξαμέτρου μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας.

De hexametri igitur imitatione, atque Comœdiæ, poſt dicemus. nunc autem de Tragœdia: cuius eſſentiæ definitionem, ueluti iam enatam ex his quæ dicta ſunt, iterum ſumentes, hanc eſſe dicimus.

EXPLANATIO.

Completo ſermone de Comœdiæ, atque Tragœdiæ origine, ac incremento, ſubiunxit quibusnam rebus Epopœia cum Tragœdia conueniat, & quibus differat. Iis abſolutis, Epopœiæ, ac Comœdiæ conſyderationem ad ſequentia reiiciẽs, nunc de Tragœdia agẽdum eſſe dicit. atque huius ordinis ratio è particula præcedente haberi poteſt. dictum enim eſt, Epopœiæ nullas eſſe partes, quæ itidẽ Tragœdiæ non ſint, quæ tamen aliquas ſibi proprias habet. unde qui rectè inter bonam, & malam Tragœdiã iudicare poterit, is etiã de Epopœia rectum ferre poterit iudicium, ſed non è conuerſo. ſermo igitur de Tragœdia ſermoni de Epopœia præferendus eſt, quoniam perfectè habita Tragœdiæ notitia, in eam quæ Epopœiæ eſt, facilè peruenitur. Cæterùm, ut Philoſophus nos admoneret, quid per Epopœiam intelligat, his eam uerbis deſcripſit, dicens: DE HEXAMETRI IGITVR IMITATIONE. Epopœia igitur Poeſis eſt, quæ hexametro imitatur, de qua infra poſtea dicetur. Nunc uero de Tragœdia dicere proponit, & aggredi definitionem ſtatuit, quæ naturam eius explanet: quam ex iis, quæ de ea ſunt dicta ſuperius, colligit eruditè. Iſthæc autem ſuperius dicta, ex quibus Tragœdiæ definitio colligitur, in particulæ ſequentis commentariis declarabuntur.

Ex hac

ANNOTATIONES.

Ex hac Ariſtotelis particula manifeſtiſsimè patet, Epopœiam ab Ariſtotele „ aliter hic uſurpari, ac operis huius initio fecerit, cùm dixit: Nudis autem ſermo „ nibus, ſiue metris ſolummodo Epopœia utitur, metrorum quidem hactenus, ſi „ ue mixtis aliquibus inter ſe, ſiue generis eiuſdem alicuius. cùm enim eam hic deſcribat, & hexametro metro factam eſſe dicat, ſi uel ſoluta oratione, uel alio carminis genere fiat imitatio, Epopœia, qua de hic agitur, haud appellabitur. Omnibus igitur tum Ariſtotelis, tum aliorum auctorum locis, Epopœiæ nomen imitationẽ ſemper heroico metro factam ſignificat, excepto Poetices Ariſtotelis loco, quem nuper citauimus, in quo cùm nulla uox magis eos exprimere uideretur imitatores, qui ſolo ſermone quomodocunque uterentur, quàm Epopœia, placuit Philoſopho uoce illa aliter uti, quàm ſit hominum uſus.

PARTICVLA .XXXIIII.

Ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι' ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου, καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν,

Tragœdia eſt imitatio actionis illuſtris, abſolutæ, magnitudinem habentis, ſermone ſuaui, ſeparatim ſingulis generibus in partibus agentibus, non per enarrationem, per miſericordiam uerò atque terrorem perturbationes huiuſmodi purgans.

EXPLANATIO.

Hæc eſt Tragœdiæ definitio, cuius genus imitatio eſt: cætera quæ in definitione ponuntur, differentiæ locum habent. Imitationem autem Tragœdiæ genus eſſe, ex operis huius initio conſtat apertè, ubi Philoſophus id commune, in quo Poeſeum ſpecies omnes conueniunt apponens, IMITATIONEM eſſe dixit. Poſito genere, imitatione inquam, ſubiungit: ACTIONIS. nam ſupra uiſum eſt, Tragœdiã agẽtes imitari, quos aut probos, aut improbos eſſe oportere dixit. Tragœdiam uerò ſerias, atque graues actiones imitari demonſtratum eſt, cùm dixit, Sophoclem cum Homero conuenire, quoniã ambo præſtantes homines imitantur. Addit autẽ: ABSOLVTAE, MAGNITVDINEM HABENTIS. ſiquidem eſt declaratum, quomodo Tragœdia fuit aucta, atque perfecta. SERMONE SVAVI. nam dictũ eſt, duas eſſe Poeſeos naturales cauſas, quarũ altera carmen erat. carmen autem ſermonem ſuauem eſſe apertum eſt. addidit: SEPARATIM SINGVLIS GENERIBVS IN PARTIBVS AGENTIBVS. quoniam ſupra dictum eſt, Poeſeum aliquas uti ſimul numero, harmonia, atque metro, ut dithyrambi; alias uerò non ſimul, ſed ſeorſum, ut Tragœdia. NON PER ENARRATIONEM. hanc partem ſuperius expreſsit in tertia Poeſeum differentia, quæ erat, quòd aliquæ Poeſes narrando, aliquæ autem agendo

do imitarentur. igitur, ſi Tragœdia agendo imitatur, non per enarrationem imitationem ſuam exercet. Quam particulam clarius explicans, ponit etiã Tragœdiæ finẽ, & id quo finẽ aſſequitur, dicens: PER MISERICORDIAM VERÒ ATQVE TERROREM PERTVRBATIONES HVIVSMODI PVRGANS: hoc eſt animum liberans à perturbationibus, miſericordiæ & terrori ſimilibus. ſunt uero paſſiones huiuſmodi, animæ concupiſcibilis atque iraſcibilis. Rectè igitur Philoſophus dixit, ſe Tragœdiæ definitionem traditurum, collectam ex iis, quæ antea de ea ſunt dicta. Vidimus hactenus quomodo ex ante dictis Tragœdiæ definitio deſumpta ſit, nũc quoniam particulæ multæ in Tragœdiæ definitione differẽtiæ loco poſitæ ſunt, uidendum eſt, quem illæ uſum in definitione præſtent. Cùm igitur inquit: ACTIONIS ILLVSTRIS: Tragœdiam à Comœdia ſeiungit, quæ leues ac ridiculas actiones exprimit. cùm ait: ABSOLVTAE, MAGNITVDINEM HABENTIS: imperfectam Tragœdiã à perfecta ſeiungit, cuius nunc definitionẽ ponit. aliud autẽ eſt, ſi dicas perfectæ, aliud ſi dicas magnitudinẽ habentis. pulex enim quãquã exiguus ſit: perfectus tamẽ eſt, multa cõtrà magna ſunt, quæ tamẽ ſunt imperfecta: ut pleraque, dum oriuntur, animalia. Duas igitur has conditiones poſtulat Tragœdia, ut imitetur actionem, quæ & perfecta ſit, & magnitudinem habeat. SERMONE SVAVI. hæc pars ſeparat omnes imitationes ſoluto ſermone factas, rerum grauium, abſolutarum, atque magnitudinem habentium. SEPARATIM SINGVLIS GENERIBVS IN PARTIBVS AGENTIBVS. ſeiũgitur hac ratione Tragœdia à dithyrambis, & legibus. NON PER ENARRATIONEM, PER MISERICORDIAM VERO ATQVE TERROREM PERTVRBATIONES EIVSMODI PVRGANS. diſtinguit Tragœdiam ab Epopœia. nam ante declaratum eſt, Epopœiam enarrando, Tragœdiam autem agendo imitari.

ANNOTATIONES.

Ex hac Tragœdiæ definitione quis ſit eiuſdem finis elicitur, qui ſanè nõ eſt animum à terrore ac miſericordia purgare. Tragicas enim actiones (quæ quidem ſcelera ſunt per ignorantiam patrata) ſi ſpectatores in ſcena uideant, miſericordia terroreq; mouentur, ne illud idem ſibi accidat uerentes. Itaque ſi Tragœdia ſpectatores à terrore liberaret, cùm terror ille ſit, ne in id genus flagitia incidant & ipſi, Tragœdia ſceleribus patrandis promptiſſimos homines efficeret: quod prorſus abſurdum eſt. Id præterea, quod aliis ratio, atque cauſa purgandi eſt, ſe ipſum haudquaquam expurgat. alioquin idem in ſe ipſum ageret, & eiuſdem ratione eſſet in actu & potentia: quod prorſus incongruũ eſt. cùm igitur Tragœdia interuentu terroris & miſericordiæ animum à perturbationibus expurget, ſi per perturbationes, terrorem & miſericordiam intelligeremus, ſenſus eſſet, Tragœdia interuentu miſericordiæ & terroris, animum expurgat

à miſericordia & terrore; & ita idem eſſet cauſa ſe ipſum deſtruendi; & terro-
rem miſericordiamq́ inducendo, utraque remoueremus: quod intellectus ca-
pere non poteſt. Non ne & id mirum eſſet, tragicos uelle animam humanam
à terrore & miſericordia expurgare, quibus ſi careret humanum genus, multa
pateretur incommoda? nam ſi miſericordia careremus, quomodo indigenti-
bus opem præſtaremus? longè igitur melius eſt miſericordiæ & terroris inter-
uentu expurgare animum ab Ira, qua tot neces fiunt: ab Auaritia, quæ infini-
torum penè malorum eſt cauſa: à Luxuria, cuius gratia nefandiſsima ſcelera ſæ-
piſsime patrantur. His itaque rationibus haudquaquam dubito, Ariſtotelem
nolle Tragœdiæ finē eſſe animā humanā à terrore miſericordia'ue expurgare;
ſed his uti ad alias perturbationes ab animo remouendas: ex quarū remotione
animus uirtutibus exornatur. nam ira, uerbi gratia, depulſa, ſuccedit manſuetu-
do. expulſa auaritia, inducitur liberalitas. atque ita de cæteris. Vult igitur Ari-
ſtoteles, non, ut perturbationes hæ, terror inquam, & miſericordia, propellan-
tur; ſed huiuſcemodi, id eſt his ſimiles, ira uidelicet, luxuria, & eius generis
aliæ. quæ ideo dicuntur terrori ac miſericordiæ ſimiles, quoniam animum exa
gitant atque perturbant; non minus ira, quàm terror; non minus luxuria,
quàm miſericordia. atque ita de reliquis. Cùm igitur Ariſtotelis uerba ita ſe
habeant: PER MISERICORDIAM VERÒ, ATQVE TERROREM PER-
TVRBATIONES HVIVSMODI PVRGANS: non de terrore, & miſericor
dia purgandis, ſed de perturbationibus huiuſmodi, hoc eſt iis ſimilibus (uti mo
nuimus) intelligenda ſunt. Cæterum, cùm de animi purgatione in calce quo
que librorū Politicorū Ariſtoteles loquatur, quæ eo loco dicuntur, huc transfe
renda putauimus: quoniam non parum ad huius loci intelligentiam conferre
» uidentur. ſunt autem huiuſmodi. Vtendum Muſica dicimus, non utilitatis u-
» nius, at pluriū cauſa, ut diſciplinæ, & purgationis. Quid autem uocemus purga
» tionem, nunc quidem ſimpliciter & ſummatim, rurſus autem in libro de Poeti-
» ca manifeſtius dicemus. Vtendum quoque ad oblectamentum uitæ, ad animi
» remiſsionem, contentioniſq́ ſedationem. Omnibus harmoniis quidem, ſed nō
» eodem utendum modo: uerùm diſciplinæ cauſa, quæ ad mores maximè perti-
» nent, uſurpandæ in audiēdis aliis, qui hanc artem manibus exercent, & agenti
» bus, & concitantibus eſt fruendum. Nam quæ perturbatio uehementer quorū
» dam animos mouet, in animis omnium reperitur, & quantitate differt minore
» atque maiore, ut miſericordia, & metus, atq; etiam furor animi. ſunt enim qui
» capiuntur, & afficiuntur hoc motu. Videmus eos, cùm animum ad ſacrorum
» cultum expiant, idoneumq́ reddunt, ſacris modulationibus, carminibuſq́ ita
» conſtitui, ut ſi medicinam, purgationemq́ reperiſſent: quod idem pati neceſſe
» eſt eos, & qui commiſeratione, & qui metu, & generatim qui aliqua perturba
» tione ſunt affecti, atque alios, quatenus aliquid huiuſmodi ſingulis iniicitur.
» omneſq́ aliqua ex parte purgari, & alleuari cum uoluptate. Hæc Ariſtoteles,
Ex quibus primùm licet perſpicere, eam poeticæ partem, ubi de purgatione ani
morum Ariſtoteles agebat, in hoc libro deſyderari. nam tametſi in Tragœ-
diæ definitione dicatur, interuentu miſericordiæ, & metus, animum à perturba
tionibus expurgari, non tamen apertius hic Ariſtoteles, quàm in libro Poli-
ticorum fecerit, explanat, quid purgationem appellet, ut ibi ſe in de Poeti-
ca libro facturum pollicetur. Aliud quoque animaduertendum eſt, Ariſtote-
lem quidem dicere, Muſices interuentu animum à miſericordia, & metu, ac cæ
teris animi perturbationibus expurgari, atque cum uoluptate alleuari, mini-
mè tamen eum conceſſurum miſericordiam, & metum eorundem etiam in-
teruētu propulſari. Quòd autē interuentu perturbationis alicuius, alia fugetur,
ſenſus teſtatur. ubi enim uehemens eſt ira, ibi nulla miſericordia, & è cōuerſo.

PARTICVLA .XXXV.

Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον, τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλος. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν, τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους

Sermonem ſuauem appello, in quo numerus, harmonia, & melos ineſt: id uerò ſeparatim genere diſtinctum: cùm metro tantùm quædam abſoluantur, quædam rurſum melodia.

EXPLANATIO.

Poſita Tragœdiæ definitione, uoces quaſdam in definitione contentas, quoniam obſcuriuſculæ uidebantur, nunc explanat. At primùm quid ſibi per SVAVEM SERMONEM uelit, declarat, quòd ſcilicet numerum, & harmoniam, & melos habet. per numerum autem atque harmoniam, metrum: per melos uerò, chori cantus intelligit. Et quoniam ſermonis ſuauis ſunt plures ſpecies, ideo ſubiungit quomodo ſpecies illæ in diuerſis Tragœdiæ partibus reperiātur, quaſdam abſolui metro dicens: hoc eſt, in aliqua Tragœdiæ parte ſermonis ſuauitas eſt, metri tantum cauſa, ubi chorus non canit: quædam uerò pars ſuauem ſermonem habet, quoniam accedit cantus.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum, Ariſtotelem per rhythmum & harmoniam, carmen intelligere: per melos, Muſicam, in qua ſermo eſt. nam etſi tres uoces ſint, Rhythmus inquam, Harmonia, & Melos, duo tamen ſolummodo carmen inquam, & Muſicam ſignificant. Id ita eſſe ex ultima huius contextus particula probatur. ibi enim cùm de ſermone ſuaui loquatur, quem bifariā diuidit, in eum qui metrum tantùm habet, & eum qui melos, etiam prima contextus pars duo duntaxat continebit. Quòd autē uerba illa, ID VERÒ SEPARATIM GENERE DISTINCTVM, & quæ ſequuntur, ad ſuauem ſermonem referri debeant, ex uerbis in definitione Tragœdiæ poſitis uidere licet. nam poſt illa uerba, ἡδυσμένῳ λόγῳ, SVAVI SERMONE, ſtatim ſubiunxit, SEPARATIM SINGVLIS GENERIBVS, ſcilicet ſermonis ſuauis, IN PARTIBVS AGENTIBVS. Quæ autem ſint iſta genera ſermonis ſuauis, quæ ſeorſum in Tragœdiæ partibus agant, hic explicat, dicens, alterum eſſe metrum, alterum uerò melos. Quòd uero per Harmoniam, & Rhythmum oporteat carmen intelligere, hinc dignoſci poteſt. cùm enim Philoſophus quid per ſermonem ſuauem intelligat, aperiat, eum eſſe dicit, qui rhythmum, & harmoniam, & melos habet. Aut igitur ſub aliquo definitionis membro, aut ſub nullo metrum clauditur. Quòd quidem ſub nullo, ſanè falſum eſt: quoniam in hac particula explicātur ſolùm particulæ quædam in definitione Tragœdiæ poſitæ. ſed quod in alicuius definitione continetur, id oportet illi ineſſe. Cùm itaque in hac particula de metris fiat mentio, neceſſarium eſt metrum in definitione Tragœdiæ eum comprehendiſſe: quod ſanè præſtitit, cùm inquit, SERMONB SVAVI. Iccirco autem dixit ſermone ſuaui, non autem metro, ut etiam melos includeret. nam etſi carmen ſermo ſuanis ſit, non tamen quiuis ſuauis ſermo carmen tantùm eſt: cùm præter carmen interdum contineat & melos. Si igitur metrum ſub ſuaui ſermo

ne (ut iam oſtenſum eſt) includitur, oportet, ut uel ſub rhythmi, uel harmoniæ uoce claudatur. Si ſub rhythmo, quonam pacto ſermo harmoniam habẽs, à ſermone, in quo melos eſt, diſtinguetur? ſermonem præterea ſuauem in Tragœdia non niſi altero ex duobus modis fieri poſſe declaro. cùm enim in Tragœdia carmina ſint, uel ſine cantu, uel cum cantu, omnem Tragœdiæ ſuauem ſermonem altero prædictorum modorum eſſe neceſſarium eſt. Adde, quòd rhythmus hic nõ is eſſe poteſt, qui motu corporis fit. nam rhythmus, quo de hic agimus, in ſermone deprehenditur. ſuperius item ab Ariſtotele dictum eſt, carmen rhythmi ſpeciem eſſe. Harmoniam præterea hic accipit, non quamcunque, ſed eam, quæ in ſermone eſt. atqui eam in carminibus eſſe omnibus in confeſſo eſt. Per rhythmum igitur, & harmoniam, carmen intelligit: quoniam in carmine utraque reperiuntur. quocirca Philoſophus adiecit illam particulam ET, ante uerbum harmonia (quam Paccius omiſit) ut indicaret primum membrum illic abſolui, ſcilicet hunc in modũ: SERMONEM SVAVEM APPELLO, IN QVO NVMERVS, ET HARMONIA, id eſt carmen, ET MELOS, id eſt & Muſica ineſt. Ex hoc contextu colligitur manifeſtiſſimè, carmen eſſe quid intimum Poeſi, in eiuſq; natura claudi, cùm in definitione, quæ Tragœdiæ naturam declarat, apponatur. De rhythmo uerò, qui corporis motu fit in Tragœdia etiam dicetur.

PARTICVLA .XXXVI.

Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα μελοποιΐα, καὶ λέξις. ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ, λέξιν μὲν, αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν, μελοποιΐαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν.

Quoniam uerò tota imitatio in actione uerſatur, primum quidem apparatum ipſum, partem Tragœdiæ ponere neceſſe eſt, mox melodiam, & dictionem: utpote ex quibus imitationem conficiant. Dictionem appello, illam quidem metrorum compoſitionem: Melodiam, cuius omnino uis per ſe ipſa ſatis apparet.

EXPLANATIO.

Elicit ex iis, quæ in Tragœdiæ definitione ſunt poſita, qualesnam ſint Tragœdiæ partes. ac primò cùm eam non per enuntiationem imitari ſit dictum, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, imitationem in Tragœdia agendo fieri, hinc fit, ut ſpectaculi ornatum, id eſt ſcenæ, hiſtrionumque apparatus, atque ornamenta, Tragœdiæ particulam ſtatuere debeamus. cuius enim generis actiones hiſtriones agendo imitantur, eiuſdem ueſtimenta, cæteraque eorum ornamẽta, ſi actio ueriſimilis uideri debet, illis reſpondeat oportet. Melodia præterea ac DICTIO erunt & ipſæ, Tragœdiæ particulæ: quod demonſtrat, quoniam in iis imitationem efficiunt, id eſt per hæc imitantur. ſi igitur Tragœdia actionis imitatio eſt, & ea, quibus hæc actionis imitatio fit, ipſius partis eſſe oportere, conſtat apertè. Se ipſum autẽ Ariſtoteles declarans, quid per DICTIONEM intelligat, ait, per illam quidẽ

ipſam metrorum compoſitionem ſe intelligere (tragici enim metri cò ſermone, non autem ſoluto imitantur) per Melopœiam uerò id, quod uim omnibus manifeſtam, muſicam inquam uocalem, habet.

ANNOTATIONES.

Partes, quas ex Tragœdiæ definitione colligit Ariſtoteles, ſunt alteræ ex illis, de quibus dixerat in procemio, uidelicet de unoquoque Poeticæ genere partes quales, ac quantas ſe uelle declarare. hoc enim in loco Tragœdiæ partes quales inueſtigat; quæ ſunt ſex, ut uidebimus, Apparatus, Dictio, Melopœia, Mores, Sententia, & Fabula. Verùm cùm qualitas ea ſit, auctore Ariſtotele in Prædicamentis, qua res quales dicuntur, iccirco & ſingulis ſuperius dictarum partiũ, ſi Tragœdiæ ſint partes quales, ipſa qualis denominabitur. Nos igitur clarioris doctrinæ gratia in ſingulis partibus, qua ratione Tragœdia à ſuis partibus dicatur qualis, breui percurremus. Dicitur igitur ab Apparatu, uel regia, uel ſumptuoſa: à Dictione, metrica, elegans, ornata: à Muſica, ſuauis: à Sententia, euidens, grauis, affectibus referta: à Moribus, morata: à Fabula ſimplex, uel perplexa. Ex contextu præterea, Tragœdiam abſque metro eſſe non poſſe, colligi poteſt. nam præter quàm quòd in definitione naturam eius explicáte ponatur ſermo ſuauis, etiam hac in parte ait: DICTIONEM APPELLO METRORVM COMPOSITIONEM. Quoniam in contextu melodiam eſſe dictum eſt, cuius omnino uis per ſe ipſam ſatis patet, ideo hunc in locum nõnulla, quæ ab Ariſtotele in octauo Politicorum libro, de Muſica ſcribuntur, transferenda
" iudicaui, quibus Muſicæ uis quomodo per ſe ipſa appareat, declaratur. Habet
" enim (inquit) Muſica naturalem uoluptatem. unde ſit, ut ſit omnibus ætatibus,
" omnibusq; moribus uſus eius ſuauis, dulcis, atque iucundus. Ex iis Ariſtotelis uerbis uidetur uerbum * πᾶσαν, id eſt omnem, in hoc contextu poſitum legendum eſſe πᾶσιν, hoc eſt omnibus: quoniam, ut loco citato dicitur, Muſica ſuam uim omnibus manifeſtam habet.

PARTICVLA .XXXVII.

Ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος, καὶ τὴν διάνοιαν, διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμὲν ποιάς τινας, πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοιαν, καὶ ἦθος. † καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες.

Sed quoniam actionis imitatio eſt, agiturq; ab agentibus quibusdam, quos tum moribus, tum ſententia eſſe tales omnino oportet, ſicuti quoque & actiones aliquas tales eſſe dicimus: manifeſtum eſt, harum actionum duas eſſe cauſas, ſententiam, & mores: † per quas planè uel uoti compotes, uel minimè compotes omnes fiunt.

EXPLANATIO.

Perſeuerat Philoſophus Tragœdiæ partes inquirere, & quibuſdã in illius definitione poſitis innititur, inter quæ & illud erat, quòd Tragœdia eſſet actionis imitatio. ſed quod agitur (inquit) ab agentibus quibuſdam agitur, quos tum moribus, tum ſententia tales eſſe omnino oportet, hoc eſt morũ quidem ratione probos aut impro-

bos, ratione uerò ſententiæ cogitationiſ'ue, aut iratos, aut triſtes, aut alia aliqua perturbatione affectos. Oſtendit autem, quòd ratione morum & ſententiæ, tales agentes ipſi dicuntur, cùm ait: per hæc enim, & actiones, quales eſſe dicimus. à bonis enim moribus actiones bonæ, à prauis uerò prauæ proueniunt. ita quoque à cogitationibus triſtibus triſtes quoque operationes proficiſcuntur. Quibus ita poſitis, ſermonem abſoluit, qui ob uocem illam QVONIAM, in huiuſce partis initio poſitam pendebat, & ait: MANIFESTVM EST HARVM ACTIONVM DVAS ESSE CAVSAS, SENTENTIAM, ET MORES. Hæc igitur duo humanarum actionum principia ſunt, cogitationes inquam, & mores. erunt quoque Tragœdiæ partes, ſecundum quas omnes agunt, aut non agunt. nam ſicuti mores, & cogitationes cauſæ ſunt, ut operemur; ita quoque cùm abſtinemus ab aliquibus operationibus, quas facere poſſimus, eas tamen non agimus, id in mores, aut cogitationes referemus.

ANNOTATIONES.

† Καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. quæ ita uertit Paccius: † PER QVAS PLANE VEL VOTI COMPOTES, VEL MINIME COMPOTES OMNES FIVNT. Mihi tamen uidetur, ſi uerba græca ita intelligantur, ut Paccius intellexit, haud benè cum ſuperioribus cohærere. nam quid uoti compos, atque eius contrarium ſibi uelit, facilè ſatis intelligitur. quo autem modo, huic Ariſtotelis inſtituto ea uerba reſpondeát, haud quaquam patet. iccirco uerbum τυγχάνω, quoniam bellè cum aliis accommodatur, ſubintelligendum putarem πράττοντες: ut integra lectio ſit, πράττοντες τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ſic enim omnia in eundem ſcopum reſpiciunt. uult enim Philoſophus duas in hoc contextu inueſtigare Tragœdiæ partes, mores ſcilicet, & ſententiam. quas cùm dixiſſet, eſſe actionum cauſas, ſubiungit, quòd ſunt item cauſæ hominibus tum agendi, tum non agendi. Quòd ſi hoc non placet, dicemus, ut Paccius, homines fieri uoti compotes, cùm opera faciunt, moribus aut ſentẽtiis ſuis congruentia. quòd ſi ſecus eueniat, non fiunt uoti compotes.

PARTICVLA .XXXVIII.

Ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. τὰ δὲ ἤθη, καθ' ὃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας. διάνοιαν δὲ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην.

Ad hæc actionis imitatio fabula eſt. Fabulam uerò rerum ipſam compoſitionem appello: Mores, ſecundum quos agentes tales eſſe dicimus: Sententiam, ex quocunque dicentes uel aliquid declarant, uel mentem propriam aperiunt.

EXPLANATIO.

5 Cùm in particula præcedente duas Tragœdiæ partes, mores inquam, & ſentẽtiam, ex parte agentium Philoſophus inueſtigauerit,

nunc ex ipſa actione aliam indagat; dicitque fabulam actionis ipſius expreſsionem, aut imitationem eſſe: idque probat dicens, quid uox fabula ſignificet, nempe rerum ſeriem, compoſitionem'ue, qua actiones extra ſcenam factas imitatur. Et quia de moribus, ac ſententia mentionem fecerat, quid per utraque intelligat, ſubiungit dicens: MORES, SECVNDVM QVOS AGENTES TALES ESSE DICIMVS: hoc eſt bonos, aut malos. Addit deinde quid per ſententiam intelligat, atque ita dicit: SENTENTIAM, EX QVOCVNQVE DICENTES, VEL ALIQVID DECLARANT, VEL MENTEM PROPRIAM APERIVNT. Senſus eſt: διάνοια, ſiue ſententia in his eſt, in quibus qui loquitur aliquid probat, uel ſententiam enuntiat: ut infra clarius apparebit.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum eſt, tria eſſe, quæ in huius operis initio imitatores imitari dixit, Actiones uidelicet, Mores, & Animi perturbationes. quod etiam ſenſu cõprobatur. in Tragœdiis enim, ut patet, tria hæc quæ recẽſuimus, imitamur. Cùm igitur Ariſtoteles nihil de perturbationibus hac in parte dicat, in qua de rebus agit quas imitamur, ſub ſententia perturbationes comprehendi neceſſe eſt. Dubitaret meritò quiſpiam, quoniam in contextu proximè huic dicto dicebat Ariſtoteles, agentes tales dici, & ſecundum mores, & ſecundum ſententiam: & declarans deinde hac in particula, quid per mores intelligat, mores (inquit) appello, ſecundum quos agẽtes tales eſſe dicimus: ſubiungens poſtea de ſententia, non dicit, quomodo ſecundum eam agentes tales dicimus. Cui dubitationi ſic reſpondendum cenſeo: nempe per mores, & ſententiam tales homines uocari: at per mores, ſimpliciter abſoluteq́; ut auaros, uel liberales. cùm enim mores fixi ſint, nulla nos capere debet admiratio, ſi ab eis ſimpliciter nominamur. at ſententia, quanquam & ipſa nomen imponat (dicimus enim iratum hominẽ, & actionem iracundiæ plenam) id tamen nõ abſolutè ſimpliciterq́; dicitur, ſed ad certum ac ſtatutum tempus. Quocirca, ut ſententiam à moribus ſeiungeret, inquit, ſecundum mores homines tales dici: id quod de ſententia noluit dicere: ſed ſententia expreſſa uoluntas eſt. uoces enim, ut primo de Interpretatione libro dicitur, notæ ſunt earum rerum, quas animo concipimus. Dictio præterea & ſententia quomodo inter ſe differant, ſatis apertum eſt. de figuris enim dictionum ac ſententiarum rhetores omnes tractauere. nos tamen nunc dicimus, dictionem à ſententia differre, eo ſanè modo, quo interpretatio à re, cuius eſt interpretatio, differre uidetur. uoces enim ſunt ueluti ſenſuum, & ſententiarum interpretes. Mirabitur fortè quiſpiam, cur Ariſtoteles, cùm apparatum, atque melopœiam inter ſex partes Tragœdiæ qualitatem ſpectantes retulerit, & de cæteris quid per unamquanque intelligi debeat explicuerit, nil tamen huiuſmodi neque de apparatu, neque de melopœia in medium attulerit. Sed Ariſtotelis plures conſilii cauſas afferre poſſumus. In primis enim, quid per apparatum, atque melopœiam intelligendum ſit, cùm ſatis nota ſint, non erat opus declarare. deinde, etſi apparatu utatur poeta, illius tamen auctor non eſt, ſed aliunde mutuatur. quamobrem infra de ornatu dicet, eum ad choragum ſpectare. De Muſica uerò dicere poſſumus, de ea tunc dixiſſe quid eſſet, cũ eam habere uim omnibus manifeſtam affirmauit.

λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. Vox * τοῦτον ſi ita legatur, nullum mihi congruum ſenſum habere uidetur: quare, aut τούτων aut τοῦτο, legendum eſſe arbitror. τὰ δὲ ἤθη, καθ' ὃ ποιούς τινας εἶναι φαμὲν τοὺς πράττοντας. ita paſſim legitur, ſed me iudice legendum eſt, τὰ δὲ ἤθη * καθ' ἃ ποιούς τινας, & quæ ſequuntur. in particula enim præcedente dicebat Philoſophus οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος. quæ uerba, cùm his correſpondeant, ſatis apertè uideri potest, rectè nos errorem expurgaſſe.

PARTICVLA .XXXIX.

Ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιία. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν. ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν. ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία. καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.

Neceſſe eſt igitur cuiuslibet Tragœdiæ ſex eſſe partes, ſecundum quas talis eſſe nuncupetur. Hæ uerò ſunt, fabula, mores, dictio, ſententia, apparatus, melodia. Quarum duæ ad ea pertinent, quibus imitantur: una tantùm ad id, quo pacto imitantur: cæteræ uerò tres ad ea, quæ imitantur: præter has nulla. His itaque illorum non pauci partibus (ut ſic dixerim) utuntur. etenim & apparatum totum ipſum continet, mores uidelicet, fabulam, dictionem, melodiam, ſententiamq́ue ſimiliter.

EXPLANATIO.

Colligit ex ſuperioribus Tragœdiæ partes ad eius qualitatem ſpectantes: quas ſanè ſex eſſe dicit, & eas enumerat. Ait autem: NECESSE EST IGITVR CVIVSLIBET TRAGOEDIAE SEX ESSE PARTES: non ut numerũ hunc è præcedentibus rectè probatum oſtenderet, ſed quoniam id probaturus eſt. Adiecit autem iuxta partes has, Tragœdiam talem dici, ut à partibus quantis has ſepararet. Volens autem Philoſophus ſex tantum partes eſſe, quæ ad qualitatem Poeſis ſpectant, oſtendere, primò eas enumerat, dicens: HAE VERÒ SVNT, FABVLA, MORES, DICTIO, SENTENTIA, APPARATVS, MELODIA. QVARVM DVAE AD EA PERTINENT, QVIBVS IMITAMVR: melopœia ſcilicet & Dictio: VNA TANTVM AD ID, QVO PACTO IMITAMVR: ſcilicet apparatus: CAETERAE VERÒ TRES AD EA, QVAE IMITAMVR: hoc eſt fabula, mores, ſententia. ſubiungit: ET PRAETER HAS NVLLA: hoc eſt præter hæc tria, quibus ſcilicet imitamur, quæ imitamur, & quõ, ad quæ abſoluẽda ſex enumeratæ partes cõcurrũt, nihil aliud ad Tragœdiæ qualitatẽ pertinens excogitare licet. Infert poſtea Ariſtoteles ex probatis; HIS ITAQVAE ILLORVM NON PAVCI PARTIBVS (VT SIC DIXERIM) VTVNTVR: cùm nũc ſpecies Ariſtoteles uocet, quæ tamen partes ſunt, ideo adiecit: VT SIC DIXERIM

RIM: quoniam impropria uidebatur locutio: uel quoniam dixit, utũtur: nam propriè formarum uſus non eſt, ſed corporum. Plurimos autem agentes illis uti cõfirmat. drama enim omne, hoc eſt omnis actio in ſcena expreſſa, illis omnibus æque conſtat, hoc eſt, æque indiget, Apparatu, Moribus, Fabula, Dictione, cantu, & ſententia. ſi igitur actio his indiget, mirum uideri non debet, ſi agentium non pauci his partibus utuntur.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Ariſtotelem, cùm inquit, quibus enim imitamur, duæ partes
„ ſunt, melopœiam, & dictionem intelligere. dixerat enim ſuperius, ἔπειτα μελο-
„ ποιΐα καὶ λέξις. ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. hoc eſt, poſtea melopœia, & di-
„ ctio. in his enim faciunt imitationẽ. imitationẽ autẽ tribus cõſtare ab Ariſtotele operis huius initio dictũ eſt, quibus uidelicet, quæ, & quomodo. Declarãs præterea, quibus fieret imitatio, dixit ſermone, harmonia, numero. cùm igitur etiã hic repetat illa tria, quibus ſcilicet, quæ, & quomodo, ſub uoce QVIBVS, Dictionem contineri neceſſe eſt; quæ idem eſt, quod ſermo: item & Harmoniam. Quòd autem apparatus ad imitandi modum pertineat, hinc licet intueri. cùm ueſtibus, perſonis, cæteriſq; ornamentis, & ſcena indigeant hiſtriones, quoniam imitantur agendo, igitur Apparatus ſpectat ad imitandi modum, quem per hãc uocem QVOMODO, Philoſophus intellexit: ſub qua partem unam duntaxat contineri uoluit. Tria demũ eſſe dicit, quæ imitamur, quæ ſub hac uoce QVAE, contineri aſſeruit: ea autem eſſe Fabulam, Mores, & ſententiam, ex iis, quæ ab Ariſtotele libri huius initio ſunt dicta, facilè patet. res enìm enumerans, quas imitamur, actiones, inquit, mores, & perturbationes. atqui fabula actionis imitatio eſt: conſtat enim ex actionibus, quæ ſunt omnino ſimiles actibus, quos homines peregerunt, quos nimirum hiſtriones imitantur: fabula itaque pertinet ad res, quas imitamur. moribus item, ac ſententiis fictis mores, ac ſententias ueras hiſtriones imitantur. Hæc igitur tria ſpectant ad ea, quæ nos imitamur. hæc uerò comprehendit ſub hac uoce QVAE. τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως. Verba hæc ita paſſim leguntur, latinè autem ad uerbum ita uerti debent. HIS ITAQVE NON PAVCI ILLORVM (VT SIC DIXERIM) VTVNTVR FORMIS. ETENIM APPARATVS HABET OMNE, ET MOREM, ET FABVLAM, ET DICTIONEM, ET MELODIAM, ET SENTENTIAM SIMILITER. At ſi in hac uerborũ ſerie nullũ eſt mendum, fateor hunc me locum non intelligere. nam uel rationem Ariſtotelem afferre uolumus, cùm ait: ETENIM APPARATVS HABET OMNE, & quæ ſequuntur, illius partis, cur ſex tantùm ſunt partes quales: & hoc dici non poteſt; quia id iam eſt abſolutum, cùm dixit, tria tantum eſſe, quæ ad omnem imitationem requiruntur, res ſcilicet quas imitamur, modum imitãdi, & quibus imitamur, ſub quibus ſex illæ partes continentur: uel horum uerborum: HIS ITAQVE ILLORVM NON PAVCI PARTIBVS (VT SIC DIXERIM) VTVNTVR: quod neque dici poteſt. nam præter quàm quòd hæc ratio eſt inepta, diceret Ariſtoteles, apparatum habere dictionem, ſententiam, mores, fabulam, & melodiam: quo nihil abſurdius. nam ſecundum nullum huius uerbi ἔχω, id eſt habeo, ſignificatum, unquam hoc loquendi modo uteremur. apparatus ἔχει λέξιν, διάνοιαν, id eſt habet dictionem, ſententiam, & quæ ſequuntur. Quì igitur fieri poteſt, ut apparatus, qui nihil horum habet, ab Ariſtotele dicatur omnia habere? cùm præſertim addat uocem SIMILITER. Præterea, ſi Ariſtoteli propopoſitũ

eſſet

eſſet dicere, apparatum habere mores, fabulam, dictionem, melodiam, & ſententiam ſimiliter, non uſus eſſet uerbo πᾶν, id eſt omne, numeri unius, ſed πάντα, id eſt omnia, numeri plurium. Hæc ſanè diximus, ut quanam ratione uerba caſtiganda putemus, omnes intelligerent. Arbitror itaque non ὄψις, ſed ὄψιν legendum: quod mendũ haud difficulter incidere potuiſſe omnes intelligũt. ſed quò uerborum horum, ὄψις, & ὄψιν, uicinitas finitima ſimilisq; magis eſt, eò me Hercle ſenſus, qui ex alterutra elicitur, diſtans magis, ac diuerſus eſt. Tria comperi exemplaria, in quibus ὄψιν, & non ὄψις legebatur, ſed ὄψιν erat in margine: nec eadem manu, qua liber exaratus erat, illa uox erat deſcripta. Quo fit, ut exiſtimem eos, qui ὄψιν ſcripſere, nõ quòd exemplar, in quo ὄψιν legeretur, habuerint, ſed ratione duce in eam ſententiam deueniſſe, ut literam omnino caſtigandam putarint: quorum ego iudicium magnopere commendo. Vt igitur in eo loco, ubi poſtulat neceſsitas, id eſt ubi res difficultatem habet, inſiſtamus, uerba ſupra poſita explicabimus, & explicationis noſtræ cauſam afferemus. Primùm igitur, cùm Ariſtoteles ait, τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, hoc eſt, HIS ITAQVE ILLORVM NON PAVCI, ſi de Poetis hæc uerba intelligantur, ut ſenſus ſit, ipſorum poetarum non pauci his, ſcilicet enumeratis utuntur, uidetur hæc explanatio ſuſpecta: quoniam ſuperius in tota hac parte, in qua Tragœdiæ partes quales inueſtigat, nullam Philoſophus de tragicis poetis mentionem fecit; infra uerò poetas multos Tragœdias ſine moribus componere dicit. Verùm cùm paulo ſuperius in Ariſtotele ita legatur: SED QVONIAM ACTIONIS IMITATIO EST, AGITVRQVE AB AGENTIBVS QVIBVSDAM, QVOS TVM MORIBVS, TVM SENTENTIA TALES OMNINO ESSE OPORTET, putauimus ſuppleri debere AGENTIVM: ut ſenſus ſit, ipſorum agentium non pauci ſex illis enumeratis partibus utuntur. rationem autem huius reddit (ſecundum noſtram correctionem) dicens: ASPECTVM ENIM HABET OMNE, ſcilicet drama, & morem, & dictionem, & melodiam, & ſententiam ſimiliter: paulò enim ſuperius probauit, agentes dici tales per mores, & ſententiam, quoniam & actiones dicuntur tales. Verba Ariſtotelis hæc ſunt. QVONIAM VERÒ IMITATIO EST ACTIONIS, AGITVRQVE AB AGENTIBVS QVIBVSDAM, QVOS TVM MORIBVS, TVM SENTENTIA TALES ESSE OPORTET, PER HAEC ENIM ET ACTIONES TALES ESSE DICIMVS. ſenſus eſt, quoniam omnis imitatio, quæ agendo fit, ſimiliter ſua natura reſpicit omnes illas ſex partes ſupradictas; ideo fit, ut non pauci agentium illis ſex enumeratis partibus utantur. Quòd autem illi uoci πᾶν, iure δρᾶμα ſuppleatur, patet. hic enim agitur de Tragœdia, quæ dramatica eſt actio. quælibet enim Tragœdia illas itidem ſex enumeratas partes habet, ſi Tragœdia, quatenus ab hiſtrionibus exprimitur, conſyderetur. Pluribus hac in parte egi, ut cæteris ſaltem inueniendæ ueritatis occaſionem præberem. Aduertendum, quòd ſi uox illa πᾶν, uertatur TOTVM, non uidetur congruere, nec aptari poſſe partibus illis ſex ſuperius enumeratis: nam totum non dicitur de quantitate diſcreta: enumeratis enim ſex hominibus, non dicimus toti interfuerunt. ſi uerò πᾶν itidem hic ualet, quod OMNE, minus illis partibus hoc uerbum conueniet; cùm de quopiam habente plura non dicatur, ut ſuperius dictum eſt, quòd habet omne, ſed omnia. Vox præterea illa, ὡσαύτως, quã Paccius uertit SIMILITER, non eſt negligenda. non enim eſt hoc in more atque inſtituto Ariſtotelis poſitum, uerba temere proferre. ſignificat autem, quòd licet plura ſint Tragœdiarum genera, æque tamen, ut in ſcena aguntur, ſex enumeratis utuntur. Siquis uerba, quæ hic paſsim leguntur, tueri ſciat, is non ut inimicus, ſed ut amicus uincat.

PARTICVLA .XL.

Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ κακοδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστί, καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις ἐστίν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοί τινες, κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντίον· οὐκοῦν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσονται, πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ πράγματα, καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας. τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. ἄνευ μὲν γὰρ πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία. ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ᾽ ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων, ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί, καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν. ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθῶν ἠθογράφος, ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος.

Horum uerò maximum eſt, rerum conſtitutio: cùm non hominum imitatio ſit Tragœdia, ſed actionis, atque uitæ, tum felicitatis, infelicitatis'ue. Quippe felicitas ab actione pendet: finisq; ipſe actio quædam eſt, non qualitas. Aliqui uerò per mores fiunt tales: at per ipſas actiones, ſanè felices uel infelices. Non ergo ut imitētur mores, in actione uerſantur: ſed per actiones mores complectuntur. Quapropter actiones, & fabula, Tragœdiæ finis eſſe dicuntur. Omnium autem maximum finis eſt. etenim ſine actione Tragœdia quidem fieri non poteſt: ſine moribus poteſt: ſiquidem iuniorum non paucæ morum expertes inueniuntur. Tum poetarum plerique tales omnino ſunt: ut etiam ex pictoribus Zeuxim à Polygnoto differre dicimus. Polygnotus enim morum optimus expreſſor fuit: contra Zeuxidis pictura mores minimè referre uidebatur.

EXPLANATIO.

Enumeratis Tragœdiæ partibus, ad eius qualitatem ſpectantibus, ex ipſis, quænam omnium ſit maxima, atque in primis neceſſaria, nunc oſtendit. ea autem fabula eſt. nam fabulam eſſe ipſam rerum conſtitutionem ſuperius Ariſtoteles affirmauit. Quòd autem hæc omnium reliquarum partium ſit maxima, demonſtrat; quoniam Tragœdia, non hominum, ſed actionum eſt imitatio. ATQVE VITAE. pro eodē ponitur, ſed clarioris doctrinæ gratia hoc addidit: βίος enim propriè dicitur de animantibus ratione utentibus. exponemus igitur ATQVE VITAE, hoc eſt actionum ab intellectu, & uoluntate prouenientiū. Subiungit autem TVM FELICITATIS, INFELICITATIS'VE, ſupple tu, Tragœdia eſt imitatio. idq́ue probat, quoniam felicitas in actione eſt, finisq́ue uitæ humanæ actio quædam eſt, non qualitas: hoc eſt, nec habitus, nec mores in anima exiſtentes felicitas eſt, ſed actio quædam recte rationi conformis. ſunt autē ſecundū mores, tales, ſecūdū uerò actiones, felices, aut infelices. Cùm igitur Tragœdia ſit humanæ uitæ imitatio, felicitatisq́ue & in-

felicitatis,

felicitatis,et felicitas in actione cõſiſtat,humanæq́; uitæ finis ſit actio, ſed non qualitas,hinc fit,ut id,quod in Tragœdia maximũ eſt,ſit fabula,ſiue ipſarum rerum conſtitutio, id eſt ipſa actio. nam fabula nihil aliud eſt quàm ipſa actio. ab ipſis autem habitibus, ac moribus tales homines uocantur: puta ſobrii,iuſti,liberales. à uitiis uerò,guloſi, libidinoſi,& huiuſmodi.ab operationibus uerò,quæ ab hiſce habitibus,ac moribus prodeunt,felices,aut infelices nuncupantur: felices, ſi ſecundum uirtutem; infelices autem, ſi flagitioſa operantur. Non igitur agunt, ut mores imitentur (nam perfectius ſpectaret ac tenderet ad id, quod eſt imperfectius) ſed propter actiones mores complectuntur, hoc eſt, mores in gratiam actionis exprimunt. hinc fit, quòd res,& fabula (idem enim ſunt) Tragœdiæ fines poni debent. ſed finis omnium,quæ finem antecedunt,maximũ eſt: fabula igitur in Poeſi cæteris partibus dignior eſt. Probat præterea alia ratione fabulam moribus eſſe præferendam. nam ſine actione, hoc eſt ſine fabula, nunquam Tragœdia fiet: quæ tamen abſque moribus fiet. quod teſtimonio quorundam tragicorum iuniorum confirmat, quorum Tragœdiæ morum expertes ſunt, hoc eſt,in eis perſonarum mores non exprimuntur, quarum imitantur actiones. TVM POETARVM PLERIQVE TALES. Per poetas intelligit etiam artifices,ut pictores. nam ſubiungit:ut etiam ex pictoribus Zeuxim à Polygnoto differre dicimus. Polygnotus enim morum optimus expreſſor fuit:contrà Zeuxidis pictura mores minime referre uidebatur.

ANNOTATIONES.

Sciendum,Ariſtotelem hic de felicitate loqui,quæ in actione uerſatur.uerùm quoniam alia eſt felicitas,quæ in contemplatione conſiſtit,de hac nunc non intelligit, de utriſque tamen in decimo Ethicorum libro abundè pertractauit. Felicitatem autem rudi, & pingui definitione Philoſophus in primo de Rhetorica libro deſcripſit. ſit igitur (inquit) felicitatis definitio hæc.
„ Proſperitas cum
„ uirtute coniuncta.Vel fortunata rerum cum uirtute adminiſtratio, actio'ue.Vel
„ ratio per ſe ſufficiens ab bene uiuendum. Vel uita pleniſsima uoluptatis, ſum-
„ ma ſecuritate,& præſidio nixa.Vel abundantia copiarum,& abſolutiſsima inco
„ lumitas corporis cum poteſtate huiuſmodi,atque ui,quæ ad paranda illa, & cõ
„ ſeruanda ſufficiat.

Tot autem ab Ariſtotele ponuntur felicitatis deſcriptiones; quanquam ab eo in decimo Ethicorum nõ probentur:quoniam utcunque de felicitate dicatur,nihil refert ad rhetoris propoſitum. ſemper enim ratio ſuadẽdi ex iis debet eſſe conſtituta,quæ ad felicitatem pertinent. Ratio, qua fabulã in Tragœdia docet Ariſtoteles eſſe quiddam ipſis moribus præſtantius, loco illi topico innititur:
„ Ex duobus,quod eſt fini propinquius, id altero dignius &
„ potius eligendum eſt:

de quo tertio Topicorum libro, & primo de Rhetorica Philoſophus meminit. Habemus ex hoc cõtextu,pictores uocari poetas, & qua ratione pictores poetæ,id eſt factores(ut ita dicam) dicuntur.Pari modo cæteri omnes artifices poetæ nomine uocabuntur. cuius ſententiæ Platonem extitiſſe

huius

huius operis initio apertiſsimè uerbis eius oſtendimus. Τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάν-
των * ἐστιν. ἄνευ μὲν * γὰρ πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία. in quibuſdã codicibus loco
uocis ἐστιν, legitur ἔτι, & uerbum γὰρ deeſt. Hancq́ lectionem ſecutus eſt Geor-
gius Valla. ita enim hunc locum uertit. At finis omnium quiddam maximum.
rurſus citra actionem non fuerit Tragœdia. Hæc autem lectio mihi probatur.
nam cùm Philoſophus intuliſſet, fabulam Tragœdiæ finem eſſe, ſtatim ſubiun-
xit: finis uerò omnium maximum: quod probatione non eget. omnes enim
finem eſſe maximum eorum, quæ ipſum antecedũt fatentur. Si igitur uerba græ
ca, ut in uulgatis græcis codicibus reperiuntur, hoc in loco legantur, probabit
Ariſtoteles id, quod eſt manifeſtum, quodq́ nulla indiget probatione: ægreq́
probatio illa illi parti poterit accommodari, qua dicitur, finem eſſe omnium
maximũ. Si uerò uelimus, cùm Ariſtoteles dicit: ETENIM SINE ACTIONE,
& quæ ſequuntur, probare fabulam Tragœdiæ finem eſſe, id magis rationi qua
drare uidetur. nec tamen perfectè quadrat, ut ueritas facere ſolet. & particula
interiecta, quæ ita habet: OMNIVM AVTEM MAXIMVM FINIS EST: in
cauſa eſt, ut difficilius hanc rationis cauſam in ſuperiorem partem referamus.
quare hac in parte aliam eſſe rationem puto, & legendum ἔτι, id eſt præterea, lo-
co ἐστὶ quod ſignificat eſt. Prima autem ratio eſt, quòd fabula ſit moribus præ-
ferenda, quia Tragœdiæ finis eſt: finis uerò omnium maximum. Secunda ra-
tio eſt, quia Tragœdia non ſine fabula, ſed tamen ſine moribus fieri poteſt.
Πολύγνωτος ἀγαθῶν ἠθογράφος. forte melius, ſi non ἀγαθῶν, ſed * ἀγαθὸς legeretur:
quam lectionem ſecutus eſt Paccius. ſi tamen hic nullum uitium ſubſit, dicẽ-
dum eſt, Ariſtotelem ἀγαθῶν dixiſſe, memorem eorum, quæ in octauo Politico-
rũ ſcripſerat de Polygnoto: quæ in modũ hũc ſe habent. Magni refert, quæ ſi-
„ mulachra contemplere. Pueri, non Paſonis, ſed Polygnoti, & ſiquis alius pictor,
„ aut ſtatuarius depingit mores, imagines, & ſigna debent intueri. Duo Ariſto
„ telis problemata decimæ nonæ particulæ in hunc locũ transferẽda putaui, quæ
„ modo quodam his contradicere uidentur. ſic autem ſe habent. Cur inter om-
„ nia, quæ ſenſum patiuntur, ſolùm id mores obtinet, quod obuiam auribus eſſe
„ poteſt? nã etſi quid ſine ſermone modulantur, mores tamen præ ſe ipſa modu-
„ latio fert, quos non color, non odor, non ſapor gerere poteſt. An, quòd motum
„ ſolum hoc obtinet: nõ dico, quem ſtrepitus reddit: talis enim uel cæteris adeſt,
„ quippe cùm etiam color noſtrum mouere aſpectum poſsit: ſed eum intelligi
„ uolo, quem genus id ſtrepitus ſubſequentem ſentimus. hic enim ſimilitudinẽ
„ gerit, tum in numeris, tum in ſonorum ordine acutorum, & grauium: non in
„ mixtione, quod eſſe in cæteris ſenſibilibus non poteſt. atqui motum eiuſmodi
„ ſibi actio uendicat, quæ morum index procul dubio eſt. Hæc Ariſtoteles in uige
„ ſimo ſeptimo probl. decimæ nonæ particulæ. In uigeſimo nono uero eiuſdẽ par
ticulæ, inquit. Cur numeri muſici, & modi, qui uoces ſunt, moribus ſimiles ſe ſe
„ exhibent: ſapores uero, aut colores, aut odores nullam huiuſmodi ſimilitudi-
„ nem gerunt? An, quòd numeri muſici, & moduli motibus continentur, quo
„ modo etiam actiones. At omnis efficientia, moralis res eſt, moresq́ condere po
„ teſt. ſapores uero, & colores hoc idem æquè cõficere non queunt. Ex his duo
„ bus problematibus dicẽdum uidetur, quòd in Pictura mores eſſe non debeant:
quoniam colores non præſeferunt mores. Dicere poſſumus, Ariſtotelem in pro
blematibus de ſenſibilibus tantum propriis meminiſſe, quorum nullum, exce-
pto ſono, mores continet. at Pictura non ſolùm coloribus, uerùm etiam lineis
conſtat; quæ ſigna morum eſſe poſſunt: nam lineis motus etiam corporis ex-
primunt pictores. Nil igitur mirum, ſi in picturis aliquas moratas, aliquas ue
rò morum expertes eſſe dicimus.

PARTICVLA .XLI.

Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει, ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον * ἠ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον, καὶ σύστασιν πραγμάτων.

Si quis præterea ordine moratos ſermones, dictiones, ſententiasq; bene formatas afferat, non quidem penitus negocium, quod eſt ipſius Tragœdiæ proprium, aſſequitur. id quod illa Tragœdia multò melius præſtiterit, quæ talibus utetur, perinde ac ſecundo loco neceſſarijs: cùm iam fabulam rerumq; contextum habuerit.

EXPLANATIO.

Aliam affert rationem, qua Tragœdiæ fabulam non moribus tantum ſeorſum ſumptis eſſe præferendam oſtendit, uerùm etiam ſi eis acceſſerint tum dictiones, tum ſententiæ bene confectæ. Nam ſi quis (ait) ſermones moratos, dictiones, ſententiasque bene formatas afferat, id non efficiet, quod eſt Tragœdiæ negocium, hoc eſt officium. Officium uerò Tragœdiæ, ut ex eius definitione patet, eſt humanum animum à perturbationibus expurgare: quibus extruſis tranquilli, ac ſeipſis meliores homines euadunt. ſed multo magis id faciet Tragœdia, quæ his tenuiter utetur, habuerit autem fabulam & rerum contextum: quod idem eſt cum fabula, ſed explicationis gratia additum eſt.

ANNOTATIONES.

* Ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία. In multis codicibus excuſis uox ἠ alio modo ſcribitur, cum tenui, & tono graui. ita in codice Aldi, & in multis aliis. quæ ſanè lectio prorſus abſurda eſt. irrepſit igitur in hanc partem peccatum, quod tamen ita euidens eſt, ut uel modicæ eruditionis uir illud deprehendere poſsit. perſtitit tamen uſque ad noſtra tempora, quod multo magis obſcurioribus rebus accidiſſe credendum eſt. Sed quorſum hæc? ut ſcilicet nullus miretur, ſi & ſequẽtem uocẽ * καταδεεστέροις, caſtigandam exiſtimẽ. quoniam, niſi uerba peruertere uelimus, ſenſus nullus, qui propoſito conducat, elici poteſt. at ſi legatur καταδεεστέρως, lectio erit ita plana, ut nulla indigeat explicatione. aduerbia enim, quoniam uerba reſpiciunt, eadem etiam limitant. Sed cùm Paccius non admodum fideliter, ſaltem quò ad Ariſtotelis uerba pertinet, uerterit, ideo nos ea latina faciemus. ita autem ſe habẽt græcè: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέρως τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων. quæ latinè ita ſonant. SED MVLTO MAGIS TRAGOEDIA, QVAE HIS VTITVR TENVITER, HABENS AVTEM FABVLAM, ET RERVM CONTEXTVM. De moribus, & ſententia, cùm paulo inferius loquatur Philoſophus, & nos eo loco de eiſdem dicemus.

PARTICVLA .XLII.

Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστίν, αἵ τε περιπέτειαι, καὶ ἀναγνωρίσεις. ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει,

καὶ τοῖς

καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον, καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες.

Ad hæc, quibus maximè mortalium animos Tragœdia delectat, Fabulæ quidem partes peripetiæ, id eſt, euentus in contrarium, & agnitiones ſunt. Eius prætereà rei ſignum eſt, quòd qui conficere aggrediuntur, † exactum illud non ante queunt dictione, atque moribus attingere, quàm actiones cõſtituerint. id quod ueteres poetarum fermè omnes facere cõſueuerũt.

EXPLANATIO.

Idem, quod in præcedentibus erat propoſitum, noua ratione confirmans, nũc perſequitur, cùm inquit, quòd fabulæ partes, Peripetia & Agnitio, ea ſint, quibus Tragœdia plurimùm delectat. ſed quod plurimùm delectat, præcipuum in Tragœdia locum obtinere cõſentaneum uidetur. nam,

Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poetæ.

Fabula igitur cæteris Tragœdiæ partibus præſtat. cuius partes ſunt Peripetia, & Agnitiones. Dicitur Peripetia, cũ perſonæ, quas introducimus, oppoſitum propriæ ſententiæ nanciſcuntur: Agnitiones uerò, cùm res prius ignota poſtea innoteſcit. Signum quoque ad eiuſdem aſſertionem rei, tum efficax, tum manifeſtum affert. illud (inquit) in Tragœdia ueriſimile eſt eſſe præcipuum, quod maiore labore tragici poetæ minus aſſequuntur: ſed hi promptius orationis fucos aſſequuntur, & mores exactè referunt, quàm rerum conſtitutionem rectè poſſint contexere. quo quidem ſigno probè, quod uolumus indicatur. Id autem ita eſſe, ueterum tragicorum teſtimonio confirmat, qui magis in cæteris Tragœdiæ partibus, quàm in fabulæ conſtitutione excelluerunt.

ANNOTATIONES.

Cùm Poeſeos propriũ ſit, & iuuare, & delectare, actionemq́, uel fabulá, quoniam ſcilicet opus Tragœdiæ præſtet, quæ nimirum animum à perturbationibus expurgat, iuuare oſtenderit, eandem quoque præ cæteris partibus miram delectationem hominibus afferre hac in particula docet. Peripetia ab Agnitione differt, quòd in Peripetia perſonæ notæ ſunt, euentus tamen in contrarium & inſperati contingunt: Agnitio uerò, quæ & unius & plurium (ut infra patebit) eſſe poteſt, ratione ignotarum perſonarum fit. Dictũ eſt, fabulá ratione partiũ ſuarum, Peripetiæ inquá, & Agnitionis ſummopere ſpectatores afficere uoluptate. id cur eueniat, nunc inſpiciendum eſt. Scribit Ariſtoteles in ea primi de Rhetorica parte, in qua de iis agit, quæ uoluptatem afferunt, quòd addiſcere, atque admirari iucundum eſt. Cuius dicti rationem ſubiungit. nam in admiratione diſcendi etiam deſyderium continetur: quapropter quod admirabile eſt, ſolet etiam deſyderari, atque optari. diſcere uerò eſt naturæ perfectionem, ac numeros aſſequi. at cùm in Peripetiis, & Agnitionibus tum diſcere, tum admirari contingat, haudquaquam dubium, quin ex iis maxima uoluptas capiatur. Sed hic emergit pulcherrima difficultas. neque enim uerum uidetur in Trago-

 dia

dia ratione fabulæ potiſsimùm uoluptatem haberi. ea quippe pulcherrima cē-
ſetur fabula, in qua uehemens adeo excitatur miſericordia, ut ſpectatores à la-
crymis ſe ſe nequeant abſtinere: id autem præſertim fit, cùm pulcherrimæ Peri-
petiæ, atque Agnitiones fiunt. at lugere non lætitiæ, ſed uehementis triſtitiæ ſi-
gnum eſt: non igitur Tragœdia fabulæ partium gratia, quæ ſunt Agnitio, & Pe-
ripetia uoluptate nos, ſed triſtitia, doloreq; potius afficiet: cuius oppoſitum hic
ab Ariſtotele ſcribitur. Huic difficultati ex Platonis, Ariſtotelis, & Homeri uer-
bis ita reſpõderi debet: uoluptatem, & dolorem ſimul interdum eſſe poſſe, ut
„ in Philebo affirmat Plato. Non ne (inquit) dolores aliquos plenos miris quibuſ
„ dam uoluptatibus inuenire licet? Ariſtotelis uerò primo de Rhetorica libro
„ hæc ſunt uerba. In ipſo luctu, ac lacrymis ineſt quidam ſenſus uoluptatis. nam
„ mœror in eo eſt, quòd abeſt, aut deſyderatus eſt ille, quem flemus: uoluptas in
„ eo quòd nihilominus flendo meminimus, & quaſi intuemur eum, qui abeſt, &
„ res, quas geſsit, & qualis quantusq; dum uixit, fuit. Hinc illud ab Homero uſur
„ patum eſt. ſic enim ait: Et flendi dulcedine perculit omnes. Sed obiiciat forte
aliquis, cùm lætari, & triſtari contraria ſint, quonam pacto fieri poteſt, ut in eo-
dem ſimul reperiantur? Huic dubitationi citato loco perſpicacíſsimus Ari-
ſtoteles occurrit, oſtendens, quòd non eiuſdem ratione uoluptas, & dolor eſt;
(quandóquidem id prorſus fieri nequit) ſed diuerſorũ ratione, quo modo cõ-
„ traria eſſe non dicuntur. ibi enim ait, quòd fletus in eo eſt, quod abeſt: aut deſy-
„ deratus eſt ille, quem flemus: uoluptas in eo, quòd eum quaſi intuemur, qui ab-
„ eſt, & res quas geſsit, & qualis quantusq; dum uixit, fuit. ecce quòd lætitia triſti
tiaq; ratione diuerſorum ineſt: contraria uerò, ut in Elenchis dicitur, circa idem
uerſari neceſſe eſt. in Tragœdia uerò mœror, & gaudium eorum ratione, quorũ
gratia fiunt, cùm diuerſa ſint, itidem omnino circa diuerſa ſint oportet. Alexã
der etiam Aphrodiſienſis lib. I. Quæſtionũ naturaliũ, quæſtione duodecima, ubi
quærit, quomodo fieri poſsit, ut idem ſimul & lætetur & triſtetur, ſi contraria
hæc ſunt, oſtendit omnino diuerſorum ratione id euenire: atque hoc duobus
„ exemplis, quæ mirum in modum hanc rem illuſtrant declarat, cùm ait: Quòd
„ enim ab eodem non ſit uoluptas, & dolor, manifeſtum eſt ex eo, quòd qui fa-
„ meſcunt, non autem cibantur, dolore ſolùm afficiuntur, & eo, quòd qui ciban-
„ tur minuunt dolorem. hoc pacto indigentia quidem doloris ſola eſt cauſa, re-
„ pletio uerò uoluptatis. Scabioſi quoq;, & ſcalpentes, non quia ſcalpunt ſe, dolo
„ re afficiuntur, ſed quia iterum indigent ſcalpore: quemadmodum, & qui cibã-
„ tur, quia adhuc indigent, dolore afficiuntur, non quia cibentur. Quamobrem &
nobis in Tragœdia illa duo diuerſa perquirenda ſunt, ad quorũ alterum uolu-
ptas, ad alterum uerò dolor referatur. Quòd ſi dicatur, dolere nos aliorũ gra-
tia, quos in miſeria, atque afflictione uidemus, lætari uerò ratione noſtri, quo-
niam his caremus: hoc ſanè mihi haudquaquã probatur. nam cùm eum habea
mus ſenſum, ut ex illa commiſeratione, quam de aliis percipimus, nulla noſtrũ
conſyderatione prorſus habita, miram uoluptatem capiamus, ſanè triſtitiam,
& uoluptatẽ, quæ eodẽ momento in nos interuentu Tragœdiæ fiunt, in aliquid
aliud referre neceſſe eſt. quamobrem dicerem, ratione ſimulachri actionis illius
miſerabilis, quæ in ſcena peragitur, cor ultra quàm expoſtulet eius natura, con-
ſtringi comprimiq;, atque iccirco dolere: quandam enim in nos compreſsionẽ
cordis ex commiſeratione fieri ſentimus apertè, quam triſtis, ac dolorem infe-
rens ſequitur ſenſus. Dolemus itaque ratione cordis, quod à ſpecie rei miſera
bilis uiſæ ultra naturam ſuam conſtringitur: lætamur uerò, quoniam huma-
num, ac naturale eſt miſereri. Voluptatem autem Ariſtoteles, primo de Rheto-
„ rica libro, ait eſſe quandam animæ commotionem ſubitam, cum uehementi, &
„ manifeſta propenſione, inclinationéue accipiendi, perueniendiq; in ſuam cuiq;
naturam,

naturam. Cùm igitur miſereri humanum, atque hominibus naturale ſit, uoluptuoſum etiam erit, ac periucundum. & cùm miſericordia reſpiciat eos, quorum miſeremur, illorum itidem gratia uoluptas erit: dolor uerò ob nimiam cordis miſerentis compreſsionem exiſtet. Voluptas itaque ac dolor diuerſa reſpicient. nempe dolor gratia cordis erit; quoniam motus præter naturam eſt, ad id ſcilicet, quod anguſtum eſt: uoluptas uerò erit animæ motus ad id, quod ei naturale connatumq; eſt: quoniam miſereri naturale quid eſt. at cùm animæ uoluptates atque moleſtiæ, corporis uoluptates, ac dolores antecedãt, ut auctor eſt in Philebo Plato, cuinam mirum amplius uideri debet, dolores aliquos reperiri, ut in commiſeratione contingit, qui miris uoluptatibus ſint referti? Neque me præterit, iccirco dolorem ineſſe corpori, quoniam ſenſu, atque animo præditum eſt: hominemq; eſſe, qui animo eodem & doleat, & lætetur. uerùm cùm rerum diuerſarum ratione hoc eidem eueniat, id utique ſat eſt ad remouendam contradictionem. nam quæ contradicunt, non eadem ſolùm eſſe debent, ſed etiam eiuſdem ratione pugnam habeant oportet: quod in re noſtra ſecus eſſe docuimus. Hæc fortè limites Poeticã interpretantis excedere uidentur: ſed rerum, quas explicabamus, affinitate coniunctioneq; ducti, non alienum ab inſtituto noſtro duximus, ea nunc interponere. Illud etiam animaduertendum, fabulam Ariſtotelem cæteris Tragœdiæ partibus prætuliſſe, quoniam difficile admodum ſit, eam probè aſſequi: ſiquidem tertio Topicorum, & primo de Rhetorica libro, difficiliora rariora eſſe dixit: quæ uerò rariora uulgaribus præferuntur. † πρότερον δύνανται τῇ λέξει, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. quæ uerba Paccius rectè non expreſsit, ideo ita uerti debent. PRIVS POSSVNT DICTIONE, ET MORIBVS EXACTÈ ASSEQVI, QVÀM RES IPSAS CONSTITVERE.

PARTICVLA .XLIII.

Ἀρχὴ μὲν οὖν, καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ὧδε τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ τις ἐναλείψειε, τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. † ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων.

Eſt igitur principium, ac uelut anima Tragœdiæ, fabula: ſecundo uerò loco, mores: in quo etiam picturæ ſimilis eſſe apparet. ſiquis enim fucis pulcherrimis tabulam fuſim illinat, non æque ſanè delectabit, ac ſi imaginem albo tantum diſtinxerit, Itaque actionis imitatio eſt tunc per hanc potiſsimum agentium.

EXPLANATIO.

Concludit demum ex ſupra expoſitis rationibus, fabulã eſſe principium, hoc eſt baſim, ac fundamentum, & ueluti animam Tragœdiæ, id eſt ſupremam perfectionẽ, & formam. iure igitur in Tragœdia primum ipſa locum obtinebit. Secundum uerò mores habebunt. idque non iniuria: uidimus enim ſuperius eos de primo cum fabula loco contendiſſe. Aptiſsima uerò ſimilitudine rem totam ob oculos ponens, quod de partium harum ordine inter ſe dixerat oſtendit. cùm enim Poeſis, atque Pictura plurimùm inter ſe conue

niant,& in Pictura lineamenta, quæ fabulæ in Poeſi proportione reſpondent, magis delectent quàm pulcherrimi colores fuſim, hoc eſt nõ ex inſtituto illiti, colores uerò moribus proportione reſpõdeãt, fit ut fabulæ primum, moribus ſecũdum locum tribuere cogamur. Vt uerò præcipuam in fabula Tragœdiæ uim eſſe declaret, ſubiicit, illam eſſe actionis imitationem. & eapropter maximè ad agentes ſpectare, ut neruos omnes adhibeant, quo eam ad unguẽ exprimãt: perinde ac ſi diceret, hiſtriones etiam magis eſſe ſollicitos, ut rectè fabulam exprimant, quàm ut mores imitentur.

ANNOTATIONES.

Paccius non legit † ἐστὶ μίμησις, ſed ἔστι μίμησις. arbitror tamen eum malè legiſſe, ut ex contextu uideri poteſt. Ariſtoteles libro ſecundo de generatione animalium: Primum (inquit) pictores lineas ducere, poſtea coloribus linire. quo loco eadem, qua & hic utitur uoce, ἐναλείφει ſcilicet. † λευκογραφῶν Paccius uertit, imaginem tantum albo diſtinguere. id autem eſt alba circunducere lineamenta, aliquam abſque ullo pigmento figuram effingentia.

PARTICVLA .XLIIII.

Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι * τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς * καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. * ἔστι δ' ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις. ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων. διάνοια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, † ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.

Tertio ſequitur ſententia. hæc autem eſt poſſe explicare quæ inſtant, atque quadrant: id quod in ſoluta oratione facultatis Ciuilis, atque Rhetoricæ proprium munus eſt. ſanè ueteres ciuiliter dicentes confingebant, noſtri uerò rhetoricè. Mos uerò talis eſt, quo uidelicet qualis uoluntas ſit in his rebus, in quibus non ſatis liquet, ſectetur ne quid, an fugiat ipſe dicẽs, declaratur: quo fit ut ſermones interdum moribus careant. Sententia in his uerſatur, quæ quomodo aliquid eſt, uel non eſt, oſtendunt, † uel uniuersè enunciant.

EXPLANATIO.

Contextus huius fortè talis eſt ſenſus, quòd in Tragœdia ſententia tertium occupat locum: quam, ut in Tragœdia conſyderatur, eſſe dicit, cùm ea uerbis exprimimus, quæ inſunt, & quæ congrua ſunt: hoc eſt, cùm neceſſaria, ac ad rem aliquam uerbis explicãdam conferentia comprehendimus, huiuſmodi ſermo ſententia dicetur, quæ Tragœdiæ accommodatur. Et ſubiungit, quòd uerbis exprimere quæ inſunt, & quæ ad rem faciunt, eſt munus orationum facultatis Ciuilis. quod quidem probat: quoniam priſci ciuitatis adminiſtrandæ ſermones politicè fieri uolebant, hoc eſt ad rem propoſitã

loqui;

loqui; nec permittebant oratores uagari, atque animi perturbationes excitare. qui uerò Ariſtotelis tempeſtate res ciuiles tractabant, rhetoricè, hoc eſt, laxatis eloquentiæ habenis, & extra rem, ut erat libitum, dicebant. Subiungit etiam quid mos ſit, quoniã ſuperius id non fuit explicatum. & inquit, quòd mos animi propenſionem declarat: quoniam ſermonum aliqui mores non habent, in quibus ſcilicet nõ eſt manifeſtum, an qui loquitur eligat, aut fugiat. hoc eſt, morati ſermones dicentis animi propenſionem indicant. ut ſiquis dominus, omnium eſſe ſatietatem diceret, explicans honoris; ſeruus uerò, ficuum quoque ſatietatem eſſe reſponderet: hi ſermones, qualisnam ſit utriuſque animi propenſio declarant; ſerui nempe ad gulam, domini uerò ad gloriam: ut apud Ariſtophanem in Pluto planè uideri poteſt. quòd ſi ſermones id non efficiant, ut certè multi non efficiunt, hi morum expertes ſunt. Et quoniam ſuperius explicauerat quid eſſet ſententia, quæ Tragœdiæ accommodatur, ſubiungit, ſententiam in his ſermonibus reperiri, in quibus aliquid uel eſſe, uel nõ eſſe demonſtratur, ſed quomodocunque enũtiatur. quod quomodo intelligatur, infra, ubi de ſententia pertractat, Ariſtoteles apertiſsimè declarat.

ANNOTATIONES.

Maculis multis hunc contextum conſpurcatum exiſtimamus. ac primo quidem, ſi contextus huius initium legatur, uti paſsim tam in excuſis quàm manu ſcriptis codicibus legitur, uidelicet: τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δυνάσθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα: nullus ex hiſce uerbis, qui ſeruiat inſtituto, ſenſus elici poteſt. Nam διάνοια uel accipitur pro animi ui ac facultate; & tunc non erit uerum dicere, διάνοιαν eſſe τὸ λέγειν δυνάσθαι, id eſt ipſum dicere poſſe, quæ inſunt & quadrant: aut ſi de ea id dici poſſet, cùm tamen Ariſtoteles hic de Tragœdiæ partibus agat, ac duas, fabulam inquam, & mores iam enumerarit, & nunc dicat, tertium eſt διάνοια, opus erit intelligere, eam eſſe tertiam Tragœdiæ partem. neque tamen διάνοια, pro ui ac facultate animæ ſumpta, Tragœdiæ pars eſt. Si uerò per διάνοιαν intelligamus ſententiam, quæ in orationis uerbis continetur, quomodo erit uerum dicere, τὸ δυνάσθαι λέγειν, id eſt poſſe explicare quæ inſunt? quomodo uox POSSE, uerbis ipſis adaptabitur? uerba enim exprimẽtia quæ inſunt, non dicuntur poſſe illud explicare, ſed quòd actu explicant. & quanquam in libro de Interpretatione dicatur, poſsibilia quoque dici, quæ neceſſariò ſunt, poetico tamen negotio eiuſce generis locutio minimè quadrat. Neutro igitur modo ſumi poteſt. ſed cùm altero ex his modis capi ſententiam oporteat, nullus utique ex his uerbis congruus ſenſus haberi poterit. quare deprauatè leguntur. Putaui autem in duobus ſaltem uerbis ſubeſſe mendum. * τὸ enim cùm eſſet ſcribendum per ω, per ο eſt ſcriptum. uel & melius poſt uocem τὸ, addatur τῷ. Vox præterea δυνάσθαι in locum uocis * δεικνῦναι irrepſit. ita enim uerba caſtiganda putaui, quoniam Ariſtoteles infra hunc in modum habet. Reliquum eſt, ut de Dictione, atque Sententia agamus: tametſi de Sententia in iis, quos de Rhetorica ſcripſimus libris, ut quod eius uiæ & rationis magis proprium ſit, diſſeruimus. Et ſubiungit: Ad ſententiam ea omnia pertinẽt, quæcunque

„ cunque oratione aſtruere oportet. cuius partes erunt oſtendere, ſoluere, pertur-
„ bationes præparare. Cùm igitur his uerbis Ariſtoteles de ſententia dicat, ad eã omnia pertinere, quæcunque oratione aſtruere oportet, quod hoc loco dixit oratione aſtruere, idem ualet noſtra caſtigatio, uidelicet τῷ λέγειν, id eſt ipſo dicere. Cùm item in uerbis illis nulla ſit uox, quæ δύνασθαι, id eſt POSSE, referat, ſit autem uox δεικνύναι, quæ modo quodam ſimilis eſt uoci δύνασθαι, eaq; cum cæteris Ariſtotelis de ſententia dictis conſona uideatur, hæc uerò minimè, illam ideo in huius locum reponendam duxi. quæ me igitur impulerunt, ut uerba immutarem, dicta iam ſunt. Aliud quoque hic addendum, διάνοιαν, καὶ ἦθος, id eſt ſententiam, & morem, duobus modis conſyderari poſſe: tum ut in anima ſunt, & ea ratione dici utraque actionum cauſas, ut ſupra ab Ariſtotele dictum eſt: tum ut in ſermone reperiuntur, quomodo hic ab Ariſtotele conſyderantur. ὥσπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. Neq; in hac parte deeſſe uitiũ putamus. cùm enim per eam uocem γὰρ, cùm inquit: οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι, alicuius antea dicti cauſam afferrè uelle præſeferat, ſenſus erit, officium ſermonũ facultatis Ciuilis, & Rhetorices erit dicere poſſe quæ inſunt, & quæ congrua ſunt. quoniam antiqui politicè dicebant; ſui uerò ſeculi uiri rhetoricè. Verùm hoc dici nequit. nam ſi uolumus ea uerba: SANE VETERES CIVILITER DICENTES, ad illa duo antedicta referre, ſenſus erit, quòd quoniam antiqui ciuiliter loquebãtur, ideo munus facultatis Ciuilis, & Rhetorices eſt dicere quæ inſunt, & quæ conueniunt: hoc eſt nihil extra rem. quòd quomodo de Rhetorica dici poſsit, non planè uideo. nam in initio libri de Rhetorica ſcribit, quòd qui ſua tempeſtate de Rhetorica ſcripſere, de enthymematis ratione, quod argumentorum omnium, & probationum eſt corpus, ne uerbum quidem in ſuis ſcriptionibus fecerunt: in cæteras res, quæ extra negotium adhibebantur, plurimam commentationũ ſuarum partem impenderunt: nam odium, inuidia, miſeratio, & reliquæ id genus animi affectiones, perturbationesq; non ad negotium faciunt. Cùm igitur ei, quod appellat politicè loqui, opponat rhetoricè, ſi politicè loqui, eſt ad rem propoſitam loqui, ſiue dicere quæ inſunt, & quæ conueniunt, utique rhetoricè dicere, erit non ad negotium loqui, ut loco dicto teſtatur Ariſtoteles. Si uerò ſingulis ſingula referre uelimus, ut politicè ad ſermones Politicæ facultatis, & rhetoricè ad ſermones rhetoricos referatur, uide quã inepta ſit hæc cauſa eius quod dicimus, Ciuilis, ac Rhetoricæ facultatis munus eſſe, quæ inſunt dicere, & quæ conueniunt: quoniam antiqui politicè, noſtri uerò rhetoricè dicunt. Adde, quòd ideo ſermones rhetoricos dicimus, quoniam rhetoricè, hoc eſt ornatè proferuntur. Non ne igitur erit nugatio, dicere ſermones rhetoricos dictos eſſe rhetoricè? quare credimus uerba illa * καὶ ῥητορικῆς, gloſſema quodpiam extitiſſe, poſitum quidem in margine, ſed ob incuriam librarii poſtmodum in contextum tranſlatum: quo deleto omnia ſunt aperta. munus enim ſermonũ ciuilium eſt dicere quæ inſunt, id eſt neceſſaria, & ad rem attinentia. nam cùm ſermones ciuiles ciuiliter tractabantur, id ſolum, quod diximus, præſtabant: nũc uerò rhetoricè, & ſæpe ac ſæpius extra rem, ut auditorum animos peruertant. Itaque bellè quidem dicimus ſermones de rebus ciuilibus, interdum quidem ciuiliter, id eſt citra orationis fucos, interdum etiam illis adhibitis fieri: turpiter uerò, ſi dicatur ſermones ciuiles, & rhetoricos, priſcos quidem ciuiliter, noſtrates uerò rhetoricè dixiſſe. * ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις. ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον, ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων. διάνοια δὲ, & quæ ſequuntur. ita in omnibus excuſis exemplaribus legitur. in codice tamen Illuſtriſsimi Diegi de Mendozza manu exarato, poſt uocem λόγων, ſunt hæc addita. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων, ἐν οἷς οὐκ

ἔστι δῆλον μηδ' ὅλως τίς προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. Quarũ lectionum ſecũda uidetur aperta quidẽ, ſed redundans: prima uerò perplexa ualde. quocirca credimus in utriſque mendum reperiri. in prima enim eſt, ni fallor uerborum tranſpoſitio: in ſecunda idem bis inutiliter interiectum. quia propter exiſtimo lectionem fidelem hanc eſſe. ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις. * διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων, ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον μηδ' ὅλως ὅ τις προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. Illud præterea mihi difficultatem facit, hancq́ Ariſtotelis partem tẽporis iniuria uitiatam eſſe perſuadet, quòd Ariſtotelẽ uideo dicere, quid διάνοια ſit, deinde quid mores, poſtea uerò iterum quid διάνοια declarare: qui ſanè ordo uidetur confuſus, atq; perplexus. Niſi dicamus Ariſtotelem cùm primò quid διάνοια ſit exprimit, illum intelligere de ea, quæ Tragœdiæ tantum accommodatur. quocirca cùm de moribus in uniuerſum dixerit, uoluit etiam & de ſententia in uniuerſum dicere: quocirca non erit inutilis repetitio. ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται. Paccius uertit: uel uniuerſè enunciant. quod mihi non probatur. ita enim uerba illa uertenda erant: uel ut uno uerbo dicam aliquid enunciant. quoniam ex his, quæ leguntur infra, ubi de ſentẽtia Philoſophus agit, cogimur ita
» uertere. inquit enim: Ad ſententiam ea omnia pertinent, quæcunque oratio-
» ne aſtruere oportet. cuius partes erunt, oſtendere, ſoluere, perturbationes præ-
» parare, ſicut miſericordiã, timorem, iram, cæteraq́ generis huius: ad hæc, exag-
» gerare, ac diminuere. Quoniam igitur Ariſtoteles dixit in hoc contextu, ſententiã in his uerſari, quæ quomodo aliquid eſt, uel non eſt, oſtendunt: & quoniam in multis aliis eſt, ut infra dicemus, cùm locum eum explicabimus, quem nunc adduximus: ideo ut omnes illos modos comprehenderet, ſubiungit: VEL VT VNO VERBO DICAM ALIQVID ENVNTIANT.

PARTICVLA .XLV.

Τέταρτον δὲ, τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι, τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων, καὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν.

Quarto ſermonum dictio. appello autem, quemadmodum diximus à principio, Dictionem, per uerba ſenſus explicationem: id quod in metris æquè ac in ſoluta oratione eandem uim habet.

EXPLANATIO.

Quarto loco dictionem enumerat, quam, dum eius officium ponit, explicat, cùm ait: DICTIONEM APPELLO, PER VERBA SENSVS EXPLICATIONEM. Cùm uerò dicit: QVEMADMODVM DIXIMVS À PRINCIPIO, eam partem intelligit, ubi ait, Epopœiam ſolo ſermone, id eſt, ſolis uerbis ſenſum exprimentibus imitari. nam uerbis imitamur, quia ſenſus exprimunt. Cùm poſtea ſubiungit, eandem eſſe dictionis uim in metro ſolutoque ſermone, ita intelligi debet, tantundem in metro quantum in ſoluta oratione dictionem ſignificare, atque utrobiq; æque uim ſuam exercere.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, æque quidem dictiones in metris, ac ſoluta oratione ſignificare: tamen ex dictionibus, quædã carminibus, ut infra uidebitur, quædam uerò ſolutæ orationi magis conueniunt. Dubitatur, quomodo uoces poſſint res ſignificare:

ſignificare: quod idem eſt, ac ſi quæratur quomodo ſonus ille dearticulatus, per auditum receptus poteſt in mentem illius, qui audit, illius rei quam ſignificat, notitiam ſpeciemq; producere: cùm præſertim uoces omnes ſint accidentia, quæ ſubſtantiæ notitiam producere non poſſunt. Verùm cùm de hoc, libros de Anima interpretantes diſſeruerimus, altiorisq; ſit negotii, in præſentia id omittatur.

PARTICVLA .XLVI.

τῶν δὲ λοιπῶν* πέντε, ἡ μελοποιΐα μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. ἡ δὲ ὄψις, ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς. ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις, καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστιν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί.

Reliquarũ uerò quinq; partium ſic Melodia ſuauiſsima eſt, ut ſpectaculũ gratiſsimũ. quod tamen nec artificioſum eſt, nec ipſius poeticæ propriũ. ſiquidem Tragœdiæ uirtus extra quoq; ſcenã, ac ſine hiſtrionibus conſiſtit. Ad hæc ars ſtruendorum apparatuum propria magis chorago, quàm poetis eſt.

EXPLANATIO.

Quinto loco Melopœiam ponit; quam dicit eſſe quid maximum rerum ſuauium: id eſt cantus humana uoce formatus, quo utitur Tragœdia, cæteras harmonias, quæ humana uoce non fiunt, longe antecellit. Sexto, & ultimo loco de Apparatu, id eſt de iis, quæ ad ornandos hiſtriones, & ſcenas attinent, agit. De quo dicit, quòd oblectat, nec artificioſum eſt, minimeque ad poetam ſpectare uidetur. quod quidem probat. quoniam Tragœdia, actione & hiſtrionibus etiam ademptis, totam ſuam uim retinet. ex ſola enim Tragœdiarũ rectè ſcriptarum lectione, ut infra dicet, timor, atq; miſericordia ſuſcitabitur: id quod Tragœdiæ munus eſt. Addit præterea, ſcenicũ apparatum ad artem potius ſpectare, quæ ſcenicum apparatum cõficit, ut pote ueſtes, aulæa, & reliqua huiuſmodi.

ANNOTATIONES.

Dubitaret aliquis, inquiẽs, ſi citra Melopœiam, & Apparatum Tragœdia uim ſuam habet, non erant illæ inter Tragœdiæ partes ab Ariſtotele numerandæ. Reſpondetur, Melopœiam, & Apparatum eſſe partes neceſſarias Tragœdiæ, ſi quatenus in ſcena agitur, conſyderetur: reliquæ uerò partes ita Tragœdiæ ſunt intimæ, ut nullo modo à Tragœdia quomodocunque conſyderata poſsint ſeparari. τῶν δὲ λοιπῶν πέντε, ἡ μελοποιΐα μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. Vox * πέντε, fortaſſe male legitur: cùm πέμπτον potius ſcribendum eſſet. nam clarum eſt, Melodiã eſſe quintam reliquarum partium, ſed non quinque. In tertio de Rhetorica libro inquit: Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται. οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. Quem locum explicans doctiſsimus Victorius, inter cætera inquit: Ab eadem re uerbum transferens, in libro de arte Poetica uocauit μελοποιΐαν maximum omnium condimentorum, quibus perſpergeretur Tragœdia. quæ explicatio (pace tanti uiri dixerim) mihi non probatur. nam ſi ea uera eſſet, cùm Ariſtoteles hac parte loquatur de partibus ad qualitatem ſpectantibus,

bus, continuò cæteræ partes Tragœdiæ eſſent condimenta: ſed maius præ cæteris eſſet Melopœiæ condimentum. at ſi partes omnes quales eſſent Tragœdiæ condimenta, quid porrò erit Tragœdiæ dapes? nam condimenta, ut eodem loco Ariſtoteles dicit, ſunt dapum condimenta.

PARTICVLA .XLVII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα, ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων· ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον, καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστί. κεῖται δ' ἡμῖν, τὴν τραγῳδίαν, τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος. ἔστι γὰρ ὅλον, καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τελευτήν. ἀρχὴ δέ ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι, ἢ γίνεσθαι. τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. μέσον δὲ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε, τελευτᾷν, ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις.

His abſolutis, deinceps dicendum, qualem omnino eſſe deceat rerum contextum. Hoc enim primum, maximumq́; in Tragœdia eſt, propoſitumq́; ſemel nobis, Tragœdiam imitationẽ eſſe actionis perfectæ, totiusq́;, magnitudinem quidem aliquam habentis: ſiquidem & totum datur magnitudine carens. Totum uerò eſt, quod principium, medium, atque † finem habet. Principium illud eſſe dicimus, quod non neceſſariò poſt aliud eſt: contrà poſterius aliquod eſſe, uel fieri natum eſt. Finem, huic contrarium, illud ipſum, quod poſt aliud natum eſt eſſe neceſſariò, uel plerunque. Medium, quod aliquo poſterius, aliquo prius eſt, Decet autem ritè contextas fabulas minimè temerè undelibet initium ſumere: nec item temerè ubilibet terminari: uti uerò ſemper ſuprà dictis partibus.

EXPLANATIO.

Hactenus quid Tragœdia, quot ſint eius partes ad eius qualitatẽ ſpectantes, quæ ſint, & quem inter ſe ordinem habeant, declaratum eſt: nunc uniuſcuiuſque partis tractationem aggrediens, à fabula, quam in Tragœdia potiſsimam partem eſſe declarauit, exorditur. Quædã aũt ponit, in definitione Tragœdiæ collocata, atq; ea ſunt, Tragœdiã actionis perfectæ, totiusque, magnitudinem aliquam habentis imitationem exiſtere. hoc tamen loco addit ὅλης, id eſt, totius: quæ uox in ſuperiore definitione non reperitur, ut quid per actionem perfectam intelligeret, apertius indicaret. Nequis uerò putaret, Ariſtotelẽ prædictis ea uerba MAGNITVDINEM HABENTIS, præter neceſsitatem addidiſſe, iccirco ſtatim ſui conſilii rationẽ affert, inquiens: SIQVIDEM ET TOTVM DATVR MAGNITVDINE CARENS. cùm enim totum dicatur id, cui nihil deeſt, multa profectò

ta profectò ſunt, quibus nihil quidem deeſt, magnitudinem tamen non habent; hoc eſt notabilem quantitatem non habent, ueluti pulices. quare cùm Tragœdia actio ſit ex illis perfectis & totis actionibus, quæ magnitudinem habent, fuit addendum, magnitudinem habentis. Subiicit deinde quid Totum ſit: idq́ue eſſe dicit, quod principium, medium, & finem habet. & ait, Principium dici eſſeq́ue, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί: QVOD NON NECESSARIÒ POST ALIVD EST: CONTRA QVOD POSTERIVS, ALIQVOD ESSE, VEL FIERI NATVM EST. Cùm dixit principium ex neceſsitate non poſt aliud eſſe, intelligere debemus, eum non negare quin aliquid ſit, quod ipſum præcedat: id tamẽ illi accidit, quà principiũ eſt. quocirca remoto eo, nihilominus ea pars remaneret, quæ principium dicitur: quoniam ab alia priore ipſum non dependet neceſſariò, ſed eius natura eſt, ut poſt illud, aliud uel ſit, uel fiat, ſupple tu, aut neceſſariò, aut in plurimis. Ita autem ſupplendum eſſe, ex definitione finis haberi poteſt: quem oppoſito modo ſe habere ad principium ſapienter dicet. Per id autem, quod dicit NECESSARIÒ, intelligere debemus, ſemper id ſequi: quæ enim neceſſariò ſunt, æterna ſint oportet. Ex declaratione principii, patet etiam quid Finis ſit. quoniam oppoſito modo ſe habet. Ex utriſque uerò quid Medium ſit, quod utrorunque aliqua ex parte naturam ſapit, habetur. cùm enim finis, eius naturæ ſit, ut poſt aliud exiſtat, uel ex neceſsitate, uel ut in plurimis; principium quoque, quod huic contrariè ſe habet, id erit, quod eius naturæ eſt, ut poſt ipſum aliud exiſtat, aut neceſſariò, aut ut plurimùm. Medium igitur cùm amborum extremorum naturam ſapiat, id erit, quod huiuſce naturæ eſt, ut poſt aliud ſit, & poſt ipſum aliud exiſtat, aut neceſſariò, aut ut plurimùm. Quibus ita poſitis in uniuerſum, ea propoſito ſuo accommodans, infert. Oportet igitur bene conſtitutas fabulas, non undecunque ſors tulerit, principium, medium, finemq́ue conſtituere, ſed definitiones de principio, medio, & fine allatas obſeruare; quas uocat ideas, quoniam rei naturam oſtendunt. aperuit enim quid ſit idea principii, medii, atque finis, id eſt, quæ ſit in uniuerſum eorum natura.

ANNOTATIONES.

Dubitaret aliquis, quoniam in uerbis contextus uidetur eſſe contradictio. Primò enim dicit, totum eſſe etiam nullam habens magnitudinem; poſtea ſtatim ſubiungit, totum uerò eſt, quod habet principium, medium, & finem: quæ dicta mutuò pugnare uidentur. Nam ſi totum tres illas partes habet, quomodo totum etiam eſſe poterit, quod nullam habeat magnitudinem? quamprimùm enim partes dicimus, ordinem, & ſitum habentes inter ſe, ſtatim quoque

magnitudinem

magnitudinem ponimus & affirmamus. Huic obiectioni ſic reſpondendum arbitror, cùm Philoſophus ait: TOTVM VERÒ EST, QVOD PRINCIPIVM, MEDIVM, ATQVE FINEM HABET: intelligi de toto magnitudinem habente: quoniam ſtatim ſupra dixerat Tragœdiam imitationem eſſe actionis perfectæ, & totius magnitudinem habentis. Et rationem reddens, quaſi per parentheſim, cur dixerit magnitudinem habentis, ſubiunxit: quoniam etiam totum datur, quod caret magnitudine. ideo rediens ad proprium inſtitutum, illud totum definit, quod magnitudinem habet. Cùm autem dicimus totum eſſe etiam, quod magnitudinem non habet, capitur totum, ut idem eſt cum perfecto. multa enim perfecta ſunt, ut Deus, intelligentiæ, quæ magnitudine carent. Totum autem idem eſſe, quod perfectum, (quanquam differat ratione) primo libro de Cœlo teltatur Ariſtoteles. An autem omne, & totum idem ſit, ſiquis ſcire cupit, adeat Platonis Theætetum. Poſſet & alia reſponſio dari, ut dicamus, Ariſtotelem perinde dixiſſe dari etiam totum, quod magnitudine caret, ac ſi dixiſſet, quod ſenſibilem magnitudinẽ non habet, ita ut in principium, medium, ac finem diuidi poſsit, quod ſenſu percipiatur. ſunt enim animalia quædã molis adeò exiguæ, ut nulla induſtria in tres partes diſſecari poſſint: quæ tamen ambulant, & in natura ſua perfecta ſunt, ac tota. Vt igitur oſtẽderet ſe de toto, quod ſenſibilem, notabilemq́ magnitudinem habet, intelligere, dixit dari etiam totum carens magnitudine. τελευτὴν Paccius uertit finem. fortè melius, & huic loco accommodatius diceretur ultimum. Nam cùm finis propriè ſumptus boni rationem obtineat, hoc loco non ſic ab Ariſtotele ſumitur finis; ſed per finem extremum intelligit, ſiue bonum, ſiue malum ſit. quod ſi uoce finis uti uolumus, ſcire debemus eum accipi fuſè. Sciendum præterea eſt, nullum eſſe actionis genus ab hominibus effectum, quod aliqua prior actio non antecedat: ut ſingula perquirenti patere poteſt. Nullum item eſt ultimũ actionis alicuius, cuius non ſit actio ſequens. Non ob id tamen Ariſtotelem malè ſenſiſſe putandum eſt, cùm dixit, ultimum id eſſe, poſt quod aliud eſt nihil. ipſe enim intelligit, quòd ad illam actionem ſpectet; nihil tamen prohibet poſt ultimum actionis illius aliquid ſequi, quod rationis alterius ſit. per quæ ſcire poſſumus apertè terminum Comœdiæ, uel Tragœdiæ finiendæ eſſe, cùm ſcilicet ad extremum actionis eſt deuentum. ut ſi uelimus actionẽ, quæ ad nuptias ſpectat, imitari, ſimul ac ad illarum celebrationem deuentum eſt, actio illa eſt abſoluta. nam quæ ſequuntur, non amplius ad nuptiarum celebrationem ſpectare poſſunt. Idem & de principio dicendum, non altius exordiendum eſſe, quàm ſit nuptiarum initium: quod itidem & de reliquis dicendum eſt. Illud fortè mirum alicui uideri poſſet, quòd ab Ariſtotele dicatur, finem id eſſe, quod eius naturæ eſt, ut poſt aliud ſit, uel neceſſariò, uel ut plurimùm: quoniam nulla uidetur eſſe huniana actio, quæ habeat ultimum neceſſariò. quomodo ergo dicitur ultimum ſequi, uel neceſſariò, uel ut plurimùm? Reſpondetur, id quidẽ non ſine ratione dictum eſſe: quod exemplo fiet apertum. fingamus poetam aliquem eſſe, qui nuptiarum actionem uelit exprimere. id genus actionis neceſſariò ſemper eodem clauditur exitu, nimirum ſponſalibus. Sunt uerò & fines alii, ueluti Didonis finis, quem Virgilius illi actioni Aeneæ in Carthagine ſuperinducit. hic ex iis eſt, qui ut in plurimis contingit. mulieres enim, quæ perditè amant, ſi derelinquantur, ut plurimùm atrox & crudele quodpiam patrãt. Per hæc igitur Philoſophus nos admonet, ut fines eos fabulis faciamus, qui aut neceſſariò, aut in plurimis, non autem qui raròhuiuſcemodi actiones ſequuntur. πέφυκεν εἶν,* ἢ γίνεσθαι. fortè illud ἢ γίνεσθαι, erat alia lectio, quam in contextu librarius inculcauit. nam cùm in finis definitione particula illa, ἢ γίνεσθαι, non reponatur, uidetur quòd neque in definitione principii debeat admitti.

PARTICVLA .XLVIII.

Ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον, καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἐκ τινῶν, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί. διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον. συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς, τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη. οὔτε παμμέγεθες. οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον, εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον, ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι τοῦ μήκους.

Ad hæc pulchrum ſiue animal, ſiue quodcunque ex aliquibus compoſitum, non ordine tantum, uerumetiam congruenti magnitudine conſtare debet: ſiquidem ex magnitudine, ordineq; pulchrum oritur. Nam ſicuti fieri non poteſt, ut perexiguum omnino animal, pulchrum appareat; quandoquidem quæ inſenſibili tempore ſpeculatio fit, confunditur: pari ratione nec illud, quod omnino ſit permagnum. ipſa enim ſpeculatio ſimul fieri nõ poteſt: illudq; totum, & unum è contemplantium conſideratione potius elabitur: ceu, ſi decem millium ſtadiorum eſſet animal. Quapropter ſicut tum in corporibus, tum in animantibus magnitudinem ineſſe decet, eam dico, quam probè oculis uſurpemus: ita & in fabulis longitudo inerit, quam quidem memoria facilè complectamur.

EXPLANATIO.

Perſeuerat in declaratione fabulæ, de qua iam dictum eſt, partes eius non temerè conſtituendas eſſe, ſed certis legibus ordinandas. Volens aliud de fabula præceptum adiungere, ſimilitudine quadam utitur animalium, cæterarumq; rerum, ſicuti domus, nauium, & huiuſcemodi aliorum, quæ ſunt ex partibus conſtituta: quæ non ſolũ ordinata eſſe, uerùm etiam magnitudinem non quamcunque, ſed determinatam habere debent. idque probat: quoniam id, quod pulchrum eſt, in magnitudine, ordineq; congruis eſſe ſuum habet. Vnde infert, animal, quod uel nimia paruitate, uel magnitudine excedat, pulchrum nequaquam eſſe poſſe. quod ſanè ratione confirmat. ac primò de paruo rationem affert: quoniam eius cognitio quaſi in inſtanti facta confunditur, hoc eſt, in rebus nimium paruis in inſtanti fermè omnes eius partes ſimul inſpiciuntur. unde confunditur cognitio, quoniam non diſtinguimus cognitionem, uerbi gratia, capitis à cognitione pedum, cùm in re nimis parua mutua inter ſe partium reſponſio diſtinctè nõ appareat. & iccirco pulchra eſſe nequit. Probat ſecundo alio exemplo de re nimis magna. nempe, quia ſimul partium cognitio fieri non poteſt, & in eiuſmodi cognitione non

apparet

apparet unum,& totum. Quibus ita poſitis,ſermonem ad fabulam accommodat,in animantium,cæterarumque rerum principium,me dium,ac finem habentium ſimilitudine perſeuerans:& inquit,quòd ſicut in animalibus,& reliquis rebus ex partibus conſtantibus diuer ſum ſitum requirentibus, oportet magnitudinem adeſſe, quæ bene commodeque uideri poſsit (ſupple tu ſi debeat eſſe pulchra) ſic & in fabulis magnitudo talis eſſe debet,ut facilè memoria teneatur. Eſt autem conueniens rei,quæ facilè uidetur,& quæ facilè memoriæ tenetur, comparatio, quoniam utraque ea ratione, qua commodè cognoſci poſſunt,conſyderantur.

ANNOTATIONES.

Pulchra admodum,nec ab iis,quæ nunc dicuntur diſſentiens,ea eſt ſententia, quam Ariſtoteles libro Ethicorum quarto,de pulchritudine literis mandauit.
„ Magnanimitas (inquit) in magnitudine conſiſtit, perinde ac pulchritudo in
„ magno corpore. nam parui elegantes,& concinni,nō autem pulchri dicuntur.
In primo quoque de Rhetorica libro,de mulierum pulchritudine loquens,cor poris uirtutem eſſe ait in muliebri genere pulchritudinem, & magnitudinem. Quo in loco Ariſtoteles pulchritudinem accipit pro congrua membrorum inter ſe proportione cum quadam colorum gratia,ac ſplendore: hic uero,ut etiã magnitudinem complectitur. Rectè autem ſimilitudine pulchritudinis animalis ad Tragœdiæ pulchritudinem oſtendendam Ariſtotelem uſum eſſe teſtimonio Platonis in Phædro probari poteſt: qui itidem orationem comparat a-
„ nimali. Inquit enim,oportere orationem omnem,tanquam animal quoddam
„ conſtitui,ut ſuum quoddam habeat corpus: quod neque ſine capite ſit, neque
„ pedibus careat, ſed habeat media atque extrema ſibi inuicem, & toti conueniẽ-
tia. οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον. Vox μυρίων,ex ueterum conſuetudine pro magno exceſſu capitur: ut apud Demoſthenem in oratione in Midam, μυριάκις τεθνάναι ἄξιος. unde Paccius hanc partem contextus ita uertit: pari ratione nec illud, quod omnino ſit permagnum. Dubitaret quiſpiam, quoniam ab Ariſtotele ſecundo libro de Cœlo ſcribitur, cœlum animal eſſe: cœlum tamen & pulcherrimum eſſe,& maximam omnium corporum magnitudinẽ habere, nullus eſt qui ambigat. Reſpondetur,hic quidem ſermonem haberi de animalibus his, quæ organis,figura,atq; loco diuerſis prædita ſunt,cuiuſmodi nō eſt cœlũ. cœli enim pulchritudo ad nos relata præſertim habetur ex tot ſyderum ſplendore. Cùm igitur Ariſtoteles hic de ea pulchritudine loquatur,quæ hominum intuitu haberi poteſt,illa quæ cœli eſt,cùm non ſit huiuſmodi, de eo non ualebit argumentum. Neque enim negamus aliquid in ſe ratione ſuæ magnitudinis pulchrum eſſe poſſe,quod tamen aſpectui noſtro, quatenus eius ſimul partes omnes amplecti non poſſumus,ea ratione pulchrum non ſit: ſicuti de cœlo diximus. nam & Sol ſua natura maxime uiſibilis eſt, oculo tamen hominis non itẽ eſt. Id tamen animaduertendum, cœli magnitudinem eſſe illi animali cœleſti maximè commenſuratam,atque congruam. nam cùm diuerſa ſit cæterorum etiam animalium magnitudo,id animal,quod omnia ſinu ſuo continere debebat,congruam habuit tam immenſam magnitudinem: quam tamen etiam facilè conſpici poſſe defendi poteſt. nam cùm tanta uelocitate circunferatur, tota ſui corporis magnitudo,aut ſaltem magna eius pars oculis noſtris uno diei circuitu ſubiicitur. Dubitare quiſpiam poſſet. nam non uidetur eſſe conue-

niens dicere, quòd ſicuti quod eſt εὐσύνοπτον, id eſt, quod facilè oculis cerni poteſt, conuenientem habeat magnitudinem oportet: ita quod eſt εὐμνημόνευτον, id eſt, quod memoria facilè teneri poteſt, cõuenientẽ lõgitudinẽ, ut melius memoria teneatur, habere oporteat. nam res magna melius faciliusq; uidetur, quàm parua: quoniam uiſus facultas patiens eſt, quæ à ualidiore agente citius, & melius immutabitur. uerùm quæ memoria cõprehenduntur, quò minora ſunt, eò facilius retinentur. ſimilitudo igitur diſcors eſt, nec congrua. Reſpondetur, breuia quidem facilius memoria retineri poſſe. uerùm Ariſtoteles cùm prius dixiſſet oportere fabulam magnitudinem, quæ partibus conſtet, habere, ſi eas diſtinctè bene concipere uelimus, earum unamquanque magnitudinem aliquam habere neceſſarium eſt: alioqui ſpeculatio confunderetur, nec quid principium, quid medium, & quid extremum eſſet, commodè perciperetur. nec nimis prolixam fabulam eſſe oportet: quoniam eam bene memoria retinere, totumq; ſimul contemplari non poſſemus. Ariſtoteles igitur non uult, quòd fabulæ lõgitudo ſit cauſa, ut facilius perſpiciatur, ſed quòd magnitudo tanta eſſe debet, ut facilè percipi poſsit. Similem quoque ſententiam in tertio de Rhetorica libro profert. „ Periodum uerò circunductam orationẽ, quæ per ſe principium habet, & finem, & quæ circuitum ſui ſpectata amplitudine, atq; orbis, facilè ferit audientium animos. Sciendum, quòd cùm rem admodum uaſtã intuemur, in illius partium inſpectione, totius, & unius nos ratio fugit. illam enim, ut unam, & perfectam comprehẽdere nõ ualemus. nam una eius parte ita magna inſpecta, cùm ad aliam itidem magnam comprehendendã accingimur, prior elabitur: & ita nũquam, ut unum ab aliis ſeiũctum ex omnibus ſuis partibus compoſitum ob magnitudinem conſpici poteſt.

PARTICVLA .XLIX.

Τοῦ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδρας ἂν ἠγωνίζοντο. ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλο τέ φασιν. ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος. ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Longitudinis autem præfinitio, quantum ad ipſos ludos, planeq; ad ſenſum ſpectat, minimè artis eſt. Etenim, ſi in ludis haberi centum Tragœdias opus fuerit, utique ad Clepſydram, ut olim non ſemel factitatum dicunt, haberi poterunt. Quæ uerò ſecundum actionis naturam fuerit, illa quidem ſemper, quæ longius protrahetur, donec tota ſimul in aperto ſit, in magnitudine quidem decentior erit. † Vt autem ſimpliciter præfiniamus, quantam eſſe fabulam uel deceat, uel neceſſe ſit: tunc ſanè dicimus legitimũ huic forè magnitudinis terminum, cùm ſiue ad cõmodam fortunam ex incommoda, ſiue ex cõmoda ad incõmodam perpetua ſerie mutata fuerit.

EXPLANATIO.

Diſtinctius magis Tragœdiæ longitudinem præfinire uolens admonet primò terminũ ei ſtatutum, cùm in ludis tragici poetæ Tra-

gœdiis certabant, arte poni non poſſe. quoniam, ſi centum Tragœdiæ octo (exempli cauſa) dierum ſpatio erant recitandæ, unicuique temporis tantundem horologio ex aqua confecto ſenſu perceptibile ſtatuebatur. quocirca huiuſmodi longitudo caret arte. nam ſi plures, quàm cẽtum fuiſſent, minori tempore ſingulas uti opus fuiſſet: alioqui omnes recitari non potuiſſent. Cùm igitur inquit: LONGITVDINIS AVTEM PRAEFINITIO, QVANTVM AD IPSOS LVDOS, PLANEQVE AD SENSVM SPECTAT, MINIME ARTIS EST: ſenſus eſt, quòd longitudo Tragœdiæ, quæ ratione certaminum eſt, id eſt, cùm plures ſucceſsiuis tẽporibus fieri debent, ut quæ fuerit præſtantior uincat, & ad ſenſum, id eſt, ad temporis determinatam menſuram, quæ ſenſu percipi poteſt, ut cùm ponimus horologia, uel ex puluere, uel ex aqua confecta, arte determinari non poteſt. Et rationem affert. nam ſi opus erat in ludis centum habere Tragœdias, ut olim nõ ſemel factitatum dicunt. ad Clepſydram certabant, hoc eſt unicuiq; æqua temporis portio dabatur. Quare cùm oſtenderit Tragœdiæ longitudinem, dum certarent, arte præfiniri non poſſe, ſtatim ſubiungit, Tragœdiæ magnitudinem ſecundum propriam eius naturam, & inquit: QVAE LONGIVS PROTRAHETVR, DONEC TOTA SIMVL IN APERTO SIT, IN MAGNITVDINE QVIDEM DECENTIOR ERIT: quantum ſcilicet ad magnitudinem ſpectat. laudat igitur Ariſtoteles in Tragœdia magnitudinem, dummodo metam non excedat, hoc eſt, ut memoriæ mandari poſsit. Et quoniam ſupra comparatione utens dixerat longiorem Tragœdiam (quæ tamen conſpici poſsit) pulchriorem exiſtere, nunc abſolutè rem præfinire conſtituit, ut non pulcherrimas tantum quò ad magnitudinem Tragœdias, uerùm etiam alias, quæ à ſummo pulchritudinis deficiunt, neque tamen reprehendendam magnitudinem habent, agnoſcamus. et inquit: VT AVTEM SIMPLICITER PRAEFINIAMVS: hoc eſt generatim in quanta magnitudine ſecũdum ueriſimile, uel neceſſarium rebus deinceps factis, cõtingit in felicitatem ex infelicitate, uel contrà mutari, idoneus eſt ipſius magnitudinis terminus. Ex quibus apparet, qualiſnam eſſe debeat rerum nexus in Tragœdia factarum: una quippe poſt aliam, aut neceſſario, aut ueriſimiliter ſequi debet. Hoc igitur ordine ſeruato, Tragœdia idoneam, congruamque magnitudinem habebit, ſi ex felicitate in infelicitatem, uel contrà mutabitur.

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν, Hic forte alicui uideri poſſet, quod & nobis aliàs eſt uiſum, Ariſtotelem dicere Tragœdiã nõ habere propriã magnitudinẽ,

arte præfinitam ad certamina,& ad ſenſum,eorum ſcilicet, qui poematum recitationem audiunt. Quòd mihi tamen non probatur. nã cùm in afferenda dicti ratione utatur Ariſtoteles clepſydra,quæ quidem uas eſt, per quod ſenſu percipere poſſumus,quãto temporis ſpatio ſit actio duratura (id enim clepſydra metitur) ideo uerba illa ad ſenſum de clepſydra intelligenda ſunt, non autem ad ſenſum audientium ſunt referẽda. idem enim ſignificat ad certamina, & ad ſenſum, hoc eſt ad clepſydram. Clepſydra uerò uas erat, quo per aquæ deſtillationem ueteres horas dinumerabant. Cùm igitur olim Tragœdiis certarent inuicem tragici clepſydris,certantium poetarum tempus ueteres dimetiebantur,
» & præſcribebant. Vnde Cicero libro. II. Tuſculanarum quæſtionum:Cras ergo
» ad clepſydram dicemus. Idem etiam mos in urbium Regina, ac maris domina, prudẽtioribus quàm olim Roma,legibus inſtituta,noſtris temporibus in dicẽdis cauſis ſeruatur,eo duntaxat immutato, quòd in aquæ locũ puluis ſuffectus eſt. ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ * πράγματος ὅρος. In aliquibus codicibus(in margine tamen,nec eadem manu,qua liber eſt ſcriptus) reperitur δράματος, loco uerbi, πράγματος. quam lectionem Paccius ſequitur. Vtraque lectio ſeruari poteſt. aptior tamen eſt,ſi dicat δράματος. † ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων, συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους. Hæc cùm Paccius parũ fideliter uerterit, apponam ego uerſionem,quam ueriorem, & aptiorem exiſtimo:uidelicet:VT AVTEM SIMPLICITER PRAEFINIAMVS IN QVANTA MAGNITVDINE SECVNDVM VERISIMILE, VEL NECESSARIVM REBVS DEINCEPS FACTIS, CONTINGIT IN FELICITATEM EX INFELICITATE, VEL EX FELICITATE IN INFELICITATEM TRASMVTARI,HIC IDONEVS EST MAGNITVDINIS TERMINVS. Mirabitur aliquis,quomodo Philoſophus in Tragœdiis aliquid eſſe neceſſarium affirmet,cùm in eis ad poetæ libitum omnia fiant. Pro quo ſciendum,in Tragœdiis quidem non eſſe ſimpliciter neceſſarium, nihil tamen prohibere neceſſariũ in eis ex poſitione reperiri.Id autem ex poſitione neceſſarium dicitur,cùm uno poſito,neceſſe eſt aliud ſequi. Exempli gratia,inducit poeta aliquem adoleſcentem, qui cùm puellam quandam perditè amaret,eam clam patre in uxorem duxit.deinde patrem introducit,qui nonnihil de hoc amore præſenſerit. Si igitur filiũ inducat poeta,qui patrem reformidet, ut primùm pater filium de nuptiis tentat, neceſſarium eſt,ut poeta filium effingat,qui uultu quidem præſeferat uelle ſe patri obtemperare,clam uerò lapidem omnẽ moueat, ne fiant nuptiæ: id ſanè dicitur eſſe neceſſarium,ut ſequatur. conſtitutis enim illis,quæ præceſſere,poeta id efficere cogitur : alioqui Comœdia probè facta non eſſet. Quomodo præterea uериſimile reperiatur in Poeſi, eſt explicandum. Et ne deſiſtamus ab exemplo prius poſito,fac eſſe,ut pater filium de nuptiis tentarit,uerisimile ſanè eſt,filium conſulere ſeruum domeſticum, uel amicum, quomodo poſsit patrem eludere. Si igitur poeta filium conſulentem ſeruum inducit,uerisimili tũc innititur. & quoniam uerisimile eſt ſeruum magis opitulari domino adoleſcenti,quàm ſeni,ſtatim facit,ut ſeruus adoleſcenti opem ex animo ferat. Quòd ſi pater inducatur à poeta,qui ut ad exitum nuptias filii deducat,ſerui opera uti uelit,hoc ſtatim exoritur neceſſarium,ut ſcilicet ſeruus neceſſariò ſenem eludat. Et hoc eſt,quod Philoſophus in hoc contextu dicit (ſi fideliter uertatur,quod Paccius nõ præſtitit) SECVNDVM VERISIMILE, AVT NECESSARIVM REBVS DEINCEPS FACTIS. Hic itaque locus à poeta ſummopere animaduertendus,& obſeruãdus eſt. Dubitatur,cur maior Tragœdia, quæ tamen conſpici queat,quod ad magnitudinem pertinet,pulchrior ſit.mediocris enim præferenda uideretur ; quoniam ſecundo Ethicorum libro

medius

medius habitus in cunctis laudatur. An,eam præfert Philoſophus,quod ad magnitudinem pertinet,Tragœdiam,quæ inter mediocres quantitate alias excellit. Non igitur abſolutè maiorem,Tragœdiam minori prætulit Ariſtoteles, ſed earum ratione,quæ ab extremis,in quibus eſt uitium,recedunt. Ex hoc de Tragœdiæ magnitudine documento,idem eſt colligendum in ſoluta oratione : nimirum quæ maior fuerit (ita tamen ut rectè conſpici poſsit) illam pulchriorē, quod ad magnitudinē pertinet,eſſe futurā. item & in aliis ſcriptorū generibus.

PARTICVLA .L.

† Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. πολλὰ γὰρ, καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν. οὕτω δὲ, καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις. διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν θησηΐδα, καὶ ἡρακληΐδα, καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν.

† Vna nanque eſt fabula ; non autem (ut nonnulli putant) ſi circa unū aliquem ſit. Multa enim , minimeq; determinata genere accidunt : ex quibus ſanè quædam nullum conſtituunt unum . ſimili ratione unius multæ actiones ſunt: ex quibus una nunquam actio fiet. Quapropter omnes hi peccaſſe uidentur poetæ , quicunque uel Heracleida , uel Theſeida , cæteraq; id genus poemata confinxere: ut qui , unus cùm ſit Hercules, unam quoque ipſius debere eſſe fabulam exiſtimauerunt.

EXPLANATIO.

Dixit de magnitudine , nunc deinceps aliud ſubiungit . id autem eſt unitas fabulæ, cui Tragœdia,cæteraque poemata, quod tota,atque perfecta ſint,acceptum referre debent. Vt uerò commodius id fiat , oſtendit primò quid non ſit una fabula,deinde quid ſit. oppoſita enim inter ſe,iuxta ſe poſita magis elucēt. Dicit igitur,quòd non una fabula dicitur,quoniam circa unum hominem uerſetur : quod nonnulli ita eſſe putarunt. Cauſam deinde ſubdit,cur fabula non dicatur una,etiam ſi circa unum hominem uerſetur. ſicut enim multa,minimeque genere determinata uni contingere poſſunt , ex quibus ſingulis nihil fit,quod unum ſit,hoc eſt quaſi corpus unum:nempè quædam adeò diſiuncta ſunt , ut in unum coire non poſsint : ſimili ratione(inquit) hominis unius actiones multæ ſunt , ex quibus nūquam una fiet actio. Qui igitur crediderunt actionem unius eſſe, quòd una ſit,longè decepti ſunt.in quem tamē errorem poetas eos lapſos eſſe dicit,qui actiones Herculis, & Theſei,& eius generis poemata literis mandauerunt . putarunt enim hi (inquit) quoniā unus eſt Hercules,unam quoq; Herculis fabulam eſſe oportere. hoc autē eſt falſum. Herculis nanq; labores,& actiones plures ſunt,ex quibus una tantùm actio fieri non poteſt , cùm una aliam non reſpiciat .

ANNOTATIONES.

† Μῦθος δ᾽ ἐστὶν εἷς. Paccius uertit: VNA NANQVE FABVLA, quod mihi non probatur. nam ſi græca uerba ſic uertantur, ut Paccius hic fecit, uidebitur Ariſtoteles hoc loco probare uelle, cur dicta magnitudo fabulis ſatisfaciat, quod tamen minimè fit. ſiquidē uox NANQVE, antedictæ rei probationē indicare uidetur. Plana autem admodū eſt lectio, ſi ad uerbū hæc particula uertatur hunc in modū: VNA AVTEM FABVLA EST. nam uox AVTEM, in hac uerborum ſerie aliud quid per ſe conſyderatum, fabulam ſcilicet, indicare uidetur. Cur autem fabula una eſſe debeat, ex Aueroe in paraphraſi habetur. Oportet deniq; (inquit) ut ars ipſa imitetur naturā, ut ſcilicet quicquid agat, propter unum ſibi propoſitū unicumq; finem, id agat. In Tragœdia igitur efficiendum eſt, ut actio, & imitatio unum reſpiciat finem, id eſt, ut per ea unum tantummodo, quod ſibi ſit propoſitum, efficere ſtudeat. Sciendum præterea eſt, Ariſtotelē cōgruum ſeruaſſe ordinem, dum de fabula pertractat. primò enim eam ex principio, medio, ac extremo conſtare dicit. & quoniam ex partibus quantitatem habentibus reſultat quantitas ipſius totius, quod ex illis partibus eſt conſtitutum, iccirco quanta debeat eſſe fabula declarauit. ſed quoniam multi circa fabulæ unitatem peccauerunt, oſtendit quæ fabula ſit una.

PARTICVLA .LI.

Ὁ δὲ Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ᾽ ἔοικε καλῶς ἰδεῖν, ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν. ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν, οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ παρνασσῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ. ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου, ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι. ἀλλ᾽ ἀ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν ὀδύσσειαν, συνέστησεν. ὁμοίως δὲ, καὶ τὴν ἰλιάδα. χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις, ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου διαφέρεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον. ὃ γὰρ προσὸν, ἢ μὴ προσὸν μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦτο ἐστί.

Homerum uerò, qui ut in alijs etiam excellit, ita in hoc quoque, ſiue id artis, ſiue naturæ fuerit, oculatiſsimum fuiſſe apparet: quandoquidem Odyſſeam confingens, non ſanè cuncta, quæ Vlyxi acciderunt, in eam compegit: uerbi gratia: ſaucium fuiſſe in Parnaſo, & in ducum collectione ſimulaſſe inſaniam. quorum cùm alterum euenerit, minimè neceſſarium fuit, uel ueriſimile, eueniſſe alterum: quippe qui unam duntaxat actionem, qualem dicimus, Odyſſeam uidelicet, itemq; Iliadem conſtituit. Decet igitur, quemadmodum una unius imitatio eſt in alijs imitatricibus artibus: ita & fabulam, uidelicet, quæ actionis imitatio ſit, unius eiuſdemq; integræ eſſe, ſicq; rerum inter ſe partes cohærere, ut ne ulla quidem uel transferri, uel ſubtrahi queat, quin totum illud uarietur, planeq; immutetur. Quod enim uel additum, uel ſubtractum, totum non immutare uidetur, nulla quoque eius erit pars.

EXPLANATIO.

Hac in particula laudat Ariſtoteles Homerum; & eius teſtimonio ſuam

nio ſuam confirmat opinionem. quoniam Homerus non omnes unius actiones complectitur, ſed eas tantum, quæ illi actioni contulerunt. & inquit: HOMERVM VERÒ, QVI VT IN ALIIS ETIAM EXCELLIT, ITA IN HOC QVOQVE, SIVE ID ARTIS, SIVE NATVRAE FVERIT, OCVLATISSIMVM FVISSE APPARET. Dixit, ſiue arte, ſiue natura, hoc eſt, uel quòd ex aliis didicerit, uel proprio ingenio inuenerit. cuius poſtea cauſam reddit: QVANDO QVIDEM ODYSSEAM CONFINGENS, NON SANÈ CVNCTA, QVAE VLYSSI ACCIDERVNT, IN EAM COMPEGIT. Et dicit quæ ſint iſta: VERBI GRATIA, SAVCIVM FVISSE IN PARNASSO, ET IN DVCVM COLLECTIONE SIMVLASSE INSANIAM. & cauſam ſubiungit: QVORVM CVM ALTERVM EVENERIT, MINIMÈ NECESSARIVM FVIT, VEL VERISIMILE, EVENISSE ALTERVM. nam illa nexum nec neceſſarium, nec ut in multis inter ſe habẽt. QVIPPE QVI VNAM DVNTAXAT ACTIONEM, QVALEM DICIMVS ODYSSEAM: errores uidelicet Vlyſsis domum redeuntis: ITEMQVE ILIADEM CONSTITVIT: id eſt, actionem aduerſus Troiam. ex quibus, interpoſita prius aliarum artium imitantium ſimilitudine, ut per eam, quod propoſitum eſt magis declaret, atque confirmet, infert, quemadmodum in cæteris imitatricibus artibus, ſicut in Pictura, Sculptura, & reliquis huiuſmodi una imitatio unius eſt, ut hominis huius, uel equi huius (nam pluriũ, diuerſa cùm ſint, una eademque imitatio eſſe non poteſt) ſic & fabulam, quoniam actionis imitatio eſt, unius atq; huius integræ eſſe conuenit; & fabulæ partes ita conſtitui debent, ut tranſpoſita, uel mutata parte, differre, & moueri totum neceſſe ſit. Per hæc nos docet Philoſophus, quomodo poeta ſcire poſsit, unam ſe duntaxat actionem imitatum. nam ſi parte aliqua tranſpoſita, uel ſeparata, totum à ſe ipſo differre, ac turbari uideatur, nihil eſt præter rem interiectum. quod probat: QVOD ENIM VEL ADDITVM, VEL SVBTRACTVM, TOTVM NON IMMVTARE VIDETVR, NVLLA QVOQVE EIVS ERIT PARS. hoc eſt, quod in fabula manifeſtam immutationem non facit, neque pars eſt: unde reiici debet. contra uerò legitima pars erit, qua immutata, totum etiam immutatur.

ANNOTATIONES.

De ſimulata Vlyſsis Inſania in ducum collectione nihil apud Homerum legitur. De uulnere uerò ei illato, dum uenaretur in Parnaſſo, in Odyſſeæ decimo nono breuiſsimis uerbis meminit. Sciendum eſt, picturam unam actionis unius imitationem eſſe: quæ ſi perfecta eſt, exigua ſit oportet: ſi autem actio longa ſit, pictura una particulã quidem, ſed nõ totã poterit exprimere. quòd ſi totã exprimere uelimus, pluribus ſingularibus figuris eã exprimere oportet. poeta uerò

ta uerò dictionibus,ueluti quibuſdam ſingularibus picturis, totam actionem, magnitudinem integram habentem exprimet commodiſsimè. Eſt præterea ſciendum,quòd totum, quatenus ex partibus eſt conſtitutum,duobus tantum modis,de quibus in contextu meminit Philoſophus,immutari poteſt: nempe uel ex partium traſpoſitione,uel ex earum ablatione. Illud etiam obſeruandum,Ariſtotelem hic de fabulæ partibus loqui, non autem de epiſodiis, aut egreſsionibus: de quibus infra loco ſuo dicetur.nam cùm extra fabulam ea ſint, nil mirum uideri debet,ſi quandoque modico negotio tranſponi,adimiq́ poſſunt, aliaq́ à poeta in eorum locum reponi queant.

PARTICVLA .LII.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γινόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν *, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, * καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. ὁ γὰρ ἱστορικὸς, καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν, ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν. εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου, εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων. ἀλλὰ τοῦτο διαφέρει τῷ, τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο. διὸ καὶ φιλοσοφώτερον, καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν. ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖα ἄττα συμβαίνει λέγειν, ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις, ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. * τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν.

Sanè conſtat ex ſupradictis, non poetæ eſſe, facta ipſa propria narrare: ſed quemadmodum uel geri quiuerint, uel ueriſimile,uel omnino neceſſarium fuerit. Haud enim hiſtoricum, atque poetam carmen, & ſoluta oratio deſignant. quippe (quod alioqui facilè factu ſit) ſi Herodoti hiſtoria carminibus pangatur, æque nihilominus, ac prius ſine carmine, erit hiſtoria: ſed hoc differunt, quòd hic quidem res geſtas, ille ut geri potuerunt, exponit. Quo fit, ut ſapientius atque præſtantius poeſis hiſtoria ſit: ſiquidem illa circa ipſum uniuerſale plurimum uerſatur: hæc uerò ſingulare ſectatur. Eſt autem uniuerſale, quæ cui conueniat, dicere, uel facere, ueriſimiliter quidem, ſeu neceſſario: id quod ſpectat poeſis, cùm nomina imponat. Contrà ſingulare, quid ipſe Alcibiades fecerit, tulerit'ue.

EXPLANATIO.

Cùm ſuperius dictum eſt, fabulam non eſſe unam,quoniam unius eſt, (nam uni multa contingunt,ex quibus non fit unum) ex his nunc infert Philoſophus,poetæ munus non eſſe facta narrare: quoniam, ut diximus,uni multa contingũt: item inchoata actione una multa intermedia fiunt,neque ſecundum ueriſimile,neque neceſſariò dependẽt,cùm diuerſa penitus ſint, ſed poeta actiones eiuſmodi exprimere debet,quarum partes inuicem ſe conſequãtur,aut neceſſario, aut ueriſimiliter. Probat autem poetam ſcribere debere non facta, ſed qualia ueriſimiliter, aut neceſſariò fieri deberent; cùm hiſtoricus à poeta non differat, quoniam hic quidem carmine,ille uerò ſoluta

oratione

oratione utatur. nam Herodoti hiſtoria metris itidē ſcribi poſſet, æque tamen ſiue metris, ſiue ſine metris ſcripta ſit, hiſtoria nihilominus erit. ſed hoc inter ſe differūt, quòd hiſtoricus, quæ facta ſunt ſcribit, poeta uerò qualia fieri poſſent. Quo fit ut ſapientius, atque præſtantius Poeſis, quàm Hiſtoria ſit. quoniam Poeſis id quod uniuerſale eſt, Hiſtoria uerò quod ſingulare eſt proponit. Quid autē ſit circa uniuerſale uerſari, declarat dicēs: EST AVTEM VNIVERSALE, QVAE CVI CONVENIAT, DICERE, VEL FACERE, VERISIMILITER QVIDEM, SEV NECESSARIÒ: ID QVOD SPECTAT POESIS, CVM NOMINA IMPONAT. ſenſus eſt, poetam circa uniuerſale uerſari. quoniam ſi regem quidpiam, aut dicentem, aut facientem inducit, debet id ex iis eſſe, quæ regibus ut plurimum, aut neceſſariò contingunt, ad quod uniuerſale reſpiciens poeta, nomina imponit: ut apud Ariſtophanem Philippides nomen, & huiuſmodi. Circa ſingulare uerò uerſari eſt, cùm de quopiam ſingulari ſcribimus quid fecerit Alcibiades, exempli gratia, uel paſſus ſit.

ANNOTATIONES.

Quanquam ſupra ſit dictum, poetam oportere unam tantum actionem exprimere, id tamen quomodo fieri debeat hoc loco docet: ut ſcilicet ſecundum id, quod ueriſimile, aut neceſſariū eſt exprimatur, poſthabita ueritatis ratione. idq; in omni poematum genere ſeruandum. Poſſet & alicui uideri, Ariſtotelem hic præceptū tradere, quo nos admoneat eo modo res, quo factæ ſunt, ſcribendas non eſſe (id enim hiſtorici munus eſt) ſed quo fieri rectè deberent. quomodo tamen id intelligi debeat, inferius declarabimus. Sciendum præterea eſt, poetas multa, quæ nec ueriſimilia, nec neceſſaria ſunt, ſed prorſus quæ fieri nequeunt ſcribere: ueluti quæ de Diis ab eis dicuntur. hoc tamen Ariſtoteli non aduerſatur: nam id genus falſa, quæ à poetis dicuntur, quoniam in uulgi opinionem ſunt recepta, pro ueriſimilibus ac ueris habentur. Quòd ſi quiſpiam poeta nouum aliquid finxerit, id etiam uulgi opinione receptum dicetur. quoniā ſi ſimilia & quæ longè minus fieri nequeunt, tanquam uera uulgus admittit: etiā quòd recenter eſt fictum, tanquam uerum recipiet. Qui uerò illarum opinionū fuerint auctores, quó ue conſilio falſa illa confinxerint, præſentis inſtituti non eſt explicare. Quanquam autem Homerus circa unam Vlyſsis actionem in Odyſſea uerſetur, nihilominus circa uniuerſale uerſari dicetur: quoniam illam actionem expreſsit ſecundum ueriſimile, aut neceſſarium, non autem ut geſta fuit. Exprimere autem res ſecundum ueriſimile & neceſſarium, nil aliud eſt, quàm eas exprimere habita ratione illarū rerum naturæ. natura uero quidpiá uniuerſale eſt. * ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Mihi quidem uidetur καὶ τὰ δυνατὰ abundare. unde neque Paccius in uerſione huius particulæ meminit, quòd ſi non redundat, particulam illam eſſe prioris explicat[i]onem dicemus, & uox δυνατὰ, fuſè lateq; hic accipietur; ut non tam de his, quæ eſſe poſſunt, quàm etiam de neceſſariis dicatur; ut in ſecundo de Interpretatione docemur. Præterea in ea particula * τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, uox τὰ, quid ſignificet non intelligo. ſi uerò legatur τὸ δὲ, omnia plana ſunt.

PARTICVLA LIII.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν. συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων,

των, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι, καὶ οὐχ, ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τὸν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. ὧδε δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ', ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά. τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν, ὅτι δυνατά. οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

Iam uerò, & apud comicos id manifeſtum, ut qui fabulas ex ueriſimilibus conſtituentes, nomina interim pro arbitrio comminiſcantur: non quidem ipſa ſingularia, quemadmodum iamborũ compoſitores facere ſolent. in Tragœdia autem uera nomina retinentur: cuius ratio eſt, quoniam credibile quidem illud eſt, quod fieri poteſt: quæ uerò nondum facta fuiſſe ſcimus, fieri quidem poſſe parum credimus: quæ uerò facta, fieri certò potuiſſe ambigit nemo. nam ſi fieri nequiuiſſent, nunquam profectò extitiſſent.

EXPLANATIO.

Poeſim Ariſtoteles, quoniam circa id, quod uniuerſale eſt, uerſatur, hiſtoria, quæ ſingulare tantum amplectitur, præſtantiorem aſſeruit: propterea poëtas etiam nomina fingere, ac eadem perſonis imponere, quo magis actionem in uniuerſum ſignificent, affirmauit. Nunc ſubiungit, id in Comœdia uſu manifeſtum euaſiſſe: quoniam qui fabulas comicas componunt, ubi eas ex uériſimilibus confinxere, ſic tandem quò communem perſonarum cõditionem oſtendãt, illis iuxta morum qualitatem nomina imponũt. ut apud Ariſtophanem Philippides, apud Terentium Thraſo, & reliqua id genus: in quo plurimum à iambicis poetis diſtant, qui nominatim uitia carpunt: unde nomina componere non coguntur, cùm aliquorum peccata carpere uelint. In Tragœdia uerò (inquit) non perinde fit, ut in Comœdia fieri ſolet. non enim poemate iam abſoluto nomina perſonis affigunt: ſed nominibus antè factis utuntur. idque fieri dicit, nõ quòd etiã Tragœdia uniuerſale nõ ſectetur, ſed quò fabula maiorem probabilitatem adipiſcatur. quod enim potuit fieri, credibile quidem illud eſt, fieri poſſe. Infert poſtea quæ nam fieri poſſe credamus, & quæ non, & inquit: QVAE VERÒ NON DVM FACTA FVISSE SCIMVS, FIERI QVIDEM POSSE PARVM CREDIMVS: QVAE VERÒ FACTA, FIERI CERTO POTVISSE AMBIGIT NEMO. NAM SI FIERI NEQVIVISSENT, NVNQVAM PROFECTÒ EXTITISSENT. Summa horum hæc eſt, tragicos poetas, quò eorum fabulæ maiorem haberent credulitatem, fabulas confingebant, à maximis aliquorum heroum calamitatibus deſumptas: propterea nominibus illorum utebantur, quorũ ea fuit calamitas. Nihil igitur obſtat, Tragœdiam uniuerſale reſpicere, uti tamen nominibus iam factis ob cauſam iam antea dictam.

ANNOTATIONES.

Si in Comœdiis Ariſtophanem nominatim aliquos maledictis inceſſere uidemus,ut in Nephelis Socratem,quem proprio etiam nomine appellat, quomodo uerum erit,Comœdiam circa uniuerſale, iambicam uerò Poeſim circa ſingulare uerſari? Reſpondetur,Ariſtotelem quidem ad Comœdiæ naturam inſpexiſſe: ea enim talis eſt,ut uniuerſale reſpiciat. quòd ſi quis eam de ſua natura deflectat,id per accidens,& rarò contingit. quod uerò rarò, & per accidens fit,id à ſcientiis & conſyderatione ſeiungitur. Id autem eſſe uerum, Comœdiā inquam,uniuerſale reſpicere,hinc deprehenditur. nam & apud Ariſtophanem ipſum ſunt plures Comœdiæ,quæ uniuerſale reſpiciūt. item in Nebulis hiſtrionum nomina, Socrate dempto,habent ſua nomina à poeta facta. Quoniam igitur ab eo quod per ſe eſt,unūquodque appellari iuſtum eſt, rectè Philoſophus dixit Comœdiā uniuerſale reſpicere;quia per ſe uniuerſale reſpicit,& ut in plurimis. † τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα, & quæ ſequuntur. Paccius uertit QVAE VERÒ NONDVM FACTA FVISSE SCIMVS. mea ſententia non rectè mentem Ariſtotelis expreſsit. nā in hac parte Philoſophus declarare proponit quæ nobis poſſe fieri,& quæ non uideātur. et quoniam proximè dixerat,quod fieri poteſt,id nobis eſſe credibile,ideo uerbis his, τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα, & quæ ſequūtur,quæ ſint illa,quæ nos fieri poſſe credamus,explanat. Cùm itaque particula μὲν οὖν,ſit initiis dicata, rectius in hunc modum uerba Ariſtotelis uertentur. IGITVR QVAE QVIDEM NON DVM FACTA FVISSE SCIMVS. quæ uero ſequuntur rectè ſe habent.

PARTICVLA .LIIII.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἐν ἴαις μὲν ἕν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα. ἐν ἐνίαις δὲ οὐθὲν, οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος ἄνθει. ὅμοιως γὰρ ἐν τούτῳ, τά, τε πράγματα, καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται. καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει. ὥστ' οὐ πάντως ἐστὶν ζητητέον, παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι. καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν. ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας.

Cùm tamen Tragœdiarum aliquæ ſanè ex notis nominibus, uno uel duobus ad ſummum aſſumptis, reliqua deinceps confingant: aliquæ rurſus, quemadmodum Agathonis flos. planè omnia, in quo, tametſi cum nominibus res ipſæ pariter confingantur, nihilominus delectant. Quare non omnino quærendum eſt,ut uulgatæ fabulæ, in quibus Tragœdiæ ſunt, ad unguem retineantur. idem quærere ridiculum eſſet: quandoquidem illæ etiam ſic notæ, paucis quidem cum notæ ſint, † iuxta tamen cunctos delectant.

EXPLANATIO.

Animaduertit Ariſtoteles id,quod eſt dictū,non eſſe adeo in Tragœdia perpetuū,quin aliter etiam fieri cōtingat. In aliquibus enim (inquit)unum aut duo tantùm nota nomina uſurpantur,reliqua uerò ſunt à poeta facta. in aliquibus nullum iam notum nomen accipitur,ſed omnia finguntur: quemadmodum in Agathonis Tragœdia,quæ Flos inſcribitur,cuius & res,& nomina perſonarum æque finguntur:nec ob id tamen(inquit)nos minus delectat. & quoniam

Agathonis Flos, etiam ſi ex fictis nominibus, ac rebus conſtet, nos delectat atque afficit uoluptate, ideo corollarium quoddam deducit, non debere nos eſſe ſollicitos in conquirendis, ac uſurpandis ueterum fabulis, circa quas Tragœdiæ ſunt. hoc enim (inquit) ſtultum, atque ridiculum. quoniam quæ in antiquis fabulis nota ſunt, paucis admodum ſunt manifeſta: ea tamen audientes omnes pariter afficiunt uoluptate.

ANNOTATIONES.

Ariſtoteles in Moralibus, Agathonis meminit, dum eius ſententiam probat. Recte (inquit) Agathon dixit: hoc etiam ipſe Deus, ſoloq; carere uidetur, infectũ ut faciat quod factum eſt. Idem auctor cum alibi circa idem artem, & fortunã uerſari docet, ut præclare (inquit) Agathon:

Nanque ars fortunam, fortunaque diligit artem.

De Agathone Athenæus itidem, & Suidas meminerunt. Ariſtoteles in hoc cõtextu quibuſdam ſuperius à ſe poſitis contradicere uidetur. hic enim Tragœdias actiones aliquas, quæ iam aliquibus contigerunt, imitantes tam eos, qui illas nouerunt, quàm qui de huiuſmodi actionibus nullam prorſus cognitionẽ habuerunt, delectare docet. ſuperius uerò rationem docens, cur omnes imitationibus gaudent, id ſignũ affert, quoniam quæ nos moleſtè intuemur, ſicuti cadauera, ſi per Picturam, uel Sculpturam rectè ſint expreſſa, nos delectant. eius autem rationem addit, quoniam addiſcere iucundum eſt: in huiuſmodi autem inſpectione ratiocinamur hoc illud eſſe, atque ita diſcimus, hoc illud eſſe. alioqui ſi minime ueras formas inſpexerimus, nullã omnino præbebit imitatio uoluptatem, præter quàm opificio, uel colore, uel aliqua alia eius generis ratione. His ita poſitis, ducamus argumentum in hunc modum. ſicut imago rei magis eum delectat, qui rem prius nouit, quàm qui non nouit: quoniam qui rem nouit addiſcit, & ratiocinatur: ita quoque qui prius eam actionem nouit, quã imitatur poeta, diſcet, & ratiocinabitur hanc actionis illius imitationem exiſtere: quam ſanè ratiocinationem is nequit efficere, quem prorſus latet, cuius nam illa ſit imitatio. ſi igitur is, qui cuius imitatio ſit nouit, & ratiocinatur, & diſcit: addiſcere autem iucundum eſt: is utique, qui actionem nouit, cuius fabula imitatio eſt, maiori uoluptate afficietur, quàm is, qui eam ignorat, quoniam de ea ratiocinari non poteſt. Poſſem equidem dicere, nolle Ariſtotelem fabulam eos æque delectare, qui actionem, cuius fabula imitatio eſt, penitus ignorant, atque qui eam optimè norũt, ſed tãtùm innuere Tragœdiis homines, ſiue notæ ſint, ſiue ſint ignotæ, mirificè gaudere. nã uox † IVXTA, quæ in Paccii uerſione legitur, græcè non legitur. Nihil igitur obſtat, eos qui actiones pernouerint, quas imitantur Tragœdiæ, quoniam ratiocinantur hoc illud eſſe in illius Tragœdiæ recitatione, cuius actio eis nota eſt, magis his, qui eas ignorant, affici uoluptate. non enim hoc loco, fabulas Ariſtoteles notas, ignotas'ue cunctos iuxta delectare, ſed tãtùm delectare aſſeruit. nam illa uox IVXTA, fuit, ut diximus, à Paccio adiecta. Verùm hæc reſponſio mihi nõ probatur. nam fabulæ, quæ magis delectant (cæteris paribus) aliis minus gratis ſunt præferendæ. Ariſtoteles tamen hoc loco poetas monet, ne de fabulis, quæ notæ ſint, confingendis ſint ſolliciti: quoniam, & illos, qui eas non norunt, itidem delectant: quaſi ſignificans, omnes æque affici uoluptate, ſiue fabulas norint, ſiue non norint. Hac ratione Paccius motus, ad ſenſum reſpiciẽs, IVXTA uocem adiecit. Quòd ſi ita dicatur, perſtat adhuc ſupradicta contradictio. An, ratio diſpar eſt in imagine picta rem ueram referente, & Tragœdia actionem aliquam imitante. quoniam Pictura, niſi

referat

referat exactè rem, quam imitatur, minimè delectat; neque rectè poſſumus ratiocinari hoc illud eſſe, ſi non idem repræſentet. Opus igitur eſt, ut Pictura ne latum quidem unguem à uero recedat. at imitatio poetica, quanquam occaſionem imitãdi à rebus actis interdum arripiat, nihilominus uniuerſale reſpiciẽs, exprimit actionem eam, ut ueriſimiliter fieri potuiſſet. quocirca ratio diſpar eſt in Pictura, & imitatione tragica: quoniam hæc uniuerſale, illa uerò ſingulare ſectatur. Quòd ſi rectè poeta uniuerſale reſpiciens, actionem illam expreſſerit, ſpectatores omnes probè ratiocinantur, huius imitationem illius eſſe generis uitæ, quam imitantur expreſsionem. Fortè etiam dici poſſet, actionem quidem Tragœdiæ imitationem exiſtere; ea tamen ratione, qua in ſcena agitur, perinde eſt, ac ſi res ipſa eſſet. nec ut imitatio à ſpectatoribus habetur: quod de Pictura minimè dici poteſt. quocirca Picturæ, & tragicæ actionis ratio diſpar erit. Adde, Tragœdiam in populi, ac uniuerſæ turbæ gratiam fieri, eiuſmodi autem multitudinem fabulas eas ignorare. Quanquam igitur unus, aut alter eas optime calleat, poeta tamen populum reſpiciens, de paucis illis, etiã ſi magis eos delectet, non erit ſollicitus: cùm præſertim & illi in noua fabula ſpectãda uoluptatem ſint percepturi.

PARTICVLA .LV.

Δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι. μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ γινόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι. τῶν γὰρ γινομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γινέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ᾽ ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

Ex his igitur patet poetam fabularum magis, quàm carminum, eſſe poetam, † ut qui ſemper circa imitationem uerſetur: actiones uerò imitatur. Si igitur & in ea quoque, quæ uerè prius fuere, fingendo incidat, non propterea à poeta diſcedet: quãdoquidem ex his quæ geſta ſunt, aliqua quidem eiuſmodi eſſe nil prohibet, cuiuſmodi uel extitiſſe uerisimile ſit, uel certè fieri potuerint: ſecundum quæ ſanè horum poeta fuerit.

EXPLANATIO.

Quoniam dictum eſt, fabulam eſſe præcipuam Tragœdiæ partẽ, id quod & in cæteris poematum generibus eſt affirmandum, iure infert hoc loco Philoſophus, poetam fabularum magis, quàm carminum eſſe poetam, hoc eſt artificem, atque effectorem. et quoniam uulgares, ut ſupra dictum eſt, poetas à pangendis carminibus appellant, iccirco nos admonet ſe de poeta loqui, qui imitatur. Quid autem imitetur poeta, ſubiungit, dicẽs actiones eum, humanas ſcilicet, imitari. Admonet itidem nihilominus eſſe poetam, quanquam cõtingat ipſum imitari, quæ facta ſunt. QVANDOQVIDEM (inquit) EX HIS, QVAE GESTA SVNT, ALIQVA QVIDEM EIVSMODI ESSE NIL PROHIBET, CVIVSMODI VEL EXTITISSE VERISIMILE SIT, VEL CERTÈ FIERI POTVERINT: SECVNDVM QVAE SANÈ HORVM POETA FVERIT. Horum, ut ſumma-

tim dicam, talis eſt ſenſus. poeta actionum eſt artifex, ſecundũ quòd decenter fieri poſsint: quarum aliquas uerè extitiſſe nihil uetat: quas ſi imitetur, nihilominus erit poeta: ſiquidem appellatur poeta, quoniam ſic exprimit actiones, ueluti eſſe deberent.

ANNOTATIONES.

Sciendum ex hoc contextu, Ariſtotelem, etiam ſi primas tribuat imitationi, uelle tamen poetam eſſe carmini addictum. per hoc enim quod inquit, imitationis potius quàm carminis poetam effectorem eſſe debere, innuit à poeta utrunque faciendum; quanquam ab imitatione potiſsimùm poeta dicatur. Cùm autem in contextu dicitur ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι. id eſt, QVATENVS POETA EST SECVNDVM IMITATIONEM (non enim rectè uertit Paccius † VT QVI SEMPER CIRCA IMITATIONEM VERSETVR) innuit poetam etiam à carmine, & non ab imitatione tantum eſſe nũcupandũ. Animaduertendũ itidem eſt, in huius contextus initio uocẽ POETAM, à Philoſopho uariè ſumi, cũ inquit: EX HIS IGITVR PATET POETAM FABVLARVM MAGIS, QVÀM CARMINVM ESSE POETAM: ſiquidem primo loco per poetam eum intelligit, qui carminibus imitatur, ſecundo uero locò ſignificat effectorem. In poſtremis itẽ huius contextus uerbis habemus eſſe poetæ munus, res eo modo ſcribere, quo decenter fieri poſſent: falſum item eſſe poetam non poſſe res ueras ſcriptitare. nam ſi quæpiam actio pro decore ſit edita, nec in ea quicquam deſyderetur, eam imitans poeta, literis mandabit, nec errabit: quod ſi ſecus ageret, erraret. poetæ igitur ſcopus eſt, res eo modo ſcribere, quo decenter eſſe factæ deberent, quas ſi ita factas offenderit, id ei non erit incommodum.

PARTICVLA .LVI.

Τῶν δὲ ἀπλῶν μύθων, καὶ πράξεων, αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτοὺς, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς.

Cæterùm ſimplicium fabularum, actionum'ue, Epiſodicæ quidem deterrimæ. Epiſodicam appello, in qua non ueri ſimiliter, neque neceſſariò mutua epiſodia nectantur: fiunt autem hæ tum ab ineptis uatibus ſuo uitio, tum à probatis quoque hiſtrionum gratia. Etenim in huiuſcemodi certaminibus, dum fabulas plus æquo ſæpenumero producunt, legitimum ordinem peruertere coguntur.

EXPLANATIO.

Quoniam ſuperius eſt dictum, totam fabulam à poeta ſic eſſe texẽdam, ut ſe uiciſsim partes, aut ueriſimiliter, aut neceſſariò cõſequãtur, nunc ſubiungit: SIMPLICIVM FABVLARVM, ACTIONVM'VE EPISODICAE QVIDEM DETERRIMAE. SIMPLICIVM FABVLARVM, ET ACTIONVM, ponitur pro eodem. nam, ut magis exprimatur quid per ſimplicem fabulam intelligat, addidit: ET ACTIONVM.

ACTIONVM. actiones enim ſimplices ſunt,quæ, ut ſupra dictū eſt, unæ ſunt. quid uerò per ſimplices fabulas intelligat, inferius declarabit. Quid autem ſibi uelit uox EPISODICAE,declarat,dicens,epiſodicas fabulas dico,in quibus epiſodia,hoc eſt egreſsiones,& additamenta,quæ poemati ad amplificandam fabulam inſeruntur, ſeriē, & nexum inter ſe,nec neceſſarium,nec ueriſimilem habent. fabulas autem huiuſmodi,ſcilicet epiſodicas,à poetis,ineptis quidem ſuo uitio,hoc eſt nulla ui coactis,ſed peculiari inſcitia; à probatis uerò hiſtrionum gratia fieri. Rationem autem affert,cur hiſtriones cogāt poetas in ſui gratiam fabulas conficere,in quibus egreſsiones,atque ornamenta nexum penes uériſimile,uel neceſſarium non habent. ea autem eſt,quoniam hiſtriones inuicem certantes, ad clepſydram dicebant; nec tempus agendæ actioni præſtitutum ſemper decenti ſerie rerum ſeruata abſumebant. ut itaque actio, temporis interuallo par euaderet,plus æquo fabulam producentes, ſæpe cogebantur id, quod iure ſequi deberet, peruertere, & aliquod epiſodium rei non accommodatum,ut actio protraheretur,interſerere.

ANNOTATIONES.

Sciendum,Ariſtotelem hic per ſimplicem fabulam,eam accipere, quæ unam actionem exprimit ſolummodo: infra tamen alio modo ſimplicem fabulam accipiet,ut ſuo loco dicemus. Elicitur ex hoc contextu,non fabulæ tantùm partes inter ſe habere nexum oportere,aut ſecundum ueriſimile,aut ſecundum neceſſarium; uerùm etiam epiſodia, quæ partes fabulæ non ſunt, ſi plura ſint,ſic diſponere opus eſt, ut alterum ex altero oriri, aut ueriſimiliter, aut neceſſariò uideatur. Ariſtoteles igitur hic epiſodiorum multitudinem non damnat, ſed fabulas eas damnat,quarum epiſodia nexum inter ſe non habent.

PARTICVLA .LVII.

Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν. * ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα. τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τῆς τύχης. ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι, ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

Quoniam autem imitatio non tantum perfectæ actionis, uerùm etiam miſerabilium, terribilium'ue eſt: hæc autem maximè talia erunt, † potiſsimumq́ pollebunt, quotieſcunque per ſe ipſa inuicem admiranda illa accident: nimirum hoc pacto admirabile magis ſeſe offert, quàm ſi à caſu, uel à Fortuna proficiſci appareat: ſiquidem in his etiam quæ à Fortuna proueniunt, illa quidem maximam admirationem præ ſe ferunt, quæ ueluti ſuopte impulſu prouenire uideantur, ut in Argo Mityi ſtatua, quæ ſuper inſpectan-

tem collapſa, authorem Mityi necis interfecit: eiuſmodi enim hæc ſunt, ut non temere facta eſſe opinemur: ideoq́; pulcherrimas tales fabulas euadere neceſſe eſt.

EXPLANATIO.

Poſtquã Philoſophus declarauit oportere fabulæ partes ueriſimiliter, aut neceſſariò cohærere,& fabulas epiſodicas dãnauit,quoniã in eis nexus non apparet,nunc repetẽs quædam,quæ in definitione Tragœdiæ ſunt poſita,miſericordiam,& terrorẽ,oſtendit miſerabilia,& terrore plena maximè fieri,cùm penes nexum,& cohærentiam efficiuntur,& magis etiam,cum præter opinionem eueniunt. Quare uerba illa: ET MAGIS, CVM FIANT PRAETER OPINIONEM INVICEM (ſic enim uerba græca Ariſtotelis uertenda ſunt) per parentheſim legenda ſunt. Rationem autem affert,cur miſerabilia, terribiliaque, ſi nexum inuicem habeant, maximè talia ſint; & inquit,quoniam ſic erunt magis admirabilia,quàm ſi caſu, & fortuna fiant.Id uerò probat,quoniam in iis,quæ fortuitò contingunt, nil ita conſtitutum reperitur,quod ordinatim, ac ſucceſsiuè deſinat in aliud: quæcunque tamen eam ſpeciem præ ſe ferũt, ut alteri alterùm ita ſit annexum, ut non caſu,ſed ex propoſito factũ exiſtimetur, admirabiliora uidentur.Id autem exemplo confirmat.nam cùm Mityi ſtatua caſu caderet,necis eiuſdem auctorem eam intuẽtem interfecit. ſed quoniam ſtatua,quaſi de induſtria uiſa eſt cadere,ideo maiorem affert admirationem. Si igitur in his,quæ nonnullam connexionis inuicem,atque ordinis ſimilitudinem præſeferunt,quanquam uerè ordinata non ſint,ob ſimilitudinem tamen admirabilia uidentur:multo ſanè magis,quæ uerè nexum inuicem habent, & alterum alteri ordinatè cohæret,ſi miſerabilia,terribiliaque ſint, erunt maximè talia. quòd ſi præter opinionem etiam ſint,id eſt,ſi eueniant, cũ non ſperabantur,longè itidem magis euadent eiuſmodi. Quare cõcludit, pulcherrimas tunc fabulas effici,cùm terribilia, miſeribiliaq́; contineant; quæ non caſu, ſed rebus inuicem ordine nexis,& præter expectationem, opinionemq́ue uideantur euenire.

ANNOTATIONES.

Ariſtoteles ſecundo de Rhetorica libro, quasnam res,quòs'ue homines metuamus, quoq́; an imo affecti ſint, qui metuunt,declarat.& metus ipſius deſcri
» ptionem afferens,inquit,Metum eſſe triſtitiam quandam, uel perturbationem
» ex imaginatione futuri mali;quod,aut interitum,aut dolorem afferre poſsit.
» Item in tertio de moribus ad Nicomachum ait:Metus eſt expectatio mali. Ci-
» cero quoque in quarta Tuſculana inquit: Metus eſt opinio impendentis mali,
» quod intollerabile eſſe uideatur. Sciendum eſt φοβερὸν, καὶ δεινὸν non idem penitus ſignificare.δεινὸν enim interdum miſericordiam excludit,interdum ſimul cũ

 ea eſt.

ea eſt: ut apud Ariſtotelem uidere licet ſecundo de Rhetorica libro, ubi Amaſi-
dis hiſtoriam recenſet: hic aũt uidetur uelle φοβερὰ eſſe ἐλεεινά. Miſericordiam
» Ariſtoteles ſecundo de Rhetorica libro his uerbis deſcripſit: nẽpe eam eſſe quẽ-
» dam dolorem, exortum ab apparenti malo corrumpente, aut dolorem inferẽ-
» te, eius qui illa fortuna indignus uidetur. Cicero autem in quarta quæſtione
» Tuſculanarum ſic eam expreſsit. Miſericordia eſt ægritudo ex miſeria alterius,
» iniuria laborantis. Argis in memoriam, ac commendationem uirtutum, Mi-
tyi præclari uiri ſtatua erat erecta. contigit labentibus annis, ut dum huic ſta-
tuæ Mityi interfector aſsiſteret ſpectator, cadens ſtatua illum perimeret. * Ταῦ-
τα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα (καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν) ὅτ' ἂν δι' ἄλληλα.
ſeriem uerborum ita caſtigandam & legendam exiſtimo. oportet enim duo il-
la uerba μάλιστα, καὶ μᾶλλον ad diuerſa referre. quòd ſi utraque in eandem rem
caderent, abſurda eſſet lectio, & etiam ſenſus non quadraret. à quo Ariſtoteles
plurimùm abhorret. Latinè igitur ita legi debent. HAEC AUTEM FIUNT
MAXIMÈ TALIA (ET MAGIS, QUOTIENSCUNQUE PRAETER OPI-
NIONEM FACTA FUERINT) CUM NEXUM INUICEM HABUE-
RINT. Cùm aũt Ariſtoteles ait δι' ἄλληλα, intelligit oppoſitũ eius, quod eſt à caſu
& à fortuna. quæ enim ſunt à caſu, uel à fortuna, nõ dicuntur eſſe δι' ἄλληλα, id eſt
nexum, atque ordinẽ inuicem habentia. in his enim quæ caſu contingunt, eiuſ-
modi non eſt nexus, ut alterum quidem præcedat, alterum autem aut neceſſa-
riò, aut in plurimis ſubſequatur: alioqui non à caſu, ſed ex propoſito facta dice-
rentur, ut libro Phyſicorum ſecundo ſcribitur ab Ariſtotele. caſus enim, & for-
tuna effectrices cauſæ ſunt rerum earum, quas efficere non intendunt. Terror
igitur, & Miſericordia maximè tunc fiũt, cùm ex ordinata rerũ ſeriẽ oritur actio
ea, terroris, & miſericordiæ plenà: & magis etiam cùm inſperantibus nobis ex
illa rerum ſerie quædam contingunt commiſerationis, & terroris plena. exem-
plo autem, quod affert de ſtatua Mityi, miſericordiam, & terrorem maximè tũc
generari, cùm ex rebus inter ſe nexum habentibus, non autem fortuitis & caſu
factis gignuntur confirmat. Eſt & illud animaduertendum, in hoc contextu
lectionem à contextus initio pendere, propter illam particulam QUONIAM:
& in fine tantum perfici, atque abſolui, cùm inquit: QUARE NECESSE EST
TALES ESSE PULCHRIORES FABULAS. ita enim ad uerbum ſonant
græca uerba. Adiecit autem Ariſtoteles uocem ὥστε, quoniam longa erat perio-
dus. nam græci interpretes in ſecundo de Anima libro in illa Philoſophi uer-
» ba: Quoniam autẽ duabus differẽtiis definiunt in primis animam: ſimiliter no-
tant hanc uocem οὖν, eo loco abundare, quemadmodum, & hic uox ὥστε.

PARTICULA .LVIII.

Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μυθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας, ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πεπλεγμένη δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ, ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου. ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα. διαφέρει γὰρ πολὺ γίνεσθαι, τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

Fabularum aliæ ſimplices, aliæ implexæ: quemadmodum & actiones, quarum imitationes ſunt ipſæ fabulæ, talem illico ſpeciem præ ſe ferunt. Simplicem actionem uoco, in qua quidem (ut definitum eſt) continua una, abſque peripetia, agnitionéue agendo fit mutatio: implexam, quæ uel agni-

tione,

tione, uel peripetia, uel etiam utraque. Hæc uerò in ipſo rerum contextu ita aſtruenda ſunt, ut ex his, quæ prius acta fuerint, neceſſariò ſequi, aut certè ueriſimiliter agi uideantur. † Multum enim differt, fiant hæc per hæc, an ex his.

EXPLANATIO.

Quoniam dictum eſt, terrorem, commiſerationem'ue magis comparari, cùm præter opinionem res contingit, ſubiũgit fabulas in duplici differentia conſiſtere, alias quidem ſimplices, id eſt in quibus nihil præter propoſitum contingit, alias uerò perplexas, cùm euentus præter opinionem ſunt, ut in præcedente cõtextu dictum eſt. huiuſmodi autem eſſe fabulas oſtendit, quoniam itidem actiones, quarũ fabulæ imitationes ſunt, eodem modo ſe habent. Exponens uerò quid per ſimplicem actionem intelligat, ait: SIMPLICEM ACTIONEM VOCO, IN QVA QVIDEM (VT DEFINITVM EST) CONTINVA VNA, ABSQVE PERIPETIA, AGNITIONE'VE AGENDO FIT MVTATIO. Quid autem ſit id, quod definitum eſt, ſubiungit: CONTINVA, ET VNA. fabulam enim actionem unam perfectam, atque integram imitari dictum eſt. unde uerba illa, VT DEFINITVM EST, duo illa uerba, CONTINVA ET VNA, non autẽ hæc ABSQVE PERIPETIA, AGNITIONE'VE, AGENDO FIT MVTATIO, reſpiciunt. ſenſus igitur erit eiuſmodi. Simplicem eam actionẽ eſſe dico, cuius mutatio abſque peripetia, & agnitione eſt, facta uidelicet actione illa, ſicuti dictum eſt, continua, & una. Perplexa uero ea eſt, ex qua mutatio eſt cum agnitione, & peripetia. Per mutationem, intelligit id, quod ſupra dictum eſt, tranſitum inquam de bona in malam fortunam, uel uice uerſa. Quid autem per agnitionem, & peripetiam intelligendum ſit, paulò poſt explicabitur. Admonet autem quo pacto agnitio, & peripetia in fabula fieri debeant, & inquit, ea debere ità oriri ex ipſa rerum ſerie, ut ex antedictis, aut neceſſariò, aut ueriſimiliter peripetiæ, atque agnitiones eiuſmodi ſequantur. Accipit autem hic neceſſarium Ariſtoteles eo ſanè modo, quo nos ſuperius accipiendum docuimus. Quoniam uerò dixit, peripetiam, & agnitionem, aut ueriſimiliter, aut neceſſariò ſequi debere, rationem affert. magni enim refert aliqua fieri per hæc, hoc eſt nexum inuicem ſic habere, ut præcedentia ſint ſequentiũ cauſæ; uel poſt hæc, id eſt poſtponi, ita tamen, ut in eis nullus ſit nec ueriſimilis ordo, nec neceſſarius. multa enim ſunt aliis poſteriora, à quibus tamen non dependent. perinde ac ſi diceret, agnitio, & peripetia non fortuito, ſed ex ipſa rerum ſerie oriri debent.

Quæ

ANNOTATIONES.

Quæ de fabula ab Ariſtotele ſunt dicta, cùm ea unius tantùm actionis imitationem eſſe oportere declarauit, tam ſimplici quàm perplexæ fabulæ conuenire uidentur; ut ex his, quæ in hoc contextu dicta ſunt, patere poteſt. Sciendũ præterea eſt, eam fabulæ partem, in qua de bona in malam fortunam, aut contrà tranſitus fit, inferius alio nomine uocari fabulæ ſolutionem. Cùm implexam fabulam deſcribit, ſupplendum eſt id, quod in ſimplici dictum eſt, nimirũ continua exiſtente & una: hæc enim particula conuenit utrique. differunt tamẽ, quòd in ſimplici, continua atque una actione nulla eſt peripetia, aut agnitio: in implexa uerò, uel utraque, uel altera ſaltem reperitur. Paccii uerba, quæ ita habent: † MVLTVM ENIM DIFFERT FIANT HAEC PER HAEC, AN EX HIS: quanquam clarius uerti poſſent, ſi tamẽ particula EX HIS, tantũ ualebit, ac ſi diceremus poſthæc, ſenſus erit apertus. uox enim EX, ut apud Ariſtotelẽ libro primo Phyſicorum habemus, interdum ſignificat poſt: ut cùm dicimus, ex albo fit nigrum, uel ex die fit nox. in quo ſenſu Paccius hic eam uocem accepit: non autem ut materiam ſignificat, ut cùm dicimus, ex lapidibus fit domus.

PARTICVLA LVIIII.

Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν, ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολὴ, καθάπερ εἴρηται. καὶ τοῦτο δὲ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον. ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅς τις ἦν, τοὐναντίον ἐποίησε. καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ, ὁ μὲν ἀγόμενος, ὡς † ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν, ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι.

Peripetia eſt eorum, quæ aguntur (quemadmodum dictum eſt) in contrarium mutatio. id autem (ſicuti docuimus) aut ueriſimiliter, aut neceſſariò fit: ut in Oedipode. acceſſit enim ille delectaturus Oedipodem, eundemq́ parentis inceſtandæ timore liberaturus: quis autem eſſet, ubi oſtendit, contrarium effecit. In Lynceo quoq; ductus ille quidem eſt, ueluti mox † immolandus: Danaus contrà ſubſecutus, ut immolaret: ſed accidit ex his quæ patrata ſunt, ut hic necem, ille ſalutem ſit aſſecutus.

EXPLANATIO.

Cùm ſupra de peripetia, & de agnitione meminerit, icciro nunc, quid utraque ſit, declarare proponit. & inquit, peripetiam eſſe rerũ, quæ fiunt in contrarium mutationem, ſicuti dictum eſt, id eſt mutationem ex ipſa rerum conſtitutione factam. hanc autem fieri dicimus ſecundum ueriſimile, uel neceſſarium: quod ſæpe repetit, ut nos admoneat in omnibus Tragœdiæ partibus omnino rerum ſeriem, ac nexum eſſe debere. Duobus autem exemplis Oedipodis, & Danai peripetiæ naturam oſtendit. In Oedipode quidem Sophocleo, qui Tyrannus eſt inſcriptus, nuntius inducitur, qui tantum abeſt, ut id efficiat, quod uolebat, ut etiam contrarium faciat. quod ſanè ipſius peripetiæ eſt proprium. Adiit enim ille nuntius ad Oedipodem, ei ſignificans, regem illum à Corinthiis poſt Polybi mortè eſſe

deſignatum. Oedipus uerò ſe Corinthum, metu inceſtãdæ matris, quod ab oraculo futurũ acceperat, redire uelle recuſat : nuntius autem, ut ſuſpicionem hãc remoueat, cuiusnam filius extiterit, & quo pacto ſit educatus, enarrat. Quibus explicatis, oppoſitum eius, quod propoſuerat, effecit. illum enim cum matre Iocaſta iam cõcubuiſſe, ac patrem Laium interemiſſe, quæ illi fuerant ignota, patefacit. hoc autẽ eſt, quod Ariſtoteles peripetiam appellat. Aliud itidem exẽplum ponit, in quo peripetia ſpectatur. eſt uerò in Lynceo Tragœdia ſic inſcripta : quæ tamen ad nos temporis iniuria non peruenit. Eſt igitur & in Lynceo peripetia, quoniã res aliter, ac expectabatur, eſt conſecuta. Nam cùm quinquaginta Danai filiæ totidem fratres Aegiſthi filios & ſuos maritos dormientes eſſent interfecturæ, una omnium Hypermeſtra inſigni pietate clam uirum incolumem dimiſit: quem Lynceum à nonnullis, ab aliis Linum uocatum legimus. id cùm Danaus intellexiſſet, Linum eſt inſecutus, ut eum interimeret. uerùm ipſe à Lino eſt interfectus; atque ita contigit, ut in contrariũ ſit facta mutatio. Vt autem Ariſtoteles peripetiam interdum in una perſona, nonnunquam in duabus fieri declararet, ea de cauſa duo etiam addidit exempla; in quorum primo, Oedipodis inquam, una tantum eſt peripetia, in Lynceo uerò duæ: quoniam duarum etiam perſonarum ſunt euentus in contrarium.

ANNOTATIONES.

† Vocem ἀποθανόμενος uertit Paccius immolandus. qua uerò ratione ductus ita uerterit, haud facilè intelligo, niſi fortè ob uocem antecedentem ἀγόμενος. ſed multi duci poſſunt ut interficiantur, alia ratione, quàm ut immolẽtur. quocirca loco uocis immolandus, dicerem interficiendus : & quo loco dicit immolaret, ſcriberem interficeret.

PARTICVLA .LX.

Ἀναγνώρισις δ' ἐστὶ, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ, * ἢ εἰς φιλίαν, ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν, ἢ δυσυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνονται, ὡς ἔχει ἡ τῷ Οἰδίποδι.

Agnitio eſt (ut etiam ex nomine liquet) ex ignoratione in notitiam ad amicitiam, uel inimicitiam illorum mutatio, qui ſeu felices, ſeu infelices determinantur. pulcherrima autem fit, ſi cum peripetia fuerit: ut in Oedipode.

EXPLANATIO.

Declarata peripetia, agnitionis declarationem aggreditur; quam, ut ex ui uocis deprehendi poteſt, mutationem ex ignorantia in notitiam ſignificare dicit. ea enim agnoſcere dicimur, quæ nobis erant ignota prius. Et ſubiungit qualem intelligat mutationem, dicẽs: AD

AMICITIAM,

AMICITIAM, VEL INIMICITIAM: hoc eſt,ex huiuſmodi agnitione ſtatim pateat amicitia,uel inimicitia,mutatio inquam ad amicitiam,uel inimicitiam eorum,qui ad felicitatē, uel ad infelicitatem determinati ſunt. Summa rei hæc eſt,agnitionem eſſe mutationem ex ignorantia,qua uel amicitia,uel inimicitia patet,per quam felices, uel infelices euadunt. Pulcherrima autem tunc agnitio eſt, cùm euētus in contrarium eſt; ut in Oedipode factum eſt. fieri enim poteſt, ut etiam agnitio ſine peripetia ſit. in Oedipode uerò agnitio eſt: matrem enim agnoſcit Oedipus,quam prius ignorabat. in qua quidem euentus in contrarium exiſtit: quoniam cùm nuntius eum ab inceſtandæ matris timore liberare uellet,ex nuntii uerbis Oedipus ſcelus iam ſe patrauiſſe deprehendit,ſeque Laii interfectorem agnoſcit.

ANNOTATIONES.

Ἡ εἰς φιλίαν, ἢ εἰς ἔχθραν. Clarius(me quidem iudice)legeretur,ſi primum ἡ,articulus eſſet,atque ita ſcriberetur, ἡ εἰς φιλίαν. nam cùm apud græcos articulorũ uis oſtendendi,ac determinandi ſit,& ab Ariſtotele dictum ſit,agnitionem eſſe mutationem ex ignorantia in notitiam, cuius generis mutationem intelligat explanat. quare cùm ea quæ ſequũtur,ſic ponantur uti modum mutationis determinent, uſitatior loquendi modus erit,ſi illi parti, quæ præcedentem determinat,articulus præponatur. Hac ratione fortè motus Paccius, primùm illud, ἡ, prætermiſit,cùm præſertim hoc loco Philoſophus non de quauis agnitione loquatur,ſed de ea tantùm,quæ pertinet ad Poeſim. Cùm igitur ea uox MVTATIO,fuſa nimis exiſteret, & propoſitum noſtrum excederet, meritò erat coarctanda. quòd ſi huic particulæ ad eorum amicitiam,uel inimicitiam,qui ad felicitatem infelicitatemue determinãtur,adiungatur agnitionis huius deſcriptio, poeticæ tunc optimè quadrabit. Eos autem Ariſtoteles ad felicitatem, uel infelicitatem eſſe determinatos intelligit,qui maximis negotiis ſunt impliciti;quibus eos eſſe felices,aut infelices oportet. Quare, ut in omnibus Tragœdiis apparet, fiunt ſemper agnitiones,cùm in maximis negotiis, & diſcriminibus homines reperiuntur: ex quibus neceſſe eſt eos eſſe felices,ſi proſpera ſit agnitio; uel infelices,ſi ſecus,ac uellent,contingat. Ideo autem eas Tragœdias Philoſophus,quæ peripetiam agnitioni iunctam habent, pulcherrimas appellat, quoniam & ſummopere delectant,& animum à perturbationibus magna cum uoluptate repurgant: ſiquidem ſpectantium animi plurimùm commouentur,ac ratiocinantur: quod iucundum eſſe,ſuperius eſt oſtenſum.

PARTICVLA .LXI.

Εἰσὶ μὲν οὖν, καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις. καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει. † καὶ εἰ πέπραγέ τις, ἢ μὴ πέπραγεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περιπέτεια, ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον, οἵων πράξεων ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν, καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται.

Sunt profectò & aliæ agnitiones. nam tum inanimatorum, tum quorumcunque, ut accidit, fiunt: † ſi quando (ut dictum eſt) euenit, ut ſi quid patrarit quis, uel non patrarit, agnoſcamus: illa tamen, quæ potiſsimum à fa-

bula,quæ'ue ab actione pendet,eſt, quam diximus. Etenim huiuſmodi agnitio, atque peripetia,uel miſericordiam, uel metum parabit. receptum autem eſt, actionum imitationem eſſe Tragœdiam: fortunatumq́; inſuper ſeu miſerum fieri ex his contigerit.

EXPLANATIO.

Cùm in agnitionis declaratione eam eſſe mutationem dixerit ex ignorãtia in ſcientiã,ad amicitiam uel ſimultatẽ eorũ,qui ad felicitatẽ,uel infelicitatẽ determinati ſunt, & agnitionẽ illi tantũ adſtrinxerit generi,quod maximè Tragœdiæ conuenire uoluit; nunc ſubiungit alia quoque eſſe genera agnitionum.quod etiam oſtendit. nam tum inanimatorum,tum quorumcunque,ut accidit,fiunt,ſi(ut dictũ eſt)euenit.Senſus eſt:aliæ ſunt præter iam explicatã agnitiones,quoniam inanimatorum agnitiones ſunt,ut lapidum, ueſtiũ, domorũ, & quoruncũque,ut accidit,uelut equorũ,auium'ue. SI QVANDO (VT DICTVM EST)EVENIT.hoceſt,utex ignorãtia in notitiã mutemur. VT SI QVID PATRARIT QVIS,VEL NON PATRARIT,AGNOSCAMVS.hoc eſt etiam in actionibus noſtris agnitiones dantur,cùm nos aliquid egiſſe cognoſcimus.ſed quanquam huiuſmodi agnitiones dentur,illa tamen potiſsimùm, quã diximus, cùm ſcilicet ex agnitione ad amicitiam,uel inimicitiam mutatio fit,unde felicitas,uel infelicitas prouenit,fabulæ accõmodatur.Cuius dicti rationem affert:quoniam agnitio talis,hoc eſt quæ iam definita eſt,& peripetia, aut miſericordiã,aut terrorem habebit, hoc eſt,& miſericordiã,& terrorẽ habebit, (AVT enim hoc loco tantũ ualet, ac ET) qualium actionũ,terroris inquam,& miſericordiæ plenam eſſe tragicam imitationem iam receptum eſt. fortunatũ inſuper ex iis, aut miſerum fieri continget. mutationes autem eiuſmodi Tragœdiæ, (ut dictum eſt) maximè cõuenire uidentur. Agnitio igitur eo modo deſcripta,quo Ariſtoteles eſt uſus,fabulæ mirum in modum accommodatur; quoniam ex ea metus, & miſericordia, & humanorum ſtatuum mutationes ingentes fiũt:quæ ſanè omnia Tragœdiæ maximo ſunt ornamento,& eam pulcherrimam efficiunt.

ANNOTATONES.

Sciendum eſt,Ariſtotelem inferius,dum ſoluendæ Tragœdiæ modos exponit,agnitiones itidẽ ponere,quæ ex rebus inanimatis fiunt, ut ex monilibus, & ex aliis plurimis,de quibus inferius,cùm res poſtulabit,agemus;quas tamen in Tragœdia receptas eſſe dicit. Verùm hoc loco cùm de agnitionibus pertractat, eas perpendit,non ut ad alia reſpiciunt,ſed tantummodo,ut agnitionem præfiniunt. ſæpe enim uſu uenit,ut ſeſe homines agnoſcant,ut aliàs id egiſſe ſcripſiſſeq́,quod illis nunc obiicitur; nec ulterius ea re percepta, ut aliud agnoſcant, progrediuntur.

progrediuntur. De hac itaque agnitione,non ut in aliud refertur,nunc agit; in ſequentibus autem,ut his inanimatis ad homines agnoſcendos utimur, de hac pertractabit. Sciendum,uerba Paccii,uidelicet SI QVANDO(VT DICTVM EST)EVENIT,clariora fieri expũcta uoce, SI. καὶ εἰ πέπραχέ τις:uerius quàm fecerit Paccius,exprimentur ſic: ET SI QVIS FECERIT. Præterea,& in illis uerbis,ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον, ſecundum ἢ,hoc loco ualere puto ET.nam cùm de agnitione,quæ pulcherrima eſt,hoc loco pertractet,ea procul dubio metum, & miſericordiam excitare debet. cùm enim in definitione Tragœdiæ miſericordiam,& terrorem incluſerit,non alteram tantum,ſed utranque amplectatur oportet. ἢ autem ἀντὶ τοῦ καὶ,uſurpari,teſtis eſt Simplicius libro quarto Phyſicorũ in tractatione de loco, explicans Ariſtotelis uerba, quæ ita ſe habent. πάντα τόπον ἔχειν τὸ ἄνω, καὶ κάτω; cùm ait:πέμπτη τοῦ τόπου ἔννοια,τὸ διαφορὰς ἔχειν, τὸ ἄνω,καὶ κάτω, οὐχ ὅτι πᾶς ὁ ληφθεὶς ἄμφω ἔχει ταῦτα. τοῦτο γὰρ ἀδύνατον,τὸ συνδραμεῖν εἰς ταὐτὸ τὰ ἀντικείμενα. ἀλλ' ἢ τῷ καὶ, συνδέσμῳ συμπλεκτικῷ ὄντι,ἀντὶ διαζευκτικοῦ τοῦ ἢ ἐχρήσατο, ἵν' ᾖ λέγων,πάντα τόπον ἔχειν τὸ ἄνω, ἢ τὸ κάτω,ὥσπερ Ὅμηρος τοὐναντίον τῷ ἢ, ἀντὶ τοῦ καὶ, ἐχρήσατο, λέγων, ἢ νέος,ἠὲ παλαιός,ἀντὶ τοῦ νέος, καὶ παλαιός. Nil igitur mirum uidebitur,Ariſtotelem in Poetica uſum ea locutione, qua & Homerus utitur; cùm præſertim totam hanc penè libelli doctrinam ex illius præclariſſimi poetæ obſeruatione deſumptã ab Ariſtotele uideamus.

PARTICVLA .LXII.

Ἐπεὶ δὴ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις. * αἱ δὲ ἀναγνωρίσεις, αἱ μέν εἰσι θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος ἅτερος, τίς ἐστιν. * ὅτε δ' ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι. οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως. δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη * περὶ ταῦτ' ἐστί, περιπέτεια, καὶ ἀναγνώρισις.

Qoniam uerò Agnitio quorundam agnitio eſt, alia quidem alterius ad alium tantum fit, cùm quis hic ſit, illi notus eſt: alia rurſus mutua indiget notitia, ut Iphigenia ex epiſtolæ illius miſsione ab Oreſte quidem agnita: ut tamen ipſum agnoſceret, alia quoquè agnitione opus fuit. Partes igitur hic fabulæ habentur duæ, Agnitio, & peripetia.

EXPLANATIO.

Qualenam eſſet id agnitionis genus, quod Tragœdiæ conueniret,ſuperius explicauit,eſſeque alia agnitionum genera demonſtrauit: nunc docet agnitiones interdum fieri unius perſonæ tantùm, interdum uerò mutuas eſſe,hoc eſt duarum perſonarum. ac in primis aſſumit agnitionem eſſe quorundam agnitionem, hoc eſt ad aliud reſpicere,relationemque indicare: relatio uero duos poſtulat terminos:igitur & in agnitione duo requirũtur termini,agnoſcẽs, & agnitum. quamobrem agnitiones erunt,aut cùm altera perſona tantùm agnita ſit,aut cùm utraq; indigent agnitione mutua. quod exemplo Iphigeniæ in Tauris apud Euripidẽ oſtendit, quæ ab Oreſte agnita ſit ex epiſtolæ miſsione; illa uerò Oreſtẽ agnouit ex contexta à ſe ueſte. Hoc igitur in exemplo mutua agnitio eſt, quoniã

uterque alterum ignorabat. Abſoluta peripetiæ, & agnitionis declaratione, colligit Ariſtoteles, quæ ſupra dicta ſunt, inquiens: PARTES IGITVR FABVLAE DVAE HIC HABENTVR, AGNITIO, ET PERIPETIA.

ANNOTATIONES.

Ἐπειδὴ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις. * ἔτι δὲ ἀναγνωρίσεως. ſi ita legantur uerba, nihil unquam reperietur, quod illi coniunctioni quoniam, reſpondeat: idq́ ſermonis genus erit indeterminatum, præter Ariſtotelis morem, & rectum loquendi modum. quare uerba ſunt caſtiganda, & uerba illa ἔτι δὲ ἀναγνωρίσεως, expungi debent. quibus deletis, aperta eſt reſponſio illi coniūctioni QVONIAM, in initio contextus poſitæ. ea autem in illis uerbis eſt, quæ ita leguntur αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου, & quæ ſequuntur. ubi Paccius prudenter egit, qui particulam, quam nos à contextu græco delendam admonuimus, in latinum ueluti ſpuriam non uertit. Alius item in hoc contextu in græcis uerbis eſt error. nam cùm hæ duæ particulæ μὲν, & δὲ, perpetuò ſibi reſpondeant, ſemperq́ præcedente μὲν, ſequi debeat δὲ, non reperitur ullum δὲ, quod illi particulæ μὲν, in uerborum ſerie poſitæ, uidelicet αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου, & quæ ſequuntur, reſpondeat. Locum itaque hunc in modum ſupplebimus: ante uocem * ὅτι δ᾽ ἀμφοτέρους, addentes αἱ δὲ, ut integra lectio ſit: αἱ δὲ, ὅτι δ᾽ ἀμφοτέρους. Vnde prudenter Paccius illa uerba in latina uerſione ſuppleuit. περὶ ταῦτα Paccius uertit HIC, tacitè innuens non περὶ ταῦτα, quoniam huiuſmodi lectio reliquis contextus partibus ægrè accōmodatur, ſed ἐνταῦθα legi oportere: quam caſtigationem non uitupero. lectio tamen erit planior, ſi uerbum περὶ, expungatur.

PARTICVLA .LXIII.

Τρίτον δὲ, πάθος, τούτων δὲ περιπέτεια μὲν, καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται. πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά, οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Tertia ſupereſt Perturbatio. nam de Peripetia, & Agnitione ſatis diximus. Perturbatio uerò actio eſt letifera, ſeu dolore plena: ueluti cùm neces, cruciatus, uulnera, cæteraq́ generis huius palàm fiunt.

EXPLANATIO.

Dixit de duabus fabulæ partibus: nunc tertiam aggreditur, quæ eſt perturbatio; quam actionem eſſe dicit lætiferam, ac doloris plenā. Quid autem per has perturbationes intelligat, exemplo declarat, ut mortes, quæ in aperto fiunt, cruciatus, uulnera, cæteraque huiuſmodi: nam cùm aliqua mala nobis ſe ſe offerant, ea, inuitis etiam nobis, accidere poſſe eſt cogitandum. hinc autem oritur perturbatio, triſtiſque ſenſus; qui adeò interdum affligit, ut ad animi deliquium nōnunquam deducat.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, peripetiam, agnitionē, & perturbationem fabulæ partes eſſe, quæ una eſt ex ſex partibus Tragœdiæ qualibus. ideo peripetia, agnitio, & per-

turbatio

turbatio partes partis ipſius Tragœdiæ dicentur. Verùm cùm Ariſtoteles partes in quales,& quantas diuiſerit,ut in operis procemio uiſum eſt, quæret fortè quis,an iſtæ tres enumeratæ,quas fabulæ partes eſſe diximus,ſint eiuſdem fabulæ partes quantæ,an potius quales. Huic reſponderem, partes has eſſe uocandas quales,quanquam & ipſa fabula ſit una ex ſex partibus qualibus Tragœdiæ. nam fabula per has tres partes talis dicetur: exempli cauſa à peripetia & agnitione perplexa,à perturbationibus pathetica. Nihil igitur prohibet peripetiam,agnitionem,& perturbationem eſſe partes quales fabulæ, quæ eſt una ex ſex partibus Tragœdiæ qualibus. Sciendum eſt, Ariſtotelem quidem exemplis uſum eſſe,ut oſtenderet quid per perturbationem intelligeret, poſuitq́ ea, quæ apertè perturbationem efficiunt,ut mortes,uulnera,cruciatus,quæ in aperto fiunt. Ex his tamen Ariſtotelis dictis colligi non debet,quòd in ſcena neceſſariò fieri debeant ſictæ neces: nam de hoc infra ſermonem habebit. ſat enim nunc eſt Ariſtoteli,quid per perturbationem intelligat exemplis declarare:quã expreſsit,quòd erat actio corrumpens, uel dolorem habens. Quid autem intelligeret per hoc,quod dictum eſt,corrumpens,uel dolorem habens, exemplis aperuit. ubi uidere licet,Ariſtotelem expreſsiſſe perturbationem per ea, quæ eã efficiũt:nam in ſpectatorum animis perturbationes ab eiuſmodi euentis fiunt.

PARTICVLA .LXIIII.

Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν, κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδ᾽ ἐστί, πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικὸν, καὶ τούτου τὸ μὲν πάροδος, τὸ δὲ στάσιμον. κοινὰ μὲν οὖν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι. ἔστι δὲ πρόλογος μὲν, μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου. ἐπεισόδιον δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ᾽ ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. χορικοῦ δὲ, πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλη χοροῦ, στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου, καὶ τροχαίου. † κόμμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ, καὶ ἀπὸ σκηνῆς.

Cæterùm Tragœdiæ partes, quibus tanquam formis uti nos oportet, ſuperius expoſuimus: ſecundum uerò quantitatem diſcretam, atque in quas ſecetur, ſingillatim hæ ſunt: Prologus, Epiſodium, Exodus, Choricum. chorici uero alterum mobile, alterum ſtabile. ſanè cunctis hæc omnibus communia: propria uerò ea,quæ ad ſcenam pertinent, & commi. Prologus eſt pars Tragœdiæ iuſta,ante chori ingreſſum: Epiſodium pars item iuſta Tragœdiæ, inter choricos perpetuos cantus: Exodus iuſta pars Tragœdiæ, poſt quam nullus demceps eſt chori cãtus: Chorici uerò ingreſſus, chori integri prima locutio: Stabile, ſine Trochæo, & Anapeſto cantus: Commus, ſiue planctus eſt luctus chori communis cum iis,qui in ſcena ſunt.

EXPLANATIO.

Poematum partes aliæ quantæ, aliæ quales ſunt; quarum altera ad qualitatẽ,altera uero ad quantitatẽ ſpectare uidetur,ut antea dictum eſt. Et cùm hactenus, quæ ſint partes quales, patefecerit,nunc de partibus Tragœdiæ quantis uerba facturus,admonet prius nos, ſe de iis partibus, quibus ueluti formis utitur Tragœdia,ſe ſupe-

rius dixiſſe. cùm enim ſint partes quales, qualitasq́ue ſit illius, cuius eſt qualitas, forma; meritò de partibus loquens qualibus, dixit de his, quibus ueluti formis Tragœdia utitur, ſe ſuperius expoſuiſſe.

Partes uerò Tragœdiæ, quæ quantæ ſunt, nunc explicans aggreditur, ac primò quid per partes quantas intelligat, exponit dicens: ATQVE IN QVAS SECETVR, ſcilicet Tragœdia. nã totũ, quod longitudinem habet, in ſuas partes diſſecari poteſt. Sunt autem (inquit) partes, in quas Tragœdia diuiditur, PROLOGVS, EPISODIVM, EXODVS, CHORICHVM. CHORICI VERÒ ALTERVM MOBILE, ALTERVM STABILE. SANÈ CVNCTIS HAEC OMNIBVS COMMVNIA, id eſt omnis Tragœdia ſupra enumeratis partibus utitur: PROPRIA VERÒ EA, QVAE AD SCENAM PERTINENT, ET COMMI, id eſt lamentationes. nam in aliquibus Tragœdiis eſt plãgor, & lamentatio, quæ fit à Choro & hiſtrionibus ſimul lugẽtibus; in aliquibus uerò huiuſmodi pars non reperitur. Enumeratis partibus, quæ ad quantitatem Tragœdiæ ſpectant, ſingulas declarat, oſtẽdens earum terminum. hac enim ratione declarantur exactè quantitatis partes, cùm quouſque protenditur eius terminus, explicatur. Et primum exorditur à prologo, quoniam eſt ordine prior; quem terminari inquit ad ingreſſum chori. Prologi uerò munus eſt, fabulam aperire, ne ſuſpenſi ſint audientium animi. poeta igitur aperta fabula, chorum inducet. Sed quoniam Ariſtoteles Tragœdiam Sophoclis, Oedipum tyrannum inſcriptam, cæteris omnibus anteferre uidetur, ea nos in his partibus explicandis utemur. Incipit igitur aperire fabulã Sophocles in prologo, cùm inducit Creõta ita dicentẽ:

Ἦν ἡμῖν ὦ 'ναξ Λάϊος ποθ' ἡγεμών.

quæ latinè ita ſonant. Fuit nobis ô rex Laius olim dux. Aperit igitur in procemio uelle ſe Oedipodem inueſtigare Laii interfectorem: cuius necem, ut oraculum admonuit, gratia liberandæ ciuitatis à peſtilentia ulciſci uult. Iam eſt aperta fabula; iccirco chorum inducit. at hunc primum ingreſſum chori πάροδον uocat, in quem prologus deſinit. Initium igitur parodi in eadem Tragœdia erit:

Χο. ὦ Διὸς ἁδυεπὴς φάτι τίς ποτε. & quæ ſequuntur.

Epiſodium uerò eſt tota pars Tragœdiæ, quæ eſt infra totos cantus choricos, uocat autem cantus choricos totos, quoniam & ipſi notabilem habent quantitatem. erit autem hæc pars in Oedipode, poſt finem parodi, ubi incipit Oedipus loqui hunc in modum:

Αἰτεῖς, ἃ δ' αἰτεῖς τἄμ' ἐὰν θέλῃς ἔπη.

deſinit uerò, ubi chorus loquitur hunc in modum:

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν.

Omnia, quæ intra hæc duo aſsignata extrema continentur, exceptis

chori

chori cantibus, epiſodium appellat. Exodus uerò eſt, poſt quem non eſt chori cantus. Incipit autem exodus in Oedipode, ubi nuntius in hunc modum loquitur:

ὦ γῆς μέγιστα τῆς δ' ἀεὶ τιμώμενοι.

deſinit autem ſimul cum Tragœdia. Quod uerò ad choricos cantus ſpectat, πάροδος, qui diſtinguit Prologũ ab Epiſodio, eſt chori integri prima locutio, id eſt, cùm primùm introducitur chorus totus, qui canendo loquitur. ideo autem dixit: CHORI INTEGRI PRIMA LOCVTIO: quoniam omnes canentes loquuntur. quod dictũ eſt ad differentiam chori, cùm loquitur; quoniã unus duntaxat pro omnibus loquitur. & hic choricum pro choro accipit. nam cùm dicit choricum eſſe primam chori locutionem, ſtatim patet hic chori diuiſionem fieri, cuius altera pars dicitur Parodos. quæ autem ea ſit, in Oedipode dicta iam eſt. Staſimum uero dicit eſſe chori partẽ, abſque trocheo & anapeſto. Eſt autem in Oedipode hæc pars, chorus ille, qui cõtinuo initiũ exodi antecedit: cuius initiũ ita ſe habet:

χο. ἰὼ γενεαὶ βροτῶν.

Et hæ ſunt partes, quas Philoſophus omnibus Tragœdiis communes eſſe uult. Poſtea declarat quid ſit Commus; qui eſt plangor cõmunis chori: & quæ à ſcena fiunt, id eſt à reliquis hiſtrionibus. quæ omnia ad aliud tranſiens, ex propoſitis colligit, dicens ſe iam de partibus qualibus, & quantis quæ ſint, pertractauiſſe.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Tragœdiam (pro faciliori uerborum Ariſtotelis intelligentia) in tres partes cõmodè ſecari poſſe, in Procemium, Exodum, & in id, quod ab his duobus extremis clauditur. In procemio fabulæ ſcopus, atque propoſitum, & ſi non exactè, modo tamen quodam aperitur; adeò ut qua de re agendum ſit intelligi poſsit. ut in Oedipode tyranno, quòd Oedipus uult Laii interfectorem inueſtigare, ut eum debito ſupplicio afficiat. hoc in procemio ponitur. In exodo uerò ea, quæ ſecuta ſunt, ex tali inueſtigatione mortis Laii, uerbi cauſa Iocaſtæ ſuſpenſionem, & Oedipodis cæcitatem. & hoc in exodo. In parte uerò intermedia ponitur tota illa negociatio, atque inueſtigatio. quæ cùm habeat cantus choricos ad relaxandos animos audientium permixtos, & ut tempus opportunum pro illa actione facienda hiſtrionibus detur, in duas quoque partes diuidetur: quarum altera Epiſodium dicetur, nempe totum illud intermediũ choris exceptis; & altera ipſi Chori: quorum duæ partes ſunt, Parodos, & Staſimon. de quibus ea ratione tantùm meminit Philoſophus, quoniam per parodum ſcimus, ubi prologus deſinit; per ſtaſimum uero ſcimus, unde incipit exodus. De choris autem intermediis non erat opus dicere, quoniam per eos nulla partium Tragœdiæ terminatur. In ſtaſimo autem per hoc, quod dicit eum carere anapæſto, & trocheo, ſcire poſſumus chorum in ea parte non ſaltare; quoniam pedes illi ſunt apti ſaltationi, ut habuimus ſupra. quocirca ſi hæc chori pars caret iis pedibus, qui ſaltationi maximè ſunt apti, rationi conſentaneum eſt ea in parte nullam fieri ſaltationem: præſertim cùm exitus ille lugubris ſequi ſtatim debeat. Animaduerſioue autem dignum, in excuſis Tragœdiis So-

phoclis, & in multis, quas manu exaratas legimus in Oedipode tyranno exo-
di initium eſſe, ubi eſt carmen illud,
" ὦ γῆς μέγιστα, & quæ ſequuntur.
Illic enim in margine, ubi nomina loquentium hiſtrionum adnotantur, cùm
nuntium loquentem introducit poeta, legitur ἐξ: cùm tamen in omnibus aliis
locis illius Tragœdiæ legatur ἄγ: hoc eſt nuntius. quocirca facilè fieri potuit,
ut cùm in margine ἔξοδος (ibi enim eſt Tragœdiæ illius exodus) eſſet ab aliquo
ſcriptum, quidam putauerint hiſtrionis eſſe nomen. hoc argumento eſſe poſ-
ſet hanc nos partem, ſcilicet exodum, in illa Tragœdia rectè annotauiſſe. Du
bitaret iure aliquis: quoniam hic prologũ in Oedipode tyranno ad ingreſſum
" chori deſinere Ariſtoteles dicit: in tertio tamen de Rhetorica libro, Tragici quo
" que, inquit, nõ ſtatim argumentum fabulæ aperiunt, ut Euripides aſſolet; in par-
" te tamen aliqua prologi ſatisfaciunt, ut Sophocles:
" ἐμοὶ πατὴρ ἦν πόλυβος.
Quod quidem carmen non eſt ante ingreſſum chori, ſed multo poſt, circa me-
dium illius fabulæ. Hunc locum etiam Petrus Victorius, uir admodum erudi-
" tus in ſuis commentariis in libros Ariſtotelis de Rhetorica animaduertit. qua-
" re, inquit, uereor, ne μνημονικὸν ἁμάρτημα ſit, niſi uerſum illum intellexerit Ariſto
" teles, in quo argumenti nonnihil narratur: qui ſanè in Prologo eſt.
" Ἦν ἡμῖν ὦναξ Λάϊος ἡγεμών.
" pronuntiantur autem à Creonte. tota res accuratè uidenda. Hæc Victorius. cui
quidem aſſentimus, non carmen, quod paſsim legitur in Rhetoricis, Ariſtotelẽ
intellexiſſe, ſed id, quod paulo ante ſcripſimus. quod tamen carmen ab Ariſto-
tele non iccirco afferri putamus, quoniam in eo fabulæ illius argumentum con
tineatur, ſed quoniam illinc incipit poeta fabulæ argumentum aperire. Dubi-
tatur præterea, quomodo tota illa Tragœdiæ pars, quæ inter choricos cãtus eſt,
Epiſodium appelletur, cùm epiſodium id noctetur, quod ad augẽdam fabulam
ponitur, & quod fabulæ pars non eſt. at in tota illa Tragœdiæ parte, quæ
inter cãtus choricos eſt, tota actio cõtinetur, dempto exitu & prologo. actionis
igitur pars maior epiſodium eſſet, atque ita fabula eſſet epiſodiũ: quod ſanè di-
ci nequit. Reſpondetur, Ariſtotelem totam illam partem epiſodiũ nuncupaſſe.
quoniã portio maior partis illius ex epiſodiis conſtat: cumq; fabula nullã ha-
beat diſtinctã partẽ, ſed ſparſim ſit epiſodiis intermixta, ideo de fabula quidẽ ni
hil prorſus meminit; totã uerò illã partẽ Epiſodium uocauit. μέρη δὲ τραγῳδίας,
οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι. Vidimus exẽplar, in cuius margine ſcriptũ erat σχημα-
τίσθαι, loco uocis χρῆσθαι. quæ lectio magis elegãs, & quadrãs uidetur. uulgata ta
mẽ lectio ſeruari poteſt: quoniã ſuperius Philoſophus eadẽ ferè loquendi for-
" mula de iis partibus uerba faciens eſt uſus. inquit enim: His igitur ipſorum nõ
" pauci (ut ita dicam) utuntur formis. τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς. ſimili quoque locutione in
problematibus utitur XLVIII. probl. XIX. particulæ. Poſſet dubitari, cur
Ariſtoteles cùm dixerit ἴδια τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι, ſingulas partes quan-
tas exponens, ſolùm quid κόμμος ſit, quod poſtremo loco poſuerat, explanat:
neque declarat, quid intelligat per hæc uerba, τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, quæ ſanè ante uo
cem commum poſita ſunt. Niſi mendum in uerbis ſit, dicendum exiſtimarem
Commum, & quæ à ſcena fiunt, ad eandem partem ſpectare, Philoſophumq;
per hæc chori, & ſcenæ luctum intellexiſſe. Verba autem ita eſſent explicanda.
ὁ κόμμος δὲ θρῆνος κοινὸς χοροῦ, καὶ τὰ θρηνούμενα (ita enim ſubaudiendum puto) ἀπὸ
σκηνῆς. hoc eſt COMMVS EST LVCTVS COMMVNIS CHORI: ET SCE
NAE. commos autem neceſſariò eſt in parte, quæ exodos dicitur: poſteaquàm
enim exitus lugubris apparet, interdum poetæ chorum, & nonnullas ſcenæ per
ſonas illam calamitatem deplorantes inducunt. quocirca Philoſophus partem

hanc dixit eſſe peculiarem,non autem omnibus Tragœdiis communem. De numero perſonarum, chorum tragicum efficientium adeundus eſt Iulius Pollux libro quarto. item quomodo progederentur in ſcenam. Sciendum præterea eſt,aliud eſſe exodum chori,& aliud exodum Tragœdiæ, de quo nũc Ariſtoteles agit: quem quomodo intelligere debeamus,iam explicuimus.

PARTICVLA .LXV.

Μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ᾽ ἐστίν. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις.

Partes igitur Tragœdiæ, quæ quaſi formæ habendæ ſunt, ſupernus explicauimus: rurſus ſecundum quantitatem diſcretàm, & in quas ſecetur, ſingillatim quoque diximus. deinceps uerò, quæ fabulas texentes ſectari, contrà quæ uitare oporteat, tùm uerò à quibus locis Tragœdiæ ipſius opus ducatur, ſupradictis addendum.

EXPLANATIO.

Cùm Ariſtoteles aliud propoſitum aggredi uellet,prius quæ de Tragœdiæ partibus dicta ſunt,breuiter recenſet. Partes(inquit)Tragœdiæ,quibus uti oportet,prius dictæ ſunt: intelligit enim eas partes,quas quales uocauit. partes uerò,quæ quantæ,hæ ſunt,quas proxime diximus: Prologus ſcilicet,Epiſodium,& quæ ſequũtur. Hæc cùm dicta ſint, de euitandis, & ſectandis, cùm fabula texitur; item unde officium Tragœdiæ comparetur,deinceps dicere proponit.

ANNOTATIONES.

Animaduertendum eſt,quam nũc aggreditur Philoſophus partem,eam eſſe,
» de qua dixit in prologo:& quo pacto,ut rectè Poeſis ſe habeat,componi fabu-
» las oporteat.Vnde Philoſophus prædicta collegit,ut auditor cognoſceret illum iam ad aliud pertractandum trãſire. στοχάζεσθαι reſpicere etiam ſignificat.hoc tamen loco ualet ſectari, quoniam opponitur illi uoci εὐλαβεῖσθαι.

PARTICVLA .LXVI.

Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ ταύτην φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικὴν, τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι, οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν. οὐ γὰρ φοβερὸν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν.

Quoniam igitur Tragœdiæ pulcherrimæ compoſitio, non quidem ſimplex eſſe debet, ſed implexa, eademq́; terribilium, miſerabilium ue imitatrix, id quod profectò imitationis huiuſce proprium eſt: Primum quidem ſatis apparet minime decere, bonos, & æquos uiros ex felicibus infelices factos, in ſcenam afferre: ut quod terrifici, miſerandí ue nihil habeat; ſed ſceleſti.

Antea

EXPLANATIO.

Antea declaratum eſt à Philoſopho, pulcherrimam eſſe fabulæ cõſtitutionem, non ſimplicem quidẽ, ſed quæ ex agnitione, peripetiaq́; conſtet, quæque ſectetur miſerabilia, atque terribilia: quod actionis tragicæ proprium eſſe uult. ex quibus quænam à tragico uitanda, quæ'ue ſectanda ſint, munus item illius inferre uult. Primum autem, quod ex antea dictis infert, eſt, ne in imitatione tragica probos uiros ex felicitate in miſeriam lapſos inducamus. quod quidem probat ad incommodum deducendo. continuò enim in eiuſmodi imitatione nec terribile nec miſerãdũ, ſed ſceleſtũ quid eſſet. at ſuppoſitũ eſt, Tragœdiæ propriũ eſſe terribilia, miſerabiliaq́; ſectari oportere.

ANNOTATIONES.

Dubitaret iure quiſpiam, quomodo uiri boni, ſi ſuis actionibus in miſeriam ex felicitate pertranſeant, non commiſerationem de ſe, neque timorem in nos cieant: præſertim cùm Ariſtoteles ſecundo de Rhetorica libro, ubi de commiſeratione loquitur, affirmet miſericordiam eſſe quendam triſtem ſenſum, ob apparens malum eius, qui non meretur: & uiros bonos, qui aduerſa fortuna iactãtur commiſeratione dignos eſſe contendit. quo loco eadem utitur uoce, qua & hic uſus eſt, ἐπιεικέις inquam. Reſpondemus nos, actionem huiuſmodi ex Ariſtotelis ſententia, cùm probos uiros in miſeriam collapſos inducimus, non miſerabile nec terrificum, ſed ſceleſtum quid ac impium præſeferre: non quòd in ea imitatione non ſit etiam miſericordia, & timor, ſed quoniam ſcelus maxime apparet, ideo à præſtantiori parte denominabitur. cùm igitur huiuſmodi actio nõ habeat id, quod infra dicet, φιλάνθρωπον, non debet in ſcenam induci.

PARTICVLA. LXVII.

Οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν. ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ' ἐστι πάντων. οὐδὲν γὰρ ἔχει, ὧν δεῖ. οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινόν, οὔτε φοβερόν ἐστιν. οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιον ἐστι δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν φαίνεται τὸ συμβαῖνον.

Pariq́; ratione ab aduerſa fortuna ad ſecundam prouectos, prauos effingere. hoc enim omnium à Tragœdia maximè alienum, ut quod rerum, quæ requiruntur, expers omnino ſit, humanitatis dico, ne dum terrifici, atque miſerabilis. Sed nec omnino improbos ex ſecunda fortuna in aduerſam lapſos: quandoquidem talis compoſitio, quæ alioqui humanitatem præ ſe ferre poteſt, miſerandi aut terrifici planè nihil habet. Vt enim immerentis miſericordiam excitat, ita terror à ſimili incutitur. Quo circa cùm nec miſerandi, nec terrifici quicquam ab his proueniat:

EXPLANATIO.

Cauendum præterea ſubiungit, ne prauos uiros ex infelicitate in

felicitatem

felicitatem labentes inducamus:quoniam(inquit)huiuſmodi fabulæ conſtitutio à Tragœdia prorſus aliena eſt; cùm iis omnibus careat, quæ habere deberet.quod probat. Nam huiuſmodi fabulæ conſtitutio non habet τὸ φιλάνθρωπον, hoc eſt id,quod ad humanam ſocietatẽ conducit, hoc eſt bonos mores non inducit. Præterea nec terribile,nec miſerabile habet. in huiuſmodi autem conſtitutione tria hæc deſyderari patet. neque enim humano generi conducit ea intueri exempla,in quibus prauos uiros ex infelicitate ad felicitatem mutatos uidemus. In ea prætérea actione nihil eſt, quod miſericordiam, uel timorem, ſed indignationem duntaxat, quæ minimè ad Tragœdiam ſpectat,mouere poſſet. Item nec ea fabulæ cõſtitutio probatur,in qua perditi prorſus homines ex felicitate in miſeriam mutantur. nam huiuſmodi conſtitutio hominibus quidem conducere uidetur; quoniam exemplis huiuſmodi ad meliorem frugem deducuntur:uerùm miſericordia,timoreque caret.nam miſericordia eorum eſt,qui contra fas incommoda patiuntur; at homines praui omni ſupplicio ſunt digni. timor præterea eſt circa ſimile: at perditi homines cùm diſsimili à probis conditione uiuant, quanquam eis aduerſi quid contingat,id tamen probis timorem non incutiet.

ANNOTATIONES.

Οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστι. Per φιλάνθρωπον intelligit idem, quod moratum,quodque ad ſocietatem humanam conducit: cui opponitur μισάνθρωπον. Quòd autem per φιλανθρωπίαν intelligendum ſit id,quod conducit ac utile eſt,patet ex Demoſthene in oratione in Midiam, cùm ait: Ἀκούετε ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας, ὃς οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζεσθαι ἀξιοῖ. Ariſtoteles igitur cùm dicit οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστι, idem eſt, ac ſi diceret, nec prodeſt,nec miſericordiã,timorem'ue habet. at in primis humano generi poetæ prodeſſe ſtudent, Proſunt autem humanæ ſocietati exempla,in quibus peſsimi uiri ex felicitate in miſeriam labuntur; quoniam his inſtruitur genus humanum,& à ſceleribus abſtinet.

PARTICVLA .LXVIII.

Ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινὰ τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων, καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον, Οἰδίπους, καὶ Θυέστης, καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες.

Reliquum eſt, ut ad hæc maximè idoneus is habeatur, qui medius inter tales ſit. Is autem erit, qui nec uirtute, nec iuſtitia antecellat, minimeque per uitium, prauitatem'ue in ipſam infelicitatem lapſus fuerit, uerum humano quodam errore, ex magna quidem exiſtimatione, atque felicitate: quemadmodũ Oedipus, *Thyeſtes, cæteriq; ex huiuſmodi generibus illuſtres uiri.*

Quæ

EXPLANATIO.

Quæ in fabularum conſtitutione uitanda ſint, hactenus eſt dictũ: nunc quæ ſectari oporteat Philoſophus monet: eos nimirum homines, qui neque uirtute, neque iuſtitia excellunt, in magna tamen exiſtimatione ſunt; quique nec malitia, nec prauitate in miſeriam & infelicitatem ſunt lapſi. quod Oedipodis, & Thyeſtis, ac cæterorum huiuſmodi conditionis hominum illuſtrium exemplo declarat. Iam igitur apparet cuius cõditionis homines Tragœdiis materiem præſtent, uiri inquam illuſtres, ac felices, hoc eſt, qui copiis, ac imperio reliquos antecellunt, ſed non uirtute; cùm non animi prauitate, ſed ignorantia patrando ſcelus in infelicitatem labuntur. quod hominum genus inter bonos ac prauos medium eſſe dicit: quoniam peccantes bonos non appellamus. qui uerò peccant, neque ex propoſito id præſtant, ſed ob imprudentiam efficiunt, mali prorſus dici nõ debent: iccirco inter bonos ac prauos medii erunt.

ANNOTATIONES.

Per hæc, quæ de perſona Tragœdiæ apta hoc loco ſcribuntur, intelligere poſſumus id, quod in Tragœdiæ definitione dicitur, ipſam actionis ſeriæ imitationem exiſtere, cuius conditionis hominum actio illa ſeria, quam tragicus imitatur, eſſe debeat. hic enim habetur illuſtrium uirorum eſſe debere. Cur autem illuſtres uiri potius, quàm plebei, per imprudentiam peccantes Tragœdiæ conueniant, ideo fit, quoniam cùm Tragœdiæ propoſitum ſit, commiſerationis, & timoris interuentu, homines in melius redigere, maior utique ſuſcitatur commiſeratio, ubi itidem maior eſt mutatio felicitatis in infelicitatem. Cùm igitur principes uiri felices habeantur; ſi in infelicitatem tranſierint, maior apparet mutatio: unde maior exoritur commiſeratio, & metus; quibus uehementibus in animo affectibus ſibi ipſis homines cauent, uitiaq́, quibus in miſeriam alii lapſi ſunt, euitant. nam ſi qui felices ſunt, ex erroribus in miſeriam tranſierunt, multo facilius ii in miſeriam labentur, qui miſeriæ magis uicini ſunt ac propinqui, cuiuſmodi eſt plebs. Ea autem ratione uult errores fieri ob ignorantiã, de quibus certiores facti, ſtatim eos commiſiſſe pœniteat, ut eorum nos magis miſericordia capiat. quatenus uerò per imprudentiam peccant, tragica nos imitatio prudentiores, ac magis circunſpectos reddit. Errores quot modis fiũt, ab Ariſtotele tertio de Rhetorica libro ſcribitur. Sciendum eſt, Ariſtotelem ideam perſonæ tradere, quæ Tragœdiæ numeris omnibus abſolutæ conuenit. quare Tragœdiæ, quæ ab huiuſmodi perſona recedunt, à perfectione quoque eas recedere oportet. Ἐπιφανεῖς dicuntur, qui opibus ac dominationibus excellunt: quoniam clari atque in propatulo cùm in conſpectu hominum ſunt, ſtare uidentur.

PARTICVLA .LXVIIII.

Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι. καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυσυχίας, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυσυχίαν. μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος.

Neceſſe

Neceſſe eſt igitur pulchram fabulam conſtare magis ex uno hoc genere, quàm ex duplici, ut nonnulli putant: cuius quidem ex miſeria ad felicitatẽ mutatio non ſit; ſed contrà ex felicitate ad miſeriam, errore ſanè non leui, minimè uerò per dedecus, ex illo quidem uirorum, de quo dictum eſt, genere: quodue potius ad meliores, quàm ad deteriores ſpectet.

EXPLANATIO.

Quoniam iam ante diximus eam fabulæ conſtitutionem, quæ ſceleratos homines ex infelicitate ad felicitatem tranſmutat, nihil eorũ habere quæ debeat; quoniam in ea neque τὸ φιλάνθρωπον, neque miſericordia, neque metus reperiatur, propterea que nos eam fabulæ conſtitutionem optimam debere nos exiſtimare, in qua tria hæc inueniuntur; & præterea oſtendit illuſtres homines, inter prauos & bonos medium locum obtinẽtes, cùm ob aliquod magnũ ſcelus, quod inſcii, atque imprudentes patrarunt, ex felicitate in miſeriã tranſeũt, tragico negotio maximè conuenire: ex his nũc infert, fabulam, quæ rectè ſe habeat, rectéque ſit conſtituta, ſimplicem magis eſſe, hoc eſt exprimere, ſiue imitari unum hominum genus, quale iam dictum eſt, potius quàm duplicem oportere: quanquã aliqui aliter ſentiant. Duplicem autem Ariſtoteles eam cõſtitutionem uocat, in qua duorum generum hominum imitatio fiat. Primum igitur illatum ex antea dictis tale eſt, ut ſcilicet fabulæ conſtitutio ſimplex potius, quàm duplex ſit. Secundum eſt, ut tranſitus ſit non in bonam ex mala fortuna, ſed uice uerſa ex bona in malam, eorum hominum, qui nõ per malitiam, neque de induſtria, ſed errore ducti graue facinus patrauerant, unde in eam mutationem ſunt lapſi: & id genus homines eſſe debeant medii inter bonos & malos: uel ſi recedant à medio, ad melius potius, quàm ad deterius uergant.

ANNOTATIONES.

Mirabitur fortè quiſpiã, cùm ab Ariſtotele paulo ſuperius audiuerit, oportere Tragœdiæ pulcherrimæ conſtitutionem nõ ſimplicem, ſed perplexam eſſe, hic ab eodem dici, neceſſe eſſe pulchram fabulam ſimplicem potius, quàm duplicẽ eſſe. Verùm nulla nos capiet admiratio, ſi ad uocis multiplicitatem reſpexerimus. alio enim modo capitur ſimplex, cùm opponitur perplexo, quàm cùm opponitur duplici. nam in altero ſignificato idem ualet quod fabula, abſque agnitione ac peripetia, in altero uerò ſignificat unius ſolius hominis caſus expreſsionem. nam quanquam in Oedipode tyranno Iocaſta etiam ſe ipſam peremit, id ſanè ſequitur ad Oedipodis caſum. † μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος. Hæc Paccius rectè non expreſsit. ita enim latinè ſonát. NON MALITIA, SED ERRORE MAGNO, VEL QVALIS DICTVM EST, VEL MELIORIS POTIVS, QVÀM PEIORIS. ſenſus eſt, quòd non per malitiam, atq; ex propoſito peccarit, ſed quòd ob ignorantiam atque imprudentiam ſcelus aliquod magnum patrarit. quòd

ſi non

ſi non poſsis qualem diximus uirum effingere, effingito eum potius ad probitatem, quàm ad improbitatem tendentem. malus enim commiſerationem, aut timorem (ut antea dictum eſt) non excitat, ad quæ Tragœdiam omnino reſpicere oportere ſuperius eſt oſtenſum.

PARTICVLA .LXX.

Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον. πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ Μελέαγρον, καὶ Θυέστην, Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι.

Huius autem rei indicium ſit uſus. etenim iam inde ab initio poetæ quaſcunque nacti eſſent fabulas, admittebant: nunc autem pulcherrimæ circa paucas omnino familias componũtur: ut ſunt Alcmæonis, Oedipodis, Oreſtis, Meleagri, Thyeſtis, Telephi, cæterorumq́ generis huiuſmodi: quibus uel facinora quidem grauia perpetraſſe, uel ipſos tuliſſe contigit.

EXPLANATIO.

A bonorum poetarum uſu ſignum affert, perſonas Tragœdiæ cõgruas, uel medias, uel propius ad meliores, quàm ad deteriores accedere oportere. Primum igitur (inquit) poetæ quaſcunque fabulas recipiebant, ſed uſu docente pulcherrimæ circa paucas familias cõponuntur. neceſſariò autem erant paucæ, quoniam actiones Tragœdiæ conuenientes raro fiunt. Quæ uerò fuerint familiæ, circa quas pulcherrimæ fiũt Tragœdiæ, exẽplis oſtẽdit: ut Alcmæonis, Oedipi, Oreſtis, Meleagri, Thyeſtis, & Telephi. & in ſummam colligens, inquit: QVIBVS VEL FACINORA QVIDEM GRAVIA PERPETRASSE, VEL IPSOS TVLISSE CONTIGIT. hoc eſt, uel quod ipſi ab aliis perpeſsi ſunt, uel quod in ſe ipſos crudeliter effecere: ut in Oedipode tyranno.

ANNOTATIONES.

Alcmæon, Eriphyles & Amphiarai filius, matrẽ interemit: à qua ob monile ab Argia dono acceptum Amphiaraus, qui ſe abdiderat in latebras, proditus eſt. unde ad expeditionem Thebanam ire coactus eſt: ubi (ut ab oraculo acceperat) terra abſortus eſt. Narrat Athenæus, Deorum ira Alcmæonem, quòd matrem occidiſſet, ad inſaniam deductum. De Alcmæone Euripidis Tragœdia libro Ethicorum tertio meminit Ariſtoteles; ubi Euripidem reprehendit. De Oedipode extant Sophoclis Tragœdiæ duæ. De Oreſte legere eſt apud Euripidem in Oreſte, & Sophoclem in Electra. De Meleagro hæc in fabulis habentur. Fuit Meleager Oenei filius, qui cùm collectis frugibus Diis omnibus ſacrificaſſet, Dianam ſolam ſine honore reliquit. irata Dea terribilem aprũ immiſit, qui regionem omnem deuaſtaret. Meleager gloriæ cupidus, & communis utilitatis cauſa commotus, fortiſsimos quoſque ac præſtantiſsimos è finitimis locis uiros conuocauit. Athalanta uirgo forma inſignis, & corporis uiribus præſtans etiam acceſsit. Hæc cùm omnium prima immanem hanc feram

ſagitta

ſagitta uulneraſſet, ob egregium facinus eam Meleager incredibili amore eſt proſecutus, præmiaq́ uirgini, eius uirtutis teſtimonia, palàm eſt pollicitus. Confecta re, aproq́ in partes diuiſo, caput illius horridum, ac terga dono dedit Athalantæ. Indignantur uiri, queruntur q́ fœminam ſibi præpoſitã. cumq́ Meleagri auunculi duo munus puellæ per uim auferre uoluiſſent, à Meleagro interſiciuntur. Id cùm Althææ ſorori & Meleagri matri nũtiatum fuiſſet, in furorem acta, ne diutius id inulta pateretur, ſtipitem, in quo fata Meleagri uitam ſeruari uolebant, igni admouit, atq; ita dum ille cõbureretur, Meleager eſt conſumptus. De Thyeſte. Thyeſtes, & Atreus filii Pelopis extitere. Thyeſtes è regno depulſus fuit ab Atreo. at cùm ſimulata reconciliatione reuocaſſet eum frater eius, illi filios epulandos appoſuit. hac re turbatus admodum Thyeſtes cum eius filia Pelopeia ex oraculo concubuit, ex qua genitus eſt Aegiſthus, qui Atreum, & Agamemnona interemit. hic uerò ab Oreſte Agamemnonis filio ob adulterium, & patris mortem eſt interfectus. Thyeſtem Chæremonis citat Athenæus libro decimo tertio. De Telepho legitur apud Sophoclem, hunc natum fuiſſe ex Auge nympha: qui cùm in ſylua expoſitus fuiſſet, à cerua lactatus fuit, grandiorq́ effectus Cæciis imperauit. hic cùm in bello Troiano ab Achille uulneratus eſſet, rurſus alio eius uulnere conualuit. Athenæus libro decimo Agathonis tragici citat Telephum. Dubium uideri alicui poſſet, quo modo Ariſtoteles de grauibus facinoribus perpetratis, aut paſſis Tragœdias fieri dicat; cùm ſcelera patrata miſericordiam non inducãt eius, qui ſcelus admiſit, miſericordiam autem, ac terrorem excitare Tragœdiæ munus eſſe ſuperius ſit dictum. Huic reſpondemus, quòd ſi ſæuiamus in nos ipſos, ut Oedipus in ſe ipſum, id genus actionis miſerationem, ac terrorem inducit. ſi uerò in alios, tunc eſt neceſſe, ut id omnino fiat ob uehementem ſcelus patrãtis perturbationem, ſi ex propoſito id committit; cuius perturbationis, ac malæ affectionis homines miſereantur: ut ſi Medea filios trucidet. ſi uerò ob ignorantiam ſcelus patratur, longè miſerabilius eſt quod ad patrantem pertinet, ueluti ſi mater filium unicum unicè dilectum imprudenter trucidet.

PARTICVLA .LXXI.

† Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι. διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ, ἁμαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον. ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν, καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθῶσι. καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται.

Erit igitur pulcherrima illa Tragœdia, quæ ex huiuſmodi compoſitione conſtiterit. Quamobrem illi quidem decipiuntur ob id ipſum, quo Euripidem damnant, ut qui in Tragœdiis ſuis illud obſeruet, earumq́ plures in infelicitatem terminẽtur. id quod omnino, ut diximus, ex arte eſt. Argumento uerò illud ſit maximo, quòd in ſcenis, atque adeò in certaminibus, hæ ſi rectè recitentur, maximè quidem tragicæ apparent: Euripidesq́ ipſe, tametſi aliqua parum rectè diſpenſet, omnium tamen poetarum maximè tragicus uideri poteſt.

EXPLANATIO.

Ex antedictis infert pulcherrimam Tragœdiam ſecundum artem

conſtare ex dicta conſtitutione,id eſt ex tranſitione felicitatis ad infelicitatem unà cum aliis ſupradictis cōditionibus. & ex illato aliud infert,eos nimirum accuſandos, qui Euripidē Tragœdias ut plurimum in infelicitatem terminare facientem accuſant,quoniam id ab Euripide rectè fit. atque huius rei maximum affert ſignum. in ſcenis enim,et in certaminibus,ſi rectè illius agātur Tragœdiæ, maximè tragicas apparere. Subiungit poſtea inter poetas Euripidē maximè tragicum eſſe; tametſi reliqua non rectè diſponat. Tragicus enim poeta præcipuè is dicetur,qui commiſerationem, ac metum, quæ Tragœdiæ præcipua ſunt negotia,commouere poteſt. huiuſmodi autē eſt,qui Tragœdiis finem lugubrem imponit. nam ſi finis lætus eſt, quicquid commiſerationis finem lætum præceſſerit, eius ſuperuentu penitus aboletur.

ANNOTATIONES.

Longè plures Tragœdias Euripidem feciſſe,quàm quæ nunc extant, omnes fatentur: alii enim duas & nonaginta,alii ſeptuaginta quinque eas affirmant. quare non eſt arguendus Ariſtoteles,etiam ſi illarum multæ,quæ nūc habentur, Euripidis fabulæ,felicem exitum habeant : quoniam ad has, quæ paſsim leguntur, Ariſtoteles non reſpexit; ſed ad omnes, quas Euripides ſcripſit. Animaduertendum eſt,ideo Ariſtotelem dixiſſe in ſcenis, & in certaminibus, quoniam interdum poetæ in ludis Tragœdiis certabant, interdum uerò Tragœdias abſque certamine,ut etiam noſtra tempeſtate fit, actitabant. καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ. Ariſtoteles hoc loco cùm Euripidis œconomiam,hoc eſt diſpoſitionem,quo ad fabularum exitum pertinet,laudet,quem magna ex parte lugubrem faciebat,deinde in aliis cùm nō recte uti œconomia dicat,ad partes alias,quæ cum fine nectuntur,principium inquam & medium,id eſſe referēdum exiſtimarem, ut ſeſe rectius in fabularum exitu gereret Euripides, quàm in cæteris partibus.Fortè etiam malam Euripidis œconomiam affirmat, quoniam,quod loco,tempori, ac perſonæ congruum eſſet,minimè uideret.Eū quoque in tertio Ethicorum libro reprehendit. Ridicula (inquit) ea ſunt,quæ Euripidem Alcmæonem ad matrem interficiēdam compulerunt. Item infra de choro loquens,admonet nos ſequi debere Sophoclem,nequaquam autem Euripidem. uerùm de hoc,loco ſuo dicemus. Iulius itidem Pollux libro quarto in Danaæ choro Euripidem damnat. Quòd ſi rectè nos Ariſtotelis præcepta attendamus,dum Euripidem legimus,quando is à recta deuiat,nullo negotio deprehēdemus. † ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία. Paccius in ſua uerſione uerba illa SECVNDVM ARTEM,omiſit:quæ tamen non erant prætermittenda; cùm multa ſint ex arte pulchra,quæ tamen plebeis pulchra non uideantur; ut infra de tragœdia dicetur.Ariſtoteles igitur inquit:TRAGOEDIA PVLCHERRIMA SECVNDVM ARTEM: innuens apud uulgus alias alteriuſmodi Tragœdias eſſe pulcherrimas,quæ ſcilicet lætum exitum habent.

PARTICVLA .LXXII.

† Δευτέρα δὲ ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα καθάπερ ἡ ὀδύσσεια, † καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι. δοκεῖ * δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν * θεάτρων ἀσθένειαν. ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς.

ταῖς. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία. ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον, Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

Secundo loco ſequitur, quæ à nonn ullis in primo collocatur, illa ex duplici genere compoſitio. quo ex ordine Odyſſea eſt: ut quæ diuerſa ratione, partim ex præſtantioribus perſonis, partim ex humilioribus conſtet. Huic ſanè primas tribuit theatralis imperitia. quippe uates hanc auram ſequuntur, componentes quidem ad uota ſpectatorum. Cæterum uoluptas illa non Tragœdiæ, ſed Comœdiæ propria eſt. In hac enim ſi qui, uelut Oreſtes, & Aegiſthus, ſecundum fabulam, inimici fuerint, reconciliata tandem inter ſe amicitia, neuterq; ab altero obtruncatus diſcedet.

EXPLANATIO.

Dictum eſt hactenus quæ fabulæ conſtitutio ſit in Tragœdiis omnibus prima; nunc ſecundam cõſtitutionem aggreditur, quam quidem aliqui primum obtinere locum exiſtimant: eamque duplicem habere conſtitutionem affirmat; quoniam non unius duntaxat hominis ex felicitate in infelicitatem tranſeuntis, ut in prima, exprimitur actio, ſed duorum, qui ſcilicet ex aduerſa in ſecundam fortunam ſint mutati. Id uerò declarat exemplo Tragœdiæ, Odyſſeæ uocatæ, quæ ſanè deſyderatur. & ſubiungit hoc ſecũdum conſtitutionis genus exitum melioribus conſtitutionibus contrarium obtinere. diximus enim meliores tragicas conſtitutiones lugubrem exitum habere. ſi igitur ſecundum conſtitutionis genus contrario modo ſe habet, finem lætum habeat neceſſe eſt. Additq; conſtitutionem huiuſmodi peioribus uatibus primam uideri ob iudicii ſpectantium imbecillitatem: hoc eſt quia ſpectatores huiuſmodi conſtitutio magis oblectat, ipſis poetis prima uidetur. ratio autem eſt: quoniam deteriores poetæ ad uota, delectationemque ſpectantium poemata componentes, ſpectatores ſequuntur; & huiuſmodi conſtitutiones efficiunt, quæ ſpectantibus iucundiores appareant. quos reprehendit Ariſtoteles, dicens huiuſmodi uoluptatem à Tragœdia minimè expectandam, cùm Comœdiæ potius propria ſit. inepte igitur illi poetæ faciunt, qui Comœdiæ uoluptatem à Tragœdia in gratiam imperitæ multitudinis trahere conantur. Eam autem Tragœdiam, quam pro duplicis conſtitutionis exemplo poſuit, exitum Comœdiæ congruentem habere probat. nam in Tragœdia duplicis conſtitutionis, qualis eſt quæ Odyſſea uocatur, ſi qui inimiciſsimi ſint, ut Oreſtes & Aegiſthus, in poſtremis euadũt amici, nec alter alterius cauſa occumbit. exemplo autem Oreſtis & Aegiſthi uſus eſt, ut ſum-

mam inimicitiam demonſtraret. Deteriores igitur poetæ, omittentes id, quod Tragœdiis peculiare, & maximè artificioſum erat, uitiorum expurgationem, uoluptatemq́ue, miſericordiæ, ac terroris interuentu comparare, ad aures ac iudicium uulgi Tragœdias accommodabant.

ANNOTATIONES.

Quanquam aliàs hunc locum ſimus aliter interpretati, per Odyſſeam Homerici poematis conſtitutionem intelligentes; ſiquidem Homerum ſuperius non Comœdiæ ſolùm in Margite, uerùm etiam Tragœdiæ in Odyſſea normã dediſſe Philoſophus aſſeruit: nunc tamen ſententiam mutamus, exiſtimantes Odyſſeam, cuius hic Ariſtoteles meminit, Tragœdiam extitiſſe: quoniam hoc loco uerba fiunt de tragicis conſtitutionibus; minimè uerò de iis, unde tragicæ conſtitutiones deſumi poſsint. Cuius rei argumento eſſe poteſt id, quod ab Ariſtotele in hoc contextu ponitur, cùm inquit: HVIC SANE' PRIMAS TRIBVIT THEATRALIS IMPERITIA. & parum infra clarius adhuc: IN HAC ENIM (inquit) SI QVI, VELVT ORESTES ET AEGISTHVS, SECVNDVM FABVLAM, INIMICI FVERINT, RECONCILIATA TANDEM INTER SE AMICITIA, NEVTERQVE AB ALTERO OBTRVNCATVS DISCEDET. Cùm igitur Ariſtoteles locis duobus, in uno de theatro, in altero de reconciliata Aegiſthi & Oreſtis amicitia meminerit, neutrum aũt ad Odyſſeam Homeri referri queat, neque negari poſsit ſpectaculum, & amicitiæ reconciliationem ad actionem pertinere, ſatis apertum eſt, Odyſſeam hoc loco fabulæ tragicæ nomen exiſtere. cuius auctor & ſi nobis ignotus ſit, fortè tamen Epicharmum eum fuiſſe quiſpiam ſuſpicetur. is enim (ut auctor eſt Athenæus in nono & decimo quarto) duas edidit compoſitiones, quæ nomen ab Vlyſſe ſumpſerunt. Quanquam uerò Comœdiarum inuentor, atque auctor extiterit Epicharmus, fieri tamen poteſt, ut tragicas etiam fabulas conſcripſerit; & eas præſertim, quæ à Comica conſtitutione non admodũ abhorrerẽt; quales nimirum Ariſtoteles hoc loco recenſet. Aegiſthus præterea, & Oreſtes non ſunt perſonæ, quæ Comœdiæ conueniant, cùm fuerint illuſtres uiri. dicta igitur de Oreſte, & Aegiſtho ad Tragœdiam referenda ſunt. Et cùm dicat: ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον, Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γινόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός. Hæc uerba, ut ex eorum ui patet, referenda uidentur ad conſtitutionem duplicem Tragœdiæ, qualis eſt Odyſſea uocata; quoniam uocem ἐκεῖ, hoc eſt illic, ad ſuperius dicta referri oportet, nimirum ad Tragœdiam Odyſſeam uocatam. ni uelimus dicere, uerbũ ILLIC, referri ad Comœdiam, & nominibus, Aegiſthus & Oreſtes, quanquam non ſint perſonæ, quæ Comicæ actioni conueniant, tamen uſum eſſe exempli loco, ut ſummæ duntaxat inimicitiæ poneret exemplar; quæ tandem in amicitiam nihilominus deſinit. Ex hoc contextu poteſt elici, Tragœdiæ magis eſſe proprium ex felicitate in infelicitatem, Comœdiæ contra ex infelicitate in rerum quietem, ac tranquillitatem deſinere: ideoq́ uoluptates, quæ ex Tragœdia, Comœdiaq́ proueniunt, diuerſas, ac unicuique accommodatas eſſe oportere. duplicem item conſtitutionem in primis Comœdiæ conuenire, ſimplicem uerò Tragœdiæ. † καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι, καὶ χείροσι.* δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν * θεάτρων ἀσθένειαν. In hæc uerba mendum irrepſiſſe putamus. nam, aut illæ duæ uoces, καὶ χείροσι, ſunt expungendæ, aut quod magis probatur in locum uocis δὲ, μὲν ſcribi debet, ut recta lectio ſit, καὶ χείροσι δοκεῖ μὲν εἶναι πρώτη. illi antem uoci μὲν, correſpondet uox δὲ, infra poſita, cùm ait: ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή. Ratio, quæ me uerba

caſtigare ſuadet,eſt quòd uideo Ariſtotelem ſimplici fabulæ cõſtitutioni duplicem conſtitutionem opponere. ſimplex uerò conſtitutio, quæ ab Ariſtotele in primis habetur,conſtat,ut antea Philoſophus dixit,ex conſtitutione actionis, unius duntaxat perſonæ,quæ exitum habet infelicem, cùm prius huiuſmodi perſona felix haberetur. igitur conſtitutionem tragicam duplicem,quam ſimplici opponit,oppoſitam diſpoſitionem habere neceſſe eſt;ut ſcilicet nõ ex ſimplici perſona, ſed ex multiplici, ut non in infelicitatem,ſed in felicitatem deſinat.Si igitur,ut uerba græca paſsim excuſa inueniuntur,fideliter latinè uerſa ſic legantur:QVOD HABENT EXITVM E CONTRARIO MELIORIBVS ET DETERIORIBVS: ut ſenſus ſit,quòd meliores inducantur,qui primùm infelices,ut Vlyſſes in Odyſſea,in fine felices euadant: peiores uerò contrà,primùm felices,ut proci,deinde infelices in fine,quia perimuntur, quomodo hæc conſtitutio dicetur habere finem contrarium conſtitutioni ſimplici? nam in eiuſmodi exitu duplici non magis felix, quàm infelix exitus apparet: quoniã utroque modo diuerſorum gratia eſt appellandus;felix quidem quod ad Vlyſſem,infelix uerò quod ad procos attinet. Quòd ſiquis mordicus contendat, finem illum poſſe felicem dici,quoniam meliores peioribus ſunt præferendi, uideat is Ariſtotelis uerba in hoc contextu,quæ prorſus huic explanationi repugnare uidentur,cùm inquit: ILLIC ENIM QVANQVAM INIMICISSIMI SINT IN FABVLA, VT ORESTES ET AEGISTHVS, AMICI FACTI IN FINE EVADVNT, NEVTERQVE AB ALTERO OBTRVNCATVR. quomodo igitur in hoc exemplo finis eſt bonis & malis contrarius? Quòd ſi uerba, ut nos fecimus, caſtigentur, omnia conſentire uidentur. ponit enim eos, quibus conſtitutio duplex præferenda uidetur, hiq́ ſunt poetæ peiores: qui qua ratione moueantur,oſtendit,ac eam infringit, ut in explanationibus eſt dictum. Alius præter hæc in eiſdem uerbis error eſſe uidetur, etſi non tanti momenti. legitur θεάτρων: fortaſſe θεατῶν ſcribi debuit. ſed ob uocis ſimilitudinem ex uera in adulterinam mutatio facta eſt. cùm enim in ſequenti uerſu legatur τοῖς θεαταῖς, quæ uox priori reſpondet, uidetur quòd & in priore legendum ſit θεατῶν, non autem θεάτρων. tamen quomodocunque legatur,explicandum eſt θεάτρων ἀντὶ τῶν θεατῶν: nam θέατρα pro ſpectatoribus à probatis auctoribus uſurpatur. ἀσθένειαν Paccius peritè IMPERITIAM uertit. Ex hoc Ariſtotelis loco (mea quidem ſententia) locus alius in tertio de Rhetorica libro ſub principiũ explanari poteſt,cùm inquit: ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. uerbum enim μοχθηρίαν in illo Rhetorices loco,idem quod hic in poetica ἀσθένειαν,ualet. Cæterùm quoniam hic contextus difficilis eſt,Pacciusq́ uerba græca rectè nõ expreſsit, iccirco clarioris intelligẽtiæ gratia eo modo græca uerba,quo ipſa caſtigauimus,uertemus:quæ ſic ſe habent.
,, † SECVNDA uerò prima dicta à quibuſdam eſt conſtitutio:quæ & du-
,, plicem conſtitutionem habet,quemadmodum Odyſſea, & quæ deſinit è cõtra-
,, rio melioribus & deterioribus. prima autem eſſe uidetur, ob theatrorum im-
,, becillitatem:ſequuntur enim poetæ ſecundum uotum facientes ſpectatorum.
,, Eſt autem non hæc Tragœdiæ uoluptas, ſed magis Comœdiæ propria. illic
,, enim, ſi inimiciſsimi fuerint in fabula,ut Oreſtes & Aegiſthus,in fine amici di-
,, ſcedunt, neuterq́ ab altero TRVNCATVR.

PARTICVLA .LXXIIII.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾷν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα, καὶ φρίττειν, καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμ-

 βαινόντων.

βαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν. οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.

Terrificum uerò illud, atque miſerandum cùm ab apparatu ſcenæ profiſciſcitur, tum à rerum compoſitione: id quod multo præſtantius, melioriſq; uatis eſt. Sic enim fabulam contexuiſſe oportet, ut etiam ſublato ſpectaculo quis, quæ geri contigerunt, percipiens planè exhorreat, miſereatur'ue: quibus apprimè duobus, qui fabulam Oedipodis cognouerit, afficietur. Illud autem, quod ad ſpectaculum pertinet, minus ſanè operoſum eſt, & impendio indiget. proinde, qui non terrificum illud, ſed portentoſum duntaxat ſpectaculo exhibent, alieni prorſus à Tragœdia habendi ſunt. quippe delectatio non omnifariam à Tragœdia, ſed quæ tantum propria ei fuerit, quærenda eſt.

EXPLANATIO.

Poſtquam Philoſophus eam Tragœdiæ conſtitutionem damnauit, quæ duplex eſt, & finem lætum habet, reuertitur ad id, quod Tragœdiæ munus eſt, terrorē inquam, & miſericordiam excitare. quod cùm bifariam fieri poſsit, uel aſpectu, patrando ſcilicet in ſcena neces, uulnera, tormenta, & id genus alia, ut antea dictum eſt, uel ex ipſa rerum ſerie conſtitutioneque, hoc eſt ex uerbis ſolis, ac ſolius auditus interuentu miſericordiā, ac terrorem ſuſcitare, admonet priori poſtremum modum eſſe præferendum. & rationem reddit, inquiens: Oportet enim citra aſpectum ſic fabulam texere, ut qui res factas audierit, eum horrere, ac miſereri ex iis quæ contigerunt, oporteat: quæ animi perturbationes fabulam Oedipodis audienti contingent. Parare uerò miſericordiam, ac terrorem, aſpectus interuentu, caret arte, hoc eſt non eſt poetices artis: & indiget ſumptu, hoc eſt indiget præparatione, qua id effingere poſsimus. ſiquis enim in ſcenam inducatur, qui ſe ipſum interficiat, opus eſt multa præparare, ut id uerum appareat. Reprehendit præterea poetas eos, qui non obiiciunt uiſu terribilia, ſed monſtruoſa, ueluti dæmonas, aut immania animalia fingentes. huiuſmodi enim actio nihil ad Tragœdiam ſpectare uidetur. Quòd ſiquis monſtruoſa hæc oblectare dicat, reſpondet id quidem eſſe uerum, non tamen uoluptatem quamcunque ab ea, ſed quæ Tragœdiæ propria eſt, expetere debemus.

ANNOTATIONES.

† Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γενέσθαι. Hæc cùm Paccius in latinū ſermonem rectè non uerterit, ita nos illa exprimemus. AGITUR TERRIBI-

LE QVIDEM, ET MISERABILE EX ASPECTV FIERI POTEST. Hæc uerò uerba uidentur id reſpicere, quod dixit, cùm perturbationem definiuit, eã ſcilicet eſſe actionem corrumpentem, aut dolorem inferentem, ut neces, quæ in aperto fiunt, uulnera, cruciatus, & huiuſmodi. τερατῶδες hic monſtruoſum propriè ſignificat. monſtra enim, quoniam præter naturam ſunt, admirationem iniiciunt, & uoluptatem hinc efficiunt.

PARTICVLA . LXXIIII.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. ποῖα οὖν δεινὰ, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. ἀνάγκη δὴ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν, οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ᾽ αὐτὸ τὸ πάθος, οὐδ᾽ ἂν μηδ᾽ ἑτέρως ἔχοντες. ὅταν δ᾽ ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη, οἷον, ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷ, ταῦτα ζητητέον.

Quoniam autem à timore, miſericordia'ue talem delectationem per imitationem poeta parare debet, ſatis quidem apparet in ipſis rebus id eſſe inſerendum. De rebus itaque contingentibus, quæ terrifici, quæ'ue miſerabilis ſpeciem allaturæ ſint, deinceps dicere aggrediamur. Neceſſe autem eſt huiuſmodi actiones uel amicorum inuicem, hoſtium, ſiue etiam neutrorum eſſe. Itaque ſi hoſtis hoſtem obtruncet, obtruncaturus'ue ſit, nequaquam miſerabile illud, præterquam necis ipſo affectu, aſſequetur: idq; ſequetur, ſi inter neutros id accidat. Perturbationes uerò ipſæ, quando euenerint inter neceſſarios, ueluti ſi frater fratrem, filius patrem, mater filium, filius matrem uel necet, uel necaturus ſit, aut etiam tale quid facinus patret, patraturus'ue ſit, captandæ ſunt.

EXPLANATIO.

Oſtenderat Philoſophus Tragicum poetam imitando miſericordiæ, ac terroris interuentu delectare: eadem nunc repetens, (ex illis enim alterius præcepti tradendi occaſionem arripit) inquit: QVONIAM AVTEM À TIMORE, MISERICORDIA'VE TALEM DELECTATIONEM PER IMITATIONEM POETA PARARE DEBET, SATIS QVIDEM APPARET IN IPSIS REBVS ID ESSE INSERENDVM. igitur hac in parte propoſitum eſt docere nos ex quibusnam miſericordiam, ac terrorem fabulis inſerere poſsimus. id commodiſsimè fiet, ſi ex iis, quæ contingunt, quænam atrocia luctuoſaque ſint, cognoſcamus. de his igitur agendum. Auſpicatur autem actiones graues, ac hoſtiles diuidendo, quæ uel amicorum erunt, qui huiuſmodi inuicem geſſerint, uel inimicorum, uel eorum, qui nec amici, nec inimici erant. Propoſita diuiſione, primùm deſtruit, quòd actiones hoſtiles aduerſus hoſtes, ſiue factæ ſint, ſiue ſint

faciendæ,

faciendæ, nihil, quod miſericordia dignum ſit, oſtendunt, niſi cauſa perturbationis illius, id eſt ratione necis, quæ ſpectatur, aut uulnerum. ſi enim inimicus inimicum perimat, egregium exiſtimatur. item qui nec amici, nec inimici ſunt, ſi actiones aliquas graues inuicem agant, miſericordiam actiones huiuſmodi niſi ratione perturbationis, ut dictum eſt, non mouent. Relinquitur igitur tertium membrum; cùm ſcilicet inter amicos crudele quid agitur: ut cùm frater fratrem, uel mater filium, aut filius matrem interimit, aut interempturus eſſet, uel aliquid aliud atrox facere moliatur. ex hac conſtitutione terror, ac miſericordia fabulis comparatur.

ANNOTATIONES.

φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς * πράγμασιν ἐμποιητέον. Ob uocum ſimilitudinem errorem in uoce πράγμασιν contigiſſe puto. ſcribendum enim erat δράμασιν, non autem πράγμασιν. nam uox ἐμποιητέον uoci δράμασιν pulcherrimè quadrat. ſi uerò legatur δράμασιν, ægre admodum quadrat. iccirco caſtigandum eſſe uerbum putaui. non enim rectè dici poteſt, pietatem ac miſericordiam rebus inferendam, quoniam res miſericordiæ, ac terroris cauſæ nobis exiſtunt. Nos igitur miſericordiam, ac terrorem rebus non indimus; quod tamen fateri cogimur, niſi uerba caſtigemus. ſi uerò legatur δράμασιν, omnia pulcherrimè cohærent: & ſenſus erit, nos tragicis fabulis, quæ δράματα ſuperius uocari dixit, miſericordiá, ac terrorem parare debemus. parabuntur autem captata occaſione à rebus ipſis miſerabilibus: quocirca de illis agendum eſt. Ariſtoteles igitur de rebus atrocibus & miſerabilibus pertractat, ut illarum interuentu tragicis fabulis terror, ac miſericordia comparetur; non autem, ut in ipſis rebus id fiat. ſiquidem noſtrum non eſt rebus indere perturbationes huiuſmodi: fabulis uerò, ſumpta à rebus occaſione, id commode præſtare poterimus. ni uelimus uocem πρᾶγμα idem ualere, quod δρᾶμα. quòd ſi hoc capiatur modo, ſenſus omnino idē erit.

Secũdo de Rhetorica libro Ariſtoteles de cõmiſeratione uerba faciens, diſtinguit τὸ δεινὸν ἀπὸ τοῦ ἐλεεινοῦ, hoc eſt atrox à miſerabili, ubi de Amaſide meminit: cenſetq́ τὸ δεινὸν protrudere τὸν ἔλεον. quonam igitur pacto Ariſtoteles, quo fabulis miſericordiam paret, proponit inquirere ποῖα τὰ δεινὰ; Dicimus idem ad diuerſa comparatũ, & atrox, & miſerabile nuncupari. nam ſi ad conſanguineos ſibi uiciſſim cædes inferentes reſpicias, atrocia uocabis eorum facta: ſi autem ad ſpectantes, miſerabilia nominabis. in eodem igitur non erit, τὸ δεινὸν, καὶ τὸ ἐλεεινόν. At quî fieri poteſt, ut inuicem amici committant atrocia? nam ſi ea perpetrent, non iam amici, ſed inimici ſunt effecti: inimicos autem inuicem atrocia perpetrantes, minimè miſericordiam excitare aſſeruit. quare poſtremũ diuiſionis membrum, quod eligitur ab Ariſtotele, nequaquam datur. Facilis eſt per ea, quæ prius dicta ſunt, reſponſio. ſiquidem Ariſtoteles atrocia per ignorãtiam patrari aſſeruit: nihil uerò prohibet amicũ ob inſcitiam ab amico perimi. Animaduertẽdum eſt, Ariſtotelem hoc loco uti uoce φιλία, pro cõſanguineitate. octauo enim libro Ethicorum, ubi uaria amicitiarum genera enumerat, ſanguinis quoque coniunctionem φιλίαν appellat.

PARTICVLA .LXXV.

Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον, τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ

τοῖς

τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. τὸ δὲ καλῶς, τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας, καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν. ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν, εἶθ᾽ ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος. ἐν δ᾽ αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον, * ὁ Ἀλκμαίων Ἀστυδάμας, ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσεῖ. ἔστι δὲ τρίτον * παρὰ ταῦτα τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων, δι᾽ ἄγνοιαν ἀναγνωρίσαι, πρὶν ποιῆσαι. καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως. ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ μὴ, καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας.

Proinde receptas fabulas mutare non licet: uerbi gratia, Clytæmneſtrã ab Oreſte extinctam, Eriphylen ab Alcmæone: quas ſanè inuenire, atque ſuſceptis iam rectè uti oportet. Id autem, quod diximus rectè, exactius declarandum. Fit enim interdum ſic ipſa actio, quod antiqui obſeruabant, perinde ac ab ſcientibus, & agnoſcentibus, ut Euripides fecit: qui filios necantem Medeam induxit. Fit etiam ab ignorantibus quidem uim facinoris, agnituris uerò mox neceſsitudinem: qualis Sophocleus eſt Oedipus: id quod omnino eſt extra Tragœdiam. in Tragœdia uerò ipſa, ut Alcmæonem Aſtydamas, Telegonus'ue in Vlyſſe uulnerato. Tertius præterea modus eſt, per ignorantiam: uidelicet debere aliquem hæc facinora patrare, inter patrandum uerò agnoſcere. præter hos, nullus eſt alius. ſiquidem quid agi, uel non agi, idq; à ſcientibus, uel neſcientibus neceſſe eſt.

EXPLANATIO.

Dictum eſt, actiones, quæ miſericordiam inducunt, inter amicos eſſe oportere: nunc modum, quo eis uti debeamus, exponit. ac primùm ex antedictis infert, receptas quidem fabulas mutari non poſſe (quæ autem huiuſmodi ſint exemplo declarat: ut Clytæmneſtra ab Oreſte perempta, & Eriphyle ab Alcmæone) ſed oportere fabulas inuenire, & inuentis bene uti. Quibus hunc in modum illatis, Ariſtoteles alterius præcepti tradendi occaſionem arripit. ſiquidem docet quid ſit rectè uti fabulis iam receptis, aſſerens in primis actionem poſſe tragicam fieri, quemadmodum ueteres poetæ facere ſolebant, qui homines ſcientes ac prudentes ſcelus patrantes inducebant; ut Euripides effecit, qui Medeam filios trucidantem introducit. Aliud autem actionis genus eſt patrare facinus, uerùm imprudenter; deinde uerò amicitiam agnoſcere, & ſcelus in amicam perſonam patratum deprehendere: ut in Oedipode Sophocleo. uerùm in Oedipode extra actionem eſt; quoniam in hac fabula ponitur Oedipus patrem interemiſſe, & matrem uxorem ſibi iunxiſſe. interdum uerò in ipſa fabula eiuſmodi actio eſt, ut Alcmæonis Aſtydamas, uel Telegonus in Vlyſſe uulnerato. Tertium itidem recenſet genus, cùm quis

quis errore ductus, ſcelus admittit: ſed antequàm opus abſoluat, errore agnoſcit. præter enumeratos modos nullus alius datur. quod oſtendit: SIQVIDEM AGI, VEL NON AGI, ID'QVE A' SCIENTIBVS, VEL NESCIENTIBVS NECESSE EST. quæ diuiſiones, cùm per contradictoria datæ ſint, nihil eas ſubterfugit.

ANNOTATIONES.

Præceptum Ariſtotelis hoc loco eſt, quo pacto fabulis iam receptis uti rectè poſsimus. Hoc autem præceptum circa ignorãtiam & ſcientiam uerſatur. uult enim Ariſtoteles, quoniam præceptum iam eſt Clytæmneſtram ab Oreſte trucidatam eſſe, poetam exitum eiuſmodi non mutare, ſed eo rectè uti, hoc eſt facere, ut per imprudentiam, & ignorantiam ſequatur exitus huiuſmodi. hoc enim eſt, quod Philoſophus dicit, SVSCEPTIS RECTE' VTI. Aut igitur fabulæ inueniendæ ſunt, aut ſi priſcis uti uelimus, exitum iam receptum mutare non debemus; quoniam fidem ac crudelitatem tantam non habent: ſed ſeruato tali exitu, rectè nos eodem uti debemus. Rectè autem utemur, ſi eum ita aptabimus, ut miſericordia noſtro potius arbitratu, quàm priorum more ſuſcitetur. maior autem miſericordia excitabitur, ſi ſcelus ob ignorantiam potius, quàm ex propoſito patretur. Exitus igitur non ſoluendus, ſed quadantenus immutandus. Vſus autem eſt exemplo cædis Clytæmneſtræ, quã ab Oreſte prudenter interfectam inducunt, & Eriphylem ab Alcmæone: quoniã iis rectius quàm ueteres fecerint, uti poſſumus; ſi nimirum eos imprudenter id patrantes induxerimus, utpote furore percitos, uel aliquo alio pacto. τὸν μὲν οὖν παρειλημμένον μῦθον λύειν οὐκ ἔστι. Paccius uertit, receptas fabulas mutare nõ licet. ſed mea ſententia uocem † λύειν ad unguem non expreſsit; quam nos ſoluere, ſignificare putamus. ſoluere autem eſt exitum fabulæ immutare. ſolutio enim, ut infra patebit, eſt fabulæ exitus. Ariſtoteles igitur receptas fabulas mutãdas negat. quomodo enim admoneret, illis nos uti rectè debere, ſi nullam in eis mutationẽ facere oporteret? Vult igitur Philoſophus exitum ſeruari, ueluti Medeã filios trucidare. ſed nos ea fabula rectè utemur, ſi necis modũ immutemus, ac faciamus ut per ignorantiã patretur: ſic enim & metus & miſericordia ſuſcitabitur. QVAS SANE' INVENIRE, ATQVE SVSCEPTIS IAM RECTE' VTI OPORTET. Eandem ferè ſententiam habemus libro primo de Rhetorica: ὥστε δεῖ τούτοις τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. Animaduertẽdum, Ariſtotelem dicere Euripidem induxiſſe Medeam filios trucidantem, quoniam Carcinus poeta, ut ex eodem Ariſtotele libro de Rhetorica ſecundo habetur, non uidetur id ſceleris patrantem Medeam induxiſſe. Ob id uerò receptas fabulas non licere ſoluere aſſeruit: quoniam ſi duo tragici diuerſimode ſoluerent, poſt alterius poetæ ſolutionem receptam, ea ſoluenda non eſſet, ſed in melius reformanda. Quoniam igitur Euripidis Medea iam erat recepta, ea in melius reformari, ſed non ſolui debet. * ὁ Ἀλκμέων ὁ Ἀστυδάμας: non ita legendum, ſed ὁ Ἀλκμαίων τοῦ Ἀστυδάμαντος: de Aſtydamãte enim tragico decimo libro meminit Athenæus: de Alcmæone uerò Thucidides libro ſecundo. ſed noſtra tempeſtate huiuſmodi Tragœdia deſyderatur: quemadmodum & Telegonus in Vlyſſe uulnerato. ἔτι δὲ τρίτον * περὶ ταῦτα. cũ clarior ſit lectio, ſi loco περὶ, legatur παρὰ, ſitq́; tam facilis lapſus ob uocum ſimilitudinem, cùm præſertim non integrè, ſed notis quibuſdã breuitatis cauſa ſcribũtur, haud uereor quin rectius legatur παρὰ, quàm περὶ. niſi dicere uelimus, Ariſtotelem uſum uoce περὶ, quæ itidem ſenſui huius loci accommodatur, ne bis eadem uoce παρὰ, in eodem penè uerſu uti cogeretur. Dubitaret quiſpiam cur, cùm tres tantùm enumerauerit modos,

ſubintulerit,præter eos nullum alium eſſe modum,cùm tamen,ut inueniat qui nam præſtantior ex iis ſit,quatuor enumeret. An,quartus Tragœdiæ minimè quadrat: ideo tribus illis enumeratis, cùm non ſint niſi quatuor, nec quartus Tragœdiæ conueniat,iure de modis loquendo,qui Tragœdiæ rectè poſſunt accommodari,tribus enumeratis,nullum alium præterea dicit eſſe.

PARTICVLA .LXXVI.

Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον. τό, τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν. ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις. οἷον, ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων. τὸ γὰρ πρᾶξαι δεύτερον, βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι, τό, τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν, κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δὲ οἷον, ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν. ἀποκτείνει δὲ οὔ, ἀλλ᾽ ἀνεγνώρισε. καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν. διὰ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί. ζητοῦντες γὰρ οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ᾽ ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους, καὶ τινας εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

E quibus facinus prudentem aggredi, minime uerò perficere eſt abſurdum: cùm non tragicum quidem, uelut perturbationis expers, ſed omnino ſceleroſum præ ſe ferat. Quo fit, ut huiuſmodi actionem ſequatur nemo, uel certe rariſsima ſit inuentu, ut in Antigone Creontem Aemo fecit. Proximum huic erit, ſcelus patrare: quo ſanè potius eſt imprudentem quidem patrare, patrantem uerò agnoſcere. etenim & à facinore ſcelus abeſt: & ipſa planè agnitio ſtuporis eſt plena. Nouiſsimum uerò præſtantiſsimum eſt: exempli gratia in Creſphonte Merope filium interficere debet, non autem interficit: ita etiam & in Iphigenia ſoror fratrem, in Helle filius matrē abalienaturus agnoſcit. Quapropter (ſicuti iam pridem diximus) multarum familiarum Tragœdiæ non ſunt. ſiquidem quærentes non ab arte quidem, ſed à fortuna mutuati ſunt: ita fabulas contexere. Itaque fit, ut inuiti cogamur ad eaſdem ſæpius familias recidere, quibus uidelicet huiuſmodi perturbationes contigere. Igitur tum quales eſſe fabulas oporteat, ſatis iam dictum.

EXPLANATIO.

Enumeratis quatuor modis,quibus actionem fieri contingit,eum eſſe peſsimum,atque indecentem docet,cùm quis prudenter ſcelus eſt commiſſurus, id tamen non committit. Hunc uerò modum Tragœdiæ non conuenire probat, quoniam affectu uacat, hoc eſt nec miſericordiam nec timorem mouet. quare ſubiungit nullum poetam huiuſmodi fabulæ conſtitutionem, niſi rarò conficere; ut Aemo in Antigone Tragœdia Creontem induxit, qui ſciens,patrare

trare

trare facinus uolebat, id tamen non patrauit. Proximum huic eſt ſcelus patrare. at ſatius eſt imprudenter, atque per ignorantiam efficere: cùm uerò fecerit, amicitiā agnoſcere. eſſe autem melius hoc pacto fieri declarat. ſcelus enim iſthæc actio minimè præſefert, cùm prudenter non efficiatur, & agnitio ſtuporem inducat. Optimus uerò ultimus. is autem eſt, ut in Creſphonte Merope, quæ cùm filium eſſet interfectura, eum tamen non interfecit, ſed agnoſcit. & in Iphigenia, cùm ſoror fratrem eſſet interfectura, agnoſcit. & in Helle filius, cùm matrem eſſet abalienaturus agnoſcit. Vnde (ut antea dictū eſt) infert circa genera multa, multaſque familias minimè Tragœdias fieri: ſiquidem non à caſu, ſed ex arte id inuenerunt, unde & metus, & miſericordia in fabulis comparetur. compelluntur igitur poetæ circa tales domos uerſari, quibus eiuſmodi contigerunt effectus. Cùm uerò ad calcem tractationis de fabula deuenerit, & aliā aggredi partem decreuerit, in ſummam quæ prius dicta ſunt colligit in hunc modum: IGITVR TVM QVALES ESSE FABVLAS OPORTEAT, SATIS IAM DICTVM. Verba autem illa: QVALES ESSE FABVLAS OPORTEAT: ab Ariſtotele ponūtur, ut particulam proximè antecedentem explicent, cùm ait: IGITVR TVM QVALES, & quæ ſequuntur: quoniam rerum conſtitutio fabula eſt. dictum autem abundè eſt de fabulis, quales eſſe debeant: perplexas enim, & quæ miſericordiā ac timorē inducunt, laudauit.

ANNOTATIONES.

Quartus modus, cùm miſericordiam & timorem non mouet, eo munere caret, quod ad Tragœdiam ſpectat. olet præterea ſcelus, quod à Tragœdia remouēdum omnino eſt. nil igitur mirum uideri debet, ſi quartus modus ab Ariſtotele peſsimus exiſtimatur. Antigonem Aemo Creontis Regis filius deperibat, quam cum uiuam ſepelliri Rex iuſsiſſet, quòd inhumatum fratrem humo texiſſet, & ſepulturæ mandaſſet, iratus filius Creonti patri minatus eſt. abſtinuit tamen à patris nece, & ſe ipſum interemit. De Merope tertio Ethicorum
" libro hunc in modum à Philoſopho ſcribitur. Exiſtimare etiam aliquis filium
" eſſe hoſtem poſſet, ut Merope. In quem locū Euſtratius hæc ſcribit. In hoc igno-
" rantia contingit, ſi filium hoſtem eſſe aliquis putet, & interficiat, circa quem a-
" ctio eſt: id quod Merope apud Euripidē accidit in Creſphonte fabula. illic enim
" Creſphōtem filium, quaſi hoſtem ex ignoratione inſidiis appetit mater. Plutarchus item libro ſecundo περὶ σαρκοφαγίας de Merope loquitur, quæ filium erat interemptura; quoniam eum interemiſſe filium crederet: ſed eo agnito non interfecit. Quæ de Helle in fabulis leguntur, nihil ad hunc locum facere uidentur; iccirco neq; huc illa transferenda iudicaui. De Iphigenia ſupra dictum eſt. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους, καὶ τίνας εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς. Paccius ita uertit: IGITVR TVM QVALES ESSE FABVLAS OPORTEAT, SATIS IAM DICTVM. ex qua tralatione elicitur, uel eius contextum primis illis uerbis caruiſſe, uidelicet, † περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, uel quoniam & ſequentia idem ualere uidebat, alteram tantùm partem

cum

eũ interpretatũ eſſe: idẽ enim eſt dicere de rerum conſtitutione,& de fabula,ut ſupra uiſum eſt. Aliud etiam ex huius particulæ tralatione debet animaduerti, Paccium hanc partem ita uertiſſe,ac ſi uox καὶ inter duas illas uoces † ποίας τινὰς nõ iaceret,quaſi ſeries eſſet ποίας τινὰς. mihi tamen lectio,quæ in excuſis codicibus habetur,magis arridet, quam & ſuperius expoſuimus.

PARTICVLA. LXXVII.

Περὶ δὲ τὰ ἤθη, τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα, φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην, χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει. καὶ γὰρ † γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος. καίτοιγε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστι. δεύτερον δὲ, τὰ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ᾽ οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ, τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. τρίτον δὲ, τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν. κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτεθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.

Quantum ad mores, quatuor ſanè ſunt, quæ indigent conſideratione. Eorum unum, idq́ primùm eſt, ut probitatem præ ſe ferant. utcunque enim mos inerit: ſi, quemadmodum dictum eſt, tum ſermo, tum actio animi propoſitum, qualecunque fuerit, indicauerit: improbus quidem ſi improbum, probus ſi probum: id uerò ineſt in unoquoque genere. Nam & † mulier proba eſt, & ſeruus, tametſi fortaſſe hoc deterius, illud omnino improbũ ſit. Secundo loco ſequitur, ut conuenientes ſint. Fortitudo enim mos eſt: ſed eſſe uel fortem, uel prudentem, utique † mulieri non conuenit. Tertio, ut conſtent ſibi. eſt enim ſeparatum hoc ab eo, quod eſt præ ſe ferre per mores probitatem, conuenienſq́ ſeruare. Quarto, ut æquali tenore procedant. Quãquam enim hiſtrio, ut qui talem perſonam induerit, inæqualis appareat, omnino tamen illa inæquabilitas æquabiliter perpetuò regenda.

EXPLANATIO.

Quoniam dictum eſt quomodo rectè fabula conſtituatur, nunc tranſit ad mores, qui inter partes ad Tragœdiæ qualitatem ſpectantes ſecundo loco numerabantur. quorum gratia quatuor inſpicienda ſunt. Primum, ut boni ſint. Explicat autem qui ſermo, & quæ actio mores habere dicatur, dicẽs tum ſermonem, tum actionem mores habere, cùm oſtendunt animi propenſionem, ac uoluntatem; prauus quidem mos prauam electionem, bonus uerò bonam; actiones enim, & ſermones ſunt animi indicia. bonos autem, ac prauos mores in unoquoq; genere, ſexus inquam, & fortunæ reperiri dicit: nam & uxores bonæ, & ſerui; quamuis dicat mulieres eſſe minus bonas, ſeruos uerò omnino malos. ſenſus eſt: dictum eſt in unoquoque genere bonos, ac prauos mores inueniri; nam & in genere mu-

P liebri

liebri datur mulier, quæ ſit bonis moribus inſignita: item in genere ſeruorum dantur ſerui, qui bonis moribus præditi ſint. Verùm quaſi corrigens quod dixerat, inquit: quanquam mulier dicatur eſſe deterius quid, ſi ad uiros conferatur: hæc enim non perinde, ut uiri, moribus ad unguem bonis ornata eſt: ſeruus autem omnino malus. mores igitur ſeruorum, qui boni dicuntur, erunt ut in genere ſeruorum, qui tamẽ mali omnino ſunt. Id uerò, quod ſecundo loco circa mores perpenditur, eſt, ut congrui ſint. id autem oſtendit, quoniam uirilis mos non conuenit mulieri. nam armigeram eam, uel terribilem eſſe non oportet. Tertium eſt, ut ſimilis ſit mos, & ſibi conſtet. id uero neceſſariò addendũ declarat. aliud enim eſt facere quòd mores ſibi cõſtent, aliud uerò quòd boni & cõgrui ſint. Quartum uerò eſt, ut ſint æqualis tenoris. Quo autem modo diſtinguantur à ſimili, ſubiungit. nam ſiquis uariam & mutabilem fœminam imitandam ſibi propoſuerit, uel hominem, qui modo harum modo illarum partium ſit, illa ſemper inæqualitas æquabiliter eſt ſeruanda, hoc eſt ea perſona introducenda perpetuò, ut nunquã ſibi conſtet. mores igitur ſimiles ſunt, itidem tenoris eiuſdem, ſed non contrà. ordo enim hic talis eſt, ut nunquam ordo ſeruetur. Iure igitur quarto loco additus eſt mos; quoniam ab aliis ſeiungitur.

ANNOTATIONES.

Quid per genus intelligẽdum hoc loco ſit, ex Ariſtotele libro tertio de Rhetorica habetur, cùm inquit: " In genere intelligo ætatem, ſexum, nationem. Cicero quoq; libro primo de Inuentione: " Hominum (inquit) genus, quod etiam in ſexu conſyderatur, uirile, an muliebre. " Seruum octauo Ethicorum Ariſtoteles dicit eſſe organum animatũ. † γυνὴ uertit Paccius MVLIER: clarius uertiſſet VXOR. nã hic de mulieribus ea ratione, qua ad uiros referuntur, agit: uult enim muliebres mores uirorum moribus deteriores eſſe. Sed neque nos id lateat, bonos, & congruos mores uniuerſale reſpicere, ſimiles uerò, & tenoris eiuſdem ſingulares perſonas. hac ratione arbitramur Ariſtotelem hac in parte primum locum bonis moribus conceſsiſſe, ut poetas potiſsimùm admoneret de illis exprimendis magis eſſe ſollicitos oportere. poſtremo autem loco de moribus dixit, qui ſunt æqualiter inæquales, quoniam prauitatem ſapiant neceſſariò. animus enim, qui nunquam ſibi conſtat, non laudatur. mores uerò ſimiles eſſe poſſunt æquè boni, ac mali; ſiquidem imitari perſonam unam poſſumus, quæ ſibi conſtet perpetuò in malitia, & prauitate, aliam uerò, quæ probitatem nunquam non præſeferat.

PARTICVLA .LXXVIII.

† Ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον, οἷον, ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ, τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅ, τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις. τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια. † οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ.

† *Exemplum improbi moris ſit alioqui minimè neceſſarium: uerbi gratia:*

in

in Oreſte Menelaus: indecori, atq; inconuenientis, Vlyſsis eiulatio in Scylla: Menalippesq́; ſermo: inæquabilis, Iphigenia in Aulide, † ut cui poſterior ſupplicatio priori non conſonet.

EXPLANATIO.

Exemplis ea quæ de moribus dicta ſunt, declarat; ac primum mali moris exemplum ponit. hoc enim pacto probi itidem mores cognoſcentur: ſiquidem contrariorum contrariæ ſunt rationes. ponit autem mali moris exemplum, ut ipſum euitemus, ſicut in Oreſte Menelaus. Vt uerò obiectioni tacitæ reſpõderet, addidit: MINIME NECESSARIVM. id eſt quòd non coactus poeta fecit, hoc eſt quaſi ex fabulæ conſtitutione ita fieri oporteret. quare maximam Euripides reprehenſionem meretur, qui Menelaum Oreſti Agamemnonis fratris filio, qui impudicam improbamq́ue matrem peremerat, non modo non opem ferentem, ſed etiam aduerſantem inducit, & præter neceſſitatem Menelaum improbum efficit. Subiungit deinde indecori moris exemplum, Vlyſsis eiulationem: quoniam non decet uirum fortem eiulare. credimus autem hic Ariſtotelem Homerum taxare, qui finxit eiulantem, ac de ſe conquerentem Vlyſſem: quem tamen ſtrenuum ducem, ac fortem uirum induxerat. Per id autẽ, quod ait: MENALIPPES'QVE SERMO: cũ Menalippe mulier fuerit, facilè cognoſci poteſt, Philoſophum hic duobus uſum exemplis, & utroq; decorum haudquaquam ſeruari docentem: altero quidem cùm muliebri more eiulantem, ac flentem ducẽ introducimus: reliquo autẽ contrà, cùm fœminam fortem, ac in maximis periculis animo præſenti, ac uirili permanentem oſtendimus: uel cùm puellam de rebus altiſsimis loquentem, ac philoſophantem introducimus; cuiuſmodi Menalippen, à matre tamẽ edoctam Euripides effinxit, ſi Dionyſio Halicarnaſſeo in eius Rhetorica, ubi περὶ ἐσχηματισμένου λόγου uerba facit, fides præſtanda eſt. Addit & tertium inæquabilis moris exemplum, Iphigeniam in Aulide, quæ Euripidis Tragœdia etiam extat: in qua primùm quidem inducitur Iphigenia ad patris pedes prouoluta, pro ſua ſalute ſupplicare, mox cùm Achilles pollicetur ſe minimè paſſurum, ut occidatur, animo præſenti reſpõdet uelle ſe omnino pro Græcorũ ſalute mactari. quæ omnia in Tragœdia, atq; actione dramatica indecentius, quàm in epica facta eſſe comperientur.

ANNOTATIONES.

„ Cicero libro ſecundo Tuſculanarum quæſtionum: Ingemiſcere (inquit) non„ nunquam uiro conceſſum, idq́; raro: eiulatus, ne mulieri quidem. Cùm Ariſtoteles quatuor in moribus perpẽdenda recenſuerit, & trium duntaxat exempla poſuerit, poſſumus ex iis deprehendere, quando circa mores contingat error. &

cùm de quarto nihil prorſus meminerit, facilè coniectari licet Ariſtotelē quartum potius enumeraſſe, ne quid ad mores ſpectans prætermitteret: quanquā eum approbet, cùm nos minimè doceat quomodo circa hunc error cōtingat, aut eo rectè uti poſsimus. nam cùm eiuſmodi mos ſemper malus ſit, & prauum animum ſignificet, à tragico negotio penitus eſt reiiciendus. † ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον. Paccius hæc ita uertit: exemplum improbi moris ſit alioqui minimè neceſſarium. ex qua uerſione ſenſus Ariſtotelis eſſe uidetur, non eſſe neceſſarium mali moris exemplum afferre. uerùm id Ariſtotele nequaquam dignū exiſtimo: iccirco uerba ea rectius interpretanda ſunt hoc pacto. EST AVTEM EXEMPLVM PRAVI QVIDEM MORIS NON EX NECESSITATE. quorum uerborum ſenſus eſt, poetam feciſſe Menelaum uirum malè moratum, cùm aliter facere potuiſſet, permanēte itidem rerum illarum ſerie; innuens Euripidem nullo modo excuſari poſſe. quòd ſi ex fabulæ conſtitutione id accidiſſet, excuſatione dignus exiſteret. † οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ. hæc à Paccio ita uertuntur: ut cui poſterior ſupplicatio priori nō conſonet. quæ quidem explicatio mihi non probatur; quoniam uerba Paccii præſeferunt Iphigeniam bis patri ſupplicaſſe, ſed poſteriorem rogationem cū priore non cōſentire. quod ſanè falſum eſt, ut ex Tragœdia deprehendi poteſt. Rectius itaque ſic uertentur: NON ENIM SIMILIS EST SVPPLICANS POSTERIORI. i. non talis uidetur Iphigenia ſupplicās, qualē ſe poſtea gerit.

PARTICVLA .LXXIX.

Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός. † καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι, ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός. φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μή, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν. εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον, τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους.

Et ſanè in moribus, ſicut in ipſa rerum compoſitione, tum neceſſarium, tum ueriſimile exquirendum eſt: † atque etiam uti neceſſariò ueriſimilí ue ordine cuncta procedant. Quare manifeſtum eſt, fabularum ſolutiones ex ipſiſmet potiſsimum fabulis proficiſci debere, non autem ab aliquo artificioſo: ut in Medea, & in Iliade illa per nauigationem. Quo ſanè artificioſo utendum in iis, quæ extra Tragœdiam ſunt: quæcunque uidelicet uel prius fuere, quæ neutiquam fieri poteſt, ut alio pacto ad humanam peruenerint notitiam: uel quæ futura denunciatione, diuinationé ue indigeant: quandoquidē Deos cuncta inſpicere, ſatis quidem apud nos conſtat. quodcunque uerò rationi conſentaneum minus ſit, explodendum quidem ab ipſis actionibus: ſi non prorſus, at à Tragœdia: ut eſt in Sophoclis Oedipode.

EXPLANATIO.

Aliud præceptum circa mores exponit. id uerò tale eſt, quòd in moribus, quemadmodū & conſtitutione rerum, ſemper quærendū

quod

quod uel neceſſarium uel ueriſimile eſt. explicans autem quomodo id intelligat, ſubiungit, † ET HOC POST HOC, AVT NECESSARIO, AVT VERISIMILITER FIERI: ita enim græca uerba ſonant. quorum ſenſus eſt, talem uirum talia dicere, aut facere. uelutí ſi uirum ſtrenuum confingimus, mores eius cùm exprimemus, illum neceſſariò introducemus, qui ad pericula quæuis ſubeũda præſenti animo ſit. uiri enim ſtrenui mos eſt in periculis audaciã oſtendere. mores uerò, qui ueriſimiliter conſequentur; ut ſi quis inops à potente iniuriam patiatur, ſe ſe pro inope ſtrenuus obiiciat, ut iniuriam arceat: quod & in aliis hominum conditionibus fieri debet. Si igitur rerum cõſtitutio aut neceſſarium, aut uerisimilem habere nexum debet, mores item ex ipſa rerum ſerie, uel neceſſariò, uel uerisimiliter ſequantur neceſſe eſt. Quòd uerò ſolutio quoque fabulæ ex ipſa fabula, ac rerum ſerie, & non à machina contingere debeat, declaratur; quoniam id genus exitus ſeriem cum præcedentibus nõ habet. Ratio igitur Ariſtotelis hunc in modum breuibus ordinatur. rerum ſeries neceſſariò, aut ueriſimiliter cohæreant oportet: mores item ex rerum ſerie pendere debent: ergo & exitus fabulæ ex neceſsitate, aut ueriſimilitudine emergere poſtulat, non autẽ è machina in ſcena facta, in qua Deum aliquem, aut Deam loquentem introducebant. Exemplum ſolutionis Tragœdiæ è machina, Medeam affert, quæ fortè Carcini poetæ fuit; de quo ſecundo de Rhetorica libro mentio fit. nam in Euripidis Medea, quæ paſsim habetur, eiuſmodi ſolutio è machina non apparet. Aliud ponit exemplũ ex Iliade libro undecimo de enauigatione, quo loco Mineruam Homerus Vlyſſem alloquentem introducit, eique præcipientem ut Græcos ſuadeat, ne infecta re diſcedant. Irim præterea Priamum alloquentẽ fingit. quod cùm ſine Deorum interuentu commodiſsimè ab heroum ducumque aliquo fieri potuiſſet, ab Ariſtotele non probatur. Machina tamẽ interdum in iis, quæ extra Tragœdiam ſunt, uti licet. quod duobus modis fieri poſſe declarat; cũ aut alicuius præteritæ rei cognitione, quæ ab hominibus ignoratur; aut poſtea futuræ (ſi modo fabula ſolui debeat) opus eſt. & rationem affert: quoniã Deos præterita futuraq; omnia reſpicere concedimus; quæ cùm libuerit mortalibus patefaciunt: conſtans enim omnium fermè hominum opinio eſt, Deos noſtrum curam habere, ac ſollicitos eſſe. Admonet autem Philoſophus, in Tragœdia conficienda minimè oportere, in ipſa rerum ſerie diſſonum quid reperiri. quod ſi euitare nõ poſſimus, id ſaltem extra Tragœdiam ſit. quod Oedipodis tyranni Sophoclei exemplo declarat; ſiquidem alienum à ratione uidetur, Oe-

dipodem Laii interfectorem ignoraſſe, cùm ipſe necis auctor extiterit, Laio præſertim locis illis imperante. Quanquam igitur id rationi parum conſentiat; quoniam tamen extra actionem eſt (nam cædes iam erat patrata, nec in illa Tragœdia Sophocles Laii necẽ imitatur) propterea id, quod in Oedipode minus rationi conſonum uidetur, extra fabulam cùm ſit, tolerari poſſe iudicat Ariſtoteles.

ANNOTATIONES.

Dictum eſt ſuperius, ubi de rerum conſtitutione loquitur Ariſtoteles, multũ intereſſe, aliud ne ex alio, an aliud poſt aliud fiat. hic tamen ait, ſic in moribus, ut in rerum conſtitutione ſeruandum eſſe neceſſarium, aut ueriſimile, & hoc poſt hoc fieri: potius uidetur dicendum fuiſſe, & hoc ex hoc, ut poſteriora cum prioribus conſentiant. Reſpondemus, idem eſſe hoc poſt hoc, uel neceſſariò uel ueriſimiliter fieri, & hoc fieri ex hoc. & ſi uerò dixit ſuperius aliud eſſe hoc poſt hoc fieri, ab eo quod eſt hoc ex hoc fieri; hic tamẽ cùm dicit hoc poſt hoc, addidit neceſſariò, uel ueriſimiliter: quibus uerbis poſterius à priori dependere declarat. † Ἀπὸ μηχανῆς. Paccius uertit ab aliquo artificioſo. rectius & clarius dicetur, à machina. De machina uidendus eſt Iulius Pollux, quam ſcenæ partẽ ponit, eaq; cùm loquentes Deos tragici introducebant, utebantur. quos magna ex parte ob fabulæ difficilem ſolutionem loqui faciebant. Cicero in libro de natura Deorum, ut tragici (inquit) poetæ cum explicare argumenti exitum non poteſtis, ad Deos confugitis. Plato in Cratylo: ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοί, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες. De fabulæ ſolutione infra loco ſuo dicetur: nũc tantùm aſſerimus ſolutionẽ fabulæ exitum nõ eſſe; quoniam ex fabulæ ſolutione exitus conſequitur. etenim fabulæ ſolutio tunc incipit, cũ res in deterius uertuntur (de Tragœdiis optimis loquor, in Comœdiis contra) exodus uerò eſt id, quod ad talis fortunæ mutationem cõſequitur.

PARTICVLA .LXXX.

Ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν. οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥαθύμους, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ, οἷον τὸν Ἀχιλλέα † ἀγαθὸν καὶ Ὅμηρος. ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ. καὶ γὰρ κατ᾽ αὐτὰς ἔστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

Cum uerò Tragœdia præſtantiorum imitatio ſit, par fuerit quoque nos ab excellentium pictorum more non diſcedere: qui dum proprias, ueriſq; ſimillimas imagines referre ſtudent, pulchriores ſanè depingunt. ita etiam poeta, iracundos uidelicet, deſideſq; dum imitatur, huiuſmodiq; alia circa mores habentes, probitatis quidem, atque iracundiæ ſibi exemplum proponere debet, uelut † fortem Achillem: ut ipſe Homerus. Hæc profectò ſeruare oportet, inſuperq; ſenſus ipſos, qui Poeticam conſequuntur, præter illa, quæ neceſſaria ſunt. Etenim in his fallimur ſæpenumero. ſed in ſermonibus iam editis ſatis dictum de his.

Cùm

EXPLANATIO.

Cùm circa mores quatuor eſſe conſyderanda dixerit,iam morum ideas,& ſummum in ſcribendis fabulis exprimi debere,præſtantium pictorum exemplo declarat,qui quorundam imagines expreſſuri ab effigie uera non degenerantes, formoſiores effingunt:haud diſsimili ratione tragici poetæ,quoniam præſtantiores imitãtur cùm mores exprimũt,debent exẽplar facere,hoc eſt in moribus ſummũ probitatis illius perſonæ,quam ſibi imitandam proponunt, exprimere : ſicut Homerus Achillem ita ſtrenuum, ac bellicoſum ad unguem facit,ut nihil,quod uiro ſtrenuo conueniat,in Achille homerico deſyderetur. HAEC PROFECTO (inquit) SERVARE OPORTET, INSVPERQVE SENSVS IPSOS, QVI POETICAM CONSEQVVNTVR, PRAETER ILLA, QVAE NECESSARIA SVNT. hoc eſt oportet,ut hiſtrionum actio,quantùm ad uocem, & geſtus, moribus correſpondeat. ſenſus enim,qui poeticam ſequuntur,ſunt auditus,& uiſus præter neceſsitatẽ. quoniam ſi Tragœdia legatur, non uidentur hiſtrionum geſtus,nec eorum uox auditur : ſed cùm in ſcena agitur Tragœdia,tunc ea,quæ ad uiſum & auditum ſpectãt, ſeruare oportet. aliis enim geſtibus,aliaque uoce conuenit mulierũ mores referre, aliis uerò militis mores exprimere : item alia uoce alioque geſtu exprimitur interrogatio ab eo, qui minas exprimit. Rationem autem reddit Philoſophus,cur hac de re nos admonuerit. ETENIM (inquit) IN HIS FALLIMVR SAEPENVMERO. SED IN SERMONIBVS IAM EDITIS SATIS DICTVM DE HIS. hoc eſt de actione,quæ ad hypocritarum artem ſpectat,ab aliis iam editi ſunt libri,ſatis eam pertractantes.

ANNOTATIONES.

Ex hoc contextu colligi poteſt,alterius contextus poſiti ſuperius explanatio, cùm aliquos pictores meliores,aliquos ſimiles,aliquos uerò deteriores effingere dictitabat : ut per meliores intelligatur idem,quod hic dicitur pulchriores. οἷον τὸν Ἀχιλλέα ἀγαθόν.Paccius uertit,VELVT FORTEM ACHILLEM: clarius dixiſſet STRENVVM ACHILLEM.nam uox ἀγαθὸς ſæpe ab Homero pro ſtrenuo & bellicoſo capitur, ut Iliados .α.

" Μὴ δ' οὕτως ἀγαθός περ ἐὼν θεοείκελ' Ἀχιλλεῦ,

" Κλέπτε νόῳ. & quæ ſequuntur.

παράδειγμα hic ualet, quod apud Platonem idea, ſiue natura ſecundum ſe conſyderata,non ut in hoc,aut in illo reperta. Aduertendũ eſt in his uerbis,ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, & quæ ſequuntur, aliud à ſuperioribus præceptum Ariſtotelem tradere,ut ex modo loquendi facilè deprehendi poteſt : ſiquidem hiſtrionum actionem ſpectat, de qua prius nihil eſt dictum. Quid autem ſibi uelit Philoſophus cùm ait:SED IN SERMONIBVS IAM EDITIS SATIS DICTVM EST. de iis ex eodem tertio de Rhetorica libro in initio ferè ſub principium

" colligi poteſt,cùm ait. Tertia uidetur pronũtiationis,& actionis cura,inter maximas

» ximas quidem illa,& potentiſsimas habita,ſed non dum in artem relata. nem-
» pe ratio illa ad Tragœdiam,& Rhapſodiam ſerò peruenit. nam poetæ ipſi ini-
» tio Tragœdias ſuas agebát. quare genus hoc etiá ad Rhetoricen pertinet, quo-
» niá ad poeticen pertinet.Ad hanc igitur partẽ & Glauco Theius,ut nõnulli alii
» ſcripſere. Eſt autem tota ea ratio in uoce ferè poſita, ut ſecũdum rationem re-
» rum,de quibus dicimus, animorumq; habitus confirmanda uox ſit, ne ab ora-
» tione diſcordet; uidelicet quando percreſcere,quando ſummitti, quando me-
» diocriter tolli,intendiq; debeat. Ariſtoteles igitur his uerbis actionem intelligit ad Poeticam artem ſpectantem,à multis ſtudioſè traditam; quanquam de actione oratoria uſque ad Ariſtotelis tempora nihil dum eſſet perſcriptum.inquit igitur in hoc Poeticæ contextu de arte hiſtrionica in ſermonibus editis à Glaucone Theio, & ab aliis eſſe ſatis dictum.

PARTICVLA .LXXXI.

Ἀναγνώρισις δὲ τί μέν ἐστιν εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, † πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα, οἷον λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς, ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκῖνος. τὰ δὲ ἐπίκτητα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί, τὰ δὲ ἐκτός, τὰ περιδέραια, καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι, ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον, οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς, ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι. αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς Νίπτροις, βελτίους.

Sanè quid ſit agnitio, ſuperius declarauimus, nunc uerò de ipſius generibus: † Primum quidem,ut eſt minimè artificioſum, ita à plurimis uſurpatũ, aut per dubitationem fit, aut per ſigna. Horum rurſus ingenita aliqua: uerbi gratia lancea, quam Terrigenæ geſtare ſolent, uel aſtra, qualia in Thyeſte Carcinus: aduentitia aliqua, ſed hæc uel in corpore, ut per cicatrices uel extrinſecus, ut per monilia, per torques, & , ut in Tyro, per ſcapham. Poſſumus autem melioribus his uti, itemq; deterioribus: uerbi gratia ex cicatrice quidẽ Vlyſſes agnoſcitur: non tamen eodem modo à nutrice, & à ſubulcis: quandoquidem hæc fidei faciẽdæ gratia, artificij ſunt expertia, cæteraq; huiuſmodi. Quæ uerò ex peripetia, qualia in Niptris, meliora.

EXPLANATIO.

Expeditis iis,quæ ſpectant ad mores, de modis agnitionum tractaturus reuocat in memoriã,ſe, quid agnitio ſit,iam ſuperius dixiſſe:quòd,ut nomen ſonat, eſt cùm aliquid agnoſcitur. Cuius prima ſpecies,quæ prorſus caret arte,& qua plurimi poetæ, quoniam melius facere neſciunt,utuntur,eſt ex ſignis: quorum aliqua ſunt innata,atque inſita,nec unquam à re ſeiuncta. ut lancea, quam gigantes geſtabant,& Herculis claua. innata autem iſthæc dicũtur,nõ quòd ſeparari non poſsint,ſed quòd eiuſmodi perſonæ ſine illis nunquam introducuntur. Aliud etiam exemplum affert ex Carcino tragico

in Thyeſte,

in Thyeſte, qui ex aſtris inſitis agnitionẽ fecit. uerùm cùm Thyeſtes Carcini nõ extet, nullũ de eo iudicium afferri poteſt. quid autẽ hoc loco ſibi uelit Ariſtoteles, abũdè patet; nimirum agnitiones aliquas, quæ tamen arte carent, à ſignis inſitis fieri. Aliud uerò ſigni genus eſt aduentitium. idque duplex, aliud enim in corpore eſt, ut cicatrices: aliud uerò extra corpus, ut torques, & ut in Tereo per ſcaphã. quæ Tragœdia, cum non extet, haudquaquam ſcire poſſumus, quomodo agnitio facta ſit. id tantùm intelligimus ex quodam extrinſeco ſigno agnitionem in Tereo factam. Exemplo autem Vlyſsis Philoſophus admonet, quonã modo melius, & quomodo peius his uti poſsimus. Vlyſſes enim ex cicatrice à nutrice, & à ſubulcis eſt agnitus. deterior autem agnitio eſt, quæ fit à ſubulcis, quoniam ſponte agnitionis confirmandæ gratia eis ulcus oſtendit. id enim artificio caret; & ideo huiuſmodi agnitio non probatur. Subiungit uerò, & tales omnes, ſcilicet agnitiones, in quibus non extat ars aliqua, ſunt deteriores. at agnitiones, quæ nõ fidei faciendæ gratia fiunt, hoc eſt quæ præter propoſitum ſunt, ut in lauacris, longè meliores ſunt. Euryclea enim Vlyſsis nutrix, dum ei pedes ablueret, ex cicatrice præter omnem ſpem eum agnouit.

ANNOTATIONES.

Dubitaret aliquis, cur hanc de modis agnitionum partem cum iis, quæ ſuperius ſcripſit, quando quid eſſet agnitio declarabat, non coniunxerit: ita enim ordo magis aptus uideretur. Huic reſpondendum exiſtimo, conſultò id Ariſtotelem egiſſe, cùm quid agnitio ſit ſe prius declaraſſe dicit; oſtendens per hoc ſe nõ eo modo nunc, quo prius agere de agnitione, ſed potius id aperiens, ſe quidem quid agnitio ſit prius declaraſſe, nunc uerò agnitionum modos, quinam præſtantiores ſint explicare. Hunc eundem ordinem, cùm de fabula, moribusq́ pertractaret, obſeruauit. prius enim de eis, quid eſſent, alio deinde loco de modis eorum egit. † πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. Hæc Paccius ita uertit. NVNC VERÒ DE IPSIVS GENERIBVS: PRIMVM QVIDEM, VT EST MINIMÈ ARTIFICIOSVM, ITA À PLVRIBVS VSVRPATVM, AVT PER DVBITATIONEM FIT, AVT PER SIGNA. quæ tralatio minimè ſenſum Ariſtotelis exprimit. itaque uerba hæc græca hunc in modum ſunt uertenda. SPECIBVS VERÒ AGNITIONIS, PRIMA QVIDEM ARTIFICIO CARENS, ET QVA PLVRIMI VTVNTVR, QVONIAM IN PROMPTV NON HABENT QVOD DICANT, EST, QVAE PER SIGNA FIT. In Odyſſea libro XVIII. ponitur agnitio Vlyſsis à nutrice. in XX. uero libro ponitur agnitio, quæ fit à ſubulcis.

PARTICVLA .LXXXII.

Δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. διὸ ἄτεχνοι, οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφήν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης. ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς,* ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. ταῦτα οὖν* αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. † δι' ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν. † ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν, † καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή.

Ordine

Ordine huic proxima ſunt, quæ quoniam à poetis confinguntur, artificio non carent: qualis in Iphigenia Oreſtes: qui & ſororem agnouit, & agnitus ab ea eſt. agnouit quidem ex epiſtola: agnitus autem ex indicijs. Hæc itaque pro arbitrio poeta profert, non ipſa fabula. † ideoq; in peccatũ ſupradictum facilem lapſum habent. † quippe nonnulla afferre permiſſum eſt: tut in Sophoclis Tereo radij uox.

EXPLANATIO.

Secundam agnitionis ſpeciem ponit, in qua ſunt agnitiones à poeta factæ: quocirca carent arte. nam ex rerum ſerie, arte conſtans, nõ à poeta agnitio fieri debet. Exemplo autẽ agnitionis Oreſtis in Iphigenia Tragœdia ita nuncupata, demonſtrat quænam agnitiones à poeta factæ dicantur, & propterea carentes arte. in ea enim fabula ſororem Oreſtes agnouit, & agnitus eſt à ſorore: ſiquidem Iphigenia per epiſtolam, quam ad fratrem dare uolebat, ab Oreſte agnita eſt. & eiuſmodi agnitio non eſt ea, quam à poeta factam, minimeq; artificioſam eſſe dicit. hæc enim agnitio inſperata eſt: & ideo peripetiam habet. nam id genus agnitionis in cõtextu ſuperiore laudatur. Secunda uerò agnitio fuit, cùm Oreſtes ab Iphigenia per ſigna agnitus eſt. nã, ut Iphigenia Oreſtem eſſe crederet, ſigna dedit de lancea, quam ipſa in thalamo ſeruabat. Quoniã igitur hæc agnitio deducta eſt ex ſignis, ut probet Iphigenia Oreſtem fratrem, parùm abeſt ab eodem peccato, cùm ab Homero introducitur Vlyſſes, ſubulcis cicatricem oſtendens, ut illis perſuadeat ſe Vlyſſem eſſe. In huiuſmodi igitur agnitionibus arbitratu ſuo cũcta poeta dicit. ſicut enim ſigna dedit ex lancea, ita ſermonem aliquem inter eos habitum poſſet effingere, uel ſigna dare ex textilibus ueſtimẽtis. hæc igitur agnitio fit à poeta, non autem à fabula, hoc eſt ex rerum ſerie nõ oritur agnitio. Dicit autem, quòd antedicto peccato eſt proxima, quoniã ea magis etiam caret arte. aliquid enim artificii magis apparet, cùm ex ſignis, hoc eſt cùm uerbis ſignum aliquod affertur, quo fides fit, quàm oſtendere ſignum, unde dignoſcatur. Quòd uerò huiuſmodi agnitio à poeta facta à prioris prauitate non admodum recedat, oſtẽdit: nam quædam etiam introducere liceret. & quid intelligat, exemplo declarat, ut in Tereo Sophoclis radii uox, ex qua fit agnitio, quod minimè conuenit. quocirca nihil mirum alicui uideri debet, ſi ea Sophoclis fabula interiit, quoniam ab Ariſtotele non probatur. Ariſtoteles igitur agnitioni factæ à poeta tribuit ſecundum locum. primam enim arte prorſus carere docuit: hanc uero arte carere, quòd elocutionis genus priore minus dicit. Vocat autem agni-

tionem

tionē hanc à poeta factam, nō quòd & reliquæ non fiant à poeta, ſed quoniam arbitratu ſuo, non à rei occaſione eam deducit.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Paccium contextum hunc non intellexiſſe, & obſcurè admodū expreſsiſſe. apertior igitur ita fiet. SECVNDAE AVTEM SVNT, QVAE À POETA FIVNT, QVOCIRCA EXPERTES ARTIS SVNT. ita enim uerba græca legēda ſunt, ut in excuſis omnibus exēplaribus legebantur, & Vallà itidem legit. Ideo autē Paccius negandi uerbum adiecit (ut ego quidem ſentio) quoniam mirum ei uidebatur, Philoſophum dicere agnitionem à poeta factam carere arte. uerùm ſi ſequentia uerba animaduertiſſet, cùm inquit † δι' ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν: quæ itidem peruerſè uertit, utique uidiſſet uerba eſſe legenda prorſus affirmatiuè: quærit enim Philoſophus, ut agnitio non à fingente poeta, ſed à fabula, id eſt à ſerie rerū enaſcatur. uerba autem ea, quæ proximè nos attulimus, ita uerti debent. QVOCIRCA AFFINE DICTO PECCATO EST. Perperam quoque partem contextus huic proximam eſt interpretatus: QVIPPE NONNVLLA AFFERRE PERMISSVM EST. At græca uerba ſic ſe habent. † ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν. quibus Ariſtoteles antedictæ rei rationem affert. Id uerò cognoſci poteſt, cùm hoc loco uoce γὰρ, quæ rationis ſignum eſt, utatur. uerti igitur hunc in modum debent: LICERET NANQVE QVAEDAM ETIAM INGERERE. Paccium autem laudo, qui cùm paſsim legatur: καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ; loco uocis καὶ, legit VT. Cùm itaq; Ariſtoteles per ea uerba, LICERET ENIM QVAEDAM ETIAM INGERERE, probet agnitionem à poeta factam prædicto peccato propinquam eſſe, & de his, quæ aliquid in Tragœdiam ingerunt, afferat Sophoclis Tereum, cogimur aſſerere fabulam illam ab Ariſtotele haudquaquam laudari. nam ingerere in Tragœdiam eſt quid minus è ſerie rerū oriens, quàm agnitio, quæ fit à poeta. Sciendum eſt, uulgatos libros in contextu mancos eſſe: nam poſt illa uerba * ἐκεῖνος δὲ, locus eſt albus: in quem in diuerſis manuſcriptis codicibus diuerſas uoces ſuffectas eſſe comperii. nam alii habēt ἐκ τῶν ὑφασμάτων, quæ lectio mihi non probatur. eſſet enim agnitio ſumpta ex ſignis extrinſecus petitis, de quibus priore loco dictum eſt. alii habent διὰ τῆς λόγχης. ſed mea ſentētia gloſſa erat, quæ in contextum irrepſit. cùm enim legeretur διὰ σημείων, quidam explicantes quæ nam eſſent iſta ſigna, addiderunt ex ea fabula ex lancea, perinde ac ſi diceret, ex ſignis acceptis ex lancea. Quare lectio, quam ſequitur Paccius, mihi magis arridet, ut in hoc contextu, ubi locus albus ac hians eſt, his duabus uocibus διὰ σημείων, compleatur. Quòd ſi etiam legantur uerba, ut in quibuſdam exemplaribus leguntur, uidelicet ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ αὐτὸν λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος: optimè poſſunt explicari, idq́, quod in cōtextus explanatione diximus, apertiſsimè ſignificare uidentur. cenſeo tamen in uoce * αὐτὸν mendum ſubeſſe, & legendum αὐτὰ: ut ſenſus ſit, Iphigenia agnita eſt ab Oreſte ex epiſtola. at Oreſtes ea dicet, quæ poeta uult. atq; ita intelligendum eſt, poetā poſſe arbitratu ſuo Oreſtem introducere, diuerſa ſigna afferentem, quibus agnoſcatur. Cùm igitur id genus agnitio pro arbitrio poetæ fiat, arte caret. ars enim eſt, ut agnitiones emergant è rerum ſerie. Tereum Philomenæ, quam uitiauerat, ne ſtuprum panderet, linguam auulſiſſe ferunt. hæc autem acu rem totam expreſsit. quod me Hercules factum tragicis omnibus, præſertim Sophocli Tragœdiæ conſcribendæ præbuit occaſionem: in qua ex radii uoce, quod texentium mulierum inſtrumentum eſſe conſtat, agnitio fit. Quo autem pacto à Sophocle agnitio facta ſit, cùm Tragœdia non extet, minimè ſciri poteſt: fortè radii uocem effinxit, quæ Tereum exprimeret.

PARTICVLA .LXXXIII.

Τρίτη δὲ ἡ διὰ † μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. ὥσπερ * οἱ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους. ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσε. καὶ ἡ ἐν Ἀλκινοῦ * ἀπολόγῳ. ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, † καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν.

*Tertium per † reminiſcentiam fit, dum ſpectando aliquid, in animum quid reuocamus. quemadmodum in Dicæogenis Cyprijs, picturam quidem ille inſpiciens ingemuit: & in * ſermone apud Alcinoum audiens citharœdum Vlyſſes, † ex recordatione fleuit, uel agnitus eſt.*

EXPLANATIO.

Tertia agnitionis ſpecies interuẽtu memoriæ fit, cùm aliquid ſentimus, quod prius nouimus. cuius duo affert exempla: alterum Dicæogenis in Cypriis, picturam enim inſpiciẽs ingemuit: alterum ex ſermone ponit in Homeri Odyſſea libro octauo apud Alcinoum regẽ Phæacum in cõuiuio. Vlyſſes enim audiens citharœdum, troianũ bellum canẽtem, lacrymas effudit: unde agnitus eſt ab Alcinoo.

ANNOTATIONES.

Τρίτη δὲ ἡ διὰ † μνήμης. Paccius ita uertit: TERTIVM PER REMINISCENTIAM FIT. rectius ſic: TERTIA AVTEM, QVAE PER MEMORIAM. nã ex Ariſtotele in libro de Memoria & Reminiſcentia conſpici poteſt quantum inter ſe differant memoria, & reminiſcentia. ὥσπερ * οἱ ἐν κυπρίοις. uox illa οἱ, ſi ita ſcribatur per οι ut paſsim legitur, nullo modo quadrare uidetur. ſi uero ſcribatur ἡ, ut articulus fœminei ſexus primi caſus, omnia conſentiunt. quare uerbum illud caſtigandum exiſtimo. καὶ ἡ ἐν ἀλκινόῳ * ἀπολόγῳ. uertit Paccius: & in ſermone apud Alcinoum. ſed aliter caſtigandus eſt locus hic, quàm ipſe fecerit hunc in modum, quod & in aliquibus manu exaratis libris legitur. nimirum καὶ ἡ ἐν ἀλκινόου ἀπὸ λόγου. Per id autem, quod dicit ἐν ἀλκινόῳ, illum locum intelligit octauo libro Odyſſeæ, ubi agnoſcitur Vlyſſes ab Alcinoo; ſicuti & ſupra cùm dixit ἐν νίπτροις, alium Homeri locum intelligebat, ubi eſt agnitus Vlyſſes à nutrice. καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν. Paccius uertit ex recordatione fleuit, uel agnitus eſt. ſed malè partem hanc expreſsiſſe uidetur. in primis enim uox illa VEL, uocẽ græcam ſibi reſpondentẽ nõ habet, & ſenſum prorſus perturbat. deinde cùm uerbum illud, AGNITVS EST, ſit numeri unius, uox uerò græca, ἀνεγνωρίσθησαν, quæ duabus illis uocibus reſpondet, numeri plurium ſit, uidetur ita ſenſiſſe, ut ex illa uoce debeat expungi poſtrema ſyllaba, legendo ἀνεγνωρίσθη. quæ caſtigatio primo intuitu recta uidetur: ſecus tamen eſt. nam cùm de duabus agnitionibus interuentu memoriæ factis meminerit, dicere debuit agniti ſunt, Vlyſſes inquam, & Dicæogenes. Verba igitur illa græca, de quibus ſupra meminimus, ita uertenda ſunt: ET EX RECORDATIONE FLEVIT, VNDE AGNITI SVNT. Simile huic, quod de Dicæogene ab Ariſtotele hic dicitur, eſt apud Virgilium libro primo Aeneidos, cuius hæc ſunt carmina:

" Sic ait, atque animum pictura paſcit inani,
" Multa gemens, largoq; humectat flumine uultum.

Τετάρτη

PARTICVLA .LXXXIIII.

Τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν * Χλοηφόροις, ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν. ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἢ Ὀρέστης. οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας. εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων υἱὸν * αὐτὸς, ἀπόλλυται. * καὶ ἡ ἐν ταῖς Φαινίσιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα.

Quartum per ſyllogiſmũ: ut in Chloephoris, quòd ſimilis quidam acceſſit: ſimilis autem præter Oreſtem nemo: Oreſtes ergo acceſſit. tum quod Polyidis de Iphigenia eſt. uerisſimile eſt enim ratiocinatũ fuiſſe Oreſtem: quòd, cùm immolata ſoror fuerit, ſibi quoque, ut immoletur, contingere. Tale eſt illud in Theodectæ Tydeo ueniens ille, quaſi natum inuenturus extinguitur: & in Phœniſsis, quæ locum conſpicatæ inſtare ſibi fatum propterea commentæ ſunt: quoniam in fatis haberent, ibi debere mori: etenim in eo fuerunt expoſitæ.

EXPLANATIO.

Quartam ponit agnitionis ſpeciẽ, quæ ex ſyllogiſmo fit, ac ratiocinio, ut in Chloephoris. huiuſmodi autem erat ratiocinium in ea, cuiuſdam introducti, qui Oreſtem agnouiſſet: quoniam aliquis ſimilis, exempli cauſa, Pyladi uenit: nullus autem præter Oreſtem ei ſimilis eſt: Oreſtes igitur uenit. ſed quoniam fabula non extat, exemplum clarius oſtendi nequit. Aliud affert agnitionis exemplum è ratiocinio factæ, Polyidis ſophiſtæ tragici de Iphigenia. nam rationi conſentaneum eſt, Oreſtem ratiocinatum fuiſſe, cùm ſoror fuerit immolata, futurum quoque, ut & ipſe immoletur. ex quo ratiocinio agnouit eum Iphigenia. nam ipſa ſtatim ratiocinans de uerbis iis, quæ protulit Oreſtes, ſe eã eſſe cognoſcit, qua de loquitur Oreſtes: unde Oreſtem fratrem ſuum eſſe agnoſcit. ratiocinium igitur Oreſtis agnitionis occaſionem Iphigeniæ præbet, quoniam ex illo Oreſtem agnoſcit. In priori autẽ exemplo cùm audit, quòd aliquis Pyladi, uerbi cauſa, ſimilis receſsit, ex hoc ratiocinatur Iphigenia, aut alia quæuis perſona Oreſtem acceſsiſſe: unde agnitio fit. cùm uerò fabula non extet, res non niſi in uniuerſum dici poteſt. Tale quid eſt in Tydeo Theodectæ, hoc eſt ſimilis agnitionis modus ex ſyllogiſmo factus à Theodectæ in Tragœdia, Tydeus appellata. ueniens enim, ut filiũ inueniret, perit ipſe. huius rei fabula cũ nõ extet, nihil niſi ex coniectura dici poteſt. quòd tamẽ hic coniicio tale eſt. Is fortè, qui in Tydeo fabula ex ſyllogiſmo agnitionis cauſa eſt, patrem habuit, qui cùm filium quæreret, interemptus eſt. is, cùm & ipſe filium

quæreret,comprehenſus eſt:& cùm neci deſtinaretur(inquit) etiam pater meus cùm me quæreret,eſt interfectus : unde agnitus eſt. ET IN PHOENISSIS .Nec eiuſmodi fabula extat,quæ habeat agnitionem per ſyllogiſmum,qualem hic Ariſtoteles ponit . fortè, & hæc fuit Theodectæ,ſatis tamen.quonam pacto ibidem agnitio facta ſit, ex Ariſtotelis uerbis colligi poteſt. Aliquæ nimirum puellæ expoſitæ fuerunt,ut interirent,quæ tamen ſeruatæ ſunt. interuallo autem temporis deprehenſæ,ductæque in eum locum,in quo fuerant expoſitæ,ut mactarentur, ſtatim eum locum agnouerunt. ueriſimileque eſt eas ratiocinatas eſſe ſibi eſſe fatale,ut omnino eo loco interirent: quoniam ibidem etiam fuerant expoſitæ,unde agnitæ ſunt.

ANNOTATIONES.

Cùm Ariſtotelem uideamus huius quarti modi tot exempla referre,id conſultò cum feciſſe credimus,ut cognoſceremus multis de cauſis fieri ratiociniũ poſſe.nam primi ratiocinii occaſio ſumitur à ſimilitudine , & figura : ſecundi ab eorũ euentis (huius duo ſunt cognationis exempla: alterum à latere,ut ſororis & fratris:alterũ lineæ rectæ,ut pater patris filii)tertii à loco. * χοηφόροις nó χλοηφόροις ,in aliquibus codicibus legitur . Polyidem,quem Ariſtoteles ſophiſtã uocat, poetam etiam tragicum fuiſſe ſcimus. eius enim,& Pindari interpretes , & Plutarchus in Muſica,& Athenæus meminere. ὅτι ἐλθὼν ὡς θύσων υἱὸν * αὐτῆς ἀπόλλυται. rectior eſt lectio,quæ in multis exemplaribus manuſcriptis reperitur ; in qua nó αὐτῆς,ſed αὐτὸς legitur: quá Valla,& Paccius itidem ſequuntur. ἐν ταῖς Φοινίσσαις.manuſcripti libri habent φινίδαις .quomodocunque legatur,nihil refert,quoniam huiuſmodi fabula non extat.

PARTICVLA .LXXXV.

† Ἔστι δέ τις καὶ * συνθετὸς ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου, οἷον,ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει.* ὁ δὲ ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος,διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν.

† *Huic & adiungitur illud,quod in theatro per paralogiſmum fit . exempli gratia:in Vlyxe falſo nũtio,hic quidẽ arcum cogniturum ſe dixit: ille uerò tanquam arcu cognoſcendo ab eo,propterea paralogiſmum facit.*

EXPLANATIO.

Contextus iſte difficilis admodum eſt.eius autem difficultatem illuſtrat exemplum,quod Ariſtoteles citat : ſed cùm non extet , certi aliquid afferri nequit.Quæ uerò difficultatem efficiunt , hæc ſunt. ſi agnitio,qua de hic agitur,eſt cõpoſita ex paralogiſmo theatri,partem etiam aliam,cum qua paralogiſmus theatri compoſitionem facit,cognoſcere oportet:compoſita enim ex pluribus conſtare neceſſe eſt. Videndum igitur,an ſit alius ſyllogiſmus, perinde ac ſi fiat agnitio ex quodam ſermone,cõſtanti ex ſyllogiſmo & paralogiſmo. Eſt itidem inquirendum , quid utraq; pars ſit:& cùm paralogiſmus

ſit

ſit theatri,cuius ſit ſyllogiſmus. Cùm præterea per theatrum ſpectatores intelligendi ſint, ut infra patebit: ſpectatores uerò ſileant in Tragœdiis:quomodo ex paralogiſmo theatri cõparari poſsit agnitio. Ad hæc,cùm Tragœdia, quam exempli loco Philoſophus affert, inſcribatur Vlyſſes falſus nuntius,indagandum eſt num aliquis fuerit,qui ſe falſò Vlyſſem effinxerit, ut Penelopem deciperet; an aliquis,qui de Vlyſſe falſa enũtiarit. Quæ omnia quàm obſcura ſint, omnes intelligunt. à quibus cùm loci huius explanatio dependeat, nulli mirum ſit,ſi difficillima nobis appareat. potius itaque diuinando,quàm certi aliquid afferendo, contextus explicationem aggrediemur. Credimus igitur aliquem in Tragœdiam introductum,qui ut Penelopem deciperet, ſe Vlyſſem eſſe falſò enuntiabat; ac ut id ei perſuaderet, ſe arcum agniturum aſſeuerabat: quem tamen non inſpexerat. (quod fortè ab Ariſtotele dictum eſt, ut id, ex quo paralogiſmus fit, falſum eſſe demonſtretur: nam neque uerus erat Vlyſſes.) ſpectatores autem audientes eum dicere ſe recogniturum arcum,argumentati ſunt confecto ſyllogiſmo in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis,qui non ſyllogiſmus,ſed paralogiſmus dicitur,hunc in modum. Hic,qui dicit ſe eſſe Vlyſſem, inquit, ego arcum Vlyſsis agnoſcam. Spectatores uerò tacito ſenſu paralogiſmum faciunt,hoc pacto. Vlyſſes arcum ſuum cognoſcet: hic ſe recogniturum arcum affirmat: igitur Vlyſſes eſt. deprehenditur poſtea quòd arcum non agnouit. Hæc itaque agnitio compoſita eſt ex paralogiſmo theatri. quoniam ipſe Vlyſſes falſus nuntius non facit paralogiſmum: ſed ſpectatores audita illa propoſitione, quã is protulit,animo ſtatim paralogiſmum concipiunt. Spectat hoc agnitionis genus ad eum modum,cùm quis alium ſe fingens,mẽdax deprehenditur,oblata re,teſtimonio cuius innititur,quam tamen non cognoſcit: agnoſceret uerò,ſi is eſſet, quem ſe eſſe dicit. qui enim ſe alium eſſe fingit, utetur paralogiſmo iſto compoſito, ut antea dictum eſt; ut fidem apud audientes aſſequatur. Hæc circa hanc partem probabiliter dicta ſint.

ANNOTATIONES.

Ἔστι δέ τις καὶ* συνθετὸς ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου. Codices multi manu ſcripti loco uocis συνθετὸς, habent uocem συνθέτη: uulgata tamen ſcriptura rectior eſt. Agit autem hic de agnitionibus,quarum cùm quatuor ſpecies enumerarit,aliũ addit modum, non omnino diſtinctum: quoniam ex ſyllogiſmo,ſed peccante conficitur. Illud etiã animaduertendũ,cùm ait τὸ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει, ὁ δὲ ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος: ſi uerba ita iaceãt,neceſſariũ eſt,dicere Ariſtotelẽ hic de duabus perſonis loqui;quarũ altera dixerit arcũ ſe agniturã,altera nerò tãquã per illũ,qui recogniturus erat,hũc paralogiſmũ fecerit. at ſuperius dixit ex theatri paralogiſmo: ergo non ex altera perſona. quocirca fortè non ὁ δὲ,

ſed τὸ δὲ, ut ad theatrũ referatur, legẽdum eſt. uel dicendum quòd ad ſenſum, nõ autem ad uerbum, theatrũ, Ariſtoteles reſpiciens dixit ὁ δὲ: id eſt, hic uerò: quoniam per theatrum ſpectatorem intelligit. uerùm, quoniam Paccius uerba re-
„ ctè non expreſsit, ita ea uertenda ſunt. EST AVTEM quædam, & compoſita
„ ex improbo ratiocinio theatri: ut in Vlyſſe falſò nuntio. hic enim dixit arcum
„ ſe cogniturũ, quem non uiderat: ille uerò, tanquam per illũ qui recogniturus
„ erat, per hunc paralogiſmum FECIT. Paccius prætermiſit illa uerba, QVEM NON VIDERAT: fortè quia ei præcedẽtibus repugnare uidebãtur. uel q gloſſema aliquod eſſe putauerit; atqui dictũ eſt quomodo pars illa debeat intelligi.

PARTICVLA .LXXXVI.

Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις, ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι᾽ εἰκότων, οἷον, ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι, καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ. εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα. † αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων, καὶ περιδεραίων. δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

Omnium uerò optima ex parte rerum agnitio eſt: à qua uidelicet ex uериſimilibus admiratio ipſa paritur, qualis illa in Sophoclis Oedipode, *& in* Iphigenia. *Siquidem uериſimile eſt literas hanc mittere cupiuiſſe.† Huiuſmodi enim ſolæ abſque ullo uel impreſſo ſigno, aut etiam extrinſecus, ut monile, fiunt. Ab his uerò probantur, quæ ex ſyllogiſmo.*

EXPLANATIO.

Enumeratis multis agnitionum generibus, ponit eam, quæ eſt omnibus præferenda: quam ex ipſa rerum ſerie oriri dicit, ſtupefactione facta per ueriſimilia. quod exemplo Sophoclis in Oedipode tyrãno, & in Euripidis Iphigenia declarat. SIQVIDEM VERISIMILE (inquit) EST LITERAS HANC MITTERE CVPIVISSE. aduenæ enim cunctis nuntiis occurrentibus in patriam proficiſcentibus magna ex parte literas dant: ergo ueriſimile eſt Iphigeniam quoque nactam occaſionem nuntii uelle id facere: ex quibus deinde agnita eſt. Cùm igitur agnitio ex rerum ſerie fiat, & agnitio in Iphigenia gignatur ex iis quæ ueriſimilia ſunt, ſcilicet ex literarum miſsione, id genus agnitio laudari debet. nam (inquit) huiuſmodi agnitiones ſolæ fiunt abſque factis ſignis, ſcilicet à poeta, & monilibus. Secundũ uerò locum tribuit iis, quæ per ſyllogiſmum fiunt: de quibus quomodo fiant, ſupra dictum eſt. ponuntur autem in ſecũdo loco, quoniam magis quàm aliæ uidentur ex rerum ſerie fieri.

ANNOTATIONES.

Pulcherrima agnitio in Oedipode Sophoclis fit. nam Oedipus audiẽs à Tyreſia uate ſe Laii cædis auctorem fuiſſe, ei iraſcitur. aduenit nuntius, qui Corinthiorum nomine (eorum enim rex Polybus iam interierat) regem illum eſſe deſignatum nuntiat. negat Oedipus ob metum inceſtandæ matris Corinthũ ſe rediturum. nuntius, ut hũc metum ab eo tollat, declarat quis illi fuerit pater uerus, quomodo Corinthũ prius deuenerit, & reliqua, ex quibus agnitio mirabilis

bilis fit. De Iphigenia ſuperius eſt dictum, quomodo dum Argos literas mittere parat, agnoſcitur ab Oreſte: quæ agnitio laudatur. ſed ea cùm Iphigenia Oreſtem agnoſcit, à Philoſopho ſupra reprehenſa eſt. nec ullum eſt incommodum, cùm duarum perſonarum agnitiones ſint, alteram pulchram, alteram uerò ignobiliorem eſſe, ut in Iphigenia uideri poteſt. † αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων, καὶ περιδεραίων. Vertit Paccius: HVIVSMODI ENIM SOLAE ABSQVE VLLO VEL IMPRESSO SIGNO, AVT ETIAM EXTRINSECVS, VT MONILE, FIVNT. uerba tamen græca ad uerbum latinè ita ſonant. HVIVSMODI ENIM SOLAE ABSQVE SIGNIS FACTIS, ET MONILIBVS. & ſenſus eſt, abſque ſignis factis; quod agnitionis genus in ſecũdo loco poſuit imperfectionis: & abſq; monilibus; quod erat peſsimũ agnitionis genus primo loco poſitum, uel per ſigna facta intelligit, quæ ſunt in corpore; per torques uerò ſigna extrinſeca: quã expoſitionẽ Paccius uiſus eſt ſequi.

PARTICVLA .LXXXVII.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία. σημεῖον δὲ τοῦτο, ὃ ἐπιτιμᾷ τῷ Καρκίνῳ. ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν. ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχεραινόντων τοῦτο τῶν θεατῶν.

Cæterum conſtituere fabulas oportet, & ita eas elocutione conſtruere, ut quàm maximè rem ante oculos ponant. ſic enim quæ manifeſtiſsima fient poeta inſpiciens, perinde ac rebus, dum aguntur, interſit, cum decorum ipſum inuenerit, tum pugnantia minime illum latere poterunt. Argumento ſit illud: quod Carcino uitio datur. etenim Amphiaraus è templo exibat: id uerò, cùm non uideret ſpectator, obſcurum fuit. cecidit autem hic à ſcena, cunctis ob id ſpectatoribus indignantibus.

EXPLANATIO.

Poſteaquam Philoſophus de agnitionibus egit, docuitque agnitionem eam eſſe cæteris anteferendam, quæ ex rerum ſerie ad fortunæ mutationem fit; præceptum aliud ſubiũgit, quo decorum inuenire ſciamus, & ait, fabulas ita uerbis exprimendas, ut eas oculis quàm maximè ſubiiciamus. ſic enim rem inſpicientes, ac ſi fabula ab ipſis agentibus fieret, inueniemus quod decet: neque nos quæ ſubcontraria, quæque pugnare uidentur latebũt. ſcenica enim actio tacitè nos de uitiis ad fabulam ſpectantibus admonebit. Signum autem affert, quo poſſumus deprehendere poetas eos errare, qui rem quàm maximè ante oculos non ponunt: cuiuſmodi fuiſſe Carcinus poeta dicitur: cui uitio uertitur, quòd effinxerit Amphiaraũ exeuntem è templo, ſpectatoribus non inſpectantibus: idque cùm non uidiſſent, ægretulerunt. unde cecidit è ſcena Carcinus, atque exibilatus receſsit. Hoc itidem exẽplum ſimile illi eſt, quod de Vlyſſe falſo

nuntio profert. nam quoniã Carcini Tragœdia nõ extat, certi nihil afferri poteſt. dicendum nihilominus eſt ex contextus ſerie, Carcinũ in ea fabula ſubcontraria, id eſt penè pugnantia ſcripſiſſe. Habemus ex Amphiarai fabula ipſum noluiſſe ad bellum proficiſci; quoniam ab oraculo ſibi fatum inſtare acceperat, ſeque occuluiſſe, ſed à coniuge munere accepto, proditum fuiſſe: quare proficiſci coactus eſt; atque ita terra abſortus eſt. Hac ſanè in re ſubcontrarietas eiuſmodi animo concipi poteſt. Amphiaraus latebat in templo, poetæ munus erat eum templo exeuntem, atque inuentum oſtendere: deinde declarare, quòd abſorberetur à terra. ſed Carcinus facit Amphiaraũ è templo Egredientem, quem ſpectatores non uiderunt: unde ægretulerunt, quoniam abſonum admodum erat, ut abſorberetur, cùm non prius apparuiſſet, poſtquam eſſet repertus. hæc enim pugnare uidentur. Hæc quoque probabiliter dicta ſint.

ANNOTATIONES.

* ὁ ὠθηπμᾶ τοῦ Καρκίνῳ. Vox ὠθηπμᾶ, mancè ſcripta uidetur, quoniam ἐπιτιμᾶται ſcribendum erat. niſi dicere uelimus uerbum ὠθηπμᾶ hoc loco paſsiuè ſumendum. Poſſet alicui uideri, quòd cùm Amphiaraus à terra fuerit abſortus, uerba illa, EXCIDIT A' SCENA, eſſent referenda ad Amphiaraũ, quaſi finxerit poeta Amphiaraum in ſcena abſorbi, & ita cecidiſſe. ſed huiuſmodi ſenſus nullo modo quadrat. Ariſtoteles enim eo loquendi modo non eſſet uſus, quoniã improprius exiſteret. excidere enim à ſcena propriè eſt exibilari, & explodi.
» infra enim dicet: aut excidunt, aut infeliciter certant, loquẽdo de poetis. Alia ex-
» planatio partis contextus illius, quæ dicit: CAETERVM conſtituere fabulas o-
» portet, & ita eas elocutione conſtruere, ut quàm maximè rem ante oculos po-
» nant. ſic enim quæ maniſeſta fient poeta inſpiciens, perinde ac rebus dum agũ
» tur, interſit, cùm decorum ipſum inuenerit, tum pugnantia minimè illum late-
» re POTERVNT. ſenſus eſt, ſi rectè uerbis res exprimatur, ſi ſubcontrarium poeta dicat, id ipſum latere non poterit.

PARTICVLA .LXXXVIII.

Ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ποιεῖν. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι, διὸ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ. † τούτων γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι, οἱ δὲ, * ἐξεταστικοί εἰσιν.

Proinde quantum fieri poteſt, fingendum illud, quod ex habitibus naturalibus paratur. quandoquidem hi maximè ſuapte natura perſuadent, qui perturbationibus affecti ſunt. quo fit ut exagitatus exagitet, perturbetq́ue uerisſimè perturbatus. Quapropter uel uerſatilis ingenij uiri, uel furore perciti Poetica eſt. † etenim poetarum aliqui ab ipſa natura ad Poeticam bene formati ſunt, aliqui autem à mente abſtrahuntur.

Dixit

Dixit modum,quo decorum inuenire commodè poſsimus : cui etiam figuris, ac geſtibus opitulari debemus. ſermonẽ deinde ſubiungit. nam ſuapte natura qui in perturbationibus ſunt, perſuadẽt, ac mouent : quo fit,ut exagitatus exagitet, perturbetque uerıſsimè perturbatus. Quapropter(inquit)Poetica eſt uel ingenioſi, uel qui à furore rapitur. nam ingenioſi facilè, ueluti cera, diuerſas hominum conditiones cùm uolunt,introducunt, easq́ue bene fingunt : furore uerò perciti à ſe ipſis alienantur,ac penitus immutantur. Poetæ igitur cùm diuerſa hominum genera imitentur,in ea ſe ipſos transmutant,aut ob ingenii facilitatem,aut ob uehementem,ac fixam imaginationem, à qua mente commoueantur,oportet.

ANNOTATIONES.

Poſſet alicui uideri, Ariſtotelẽ hac in parte minimè docere,quòd actio accedere debeat ad uerba,ſed per figuras potius nos dictionis, figuras atque ornamenta intelligere debere: hæc enim exprimendæ rei maximè opitulantur. Verùm hoc mihi non probatur. nam cùm ſemel dictum ſit,poetæ munus eſſe, ut ſermone rem ante oculos quàm maximè ponat,omnia quæ circa dictionẽ uerſantur,eò ſpectare uidentur,uti rem exprimant. Verùm cùm actio multifacienda ſit,de actione quoque Ariſtotelem egiſſe neceſſe eſt: cùm præſertim libro de Rhetorica ſecundo,de actione loquens,quam orator adhibere debet,uoce συναπεργάζεσθαι ſit uſus : qua itidem hic utitur. quamobrẽ eum etiam hic de actione agere putandum eſt,cùm præſertim Oratoria,& Poeſis affines inter ſe ſint. In aliquibus præterea manuſcriptis libris ita legitur: καὶ ὅλως εἰ ὑποκρίσει. quam lectionem uetus etiam ſequitur tralatio. Cicero quoque de Oratore libro ſe-
» cundo hunc in modum dicit. Neque fieri poteſt,ut doleat is, qui audit, ut ode-
» rit, ut inuideat,ut pertimeſcat aliquid,ut ad fletum miſericordiamq́ deduca-
» tur: niſi omnes ii motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore
» impreſsi eſſe atque inuſti uidebuntur. id autem,qua ratione fiat, alterius quàm Poeticæ facultatis eſt. †τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι, οἱ δὲ ἐξεταστικοί εἰσιν. Hæc ita Paccius uertit. ETENIM POETARVM ALIQVI AB IPSA NATVRA AD POETICAM BENE FORMATI SVNT, ALIQVI AVTEM À MENTE ABSTRAHVNTVR. ſed clarius ſic uertentur. EX HIS ENIM, HI QVIDEM BENE APTI AD CONFINGENDVM, ILLI VERÒ À MENTE ABSTRAHVNTVR. Vnde Paccius rectè uidit uerbum ἐξεταστικοὶ, caſtigandũ; licet in omnibus exemplaribus,quæ hactenus uiderim,ita legatur. ſcribendum enim eſt * ἐκστατικοί. quod uerbum Paccius non ineptè interpretatus eſt, QVI À MENTE ABSRAHVNTVR, hoc eſt qui mente commouentur,& aliam penitus perſonam ſubeunt. quare quod faciunt, non aliqua ſapientia ducti facere
» uidentur. Plato enim in Apologia inquit : Deprehendi igitur breui id in poe-
» tis,eos uidelicet non ſapientia facere quæ faciunt,ſed natura quadam ex diuina
» animi concitatione,quemadmodum & hi, qui diuino furore afflati uaticinan-
» tur. nam multa quidem dicunt,atque præclara, ſed eorum, quæ dicunt, nihil
» intelligunt. De furore autem poetico Plato dialogum hoc titulo facit. hoc tamen animaduertendum,Ariſtotelem hoc loco uelle non unum tãtùm eſſe poetarum genus,ut ponere uidetur Plato,qui ſcilicet à furore rapitur,ſed duo:quorum alterùm eſt à furore, alterum uerò ab ingenii acumine. quare circa poetas nõ eadem prorſus Ariſtotelem, & Platonem ſenſiſſe deprehendimus.

Τὸς

PARTICVLA .LXXXIX.

Τούς τε λόγους τούς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου, εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν, καὶ παρατείνειν. λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου, οἷον * τῆς Ἰφιγενείας τυθείσης τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν, τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. χρόνῳ δ' ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας. διατί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς διά τινα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου ἐλθεῖν ἐκεῖ. καὶ ἐφ' ὅτι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ, καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν. εἴθ' ὡς Εὐριπίδης, εἴθ' ὡς Πολύιδος ἐποίησε, κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι, καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία.

*Cæterùm confictos ſermones oportet etiam confingentem ipſum vniuerſè explicare, moxq́ Epiſodijs ad hunc modum uti, ac rem diducere. Ad hunc uerò modum uniuerſale illud ſpeculari oportere dico. uerbi gratia: * Iphigenia conſtituta ad aras quædam uirgo, atque ex oculis ſacrificantium clàm ſurrepta, delata uerò in aliam regionem, in qua Deæ, hoſpitum ſacrificia ex lege debebantur, eius ſacri miniſterio ipſa præpoſita eſt. procedente tempore ſacerdotis fratri illuc accedere contigit. Cur autem contigerit, ut ipſum Deus ob quandam culpam uenire illuc impulerit, extra uniuerſale eſt: quorſum uerò, extra fabulam. itaque cùm acceſsiſſet, captus, immolandusq́ mox, ſororem agnouit. Siue ut Euripides finxit, ſiue, ut Polyides, ex uerisimilibus locutus: quòd non modo ſororem, uerùm & ipſum ſacrificari oportebat. unde quidem ſalus parta eſt.*

EXPLANATIO.

Poſtquã de modo, quo decor comparatur, & actione, quæ iungi ſermoni debet, eſt dictum, quid primùm dictione ſit exprimendum, iure ſubiunxit: id autem eſt fabula in uniuerſum. Huius uero modum affert à nobis ſeruandum, ſiue fabulis iam factis uti, ſiue de nouo fictas effingere uelimus. & ait quòd uniuerſale prius exponere, hoc eſt fabulæ argumentum conficere prius debemus, poſtmodum egreſsionibus producere. exemplo autem declarat, quonam modo conſyderetur uniuerſale: quod tale eſt. Cùm uirgo quædam eſſet immolanda, atque ex oculis ſacrificantium clam ſubrepta, delata uerò in aliam regionem, in quã Deæ, hoſpitum ſacrificia ex lege debebantur, eius ſacri miniſterio ipſa præpoſita eſt. procedente tempore ſacerdotis fratri illuc accedere contigit. Subiungit deinde, quòd ſi dicatur illuc eum ideo ueniſſe, quoniam Deus aliquam ob culpam illum occidi uellet, extra uniuerſale eſt. nam in uniuerſali narratione exprimi non debent cauſæ: tunc enim ad id, quod priuatum eſt deſcendimus. dicere autem quorſum eò proficiſceretur, extra fabulam eſt: quæ ſanè duo, imperiti poetæ fabulæ argumẽto facilè complexi eſſent.

xi eſſent. Pergens uerò ponit, quod ad fabulā iam inceptam in uniuerſum exprimendam ſpectat, dicens: cùm autem ueniſſet comprehenſus, cùm eſſet immolandus, agnitus eſt: uel eo modo, quo eum agnoſci facit Euripides, ex epiſtola ſcilicet, ut ſupra uidimus: uel ut Polyides, qui ſecundum ueriſimile Oreſtem dicentem inducit, quòd non ſolum ſororem oportebat immolari, uerùm etiā ipſum: ex quibus uerbis agnitus eſt. Hoc exemplo Philoſophus adeò rem ante oculos ponit, docetque quid in ſtruendis fabulis fieri debeat, ut etiā rudes id facilè conſequi poſſint.

ANNOTATIONES.

Ex hoc Ariſtotelis documento facilè deprehendi licet quæ ſint Epiſodia: nimirum omnia, quæ fabulā producunt. uerùm hac de re paulò poſt apertius ab Ariſtotele dicetur. Ex generali fabulæ conſtitutione conſtat, an rerum ſeries neceſſariò, aut ueriſimiliter conſequatur. & ſi una uel plures, ſimplex uel perplexa ſit fabula. Sciendum eſt, Ariſtotelis ſententiam eſſe, ut fabulas tam ab aliis iam confectas, quàm de nouo faciendas in uniuerſum prius exprimamus. cùm enim inquit, CONFICTOS SERMONES, de fabulis iam factis intelligit: cuius exemplum ponit. Per id autem, quod dicit, CONFINGENTEM IPSVM, intelligit quæ de nouo emergunt. Verbum * ἰφιγενείας, mea quidem ſententia gloſſema erat. unde imprudenter à librario in contextus ſerie perperam eſt poſitum. cùm enim huiuſmodi fabulæ in uniuerſum exemplum attulerit, quanquàm ex Iphigenia ſumptum ſit, eius tamen nomen omnino ſilentio erat prætereundū: nam infra dicet quòd poſita prius fabula in uniuerſum, nomina deinde ponūtur. * διά τι; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός. in aliquibus codicibus manuſcriptis legitur, τὸ δὲ, ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός. quæ lectio clarior uidetur, & eam ſequitur Valla. Cauſam autem hoc loco profectionis illius effectricē Ariſtoteles extra quidem uniuerſale eſſe dicit, ſed non extra fabulam: cauſam autem finalem extra fabulam eſſe.

PARTICVLA. XC.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν. ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. οἷον, ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία, δι᾽ ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ᾽ ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν. ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ † μόνου ὄντος. ἐπεὶ δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ᾽ ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ᾽ ἄλλα ἐπεισόδια.

Quo facto nominibus ſtatim ſubſtitutis Epiſodia aggredienda. ſed hæc quo pacto legitima ſint, ſanè conſiderandum: ueluti furor in Oreſte, propter quem captus eſt, ſalusq; per expurgationem. In dramatibus itaque ſiue actibus Epiſodia ipſa breuia eſſe debent: contrà in his longior Epopœia fit. nimirum Odyſſeæ longus eſt ſermo. Per multos annos peregrè quidam cùm iret, & à Neptuno obſeruatus, & † à cunctis relictus, ita rebus

ipſis

ipſis domeſticis conſtitutis, ut fortunæ omnes à procis abſumerentur: filioq́ insidiæ iam inſtarent, iactatus pelago domũ peruenit: cumq́ aliquos agnouiſſet, illos aggreſſus, ipſe quidem ſoſpes euaſit, inimicos autem perdidit. Hoc itaq́ proprium eius poematis eſt. nam cætera ad Epiſodia pertinent.

EXPLANATIO.

Conſtituta fabula in uniuerſum, quid deinde fieri oporteat, ſubiũgit: nempe nomina perſonis imponere; poſtmodum Epiſodia, hoc eſt digreſsiones facere. Circa quas admonet, ut propriæ ſint ac congruæ: idque duorum epiſodiorum exemplo in Oreſte, alterum inſaniæ, qua captus fuit; alterum uero purgationis, qua ſalus ei comparata eſt, declarat. Differentiam uerò inter epiſodia dramatũ, & Epopeiæ ponit. nam in illis breuia, in hac uerò longiora conficiuntur. cùm enim dramata, hoc eſt Tragœdia, Comœdiaq́;, & alia poematum genera, quæ agendo agentes imitantur, ſpatio unius diei, plus minus'ue actionem, ut ſupra uiſum eſt, imitentur: Epopeia uerò tem poris ſpatio non urgeatur, plura ac longiora epiſodia eam recipere oportet. quod probat Homeri exemplo in Odyſſea, cuius fabulam in uniuerſum narrat. Cùm igitur opus Odyſſeæ magnum admodum ſit, fabulaq́; tam paucis abſoluatur, cætera uerò Epiſodia ſint: ea & multa, & prolixa eſſe neceſſe eſt.

ANNOTATIONES.

Per Epiſodia digreſsiones intelligendas eſſe ex Ariſtotele tertio de Rhetorica libro manifeſtè colligi poteſt, cùm ait: ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις Quem locum Victorius explicans, inquit: Quia qui rem aliquam, hominem'ue laudandum ſuſceperunt, ſæpe non multa, quæ dicant, habent, nec plenam inde, grandemq́ orationem facere poſſunt: docet quomodo huic rei occurrere debeát. oportet enim (inquit) in hoc genere orationem augere, laudes in aliquos adiungendo; ut poetæ epiſodiis, quæ appellant, fabulas ſuas grandiores, honeſtioresq́ facere conſueuerunt. Valet autem ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, laudibus hinc & inde accerſitis orationem refarcire. Tráſlatum autem à poetis uerbum eſt. epiſodia enim ſunt, quæ extra proprium fabulæ corpus, rerùmq́ coagmentationem, quá σύστασιν appellant, poemati anneсtuntur. Hæc ille. Nos tamen arbitramur illum Ariſtotelis locum latius intelligendum; utpotè qui doceat in ſerie orationis demonſtratiuæ digreſsionibus utendum. Ariſtotelis enim uerba locum illum ſequentia, cùm inquit: ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ, ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει: noſtræ opinioni fauere uidentur. ſi enim Iſocrates aliquid ſemper inducit, id eſt ſemper Iſocrates, dum aliquam perſonam laudibus effert, egreditur: idq́ uerum eſſe eius ſcripta teſtantur: utique non ſolùm ubi hominis illius, quem ſibi laudandum proponit orator, laudes deſint, ſed perpetuò digreſsionibus utendum; quoniam demonſtratiui generis oratio ex rebus aliunde petitis, cauſæ, qua de agimus, accommodatis, ſummam audientibus uoluptatem affert. Nec me præterit, loci huius ſenſum torqueri, ac peruerti poſſe, dicẽdo non ſemper abſolutè digreſsionibus Iſocratem uſum in demonſtratiuo genere,

nere, ſed ſemper cùm perſona, quam laudare uolebat, laudibus nõ abundabat: cùm tamen Ariſtotelem uideamus minimè rem arctaſſe. Poetas item ornatus gratia digreſsionibus paſsim uti, rationi cõſonũ uidetur præceptũ Ariſtotelis, id, quod perpetuò fieri debet, reſpicere: nimirum ſemper in demonſtratiuo genere laudando egredi oportere. ita enim orationis corpus ſuo capiti, hoc eſt proœmio proportione reſpondebit. Nam & Victorius ea parte, qua Philoſophus agit de exordio demonſtratiui generis, penè Ciceronẽ reprehendit, qui in ſecundo de Oratore ex Antonii perſona de proœmiis diſputans, inquit:
» Connexum autem ita ſit principiũ conſequenti orationi, ut non tanquam cita-
» rœdi proœmium affictum aliquod, ſed cohærens cum omni corpore membrũ
» eſſe uideatur. Hæc Cicero. Victorius uerò ſubdit: προαύλιον (ut puto) expreſsit.
» quòd ſi illi de iudiciali genere ſermo non fuiſſet, præceptaq; ea cuncta ge-
» nera ſpectaſſent, Cicero peccaſſet: qui quod cuidam generi dicendi ualde accõ-
» modatum eſt, ab omnibus remouiſſet. auctoritate enim Ariſtotelis, & exemplis
» ſummorum oratorum intelligitur, exordia, quæ imitantur principia tibicinũ,
» & extrinſecus quæſita ſunt, ualde demonſtratiuo generi conuenire. Hæc Victorius; & rectè quidem: qua in re quàmplurimi noſtri ſeculi uiri ſunt hallucinati. Si igitur demonſtratiuo generi proœmia maximè conueniunt, quæ pulſantium præcentionibus proportione reſpondẽt, cur itidem in orationis laudatiuæ ſerie digreſsiones non magnopere commendabuntur? Non'ne ea oratio, quæ laudes alicuius extollit, elegantior dicetur, ſi per occupationem (præſertim cùm breuitati ſtudemus) multis comprehenſis laudibus ſumma uirtutum eius perſonæ, quam laudat, amplectens capita, digreſsionibus exornabit, copioſe ornateq; explicabit? quod Ariſtoteles animaduertens, Iſocratis, qui ſemper id facit, teſtimonio comprobat. Nonne & eodẽ loco Ariſtoteles inquit: ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. hoc eſt, ſimul uerò ſi egrediatur, conuenit nõ totam orationem ſibi parẽ eſſe. Quid multis? ſi poetæ epiſodiis ea ratione potiſsimùm utuntur, quoniam iis fabulam extendunt, atque exornant, cur orator in demonſtratiuo genere, quod omnia ornamentorum genera admittit, non item & ornatus epiſodiorum adiicere debet, ita ut laudando egrediatur? Viſum eſt nobis non alienum à ſermone, de digreſsionibus aliquantiſper digredi: cùm præſertim pauci uiderint, quid demonſtratiuo generi præ cæteris dicendi generibus ex Ariſtotelis ſententia conueniat. Sciendum eſt, Ariſtotelem in Tragœdia nullam partem quantitatem reſpicientem fabulæ conceſsiſſe, ſed fabulam unã ex ſex partibus qualibus (ut uocant) earumq; præcipuam eſſe dixit. unde epiſodium totam Tragœdiæ partem uocabat; quæ terminis, prologo & exodo, claudebatur. quocirca non erat opus in Tragœdiis inueſtigare, ubi nam eſſet pars quanta, quæ fabulæ correſpondeat; quoniam ipſa inter epiſodia diſſeminata eſt: & multo itidẽ magis in Epopœia, ubi plura, & longiora extant epiſodia, id dici debet. de hoc tamẽ cùm de Epopœia loquemur, loco proprio dicemus. μόνος ὄντος: A CVNCTIS RELICTVS, Paccius uertit. clarius ſic, SOLO SVPERSTITE.

PARTICVLA. .XCI.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας, τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν, πολλάκις ἡ δέσις· τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνειν εἰς εὐτυχίαν. λύσιν τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους. ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου, δέσις μὲν, τάτε* πεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις, λύσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

Vniuerſa uerò Tragœdia partim connexione, partim ſolutione continetur. quæ extra ſunt, & aliqua prætereà, quæ intra habentur, plerunque connexio continet: reliqua uerò ſolutio. Connexionem appello totum id, quod à principio ad ultimam uſque pertinet partem, † ex qua mutatio fortunæ fit. ſolutionem à mutationis principio ad finem uſque. Vt in Lynceo Theodectæ. in quo connexio quidem acta prius, natiq; captiuitatem continet: ſolutio à mortis accuſatione ad extremum uſque.

EXPLANATIO.

Poſteaquam de fabulæ cōſtitutione, epiſodiiſque tractauit, ex quibus duobus Tragœdia conſtituitur; eam nunc in duas ſecat partes, in ligationem ſcilicet, & ſolutionem: nimirum, ut ſciamus cōgruam eas inuicem inter ſe magnitudinem habere oportere. Et ne nos lateat in componendis Tragœdiis ſeriem id genus eſſe ſeruandam, ut quæ ad ligationem ſpectant præferantur, reliqua uerò ſequantur: item & in componendis Tragœdiis, tam ad ligationem, quàm ad ſolutionem reſpiciamus, ſubiungit quæ ad ſolutionem ſpectant, dicēs: QVAE EXTRA SVNT, ET ALIQVA PRAETEREA, QVAE INTRA HABENTVR, PLERVNQVE CONNEXIO CONTINET. intelligit per QVAE EXTRA SVNT, quæ iam facta ſubiiciuntur: ut Laii mors in Oedipode. PLERVNQVE autem dixit, quoniam non ſemper extrinſeca cōtinentur. reliqua uerò ſolutio. Declarat autem quid per ligationem intelligat, dicens: uoco ligationem totam illam Tragœdiæ partem, quæ eſt à principio uſque ad illam ultimam partem, ex qua tranſit in felicitatem, cùm prius in infelicitate res eſſet, uel contrà. Affert exemplum ex Tragœdia Theodectæ, Lynceo dicta. cuius quidem connexio eſt tota illa Tragœdiæ pars, quæ antea facta, & filii capturam continet: ſolutio uerò ab accuſatione mortis, uſque ad finem. quæ quoniam non extat, hoc exemplo rem aperire non poſſumus. Vtemur nos exemplo Oedipodis tyranni. Connexio deſinit, ubi nuntius loqui incipit his uerbis:

Ἄγγ. Ἆρ' ἂν παρ' ὑμῶν ὦ ξένοι μάθοιμ' ὅπου
τὰ τοῦ τυράννου δώματ' ἐστὶν Οἰδίπου.

Hic incipit mutatio fortunæ Oedipodis. nam ſi diceremus ſolutionem incipere, cùm Oedipus his uerbis loquitur:

Οἰδι. Ἰοὺ ἰού· τὰ πάντ' ἐξήκοι σαφῆ,
ὦ φῶς πλεῦτόν σε προσβλέψαιμι νῦν:

diceremus ſolutionem incipere, non à mutationis fortunæ principio, ſed à iam mutata fortuna. tunc enim infelix erat Oedipus, quando ea uerba protulit, unde ſe excæcat. quo fit ut ſtatim exodus ſequatur, in quo à poeta quid ex tali fortunæ mutatiōe ſecutū ſit ponitur.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, ſolutionem, & exodum nõ eſſe penitus idem. nam exodus quidem in ſolutione continetur: at in ea alia quoque, quæ exodum præcedunt, cõtineri neceſſe eſt. nunquã. n. exodus fieret, niſi prius immutatio fortunæ apparuiſſet. δέσις μὲν τά τε * πεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις. ita paſsim legitur. in aliquibus tamen codicibus calamo exaratis προπεπραγμένα ſcribitur, & rectius: quam lectionẽ uetus translatio ſequitur. Per hoc autẽ, quod dicit προπεπραγμένα, hoc eſt quæ antea facta ſunt, intelligit id, quod ſupra dixit ἔξωθεν. nam quæ prius facta ſunt, extra fabulam eſſe dicimus: quod Ariſtotelis teſtimonio comprobatur. ſuperius enim docuit, nihil, quod præter rationẽ ſit, in fabulã inſerẽdũ eſſe. quòd ſi ſecus fieri non poſsit, id ait extra fabulam eſſe oportere: idq́ declarat Oedipodis exemplo. nam cùm rationi conſentire non uideretur, Laii mortem, cuius Oedipus auctor extitiſſet, ab eodem Oedipo ignorari, eam extra fabulam eſſe dicit, quoniam antea fuiſſet facta: & ob id Philoſophus dixit quæ extra ſunt, & quædã eorum quæ intus, ſæpe connexio eſt. Dixit PLERVNQVE: quoniam etiam ſine extrinſecis, rebusq́ prius factis fabula fieri poteſt. Item cùm de machina loquebatur, dicebat ea nos uti debere, niſi in his, quæ extra actionem ſunt. & oſtendit quæ extra actionem ſint: dicens, quæcunque antea facta ſunt, quæ hominem ſcire non contingit: uel quæ poſterius futura ſunt, quæ prædictione indigent. Senſus igitur eſt, quòd quæ facta ſunt ad fabulam ſpectantia, & pars eorum quæ fiunt, quouſque fortuna incipit immutari, ſæpe connexio eſt: reliqua uerò, quæ fiunt, & quæ facienda ſunt, quoniam interdũ machinis, quæ futura ſunt prædicunt, ſolutionis nomine continentur. τῆς ἢ μεταβαίνειν εἰς ἀτυχίαν. Typis excuſi codices ita habent. uetus tamen tralatio habet: VNDE TRANSITVS EST AD INFORTVNIVM: noua uerò legit: EX QVA MVTATIO FORTVNAE FIT. mihi magis arridet tralatio uetus. omnes tamen ſeruari poſſunt. nam ſi dicit infelicitatem loquitur de eo Tragœdiæ genere, quod omnibus præferendum ſtatuit; cuius exitus infelix eſt: ſi fortunã dicat, loquitur in uniuerſum, ut omnia mutationum genera amplectatur: ſi bonam fortunam, loquitur de exemplo, quod ſtatim ſubiungit, & penes eos, qui Tragœdiam exitum lætum habentem cæteris præferebant. Cùm autem in contextu dicitur: QVAE EXTRA SVNT, ET ALIQVA PRAETEREA, QVAE INTRA HABENTVR: explanari poteſt, id eſt epiſodia, & fabulæ pars quædã.

PARTICVLA. XCII.

Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα. τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη. ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια, καὶ ἀναγνώρισις. ἡ δὲ παθητική, οἷον, οἵ τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες. ἡ δὲ ἠθική, οἷον, αἱ Φθιώτιδες, καὶ ὁ Πηλεύς. τὸ δὲ τέταρτον, οἷον, αἵ τε Φορκίδες, καὶ Προμηθεύς, καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ.

Quatuor autem Tragœdiæ ſunt genera, totidem quoque & partes dictæ. quorum ſanè Complicitum illud dicimus, quod omnino ex peripetia, atque agnitione conſtat: Patheticum ut Aiaces, atque Ixiones: Moratum, Phthiotidas, & Peleum: Quartum, ueluti Phorcidas, & Prometheũ: quæcunque inſuper, quæ apud inferos ſunt.

EXPLANATIO.

Tragœdiam Philoſophus in duas partes quantas diduxit, conne-

xionem ſcilicet,& ſolutionem. partium uerò quæ totum conſtituũt, aliquæ materiæ rationem habent, aliquæ uerò formæ. cùm igitur Tragœdiam prius,quantum ad materiam attinet,diuiſerit, nunc eã in ſpecies ſecat: quas quatuor eſſe dicit. idq́ue probat: quoniã fabula,quæ una eſt ex partibus qualibus Tragœdiæ,quatuor modis cõfici poteſt. qualitas uerò formam,non autẽ materiã reſpicit. ab iis igitur partibus,quatuor Tragœdiæ ſpecies fient,quas enumerat. Vna enim ſpecies perplexa dicitur: cuius id,quod totum & præcipuum eſt,peripetia & agnitio eſt. exemplum ſupra poſitum eſt in Oedipode. Secunda ſpecies eſt, quæ pathetica nuncupatur, ut Aiaces, & Ixiones: in quibus neces,aut cruciatus fiunt. Tertia, quæ morata eſt,cùm mores bonos præſefert, ut Phthiotides, & Peleus. Quarta deficit in orationis ſerie, ſuppleri uerò debet ſimplex: ut Phorcides, Prometeus,& quæcunque apud inferos: hoc eſt Tragœdiæ ex illis perſonis confictæ,quæ apud inferos ſunt.

ANNOTATIONES.

Contextus præſens difficultates arduas,ac penè inextricabiles habet. Cũ enim dixerit prius quatuor eſſe Tragœdiarum ſpecies,rationem ſubiunxit: quoniam (inquit) totidem eſſe etiam partes dictum eſt. Si per partes,fabulæ partes intelligamus,illæ ſunt ſuperius numeratæ tres tantùm, peripetia ſcilicet, agnitio, & πάθος: hic uerò quatuor Tragœdiarum ſpecies ab iis partibus ſumptas enumerans, peripetiam & agnitionem unam ſpeciem conſtituere facit. Quare ſi peripetia & agnitio unã tantũ ſpeciẽ cõſtituũt,quomodo dici poteſt quatuor eſſe Tragœdiæ ſpecies? quomodo partes ſuperius enumeratæ ſunt quatuor, ſi tãtũ tres enumeratæ ſunt,& illarũ triũ duæ in unã ſpeciẽ coeunt? ergo duæ tãtũ eſſe deberẽt Tragœdiæ ſpecies. enumerat deinde ἠθικὴν,cũ tamen de fabulæ partibus loquẽs,de moribus nihil,nec de eo,quod quartã ſpeciem facit,meminerit. ex iis igitur nõ uidetur, ꝙ per partes intelligi poſsint fabulæ partes. Si uerò per partes Tragœdiæ,partes quales intelligere uelimus,hæ ſex,non quatuor exiſtunt. Item πάθος inter partes quales Tragœdiæ non recenſetur: id tamen hic inter eas enumeratur. Cùm præterea de Tragœdiæ partibus qualibus ageret, nihil prorſus de peripetia, & de agnitione dixit: quas deinde fabulæ partes eſſe dicit. nõ igitur per partes eæ ſunt intelligẽdæ,quas eſſe Tragœdiæ diximus. quod
„ etiam Ariſtotelis auctoritate infra cõprobatur, cùm ait: Præterea uerò ſpecies
„ eaſdẽ habere neceſſe eſt Epopœiam cũ Tragœdia. uel enim ſimplicem,uel per-
„ plexam,uel moratam,uel patheticam eſſe oportet. & partes circa melodiam,
„ & apparatum eaſdem. etenim peripetiis indiget, & agnitionibus, & paſsioni-
„ bus. præterea ſententiam, & dictionem rectè habere oportet. Cùm igitur Tragœdiæ & Epopœiæ ſpecies eædem ſint, præterea & eaſdem habeat partes Epopœia,quas Tragœdia,demptis melodia & apparatu: ſatis liquet,partes, à quibus ſpecies ſumuntur,à Tragœdiæ partibus non eſſe diuerſas: quoniã in Epopœia & quatuor illas ſpecies,& præterea partes quales,exceptis melodia & apparatu,ineſſe dixit. per hæc igitur ſatis patet locum hunc eſſe difficillimum. Subeſſe uerò mendum in contextu tum ſeries uerborum, tum aſteriſcus in libris ab Aldo impreſsis,quanquam paruus ſit,indicant apertè. in codice autem excellentiſsimi Lampridii Cremonenſis magnus erat aſteriſcus poſt uerbum

πάντων

τέταρτον. ut igitur aliis ueritatis ſaltem inueniendæ uiam aliqua ex parte mon-
ſtremus, quid hoc loco ſentiamus explicabimus. Philoſophus ſuperius mul-
tis modis fabulam præcipuam eſſe Tragœdiæ partem, ac ueluti eiuſdem animã
oſtendit. quatenus igitur fabula commodè uariari poteſt, eatenus etiam Tra-
gœdiæ ſpecies ſtatuit. Et quoniam fabula, alia ſimplex, alia perplexa: itidẽ &
Tragœdia alia ſimplex, alia perplexa dicetur. Itẽ fabula, quædã pathetica eſt, hoc
eſt, in qua actio letifera eſt, & cruciatus poetæ imitantur: etiam Tragœdiæ ſpe-
cies erit, quæ pathetica dicetur. Fabula præterea eſſe poteſt morata, hoc eſt imi-
tans exprimensq; bonos, & humanæ ſocietati conferentes mores: & Tragœdia,
in qua huiuſmodi continẽtur, morata dicetur. Hæ ſunt quatuor Tragœdiæ ſpe-
cies, ſumptæ à quatuor fabulæ partibus. fabula enim in quatuor diſſecatur, aut
in Simplicem, aut in Perplexam, aut in Patheticam, aut in Moratam. Quòd fabu
la diuidatur in ſimplicem, uel perplexam, hoc ſuperius Ariſtoteles his uerbis
„ expreſsit; Sunt fabularum aliæ quidem ſimplices, aliæ uerò perplexæ. Quòd itẽ
„ perplexa ſit idẽ, quod habens peripetiam, & agnitionẽ, eodem loco demonſtrat.
„ Perplexa (inquit) eſt, ex qua cum recognitione, uel peripetia, uel ambobus muta
„ tio eſt. πάθος quoque ad fabulam ſpectare declaratur apertè. cùm enim Ari-
ſtoteles ſuperius dixerit, quòd circa miſericordiam, & timorem duæ partes fa-
bulæ uerſantur, peripetia ſcilicet, & agnitio: addidit, TERTIVM AVTEM ΠΑ'-
ΘΟΣ. πάθος igitur & cum aliis, uerbi gratia cùm peripetia, & agnitione, id eſt
cum perplexa, interdum cum ſimplici reperitur. infra enim dicet Iliadem eſſe
ſimplicem, & patheticam. Sed quo loco mores ad fabulam ſpectare dixerit, mi-
nimè conſtat. At nos eo loco de moribus egiſſe dicimus, ubi declarat quod ho-
minum genus Tragœdiæ conueniat. ualet enim eo loco φιλάνθρωπον, idẽ, quod
moratum: hoc eſt, quod ad bonos mores inducendos conducit. Non igitur ali-
cui mirum uideri debet, ſi in ea parte, in qua dicit Philoſophus: Duæ igitur fa-
„ bulæ partes circa hæc ſunt, peripetia, & agnitio, tertium autem πάθος: nullũ de
„ moribus uerbum facit. quoniam cùm uoces illæ duæ, CIRCA HAEC, referant
miſericordiam & timorem, minime debuit Philoſophus dicere mores uerſari
circa miſericordiam & timorem: quod quidem de peripetia, & agnitione, per-
turbationeq; uerè dicetur. Cùm igitur Philoſophus Tragœdiæ ſpecies quatuor
eſſe dicat, quoniã tot & partes eſſe dictũ eſt, fabulæ partes intelligerẽ. nã alia per-
plexa, alia pathetica, alia morata, alia ſimplex. Iccirco uerò partes dicũtur, quo-
niã in una fabula ſimul oẽs eſſe poſsũt; excepta perplexa & ſimplici, quæ ſimul
eſſe nequeũt. & omnibus ex partibus una Tragœdiæ ſpecies cõfici poteſt. quo-
niã enim (ut diximus) fabula eſt anima Tragœdiæ, propterea ad eius uarietatem
Tragœdiæ quoq; mutantur. Cũ autẽ moratã dico, nõ intelligo quòd exprimat
mores, uerbi gratia iuuenum, uel mulierũ. mos enim hoc modo eſt una ex ſex
partibus qualibus, quæ à fabula diſtinguuntur: nunc uerò morem fabulæ par-
tem eſſe dicimus. Quamobrem hoc loco uerba caſtigarem. nam poſt uocem τέ-
ταρτον, ponerem ἁπλοῦν: innixus Ariſtotelis auctoritate, loco ſuperius citato,
cùm inquit, Epopœiam ſpecies eaſdem habere cum Tragœdia. quod probat.
uel enim ſimplicem, uel perplexam, uel moratam, uel patheticam eſſe oportet.
ſi igitur quatuor ſunt Epopœiæ ſpecies, tot itidem erunt & Tragœdiæ. quæ ſi
ſunt in Epopœia, ſicut ſunt hæ, ſimplex uidelicet, perplexa, pathetica, & morata:
in Tragœdia quoque eaſdem eſſe oportet. Cùm igitur in hoc contextu tres e-
numeratæ ſint, perplexa, morata, & pathetica, quartam, ſimplicem inquam, ad-
dendam eſſe ſatis conſtat apertè. quam quarto loco collocauit, quoniam ulti-
ma cæteris eſt imperfectior: ſicuti perplexa dignitate prima eſt, quæ etiam pri-
ma recenſetur. Quòd ſi dicatur, exempla non quadrare, quoniam inquit οἷον αἱ
τε Φορκίδες, καὶ Προμηθεύς. Prometheus enim patheticum eſt, ut habetur ex fabulis.

Huic reſpondetur hoc non obſtare. nam inferius Ariſtoteles iliadem eſſe ſimplicem,& patheticam affirmat. quare ſat eſt,quòd hæ fabulæ ſimplices ſint. ſed nulla in Prometheo eſt perplexio,nec agnitio: quoniam de bono in malum ſtatum,uolentibus Diis,in quibus nec agnitio nec peripetia quadrat, tranſitum fecit. exempla igitur noſtram ſententiam non modo non infirmant, ſed etiā confirmant: De Phorcide,cùm fabula non extet,non habemus quid afferamus. nec de Phthiotide, & Peleo Tragœdiis aliud quid inuenitur. QVAECVNQVE INSVPER, QVAE APVD INFEROS SVNT. id eſt mutationes,quæ fiūt de iis,qui illic eſſe dicuntur,ſimplices ſunt. PATHETICVM, VT AIACES. Aiax enim cū in iudicio armorū Achillis Vlyſsē ſibi præferri uideret,ſe ipſum intere mit.unū,ut ait Seneca,Aiacē ira in furorē,furor in mortē egit. cuius cùm multi poetæ Tragœdias ſcripſerint, iccirco numero plurium Ariſtoteles Aiaces appellauit. Ixionis fabula ſcitur,ſed Tragœdia nō habetur. Item de Peleo legitur in fabulis,ſed Tragœdia deſyderatur. De Prometheo quoque fabula nota eſt.

PARTICVLA .XCIII.

Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν. εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσιν τοὺς ποιητάς. γεγονότων γὰρ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκάστου τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν.

Quare magnopere poetis conandum,ut horum omnium quàm locupletes ſint. quòd ſi omnium minus queant, ſaltem principalium, atque quamplurimorum: eoq; etiam enixius, quo ad taxandos poetas hæc ætas in tantum prona eſt, ut quos in omnibus his partibus probandos nouerit, in ſingulis etiam mirum in modum excellere æquum cenſeat.

EXPLANATIO.

Cùm dictum ſit quatuor eſſe Tragœdiarum genera,infert conandum eſſe omnia,uel ſaltem maximè,& plura tenere: cùm præſertim hoc tempore,inquit Ariſtoteles,poetas derideant, atq; contemnāt. cùm enim ſingillatim in unoquoque quatuor iam dictorum generū boni extent poetæ,dignū putant id,in quo ſinguli ſeorſum excellūt, poetam unum præſtare.

ANNOTATIONES.

Dubitaret aliquis. ſi tentare ut numerata omnia habere uideatur, id intelligēdum in una tantū Tragœdia, & in una Tragœdia,quatuor illa ſuperius enumerata ſimul eſſe nequeunt,quoniam perplexum,& ſimplex opponuntur: igitur,uel quod hic ab Ariſtotele dicitur eſt falſum,uel particula ſuperior perperā eſt explicata. Dicimus,hoc præceptum omnibus poematum generibus non eſſe commune: ideo dixit quòd ſi non omnia,ſaltem magis præcipua,potioraq́,ut peripetiam & agnitionem & pathos habeat. quòd ſi acceſſerit etiam ut ſit morata, adhuc magis perfecta erit.in uno tamen poemate epico omnes hæ ſpecies ratione tamē partiū diuerſarū conſpici poſſunt. nā in epiſodio amoris Didonis apud Virgilium actio ſimplex eſt,& pathetica: in alia autem parte præcipua poſset eſſe peripetia & agnitio. Præterea dicimus Ariſtotelē admittere poetas,ut omnia hæc poematū genera, & Tragœdias optimas in omni genere cōficere ſciant:nō tamē quòd in una tātū Tragœdia ſimul omnia claudi poſsint.

PARTICVLA .XCIIII.

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ. τοῦτο δ᾽, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις. πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι,* καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον, οἷον, εἴ τις τὸν τῆς ἰλιάδος ὅλον ποιοῖ μῦθον. ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει. σημεῖον δὲ ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην,* ἢ Μήδειαν, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται. ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ.

Minimè uerò fortaſſe conuenit eandem Tragœdiam, ſiue diuerſam appellare à fabula: id quod earum ipſa quidem connexio, atque ſolutio indicauerit. Cæterùm non pauci egregiè nectentes, ineptè ſoluunt. Oportet autē ab utraque parte plauſum iugiter excitare: illudq́; cum primis cauere, ne contextum Epopœiæ proprium, in Tragœdia confingamus. talem uerò eſſe dicimus, qui complures contineat fabulas: exempli gratia: ſi quis totum illud Iliadis unica uelit complecti fabula. ibi etenim propter poematis longitudinem partes ipſæ congruentem ſuſcipiunt magnitudinem. in actibus uerò multò præter id, quod ſuſceptum negocium expoſcit, longiores euaderent. Cuius rei ſignum id eſſe poteſt, quòd hi qui totum Ilij excidium ſimul compoſuēre, ac non potius ſingulas ſeparatim partes, † ſicuti Euripides Medeam, uel Niobem (quod Aeſchylus minimè obſeruauit) uel prorſus cadunt, uel certè infeliciter certant. ſiquidem propter id unum cecidit Agathon.

EXPLANATIO.

Quoniam ſuperius dixit Aiaces, Ixiones numero plurium, diuerſas Tragœdias unius perſonæ ratione factas intelligens, admonet quomodo poſſimus ſcire quæ Tragœdiæ diuerſæ ſint, & quæ eædē. & ait quòd non eſt dicenda una Tragœdia eadem cum alia, quoniā ambæ fabulam eandem habeant, ſed quòd idem eſt connexionis & ſolutionis modus. nam & ſi fabula diuerſa ſit, connexio uerò, & ſolutio in utriſque eodem modo ſe habent, dicendæ ſunt eadē Tragœdia. at ſi contrà ſe habent, ut fabula quidem eadem ſit, diuerſa tamen connexio, & ſolutio ſint, procul dubio diuerſæ Tragœdiæ cenſebuntur. quod exemplo Iphigeniæ declarari poteſt, de qua ſupradictum eſt. Quid autem connexio, & quid ſolutio ſit, & quot modis fiant, ſuperius eſt dictum. Hoc uerò præceptum talem præbet uſum, ut nos quoque fabulis ab aliis compoſitis, connexione ſolutioneq́; uariatis, uti non uereamur. Et ſubiungit, quod multi rectè cōtexunt, malè autem ſoluunt. at in utriſque plauſum à ſpectatoribus conſequi ſemper oportet. nec Tragœdiæ conſtitutio, rerumq́ue nexus debet eſſe talis, qualis eſt Epopœia. Quid autem ſit epica conſtitutio

declarat, dicẽs, quòd eſt multarum fabularum: id Iliadis exemplo declarans; quam ſi in unam Tragœdiam uerteremus, utique peccaremus. in Epopœia enim, quoniam prolixior Poeſis eſt, partes ita congruam magnitudinem admittunt, ut rectè, facileque cerni poſsint, & alia ab alia diſtincta ſit. quòd ſi tantam rerum molem adeo anguſta quantitate comprehendamus, partes erunt ita conculcatæ, ut ſeorſum diſcerni nequeant. unde meritò fit, ut poetis illis, qui tantam rerum ſeriem in unam Tragœdiam compegerunt, præter eorum exiſtimationem res ceciderit. Signum autem afferens, omnes (inquit) qui uniuerſam Troiæ expugnationem, & non eius partem compoſuere, ut Nioben, uel Medeã Euripides (quod Aeſchylus minime obſeruauit; qui quanquam Iliadis partem acceperit, prolixiorem tamẽ in Niobe conſtitutionem fecit, quàm Tragœdiæ natura deſyderet) uel exibilari atque explodi, uel malè certare: quoniam ab aliis poetis ſuperantur, cùm de laude, ac præſtantia Tragœdiarum contendunt: quoniã Agathon hac duntaxat de cauſa exibilatus exploſusq; fuit. Qui exibilabantur, ad calcem Tragœdiæ peruenire non poterant, ſed re infecta recedebant: qui uerò male certabant, ad finẽ uſq; perueniebant, ab aliis tamen ſuperati iudicabantur.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Ariſtotelem per partes intelligere principium, exitum, ac epiſodia: quæ epiſodia his extremis in Epopœia clauduntur. Has omnes partes, Iliadis uerbi cauſa, in Tragœdiam ſine culpa redigi poſſe negat: quoniam tot ſunt, ut ſi in unum breue opus, quale Tragœdia eſt, redigantur, inculcẽtur; nec alia pars ab alia diſtincta ob poematis paruitatem apparebit. quocirca partes datam magnitudinem non habebunt. quòd ſi partem Epopœiæ cõſtitutionis accipiant, id commodè fiet. Sed dubitatur. quoniam ſupra dictum eſt, Epopœiam unicam tantùm actionem exprimere, nõ autem ea quæ unius hominis ſunt. ſuperius item fabulam Odyſſeæ ſic Ariſtoteles expoſuit, ut perinde breuis appareat, atque Tragœdiæ argumentum, quod de Iphigenia eſt. fabula igitur altera altera maior non eſt. Præterea ab Ariſtotele dicitur, quòd non poſſunt ex Epopœia, uerbi gratia ex Odyſſea, plures confici fabulæ: quoniam ipſa, una duntaxat conſtat. Reſpondetur, ſic quidem eſſe, quòd una fabula debet eſſe, quam primùm exprimit Epopœia: ſed cùm epiſodia ſint multa, eaq; prolixa, unum illorum, argumentum Tragœdiæ præbere poterit: fabulam enim integram continebit. Quòd ſi quis dicat, ſi aliquis tragicus epiſodia omnia prætergrediatur, illa fabula non erit nimis magna. Huic reſpondetur, eam itidem uniuerſam actionem, quoniam multorum dierum ſpatio confecta fuerit, Tragœdiæ congruam non futurã. nam actio tragica unius diei ſpatio, aut paulò longiori perfici debet, δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι. poſt hæc uerba in quibuſdam codicibus calamo exaratis ita legitur, * χρὴ δὲ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίαν. Verùm hæc mihi lectio non probatur, niſi expungamus uocem καὶ: qua ſubtracta omnia optimè cohærent. ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει. Hæc ita uertit Paccius. IN ACTIBVS VERÒ MVLTO PRAETER ID, QVOD SVSCE-

PTVM

PTVM NEGOCIVM EXPOSCIT, LONGIORES EVADERENT. ſed mea quidem ſententia mentem Ariſtotelis non expreſsit. uerti enim illa debēt hunc in modum. IN TRAGOEDIIS VERÒ MVLTVM PRAETER OPINIONEM EVENIT. ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, ἢ Μήδειαν, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος. Circa hanc particulam ſciendum eſt codices aliquos manu ſcriptos carere duabus illis uocibus * ἢ Μήδειαν. tralatio quoque uetus ita habet. cui ſcripturæ magis adhæreo. opinor enim illud ἢ Μήδειαν, gloſſema extitiſſe: quod deinde in contextum irrepſit. Aeſchylus enim Niobem fecit, ſed quòd Medeam fecerit, hactenus non legimus. Hanc autem particulam Paccius ita uertit. † SICVTI EVRIPIDES MEDEAM, VEL NIOBEM (QVOD AESCHYLVS MINIMÈ OBSERVAVIT) ſed uerba græca ita ad uerbū latinè ſonāt: VT EVRIPIDES NIOBEM, VEL MEDEAM, ET NON QVEMADMODVM AESCHYLVS. Agathon, de quo hic meminit, eſt ille tragicus, cuius ſupra meminimus.

PARTICVLA .XCV.

† Ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ οἱ τοῖς ἁπλοῖς * πράγμασι στοχάζονται, ὧν βούλονται, θαυμαστῶς. τραγικὸν γὰρ τοῦτο, καὶ φιλάνθρωπον. † ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος. καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν, ἄδικος δὲ ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει. εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ, καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

† *Tametſi tum in peripetijs, tum in ſimplicibus actionibus hi quidem ſuum mirabiliter propoſitum aſſequantur. Etenim tragicum, atque humanum eſt, cum ſapiens, idemq́; prauus, ueluti Siſyphus, deceptus fuerit: ſiue fortis, idēq; iniuſtus ſuperatus. ueriſimile enim eſt, ut Agathon aſſerit. quandoquidem multa præter ipſum ueriſimile accidere, à ueriſimili non diſcrepat.*

EXPLANATIO.

Dixit eos, qui epicam conſtitutionem in Tragœdiam redigunt, aut explodi, aut ſaltem infeliciter certare: nunc ſubiungit qui poetæ uoti compotes fiant, ſcopumq́ue attingant: qui nimirum peripetiis ſimplicibusq́ue fabulis, hoc eſt non duplicibus, quales ſunt, qui Epopœiæ conſtitutionem habent, ſed unius duntaxat perſonæ fortunam ex inſperato mutatam exprimunt. Et cauſam affert. quoniam (inquit) tragicum, & morale eſt: quoniam exitum lugubrem habent, & bonos inducunt mores tales Tragœdiæ. idq́ue in quibus perſonis fiat ſubiungit. cùm ſapiens, ac ſagax uir inquirit, ſed dolis ſcatēs decipitur, ut Siſyphus: uel bellicoſus, ſed iniuſtus uincitur. Et quoniam ſupra dictum eſt poetam, neceſſarium, aut ueriſimile ſequi oportere, uidens obiectionem, quæ poſſet afferri, ueriſimile non eſſe ſapientem decipi, nec ſtrenuum ſuperari, reſpondet Agathonis auctoritate hæc eſſe ueriſimilia: quoniam ueriſimile eſt multa fieri extra ueriſimile.

ANNOTATIONES.

Paccius hunc contextū ita uertit, ut de poetis, qui totam Iliadem in Tragœdiam

diam reduxerunt, ut Agathon, neceſſariò intelligi debeat. & ſenſus eſſet: illi poetæ, qui in huiuſmodi fabulæ conſticutione peccant, alioqui periti ſunt; nam cùm aliud fabulæ genus aggrediuntur, mirabiliter propoſitum ſuum aſſequuntur. Quæ autem ſint hæc Tragœdiæ genera, quoniam interpres ita transfert; TVM IN PERIPETIIS, TVM IN SIMPLICIBVS ACTIONIBVS: uidetur innuere, per peripetiam genus perplexum, per ſimplicem actionem ſimplex genus: ita ut in his duobus illi poetæ excellant. at ſi ad ſequentia inſpexerimus, uidebuntur illa duo ſimul eſſe ponenda, ut ſic fabula ſimplex cum peripetia: quod uerba græca demōſtrant; quæ ita ſe habent: τραγικὸν γὰρ τοῦτο, καὶ φιλάνθρωπον: hoc eſt, etenim Tragicum, atque humanū eſt. Quid uerò illud ſit, & quod genus Tragœdiæ, docet inquiēs: ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῇ. id eſt HOC AVTEM EST, CVM SAPIENS, IDEMQVE PRAVVS, VELVTI SISYPHVS DECEPTVS FVERIT. Quibus uerbis apparet in eadem fabula, & peripetiam, & ſimplicem actionē contineri: nam actio ſimplex opponitur duplici, non autem perplexæ, ut ſupra dictum eſt. eadem enim ſimplex, perplexaq́ eſſe poteſt fabula, ut in exemplo Siſyphi dictum eſt. item Oedipodis tyranni fabula perplexa eſt, & ſimplex. Verba igitur Ariſtotelis rectius uertenda ſunt in hunc modum. † IN PERIPETIIS AVTEM, ET SIMPLICIBVS ACTIONIBVS MIRABILITER PROPOSITVM ASSEQVVNTVR: ETENIM TRAGICVM HOC, ATQVE HVMANVM EST. καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς* πράγμασι στοχάζονται. Paccius uertit, tanquam uox πράγμασι, corrupta ſit. legiq́ debeat δράμασι, id eſt actionibus: quod ſanè mihi probatur. nam adeò facilis eſt lapſus ob uocum ſimilitudinem, ut mirum potius ſit errorem huiuſmodi non contigiſſe, quam quòd acciderit. ſenſus deinde longè planior. infra præterea uidebimus ſimilem errorem cōtigiſſe. † ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν. Paccius tria prima uerba præterlabitur, quæ nulla ratione prætermittenda erant. Latinè autem ita ſonant: EST AVTEM HOC. quæ quomodo cohæreant cum ſuperioribus uerbis, iam diximus. Occurrit dubitatio nullo modo diſſimulanda. ſuperius enim Philoſophus cùm perſonam Tragœdiæ maximè congruam inueſtigare uellet, inquit eam eſſe, quæ inter bonum, & malum media ſit, cui contingat ob ignorantiam ſcelus patrare. uerùm hoc loco cùm Siſyphum nominet, non medium inter bonum & malum, ſed prauum facit. Huic ita occurrerem. diximus Ariſtotelem eam perſonam, quæ præ cæteris Tragœdiæ conueniat, ſuperius ſtatuiſſe: hic autem actionem hanc Siſyphi tragicam dicit: nō quòd nulla Tragœdiæ magis apta reperiatur, ſed quòd actio Siſyphi tragica eſt, quoniam exitum habet lugubrem. item morata eſt: quæ cùm in unum iungantur, à ſpectatoribus approbantur. Datur tamen alia quædam conſtitutio, quæ longè magis tragica eſt, cùm (uti diximus) tales fabulæ fiūt, qualis ea eſt, quæ Oedipus tyrannus inſcribitur. Sciendum præterea eſt, aliud eſſe fabulæ genus, quod perplexum, & aliud id, quod duplex eſt. perplexum maximè ab Ariſtotele laudatur: quod aūt duplex eſt (ut ſupra ab Ariſtotele dictū eſt) ſecūdū obtinet locū. unde ſimplex interdū duplici, interdū uerò perplexæ cōſtitutioni opponitur. quò fit, ut ſimplex, ſi capiatur, ut opponitur duplici, poterit cum perplexo bellè congruere. id autem ſummopere animaduertendū: alioquin in multas, & inextricabiles difficultates incidemus. ſapientem in hoc cōtextu Philoſophus uocat, non qui uerè ſapiat: is enim neceſſariò uir bonus, ac probus eſt: cùm enim mala, uitiaq́ nullam ueri boni ſpeciem præſeferant, ſi rectè ſaperet, prauus nullo modo eſſe poſſet: ſed eum intelligit, quem uulgus ſapientem uocat, uerſutum nimirum, & callidum hominem, ac rerum humanarum peritum. Siſyphus Aeoli filius fuit, in Iſthmo Achaiæ habitans, qui prætereuntes omnes aut ſaxo obruebat, aut in mare præcipitabat. hic autem Deorum

rum

rum arcana, quorum particeps factus fuerat, mortalibus prodidit: quocirca ad inferos detruſus, perenni pœna affligitur. Ex hac fabula quomodo callidus ſimul & improbus eſſet, dignoſci facilè poteſt. Alicui uideri poſſet, cùm Ariſtoteles dicit in peripetiis, & ſimplicibus fabulis mirabiliter aſſequi quod uolunt, id iure intelligendum de Agathone, & id genus poetis: tum quoniam proximè dixit eum excidiſſe, duntaxat ob fabulæ conſtitutionem: quod indicio eſt Agathoni in cæteris, cùm id genus fabulæ non conficiebat, rem feliciter cedere ſolitam: tum etiã, quia in huius particulæ calce de Agathone iterum meminit. ſignum igitur eſt, intermedia quoque de eodem eſſe ab Ariſtotele dicta. mihi tamen uidetur Ariſtotelem, poſtquàm epicam conſtitutionem damnauit, cùm in tragicam conuertitur, ſubiungere in uniuerſum eos, qui in ſimplicibus actionibus, & peripetiis uerſantur non exibilari, ſed uoti compotes fieri, hoc eſt probari, ac laudari. Nec me mouet, quòd ſecũdo loco de Agathone itidem meminit. eius enim auctoritate uſus eſt ad tollendam quandam contradictionẽ, quæ exoriri poſſe uidebatur, ut ante diximus, quoniam aſſerit Philoſophus eſſe ueriſimile aſtutum decipi, & fortem ſuperari: quod Agathonis teſtimonio cõfirmauit, qui ueriſimile eſſe dixit multa præter ueriſimile fieri. Sciendum eſt, Ariſtotelem de hoc ueriſimilis genere, ſub finem libri ſecundi Rhetorices agere: quo etiam loco Agathonem citat, dicitq́ huiuſmodi ueriſimile non ſimpliciter, ſed quiddam uocari: nam multa mortalibus uſu uenire non ueriſimilia, præterq́ rationem omnem in dies ipſo ſenſu comprobatur. idq́ rationi conſonum eſt. nam cùm ueriſimilia neceſſaria non ſint, aliter quoque fieri poſſunt: igitur ueriſimile eſt, præter ueriſimile nonnulla fieri.

PARTICVLA. XCVI.

Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ * διδόμενα *μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει, ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;

Chori ſummam penes unum duntaxat ex hiſtrionibus eſſe oportet, totiusq́; partem eſſe: uti autem concertationibus, non ſicut apud Euripidem, ſed ſicut apud Sophoclem. reliquis uerò conceſſa potius ea ſint, quæ ad ſuſceptam pertinent fabulam, quàm quæ ad aliam Tragœdiam: quapropter intercalare concinunt. Huiuſmodi ſanè rei initium primùm ab Agathone ſumptum. Atqui quidnam differt inter canere intercalare, locutionem'ue illam, quæ aliud ex alio nectit, integrumq́; Epiſodium?

EXPLANATIO.

Poſteaquam Philoſophus poetas totis neruis contendere oportere dixit, ut rectè fabulas & ſoluant, & connectant, item cauere, ne cõſtitutionem epicam in dramatibus efficiant: nunc circa chorũ, quid eis agendum ſit, docet. & cùm chorus interdum loquatur, interdum uerò canat, chorum uicem unius hiſtrionis ſubire iubet. idq́; magis declarans inquit: TOTIVS'QVE PARTEM ESSE: VTI AVTEM CONCERTA-

CONCERTATIONIBVS hoc eſt ſocium cum aliis hiſtrionibus fieri, in eademque re laborare: hoc eſt nihil dicere, uel canere, quod ad fabulam ſpectans nō ſit. NON SICVT APVD EVRIPIDEM, SED SICVT APVD SOPHOCLEM, Euripides enim chorum, non multa, Sophocles uerò multa loquentem introducit. Ratio autem eſt, quoniam cùm ſemper chorus ab ingreſſu ad finē uſque permaneat in ſcena, turpe admodum uidetur, tot hiſtriones ocioſos tam diu manere. cùm enim perſonis opus ſit, quibus mutui ſermones fiant, cur ſi in ſcena chorum habemus, eo potius non utimur, quàm nouā perſonam fingamus? Cùm igitur chorus hiſtrionis unius ſubeat uices, perpetuoque in ſcena maneat, ipſum ita ſæpe loquētem introducere debemus, ut actiones illius pars fiat: unde hac ratione Sophocles Euripidi præferendus eſt. Chorus enim apud Euripidem magna ex parte nōn loquitur, ita ut nōn uideatur eſſe perſona, ex qua actio illa conſtituatur, nec eſſe totius pars: cùm uerò canit, cātus ad rem ſpectare non uidetur. Subiungit deinde, quòd cantus chori reliquorū poetarum non ſunt magis fabulæ, quàm alterius Tragœdiæ: quocirca recentiores canunt ἐμβόλιμα, hoc eſt quoddam cantilenæ genus ad rē non faciens. atq; huius rei Agathon primus auctor extitit: quē quidē reprehēdit, cùm inquit: AT QVI QVIDNAM DIFFERT INTER CANERE INTERCALARE, LOCVTIONEMVE ILLAM, QVAE ALIVD EX ALIO NECTIT, INTEGRVMQVE EPISODIVM? Senſus eſt, ſi licet in fabula chorum introducere, qui res non magis ad fabulam, quæ agitur, quàm ad aliam Tragœdiam ſpectantes canat, quid prohibet, quin alterius fabulæ partem accipiamus, eamque in noſtram inſeramus; immo totum alterius fabulæ epiſodium, in eam quam agimus, transferamus? Quod cùm abſurdum ſit (debent enim partes ita eſſe propriæ, ut alteri conuenire non poſſint) non conuenit choros canere intercalare; quoniam fabulæ non eſt proprium.

ANNOTATIONES.

Poſſet alicui fortè uideri, Ariſtotelē ſermonem chori Sophoclis, ei, qui fit ab Euripide prætuliſſe: quoniam Euripides non ſemper unam, eandemq; perſonā tueatur. Mihi tamen ea, quam in explicatione uerborum diximus, ſentētia magis congrua uidetur. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλημα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει, ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον; Hæc Paccius ita uertit.
» RELIQVIS, uerò conceſſa potius ea ſint, quæ ad ſuſceptam pertinent fabulā,
» quàm quæ ad aliam Tragœdiam. quapropter intercalare concinunt. Huiuſ-
» modi ſanè rei initium primum ab Agathone ſumptum. Atqui quid nam dif-
» fert inter canere intercalare, locutionem'ue illam, quæ aliud ex alio nectit, inte-
» grumq; EPISODIVM? Pars hæc difficillima eſt. Primùm quidem, ſiue inter-

petremur

petremur uocem, RELIQVIS, id eſt hiſtrionibus, ſiue poetis, uerbum quod ſequitur, uidelicet CONCESSA, minimè conuenire uidetur. Deinde illud, cùm dicitur: QVAPROPTER INTERCALARE CONCINVNT: quàm rectè ex ſupradictis inferatur, non planè uideo. cùm enim huiuſmodi ſit ſenſus, conceſſa reliquis, ſiue poetis, ſiue hiſtrionibus, debêt potius eſſe fabulæ, quàm alterius Tragœdiæ: QVAPROPTER INTERCALARE CONCINVNT, id eſt quapropter canunt rem, quæ non fabulæ magis quàm alteri Tragœdiæ conueniat. hæc quantum inter ſe perperam cohæreant, omnes uidere arbitror. Mendum igitur in uerbis omnino eſſe cenſeo. ac primum eſt in uoce * διδόμενα: quæ in locum uocis ᾀδόμενα irrepſit. nam uerbum, ᾄδειν, quod paulò poſt ponitur, apertè indicat locum, ut nos fecimus, caſtigãdum. Id autem audacius fecimus, quoniam Venetiis in quibuſdam caſtigationibus loco uocis διδόμενα, ſcriptam uocem γιγνόμενα uidimus: quæ lectio longè melior eſt, quàm ea, quæ in excuſis libris legitur. Prætcrea particulam negandi ante uocem, * μᾶλλον, addendam exiſtimo: quoniam hac ratione optimè inferetur, QVAPROPTER INTERCALARE CONCINVNT. ſi enim hunc in modum legamus: A' RELIQVIS, AVTEM, ſcilicet poetis: QVAE CANVNTVR, ſcilicet in choris: NON POTIVS FABVLAE, QVA'M ALTERIVS TRAGOEDIAE SVNT: id eſt non ſunt cantus, fabulæ, quam agunt, accommodati: QVAPROPTER INTERCALARE CONCINVNT, id eſt cantilenam aſcititiam. cuius rei primus auctor fuit Agathon: quod factum redarguit, ac reprehendit. cuius ſignum eſt particula illa, καίτοι, qua utimur cùm aduerſari uolumus, eiuſdem Ariſtotelis teſtimonio primo Phyſicorum libro ſub finẽ, cùm ait: ὄντος γὰρ τινὸς θείου, καὶ ἀγαθοῦ, καὶ ἐφετοῦ, τὸ μὲν ἐναντίον αὐτῷ φαμὲν εἶναι, τὸ δὲ φαμὲν εἶναι, ὃ πέφυκεν ἐφίεσθαι, καὶ ὀρέγεσθαι αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, τοῖς δὲ συμβαίνει τὸ ἐναντίον ὀρέγεσθαι τῆς ἑαυτοῦ φθορᾶς. καίτοι οὔτε αὐτὸ ἑαυτοῦ οἷόν τε ἐφίεσθαι τὸ εἶδος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνδεὲς, οὔτε τὸ ἐναντίον. φθαρτικὰ γὰρ ἀλλήλων τ' ἀναντία. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὕλη. Aduerſatur igitur facto Agathonis, deducendo ad incommodum. nam ſi licet choro canere ἐμβόλιμα, hoc eſt cantilenæ genus, quod cum fabula non cohæret, cur etiam nõ licebit ex alia Tragœdia in aliam, portionem transferre, atque etiam integrum epiſodium? quod manifeſtè abſurdum, & incommodum eſt. Quid autem eſſet ἐμβόλιμα, de quo Ariſtoteles in contextu loquitur, an nomen proprium cuiuſdam cantilenæ, an quodcunque extra rem, quod canitur, certò ſciri non poteſt. Sciendum eſt, quod Agathon Sophocle minor natu fuit, ſeculo tamẽ Platonis, auctore Suida. igitur ſi primus ipſe auctor fuit, ut ἐμβόλιμα in Tragœdiis caneretur, per ἐμβόλιμα, chori cantũ. ad actionem, & fabulam ſpectantem intelligere nequimus. quoniã Sophoclis chorus, ut in Oedipode uideri poteſt, ſpectat ad actionem, qui Sophocles Agathone natu maior extitit: hic uerò dicit Agathonem primum extitiſſe, qui ἐμβόλιμα cecinit. Verbum autẽ λοιποῖς, hoc eſt reliquis, ad poetas potius, quàm ad hiſtriones eſt referendum. nuſquam enim eam chori perſonam, quæ loquitur, non etiam cum aliis canere me legiſſe memini, nec rationi conſonum uidetur. quid enim obeſt, quin ſimul cum aliis canere poſſit? Neminem uerò mirari uelim, me dixiſſe choros eſſe poetarum cantus, quaſi cantus poetis tribuerim, cùm hiſtriones ſint, qui canunt, & chorum conficiunt: Agathon autem Tragicus fuerit poeta, non autem hiſtrio: de quo tamen in contextu dicitur, primũ ipſum rei huius auctorem extitiſſe: quoniam Plato quoque in ſeptimo dialogo de Legum lationibus, de tragicis poetis loquens, dicit, cantus ueſtros. nihil igitur noui nos in huiuſmodi re finximus.

PARTICVLA .XCVII.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, καὶ διανοίας εἰπεῖν, τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν

τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό, τε ἀποδεικνύναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν. οἷον, ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος, καὶ σμικρότητα. † δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς * πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν * ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅτ' ἂν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο* ἡδέα, καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον;

Iam uerò cùm de his omnibus dixerimus: reliquum eſt, ut de Dictione, atque Sententia agamus. Tametſi de ſententia in ijs, quos de Rhetorica ſcripſimus, libris: ut quod eius uiæ & rationis magis proprium ſit, diſſeruimus. Ad ſententiam ea omnia pertinent, quæcunque oratione adſtruere oportet. cuius partes erunt oſtendere, ſoluere, perturbationes præparare, ſicuti miſericordiam, timorem, iram, cæteraq́ue huius generis: adhæc, exaggerare, ac diminuere. † Conſtat autem ſupradictarum partium rebus accommodata afferre oportere: cùm uidelicet uel miſerabilia, uel grauia, uel mira, uel uerisſimilia aſtruenda ſint. in quibus tamen hæc habenda diſtinctio eſt: quòd aliqua quidem nullo doctrinæ adminiculo apparere neceſſe eſt: aliqua uerò ſermone ipſo dicentem præparari, ac ui etiam ſermonis euenire. Quod enim dicentis munus eſſet: ſi non quidem ſermonis ui, grata eſſe uiderentur?*

EXPLANATIO.

Cæteris expeditis partibus, quæ in Tragœdiam qualitatem aliquã imprimunt, item de componendi modo: nunc ſe tranſitum ad alia facere declarat. quamobrem auditorem optimè ad ſequentia excipienda præparat; deinde proponit, quæ in ſequentibus pertractabit, cùm inquit: IAM VERÒ CVM DE IIS OMNIBVS DIXERIMVS: RELIQVVM EST, VT DE DICTIONE, ATQVE SENTENTIA AGAMVS. Verùm pro iis, quæ ad ſententiam pertinẽt, relegat lectorem ad ea, quæ in libro ſecundo de Rhetorica dicta ſunt: id enim facultatis illius magis eſt proprium. Subiũgit autem, quæ ad διάνοιαν ſpectãt, & inquit ea omnia eſſe, quæ ſermone ſtruere oportet: quorũ partes ſunt, probare, refellere, perturbationes ciere, ut miſericordiam, timorem, iram, & cætera huiuſmodi, odium ſcilicet, gaudiũ, & ſimilia: præterea augere, imminuere. Hæc autem ſumenda ſunt in dramatibus ab eiſdem Ideis, à quibus etiam orator accipit. Cùm poeta uult aliquid demonſtrare, aut ſoluere, eiſdem utetur, quibus & orator. ſi enim augere, uel imminuere, eiſdem figuris & locis, quibus & orator utetur. item cũ perturbationes ciere uult, eiſdem utetur,

tur, quibus & orator,cùm ei propoſitum eſt perturbationes moue-re. Differentiam deinde inter poetam, & oratorem conſtituit,cùm eadem ab utriſque tractentur. & ait poetam, ſi uerbi gratia, augere quid uult,aut imminuere, aut aliqua efficere,quæ oratione comparantur,his perinde uti oportere,ac ſi citra doctrinam,ac ſtudium ab eo fieri uideantur. quæ uerò ab oratore fiunt, ita præparari debent, ut ab oratore inuenta, excogitata,factaq; uideantur. QVOD ENIM DICENTIS MVNVS ESSET ,SI NON QVIDEM SERMONIS VI, GRATA ESSE VIDERENTVR? quaſi dicat orator ſine ullo munere apparet,ſi ea in oratione non ab eo comparata uideantur.

ANNOTATIONES.

Ambiget fortè aliquis,cùm de apparatu,& melopœia nihil dictum ſit, num de eis præter ſententiam, & dictionem aliquid dicendum ſit. Huic reſpondemus,Ariſtotelem ſuperius de iis egiſſe,cùm præter has duas partes Tragœdiã eſſet perfectam monuit: cùm itidem dixit melodiam uim ſuã omnibus manifeſtam habere,& muſicam uocalem omnibus aliis ſuauiorem eſſe: item apparatum arte carere,magiſq; ad choragum,quàm ad poetam ſpectare. Ex hoc cõtextu maximam inter Rhetoricam ac Poeticam, ſimilitudinem ac affinitatem eſſe deprehenditur,cùm ipſæ ſibi uiciſſim auxilium præſtent. quæ enim ad ſententiam ſpectant,exactius in Rhetorica: quæ uerò pertinent ad dictionem, in Poetica diligentius pertractantur. Sed cur rhetori magis eſt proprium agere de ſententia? An,proprium rhetoris eſt loqui ut perſuadeat: quamobrem potiſsimum circa ſententiam uerſatur,probando,refellendo,perturbationes ciendo,amplificando,imminuendo: quas eſſe ſententiæ partes dictum eſt. poeta uerò imitationem omni ſtudio ſibi proponit,iiſq; quantum imitationi opus eſt, utitur. illis igitur orator liberius, poeta uerò parcius utetur. Sciendum eſt, ſententiam,qua de Ariſtoteles hic agit, nõ eſſe eã,quæ græcè γνώμη uocatur,quã ſecundo de Rhetorica libro in quatuor genera diducit: ſed per ſententiam cogitationes,& ſenſus intelligit: græcè διάνοια dicitur. in quo etiam ſenſu ſexto Ethicorum libro ſub principium accipit, & in Rhetoricis cùm agitur de figuris ſententiarum. nam ſententia,alia ſimplex nudaq;, alia uerò ornata: ſiquidẽ demonſtrare,ſoluere,ornatè interdùm,nonnũquam etiam citra fucum fit. Quæ autem ad διάνοιαν ſpectant,ab Ariſtotele tum in primo,tum in ſecundo de Rhetorica libro abſoluta fuerunt. † δῆλον δὲ ὅτι, καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. Paccius
" hæc ita uertit. CONSTAT autem ſupradictarũ partium rebus accõmodata af-
" ferre oportere: cùm uidelicet uel miſerabilia, uel grauia, uel mira, uel ueriſimi-
" lia aſtruenda SVNT. Mea autem ſententia lapſus facilis in mendum totam hanc partem corrupit: quod non animaduertens Paccius partem hanc rectè uertere non potuit. Vox * πράγμασι expungenda eſt,atque in eius locum reponi debet δράμασι. nam ſtatim ſubiũgit,quomodo dramatici poetæ ac rhetores illis diuerſimode utantur.ſenſus autem eſt,quòd in dramatibus à Rhetorica mutuare debemus,quæ ad ſententiam ſpectant: dictum enim iam eſt id illius negocii eſſe magis peculiare. Verbum autem * εἰδῶν in calamo exarato Lampridii libro legitur ἰδεῶν. utraque lectio ſtare poteſt: mihi tamen ſecunda magis arridet.nam & rhetores alii de ideis agunt. Per Ideas autem ſpecies, ſiue locos,unde illa comparantur,intelligit Ariſtoteles:uerbi cauſa locos ſoluendi, augendi,perturbationes ciendi,& ita de reliquis. Præterea Paccius,cùm inquit:

» IN QVIBVS tamen hæc habenda diſtinctio eſt,quòd aliqua quidem nullo do
» ctrinæ adminiculo apparere neceſſe eſt,aliqua uerò ſermone ipſo dicentẽ præpa
» rari,ac ui etiam ſermonis EVENIRE:nõ rectè uerba Ariſtotelis expreſſiſſe uide-
tur, quæ ita ſe habent : πλὴν τοσοῦτον διαφέρει,ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας,
» τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. quæ ita
» uerti debent. VERVNTAMEN eatenus differunt,quatenus hæc quidem appa
» rere oportet citra doctrinam,illa uerò in oratione à dicẽte PRAEPARARI. Sen
» ſus autem eſt,inter rhetorem,& poetam eſſe diſcrimẽ,quantum ad uſum locorum ſententiæ deſeruientium pertinet:quoniam apud poetam non apparebit ars,ſed abſque doctrina , ſtudio'ue eius dicta uidebuntur: ſiquidem eius propoſitum eſt imitari . illis igitur ideis,quatenus imitationi deſeruiunt , poeta citra doctrinam uſus uidebitur. at rhetor , quoniã loquitur ex propoſito, ut aliquid ſoluat,aut demõſtret,aut aliquid huiuſmodi faciat,opus eſt,ut orationis ui id factum appareat. quid enim dicentis munus eſſet,ſi non ſermonis ui talia eſſe uiderentur,ſoluta inquam , uel miſerabilia,magna'ue , & ita de cæteris id genus ideis? Fortè occurret aliquis obiiciens, ad rhetorem ſpectare,ut artem quantũ fieri poteſt occultet,cuius oppoſitum hic ab Ariſtotele dici uidetur.An,occultãda eſt ars,quæ ad iudicem ſpectat, ne ab oratore ſe deceptum iri arbitretur.orator igitur occultare debet uelle ſe iudicis animum, uerbi gratia miſericordia afficere, & tamẽ rem miſerabilẽ iudici ante oculos ponere,ductus occaſione rei . dum enim de miſericordia dignis uerba facit, nihil eſt,quod in re hac cælare debeat artem ; hoc enim ad iudicem ſpectare non uidetur: atque ita eum fallit,ac artem ubi opus eſt,occultat. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα, καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον ; Hæc rectè quidem Paccius ſic . QVOD ENIM DICENTIS MVNVS ESSET,SI NON SERMONIS VI GRATA ESSE VIDERENTVR? Forte uerò uox illa * ἡδέα non per η,ſed per ι & cũ tenui ſpiritu ſcribẽda eſt : & tunc ſenſus erit apertus.nam per ideam intelligit probationem, ſolutionem,miſericordiam,& cætera huiuſmodi.res enim ſecundum ſe cõſyderatæ rerum ideæ dicuntur. ſenſus autem eſſet, ſi citra orationem appareret uel probatio,uel ſolutio,uel miſericordia,& huiuſmodi,quid nam eſſet oratoris munus? quaſi dicat,nullum. Adnotanda ſunt uerba illa,καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι.quo loquẽdi genere in ſecũdo de Rhetorica libro uſus eſt, cùm ait:ἄλλος παρὰ αὐτὸν ὡς αἴτιον.Eodem loco:ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν.quibus in locis παρὰ,iuxta ſignificat.

PARTICVLA .XCVIII.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον † τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν, ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών. μῆνιν ἄειδε θεά. τὸ γὰρ κελεῦσαι φησὶ, ποιεῖν τι ἢ μὴ,* ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Circa dictionem unum quidem ſpeculationis eſt genus, de figuris uidelicet ipſius : quod quidem ad hiſtrionicam , atque ad eum , qui huiuſcemodi arti præſit , pertinet: exempli gratia : † quid ſit mandatum,quid preces,quid narratio , quid minæ , quid interrogatio, quid reſponſio , cæteraq; id genus. Quandoquidem præter horum peritiam, ignorationem'ue nulla quidem ac-

cuſatio,

cuſatio, quæ digna ſit ſtudio, ad Poeticam refertur. Nam quis, obſecro, in his peccatum eſſe ſuſpicetur, quæ Protagoras accuſat? ſi quis uidelicet, dum precari ſe exiſtimet, interim præcipiat? hoc pacto: Iram pande Dea. quandoquidem (inquit ille) iubere aliquid fieri, uel non fieri, præceptum eſt. Quapropter faceſſat hæc conſideratio perinde ac alterius facultatis, non autem Poeticæ propria.

EXPLANATIO.

Aggreditur ſecundum, quod propoſuerat, primo iam abſoluto: nimirum de dictione. cuius unum genus contemplationis eſt circa dictionis figuras, id eſt pronuntiandi modos, quas hypocritarum ars callere debet. itē, QVI HVIVSCEMODI ARTI PRAESIT: id eſt choragi artifex. uerbi cauſa, quomodo proferuntur uerborū modi, imperandi inquam, optandi, & huiuſmodi. idem enim eſt, ac ſi diceret qui geſtus dictioni ſint admouendi, ſpectat ad hiſtrionum artem; & ad choragum, qui artis Hiſtrionicæ architectus eſt. Vocat autē figuras, quia geſtus, & figurā uultus, ut rei, de qua dicitur, natura deſyderat, uariare pronuntiando oportet. idque declarat exemplo: VT QVID MANDATVM, QVID PRECES: id eſt, quæ figura ſit mādantium, quæ præcantium, & ita de cæteris, de quibus in contextu dicit. Dixit autem pronuntiandi geſtus Hiſtrionicæ artis eſſe, & eius Architectonicæ, non autem Poeticæ; quoniam de horum notitia ignorantia'ue, nulla quidem poetæ accuſatio, quæ ad eius ſtudium pertineat, fieri poteſt. Quòd autem id genus ſtudii ad Poeticam nō pertineat conſenſu omnium probat. NAM QVIS, OBSECRO, IN HIS PECCATVM ESSE SVSPICETVR, QVAE PROTAGORAS ACCVSAT? quaſi dicat ridicula illa accuſatio, & ab omnibus ſpernenda. & ſubiungit Protagoræ in Homerum increpationem. ea autem erat, quòd precari uolens Homerus, imperat, cùm Iliados initio ait: Μῆνιν ἄειδε θεά. id eſt, Iram pande Dea. quandoquidem ille, ſcilicet Protagoras, iubere aliquid fieri, uel non fieri, præceptum eſſe dicat, non autem precationē. uerbum enim, PANDE, eſt in modo imperandi, non autem precandi. itaque Protagoræ exemplo concluſit nullū eſſe, qui poetæ talia crimina obiiciat. QVAPROPTER FACESSAT HAEC CONSYDERATIO, PERINDE AC ALTERIVS FACVLTATIS PROPRIA, id eſt Hiſtrionicæ artis, uel eius Architectonicæ, ut ſupra dictum eſt: & ob id in Poetica minimè pertractanda.

ANNOTATIONES.

Aueroes in ſua paraphraſi, quid per figuram intelligere debeamus, rectè declarauit, cùm ait: Intelligo per figuram ſermonis figuram annuntiantis, & figu

ram interrogantis,& quæ ſequuntur. ſecus grammatici dictionis figuram acci piũt.figuram uero dictionis intelligimus,actionem,de qua Glauco Theius, auctore Ariſtotele tertio Rhetorices libro,ſcripſit: qua de re etiam ſupra meminimus. Arbitror Ariſtotelem per artem Architectonicam,ac dominam hiſtrionicæ artis,ſtruendorum apparatuũ artem intelligere,de qua meminit ſuperius. † οἷον τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχή. Paccius uertit, QVID SIT MANDATVM, QVID PRECES: quæ uerſio mihi non probatur. nam cùm ſermo de figura dictionis ſit, uox QVID, quomodo figuram referre poſsit non uideo, quæ uerti debebat hunc in modum. QVAE ſcilicet figura, MANDATVM: QVAE ſcilicet figura, PRECES: hoc eſt, qua uultus figura mandata proferantur, & qua figura faciei utantur, dum precamur. In aliquibus calamo exaratis libris ita legitur ποιεῖν τι, ἢ μὴ * ποιεῖν. ſenſus idem eſt, qui lectionis etiam uulgatæ. nam uox ποιεῖν, ultimo loco poſitæ, uel reſtitui debet in contextu, uel extrinſecus intelligenda.

PARTICVLA .XCIX.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τὰ δ' ἐστὶ τὰ μέρη. στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος. στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος. οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον.

Dictionis uniuerſæ partes hæ ſunt: Elementum, ſyllaba, coniunctio, nomen, uerbum, articulus, caſus, oratio. Elementum indiuidua dicitur uox, non quidem omnis, ſed illa tantum, ex qua ſuapte natura intelligibilis uox conſtitui poteſt. quandoquidem & indiuiſibiles ſunt ferarum uoces, quarum ſanè nullam elementum dicimus.

EXPLANATIO.

Reiecto modo conſyderandæ dictionis, qui ad Poeticam non ſpectat, de ea quatenus ad Poeticam pertinet uerba facit: ac primum partem dictionis enumerat; nimirum elementum, ſyllabam, cõiunctionem, nomen, uerbum, articulum, caſum, orationem: quæ poſtea ſingillatim declarat. Et ab elemento incipit, ordinem naturæ ſeruãs, à ſimplicioribus orſus: dicens, Elementum indiuidua dicitur uox. & quoniam uox eſt nomen multiplex, ſubiungit: NON QVIDEM OMNIS, SED ILLA TANTVM, EX QVA SVAPTE NATVRA INTELLIGIBILIS VOX CONSTITVI POTEST. cuius dicti, & differentiæ ratione affert, dicens: QVANDOQVIDEM ET INDIVISIBILES SVNT FERARVM VOCES, QVARVM SANÈ NVLLAM ELEMENTVM DICIMVS. Ex quibus elicitur integra definitio. Elementum indiuidua dicitur uox, ex qua ſuapte natura uox conſtitui poteſt. dixit NATVRA: quoniã elementum, aut uox ex elemẽtis poteſt proferri, & ab aliquo non audiri: natura tamen intelligi poteſt, hoc eſt elementum dat ipſi uoci, ut percipi poſsit.

ANNOTATIONES.

1 Plurima ſunt hoc loco conſyderanda, nimirum quid per dictionem Philo-

ſophus

ſophus intelligat, cuius oratio pars eſt, & quid per elementum, & quid per ſyllabas, res profectò haud parum inter ſe differentes: item quid nomine partium intelligat. Præterea uidetur ſuperfluus, & etiam diminutus. nam & aliqua ponit, quæ à grammaticis non enumerantur; aliqua uerò ab aliis poſita prætermittit: quæ omnia commodius declarabuntur, ſi quæ ab Ammonio ſub principiū libri de Interpretatione, ubi Poetices locum hûc allegat, in medium afferemus, cùm ait. Διαφέρει δὲ ὁ λόγος τῆς λέξεως, ὅτι ὁ μὲν ἐστι πλήρωμα προηγουμένως τῶν σημαινόντων τὰ πράγματα φωνῶν, ἡ δὲ πασῶν ἁπλῶς τῶν παραλαμβανομένων εἰς τὴν διαλεκτικήν. ſubaudiendum puto φωνῶν. Præterea paulò ſuperius loquens de articulis, coniunctionibus, aduerbiis, & præpoſitionibus, inquit: λόγου μὲν οὐδὲ ταῦτα τὰ μέρη, λέξεως δὲ μέρη, ἧς καὶ ὁ λόγος αὐτὸς μέρος, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς εἴρηται, καὶ εἰσὶ χρήσιμα πρὸς τὴν παράλληλα ποιεῖν σύνθεσίν τι, καὶ σύνταξιν τῶν τοῦ λόγου μερῶν. & quæ ſequuntur. ex quo loco habetur, quòd ſcilicet ſupradicta ſunt ueluti ligamenta, non autem orationis partes. Idem inferius paulo poſt prædicta uerba, Alexandrum introducit, qui aduerbia eſſe nomina, ſicuti & pronomina dicit, & quā grammatici appellationem uocant. Aduerſatur autem Ammonius his, quæ de aduerbiis Alexander dicit: quoniam in nōnullis (inquit) aduerbiis ne ſuſpicari quidem poſſumus, quòd nomina ſint, cuiuſmodi ſunt quæ affirmant, quæ negant, quæ interdicunt, quæ iuramentis præponuntur, & alia quamplurima. quæ uerò aduerbia, à nominibus quibuſdam deducta, ut à bono benè, à manifeſto manifeſtè, à iuſtitia iuſtè, nomina cenſentur Alexandro, non eandem uim cum nominibus habent: alioquin aduerbia nubendum, nauigandum, uerba nū cupabuntur, non nomina; quoniam ex eo, quòd oporteat nubere, nauigareꝗ ſint deducta Verùm iſthæc, aut nomina, aut uerba nuncupari rationi conſonum non eſt, quoniá in propoſitionibus, ſubiecti, aut prædicati uices ſubire nequeũt: quorum alterum nomini, & uerbo ineſſe neceſſe eſt. Concludit autem id uerum deprehendi ex ipſa reliquarum partium appellatione, quæ nomina ſortiuntur, ex officio, quod circa nomen, & uerbum gerunt. Nam pronomina ita nominantur, ceu nomen exiſtens, non cuiuſpiam naturæ, ſed perſonæ ſimpliciter. Et participium, ut potè utriuſque particeps, nominis, inquam, & uerbi, plus tamen ad uerbi proprietatem inclinans. Articulus uerò, ceu nominibus appenſum annexumꝗ, & ad ea relationem habens. Præpoſitio autem ſic nominatur, quoniam æquè nomini, ac uerbo præponitur. Aduerbium uerò, quòd tali modo uerbis connectitur. Coniunctio autem, quòd ſermones independentes nectat. Subiungit poſtremò, Ariſtotelem uideri concedere iſta itidem omnia communius orationis partes appellari. Dionyſius uerò Halicarnaſſeus in uolumine græcorū Rhetorum partim uera, partim falſa dicere uidetur. primùm quidem λόγου, & λέξεως nomen confundit, aſſeritꝗ Ariſtotelem, Theodectem, & cæteros illius ſeculi philoſophos tres λέξεως ipſius partes ponere. cùm prius περὶ λόγου ſe dictu rum propoſuerit, ea ſunt (inquit) nomen, uerbum, coniunctio. An de Theodecte hoc uerum ſit, me præterit: certò quidem ſcio de Ariſtotele perperam id dici. nam ſi orationis partes dicit, duæ tantùm in libro de Interpretatione ab Ariſtotele numerantur, nomē ſcilicet, & uerbum: ſi uerò partes dictionis intelligit, plures hoc loco quàm tres ponit. Neque uerò ex hac loci huius auctoritate ambigere debemus librum hunc Ariſtotelis non eſſe: quoniam hoc iam ſatis inter initia declarauimus. Item Ammonius locum hunc citat, dicitꝗ orationem eſſe dictionis partem: quod ex hoc contextu ita eſſe apertiſsimè deprehēditur. Subiungit deinde, poſteriores alios, ad quatuor uſque, articulos à coniunctionibus ſeparantes, auxiſſe: quod Ammonio loco ſupra citato cōtra dicere uidetur. Addit præterea alios, quinque feciſſe partes, appellatiua nomina à nominibus ipſis ſeiungentes. Alii (inquit) pronomina ſextam partem fecerunt, à nominibus

» ea ſeparantes : alii aduerbia à uerbis, præpoſitiones à coniunctionibus, & parti
» cipia ab appellatiuis diſtinxerunt : alii uerò & alias quaſdam inducentes diui-
» ſiones, multas primas dictionis partes effecere. Quibus ita poſitis, quid per λέξιν & elocutionem intelligatur patere arbitror: nempe omnia, quæ ad elocutionē faciunt, incipiendo ab elementis ad orationem uſque : qua ratione tam oratio quàm elementum partes λέξεως dicuntur. Hæc autem cōſyderatio Poeticæ neceſſaria eſt. nam literæ, ſyllabæq́ue, ſi hoc aut illo modo diſpoſitæ, atque immutatæ ſint, ad ſermonis ſuauitatem non parum conducunt : cuius poeta eſt artifex. Conſtat præterea nullam elocutionis partem ab Ariſtotele prætermiſſam: quoniam, quæ prætermiſſa uidentur, in aliis partibus comprehenduntur: ueluti Aduerbiū, ſiue in nomine, ut Alexāder, ſiue in uerbo, ut Dionyſius cōprehendetur: Pronomina in nominibus, Præpoſitiones in cōiunctionibus, Participia in uerbis cōtinebuntur. De Interiectionibus nō eſt quod dubitemus, cùm uel eis Græci careant: uel ea ſub aduerbiis cōprehēdāt. Quòd autē ab Ariſtotele in enumerādis elocutionis partibus, nulla ſuperfluè ponatur, hinc dignoſci poteſt. nā cū caſus nominis & uerbi, numeri unius & pluriū, elocutioni plurimū afferant perſpicuitatis, eapropter ut partē elocutionis illos enumerat. Notādū præterea eſt, Ariſtotelē duas tantū elocutionis partes in libro de Interpretatiōe poſuiſſe: quoniā illic de enuntiatiua ſolùm oratione, id eſt de ea, quæ tantum affirmat, aut negat uerba facit: quæ à nomine & uerbo conſtituitur. Sed quoniam Ariſtoteles eodem deinde libro dicit orationem etiam unam eſſe coniunctione, poſſet quis exiſtimare eum innuiſſe coniunctionem eſſe tertiam orationis partem, & quòd ita ſeruaretur Dionyſii dictum. id tamen mihi non probatur, quoniam quid eſſet coniunctio, uti de nomine & uerbo fecit, non expoſuiſſet. Literas Ariſtoteles στοιχεῖα uocat, aut ob elementorum mundi ſimilitudinem; ſicut enim ex iis in unū cocuntibus, tanquam ex materia cætera mixta corpora fiunt, in eaq́ue reſoluuntur : ſic & literas ad cuiuſque dictionis compoſitionem concurrere neceſſe eſt. aut στοιχεῖα dicuntur literæ παρὰ τὸ στοιχεῖν, quod eſt ordine quodam deinceps incedere: quoniam certa quadam ratione ad dictionem conſtituendam illas diſpoſitas eſſe oportet. Ammonius libro de Interpretatione in definitione nominis inquit; εἰ δὲ τῷ ἀποδεδομένῳ τοῦ ὀνόματος λόγῳ παρείληπται ἡ μὲν φωνὴ, ὕλης ἔχουσα λόγον, πρὸς τὸ ὄνομα, καὶ τὸ ῥῆμα, καὶ τὸν ἐκ τούτων συγκείμενον λόγον, ὡς γένος τοῦ κατὰ τὸ ὄνομα φωνῆς, πρὸς διάκρισιν τῶν ἁπλῶς ψόφων, οἳ καὶ ἀπὸ ἀψύχων πολλάκις γίνονται σωμάτων. διαφέρει γὰρ ὁ ψόφος τῆς φωνῆς, ὡς γένος εἴδους. καὶ ψόφος μὲν ἐστὶ, πληγὴ ἀέρος αἰσθητὴ ἀκοῇ. φωνὴ δὲ, ψόφος ἐξ ἐμψύχου γινόμενος, ὅταν διὰ τῆς συστολῆς τοῦ θώρακος ἐκθλιβόμενος ἀπὸ τοῦ πνεύμονος ὁ εἰσπνευσθεὶς ἀὴρ προσπίπτῃ ἀθρόως τῇ καλουμένῃ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ, καὶ τῇ ὑπερῴᾳ, ἤτοι τῷ γαργαρεῶνι, καὶ διὰ τῆς πληγῆς ἀποτελῇ τινὰ ἦχον αἰσθητὸν, κατά τινα ὁρμὴν τῆς ψυχῆς. Si quis plura de ſono, ac uoce ſcire cupit, adeat librum de Anima ſecundum Ariſtotelis. Dubitatur, quoniam ſibilus, & gemitus ſignificant : nec tamen ſunt elementa, nec ex elementis. An, dicta deſcriptio nō uult, omne quod ſignificat, ut ſit elementum, aut ex elementis. nam quanquam elementum ſit uox indiuidua, ex qua ſuapte natura fieri poteſt uox, quæ intelligi poteſt, non tamen ex ſolis elementis apta eſt fieri uox, quæ intelligatur. fieri quoque poteſt, ut ſint elementa, & dictiones ex elementis, & tamen nihil ſignificent : ut blitiri. quòd autem uox illa non ſignificet, eſt per accidens, quia ea ad aliquid ſignificandum homines non utantur : ea tamen ſi uellent, uti poſſent.

PARTICVLA. C.

Ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν, ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, ἡμίφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστὴν, οἷον, τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνὴν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόν-

των τινὰ φωνὴν γινόμενον ἀκουστόν. οἷον τὸ γ, καὶ τὸ δ. ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι, ἔτι δὲ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ, περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν.

† Hæc uocalis, ſiue ſemiuocalis, aut etiam muta appellatur. Vocalis, quæ ſine ulla prorſus adiectione ſonum, qui exaudiri poſsit, reddit. Semiuocalis, quæ non ſine adiectione: ut σ, ρ. Muta, quæ cum adiectione per ſe nullum omnino ſonum reddit: adiuncta uerò his, quæ aliquam uocem reddũt exaudiri poteſt: ut γ, & δ. Hæc differunt inter ſe figura oris, locis, aſpiratione, tenuitate, longitudine, breuitate, acumine præterea, grauitate, inflexione. de quibus ſanè in his, quæ ad metra pertinent, conſideratio propria eſt.

EXPLANATIO.

Definito elemento in uniuerſum, nunc ſingillatim partes declarat. Vocalis (inquit) citra conatum, & uim uocem habet, quæ exaudiri poteſt. Hæc deſcriptio ex actione, aut proprietate deſumpta eſt. erit autem integra definitio, ſi proprietas hæc definitioni elementi in hunc modum adiungatur: nimirum, ut uocalis ſit uox indiuidua, quæ ſuapte natura uocem intelligibilem efficere poteſt, & quæ ſine conatu exaudiri poteſt. Semiuocalis, quæ cum conatu audiri poteſt, hoc eſt ſonum efficere: ut σ, & ρ. cui elementi definitio addenda eſt, ut ſupra de uocali fecimus: ſed Ariſtoteles breuitati ſtudẽs, eam conſultò prætermiſit. Muta uerò, quæ cum conatu per ſe quidem nullam habet uocem, cum his uerò iuncta quæ uocem aliquã habẽt, auditur: ut γ & δ, Per conatum autem Ariſtoteles intelligit, uehementem, ac ualidam è trachea arteria ſpiritus emiſsionem, qua nos uti oportet, ſi ſolam ſemiuocalem proferre uolumus: at in uocalis pronuntiatione nulla ui, nulloque conatu indigemus. item ſi mutam ſeorſum conamur proferre, quocunque etiam adhibito conatu, nunquam id fiet: uerùm ſi alteri literæ uocem aliquam habenti, (quod dictum eſt propter ſemiuocales, quæ uocem aliquam habent) addatur, habebit & ipſa uocem. Subiũgit deinde omnium elementorum mutuam differentiam: quam tamen non exequitur, cũ metricæ ſit facultatis: quæ tamen Poeticæ ſubiicitur, cùm ait: HAEC DIFFERVNT INTER SE FIGVRA ORIS. quoniam aliqua, uerbi gratia hiulco ore proferuntur, aliqua rotundo. Locis etiam differunt, quoniã literæ in diuerſis oris locis proferuntur. Differunt præterea lenitate, & aſperitate, ac reliquis, quæ in contextu numerãtur.

ANNOTATIONES.

† Ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. Hæc ita uerti debent.

HVIVS

HVIVS AVTEM PARTES SVNT VOCALIS, SEMIVOCALIS, ET MVTA. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν, ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. Paccius hæc ita uertit. VOCALIS, QVAE SINE VLLA PRORSVS ADIECTIONE SONVM, QVI EXAVDIRI POSSIT, REDDIT. ex qua uerſiõe uerborũ ipſe intelligit, quòd uocalis ea ſit, quæ citra alias literas exaudiri poteſt: qui ſenſus uerus quidem eſt: tamen uox προσβολῆς, ſi accipiatur, ut ualet pro adiectione, mutæ definitioni nõ quadrabit: in qua tamen definienda eademmet utitur. Quare non adiectionem, ſed conatum, ſiue uim ſignificare uidetur: quod Dioniſii Halicarnaſſei teſtimonio in uolumine Rhetorũ græcorum confirmari poteſt, cum ait: φωνήεντα μὲν ἐκάλεσαν, ὅσα καὶ καθ' ἑαυτὰ φωνεῖται, καὶ μεθ' ἑτέρων, καί ἐστιν αὐτοτελῆ. ἡμίφωνα δὲ, ὅσα μετὰ μὲν τῶν φωνηέντων κρεῖττον ἐκφέρεται, καθ' ἑαυτὰ δὲ χεῖρον τε, καὶ οὐκ αὐτοτελῶς. ἄφωνα δὲ, ὅσα, οὔτε τὰς τελείας, οὔτε τὰς ἡμιτελείας φωνὰς ἔχει καθ' ἑαυτὰ, μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ φωνεῖται. Verùm cùm de elemẽtis ſingulis diffuſè Halicarnaſſeus tractet, qui numerum literarum uires ſcire cupit, eũ adeat. Dubitatur, quomodo ad Poeticam non ſpectet de literis contemplari, præſertim quà & breues, & longæ ſunt: cùm alteram poeticæ cauſam carmen poſuerimus, ad carmina autem conficienda ſyllabarum quãtitatem, quæ ex literis oritur, dignoſcere oporteat. Reſpondetur, artem quidem Metricam inſeruire Poeſi, & eius miniſtram eſſe, eoq; eam poetis cùm pangunt, uſui eſſe, & Poeticam Metricæ artis auxilio indigere; nam ex hac regulas recti numeri, ac ſuauis ſoni conficiendi mutuatur: uerùm aliud eſt quopiam indigere & eodem uti, aliud uerò de eo agere ac pertractare. Poeſis quantitate quidem ſyllabarum utitur, de ea tamen non pertractat: quoniam id ab alia facultate, quæ Metrica uocatur, mutuò ſumit. Quod autẽ de ſyllabarum quãtitate dictum eſt, ad alias etiã literarũ affectiones referri debet.

PARTICVLA .CI.

Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φωνὴν ἔχοντος. καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α συλλαβὴ, καὶ μετὰ τοῦ α, οἷον τὸ γρα. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστί.

Syllaba uox eſt nihil penitus ſignificans, compoſita ex muta & uocem aliquo pacto habente: nam γρ etiam abſque α ſyllaba eſt: & cum α, ueluti γρα. ſed harum differentias examinare, metricæ artis eſt.

EXPLANATIO.

Seriem propoſitarum rerum ſecutus, egit de litera: nunc de ſyllaba pertractat, quam eſſe uocem non ſignificantem dicit, ea ſcilicet ratione, qua ſyllaba eſt, & alterius pars. quod autẽ dixit: COMPOSITA EX MVTA ET VOCEM ALIQVO PACTO HABENTE: ſeiungit ſyllabam ab elemento, quod ſimplex eſt. Verùm, quoniam dictum eſt, ſemiuocalem habere uocem, quanquam non eo modo, quo uocalis, alicui mirum uideri poſſet, ſyllabam quidem ex muta cum quauis litera uocem habente coniuncta fieri poſſe: iccirco ſui dicti Philoſophus rationem afferens, obiectionem remouet, dicens. etenim γρ, ſine α, & cum α, ut γρα ſyllaba eſt. ſed de ſyllabarum differentia, quæ ſcilicet longa, & quæ breuis, quæ'ue media: item quæ aſpira-

ta & tenuis & circunflexa, aſpera lenis procera barbara, & ſimilia Metricæ artis ſunt contemplationis.

ANNOTATIONES.

Mirum alicui uideri poſſet ac falſum, ſyllabam nõ ſignificare: quoniam multæ reperiuntur, quæ ſignificant, ut dictiones ſunt unius ſyllabæ. An, non ut ſyllabæ, ac ut ſunt in toto partes, ſignificant, ſed ut dictiones ſunt. Dubium præterea eſt, quomodo rectè ab Ariſtotele dicatur ſyllabam eſſe compoſitam ex muta, & uocem habente: quo ſanè dicto uidetur ſyllabam quamcunque neceſſario ex muta conſtare oportere; quod tamen prorſus falſum uidetur. quoniam, ſi Sara uocetur, quo ſanè nomine mater mea felicis recordatiõis appellabatur, nomen illud duarum ſyllabarum erit, in quò nulla prorſus reperitur muta. An, illæ ſemiuocales non ſemiuocalium, ſed mutarum ſubeunt rationem, ob uocalis ſonum, qui ſemiuocalem antecellit: ſemiuocales uerò naturam ſuam ſeruant, cùm poſt mutas ponantur. Dixerit aliquis, uocis huius, amor, prima ſyllaba eſt ἀ, cuius nec muta, nec ſemiuocalis pars eſt. Dicimus ex Appollonio Græcò, quem Priſcianus ſequitur, uocales abuſiuè ſyllabas dici. Sed mirabitur fortaſſe quiſpiam, Ariſtotelem dicere ſyllabam conſtare poſſe abſque uocali, ex muta ſcilicet, & ſemiuocali: quoniam ſyllaba ſeorſum enuntiari poteſt, quod abſque uocali fieri nequit. Cui ſic poſſe ſatisfieri puto, mutam quidem cum ſemiuocali tantùm enuntiari poſſe, ſonum tamen eam ſyllabam adeò apertum, ac ſi uocalis etiam accedat non habere: quoniam ſemiuocalis, ut ipſa uox indicat, penè uocem habet: quare ſyllabam quoque penè ſonoram facit. Ariſtotelem autem huiuſce fuiſſe ſententiæ confirmari poteſt ratione. nam cùm compoſita ex iis quæ prius diſsidebant, aptis tamen componi componantur: muta & ſemiuocalis cũ & ipſæ diſsideant (quanquã non adeo ut uocalis & muta) cõponi ſimul etiã citra uocalẽ poterunt. Præterea ſuperius dixit ſemiuocalẽ habere uocẽ μετὰ προσβολῆς: ſi igitur ſemiuocalis ſola proferri, atq; enuntiari poteſt, ut antea dictũ eſt, quid prohibebit, ſi etiam mutæ admoueatur, ne ſuum retineat ſonũ, ſimulq́ cum ea enuntietur? non ne & illa uox γὰρ, quæ latine ualet ENIM, indicat apertè Ariſtotelem id ſenſiſſe, quoniam dicti ſui cauſam reddit, occurrens obiectioni, quod Ariſtoteli ualde familiare eſt? De ſyllabis lectorem ad Halicarnaſſeũ in uolumine Rhetorum græcorum, quod etiam de literis fecimus, relegamus; id unum ex eodem auctore admonentes, huius illum eſſe ſentẽtiæ, ut inter longas, & breues ſyllabas dentur & longiores, & breuiores. quod, ut planius fiat, eiuſdem exemplo utemur. ὀδός (inquit) primam ſyllabam breuem habet. quòd ſi addatur ῥ, ut ῥόδος, prima adhuc breuis, ſed longiuſcula, quàm cùm dicebatur ὀδός: quoniã accedit litera ῥ. ſi præterea huic addatur ex literis mutis ipſum τ, & fiat τρόπος, longior eſt dictionis huius ſyllaba prima, reliquis prioribus ſyllabis: remanet tamen breuis. ſi tertia litera tali ſyllabæ addatur uidelicet σ, & fiat στρόφος, uocis huius prima ſyllaba breuis eſt, tamen longior, quàm aliæ tres primæ ſyllabæ prædictarum dictionum. Hæc Dionyſius Halicarnaſſeus: quæ tamen mihi non probantur. Nam cùm poeta, & orator longum breueq́ conſyderant, id quidem faciunt in motu ſonoro: uox enim cum motu fit. & quanquã literæ, quæ uocalem antecedunt motu linguæ & oris indigeant, ut proferantur, tamen quoniam ille motus ante uocalis prolationem abſq; ſono fit, ideo à poeta, & oratore non conſyderatur: quocirca non longior ſentitur ſonus, cùm dico στρόφος, quàm cùm dico ὀδός. Quòd ſiquis mordicus omnino contendat, longiorem eſſe inter breues primam ſyllabam huius uocis στρόφος, breuiſsimam uerò inter breues ſupradictas eſſe, primam huius uocis ὀδός: ſciat is illud longius

gius eſſe inſenſibile, neque à poeta id cōſyderandum. nam ſi ſecus dicatur, quomodo cauſam afferre poſſumus, quòd uocales efficiuntur longæ poſitione (ut uocant) cùm duæ ſequuntur conſonantes: ſi uerò tres præcedant, nihilominus remanent breues? nullam ſanè aliam ob cauſam, niſi quam nos ſupra diximus. In eandem quoque cauſam referre debemus, cùm aliqua ſyllaba poſt uocalem duas habens conſonantes, breuis eſt. ſed hæc uideant, qui Metricæ rei uacant. Id tamen fateor, ac prædico multum referre tum in ſoluto, tum in metrico ſermone, plurium ne, an pauciorum ſyllabarum, lenium, uel aſperarum ſyllabæ ſint. ſed quæ à nobis ſupra dicta ſunt ſolùm ad longitudinem & breuitatem ſyllabarum ab Halicarnaſſeo poſitam ſpectant. Paccius in cōtextu addidit uoces duas, uidelicet † ALIQVO PACTO: quæ in Græco non leguntur: ſed ipſe clarioris intelligentiæ gratia ſuppleuit.

PARTICVLA. CII.

Σύνδεσμος δὲ ἐστὶ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν, ἐκ πλειόνων φωνῶν † πεφυκυῖα συντίθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, * ἣν μὴ ἁρμόττει ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι * καθ' αὑτὸν, οἷον, μὲν, ἤτοι, δέ. † ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, * σημαντικῶν δὲ ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν φωνήν.

Coniunctio uox eſt minime ſignificans: quæ nec impedit, nec efficit aliquam uocem ſignificare, apta quidem ex pluribus uocibus componi, extremo atque medio orationis congruens: quam quidem in initio orationis ſua ſpte natura poni minime conuenit: ut μὲν, ἤτοι, δέ: *ſiue uox per ſe quidem minime ſignificans ex pluribus uocibus unam, apta uerò uocem unam ſignificantem reddere.*

EXPLANATIO.

Poſt literam, & ſyllabam, coniunctionem tanquam ſimpliciorem, & à nominis natura recedentem magis aggreditur. nomen enim coniunctione, & articulo magis perfecti, & compoſiti rationem habet. articulus autem quanquam non ſignificet, magis tamen ad nominis naturam accedere uidetur. & ideo de coniunctione nunc, paulò poſt autē de articulo dicet. Conuenit autē coniunctio cū prædictis, quòd eſt uox non ſignificans, hoc eſt nullā certam rē deſignās. Differentiam ſubiungit inquiens, quæ nec impedit, nec efficit uocem aliquam ſignificare. Loco autem differentiæ poſita eſt coniunctionis proprietas: cuius natura eſt, uoces, quas coniungit, non immutare, ut aduerbia negandi. at ſi dicatur, ſi homo eſt, animal eſt, nihil ex cōiunctione SI, immutatur, hoc eſt ei nec ueritatem, nec falſitatem præbet. Quid autē intelligat per VOCEM VNAM SIGNIFICANTEM (ita enim ſonant uerba græca) explicat inquiēs: VNAM, EX PLVRIBVS VOCIBVS APTAM COMPONI: id eſt orationē unam, non autem dictionem unam. quæ (inquit) coniunctio ponitur & in extremis, id eſt in principio, & fine: & in medio uocis, ſcilicet

unius

unius ex pluribus compoſitæ : niſi per ſe,ſuaque natura in principio orationis poni poſtulet, ut μὲν,ἤτοι,δὴ : hæ enim particulæ ſemper in principio ponuntur . nam ſi de duobus habendus ſermo eſt, dicemus,τὸ μὲν ἐστὶν ἀγαθὸν, τὸ δὲ φαῦλον . nunquam autem præponitur δὲ, cui poſtea ſequatur μὲν. Item ἤτοι,ſemper in principio,ad quam poſtea ſequitur ἢ : contra uerò nuſquam reperitur δὴ . præterea cùm orationem exordimur ponitur , patet autem hoc ex hoc opere.nam præpoſito procemio,opus aggreſſurus, ita exorditur . ἐποποιία δὴ, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις . & quæ ſequuntur . Addit & aliam definitionem ſumptam ex coniunctionis proprietate, quæ eſt ligare, atque uincire ſermonem. ea autem eſt huiuſmodi. CONIVNCTIO EST VOX PER SE QVIDEM MINIME SIGNIFICANS EX PLVRIBVS VOCIBVS VNAM, APTA VERO VOCEM VNAM SIGNIFICANTEM REDDERE. hoc eſt,coniunctio orationem ex pluribus uocibus ſignificantibus conflatam unam facit.

ANNOTATIONES.

Aduertendum eſt,uocem † πεφυκυῖαν ita Paccium legere,ac ſi eſſet in recto,diceretq́ πεφυκυῖα. magni autem refert an hoc,uel illo legatur modo. ſi enim, ut Paccius, primùm uulgata lectio peruertitur, deinde ſenſus corrumpitur. nam ſi legatur πεφυκυῖα, hoc eſt apta, oportet hanc uocem coniungere cum uoce ſuperiore,ſcilicet coniunctio : ut ſenſus ſit, coniunctio ſuapte natura eſt apta ex pluribus uocibus componi. At δὴ, quæ coniunctio eſt, quomodo ex pluribus uocibus componatur,non uideo. Quòd ſi per uoces intelligamus literas,hactenus non uidimus, literas ab Ariſtotele uoces eſſe nuncupatas.Præterea per quã ineptus eſſet hic ſenſus: nimirum,quòd coniunctio ſit apta ex literis componi. Illud præterea aduertendum,nullum eſſe incommodum, unius rei plures dari definitiones,ſi ſecundum diuerſas actiones,& cõſyderandi modos detur: quod in coniunctionis definitione dignoſcitur.primùm enim definitur,non ut opus coniungendi reſpicit : deinde ſecundam affert definitionem, quatenus orationem coniungit,ac unam facit. * καθ' αὑτὴν.rectius mea ſententia legetur,ſi ultima expungatur litera,& legatur καθ' αὑτὴ,hoc eſt PER SE. In libro Illuſtriſſimi Diegi de Mendoza ita legitur : ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μίαν,σημαντικὴν δὲ ποιεῖν πέφυκεν μίαν, σημαντικὴν φωνήν. ſed uulgata lectio mihi probatur. Hac autem ratione hanc itidem lectionem adduxi, ut uocem φωνὴν, cum uoce σημαντικὴν,coniungendam intelligeremus. poſt uocem uerò μίαν, ſtatim apponenda eſt uirgula,qua ſignificemus conſequenti uerbo iungi eam non debere. Quòd autem Ariſtoteles hac ſecunda definitione coniunctionem definiat,ea ſcilicet ratione,qua orationem unam facit, ex eodẽ libro de Rhetorica haberi poteſt,cùm ait : σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά. hoc eſt,coniunctio multa facit unum. Aliquas præterea coniunctiones neceſſariò præcedere,alias uerò ſequi eodem etiam loco declarat : unde uideri poteſt locum hunc rectè fuiſſe explicatum, ἂν μὴ ἁρμόττῃ, aliqui excuſi codices ita legunt : quam lectionem uetus,nouaq́ tralatio ſequuntur . alii uerò,in quorum numero eſt etiam Aldi impreſsio,legunt ἦν.quæ lectio abſque dubio præferenda eſt; præſertim cùm uideamus in tertio de Rhetorica Ariſtotelem agentem de coniunctione, dicere aliquas præcedere, aliquas uerò neceſſariò ſequi. Quocirca pars hæc ita uerti debet : NISI CONVENIAT

VENIAT IN PRINCIPIO SERMONIS PONERE PER SE. Secundã etiã definitionem malè uertit Paccius. ita autẽ uertenda eſt, uidelicet; † AVT VOX SIGNIFICATIONIS EXPERS, EX PLVRIBVS QVÀM VNA VOCIBVS, SIGNIFICATIVAM VERÒ APTA EX SVI NATVRA FACERE VOCEM VNAM. Verùm quoniam ubi legitur * μιᾶς, alii codices legunt μίαν, ſi uox μίαν, ſecundo loco poſita expungatur, apertiſsima erit lectio hunc in mo
„ dum. aut uox ſignificationis expers, ex pluribus uocibus unam ſignificantem
„ apta facere uocem. Et ſenſus eſt, quòd coniunctio expers eſt ſignificationis, ſed orationem ſignificantem ex pluribus uocibus confectam, apta eſt ex ſui natura unam efficere. Codices alii ita habent: ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν * σημαντικὸν δὲ ποιεῖν πέφυκεν μίαν σημαντικὴν. quòd ſi uerbum σημαντικὸν caſtigetur. & σημαντικῶν ſcribatur per ω non autem per ο, quo lapſu nihil facilius, addaturq́ uox ἡ, quæ in exemplari Illuſtriſsimi Mendozæ reperitur, erit lectio huiuſmodi planiſſima: ἢ φωνὴ ἄσημος, ἡ ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν, σημαντικῶν δὲ, ποιεῖν πέφυκεν μίαν σημαντικὴν φωνὴν, hoc eſt, VEL VOX EXPERS SIGNIFICATIONIS, QVAE EX PLVRIBVS QVIDEM VOCIBVS, SIGNIFICANTIBVS AVTEM, FACERE APTA EST VNAM SIGNIFICANTEM VOCEM. quæ lectio præ cæteris omnibus mihi probatur, quoniam apertiſsima eſt, ac uera: explicata tamen, ut nos antea explicauimus, nempe quòd coniunctione oratio fit una.

PARTICVLA. CLIII.

Ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος, ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον, τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου.

Articulus uox eſt minime ſignificans, quæ uel principium orationis, uel finem, uel ſeparationem oſtendit, quemadmodum τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, *&* *alia: ſiue uox minime quidem ſignificans: quæ nec impedit, nec efficit aliquam uocem ſignificare, aptam ex pluribus uocibus componi, tam extremis quàm medijs cohærens.*

EXPLANATIO.

Quoniam articulus quodammodo coniunctionis naturam ſapit, cùm aliqui eum inter coniunctiones poſuerint, iure poſt coniunctiones Ariſtoteles agit de articulo. Cuius duas tradit deſcriptiões, dicẽs, articulum eſſe uocem, quæ uel principium orationis, uel finẽ, uel ſeparationẽ oſtendit. principiũ, articuli illi oſtendunt, qui in oratione præferuntur, quales ſunt præpoſitiui: finem uerò, qui illis reſpondent ſubiunctiui: diſtinctionẽ uerò, quoniam ueluti digito id, de quo agitur, oſtendunt: ueluti ſi dicatur, τρίτη ἀναγνώρισις, ἡ διὰ μνήμης τὸ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. illud τὸ, oſtendit id quod ſequitur, eſſe id, quod tertium genus agnitionis poſuit. Ariſtoteles autem duo ponit exempla, ut τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ: hoc eſt, ut hæc uox φημὶ, & hæc uox περὶ. cũ enim dico hæc uox, oſtendo illam uocem, eamque ab aliis diſtinguo. Alteram deinde articuli deſcriptionem adnectit, quæ eſt eadem cum prima ipſius coniunctionis, dempta illa ultima parte, ἣν μὴ ἁρμόττει ἐν ἀρχῇ λό
γου

γου πεῖναι καθ' αὑτό. quod fortè ab Ariſtotele ea ratione factum eſt, ut oſtenderet articulos à coniunctionibus penè non diſcrepare.

ANNOTATIONES.

Cur Ariſtoteles ultimam cõiunctionis particulam primæ deſcriptionis omiſit? An, quòd articulo non cõuenit. coniunctiones enim in omni orationis parte poni poſſunt, quibuſdam exceptis, quæ ita principium ſibi uendicant, ut nunquam cum fine iũgantur: quod de articulis dici non poteſt. In aliquibus codicibus calamo exaratis ita legitur, τὸ φ ῆ μ ῖ, καὶ τὸ π ε ρ ῖ: quæ lectio mihi nõ probatur. irrepſit autem hoc uitium ob librarii ignorantiam. nam Græci oſtendere uolentes uerbum aliquid ſignificare id, quod ſophiſtæ noſtræ tẽpeſtatis materialiter uocant, uel nomen aliquod propri um, uirgulam ſupra illam dictionẽ ſuperius ponunt: ut in exemplo noſtro, τὸ φημὶ unica linea debet eſſe illa uox ſignata, hunc in modum, τὸ φημὶ. forte autem uitio atramenti linea non fuit cõtinua, quod poſteriores non animaduertentes de induſtria lineam, quæ una eſſe debebat, iuxta literarum numerum diuiſerunt. quòd ſi etiam uelimus ſcripturam hanc ſeruare, id cõmodè fieri poteſt, ſed Ariſtotelis dignitati repugnat. idẽ enim eſt dicere, οἷον τὸ φημὶ, & dicere οἷον τὸ φ ῆ, & ita de aliis literis. nam hic nihil aliud uolumus, niſi quòd articulus rem oſtendat, eamq; ab aliis ſeiungat: quod ita in literis, ſicuti in dictionibus fieri poteſt.

PARTICVLA. CIIII.

Ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν. ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνει. οἷον ἐν τῷ Θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.

Nomen compoſita uox eſt, ſignificans ſine tempore, cuius aliqua per ſe pars nihil ſignificat. nam & in compoſitis ſic obſeruamus, ut nullum per ſe ſeparatum ſignificet: ut in Θεοδώρῳ, *in quo* δῶρον *minime ſignificat.*

EXPLANATIO.

Præponit nomen uerbo, quoniam nomen rem ſignificat, uerbum autem ipſum agere: at prius res eſt natura, quàm agat. quod explicans, quid ſit, inquit: NOMEN COMPOSITA VOX EST. quoniã nullum eſt nomen una litera cõſtans. SIGNIFICANS SINE TEMPORE. UOX SIGNIFICANS, facit differre à uocibus, qualis eſt blitiri, non ſignificantibus, & à ſupradictis omnibus non ſignificantibus: nomen enim alicuius rei nomen habentis nomen eſt. præterea ſi nominat, ſignificat. Cùm autem dicitur in cõtextu, SINE TEMPORE, ſeiungitur nomen à uerbo, non quòd nomina omnino tempus non ſignificent (annus enim nomẽ eſt, tempusque ſignificat) ſed tempus (ut aiunt) nõ conſignificat. uerbum enim primùm actionem, conſequẽter aũt & tẽpus, in quo actio illa fit, ſignificat. CVIUS ALIQVA PER SE PARS NIHIL SIGNIFICAT. per hoc diſtinguitur ab eo, quod dicitur animal rationale mortale, & à reliquis id genus orationibus. Remouet deinde obiectionẽ dicẽs: NAM ET IN COMPOSI-

T TIS

TIS SIC OBSERVAMVS. poſſet enim quis obiicere, quòd nomina duplicia ſignificant, in quibus partes ſignificare uidentur: iccirco (inquit) in nominibus, & aliis dictionibus compoſitis, ut θεόδωρος, ſic obſeruamus, ut nihil per ſe ſeparatum ſignificet, ut & ipſum per ſe ſignificans: hoc eſt non utimur illis nominibus duplicibus, ut ſignificēt id, quod in oratione ſignificant, cùm ſeparata ſunt. nã κάλλιππος ſignificat hominem unum, & unicum animi cõceptum: κάλλος uerò, id eſt pulchritudo, ſeparatũ alium animi conceptũ ſignificat, & accidens: item ἵππος equus: ex quibus conceptibus nõ efficitur cõceptus Callippi hominis. & ideo, ut cõſtituunt uocem Callippus, non ſignificant: nam ſi ſeparētur, etiã nihil ſignificant, ut in conſtitutionẽ Callippi hominis ueniunt, & ut eius hominis partes. quod Ariſtoteles ipſe declarat exẽplo, ut in θεοδώρῳ, in quo δῶρον, ut ſcilicet pars θεοδώρου, minimè ſignificat.

ANNOTATIONES.

Dixit nomen eſſe compoſitum; idq; ſanè intelligi debet ex literis, uel ſyllabis. At cur non item de coniunctione, atque articulo pertractans, eas compoſitas eſſe uoces dixit? An, non omnis coniunctio, atque articulus compoſita uox eſt, ut ἤ, & ὁ: nomina uerò omnia compoſita reperiuntur. Ambigeret aliquis meritò, cùr in nominis definitione, quæ hoc loco ponitur, non reperiantur particulæ illæ, κατὰ συνθήκην, cũ in definitione nominis in libro de Interpretatione ponantur. aut enim illa redundat, aut hæc manca eſt. Huic obiectioni bifariã occurri poſſe cenſeo. primùm quidem, dicendo uocem, * συνθετὴ, corruptè legi: quoniam κατὰ συνθήκην ſcribi debebat, hoc eſt ex impoſitione. adeò enim facilis ob uocum ſimilitudinem lapſus eſt, ut maxime credi poſsit macula locum hũc conſpurcatum. Poſſumus quoque dicere ualere συνθετὴ id, quod κατὰ συνθήκην: quoniam compoſitio, de qua hic agitur, ex literis ſyllabiſq; conſtat. huiuſmodi autem uox, aut actu, aut potentia ex impoſitione eſt. Sed cur differẽtiam Ariſtoteles nomini uerboq; communem, nõ propoſuit differentiæ, qua nomẽ à uerbo ſeiũgitur? cõgruus enim magis hic ordo uideretur, ut cõmunia magis propria præcedant. Dicerem, eum conſilio ordinem hũc ſeruaſſe, ut differentia, qua nomen ab oratione ſeiungitur, ultimo loco poneretur: quoniam in poſtremis de oratione pertractat.

PARTICVLA. CV.

Ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκὸν οὐ * προσσημαίνει τὸ πότε. τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει, τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ, τὸν παρεληλυθότα.

Verbum compoſita uox eſt, ſignificans cum tempore: cuius (quemadmodum de nomine diximus) nulla per ſe pars ſeparata ſignificat. Etenim homo, ſiue album, nequaquam cum tempore ſignificat: ambulat uerò, uel ambulauit cum tempore ſignificat: illud quidem præſens, hoc præteritum.

Poſt

EXPLANATIO.

Poſt nomen meritò agit de uerbo,deinde de caſu. prius enim de iis,quorum ſunt caſus,pertractandũ erat:cuius definitio per ea,quæ de nomine dicta ſunt penè eſt explicata. Dicit igitur uerbum eſſe uocem compoſitam,ſcilicet ex literis,ſignificantem ad placitum, cum tempore: quod nomen præſtare non poteſt: cuius(quemadmodum de nomine diximus) nulla per ſe pars ſeparata ſignificat: in qua re nomen,uerbumque conueniunt. Probat autem uerbum cum tempore ſignificare dicẽs: ETENIM HOMO, SIVE ALBVM, NEQVAQVAM CVM TEMPORE SIGNIFICAT:AMBVLAT VERÒ,VEL AMBVLAVIT CVM TEMPORE SIGNIFICAT. hoc eſt, tempus indicat,quando actio illa,aut fuit,aut eſt,aut erit.

ANNOTATIONES.

Ambigitur,cùm ambulabit ſit caſus uerbi,cur id pro exemplo uerbi poſuit? An,caſus uerbi uerba ſunt,& ſignificant cũ tempore: de illis tamẽ ſeorſum pertractat: non quòd etiam nominum,& uerborum caſus, nomina, uerbaq́ non ſint,ſed quòd in Poeſi ſæpe magni referat,num per recta, an per caſus quippiã dicatur, nullumq́ orationis genus ab ea reiiciatur,ſiue imperet, ſiue optet, aut alio quouis modo proferatur. Præteritum autem in exemplum adduxit, ut tẽporis ſignificatio euidens magis eſſet,cùm aliqui præſens tempus eſſe negent. Quomodo dicitur uerbum eſſe uocem compoſitam,cum,I, id eſt Vade,uerbum ſit una tantum conſtans litera? An non uerbum,ſed uerbi caſus. * Vox illa προσημαίνει geminato σ, ut in calamo exaratis libris legitur eſt,ſcribenda.

PARTICVLA .CVI.

* Πτῶσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος, ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου, ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι, ἢ ἄνθρωπος. ἡ δὲ κατὰ τὰ * ὑποκειτά, οἷον κατ' ἐρώτησιν, ἢ ἐπίταξιν. τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί.

Caſuum, qui tum ad nomen, tum ad uerbum pertinent, hic quidem ſignificans eſt ſecundum huius, uel huic, & quæcunque talia: ille uerò ſecundum unum uel plura,ut homines, uel homo: itemq́ alius ſecundum perſonarum modos, quatenus interrogant, ſiue iubent: uerbi gratia: ambulauit,& ambula: quæ quidem eiuſdem generis ſunt caſus uerbi.

EXPLANATIO.

Declarat primò quid ſit nominis caſus, ille ſcilicet qui ſignificat poſſeſsionem,qualis eſt genitiuus caſus: uel ille, qui eſt dandi caſus, ut huic,& ita de reliquis caſibus:item qui ſint numeri unius,uel pluriũ, ut homines,uel homo. Caſus uerò uerbi ſunt,qui ad hypocriticam artem ſpectant,ut ſecundum interrogationem,uel mandatum. quod probat: quoniam cum dicimus,iuit ne? interrogamus (quod

quia geſtu corporis effertur, iccirco dixit ſecundum ſpecies hypocriticæ) uel cum dicimus ambula, iubemus ac imperamus. Caſus uerbi penes has ſpecies eſſe dixit, hoc eſt uel ratione temporum, uel ratione modorum.

ANNOTATIONES.

Codices alii calamo exarati habent * πτώσεις: quæ lectio mihi non improbatur. excuſi uerò habent πτώσεως: ſed Paccius ita uertit, ac ſi græcè legeretur πτώσεων. Caſus uerbi etiam alii dixere. Dionyſius enim Halicarnaſſeus inquit: τῶν ῥημάτων ὥσπερ κρείττονα ἐστι, λαμβανόμενα τὰ ὀρθὰ, ἢ τὰ ὕπτια, καὶ κατὰ ποίας ἐγκλίσεις ἐκφερόμενα, ἃς δή τινες πτώσεις ῥηματικὰς καλοῦσιν. Caſum autem nominis in libro περὶ ἑρμηνείας Ariſtoteles nomen eſſe non uult, quoniam uerbo EST iunctum, uerum uel falſum non ſignificat, ut Socratis eſt: debet enim aliquid addi, uerbi gratia liber. quocirca preſsius ibi accipit nominis ſignificatum, quàm hoc loco. idẽ quoque de oratione dicendum. ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτά. Codices aliqui calamo exarati habent * ὑποκριτικά: quæ lectio uulgatæ præferenda eſt. nam in initio tractationis huius de dictione, hypocriticæ facultatis eſſe dixit, ſcire quo geſtu omnes orationis ſpecies proferri debeant; quibus utitur poeta, ut teſtatur Philoſophus in libro de Interpretatione, cùm ait: ἀποφαντικὸς δὲ οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. οὐκ ἐν ἅπασι δὲ ὑπάρχει. οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μὲν, ἀλλ' οὔτε ἀληθὴς, οὔτε ψευδής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν, ῥητορικῆς γὰρ, ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις, ὁ δὲ ἀποφαντικὸς, τῆς νῦν θεωρίας. Mirum alicui uideri poſſet, Ariſtotelem caſum uerbi non accepiſſe penes uniuerſale & ſingulare, ſicuti in nomine itidem accepit. An, uerba quoque hac ratione caſus ſunt. exemplum autem fortè ab Ariſtotele ideo nõ eſt allatum, quoniam à nominibus uerba numerum accipiunt: & ideo ſatis fuit exemplum caſus in numero, in nomine explicaſſe. Sed cur dixit HOMINES, VEL HOMO, qui cùm recti ſint, caſus eſſe non poſſunt? An, uox HOMINES, magis numerum oſtendit, HOMO uerò hic non ea ratione, ut ſcilicet rectus, aut obliquus caſus, ſed ut numerum unius oſtendit, accipitur. At quomodo numerum oſtendit, ſi unitas numerus non eſt, ſed numeri principium? An, quòd hic non exacta illa rerum perpenſio deſyderatur. igitur, ut plures loquuntur, ſic nominibus uti decet.

PARTICVLA CVII.

Λόγος δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι. οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ * βαδίζει κλέων, ὁ κλέων. εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς. ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ. οἷον, ἡ ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς, ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν.

Oratio uox eſt ſignificans compoſita: cuius partes quædam ſeparatæ aliquid † omnino ſignificant. † Quanquam enim non omnis oratio ex nominibus, & uerbis conſtat, ut hominis ipſius definitio, ſiquidem ſine uerbis etiam conſtare poteſt: omnino tamen aliquas ſignificantes partes habebit: ut in hac oratione, ambulat Cleon, illud Cleon, ſignificans eſt. Duobus uerò modis una dicitur oratio. aut enim ſignificans unum per ſe eſt, aut additis coniunctionibus: uerbi gratia: Ilias quidẽ una erit coniunctionibus oratio: hominis uerò definitio unum ſignificat.

 De

EXPLANATIO.

De oratione rectè poſt prædicta, quoniam ex illis componitur, per tractat: quæ quidē, ſicut & ſupradictæ particulæ, ſignificat poſitione, non autē natura, cuius partes quædā ſeparatæ aliquid omnino ſigni ficant. quod proprium orationis eſt: hoc enim à cæteris partibus ſeiungitur. Dixit PARTES QVAEDAM: quoniam, ut antea uiſum eſt, omnes eius partes non ſignificant. Cæterum quoniam alicui mirū uideri potuiſſet, Ariſtotelem in definienda oratione dixiſſe eam eſſe uocem compoſitam, nec addidiſſe, ex nomine ſcilicet, & uerbo, uel caſu uerbi, ex quibus particulis enuntiatiuam orationem conſtare oportet: iccirco obiectioni huic occurrens, ait, nō enim omnis oratio ex nominibus, uerbiſque componitur: quod exemplo declarat, ut hominis definitio: ſed uſu uenit orationem abſque uerbo reperiri. nulla uerò componitur oratio ex omnibus partibus non ſignificantibus: quapropter inquit, partem ſemper aliquā habebit, quæ ſignificat, ut in hac oratione, PEDETENTIM CLEON, CLEON ſignificat. Et cùm dixerit quid oratio ſit, ſubiungit, quænam una dicatur, idque duobus eſſe modis dicit. quod etiam probat. una nanque dicetur, aut quæ unum ſignificat, aut quæ ex pluribus conſtat, ſed coniunctione una eſt. quod exemplo declarat. ut Ilias cōiunctione oratio una eſt: hominis uerò definitio una oratio dicetur, quoniā unū ſignificat, hominem inquam.

ANNOTATIONES.

Οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται. Paccius hæc ita uertit. QVANQVAM ENIM NON OMNIS ORATIO EX NOMINIBVS, ET VERBIS CONSTAT. Addit præter uerba Ariſtotelis uocem illam, † QVANQVAM, qua omnia perturbantur. Diximus enim Ariſtotelem in hac parte occurrere obiectioni, quoniam ex orationis definitione hoc loco tradita conſtat orationes etiam ſine uerbo confici poſſe: cuius oppoſitum in libro de Interpretatione dixiſſe uidetur: omnem nimirum enunciatiuam orationem uerbo, uel caſu uerbi neceſſariò indigere. iccirco obiectionem hanc remouens inquit, orationes dari ſine uerbo: & ideo ſe de uerbo non meminiſſe, quoniam hoc loco de oratione fuſius, quàm in libro de Interpretatione pertractat: illic enim de enunciatiua tantùm egit oratione, quam ex uerbo, uel uerbi caſu conſtare oportet. Hanc igitur obiectionem Ariſtoteles animaduertens, illis uerbis occurrit. cùm enim orationem citra uerbum eſſe poſſe concedit, apertè ſe non hoc loco de oratione, quatenus tantum enuntiatiua eſt, ſed latiùs agere demonſtrat: unde tota remouetur obiectio. At ſi uox illa QVANQVAM, addatur, quā arbitratu ſuo Paccius adiecit, cōmodè haudquaquam aſſerere poterimus illis uerbis Ariſtotelem occurrere obiectioni. Propterea uerbum illud è latina uerſione tanquam adulterinum eſt expungendum: ſicuti quoque, & uerbum † OMNINO, quod paulo ſuperius ponitur, cū ait: ALIQVID OMNINO SIGNIFICAT: non quòd ſenſus percipi non poſsit, ſed quoniam plus obſcuritatis, quàm lucis affert.

affert. Cùm igitur uerbum illud Ariſtotelis non ſit, & aliquam potius difficultatem, quàm facilitatem præſeferat, expungẽdũ eſt. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ * βαδίζειν κλέων, ὁ κλέων. Hæc Paccius ita uertit. OMNINO TAMEN ALIQVAS SIGNIFICANTES PARTES HABEBIT. VT IN HAC ORATIONE, AMBVLAT CLEON, ILLVD CLEON SIGNIFICANS EST. Quo loco notandum eſt uocem illam * βαδίζειν, hoc eſt ambulare, à Paccio legi, ac ſi eſſet caſtigãda, expũcta ultima litera, uidelicet τὸ ν. tũc enim βαδίζει legeretur, & ſignificaret AMBVLAT. Vetus quoq; tralatio legit ambulat. codices tamẽ excuſi, dẽptis his qui poſtremo loco ſunt editi, (quanquã & hi caſtigationem habent in margine reliquis cònſentientem) legunt βαδίζειν. multi etiam calamo exarati βαδίζειν habent. Sed ſiue hoc, ſiue alio modo legatur, emergit difficultas nullo modo diſsimulanda. ea uerò eſt, quoniam in hac particula Ariſtoteli propoſitum eſt, oſtendere orationem nullam poſſe tantùm conſtare ex partibus non ſignificantibus, quales coniunctiones, & articuli ſunt: ideo dicit quanquam ſine uerbo confici poſsit oratio, partem tamen aliquam ſignificantem ſemper habebit, ut ambulat Cleon. at in hac oratione AMBVLAT, uerbũ eſt, & partes omnes ſignificant. Quomodo igitur quadrat exemplum, aperitq́; quod dictum eſt? Item cur dicit CLEON ſignificare, cùm etiam AMBVLAT ſignificet? Quid igitur? quid? Librarii ignorantiæ, non Ariſtoteli aſcribendum eſſe ſenſum, qui paſsim ex illis uerbis neceſſariò colligitur, ineptus me Hercle, atque incongruus. Verba itaque caſtiganda ſunt, & priſtino candori reſtituenda: quibus rectè diſpoſitis, nihil planius inuenietur. Neutro igitur modo legẽdũ, nec βαδίζει, nec βαδίζειν. propius tamẽ uoci ueræ accedit uox βαδίζειν, quoniã βάδην, hoc eſt pedetentim, ſcribendũ eſt: ut integra ſit lectio βάδην κλέων, ὁ κλέων: hoc eſt PEDETENTIM CLEON. Vt autem tota rerum ſeries conſpicua ſit, ſenſum dicemus, deinde uerba Ariſtotelis ad uerbum uertemus. ſenſus igitur eſt, quanquam ſine uerbis oratio fieri poſsit, ſemper tamen aliquam partem, quæ ſignificet, habeat oportet: ut in hac oratione PEDETENTIM CLEON, in qua nullum extat uerbum, eſt tamen Cleon, quod ſignificat. nam pedetẽtim cùm aduerbium ſit, ex Ariſtotelis ſententia non ſignificat. quantum autem exẽplum hoc conſentiat cum prædictis, neminen latere puto. Si uerò uulgatam lectionem retinere uelimus, cogemur dicere Ariſtotelem ineptiſsimè partẽ hanc explicuiſſe. quàm autem facilis ſit lapſus, eorum præſertim, qui hunc librum non intelligebant, ex uoce βάδην, in βαδίζειν, omnes intelligunt. Verùm quoniam Paccius partem hanc malè uertit, nos præpoſitis uerbis græcis ea, in latinum ſermonem fideliter uertemus. ἀλλ᾽ ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶν λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει. οἷον ἐν τῷ βάδην κλέων, ὁ κλέων. hoc eſt: QVANQVAM VSV VENIAT, VT SINE VERBO ORATIO SIT, PARTEM TAMEN SEMPER ALIQVAM SIGNIFICANTEM HABEBIT, VT IN ORATIONE HAC, PEDETENTIM CLEON, ILLVD CLEON SIGNIFICANS EST.

Orationem unam eſſe coniunctione teſtatur etiam Ariſtoteles tertio de Rhetorica libro cùm ait: λέξις δὲ συνδέσμῳ μία, & quæ ſequũtur. & ſeptimo Diuinæ Philoſophiæ cùm ait: » Illud autẽ manifeſtũ, quòd quæ primò, & ſimpliciter definitio, & quod quid erat eſſe, ſubſtantiarum eſt, ſed nihilominus etiam aliorum ſimiliter eſt, ueruntamen nõ primò. Non enim neceſſe, ſi hoc ponamus huius definitionem eſſe, quod oratione idem ſignificat, ſed quod aliqua oratione. hoc autem ſi unius fuerit, non eo quod continuum, ſicut Ilias, aut quæcunque coniunctione. Item in octauo eiuſdem libri: Definitio (ait) oratio eſt una non coniunctione, quemadmodum Ilias, ſed per unius eſſe. Qui plura de nomine, uerbo, & oratione ſcire cupit, adeat interpretes libri Ariſtotelis de Interpretatione.

Ὀνόματος

PARTICVLA .CVIII.

Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν, * ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. τὸ δὲ διπλοῦν. τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν, καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα, οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis generum aliquod eſt ſimplex: ſimplex autem uoco, quod ex minimè ſignificantibus conſtituitur: aliquod duplex, cuius aliud quidem ex ſignificantibus, ac minimè ſignificantibus componitur, aliud ex ſignificantibus omnino. Triplex inſuper, ac quadruplex nomen eſſe poteſt: quemadmodum multa Megaliotorum, ἑρμοκαϊκόξανθος.

EXPLANATIO.

Enumeratis elocutionis partibus, quarum duas, literas inquam, & ſyllabas Metricæ facultatis eſſe dixit, de nomine, cuius poeta præcipuam habere rationem debet, ſermonem aggreditur. Cuius ſpecies alia eſt ſimplex: (exponit autē quid per ſimplex nomē intelligat, ſimplex (inquit) uoco, quod ex minimis ſignificantibus, ſcilicet elemētis, uel ſyllabis ſolis conſtituitur, ut γῆ, hoc eſt terra:) alia uerò nominis ſpecies duplex eſt. & hæc bifariam: alterum enim nomen ex ſignificante, & non ſignificante, ut ſublucidus: reliquum uerò ex ſignificantibus, ut nemoriuagus, conſtituitur. Triplex præterea (inquit) & quadruplex nomen eſſe poteſt: ut multa ſunt Megaliotorum nomina. Triplicis autem nominis exemplum affert, ἑρμοκαϊκόξανθος. conſtat enim ex tribus nominibus fluuiorum, Hermi, Caici, Xanthi. Megaliotæ uerò, uel erant populi (de quibus tamen nihil apud Strabonem legitur) qui ſæpe compoſitis huiuſmodi nominibus utebantur: uel dithyrambicos poetas intelligit, quos Megaliotas uocat, quaſi magnas habentes aures, ut etiam quadruplicia nomina in eas ingredi poſſent. infra enim dicet nomina compoſita dithyrābis conuenire.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, orationis partes nomina uocari, teſte Apollonio libro primo cap. tertio. Ariſtoteles quoque libro περὶ ἑρμηνείας uoce nominis utitur, ueluti communi quopiam nomini, & uerbo: quo loco Ammonius quinque nominis exponit ſignificata. Hoc quoque loco nomen non, ut uerbo opponitur, accipitur, ſed, ut quid commune partibus omnibus orationis. Vnde Quintilianus
» libro primo cap. V. utitur uoce, uerbum, latè, cùm ait. Verba nunc generaliter ac-
» cipi uolo: nam duplex eorum intellectus eſt. alter qui omnia, per quæ ſermo
» nectitur, ſignificat, ut apud Horatium:
» Verbaq; prouiſam rem non inuita ſequentur.
» alter, in quo eſt una pars orationis, lego, ſcribo. Quam uitantes ambiguitatem
» quidā dicere maluerūt, uoces, dictiones, locutiones. Singula ſunt, aut noſtra, aut
» peregrina, aut ſimplicia, aut cōpoſita, aut propria, aut trāslata, aut uſitata, aut ficta.

,, ќta. Hæc ille. quæ huic loco nõ parũ lucis afferunt: nimirũ ꝙ nomen Ariſtoteles ſumit pro uerbo cõmuniter capto, quoniã uerbi diuiſio, quã Quintilianus facit, eſt eadẽ fermè cum illa, quã Ariſtoteles in hoc contextu facit. Eodẽ quoq; capi-
,, te de uocibus compoſitis loquens: Nam, ex tribus (inquit) noſtræ utique lin-
,, guæ non concefferim: quamuis Capſis Cicero dicat compoſitũ eſſe ex cape, ſi,
,, uis. & inueniantur qui Lupercalia æquè tres partes orationis eſſe contendant,
,, quaſi luere per caprum: nam Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue,
,, & tauro. Et ſanè ita ſe habet ſacrum, quale apud Homerum quoque eſt. Sed hæc
,, non tam ex tribus, quàm ex particulis trium coeunt. Item parum infra. Sed (in-
,, quit) res tota magis Græcos decet, nobis minus ſuccedit. nec id fieri natura pu-
,, to, ſed alienis fauemus: ideoꝗ; cùm κυρταύχενα mirati ſumus, incuruiceruicũ
,, uix à riſu defendimus. Dubium alicui hoc loco uideri poſſet, quomodo dicatur nominum duplicium quædam eſſe compoſita ex partibus partim ſignificãtibus, partim uerò non: cùm dixerit ſuperius in Θεόδωρος, τὸ δῶρον non ſignificare, & nomen eſſe, cuius partes non ſignificant. An, in tali nomine quanquam non ſignificent, extra tamen compoſitionem ſignificant, ut interpretes in libros Ariſtotelis de Interpretatione abũdè ſcripſerunt. Nomina compoſita auctore Ariſtotele tertio de Rhetorica libro, ſolutæ orationi non conueniunt: poetis tamẽ, ſi eis temperatè utantur, magno ſunt ornamento. In libro Illuſtriſsimi Mendozæ ita legitur * Ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται, οἷον γῆ. τὸ δὲ διπλοῦν. τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, πλὴν οὐκ ἐκ τοῦ ὀνόματος σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. in quo longè plura reperiuntur, quàm in uulgata
,, lectione. Verba igitur græca prius latina faciemus, ea deinde explicabimus. SIM
,, PLEX autẽ uoco, quod ex minimè ſignificantibus conſtituitur, ut terra: aliud
,, uerò duplex. cuius aliud quidem ex ſignificante, & non ſignificante: uerunta-
,, men nõ ex nomine ſignificante, & nõ ſignificante: aliud uerò ex ſignificantibus
,, COMPONITVR. Senſus eſt, nomẽ ſimplex illud eſſe, cuius particulæ non ſignificant, ut terra: duplex uero, aliud componitur ex eo, quod ſignificat, & ex eo, quod non ſignificat. Admonet deinde, quomodo id intelligendum ſit: & inquit, non eſſe intelligendum nomen compoſitum, aliquod eſſe, quod componatur ex nomine ſignificante, & ex nomine non ſignificante, quoniam ſupradictum eſt, quòd omnia nomina ſignificant: ſed intelligi debet, nomen aliquod dari ex pluribus compoſitum partibus, quarum altera ſignificat, & erit nomen, altera uerò nõ ſignificat, quoniam erit uel ſyllaba, uel coniunctio, uel aliquid id genus, quod non ſignificat. Quanquam hæc lectio ſeruari optimè poſsit, arbitror tamen alicuius gloſſema fuiſſe, qui dubitationem, & quæ uidetur in dictis Philoſophi contradictionem inſpiciens, uerbis illis occurrit. ideo mihi uulgata lectio magis arridet. nam cùm nomẽ hic amplè fuſeꝗ; accipiatur, uerè dici poterit, aliqua nomina non ſignificare. Quod autem hoc loco nomen latè capiatur, paulò inferius apparebit. quapropter ſi hanc manuſcripti codicis lectionẽ ſeruare uolumus, opus eſt nos dicere Ariſtotelem hac in parte bifariam uocem NOMEN, accipere; communiter ſcilicet, & propriè. at penes uulgatam lectionẽ uno tantùm modo hac in parte uoce nominis utitur.

PARTICVLA .CIX.

Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. † γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. † ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ. τὸ γὰρ σίγυνον κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα.

Omne autem nomen aut eſt proprium, aut ab alia lingua, aut translatio,

aut

aut ornatus, aut fictum, aut productum, aut ſubtractum, aut commutatum. Proprium uoco, quod omnibus in uſu eſt. † Ab alia lingua, quod aliquibus duntaxat. † ex quo patet, huiuſmodi atque proprium fieri poſſe, ut in idem quandoque recidant: minimè tamen eiſdem: ut σίγυνον, id eſt lanceola: quod Cyprijs quidem proprium, nobis uerò ab illorum lingua.

EXPLANATIO.

Declarata nominum differentia ratione ſimplicis & compoſiti, diſtinctè magis nomen diuidit, octo nominum genera enumerãs: quorum ſingula ſequens ſermo declarabit. Ac primùm explicat quid ſit nomẽ proprium: nimirum QVOD OMNIBVS IN VSV EST: hoc eſt omnibus nationis unius hominibus. Lingua uerò nomẽ, quo alii utũtur. ſunt enim uoces quædam, quas Latini è Græcis mutuantur. unde nomen idem eſſe poteſt lingua, & proprium, non eiuſdem gentis ratione, ſed diuerſarum nationum: quod probat exemplo. nam σίγυνον, id eſt lanceola, Cypriis quidem propriũ, Athenienſibus uerò, uel Peloponnenſibus lingua.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, ea ratione primam nominum diuiſionem Ariſtotelem propoſuiſſe, quoniam ſecunda eſt priore diſtinctior. ordo autem cõgruus eſt, ut ex indiſtinctis ad diſtincta magis procedatur. Illud etiam animaduertendum eſt, Ariſtotelẽ, dum nomen diuidit in Poetica, uſum non eſſe hac uoce οἰκεῖον: quod ſanè haud iniuria alicui non modicam difficultatem facere poſſet. cùm enim exactius in Poetica quã in Rhetorica de nomine agatur, ut ipſemet Ariſtoteles in Rhetorica teſtis eſt, quomodo in Rhetorica meminit τοῦ κυρίου καὶ τοῦ οἰκείου, in Poetica uerò de altero tantum? in Poetica igitur non exactè de nominibus egiſſet: & tamẽ Ariſtoteles in Rhetorica lectorem de nominibus ad Poeticam relegat, ut qui in Poetica exactè magis de nomine pertractet. An, de utriſque in Poetica meminit; quanquam non eadem uoce, qua in Rhetorica uſus ſit, ut inferius loco ſuo declarabitur. Cicero libro tertio de Oratore: In propriis (inquit) eſt igitur uerbis illa laus oratoris, ut abiecta, atque obſoleta fugiat: lectis, atque illuſtribus utatur, in quibus plenum quiddam, & ſonans ineſſe uideatur. Sed in hoc uerborum genere propriorum delectus eſt quidam habendus, atque is aurium quodam iudicio ponderandus: in quo cõſuetudo etiã bene loquẽdi ualet plurimũ, & hoc quod uulgò de oratoribus ab imperitis dici ſolet, bonis is uerbis, aut aliquis nõ bonis utitur. Hæc ille. quæ in omni ſcribẽdi genere ſeruanda ſunt. Ex his, quæ de proprio, ac lingua tertio de Rhetorica libro ab Ariſtotele dicuntur, emergit nullo modo diſsimulanda difficultas. quoniã Philoſophus inquit: ὅτι ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα. hoc eſt, quæ nomina in nos ſcientiam inferunt iucunda. Linguæ igitur ignotæ uobis ſunt: propria uerò nomina ſcimus. metaphora uerò hoc præclare facit. Horum autem uerborum ſenſus eſt, ea nomina, quibus aliquid addiſcimus, nobis eſſe iucundiſsima. ſed linguæ nos non docent, quoniam ignotæ uoces ſunt. nomina uerò propria, nec ipſa nos de nouo docent, quoniam iam ea ſcimus. at metaphora præ-

clarè docet: quare meritò iucundiſsima eſt. Sed hæc pugnare uidetur cũ his, quæ hoc libello ſcribuntur. agit enim de linguis Philoſophus, docetq́ ornamentum non paruum poetis afferre: ornamentis autem utemur ad oblectandum: ergo lingua oblectat: cuius oppoſitum in Rhetorica dictum eſt. Huic obiectioni ſic fiet ſatis, ſi admoneamus linguas bifariam ſumi poſſe, uel, ut prorſus ignotas: in quo ſenſu in Rhetorica loquitur, uel, ut modo quodam notas, ſed non familiares, hoc eſt ut ſi proferantur intelligantur, tamen non dicantur eſſe nobis familiares: quo modo ſi ſumantur, quia ita non dicuntur eſſe nobis familiares, quãuis intelligantur, dicimur ex ipſis modo quodam addiſcere. & ideo lingua, hoc eſt peregrinum nomen oblectat. non tamen quodcunque, quoniam prorſus ignotum non docet. interdum tamen alienæ uoces ignotæ ex rerum ſerie manifeſtæ fieri poſſunt. Philoſophus igitur, quoniam lingua natura ſua ignota eſt, oratorem ea uti non uult. poeta tamen ſi ex uocibus, quæ linguam aut præcedunt, aut ſequuntur, notam effecerit peregrinam uocem, delectabit: quoniam poetæ oblectationi quoque ſtudium adhibent, idq́ profitentur: quod æquè de oratore dici non poteſt. quare diſpar utrorunque ratio eſt. Galenus in opuſculo, cuius inſcriptio eſt, τῶν Ἱπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις, alio modo linguam accipere uidetur, cùm ait: ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' οὐκ ἔτι ἐστί, τὰ μὲν τοιαῦτα γλώττας καλοῦσι, καὶ ταύτας ἐξηγησόμενος ἔρχομαι. Hæc Galenus. γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. Paccius uertit AB ALIA LINGVA, QVOD ALIQVIBVS DVNTAXAT. quæ uerſio obſcura ualde mihi uidetur. ita aũt ad uerbũ ſonãt græca uerba: NIMIRVM LINGVAM, QVO ALII. hoc eſt uocamus linguam illud nomen, quo alii utuntur. Obſcurè quoque ſequentem partẽ uertit: † ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτό. quæ ita uertenda ſunt. EX QVO PATET, QVÒD, ET LINGVA, ET PROPRIVM IDEM ESSE POTEST.

PARTICVLA .CX.

Μεταφορὰ δ' ἐστὶν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορά, ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον, νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε. τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστιν ἑστάναι τι. ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος. ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε. τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον, χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, τάμνεν ἀτειρέι χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν. ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τι ἐστί.

Translatio eſt nominis alieni † illatio, uel à genere ad ſpeciem, uel à ſpecie ad genus, uel à ſpecie ad ſpeciem, aut etiam ſecundum aliquod, quod proportione reſpondeat. A genere ad ſpeciem uoco: ut ſtetit hæc mihi nauis: etenim in portu eſſe, ſtare aliquod eſt. A ſpecie ad genus: ut ipſe decem peperit iam millia commoda Vlyxes. decem millia enim multa ſunt: quo ſanè uocabulo pro multo utuntur. A ſpecie ad ſpeciẽ: Abſtulit ære animã: immiti ære abſcidit. hoc enim loco auferre pro abſcindere, & abſcindere pro auferre, uſurpauit: quod utrunque ſubtrahere aliquod ſit.

EXPLANATIO.

Tranſit ad metaphoram: quam eſſe dicit, cùm nomen aliud in alterius nominis locum inſeritur. id uerò quatuor fieri modis ait, uel à genere

à genere ad ſpeciem,uel à ſpecie ad genus, uel à ſpecie ad ſpeciem, aut etiam ſecundum aliquod,quod proportione reſpondeat. Quos quatuor modos exemplis declarat. A' GENERE (inquit) AD SPECIEM VOCO: VT STETIT HAEC MIHI NAVIS. Rationem ſubiungit huius metaphoræ:etenim in portu eſſe,ſtare aliquod eſt. cùm autem dicit, STARE ALIQVOD, innuit ſtare cõmunius eſſe,quàm ſtare in portu . cùm igitur ſtare ponatur loco uocis ὁρμεῖν, quod ſignificat in portu eſſe,metaphora erit à genere ad ſpeciem,hoc eſt in locum ſpeciei ſuccedet uox generis. Secundum genus cõtrario modo ſe habet, cùm ſcilicet ſpeciem in locum generis collocamus : ut IPSE DECEM PEPERIT IAM MILLIA COMMODA VLYSSES. Probat autem hanc metaphoram eſſe à ſpecie ad genus. nam decẽ milia multa ſunt. ſed multum non ſolum dicitur de decem milibus, ſed & de uiginti, triginta, centum milibus,ác reliquis. quo fit,ut multum rationem generis habeat,decem milia uerò ſpeciei . & quoniã ponuntur decem milia pro multis,ponitur ſpecies pro genere. Tertium metaphoræ genus eſt,à ſpecie ad ſpeciem,ut ſi quis auferre pro abſcindere,aut abſcindere pro auferre ponat : utrunque enim ſubtrahere aliquid eſt.

ANNOTATIONES.

Tres pulcherrimas Ariſtoteles in tertio de Rhetorica tráslationi dotes attribuit,quippe quæ orationẽ lucidá,ſuauẽ,peregrináq; faciat. Lucidá quidẽ,quoniam ſimilitudo,cuius gratia translatio fit,apertiorem rem reddit. Iucundam, quia docet. metaphora enim picturæ cognitæ proportione reſpõdet: de qua in huius operis initio,cùm quo pacto addiſcere iucundum ſit docuimus, abundé dictum eſt. Peregrinam poſtremo facit orationem: quoniam, & ſi uox familiaris ſit,in eo tamen ſignificatu,metaphorico ſcilicet, peregrina fit. quoniam ita uulgus ea paſsim non utitur. Laudat præterea eodem loco metaphorá: quoniam ipſam aliunde ſumere non poſſumus,ſed ingenii noſtri uiribus ea nobis
» comparanda eſt. In tertio autem Topicorum libro magis expetendum eſſe in-
» quit,quod ab alio accipere non licet,quàm quod licet. Admonet præterea trans
» lationes longè peti non oportere. Vnde Cicero tertio de oratore libro : Viden-
» dum(inquit)eſt,ne longè ſimile ſit ductum, Syrtim patrimonii,ſcopulum liben
» tius dixerim: Charybdim bonorum,uoraginem potius. facilius enim ad ea,quæ
» uiſa,quàm ad illa,quæ audita ſunt,mentis oculi feruntur . A' rebus enim hone-
» ſtis ducenda eſt translatio . Vnde Cicero: fugienda(inquit)eſt omnis turpitudo
» earum rerum,ad quas eorum animos qui audiunt,trahet ſimilitudo. Nolo mor
» te dici Aphricani caſtratam eſſe rempublicam. nolo ſtercus curiæ dici Glauciá:
» quamuis ſit ſimile. tamen eſt in utroque deformis cogitatio ſimilitudinis. Illa
» quoque non prætermittenda,quæ à Cicerone eodem libro de metaphora ſcri-
» buntur. Modus(inquit) transferendi uerbi latè patet:quem neceſsitas genuit in-
» opia coacta,& anguſtiis, poſt autem delectatio, iucunditasq; celebrauit. nam
» ut ueſtis frigoris depellendi gratia reperta primò,poſt adhiberi cœpta eſt ad or
» natum etiam corporis,& dignitatem : ſic uerbi translatio inſtituta eſt inopiæ
» cauſa, frequentata delectationis. nam gemmare uites, luxuriẽ eſſe in herbis,læ- «

tas

tas ſegetes etiam ruſtici dicunt. quod enim declarari uix uerbo proprio poteſt, id tranſlato, cùm eſt dictum, illuſtrat id, quod intelligi uolumus, eius rei, quàm alieno uerbo poſuimus ſimilitudine. Quintilianus quoq; libro octauo inquit: Tranſlationem dico quæ metaphora Græcè uocatur. Quæ quidem cùm ita eſt ab ipſa nobis conceſſa natura, ut indocti quoque, ac non ſentientes ea frequenter utantur: tum ita iucunda, atque nitida, ut in oratione quamlibet clara, proprio tamẽ lumine eluceat. Neque enim uulgaris eſſe, nec humilis, nec iniuauis, rectè modo aſcita ſit, poteſt. Copiam quoque ſermonis auget permutando, aut mutuando quod non habet: quodq; difficillimum eſt præſtat, ne ulli rei nomẽ deeſſe uideatur. Sciendum autem eſt, Ariſtotelem ſub metaphora κατάχρησιν, hoc eſt abuſionem, & ſynecdochen comprehendiſſe. Elegans autem metaphora, auctore Ariſtotele tertio de Rhetorica libro, erit, ſi non ſit à nimis remotis deducta. Abſurdum enim (inquit) eſt res ualde remotas uno aſpectu intueri. uel ſi non fuerit nimis in promptu uſuq; facili, huiuſmodi enim non docet, nec animum auditoris commouet, ſed ſi ante oculos rem conſtituet. uidere enim res, quæ fiunt, non quæ faciendæ ſunt, oportet. Cùm autem quatuor ſint tráſlationum genera, eam præfert, quæ ex analogia ducitur. Demetrius autem dicit, optimam putaſſe Ariſtotelem illam eſſe tráſlationem, quæ uocatur κατ' ἐνέργειαν, cùm ſcilicet res, quæ animo carent, tanquam animi compotes aliquid agere inducuntur. Ingenioſi autem, & acuti hominis eſſe ſimile in diſsimilibus introſpicere, unde metaphoræ ducũtur. diſsimilia enim admodum ſunt, arbiter, & ara. Architam tamen Tarẽtinum ſummæ eruditionis uirum arbitrum dixiſſe idem eſſe, atque aram, quòd ad ambo, qui iniuriam accepiſſent confugerunt, ut arbitri iudicis interuentu, ſeu Dei, ſuas ulciſcerentur iniurias. Sciendum autem eſt, quòd ſi imago ſit rei, & illa in metaphoram uertatur, tranſit in id genus metaphoræ, quod κατάχρησις, hoc eſt abuſus dicitur. uerbi gratia, ſi hác imaginẽ transferamus, ut leo irruebat, & dicamus, leo irruebat, abutimur leone, pro homine. In actiõibus uerò rerũ metaphoras uſurpamus. Siquis igitur diligẽter diuerſarum rerũ uſus animaduerterit, ſæpe in his ſimilitudinem intuebitur, ex qua transferẽdi deinde commodè occaſionem arripiet. puta uſus nauis eſt uehere, itidem & currus. hinc metaphora fieri poterit. parua enim illa nauigia, quibus equorum, ac curruum uice Venetiis utuntur, per tranſlationem currus, ac equi dicentur: temo uerò frenum, & remi calcaria eadem ratione uocabuntur. Animaduertendum eſt, Ariſtotelem ſub hoc nomine metaphora, ueluti nominis ſpeciem quandam cõprehendiſſe, & tamẽ in tertio genere metaphoræ pro exemplo poſuiſſe uocem ABSCINDERE, quæ uerbum eſt. nomen igitur hoc loco fuſius accipere cogimur, quàm ut uerbo opponitur. μεταφορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορά. Paccius ita uertit. TRANSLATIO EST NOMINIS ALIENI ILLATIO. uox ILLATIO, hic ſubobſcura mihi uidetur. clarius igitur ita potius uerba hæc uertenda eſſe putarem. METAPHORA AVTEM EST NOMINIS ALIENI SVBSTITVTIO. nam metaphora præſefert nomen alienum. νῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε. Pars eſt carminis Homeri libro primo Odyſſeæ. χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, τάμνεν ἀτειρέι χαλκῷ. Paſsim ita legitur. puto tamen aliter hæc uerba eſſe legenda, uidelicet hũc in modum: χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, καὶ τάμε νηλέϊ χαλκῷ. ita, ut ſint duæ carminum medietates diuerſorum uerſuum. nam pars illa τάμε νηλέϊ χαλκῷ, eſt Homeri tertio Iliados. illa quoque prior pars, χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, erit etiã alterius carminis pars. Quo modo multum rationem generis habeat, decem uerò millia rationem ſpeciei, & cùm ponitur decem millia pro multis, ponatur ſpecies pro genere, exemplum eſt ex Virgilio, cùm ait:

Mille meæ ſiculis errant in montibus agnæ. hoc eſt multæ.

Dubium

Dubium eſt, cur non ſit metaphora à genere ad genus. An, quoniam nimis remota eſſet ſimilitudo.

PARTICVLA. CXI.

Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅτ᾽ ἂν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ᾽ οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δὲ, οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς ἄρην. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα διονύσου. ἔτι, ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν, γῆρας ἡμέρας, καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου. ἢ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου.

Proportione uerò reſpondens dixerim, quando aliquod ſecundum ad primum ſimili ratione ſe habeat, qua quartum ad tertium. ſumit enim uel loco ſecundi quartum, uel quarti ſecundum. interdumq́ addunt, pro quo dicitur, ad quod eſt. exempli cauſa: ſimili ratione ſe habet phiala ad Bacchum, qua ſcutum ad Martem. dicet igitur & phialam ſcutum Bacchi, & ſcutum phialam Martis. Rurſus ad diem ueſpera pari ratione ſe habet, qua ad uitam ſenium. itaque dicet ueſperam diei ſenium, & ſeniũ ueſperam uitæ: uel, ſicut Empedocles, occaſum uitæ.

EXPLANATIO.

Poſtremum quod recenſuerat, metaphoræ ſignificatum ponit: quod quidem in proportione quadam conſiſtere declarat, cùm quatuor rebus ſumptis, ita ſe habet ſecunda ad primam, ut ad tertiam quarta. qua in re fieri poſſe nominum translationem probat, quoniam in locum ſecundæ quartam ſubſtituere poſſumus, & in locum quartæ ſecundam. Subdit præterea: INTERDVMQ́VE ADDVNT, PRO QVO DICITVR, AD QVOD EST. Dicit autem ADDVNT, quia ſeruantur priores conditiones, & additur in locum eius, cuius eſt, id, ad quod eſt. Primum autem, quod propoſitum eſt, uidelicet proportionis metaphoram, exemplo declarat. ſimiliter (inquit) phiala ad Dionyſium ſe habet, & ſcutum ad Martẽ: igitur per metaphoram, & nominum ſubſtitutionem ſcutum eſſe phialam Martis, & phialam Bacchi ſcutum dicere poſſumus. Alio quoque exemplo id declarat. ſimiliter (inquit) ſe habet ueſper ad diem, & ſenectus ad uitam. dicetur igitur ueſper ſenectus diei, & ſenectus uitæ ueſper: uel, ut inquit Empedocles, occaſus uitæ.

ANNOTATIONES.

Dubitatur, quomodo ſit hæc metaphora ſecundi, & quarti: uidetur potius primi, & tertii. An, primo poni debet res poſſidens, & poſſeſſa, ut Mars ad ſcutũ, & Bacchus ad phialã ſe habet: & ita debet intelligi, Dionyſius utitur phiala, ſi-

cuti Mars ſcuto, quibus ita conſtitutis, poſtea transferimus modo ſuperius dicto. Ariſtoteles tertio de Rhetorica libro quartum hoc translationis genus præ cæteris orationem exornare arbitratur. exemplo auté, quo in Poetica uſus eſt, ad declarandam translationem analogiæ, & in Rhetorica uſus eſt de imaginibus. Cicero in tertio de oratore ait, ſimilitudinem requiri in translatione. nam facit, ut uerbum alieno in loco poſitum, tanquam in ſuo, ſi agnoſcatur, delectet. quod ſi ſimile nihil habet, repudiatur. Quintilianus libro quinto capite de exemplis: Analogiam(inquit)quidam à ſimili ſeparauerunt, nos eam ſubiectam huic generi putamus. nam ut unum ad decem, ſic decem ad centũ ſimile certè eſt: & ut hoſtis, ſic malus ciuis, quæ huic loco nõ parũ lucis afferre uidetur.

PARTICVLA. CXII.

Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται. οἷον, τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν, τὴν δὲ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται σπείρων θεοκτίσαν φλόγα. ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι, καὶ ἄλλως προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον, ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ ἄρεως, ἀλλ' οἴνου.

Licet autem quibuſdam nomen proportione reſpondens inditum non ſit, nihilo tamen ſecius ſimili ratione dicetur: quemadmodum frugem quidem proijcere, ſerere dicimus: proijci uerò à ſole flammam, nominis eſt expers: cùm tamen ita ad ſolis flammam hoc ſe habeat, quemadmodum ſerere ad frugem. ideoq; ſol dictus, ſator diuinitus ignis. Licet autem huiuſcemodi translationis modo uti, & alio quoque: cùm uidelicet nominauerimus alienum quippiam, aliquid eius proprium ab eodem remouentes: ut ſi quis appellare uolens phialam, dixerit ſcutum, non Martis, ſed Bacchi.

EXPLANATIO.

Admonet Philoſophus nihil obeſſe, quanquam nomẽ, quod alteri proportione reſpondere deberet, non extet, nec ſit impoſitũ, quin poſsimus nomẽ iam impoſitum, & notum in locum nominis, quod deſyderatur transferre. uerbi cauſa ſementis actio nomen habet, nimirum ſerere: ſolis uerò actio, qua radii emittuntur, nomine quidẽ caret, attamẽ ita ſe habet illa è ſole radiorũ emiſsio, ſicut & ſerere ad ſemina ſe habet. quocirca per metaphorã dicimus ſolem diuinã flammam ſerere. Subiungit, quòd hoc translationis modo ſecundũ analogiam uocato uti etiam aliter poſſumus, quàm prædicto modo; ponendo id, ad quod relatio eſt, pro eo cuius eſt, quemadmodum in ſecunda ſpecie dixit. quod aperit exemplo: ut ſi ſcutum uocet quis phialam, qui deinde ſubiungat, non Martis, ſed uini. & hoc eſt, quod ſuperiore particula Philoſophus dicebat αὐτὸ πρὸς ὅ ἐστι. ſcutum enim dicitur Martis, quoniam eo utitur. ſed hic dicitur ad quod. nã quoniam phialam ſcutum diximus, phiala uerò ad uinum dicitur, icciro dicimus

co dicimus ſcutum non Martis, ſed uini : uidetur enim phiala ſcu-
tum uini eſſe,quoniam ipſum tegit.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt,quòd quanquam nomen proportione reſpondens analogia
careat,nec fiat mutua translatio,illa tamen quæ fit, perfecta dicetur : quoniam
non res,& proportio,ſed uox duntaxat deſyderatur. Differt ſecundus modus
translationis deſumptæ ex proportione à primo:quoniam licet in ſecundo ac-
cipiatur,ut in primo,quartum pro ſecundo, uel contra, ut ſcutum pro phiala,
tamẽ in primo affirmatur clypeus de Baccho,in ſecũdo uerò negatur de eo,cu-
ius propriè dicitur. Martis enim propriè clypeus eſt,quoniam eo utitur,& affir
matur de eo,ad quod dicitur, ſcilicet de uino. Dubitaret aliquis, cur Philoſo
phus de translationibus loquens,non eſt locutus de iis,quæ dicuntur ab anima
tis ad inanimata: de quo translationis modo ueteres meminerunt. Cui facilè
reſponderi poteſt, appellationem quidem illam, ſed non rem Philoſophum
prætermiſiſſe. cùm enim dicimus :
„ Claſsiq; immittit habenas :
„ eſt hæc translatio ſub quarto genere metaphoræ.Item Cicero: Quid enim Tube
„ ro tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat ? cuius latus mucro ille
„ petebat ? qui ſenſus erat armorum tuorum ? Hæ translationes continentur ſub
eo genere,quod eſt à ſpecie ad ſpeciem. nam actio,quæ uni ſpeciei ſcilicet ani-
matæ conuenit,uerbi cauſa homini,gladio attribuitur à Cicerone.ita uerò & in
cæteris translationibus nulla reperietur,quæ non ſub quodpiam eorum gene-
rum nõ reducatur. quocirca nihil ab Ariſtotele hac in re prætermiſſum fuit.

* * *

Hic deberet eſſe particula de ornatu,uerùm deſyderatur: ideo particula,quæ ad
ornatum ſpectat,aſteriſco notanda. temporum iniuria deleta eſt, ut ex iis quæ
infra, cùm de ornatu meminit,dicuntur,ſatis apertè colligi poteſt.

ANNOTATIONES IN PART. .CXIII. QVAE DEFICIT.

„ Animaduerſione dignũ eſt,quòd ſuperius Philoſophus dixit : Omne nomen
„ aut eſt propriũ,aut lingua,aut metaphora,aut ornatus,aut fictũ,& quæ ſequun-
„ tur. De partibus omnibus ſingillatim pertractat,præter quam de ornatu. qua-
propter alicui uideri poſſet,quòd per ornatum non intelligeret ſpeciem quan-
dam ab aliis diſtinctam:quoniam neque cæteri, qui de dictione, nominibusq;
tractauerunt,ornatum fecerunt unum quoddam genus,ſed per ornatum elegã-
tiam,& aptam uerborum compoſitionem figuris exornatam intelligunt. Præ-
terea in Ariſtotelis contextu nulla eſt nota,qua uitium in uerbis Philoſophi de
monſtretur : nam ueteres partem contextus, in quo quippiam deficeret, aſteriſ
co notabant. Mecùm interdum cogitaui metaphoram,& ornatum ab Ariſtote
le pro eodem ſumi: uerùm cùm animaduerterem Ariſtotelẽ inferius, dum bis
ea nomina recenſet,quibus in ſermonibus utimur, tria enumerare, proprium
inquam,metaphoram,& ornatum,mecum ipſe ſtatui uix dici poſſe locis illis
Ariſtotelem metaphoram,& ornatum pro eodem accepiſſe. Quòd ſi per orna-
tum,non quiddam nominibus omnibus commune, nec ut idem, quod meta-
phora,ſed ut quandam nominis ſpeciem ex numeratis nominum generibus in
telligamus:tunc oritur difficultas, quodnam nominis genus, ornatus nomine „
Philoſophus ſignificare uoluerit. an epitheta ? nam idem auctor in tertio de
Rhetorica inquit : δεῖ δὲ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν, uidentur

enim epitheta metaphoris uicina. nam Ariſtoteles in appoſitis nominibus idē, quod in tranſlationibus ſeruandum iubet, ut ſcilicet utraque rebus congruant. cùm igitur & in Poetica ornatum ſtatim poſt metaphoram ponat, facile credi poteſt, ornatum ualere epithetum: præſertim cùm apud poetas epithetorū ſit uſus liberior. Quòd ſi ita intelligēda ſint Ariſtotelis uerba, ſic fortè reſtitui deberent: κόσμος δ' ἐστιν ἐπίθετον, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠώς. nam hoc epithetum quibuſdā aliis ab aliis poetis auroræ attributis ab Ariſtotele præfertur. Poſſet etiam alicui uideri, Ariſtotelem per ornatum particulas illas intellexiſſe, quas expletiuas appellant: nam hæ ornatus gratia poni dicuntur. Quòd ſiquis obiiceret, Ariſtotelem hic de nominibus agere, illas autem particulas nomina non eſſe, ideo de illis hic intelligi nullo modo poſſe: facilè obiectioni huic reſponderetur, quòd nomen hoc loco ualet idem, quod dictio, ut ſupra dictum eſt. nam cùm de nomine tranſlato uerba facit, utitur exemplo uerbi. ſicut igitur accipit nomen, ut etiam de uerbo dicitur: ita nihil prohibet de alia itidem orationis particula nomen proferri. Hæc nunc à me poſita ſunt, non quòd aliquo pacto mihi probentur, ſed ut animi mei in hac Ariſtotelis parte iamdiu fluctuātis, qui ſe mihi ſenſus obtulerunt, explicarem. falſa enim nōnunquam inueniendæ ueritatis occaſionem præſtant. Cùm igitur hic locus diuinatione indigeat, omnia, quæ mihi occurrerunt, ad ingenia ſtudioſorum excitanda referre non recuſaui. Vt uerò me tandem explicem, quod hoc loco mihi dicendum uidetur, huiuſmodi eſt: Ariſtotelem nimirum per ornatum nomen proprium, ut metaphorico opponitur intellexiſſe. ornatus enim, quo de hic agitur, eſſe debet in nomine ſua natura & non aliunde petitus. nomina enim immutata, gratia immutationis, ornatus dicuntur: & metaphorica nomina ex tranſlatione ornatū habent. at nomē, quod ſua natura ornatus dicetur, ex ſeſe huiuſmodi eſſe oportet. Per ornatum igitur intelligo nomina maxime rebus accommodata, & proprietatem referentia. nam cùm in oratione ſoluta tribus tantum nominum generibus utamur, naturæ rerum accòmmodato, conſueto ſiue paſsim uſitato, & tranſlato, ut in tertio de Rhetorica ab Ariſtotele dicitur, cùm ait: τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμαι, πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται. πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. In Poetica uerò inferius dicit: ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσαιτο. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον, καὶ μεταφορὰ, καὶ κόσμος. Cùm igitur in Rhetorica Philoſophus tria tantum eſſe dicat nominum genera, quibus in quotidiano ſermone utimur, eaq; enumeret, κύριον, οἰκεῖον, μεταφορὰν & in Poetica quoque nomina, quibus in ſermone utimur, eſſe afferat κύριον, μεταφορὰν, κόσμον: ſatis unicuique patere puto, quòd illud idē in Poetica dicit, quanquam diuerſis uerbis, quod & in Rhetorica dictum eſt. Cùm igitur tres iſtæ uoces κύριον nimirum, μεταφορὰ, κόσμος, in poetica poſitæ ualeāt tres illas, κύριον οἰκεῖον, μεταφορὰ, in Rhetorica poſitas, uidendum, quodnam uerbū ex tribus illis in Rhetorica poſitis id ualeat, quod ornatus in Poetica. Id autem haud factu difficilè uideri poteſt. nam cùm uoces hæ duæ, κύριον uidelicet, & μεταφορὰ, in Rhetorica & Poetica ſint communes: ſiquidem tres illæ uoces ſuperius enumeratæ, de quibus in Poetica, tantundem ualent, ac illæ tres, de quibus in Rhetorica: reſtat, ut οἰκεῖον ualeat idem, quod ornatus. Cùm enim κύριον in Poetica eſſe definiatur, quo in appellanda re paſsim omnes utuntur, certū eſt, quòd huic nomini non conueniet nomen ornatus: immò inornata potius huiuſmodi nomina uocabuntur. Vnde Horatius in arte Poetica:

" Non ego inornata, & dominantia nomina ſolùm.

Ex quo loco patet κύρια ab Horatio inornata uocari. Sed neque metaphora erit id, quod ornatus nomine uocatur: quoniam ponitur in numero cū aliis duo-

bus,

bus, ſcilicet κύριον, & κόσμον. relinquitur igitur, quòd ornatus idem ualeat, quod in Rhetorica οἰκεῖον. eſt uerò nomen rei maximè accommodatum: iccirco iure ornatus nomine uocabitur. ornatus enim in dictione eſt ex parte dictionis, & per ſe, cùm nominibus utimur maximè rebus accommodatis. κύριον igitur ſignificat nomen, quo uulgus in nominanda re paſsim utitur. οἰκεῖον uerò eſt nomen maximè rei accommodatum, & ea ratione ornatus dicitur. μεταφορὰ uerò nomen eſt in alterius nominis locum ob ſimilitudinem aliquam ſuffectũ. Quibus hunc in modũ declaratis, uerba Ariſtotelis hac ratione reſtituẽda eſſe putamus. κόσμος δὲ ἐστὶ τὸ ὄνομα οἰκεῖον. κύρια δὲ καὶ τὰ συνώνυμα. συνώνυμα δὲ λέγεται, ὧν πλείω τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτὸς. Et ſanè ſi me Simplicii auctoritas non mouiſſet, qui in librum τῶν κατηγοριῶν hunc in modum ſcribit: Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι, ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ, ὁ αὐτὸς: hæc tantum uerba reſtituiſſem: κόσμος δὲ ἐστὶν ὄνομα οἰκεῖον. ſed cùm ex Simplicii uerbis aliquid, quod ad nomina ſpectat, in libello de Poetica deſyderari pateat (nihil enim in eo qui nunc extat, de definitione τῶν συνωνύμων reperitur) utique iudicaui definitionem, qua de Simplicius meminit, particulæ, quæ de ornatu agit, contiguam fuiſſe; atque ideo cum ea ſimul etiam interiiſſe. quamobrem & nos eam cum ſermone de ornatu iterum coniunximus: quam ſimul cum eo cohærere poſſe ſatis apparet. nam in tertio de Rhetorica dixit: λέγω δὲ κύρια τε, καὶ συνώνυμα, οἷον, τὸ πορεύεσθαι, καὶ τὸ βαδίζειν. ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. Quòd autem locus hic non ſit aſteriſco obſignatus, nihil mirum. qui enim rẽ diligenter non animaduerterit, nihil deeſſe putabit. nihil præterea uetat etiam aſteriſcum procedente tempore interiiſſe. Nos hac in parte conſilii noſtri rationem reddidimus: meliori tamen ſententiæ libentiſsimè ceſſuri; ſi prius hoc unum admonuerimus, ornatus nomen à probatis auctoribus uſurpari pro quocunque orationis fuco: quo ſanè modo Quintilianus uſurpat octauo libro. uerùm hoc loco pro quadam ornatus ſpecie ornatus accipitur. nullũ enim eſt incommodum eodem nomine, & genus, & ſpeciem appellari; ut in Ariſtotelis libro, quem Prædicamenta uocant, in cap. de Quali, uideri apertiſsimè poteſt.

PARTICVLA .CXIIII.

Πεποιημένον δ' ἐστιν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής. δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα. οἷον τὰ κέρατα ἐρνύγας, καὶ τὸν ἱερέα ἀρητῆρα. ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον, τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον, ἢ τοῦ οἰκείου, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ. τὸ δὲ αὖ ἀφῃρημένον ᾖ τι, ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένον. ἐπεκτεταμένον μὲν, οἷον τὸ πόλεως πόληος, καὶ τὸ πηλείδου πηληιάδεω. ἀφῃρημένον δὲ, οἷον, τὸ κρῖ, καὶ τὸ δῶ. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων * ἐῆς, ἦς. ἐξηλλαγμένον δ' ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ, οἷον, τὸ δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν, ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Fictum eſt, quod à nemine uſurpatum, à poeta ponitur: cuiuſmodi hæc eſſe apparent: ut Cornua ramos, & ſacerdotem cuſtodem. Productum, atque ſubtractum. Productum uidelicet, quòd longiore uocali utatur, quàm ſit eius propria, ſiue etiam adiectam ſyllabam aſciuerit. Subtractum, quòd aliquo ſiue peculiari, ſiue adiecto mutilum ſit. exempli gratia: productum πόλεως πόληος, πηλείδου πηληιάδεω dicimus. ſubtractum, ut κρῖ & δῶ: atque etiã, cùm una ex geminis fit, ut pro ἐῆς ἦς, id eſt, ſuæ. Commutatum, cuius in denominatione aliqua quidẽ remanet pars, aliqua uerò additur: uelut, Dexteriorem ſecundum mammam, pro dextram.

EXPLANATIO.

Pergit declarare alia nominum genera. Fictum (inquit) dicitur, quando poeta rei alicui nomen id ponit, quo cæteri non utuntur. probat autem exemplo aliqua huiuſmodi dari: ut Homerus, qui cornua ἐρνύγας uoce noua nuncupauit, & ſacerdotem ἀρητῆρα. Productū autem id nomen dicitur, quod lōgiore uocali, quàm ſit eius propria, conſtet, aut ſi adiectam ſyllabam habuerit: ut τὸ πόλεως, πόληος. ε enim, quæ breuis uocalis eſt, in η longum mutatur. καὶ τὸ Πηλείδου Πηληϊάδεω. & hoc exemplum, ut patet, eſt ex adiectione ſyllabarum. Subtractum uerò, quod aliquo, ſiue ſuo, ſiue adiecto mutilū ſit; ut κρῖ, & δῶ, quorū integra ſunt κριθή, καὶ δῶμα. Item cùm una ſyllaba ex geminis fit, ut ὄϊς οἶς, hoc eſt ouis. Commutatum uerò nomen dicitur, cùm pars cōſueti nominis manet, pars uerò fit, ut δεξιτερὸν pro eo quod eſt δεξιόν.

ANNOTATIONES.

,, Cicero in tertio de Oratore. Vtimur (inquit) uerbis, aut iis, quæ propria
,, ſunt, & certa quaſi uocabula rerum, penè unà nata cum rebus ipſis: aut iis, quæ
,, transferuntur, & quaſi alieno in loco collocantur: aut iis, quæ nouamus, & fa-
,, cimus ipſi. Et parum infra: Tria (inquit) ſunt in uerbo ſimplici, quæ orator
,, afferat ad illuſtrandam, atque exornandam orationem: aut inuſitatum uerbū,
,, aut nouatum, aut trāslatum. Et parum infra: Nouantur autem uerba, quæ ab eo
,, qui dicit, ipſo gignuntur ac fiunt: uel coniungendis uerbis. & affert exemplum
,, de coniunctis, ut expectorare, & de iis quæ ſine coniunctione ſunt, ut incurue-
,, ſcere. Huiuſmodi nomina ſunt, quæ Ariſtoteles πεποιημένα uocat. In codice illuſtriſsimi Mēdozæ ita legitur, μακροτέρῳ κεχρημένον ἢ τοῦ οἰκείου. Ita profectò legi debent, non autem ἢ τῷ οἰκείῳ. Alii codices non habent illam uocem ἢ, ſicq; habēt μακροτέρῳ κεχρημένον τοῦ οἰκείου: quæ lectio etiam Ariſtotelis ſenſum ſeruat. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων * ἐῆς ἧς. Sciendum eſt in Aldi codice excuſo, quòd locus hic poſt uerbum ἐῆς, aſteriſco notatus eſt. Paccius uerò ſupplere uoluit, ſed mea ſententia malè locum reſtituit. cùm enim de ſubtracto agit, cuius duos ponit modos, quorum primus eſt, cùm aliquid abiicitur, ut κρῖ, καὶ δῶ, in ſecundo modo ſi etiam aliquid abiiceretur, quomodo à primo differret non uideo. at cùm Ariſtoteles dicat, καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων, hoc eſt & una fit ſyllaba ex duabus, intelligere debemus nulla litera abiecta. quocirca ita locus reſtitui debet, aut ego fallor, ut ὄϊς οἶς, id eſt ouis: quemadmodum in aliquibus codicibus excuſis in margine reperitur: in qua uoce ex duabus ſyllabis una fit, nullo prorſus eiecto elemento. at ſi legatur, ut in uulgatis, ἐῆς ἧς, abiiceretur ſyllaba, & ita cum primo modo coincideret: niſi uelimus dicere figuram eſſe, quam grammatici κρᾶσιν uocant. apertior tamen eſt lectio, ſi noſtro modo uerba caſtigentur.

PARTICVLA .CXV.

Ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄῤῥενα, τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν καὶ ρ, * καὶ ὅσα ἐκ τοῦ τῶν * ἀφώνων σύγκειται. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ δύο, τὸ ψ καὶ ξ. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων ἔστι τὰ ἀεὶ μακρὰ, οἷον, εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α, * ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ τὸ ξ αὐτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφω-

τοῦ οὐδὲν ὄνομα πλείστῳ, οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ πέντε, τὸ πῶϋ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς * ταῦτα καὶ ν καὶ σ.

Nominum præterea ſunt aliqua maſcula, aliqua fœminea, aliqua media. Maſcula, quæcunque in ν & ξ deſinunt, & in cunctas, quæ à π & κ mutis componuntur: ſunt enim omnino duæ, ψ & ξ. Fœminea, quæcunque in uocales ſuapte natura longas, quales ſunt η & ω, deſinunt, productas inſuper in α. quo fit, ut hæ numero ſint æquales illis, in quas maſcula, & fœminea deſinunt. ψ enim & ξ non diuerſæ ſunt. ſanè nullum nomen in mutam deſinit, ſed nec in uocalem breuem: in ι uerò tria tantum, μέλι, κόμμι, πέπερι: in υ quinque, πῶϋ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media in hæc, inſuperq́; in ν, & σ.

EXPLANATIO.

Hæc pars, in qua alias nominum differentias Ariſtoteles ponit, quantum ad uerborum contextum attinet, ita aperta eſt, ut explicatione non indigeat: quantum uerò ad ſenſum, quoniam tota maculis conſpurcata eſt, ita ut iacet, prorſus percipi non poteſt.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Ariſtotelem ea nominum genera, quæ nec marium, nec fœminarum ſunt, ſub neutrorum uoce comprehendiſſe. Quantum autem ad mariũ nomina attinet, cùm Ariſtotelis nomẽ, & Demoſthenis, multaq́; id genus nomina in σ deſinant, de quo elemento, nihil in uerbis Philoſophi reperitur, iccirco ſatis in aperto eſt in contextu reſtituendam literam σ, ut integra lectio ſit: maſcula ſunt, quæ in ν, & ξ, & σ deſinunt. ni dicere uelimus, cùm dicat etiam in ψ, καὶ ξ marium nomina deſinere, quæ literæ, cùm duplices ſint ex π σ, καὶ κ σ compoſitæ ſunt, indicaſſe Philoſophum maſcula quoque nomina in σ deſinere; quanquam id apertè non poſuerit. Poſtea cùm inquit: καὶ ὅσα ἐκ τοῦ τῆ φωνήεντων σύγκειται. ταῦτα δὲ ἐστὶ δύο, τὸ ψ καὶ ξ. etiam hunc locum deprauatum putamus. nam ſenſus ex iis uerbis extorqueri quidem poteſt: ſed quòd ſeſe offerat ſponte, ut Ariſtoteli mos eſt, nequaquam: quod ſanè fiet, ſi uerba reſtituantur hunc in modum. καὶ ὅσα ἐκ τούτων * τῆ ἀφώνων π κ σύγκειται. ταῦτα δὲ ἐστὶ δύο, τὸ ψ καὶ ξ. Item cùm inquit: ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ, καὶ τὸ ξ αὐτά ἐστιν. ſenſus horum uerborum, quomodo ueritati conſentiat, non planè uideo: innixus autem omnium grammaticorum teſtimonio, uerba ita reſtituo. ὥστε οὐκ ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ ξ, καὶ ν ξ σ ταυτά ἐστιν. Præterea cùm inquit: τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα καὶ ν καὶ σ. hæc uerba ueritati conſona non eſſe unicuique græcam linguam profitenti in aperto eſt. ea autem labefactata hunc in modum placidè ſubleuare poſſumus. loco uocum εἰς * ταῦτα, ſubſtituendo εἰς π τὸ α, & poſt literam σ, reſtituendo καὶ ξ, ut tota integra lectio huiuſmodi ſit. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς π τὸ α, καὶ ν, καὶ σ, καὶ ξ, Non deerunt fortè, qui mihi uitio uertãt, me citra ueuſtorum exemplarium fidem, nimis audacem eſſe in uerbis Ariſtotelis, quæ paſſim circunferuntur, immutandis. uerùm illis me palmam citra controuerſiam conceſſurum polliceor, ſi ſeruata lectione uulgata, Ariſtotelem à calumnia hac in parte uendicare poterunt. ſed auguror neminem fore, qui id præſtare poſſit. Habebunt bonarum literarum ſtudioſi uulgatam lectionem: item, quibus in locis eam caſtigandam exiſtimem. non erit itaque difficile

cile quippiam aliquid inuentis addere. aut, ſi quæ diximus falſa ſunt, inueſtigandæ ſaltem ueritatis occaſionem fortaſſe præſtare poterunt. Vſum autē pars hæc poetis præſtabit: quoniam cùm nomina ſæpe fingant, ſi marium deſinentias, quales ſint, quales item fœminarum, & neutrorū perfectè tenuerint, poterunt profectò in nouandis nominibus, ut rei natura poſtulabit, ea rectè formare. Forte ad illud Ariſtophanis in Nebulis alluſit Ariſtoteles, ubi diſputat, an κάρδοπος, uel καρδόπη dicendū ſit. item num ἀλεκτρυὼν fœmina gallina ἀλεκτρύαινα ue, gallus uerò ἀλέκτωρ. Admonet autē Ariſtoteles tria ſola in ρ deſinere, & quinque in σ, ne cætera, quæ huiuſmodi deſinentias habent, aliunde aſcita peregrinaq́ eſſe nos lateat.

PARTICVLA. CXVI.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. ἀλλ' ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα. ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, καὶ βαρβαρισμός.

Dictionis autem uirtus, ut perſpicua ſit, non tamen humilis. quæ igitur ex proprijs nominibus conſtabit, maximè perſpicua erit, humilis tamen. exēplum ſit Cleophontis, Stheneliq́; poeſis. illa ueneranda, & omne prorſus plebeium excludens, quæ peregrinis utetur uocabulis. Peregrinum uoco uarietatem linguarum, translationem, extenſionem, tum quodcunque à proprio alienum eſt. uerùm, ſiquis hæc omnia ſimul congerat, uel ænigma efficiet, uel barbariſmum: ænigma quidem, ſi translationes: barbariſmum uerò, ſi linguas.

EXPLANATIO.

Duabus ſanè dotibus elocutionis, poeticæ uirtutem exornari docet: ſi nimirum perſpicua ſit, non tamen humilis, & abiecta. VIRTVS autem, quoniam uox eſt hoc loco translata, ualet id, quod in elocutione potiſsimùm requiritur. Docet deinde uoces, quibus paſsim utitur uulgus, orationem quidem manifeſtam efficere, ſed humilem eam reddere: cuius exemplum affert poemata, quæ non extāt, Cleophontis, & Stheneli. grauis autem, ac à ſermone populari recedens Poeſis eſt, quæ peregrinis uocibus utitur. Quid uerò PEREGRINVM uocet, explicat. linguam (inquit) metaphoram, extenſionem, & quicquid extra proprium eſt. Admonet tamen, ne ſimul omnibus ſimul ſuperius enumeratis utamur: quoniam in ænigma, uel in barbariſmum incideremus: ſiquidem eſt modus in rebus. ænigma quidem faciemus, ſi penè totam ex metaphoris orationem conſtituemus: barbariſmum uerò, ſi linguis totam orationem refarciemus.

Aſſerit

ANNOTATIONES.

Aſſerit Ariſtoteles libro de Rhetorica tertio,eam orationẽ,quæ quod dicitur nõ manifeſtũ reddit,munere ſuo nequaquã fũgi, uimq; orationis eſſe,quòd manifeſta ſit,& nõ humilis; neq; tamen ſupra dignitatẽ,ſed cõgrua.Poetica fortaſſe oratio humilis nõ eſt,ſed orationi ſolutæ nequaquã congrua:ex quibus apparet poeticam elocutionẽ eſſe pluribus illuſtratã ornatibus. Cur autẽ peregrina nomina grauem orationem magis efficiãt,loco ſupra citato docet,cùm inquit: τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν. receſſus quippe à cõmuni ſermonis cõſuetudine grandiorem orationem facit. quotidianas enim res cõtemnimus, nouas autem,ac peregrinas admiramur.admiratio autem iucunda eſt, ut ex libro primo de Rhetorica,ubi loquitur de iucundis,deprehendi poteſt. De Cleophonte apud Suidã,de Sthenelo apud Athenæũ legas. Sciendũ eſt,Ariſtotelẽ uocẽ,VEL,pro ET accepiſſe,cũ ait:VERVM SI QVIS HAEC OMNIA SIMVL CONGERAT, VEL AENIGMA EFFICIET, VEL BARBARISMVM. ſi enim oratio ex metaphoris complicetur,ænigma facit: ſi item acceſſerit linguæ,barbariſmũ cum ænigmate faciet.VEL autem pro ET, uſurpari ſupra demonſtratũ eſt. ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων. Paccius uertit EX PROPRIIS NOMINIBVS.quo loco animaduertendum eſt,proprium tantum ualere, ac populare,uulgareue. nam uoces,quibus uulgus utitur,apertam quidem,& claram orationem efficiunt,ſed humilem,& abiectam. in communi autem ſermone uocibus propriis rarius utimur,communibus uerò ſæpius,& circumlocutionibus. Dubitaret quiſpiã,quomodo Ariſtoteles omnia nomina,quæ nõ κύρια ſunt, peregrina uocet.An,peregrinum oppoſuit plebeio& populari: nomina uerò, quibus paſsim homines utuntur, κύρια, hoc eſt popularia uocat. quare nil mirum, ſi humilem hæc orationem conficere dicat. nomina igitur accommodata rebus peregrina dicentur. nam peregrinum dicitur omne, quod ornamentum orationi affert. cùm igitur ſapientes tantùm uocibus rebus cõuenientibus ſemper uti ſciant,nihil mirum alicui uideri debet,ſi ſub peregrini nomine eas complexus eſt,& à plebeis uocibus,ac paſsim prolatis ſeiungere uoluit. Dubitaret itidem aliquis,ſi uoces,quibus paſsim utitur uulgus,magna ex parte rebus accommodatæ non ſunt,erunt igitur communes,ergo metaphoricæ. metaphora enim eſt,cùm genus ponitur prò ſpecie, ut ſuperius uiſum eſt: communius autem eo,quod minus commune eſt, generis rationem habere nemo eſt qui ambigat. An,communia illa,licet tranſlata ſint, uſus tamen effecit,ut non metaphorica nomina,ſed quotidiani ſermonis propria facta ſint.uerbi gratia,ſi dicam,redeo ad inſtitutum ſermonem, certum eſt, quòd redire non eſt ſermonis, ſed corporum: ita tamen uſus inualuit,ut omnes ſermoni uocem illam attribuant. ita quoque cùm dicitur,nunc ad rem uenio, cùm tamen nullus ſit dictis motus ad locum.Huiuſmodi igitur uoces,quibus popularis utitur ſermo, populares uoces dicuntur, quas κύρια uocat Ariſtoteles. κύριον igitur hoc loco idem ualet, quod ἰδιωτικόν.

PARTICVLA .CXVII.

Αἰνίγματός γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα, συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι. κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν, ἐνδέχεται, οἷον, ἄνδρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. * δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαί πως τούτοις.

Aenigmatis forma ea erit, oratio ſcilicet, quæ ex minime congruenti-

bus

bus inter ſe conſtet. hoc itaque per nominum compoſitionem effici minime poteſt, per translationem uerò poteſt: ut, † Vidi igne, atque ære uirum uiro inhærentem unum: cæteraq; id genus. Quemadmodum quoque ex lin guarũ uarietate barbariſmus. quapropter aliquo pacto bis admiſcetur.

EXPLANATIO.

Probat ex ænigmatis idea, ſiue ſpecie, quòd ex multis in unum col lectis metaphoris ænigma conſtitui poteſt. Aenigma enim ſermo eſt cõiungens, quæ ſimul iungi nequeũt. Porrò ſi ex nominibus nõ translatis, ſed propriis, & ex iis, quæ in frequenti uſu ſunt, oratio con ſtituatur, nunquam ænigma fiet, hoc eſt non cõſtruetur oratio, quæ pugnantia inter ſe claudere primo aſpectu uidentur. at ex nominibus trãslatis facile erit, ut ænigma fiat. Quod exemplo Philoſophus declarat: ut hominẽ uidi igne æs in hominẽ agglutinantẽ. huiuſmo di ſermo pugnã claudere uidetur. ignis enim nõ uidetur poſſe homi ni agglutinare æs. Sũt autẽ in hoc ſermone tres trãslatæ uoces. pri ma eſt à ſpecie ad genus. cũ enim flammã dicere propriè opus eſſet, per translationẽ dixit ignẽ. ſecunda eſt uox æs, quod cucurbitulã ſi gnificat, & eſt translatio itidẽ à ſpecie ad genus. poſtrema translatio eſt in uerbo agglutinare. nam eſt metaphora ſecundum proportionem. quoniam enim adhæret corpori cucurbitula: & quæ agglutinantur corporibus, quibus agglutinata ſunt, adhærent: ideo ob ſimi litudinis proportionẽ dicetur cucurbitula agglutinari corpori. uox enim κολλήσαντα, proprie ualet interuentu glutinis, aliquid alteri rei ſir miter affigere. Barbariſmus uerò fit ex linguis: quoniam diuerſo modo literis, accentibus, & aliis accidentibus dictionis utuntur linguæ diuerſæ.

ANNOTATIONES.

De hoc ænigmate Ariſtoteles in libro de Rhetorica tertio meminit: quod à Doctiſsimo Victorio in ſuis in eundem librum declarationibus rectè, ut moris eius eſt, explicatur. cui ego aſſentio, quòd ſcilicet πυρίχαλκον in duas diuidi uoces oporteat, uidelicet πυρὶ χαλκόν. Ponit Athenæus libro decimo hoc ænigma
„ ex duobus carminibus cõſtans, cùm de Griphis agit, ac aperit, cùm inquit: πολ-
„ λοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοι τινές εἰσιν, οἷον
„ Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
„ οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.
„ τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν σικύας προσβολήν. De hoc ænigmate Demetrius in libro de Elo cutione, Plutarchus quoque in Sympoſio ſeptem ſapientum. Ignem eſſe flammæ genus Ariſtoteles quinto Topicorum his uerbis teſtatur. οὐ γὰρ δοκεῖ ἓν εἶδος τοῦ πυρός, ὅπερ γὰρ δὴ τρία εἴδη ἄνθραξ, καὶ φλὸξ, καὶ φῶς, ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. Celebrat hoc ænigma in Rhetorica Ariſtoteles ea ſanè ratione, quoniam, quo plus primo aſpectu à ueritate recedere uidetur, eo aperto ac explicato, omnia bellè cohærere dignoſcuntur, remq; ob oculos ponit. Aenigmata uerò rectè erunt confecta.

fecta, ſi ad normam antea dictam conſtituentur. Quæ uoluptatem afferre poſ-
» ſint, & qua ratione, in tertio de Rhetorica his uerbis oſtendit. καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα
» διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα. μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά. Paccius rectè quidem uocem πυρίχαλκον, quæ una græcè legebatur, in duas diuiſit, ut ſupra quoque diximus: peruerſè tamen ænigma explicuit, quod in hunc modum latinè ſonat. † Virum uidi igne æs ſuper uiro agglutinantem. Valet autem, uidi uirum ſuper uiro cucurbitulam æneam interuentu ignis applicantem. Cucurbitulæ autem apud ueteres ex ære, non ex uitro tantum, ut nunc paſsim fit, confici conſueuerant, ut ex monumentis Græcorum medicorum intelligitur. Paulus enim ſexto libro περὶ σικυάσεως illas uitreis anteponit, cùm ait: ἀλλ' ὁλκιμώτεραι μᾶλλον εἰσὶν αἱ χαλκαῖ, πλείονος ἀνεχόμεναι φλογός, τῶν ὑαλίνων ἑτοίμως καταρρηγνυμένων. De Barbariſmo Græci omnes ſcripſere, id tamen hoc loco admonendum arbitror, Ariſtotelē ſub Barbariſmi uoce, Solœciſmum quoque comprehendiſſe. nam ſolœciſmus æquè benè ex linguarum uarietate, ac barbariſmus fieri poteſt. διὸ ἀνακέκραταί πως τούτοις. Aliqui codices calamo exarati hac parte carent. Vetus quoque tranſlatio hanc partem non agnoſcit. fortè gloſſema fuit, quod uitio librarii in contextum irrepſit: nam infra docet omnibus iis certa menſura, ac temperatè utendum eſſe. Codex Lampridii ita legit: * δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαι πως: quæ lectio mihi probatur, ut ſenſus ſit. Oportet itaque aliquo pacto, id eſt temperatè hæc miſcere, ne uel in ænigma, uel in barbariſmum incidamus.

PARTICVLA. CXVIII.

τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μὴ δὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορά, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη, τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτάσεις, καὶ ἀποκοπαί, καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Proinde ſicut illud non triuiale, ac minime humile, lingua, translatio, ornatus, cæteraq́ dictæ ſpecies pariunt: ita proprium perſpicuitatem. Cæterùm non minimam conferre uidentur partem ad dictionis perſpicuitatem, & ad uulgare excludendum productiones, conciſiones, nominumq́ immutationes. quandoquidem id, quod præter uſum communem fit, quatenus à proprio diuerſum eſt, illud minime plebeium efficit: quatenus uerò cum uſu communi conuenit, claritatem.

EXPLANATIO.

Colligit ex antedictis, quod nomina, quæ in cōmuni uſu ſunt, orationem apertam, atque perſpicuam faciunt: cætera uerò nominum genera, de quibus iam dictum eſt, eam grandiorem, & à uulgi conſuetudine remotiorem reddunt. Subiungit deinde modum, quo utrunq; ſeruare poſſumus. Nō minimam (inquit) partem, ut oratio ſit manifeſta & non plebeia, nomina extenſa, decurtata, & immutata conferunt. Cuius rei rationem affert. nam ea ratione qua ficta; præter id, quod conſuetum eſt, orationem à communi loquendi uſu

uendicant:

uendicant: ut autem commune quid habent cum conſueto, ac ratione, manifeſta remanet oratio. ecce πηλειάδα, in oratione poſitum pro nomine πηλείδου, quatenus illi uoci aliquid additur, peregrinum quodammodo, ac graue factum eſt: ea autem ratione, quòd multum proprii nominis retinet, quid ſignificet apertè patet.

ANNOTATIONES.

Eandem penè ſententiam tertio de Rhetorica his uerbis explicat: πρὸς γὰρ ἔστιν δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶν, ἀλλὰ πρέπουσαν. αὐτὴ γὰρ ἀδολεσχῆ, οὐ σαφὴς, οὐδὲ αὖ σύντομος. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει, καὶ τὸ ἡδεῖαν τὴν εἰρημένην ποιοῦσα, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθός. in Poetica uerò, cùm κύριον idem quod ambæ hæ uoces utroque loco Philoſophus ſignificare uoluerit, clare patet, κύριον ualere idem, quòd εἰωθός: ſed εἰωθὸς nõ idem ualet, quod proprium: κύριον igitur apud Ariſtotelem non ualet in Poetica, cùm de nominibus loquitur, quod proprium, hoc eſt maximè rem ac propriè explicans. multa enim ſunt nomina in hominum cõſuetudine uſurpata, quæ propria rebus illis, quæ ſignificant, non ſunt. Hic aduertendus eſt loquendi modus Philoſophi, quo manifeſtè patet (ni uelimus quod apertè patet tenebris offuſcare) ornatum eſſe unum nominum genus ab aliis diſtinctum.

PARTICVLA. CXIX.

ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητὴν, οἷον, Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος. † ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον, ἤ τι χάρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα. καὶ οὐκ ἂν γεράμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον.

Quapropter errant non parum, qui huiuſmodi dictionis genus accuſant, quiq; Poetam ipſum inceſſere audent. id quod priſcus Euclides fecit. † quaſi facile quis confingat, ſi ei, dum iambos conſcribat, in ipſa dictione nomina quantumlibet extendere liceat: quemadmodum, ἤ τι χαρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα: *&* οὐκ ἂν γεράμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον.

EXPLANATIO.

Dictum eſt quonam pacto nominum mixtio orationẽ, tum apertam, tum ornatiorem reddat: cuius rei occaſione digreditur, eos reprehendens, qui huiuſmodi loquendi modum calumniabãtur. Fuit autem inter cæteros Euclides priſcus, qui Homerum reprehendebat, perinde ac eſſet facilè pangere, ſi unicuiq; pro arbitratu nomina extendere liceret. Deridet autem Homerum in eadem dialecto, hoc eſt in eodem dicendi genere dictiones extendens, iambos efficiens, ut ἤ τι χάρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα, καὶ οὐκ ἂν γεράμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον. ſunt enim Euclidis iambi, in quibus nomina de induſtria ab eo extenduntur, ut riſum cieat, & huiuſmodi elocutionem irrideat.

ANNOTATIONES.

ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει.

Hæc

Hæc cùm malè à Paccio uertantur, nos ea ſic latina faciemus. TANQVAM FACTV FACILE SIT, SIQVIS DABIT PRO ARBITRATV DICTIONEM EXTENDERE, MORDENS IN EADEM DIALECTO, VT

ἤ τι χαρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα
οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἰξελλέβορον.

Hi duo uerſus Euclidis in codice Illuſtriſsimi Mendozæ aliter leguntur. nam * μαραθῶνα δὲ legitur: in quo uerbo ſyllaba δὲ eſſet addita. μαραθῶνα enim loci nomen eſt. item non * γενάμενος τὸν ἐκείνου, ſed γεράμενος τὸ ἐκείνου. Alii χάρην legunt. Item ἰξελλέβορον geminato λ: quo in uerbo, ſyllaba ἰξ, item illa particula ἂν uidetur interiecta. quicquid tamen ſit, certè in re errare non poſſumus: ex Ariſtotelis enim uerbis conſtat Euclidem nomina extendendo, ut huiuſmodi loquendi modum irrideret, iambos ſtudioſè compoſuiſſe. quinam autem eſſet illorum carminum ſenſus, cùm alii uerſus huius Euclidis non extent, ſciri non poteſt. In primo carmine adiectæ ſaltem ſunt illæ duæ ſyllabæ ἤ τι, & in ſecundo illæ duæ ἂν, & ἰξ. quæ autē fuerint illa carmina, cùm eorū ſcriptio tam uaria ſit,
» ignoratur. Plato in Cratylo. So. An ignoras beate uir nomina uetera diſtracta
» iam eſſe, atq; confuſa à ſermonis tragici ſtudioſis, elegantiæ gratia addentibus
» & ſubtrahentibus literas, ac partim temporis diuturnitate, partim exornatio-
» nis ſtudio undique peruertentibus? ut ecce in κατόπτρῳ, id eſt ſpeculo, quàm
» abſurdum eſt ꝙ ipſius additamentum? Talia certè ut arbitror faciunt, qui oris
» illecebras pluris æſtimant, quàm ueritatem. Quamobrem, cùm multa nomini-
» bus ipſis adiecerint, tandem effecerūt, ut nemo iam nominum ſenſum animad
» uertat. Quemadmodū dum σφίγγα, id eſt monſtrum quoddam proferūt, cùm
» φίγα pronuntiare deberent, ac cætera multa. Profectò ſi daretur cuique arbitra
» tu ſuo & demere & addere, magna utique eſſet licentia, & quodlibet nomen
» cuiq; rei unuſquiſque tribueret. Hæc Plato. quæ ideo in hunc locum à me tralata ſunt, ut intelligatur Ariſtotelem cum Platone non penitus conſentire: laudat enim Ariſtoteles huiuſmodi nominum immutationes, ſi maturè, ac temperatè fiant.

PARTICVLA .CXX.

Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον * τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον. τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν. καὶ γὰρ μεταφοραῖς, καὶ γλώτταις, καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, † καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

Itaque ridiculus eſſe apparet, qui hoc dicendi modo uſus eſt. Atqui menſura æquè omnibus partibus regula eſt. nam ſiquis translationibus, linguis, cæteriſq; huius generis uel indecenter, † uel affectatè uſus fuerit, pari ratione ridicula ſtruxerit.

EXPLANATIO.

Per hæc Ariſtoteles ueteris Euclidis increpationem ſoluit dicēs: porro quidem apparere tali uti modo ridiculum eſt. quaſi dicat, nō eſt opus affectare huiuſmodi locutiones, ſed habēda eſt menſuræ ratio, ut fecit Homerus. quocirca inquit: ATQVI MENSVRA AEQVE OMNIBVS PARTIBVS REGVLA EST: hoc eſt modum quendā in uſu dictarum ſeruare oportet. idque probat. Metaphoris enim (inquit) & linguis, ac reliquis generibus, ſi quis uſus fuerit indecēter,

& ſtudioſe ad ridicula comparanda, idem utique operabitur, quod Euclides in ſuis iambis. Senſus igitur talis eſt, ſi quis utatur metaphoris, uel linguis, uel aliis generibus ornatus indecenter, & ſtudioſe, ex illis orationem conſtruet, quæ non ſecus ridicula uidebitur, atque oratio Euclidis irridentis nominum extenſionem.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί * πως χρώμενον * τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον. Paccius ita uertit. ITAQVE RIDICVLVS ESSE APPARET, QVI HOC DICENDI MODO VSVS EST. Vetus autem tralatio, & Vallæ longè melius mea ſententia hunc in modũ expreſſerũt. APPARERE IGITVR TALI VTI MODO RIDICVLVM EST. in ambabus autem tralationibus nulla fit mentio illius uocis πῶς, quam nos quoque expungendam eſſe putamus. loco autem uerbi * τούτῳ, codices aliqui habent ταύτῳ: quam lectionem ſequitur Valla, & congrua magis uidetur: quanquam & alia ſeruari poſsit. † καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο. Paccius ſic. VEL AFFECTATÈ VSVS FVERIT, PARI RATIONE RIDICVLA STRVXERIT. Ex qua uerborum uerſione facilè intelligi poteſt alio modo, quàm nos fecimus, hæc uerba Paccium intellexiſſe: quẽ ſenſum non improbamus. placuit tamen etiam alio modo uerba explanaſſe, ut unicuique optio ſit, utram malit explanationem ſeligere.

PARTICVLA .CXXI.

† Τὸ δὲ ἁρμόττον, ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, * ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον, καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δέ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν, οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου, καὶ Εὐριπίδου, † ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλόν, τὸ δ' εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαιναν ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει, τὸ θοινᾶται μετέθηκε. καὶ νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανός, καὶ ἀειδής, εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μετατιθεί. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικός, καὶ ἀειδής. καὶ δίφρον ἀεικέλιον καταθείς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθείς, μικράν τε τράπεζαν. καὶ τὸ ἠιόνες βοόωσιν, ἠιόνες κράζουσιν.

Quantum uerò concinnitas in carmine polleat, uel ex eo conſideretur, quòd loco nominum ad menſuram in oratione comparatorum à uarietate linguarum, translationum, cæterorumq́; generis huiuſmodi, ſiquis proprias appellationes poſuerit, ueram nos attuliſſe rationem inficias non iuerit. id quod Aeſchyli, atque Euripidis † in eodem faciendo iambo pariter uerſantium exemplo apparet. nam cùm hic unum duntaxat nomen lingua non trita loco proprij immutauerit, tam pulcher apparuit, quàm ille abiectus eſt uiſus. Etenim in Philoctete Aeſchylus ſic locutus eſt: Mei pedis carnem exedit phagedæna: ipſe uerò Euripides, loco exedit, epulatur appoſuit. Ad hæc. Nunc autem paruus me exiſtens turpis ineptus: uerbi gratia: ſi quis afferens magis propria, id ineptus immutauerit: hoc pacto: Debilis informis me exiſtens, exiguusq́;: itemq́;, Indignum currum, & exiguas dapes:

pes: dicatq́ currum prauum, & paruas dapes: rurſusq́ pro Iones uociferantur, Iones clamant.

EXPLANATIO.

Ex carminum collatione, quantum id, quod congruum eſt, extollat, oſtendere conſtituit. Ponantur (inquit) nomina ſcilicet uſitata in carmine: ponatur quoque aliquid de lingua, metaphora, & reliquis generibus, hoc eſt aliquid horum quoque ponatur in carmine. Dicit aliquid de lingua: quoniam ſupra dictum eſt, quòd compoſitio tota non debet ex iis conſtare, ſed aſpergi duntaxat: & iccirco non dixit, poſitis linguis in metro, ſed aliquid linguæ, hoc eſt aliquid mixtum cum aliis conſuetis uocibus. Idem de metaphora & de aliis dicendum eſt: ſiquis nomina propria immutarit, atque in eorum loco nomina non ita frequentia poſuerit, uidebit hic (inquit) uerũ eſſe quod ab eo dictũ eſt. Quod exẽplo declarat. ſi quis faciat Aeſchyli, atque Euripidis iambum, unum autem duntaxat nomen immutet, linguam ſcilicet loco proprii nominis conſueti ponens, alterum pulchrum, alterum uerò triuiale apparebit. Aeſchylus enim in philoctete uolens exprimere, quomodo pedis caro ab ulcere abſumeretur, inquit:

φαγέδαινα ἥμου σάρκας ἐσθίει ποδός.

hoc eſt, Phagedæna mei pedis carnes edit. Euripides uerò loco uocis ἐσθίει, θοινᾶται poſuit, hunc in modum:

φαγέδαινα ἥμου σάρκας θοινᾶται ποδός.

ualet autem θοινᾶται, idem quod conuiuari. Cùm igitur in his carminibus eiſdem uerbis confectis, uno tantùm immutato, carmen Euripidis elegantius ſit, clarè patet nulla alia ratione excellere, niſi quòd uno uerbo lingua uſus eſt. Lingua igitur cætera nominum genera præter communia opportunè in metris poſita notiora redduntur: id, quod Ariſtoteli propoſitum hic erat oſtendere. Aliud itidem exemplum ex Homero libro nono Odyſſeæ, carminis unius affert: in quo, ſi nomina, quæ à communi loquendi uſu recedunt, in communia, & frequentia uertas, orationem humilem conficies. quod cùm ab Ariſtotele exponatur, noſtra non indiget declaratione.

ANNOTATIONES.

In hoc contextu illud admonemus, exempla, quæ declarationis gratia ab Ariſtotele ponuntur, eam uim in latinum ſermonem uerſa non habere, quam in græco idiomate præſeferunt: iccirco nos unico exemplo ſumpto à noſtris rem declarabimus. Virgilius enim in ſexto Aeneidos libro ait:

Sic fatur lacrymans, claſsiq́ immittit habenas.

Si quis carminis illius metaphoram nominibus conſuetis expreſſerit, dicẽs uerbi gratia, rudentes ſoluit, ſermonem abiectum efficiet: nihil enim, quod ad hoc

pertinet, refert, ſoluta ne oratione, an metrica id dicatur. ſunt penè infinita exẽpla, ſed hoc ſatisfacit. † τὸ δὲ ἁρμόττον, ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον. καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν μετατιθεὶς, ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν. Hæc cùm à
» Paccio fideliter non exprimantur, nos ea uertemus ſic. CONGRVVM uerò,
» quantum excellat in carminibus, contempletur, interpoſitis nominibus in me-
» trum. de lingua quoque, & de metaphoris, & de aliis generibus; ſi quis mutaue
» rit in propria nomina, quod uerum dicimus, PERSPICIET. Aliqui calamo exarati libri loco uocis * ἐντιθεμένων, habent ἀντιτιθεμένων. ſed uulgata lectio mihi magis arridet. Illud præterea eſt animaduertendum, Ariſtotelem dicere, † ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δὲ εὐτελές. Hanc partem Paccius malè uertit. latinè autem ita ſonant. VNVM VERÒ SOLVM NOMEN TRANSMVTANTE, LOCO PROPRII CONSVETI LINGVAM PONENS, HOC QVIDEM PVLCHRVM, ILLVD VERÒ ABIECTVM APPARET. Quibus in uerbis poſt uocem PROPRIVM addit CONSVETVM, tacitè innuẽs uocẽ propriũ hic capi ſolùm pro conſueto, & triuiali: nam etiam appropriata nomina propria uocantur. ſed de iis nunc ſermo non eſt, ſed de nominibus propriis conſuetis, hoc eſt tritis, & in omnium uſu poſitis: quibus opponit linguam, ut intelligamus per linguam quodcunque nomen à communi conſuetudine quocunque modo recedens ſecundum ſeptem iam ſupra enumeratos modos nominum ad ornatum præparatos. nam quodcunque conſuetum non eſt, peregrinum uocari meritò poteſt. Ex hoc autem loco facilè uideri poteſt, qua ratione Philoſophus utatur hac uoce κύριον pro communi, ut antea tum ex loco Rhetoricæ tum ex Poetica abundè declarauimus. Linguam autem hic fusè accipi dignoſci poteſt, quoniam Ariſtoteles tot attulit huius rei exempla, ut in iis uideremus diuerſa ornatus genera. Carmen quoque, quod ex Homero Ariſtoteles citat, ultimã dictionem in excuſis Homeri libris habet * ἀεικής.

PARTICVLA .CXXII.

Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται. οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων. καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν. καὶ τὸ ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ ἀχιλλέως. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει. ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν, εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

Ariphrades præterea carpebat tragœdos, perinde ac in Tragœdijs ſuis his uterentur, quæ in communi ſermone diceret nemo: ut δωμάτων ἄπο, *pro* ἀπὸ δωμάτων, *id eſt domibus ab, pro ab domibus: &* σέθεν *pro* σοῦ, *id eſt ſui: &* νὶν *pro* αὐτὸν, *id eſt ipſum: &* ἀχιλλέως πέρι *pro* περὶ ἀχιλλέως, *id eſt Achille de, pro de Achille, cæteraq; huiuſmodi: prorſus ignorans, quod hæc omnia dum proprium uitant, plebeiam interim dictionem effugiunt. Cæterùm magni negocij eſt in ſupradictis ſingulis à decenti non diſcedere, minimeq; abuti compoſitis nominibus, linguisq;: cum primis uerò decenter uti translationibus, maxime eſt arduum. id quod unum nõ aliunde quæſitum ſit oportet,*

uerſatilisq;

uerſatilisq; ingenij indolem præ ſe ferat. Etenim recte quid transferre, ſimile aliquod illius contemplari eſt.

EXPLANATIO.

Aliam quoque affert Ariphradis in tragœdos reprehenſionem: nempe, quia utuntur inconſueto loquendi modo, ut δωμάτων ἄπο, & non ἀπὸ δωμάτων, id eſt domibus ab, & non ab domibus. & σέθεν pro σοῦ, id eſt ſui. & ἐγὼ δέ νιν, accipiens νιν, pro αὐτὸν, id eſt ipſum. & ἀχιλλέως πέρι, pro περὶ ἀχιλλέως, hoc eſt Achille de, pro de Achille: cæteraq; huiuſmodi. Poſita Ariphradis increpatione, Philoſophus reſpondet, ac eum carpit, rationem afferens, cur his utantur poetæ: quoniam nimirum huiuſcemodi omnia cùm in communi uſu loquẽtium nõ ſunt, orationem à plebeio diſterminant: at Ariphrades hoc ignorabat.
" CAETERVM (inquit) magni negotii eſt in ſupradictis ſingulis à decenti non diſcedere, minimeque abuti compoſitis nominibus, lin-
" guiſque: cũ primis uero decenter uti translationibus, maximè EST
" ARDVVM. Senſus eſt, difficile quidem eſt ornamentis antea dictis, & nominibus compoſitis, & linguis opportunè uti ſcire; ſed omniũ difficillimum eſt prõptas habere metaphoras, hoc eſt ad eas eſſe natum. idque probat: quoniam ſola ab alio accipi non poteſt, hoc eſt doceri non poteſt, & acuti ingenii ſignum eſt. ETENIM (inquit) RECTE QVID TRANSFERRE, SIMILE ALIQVOD ILLIVS CONTEMPLARI EST. Sẽſus eſt, eos promptè metaphoris uti poſſe, qui rerum diuerſarum ſimilitudinem in eis repertam proſpicere ualent: idque ingenioſi ualde hominis eſt. uidere enim in diſsimilibus ſimilitudinem acutæ ſolius mentis cernere eſt: qua in re præceptore uti non poſſumus, ſicuti nec aliorum oculis intueri non didicimus, nec uidere ualemus.

ANNOTATIONES.

Dubitare quiſpiam poſſet. nam cùm ſuperius dictum ſit, tragicos iambicis carminibus uſos fuiſſe, quoniam alternis ſermonibus erant aptiores, uidetur tragicam locutionem peccare, ſi à communi loquendi modo recedat, & ideo rectè Ariphradẽ eam reprehẽdiſſe. Reſpõdetur, id quidẽ uerũ eſſe in Tragœdiis omnino à cõmuni loquendi uſu nõ eſſe recedendũ: tamẽ eatenus eſt recedẽdũ, quatenus orationẽ à plebeio uindicemus, nã ſicuti iambicũ carmẽ ad orationẽ ſolutam propius quàm cætera genera carminum accedit, oratio tamen ſoluta non eſt: ita dictio, qua tragicus utitur ad communem loquendi modum accedere debet, oportet tamen, ut ſermo popularis non ſit. Verbum ἐκωμῴδει, ſignificat in Comœdia aliquem mordere, ut Ariſtophanes Euripidem ἐκωμῴδει. Fortè igitur Ariphrades Comœdiam fecit, in qua tragicos impropriè loquentes carpebat, ac deridebat. quòd ſi comicus non fuit Ariphrades, per translationem dictum eſt ἐκωμῴδει. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Illuſtriſsimi Mendozæ codex ita habet: πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. utraque lectio eundem exprimit

 ſenſum.

ſenſum. Dubium eſt,cur Ariſtoteles dicat eſſe difficile,promptas habere metaphoras,quoniam uidelicet ab aliis doceri nequeant: cum tamen ipſe doceat metaphoras ex ſimili duci,noſq; ſuperius dixerimus metaphoris conſtruendis magnopere cōferre,ſi rectè rerū uſus perpēdatur: ex illis.n.metaphoræ,ueluti è penu hauriuntur.igitur ex aliis,id eſt ex præceptis hoc poſſumus adipiſci,quod Ariſtoteles appellat μεταφορικὸν εἶναι. Reſpondetur,hæc ſanè præcepta aliquid conferre,tamen opus eſſe natura potiſsimùm, & ingenio acri,ſi ſimile in diſsimilibus conſpici debet. Ariſtoteles igitur id reſpiciens, quo proximè metaphora conſtituitur,eam ab aliis peti non poſſe,ſed haberi à natura dixit. ſi quis uerò aliorum iam factis metaphoris utatur, is profectò μεταφορικὸς propriè non dicetur,ſed qui ex ſe promptè eas profert,ac fingit.

PARTICVLA .CXXIII.

Τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσαιτο. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τὸ κύριον, καὶ μεταφορά, καὶ κόσμος. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

Duplicia uerò nomina ut maximum in modum Dithyrambis quadrant,ſic Heroicis linguarum uarietas, Iambicisq; translationes . quanquam Heroicis quidem ſupradicta omnia ualde uſui ſunt , Iambicis uerò , quòd maxime colloquia æmulentur,cuncta illa conueniunt nomina , quibus ritè quis in ipſo ſermone utatur. ſunt autem hæc,propria,metaphorica,ornata . De Tragœdia igitur , deq; ad actionem accommodata imitatione ,ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

EXPLANATIO.

Quoniam ſuperius diuerſa ornatus genere recenſuit , quibus nos decenter uti præcepit,nunc ſingillatim , quæ quibuslibet poematū generibus præcipuè conueniant,declarat. Ille inquit ornatus,qui eſt ex nominum compoſitione,Dithyrambis maximè congruit:linguæ uerò Heroicis,ſicuti metaphoræ Iambis. quanquam ita hæc ſint ſingulis poematibus aſsignata;admonet tamē ornatus omnes Heroicis cōpoſitionibus utiles eſſe . Iambis uerò, quoniam maximè quotidianum ſermonem imitantur,illa nominum genera cōueniunt, quibus interloquendum quis utitur : ſunt autem huiuſmodi,proprium,metaphora,& ornatus. Vniuerſum uerò de Tragœdia ſermonem claudens,inquit : DE TRAGOEDIA IGITVR, DEQVE AD ACTIONEM ACCOMMODATA IMITATIONE. Hæc pro eodem ponūtur : ſupra enim Tragœdiā haudquaquā narrando,ut Epopœia,ſed agēdo imitari diximus. SATIS HACTENVS À NOBIS HAEC DICTA SINT. Epilogo utitur,quo lectoris animus ad ſequētia præparatur. ſequentia.n.aliò reſpicere à præcedētibus epilogo declaratur.

Quoniam

ANNOTATIONES.

Quoniam duplicia,hoc eſt compoſita nomina Dithyrambis maximè conuenire dixit,rationi conſonum eſt,Ariſtotelem operis huius initio, cùm primum Dithyrambos nominauit, eos compoſito nomine expreſsiſſe, & Dithyrambopoetica dixiſſe. Ex hoc præterea contextu ornatum non idem eſſe, quod metaphora,nec ut omnibus ornatibus commune, ſed ut unum nominum genus ab aliis diſtinctum ex loquendi Ariſtotelis modo apertè conſpicitur. Nomina compoſita ſolutæ orationi minimè conuenire tertio de Rhetorica libro,ubi de frigidis agit, admonet. Eodem itidem libro linguas epicis, translationes iābicis ſcriptionibus maximè conuenire aſſerit. Dubitare meritò quis poſſet, cur hæc uerba: περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα: in fine contextus huius poſuerim,cùm potius alterius contextus ſequentis principium eſſe deberet,ea ſcilicet ratione,quoniam uocem μὲν habet: quam in orationis principio ſemper, nunquam autem in fine ſuperius ponendam diximus. Ad quod ita reſpondemus,ſecus eſſe,cùm hæc dictio μὲν, cum uoce οὖν iuncta eſt,et cū ſola ponitur: nam particula illa οὖν,extremum indicare uidetur. at ſuperius Ariſtoteles de proprietate uocis illius μὲν, cùm ſola citra alias coniunctiones ponitur, eſt locutus, hic uerò non ſola,ſed cū uoce οὖν iuncta eſt.Eo autem conſilio hanc particulam tametſi uocem μὲν habeat, in fine illius contextus reponendam duxi,quoniam Ariſtoteles in fine librorū de Cœlo eiſdem uerbis utitur,cùm inquit: περὶ μὲν οὖν βαρέος, καὶ κούφου, καὶ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων ἀφορίσθω τοῦτον ἡμῖν τὸν τρόπον. Hoc autē loco quædā noſtro negotio conducentia ex Ioanne Grammatico in præfatione in libros Ariſtotelis de Generatione & Corruptione huc transferenda iudicaui, cùm ait: ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πολλή ἐστι τῆς παρούσης ταύτης πραγματείας ἡ συνέχεια πρὸς τὴν οὐρανοῦ, ὡς δηλοῖ ὁ δὲ σύνδεσμος κατὰ τὸ προοίμιον τοῦτον τρόπον. Περὶ δὲ γενέσεως, καὶ φθορᾶς τῶν φύσει γινομένων, καὶ φθειρομένων, & quæ ſequuntur. Ex quibus Ioannis Grammatici uerbis habemus, uoces illas περὶ μὲν οὖν,quanquam in fine libri poſitæ ſint,indicare tamē aliquid ſequi,& præterea uocem μὲν antecedere; ut & in re noſtra nunc conſpici poteſt. per illa enim ſupra poſita uerba,ſermoni de Tragœdia finem imponit,innuens alium ſequi ſermonem,qui ad Epopœiam ſpectat. Quanquam uerò plurima afferri loca poſſent,in quibus ſimili prorſus locutione Philoſophus utitur,is tamen,quem nos adduximus,quoniam in calce uoluminis de Cœlo ponitur, & Ioānes Grāmaticus in præfatione libri de Generatione & Corruptione animaduertit uim illius uocis μὲν, ratione uocis alterius δὲ, poſitæ in primo libro de Generatione & Corruptione eorundē librorum ſeriem indicare, mihi uiſus eſt cæteris omnibus eſſe præferēdus,propoſitoq́ noſtro omni ex parte ſatisfacere.

PARTICVLA .CXXIIII.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραματικοὺς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην, καὶ τελέαν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τέλος, ἵν᾽ ὥσπερ ζῶον ἓν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν, δῆλον· καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ᾽ ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα, ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον † ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα. ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ᾽ ἐν σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ † ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου, ἐξ ὧν οὐδὲν γίνεται τέλος.

† *De narratiua uero, & per numeros imitatione, quòd ipſæ quoque fabu-*

læ,non

læ, non ſecus ac in Tragœdijs actus, conſiſtere debeant, pariterq́; circa unam, eamq́; integram atque perfectam actionem uerſari, principio ſcilicet, medio, fineq́; conſtantem, à qua ſanè, uelut ab integro quopiam animali, uoluptas quædam peculiaris proficiſcatur, omnino manifeſtũ eſt. Itemq́; quòd hiſtorijs uſitatis diſsimiles eſſe debeant, quæ quidem non unius tantum actionis præbeant notitiam, neceſſe eſt: ſed temporis unius, omnium ſanè, quæcunque in eo tam circa unum, quàm plures contingere, eodem ſcilicet modo, quo ſingula quæque † inter ſe (ut caſu euenit) ſe habent. uerbi cauſa: circa idem tempus nauale bellum in Salamine, prælumq́; Carthaginenſium in Sicilia, quæ minime quidem in eundem exitum ſpectant: ita quoque † in ſequentibus temporibus, dum alterum interdum poſt alterum fit, quibus unus non eſt exitus.

EXPLANATIO.

Sermone de Tragœdia iam abſoluto, de Epopœia nũc pertractat: quam eſſe dicit imitationem per metra narrãdo factam: in ea uerò, ſicut & in Tragœdiis tabulas conſtituere oportere DRAMATICAS, hoc eſt aptas in ſcenam deduci. aptæ autem erunt, ſi perſonæ mutuò colloquentes inducantur, ut facit Homerus. Oportet item Epopœiam unam actionem totam & perfectam, PRINCIPIO SCILICET, MEDIO, FINEQVE CONSTANTEM: hoc eſt magnitudinem habentem exprimere. Quid autem ſit totum, & perfectum (idẽ enim ſunt) item quid per magnitudinem intelligere debeamus, in definitione Tragœdiæ iam explicatum eſt. Manifeſtum igitur eſt, quòd Epopœia unam integramque actionem imitari debet, ut tanquam animal unum totum propriam uoluptatem præbeat. Ne uero quis exiſtimet eam (dictum enim eſt illam imitationem eſſe narrãdo factam) hiſtoriæ, quæ itidem narrat, ſimilem eſſe, iccirco ſubiungit, & non ſimiles hiſtorias cõſuetas eſſe (ita enim ad uerbum uerba græca ſe habent) quæ nonnihil ſupplendo hunc in modum ſunt ordinanda. & oportet imitationi per narrationẽ metro non ſimiles hiſtorias eſſe conſuetas, in quibus ſanè neceſſarium non eſt actionem unam exprimere, ſed acta temporis unius, quæcunque circa unum, aut plura contigerunt explicare: quorum ſingula, ut ſors tulit, ſe ſe habent ad inuicem. Duplex autem in iis hiſtoriæ conſcribendæ traditur ordo. alter enim ad ea reſpiciens, quæ eodem tempore à diuerſis ſunt geſta narrat, exprimitque: alter uerò res hominis unius geſtas perſequitur. Subiungit autem, quemadmodum enim eodem tẽpore in ſalamina naualis pugna cõmiſſa fuit, in qua Xerſes à Themiſtocle deuictus eſt, & in Sicilia Carthaginenſiũ pugna, nihil ad unũ

exitum

exitum tendentes: ita quoque & in ſucceſsiuis temporibus interdũ unum poſt aliud fit, ex quibus unus exitus non conſtituitur.

ANNOTATIONES.

Huius contextus principium Paccius obſcurè admodum uertit. hunc igitur in modum apertius transferri debet. DE NARRATIVA AVTEM, ET METRO IMITATRICE, QVÒD FABVLAS, SICVT IN TRAGAEDIIS CONSTITVERE DRAMATICAS OPORTET. Sciendum autem eſt, Ariſtotelem per metrum, heroicum carmen intelligere. nam ſupra de Epopœia loquens dixit: περὶ μὲν οὖν τῆς ἐξαμέτρου μιμητικῆς: hoc eſt de imitatrice utente hexametro. nunc autem Epopœiam alio modo deſcribit, eam eſſe dicens imitationem dramaticam, metro per narrationem factam. Qua autem ratione Epopœiam imitationem διηγηματικὴν appellet, ſuperius eſt declaratum. id uero hoc loco ualet διηγηματικὴν, quod in Tragœdiæ definitione δι᾽ ἀπαγγελίας. † ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα. Hæc clarius quàm Paccius, hoc modo uerti poſſunt. VT SORS TVLIT, INTER SE CONSEQVVNTVR. Ariſtoteles libro ſecundo de Rhetorica ſub finem, aliud eſſe ſtatuit, hoc poſt hoc, ab eo, quod eſt, hoc per hoc, cùm ait: τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι. ſed de his ſuperius dictum eſt. ὥσπερ γὰρ. Paccius in uerſione prætermiſit uocẽ γὰρ, quæ ENIM ſignificat. prætermittenda uerò nullo modo erat. igitur uerba illa ita uertenda ſunt. QVEMADMODVM ENIM. Item illud, † ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις, uertit IN SEQVENTIBVS TEMPORIBVS. quæ uerſio ſeruari quidem poteſt: nam uoci ἐφεξῆς, reddidit uoces has, IN SEQVENTIBVS. ſed ſi uerbum deinceps addatur, apertior erit lectio hũc in modum: TEMPORIBVS DEINCEPS INSEQVENTIBVS. Dubitare meritò quis poſſet, quonam conſilio Philoſophus nihil prorſus dixerit de genere, ac actionis natura, quam Epopœia debet imitari, cùm in Tragœdia admonuerit illam ſcilicet circa actionem ſeriam, atque grauem uerſari oportere. An, quod in Epopœia ita erat aperta, ut admonitione non indigeret.

PARTICVLA. CXXV.

Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διὸ, ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν, καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. † νῦν δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται * αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, * οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν.

Id quod ferè poetarum non pauci efficere ſolent. Quamobrem, quemadmodum ſuperius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus uideri iure debet, quòd bellum quidem alioqui principio, medio, fineque conſtans, totum ſcribere minimè eſt aggreſſus: ſiquidem uel nimis magnũ euaſurum, atque adeò perceptu difficile exiſtimauit: uel, ſi ad iuſtam magnitudinem perſtrinxiſſet, inculcatum nimia uarietate futurum. Nunc uerò eius rectè una duntaxat parte ſuſcepta, pluribus in ea Epiſodijs uſus eſt, ſicuti nauium catalogo, alijsque Epiſodijs: quibus Poeſim ipſam locupletiſsimam reddit.

Declarauit

EXPLANATIO.

Declarauit eſſe proprium Poeſeos, unam tantùm actionem complecti. unam autem dixit eſſe, cuius unus eſt finis, in quem cætera tēdunt. Imperitos nunc quoſdam reprehēdit poetas, multiplices actiones, penitusq́ue diuerſas, hiſtoricorum more uno uolumine claudentes. Homerum uerò laudibus extollit, & diuinum appellat, qui nedū diuerſas actiones uno in poemate coniunxit, ſed neq; bellum, quod ſibi deſcribendum proponit, quanquam principium, medium, ac finem haberet, totum, atque integrum pertractare uoluit. Eius autem conſilii optimi rationem affert. nimis enim (inquit) magnū eſſet uolumen id continens, nec facilè tota illa ſcriptio memoria comprehendi ſimulq́ue inſpici poſſet: quod in Poeſi (ſicuti ſuperius dictum eſt) in primis Ariſtoteles cauendum eſſe iubet, ducta nimirum à corporibus admodum magnis ſimilitudine. Quòd ſi totum troianum bellum Homerus, congrua tamē magnitudine complecti uoluiſſet, in aliud uitium lapſus fuiſſet. opus enim prætexuiſſet nimia rerum uarietate inculcatum. ueluti ſi pictor in anguſta pagella plurimas diuerſarum rerum figuras exprimere uellet, eas profectò inculcatas, ac uiſu perdifficiles facere opus eſſet: quod ſanè magnum eſt Picturæ uitium. Homerus igitur, ut hæc euitaret incommoda, partem illius actionis ſibi proponit, uerbi cauſa, Achillis iram: qua perdurāte multa Græci mala perpeſsi ſunt. ea uerò ob Patrocli mortem reſtincta, uictoria Græci potiti ſunt. utitur deinde ipſe multis epiſodiis, ut nauium catalogo, cùm ſub finem ſecundi Iliados duces, & naues recenſet: aliiſq́ue epiſodiis, quibus Poeſim ſuam diſtinguit.

ANNOTATIONES.

Occurret aliquis, arguens Ariſtotelem tanquam ſibi contrarium. quoniam in contextu ſuperiore dixit poetam uerſari circa unam actionem integram, atque perfectam, habentem principium, medium, ac finem; hic uerò dicit, quòd quanquam bellum troianum principium, & finem habuerit, (tacitè per extrema innuens & medium,) totam tamen actionem illam non eſt aggreſſus Homerus: quoniam uolumen in nimiá magnitudinem excreuiſſet, ſed partem duntaxat eſt perſecutus. iſta igitur actio non erit tota & perfecta: cuius tamen oppoſitum fieri oportere ſupra dictum eſt. Hæc obiectio dilui ſic poteſt, quòd cùm poeta actionem aliquam ſibi imitandam proponit, totam, atque integram perficere debet, eamque principium, medium, & finem habere oportet: quæ omnia in parte troiani belli, uerbi gratia ab initio iræ Achillis, ad finem uſque belli reperiuntur. unde Homerus actionem illam totam, atque integram, quæ ex Achillis ira dependet, habens principium, medium, & finē, perficit & abſoluit. quocirca in Iliados initio proponēs, quid in ſequentibus erat dicturus, inquit:

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην. ἣ μυρί Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. & quæ ſequuntur.

Alia quoque occurrit dubitatio: quoniam Cæſarem uidemus breui admodum

uolumine

uolumine tot claras actiones,lucidè, apertéq; perſtringere : quid igitur obeſt, quin idem à poeta fieri poſsit ? nam ſi Cæſaris uerba metro eſſent adſtricta,idē, quod & nunc oratione ſoluta faciunt,præſtarent. Si præterea rectè fecit Homerus,partem duntaxat Troiani belli deſcribens,ne,ut inquit Ariſtoteles, eius uolumen,ſi totum aggreſſus eſſet,nimium excreſceret,cur modicam adeò ſibi partē propoſuit, ut multis eam egreſsionibus refarcire cogeretur , ſi modo iuſtam magnitudinē habere deberet ? non ne longe melius feciſſet , ſi loco digreſsionum plus actionis illius expreſsiſſet ? uidetur enim Homerus,ut uitium unum euitaret , prolixitatē inquam, in oppoſitum incidiſſe : quoniam tam modicam ſibi partē propoſuit,ut hinc inde petitis ad illā augendam epiſodiis uti coactus fuerit. His ita ſatisfieri poſſe putamus,hiſtorici,ac poetæ diſpar admodū eſſe propoſitum. cùm enim Poeſis quædam ueluti pictura ſit,quas exprimit actiones uerbis,eaſdem perinde ac coloribus pingere inſtituit:hiſtoricus autem quæ geſta ſunt,breuiter narrat. aliud igitur eſt, ſi dicatur Hector ab Achille cominus interficitur ; aliud uerò,ſi tota illa pugna uerbis ueluti pictura quædam ob oculos ponatur . primum breui admodum ſermone abſoluitur,ſecundum niſi multis fieri non poteſt. Nihil igitur mirum,ſi multa breui ſermone perſtringit hiſtoricus,quod poeta nequit efficere.quare ſi tantam ſibi poeta,quantam hiſtoricus actionem ſcribendam ſibi proponeret,in immēſum ſanè poetæ opus excreſceret: quod hiſtorico non contingit. Quod uerò ſecundo loco dicebatur, Homerum rectius feciſſe,ſi egreſsionum loco tantundem actionis ſubſtituiſſet: id omnino negandum eſt. nam cùm poetæ propoſitum ſit, quam amplectitur actionem, omnibus eam ornamentis fulcire,egreſsionibus uerò mirum in modum rem exornet,& rem à re diſterminet ac ſeiungat,iure factum fuit , ut actio epiſodiorum interuentu pulchrior,ac perſpicua magis appareret.nō enim poetæ munus eſt aridè ac ieiunè res exprimere , ſed ornatè, ac expolitè eas ob oculos ponere. ſi igitur ab initio Troiani belli exorſus eſſet Homerus, & partes ſingulas actionis illius egreſsionibus,ut res poſtulabat, exornaſſet , opus profectò in immenſum excreuiſſet. Quanta autē diuini huius præcepti utilitas ſit, hinc dignoſci poteſt . quoniam illa belli pars,quæ ab Homero eſt prætermiſſa, ſi rem ab ouo incœpiſſet,exornatione indiguiſſet. nūc uero principio belli Troiani ueluti epiſodio Homerus,cùm perſonam indueit , quæ illud narrat,utitur: & ita eo aliam ſui operis partem exornat ; ut ex Iliados tertio deprehendi poteſt. ſic & nos quod exornatione indigeret,eo tāquam ornamēto ad aliā operis partem (ſi præceptum Ariſtotelis ſeruabimus) expoliendam utemur : & res uniuerſa ac tota in aperto fiet,tot ornamentis referta, ut pulchrius nihil excogitari poſsit. Ariſtoteles tamen tantùm dixit non eſſe ab initio inchoandum , ne nimium opus exurgat: tacitè innuens , oportere poetam ſingulis quibuſdā partibus epiſodia inſerere,quibus opus excreſcere neceſſe eſt. † νῦν δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις * δὶς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν. Duæ uoces in hac parte difficultatem faciunt : altera eſt αὐτῶν, hoc eſt ipſorum:altera eſt δὶς , id eſt bis. Vt autem clarius omnia intelligantur,primùm ad uerbum græca uerba in latinum uertemus,deinde cur uerba duo difficultatem efficiant oſtendemus. uerba igitur hunc in modum conuertenda ſunt. NVNC VERÒ PARTEM VNAM CVM ACCEPERIT, EPISODIIS VTITVR IPSORVM MVLTIS, VT NAVIVM CATALOGO, ET ALIIS EPISODIIS BIS DIDVCIT POESIM. In hac uerborum ſerie quid referat,aut cui propoſito cōducat uox IPSORVM,non apparet.quid quoque uerbum BIS,hoc loco ſignificet,non planè conſtat.non enim bis epiſodiorum interuentu diducitur Poeſis , ſed partem longè maiorem in Poeſi heroica occupant epiſodia,quàm fabula. Vetus tralatio non agnoſcit uerbum αὐτῶν

τῶν. Paccius autem uocem illam uertit EA, ac ſi græcæ non αὐτῶν, ſed αὐτοὺς legeretur. uerbum autem δὶς, id eſt BIS, in antiqua tralatione exprimitur: at Paccius loco uocis illius ponit QVIBVS, ueluti ſi græcè non δὶς, ſed οἷς legeretur. exemplaria ferè omnia, quæ nos nacti ſumus, uulgatam lectionem habent. Arbitror autem uerbum illud αὐτῶν eſſe penitus deprauatum: quare, uel expungẽdum, ut uetus tralatio fecit, uel ſi minorem immutationem facere uelimus, ut Paccius fecit, in melius reformandum, legendumq́; αὐτοὺς loco αὐτῶν, hoc eſt ipſius, ſcilicet partes. Quod ad aliud uerbum ſpectat, ſi non δὶς ſed οἷς legatur, res eſt aperta, nec indiget explanatione noſtra. ſenſus enim eſſet, poetam non ſolũ catalogo nauium, ſed etiam aliis epiſodiis uti, quibus Poeſim exauget. at ſi legatur δὶς, difficilior multo eſt explanatio: quam tamen partem in hunc modum explanarem. δὶς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν, hoc eſt, & ſecundum propriam actionem, & ſecundum Epiſodia.

PARTICVLA. .CXXVI.

Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον, ὁ τὰ κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἐκ μὲν ἰλιάδος, καὶ ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι. ἐκ δὲ κυπρίων πολλαί, καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς ἰλιάδος πλέον ὀκτώ, οἷον ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχεία, Λάκαιναι, ἰλίου πέρσις, καὶ Ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες.

Alij uerò circa uirum unum, tempusq́; duntaxat unum uerſantur: ſed actionem ipſam multimembrem conſtituunt: quemadmodum qui Cyprica, & Iliadem paruam conſcripſit. Verùm enimuerò Ilias ſimul, atque Odyſſea una tantum Tragœdia, duabus ad ſummum claudi poſſunt: contrà Cyprica nõ niſi pluribus, tum parua Ilias ex octo amplius conſtat: ut ſunt Armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Emendicatio, Lacæna, Ilij excidium, Reditus, Sinon, Troïades.

EXPLANATIO.

Ariſtoteles hac in parte reliquos epici munus ignoraſſe demonſtrat: unius enim uiri res geſtas, & quæ uno tẽporis ſpatio cõtigere, & actionẽ unã, multimembrẽ uidelicet, ſunt perſecuti. quod exẽplo poetæ, qui Cyprica, & paruam Iliadem conſcripſit, declarat: quæ poemata interiere. Verùm enimuerò tanta eſt in Homeri ſcriptionibus unitas actionis, quam imitatur, ut ex duobus illis uoluminibus, Iliade ſcilicet, & Odyſſea, unica fiat Tragœdia, nimirum ex interitu Patrocli, Ilii excidium: aut duæ ſolæ, priori iam dictæ aliam addendo, ſcilicet reditum Vlyſsis, cum procorum interitu. Ex cypriis uerò (inquit) multæ, & ex parua Iliáde plures quàm octo recenſet.

ANNOTATIONES.

Poteſt hic cõtextus aliá itidẽ interpretationẽ recipere, ut ſcilicet ex alterutra, Iliade inquam, aut Odyſſea ſeparatim una fiat Tragœdia. Cùm uerò dicit: DVABVS AD SVMMVM: hoc bifariá intelligi poteſt, uel quòd ex utrolibet uolumine

mine duæ fieri poſſunt, uel ex altero tantùm, puta ex Iliade: quod magis uerũ exiſtimo. nam in Odyſſea minimè deprehẽduntur argumenta duo Tragœdiæ accommodata, ut in Iliade, nempe Patrocli mors, item & Hectoris. Κυπριακά. Athenæi libro octauo hæc ſunt uerba. ὁ τὰ κύπρια ποιήσας ἔπη, εἴτε κύπριός τις ἐστὶ, ἢ στάσινος, ἢ ὅς τις δήποτε χαίρει ὀνομαζόμενος, τὴν νέμεσιν ποιεῖ διωκομένην ὑπὸ Διὸς, καὶ εἰς ἰχθὺν μεταμορφουμένην, διὰ τούτων,

Τοὺς δὲ μετὰ τριτάτην Ἑλένην τίκε θαῦμα βροτοῖσι,
Τήν ποτε καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα.

Μικρᾶς ἰλιάδος. Pauſanias in Laconicis inquit: Μαχάονα δὲ ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ τηλέφου τελευτῆσαι φησὶν, ὁ τὰ ἔπη ποιήσας, τὴν μικρὰν ἰλιάδα. & quanquam Herodotus in Homeri uita Iliadem paruam ab Homero conſcriptam affirmet, non tamen eſt ea tractatio, de qua nunc Ariſtoteles agit: cùm præſertim ex ſupraſcripto Pauſaniæ loco alium itidem ab Homero poetam (ſi uerum Herodotus dicit) Iliadem paruam ſcripſiſſe appareat. Tragœdiæ, quæ ex parua Iliade deſcriptæ fuere, ſunt hæ. Armorum iudicium, de qua Tragœdia nihil (ut opinor) reperitur. Philoctetes, quam Sophocles ſcripſit. Neoptolemus, quam Theophilus fecit, auctore Athenæo libro. XIII. Eurypylus de qua Cicero in Tuſculanis quæſtionibus meminit. Πτωχεία, id eſt Emendicatio, de qua nihil, ſicuti nec de Lacæna, reperitur. Ilii excidium, quæ Achatis Argiui Tragœdia fuiſſe perhibetur ab Athenæo. XIIII. libro. Troas, quam ſcripſit Euripides. Apoplus uerò, & Sinon, nec extant, nec cuius extiterint nouimus. ſed hæc ad Ariſtotelis ſenſum percipiendum nihil, aut parum conferre uidentur: quocirca in curioſorũ gratiã hæc dicta ſint. Dubitatur, quonam pacto ex Odyſſea, Iliadéue una fieri poſsit Tragœdia. quoniam actio, quam epici imitantur, temporis ſpatio nõ urgetur: itaq; multorum annorum eſſe poteſt. Tragœdia uerò diei unius, aut paulo pluris actionem imitatur. Reſpondetur, primùm quidem epica epiſodia reiicienda eſſe, cùm ab epicis pertractatam actionem in Tragœdiam redigere uolumus, aliaq́, uel etiam eadem, mutata tamen, & propoſito accommodata, illi admouenda. fabulam deinde non idem principium in Tragœdia, ac in Epopœia, ſed proximius fini habere oportet. interuentu autem epiſodii principium quoque epicæ actionis explicari debet. tota igitur Epopœiæ fabula in Tragœdia explicabitur: ſed eius pars erit extra fabulam, hoc eſt extra actionem, quæ in ſcena agitur, ut ſupra declaratum eſt de Oedipode: pars uerò, quæ tamen tota, ac integra ratione habita Tragœdiæ dicetur, agendo explicabitur. hæc autem maior eſſe nõ debet, quã quod unius diei ſpatio plus minus'ue perfici poſsit. Verùm quoniã in Iliade, atque Odyſſea omnia finem unum reſpicere uidentur, propterea dixit Tragœdiam unam, aut duas tantùm illa uolumina continere. Non exorditur autem Homerus ab ouo actionis, quam pertractat, non ut cuitet, ne ſimilis hiſtorico eſſe uideatur, ſed ne nimis opus excreſcat: quoniã fabulæ pars quæq; epiſodiis à poeta (qua re ab oratore plurimũ diſterminatur) exornãda eſt. Ex actione, quã in Aeneade Virgilius imitatur, duæ Tragœdiæ cõfici poſſunt: altera ex epiſodio in. IIII. ubi Didonis amor exprimitur: altera ex fabula de Turni nece.

PARTICVLA. CXXVII.

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ. ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικὴν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶναι, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας, καὶ ὄψεως ταὐτά. καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων, ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ * πρῶτος, καὶ ἱκανῶς. καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν, ἡ μὲν ἰλιὰς, ἁπλοῦν, καὶ παθητικὸν, ἡ δὲ ὀδύσσεια, πεπλεγμένον. ἀναγνώρισις γὰρ διόλου, καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει, καὶ διανοίᾳ * πάντας ὑπερβέβληκε.

Iiſdem præterea generibus Epopœia, quibus Tragœdia conſtet, eſt neceſſe. etenim uel ſimplicem, uel complicitam, uel moralem, uel patheticam hanc eſſe oportet. Cui totidem, eædemq; partes, præter harmoniam, & apparatū reſpondent: ut quæ peripetijs, agnitionibus, affectibus, adhuc etiam ſententia, & dictione, egregijs quidem omnibus indigere uideatur. quibus ſanè cunctis & ante alios, & pleniſſime Homerus uates utitur. ſiquidem utroq; poemate hæc omnia complexus eſt. Vt enim Ilias ſimplex, atque patheticū continet genus, ſic Odyſſea complicitum: † ut quæ agnitionibus conſtet, & per totum morata ſit. ad hæc quoque dictione, atque ſententia, cæteris mirum in modum uatibus antecellit.

EXPLANATIO.

Commune Epopœiæ, ac Tragœdiæ eſſe unam dūtaxat actionem imitari ſupra Philoſophus oſtendit: nunc pergit cætera enumerare, quæ utrique communia ſunt. Amplius (inquit) ſpecies eaſdem cum Tragœdia Epopœiā habere oportet. quod probat. nā Poeſim, quæ Epopœia dicitur, aut ſimplicem, aut perplexam, aut moratam, aut patheticam eſſe oportet. quid autem hæc ſint, ſupra cùm de Tragœdia loqueretur, abundè declaratum eſt. Addit præterea partes, quæ qualitatem Poeſeos reſpiciunt, utriſque eaſdem eſſe; demptis melopœia, & apparatu, quæ Tragœdiæ propria ſunt. Probat autem partes omnes quales Tragœdiæ in Epopœia quoque reperiri. quoniā illæ, de quibus minus uidetur, peripetia ſcilicet, agnitio, & affectus in Epopœia ſint oportet. indigemus enim in illa his, quæ quid ſint, iam antea dictum eſt. In Epopœia præterea ſententia, & uerba benè ſe ſe habeant oportet: quibus omnibus primùm, & abundè Homerus uſus eſt. & addidit ABVNDE, quoniam primi rerum inuentores nō pleniſsimè rem attingunt: nam inuenire, & perficere difficillimum admodum eſt. mirum igitur in modū hoc loco Philoſophus Homerum extollit. Quod uerò de Homero dixit, id uerum eſſe probat. utrunque enim poema (inquit) conſtituit. Ilias eſt ſimplex quidem, & patheticum, Odyſſea uerò poema eſt perplexum: quoniam per totū agnitionem habet (nam Vlyſſes ab Alcinoo, à ſubulcis & à nutrice agnoſcitur) & moratum eſt. ad hæc dictione, & ſentētia omnes Homerus poeta ſuperauit. Ex quibus colligendum eſt diuerſa Epopœiæ genera dari, eò quòd omnes ſupra enumeratas ſpecies in una Epopœiæ Poeſi contineri non eſt neceſſe. partibus tamen qualibus, ſcilicet fabula, moribus, ſententia, & dictione poema heroicum, ac tragicum omne, ſi rectè ſe habeat, conſtare oportet. tragicum uerò præter enumeratas partes melopœiam etiam, & apparatū habet.

ANNOTATIONES.

Οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται, καὶ * πρῶτος, καὶ ἱκανός. Hæc Paccius ita uertit: QVIBVS SANE CVNCTIS, ET ANTE ALIOS, ET PLENISSIME HOMERVS VATES VTITVR. Ex qua uerſione patet, eum rectè quidem πρώτως, καὶ ἱκανῶς aduerbialiter legiſſe, non autem ut uulgata lectio habet. † Ἀναγνωρίσεις γὰρ διόλου, καὶ ἠθική. Hæc ita Paccius uertit. VT QVAE AGNITIONIBVS CONSTET, ET PER TOTVM MORATA SIT. ex qua uerſione licet intueri, eũ exiſtimaſſe aliter Ariſtotelis uerba, quàm uulgata lectio habeat, eſſe legenda. Vox enim καὶ, uerbo διόλου, quod præcedit, præfert: fortè, quoniam Paccio uerum non uidebatur, quod per totam Odyſſeam eſſet agnitio. uerùm id ſano modo intelligendum eſt, ſparſim nimirum in Odyſſea agnitiones plures eſſe. quocirca uulgatam magis lectionem approbo. uertenda igitur in hũc modũ ſunt uerba. AGNITIO ENIM PER TOTVM, ET MORATA. De
» duobus hiſce poematibus Homeri Plutarchus in Homeri uita hæc ſcribit. Εἰσὶ
» δὲ αὐτῷ ποιήσεις δύο, Ἰλιὰς, καὶ Ὀδύσσεια, & cætera. & paulo infra. Εἰ δὲ μὴ μόνον ἀρετὰς,
» ἀλλὰ καὶ κακίας ψυχῆς ἐν τοῖς ποιήμασι παρίστησι, λύπας τε, καὶ χαρὰς, καὶ φόβους, καὶ
» ἐπιθυμίας, οὐ χρὴ αἰτιᾶσθαι τὸν ποιητὴν, παρόντα δὲ μιμεῖσθαι, οὐ μόνον τὰ χρηστὰ ἤθη, ἀλλὰ καὶ
» τὰ φαῦλα. ἄνευ γὰρ τούτων παράδοξοι πράξεις οὐ συνίστανται, ὧν ἀκούοντα ἔνεστιν αἱρεῖσθαι τὰ
» βελτίω. πεποίηκε δὲ τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλοῦντας, οὐ μόνον ψυχαγωγίας καὶ ἐκπλήξεως
» χάριν, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ ἐν τούτῳ παραστήσῃ ὅτι κήδονται, καὶ οὐκ ἀμελοῦσι τῶν ἀνθρώπων οἱ θεοί. Quibus uerbis occurrit increpationibus tum à Platone, tum ab aliis aduerſus Homerũ factis. Aliqui calamo exarati codices, nõ * πάντας ſed πάντα habent: quam ſcripturã uetus tralatio ſequitur. ſi πάντα legatur, oportet ſupplere ποιήματα, ut ſenſus ſit, Homerum omnia poemata dictione, & ſententia ſuperaſſe.

PARTICVLA . CXXVIII.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιΐα, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς, † ὁ εἰρημένος. δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ᾽ ἂν τοῦτο εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρὸς * τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.

Differt autem Epopœiæ contextus à Tragico, longitudine, metroq́ꝫ. itaque longitudinis præfinitio ſit: de qua à nobis ſatis eſt dictum, ut principium, ſimulq́ꝫ finis conſpici queat. hoc autem fuerit, ſi contextus ipſi, ueteribus quidem minores erunt: † plures uerò Tragœdias ad unam auditionẽ diſpoſitas complectentur.

EXPLANATIO.

Enumeratis his, quibus Tragœdia, atq; Epopœia conueniunt, ſubiungit Philoſophus Epopœiam tum ratione longitudinis cõtextus, tum ratione carminis à Tragœdia differre. Quanta autem Epopœiæ ſit lõgitudo, iam dictum eſt: quoniam inquit, VT PRINCIPIVM SIMVLQVE FINIS CONSPICI QVEAT: hoc eſt, ut memoria totum complecti queat: id, quod ſuperius exemplo magis declarauit. nã ſi plus nimio producta fuerit, unico ſimul intuitũ cõſpici nequit. Docet autem, quo pacto ſcire poſſimus, quando eius principium, ac finis cõſpici ſimul poterit. erit autem hoc (inquit) ſi priſcis breuiores

ſint conſtitutiones,& ad multitudinem Tragœdiarum in unam auditionem poſitarum ſint protenſæ. Acutè ſanè, ac ingenioſè rem aperit. Superius dictum eſt,Tragœdias multas aliam poſt aliam eodẽ tempore,cùm ad clepſydram inuicẽ certabant poetæ,recitari olim conſueuiſſe.cùm autem ſpectatores,quænam earum eſſet aliis præferenda,iudiciũ ferre deberẽt,opus erat neceſſariò memores illarũ omnium eos eſſe; alioqui rectum ab illis iudicium nullo modo fieri potuiſſet.igitur Ariſtoteles cùm dicit tam magnam eſſe debere Epopœiam,quanta eſt magnitudo plurium Tragœdiarum ad clepſydrã recitatarum,ſignificat eam tantæ magnitudinis eſſe debere,ut illam auditor memoria complecti ualeat.atque ita quaſi oculata fide declarat quanta eſſe debeat Epopœiæ magnitudo,tanta ſcilicet,quanta eſt plurium Tragœdiarum ſimul recitatarum magnitudo, poſt quarum auditionem ſpectatores de eiſdem ſententiam ferunt.

ANNOTATIONES.

Τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς * εἰρημένος. Hic puto reſtituendũ eſſe articulũ ante uocẽ εἰρημένος, ut legatur integrè ὁ εἰρημένος,quoniã articuli uis eſt diſtinguere. πρός τι πλῆθος. codex Lampridii habet,non * τι,ſed δὲ: quam lectionẽ Paccius ſecutus eſt.ſed uulgata lectio mea ſententia omnino præferenda eſt. nam, ut ex uerbis contextus uideri poteſt,Philoſophus hac parte cognoſcere tantùm docet,quando Epopœia principium, ac finem habebit,quæ conſpici ſimul poſſint. & duas ponit conditiones:quarum altera docet, ne magnitudine egrediamur,cùm inquit,minorem priſcis Epopœis eſſe debere: reliqua uerò ſummum
„ magnitudinis exponit. quod per hæc uerba ſignificat:& quo ad multitudinẽ
„ Tragœdiarum in unam recitationem poſitarum protẽdatur.Quamobrem Paccii uerſio in hac poſtrema parte contextus huius praua eſt.Debent igitur uerba ita uerti: †ET AD MVLTITVDINEM TRAGOEDIARVM IN VNAM AVDITIONEM DISPOSITARVM PROTENDANTVR.

PARTICVLA .CXXIX.

†Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ * μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον. ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα, καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. †τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

† Quippe proprium Epopœiæ eſt poſſe plurimum in magnitudinem excreſcere:id quod aſſequi Tragœdia non poteſt; quandoquidem hæc plura ſimul facta imitari nequit,ſed id ſolũmodo,quod in ſcena tũc,atq; adeò penes hiſtriones eſt. contrà in Epopœia,ut quæ mera enarratio ſit, plures ueluti partes tranſactas conglutinari permiſſum eſt; quibus ſanè, perinde ac ſibi proprijs, poematis ipſius quaſi grauidus augetur uterus. Quapropter hæc

prærogatiua

prærogatiua cùm polleat: tum facilem ad magnificentiam aditum habet, tum ad auditorem ſubinde leuandum, neque non diſsimilibus Epiſodijs cuncta ad peragendum.† Etenim Epiſodiorum uniformitas, ut quæ cito ſatietatem afferre ſoleat, in cauſa eſt, cur Tragœdia ad finem feſtinet.

EXPLANATIO.

Poſtquam declarauit quanta eſſe debeat Epopœiæ magnitudo, ſubiungit, undenam illa habeat, quòd in maiorem quàm Tragœdia magnitudinem excreſcat. Habet autem (inquit) ad magnitudinem multam extendendam Epopœia quid proprium: quoniam in Tragœdia multa ſimul facta imitari non contingit, ſed partem duntaxat, quæ in ſcena, & in hiſtrionibus. hæc duo tantũdem ſignificãt, hoc eſt partem illam tantùm, quam hiſtriones in ſcena imitantur. plura autem eodem tempore ipſi imitari non poſſunt. In Epopœia uerò, quoniã narrando imitatio fit, PLVRES VELVTI PARTES TRANSACTAS CONGLVTINARI PERMISSVM EST. hoc eſt narrando exprimere: quibus, cũ heroico poemati ſint propriæ, poematis moles augetur. Ex quibus infert Philoſophus: quare hoc habet bonum Epopœia AD MAGNIFICENTIAM. hoc eſt, quoniam narrando diuerſas actiones ſimul dicere poteſt, hac ratione Epopœia habet magnitudinis ornatũ: alia enim poemata magnitudine uincit. & ad oblectandum uarietate accommodatur: hoc eſt ad digrediendum diſsimilibus egreſsionibus. nam uerba illa, καὶ τῷ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις, explicationis gratia proximè dicti ab Ariſtotele ponuntur. Probat autem diſsimilitudinem audientibus iucundam eſſe: quoniam ſimile, quod diſsimili opponitur, cito ſatietatem afferens, in cauſa eſt, ut Tragœdiæ, ſi in Epopœiæ modũ extendantur, exibilentur. quoniam Epiſodia ita uaria, ut in Epopœia, ob iã dictam cauſam habere nequeunt.

ANNOTATIONES.

Si quis obiiceret, quòd Tragœdia in Epopœiæ modum extenſa tædio ob ſimilitudinem afficit, Epopœia uerò non, ergo Epopœia erit grata magis quàm Tragœdia. Huic reſpondetur, quòd ſicuti in guſtu dulcia cætera ſapida excellũt, tamen cito ſatietatem pariunt; ita quoque Tragœdia longè quàm Epopœia iucundior. ſed modus in ea ſeruari debet, alioqui ſatietatem parit. ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον. Hanc partem uertit Paccius, ac ſi illius dicti in calce antecedentis contextus hic Philoſophus rationem afferat: quod minimè uerbis Ariſtotelis conuenit: quæ fideliter in latinum ſermonem uerſa, ita ſonãt. HABET AVTEM AD EXTENDENDAM MAGNITVDINEM QVID EPOPOEIA PECVLIARE. quibus uerbis proprietatem quãdam Poeſis narrando factam exprimit, nimirum prolixitatem. quoniam diuerſe res geſtæ narrando in ea ſimul exprimi poſſunt: quibus propriis exiſtẽtibus,

(epiſodia enim debẽt eſſe naturæ rei accõmodata, quoniã ad eãdem rẽ ſpectãt) Epopœiæ moles excreſceret. In exemplari Illuſtriſsimi Mendozæ ante uerbũ μιμεῖσθαι, eſt uox μέρη, quæ in uulgatis codicibus non extat, lectioq́ integra in illo codice ita ſe habet. πολλὰ * μέρη μιμεῖσθαι. ſenſus tamen idem omnino eſt utrarunq; ſcripturarum. † τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας. Hæc à Paccio ita uertũtur. †ETENIM EPISODIORVM VNIFORMITAS, VT QVAE CITO SATIETATEM AFFERRE SOLEAT, IN CAVSA EST, CVR TRAGOEDIA AD FINEM FESTINET. In hanc prauam uerſionem mea ſententia Paccius incidit, ut difficultatem euaderet, quæ huiuſmodi eſt. Infra Philoſophus Epopœiæ Tragœdiam præfert: quomodo igitur hic ab Ariſtotele rectè dici poteſt, Tragœdias, quoniam perinde diſsimilibus epiſodiis, ac Epopœia uti non poſſunt, propterea exibilari? hoc quidem apertè ſequentibus cõtradiceret ob uocem ἐκπίπτειν, quam ſuperius excidere interpretatus eſt Paccius: hoc uerò loco deſinere ualere uult. quod nos falſum putamus: ſiquidem improprié nimis ea uoce Philoſophus eſſet uſus. Vt igitur contradictionem, qua de ſupra diximus, tollamus, ſciendum eſt, Ariſtotelem ſuperius dixiſſe eos, qui tragicas conſtitutiones prolixas, ut epicas faciunt, grauiter errare, eisq́; accidere, quod minimè ſperabant: nam uel excidunt, uel exibilantur, aut infeliciter certant. ad id ergo reſpiciens, quod iam dictum eſt, in hac parte dicit: CVM SIMILE CITO SATIETATEM AFFERAT, FACIT, VT TRAGOEDIAE EXCIDANT: ſi uidelicet ad Epopœiæ longitudinem extendantur. Quibus ita explicatis, nulla prorſus in dictis Philoſophi extat contradictio, nec in uerbis eſt aliquis præter conſuetudinem uſus: ſed uocem ἐκπίπτειν, uti etiam ſuperius aliis in locis excidere, ſic quoque hic ualere putandum eſt. Mutationem nobis iucundã eſſe teſtatur Ariſtoteles primo de Rhetorica libro, cùm ait. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως, ὅθεν εἴρηται μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

PARTICVLA. .CXXX.

Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοσεν. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιεῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον, καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. † περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων. τὸ δὲ ἰαμβικὸν, καὶ τετράμετρον κινητικὰ, τὸ μὲν ὀρχιστικὸν, τὸ δὲ πρακτικόν.

Heroicum uerò carmen ex ipſa quidem experientia congruens eſſe apparuit. Etenim, ſiquis alio quolibet metri genere, pluribus ue inter ſe mixtis, enarratiuam facere imitationem aggreſſus fuerit, præter ipſum decens, factum uideri poterit. quandoquidem numerorum omnium ſtabiliſsimum, atque turgidiſsimum heroicum eſt. quo ſanè fit, ut linguas, atque translationes potiſsimum admittat. nam motus ipſe enarratiuus præ cunctis aliis excellens eſt. iambi uerò, atque octonarij mobiles quidem ſunt: uerum, ut hi ſaltationibus, ſic agendis rebus illi aptiſsimi ſunt.

EXPLANATIO.

Duas Epopœiæ laudes Philoſophus enumerauit: altera quidẽ eſt poematis magnitudo: altera uerò epiſodiorum uarietas, quibus exornatur.

ornatur. utraſque uerò ab eadem radice ortas oſtendit; quoniam nimirum plura ſimul geſta narrare poteſt. Nunc autem de eiuſdem carmine diſſerit. idque ei heroicum experientia duce cõgruum fuiſſe poetæ cognouere. ETENIM, ſiquis (inquit) alio quolibet metri genere, pluribus'ue inter ſe mixtis enarratiuam facere imitationem aggreſſus fuerit, præter ipſum decens, factum uideri POTERIT. Huiuſce uerò rei rationẽ affert, inquiens: QVANDOQVIDEM NVMERORVM OMNIVM STABILISSIMVM, ATQVE TVRGIDISSIMVM HEROICVM EST: tacitè innuens carmen debere rei, qua de agit, proportione reſpõdere. & quoniam heroica materia grauis eſt, & magnifica, icc irco ex ſui natura ſtabile, atque amplum metrũ requirit. Vocat autem metrum ſtabiliſsimum, nõ quòd prorſus nõ moueatur (fruſtra enim pedes eius eſſent, ni eis ad motum uteretur) ſed quoniam latiore, ſiue tardiore menſura incedit, quàm cætera carmina. Quòd etiam huiuſmodi carmẽ cæteris etiam grandius, atque magnificentius ſit, ſenſu comprobatur. unde linguis, & metaphoris præſertim exornatur; quoniam ad orationis magnificentiam ille primas obtinet partes. Rationem autẽ Philoſophus deinde affert, cur heroicum linguis, metaphoriſque maximè uti dixerit, inquiens: abundat enim narrationis motus aliis ſcilicet exornationibus, de quibus ſupra dictum eſt: duas tamen ante dictas maximè uſurpat. Vocat autem heroicum carmen motum narratiuum: quoniam ſuperius dixit ſtabiliſsimum; ut ſcilicet intelligeremus ipſum inter carminum motus eſſe ſtabiliſsimum. omnia enim carmina, ratione qua proferuntur, motu conſtant: alioqui rhythmi partes eſſe non poſſet: cuius oppoſitum ab Ariſtotele ſupra dictum eſt: rhythmus autem omnis fundatur in motu: quare carmen omne, aut actu cùm profertur, aut poteſtate, cùm ſcilicet uel in mente, uel in ſcripto eſt, motũ habebit. Et quoniam (ut dictum eſt) heroicum metrum ſtabiliſsimũ eſt, ut apertius id oſtendat, agit de iis carminibus, quæ cum ſtabili collata oppoſito ſe habent modo. hac enim ratione, cùm oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceant, ſtabile quid in heroico ualeat perpendemus. inquit igitur iambum, & tetrametrum mobilia ſunt; hoc quidẽ ſaltationi, illud uerò agendis rebus, hoc eſt mutuis colloquiis aptiſsimum eſt. quare carminum horum motus leuis, ac tenuis eſt. Hoc autem exemplo quid inter ſtabile, & mobile in carminibus intercerſit, commodiſsimè declarabitur. ſi duo ſint homines, quorum alter crebris ſed paruis gradibus, alter grãdioribus ſed rarioribus incedat, primus trocheo, & iambo proportione reſpondebit, ſecundus uerò heroico.

Sciendum

ANNOTATIONES.

Sciendũ eſt, Ariſtotelem in tertio de Rhetorica libro, uoci εὐτελῶν, oppoſuiſſe
εὐόγκων, cùm ait: τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκιβδήλως λέγηται, μήτε
περὶ εὐτελῶν σεμνῶς. Id autem, quod in Poetica dixit ὀγκωδέστατον, in Rhetorica dixit
εὔογκον. ſed in Rhetorica rebus uocem illam attribuit, in Poetica uerò carmini
heroico. ſed utrobique idem ſignificat, grauitatem ſcilicet. Quòd autẽ heroicus
pes, quo carmen quoque grauitatem habet, grauis ſit, ex Ariſtotele ſuperius li-
bro de Rhetorica tertio oſtendimus. Ἀπὸ τῆς πείρας. hic ualet naturali aurium
» iudicio. Cicero enim in eo libro, qui inſcribitur Orator: Vt igitur (inquit) Poe-
» tica, & uerſus inuentus eſt, terminatione aurium, obſeruatione prudentium:
» ſic in oratione animaduerſum eſt, multo illud quidem ſerius, ſed eadem natura
» admonente, eſſe quoſdam certos curſus, concluſioneſq́ uerborum. In oratore
» quoque: Neque (inquit) uerſus ratione eſt cognitus, ſed natura atque ſenſu. Cir-
ca hanc quoque partem illud admonẽdum, quod in uulgatis codicibus aliqui
habent διηγηματικὴ* μίμησις: maior tamen pars tam excuſorum quàm calamo
exaratorum codicum, non μίμησις, ſed κίνησις habet. mihi autem magis arridet
hæc ſcriptura, quam in contextu explicauimus. Siquis uerò non noſtram, ſed
Paccii uerſionem hac in parte malit ſequi, per uerbum ἄλλων, debet intelligere
carminum, uel imitationum: ut ſenſus ſit, alias imitationes enarratiuus mo-
tus linguis, & metaphoris excellit. nos tamen, quam in commentariis in hanc
partem explicationem fecimus, magis approbamus.

PARTICVLA .CXXXI.

Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρῴῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον* αὐτῇ διαιρεῖσθαι. Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν. οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δὲ ὀλίγα, καὶ ὀλιγάκις. ὁ δὲ ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, † ἢ ἄλλο τι ἦθος. καὶ οὐδὲν ἄηθες, ἀλλ' ἔχον ἦθος.

Ad hæc, illud etiam magis abſurdum, ſiquis, ut ipſe Chæremon, hos miſcuerit. Quare longum contextum ali o, præter quàm heroico, metro rite panget nemo. nimirum id congruere (ſicut diximus) Natura docet. Proin uates Homerus in hoc quoque, quemadmodum & in cæteris, præcipua laude dignus eſt: quandoquidem omniũ unus, quid ipſum deceat poetam, minimè ignorat. Decet autem hunc ex perſona ſua pauca dicere: quòd in eo imitator non ſit. itaque uates alij, dum hoc ſtudio ſemper certant, pauca interim paucisq́ in locis imitatione aſſequuntur. cõtra Homerus pauca admodum præfatus, modo uirum, modo mulierem, † interdum mores aliquos inducit. nihil enim unquam non moratum: at ſemper moribus præpollens, quodcunque confingit.

EXPLANATIO.

Dictum eſt, nec iambos, nec tetrametra Epopœiæ conuenire, ſed hexametra. nunc addit multò minus conuenire, quòd in Epopœiæ

contextu

contextu uerſus huiuſmodi miſceantur, ut Chæremon fecit: quoniã inter ſe diſpares adeo, atque inæquales ſunt, ut ſi poema illis ueluti cruribus incedat, omnino claudicare oporteat. Quare cõcludit, alio neminem, quàm heroico metro, contexuiſſe longam conſtitutionẽ, hoc eſt Epopœiam: quam ſic appellat, quoniam Epopœia longitudinem ſibi præ cæteris poematibus uendicauit. ſed, ſicuti diximus, ipſa natura docuit id, quod cõgruũ eſt diſcernere. Et quoniam dixit Chæremonem hexametra iambis, atque tetrametris commiſcuiſſe; ſubiungit: At Homerus, (Homerum Chæremoni opponens) & in hoc quoque quemadmodum, & in aliis multis, laude dignus eſt: quippe qui ſolus inter poetas, quid ſibi factu opus ſit, non ignorat. idque ratione confirmat, oſtendens quid deceat ipſum poetam, nimirum pauca dicere: quoniam poeta, cùm minimè ſe occultans loquitur, nõ imitatur. Et cũ Philoſophus oſtenderit quid poetas deceat, ſubiungit: ITAQVE VATES ALII, DVM HOC STVDIO SEMPER CERTANT, PAVCA INTERIM PAVCISQVE IN LOCIS IMITATIONE ASSEQVVNTVR. hoc eſt ſub perſona propria loquuntur, pauca uerò & rarius imitãtur. At Homerus pauca præfatus, quò cõmodius aliquã inducat perſonã, modo uirũ, modo mulierẽ inducit: hoc eſt loquitur indutus uiri, aut mulieris alicuius formã, uel aliũ aliquẽ morẽ (ita enim ſonant uerba græca) hoc eſt, uel ſenẽ, uel iuuenẽ. & per hunc loquendi modum, cùm inquit, inducit uirũ, uel mulierem, uel aliquem alium morem, innuit, quòd ubique exprimit mores, perinde ac idem ualeat, uirum, uel mulierem, quod mores uiri, uel mulieris. ideo ſubiungit, & nihil ſine moribus, ſed mores exprimit ubique.

ANNOTATIONES.

Demetrius Phalereus in libro Rhetorum græcorum ſub principiũ, cur hexametrum dicatur heroicum carmen, inquit: διὸ τοῦτο, καὶ ἑξάμετρον ἡρῷόν τε ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ μήκους, καὶ πρέπον ἥρωσιν. Item eodẽ uolumine cap. περὶ ἑρμηνείας, inquit: ὥσπερ καὶ ἤδη τῶν ἡρωϊκῶν μέτρων τὸ ἑξάμετρον ἡρωικὸν, ὃ καλεῖται ἀπὸ μεγέθους, καὶ πρέπον ἡρώων. Quanquam in hac parte Philoſophus de Epopœia pertractet, & de Chæremone meminerit, non eſt propterea putãdum Epopœiam illũ omni genere carminum uſum, contexuiſſe. nam cùm Philoſophus in contextu dicat, neminem longam conſtitutionem, hoc eſt Epopœiam alio carmine, quàm heroico confeciſſe, ſatis patet neque Chæremonem ipſum id feciſſe: cùm præſertim aſſerant omnes tragicum cum poetam extitiſſe: Hippocentaurum uerò, in quo mixta erant omnia carminum genera, Tragœdiam eſſe dicãt, ut antea quoque monuimus. Nulla igitur alia ratione hic de Chæremone mentio fit, niſi ut oſtendatur heroicum carmen cum aliis mixtum malè cohærere. Hermogenes ſectione ſecũda περὶ γοργότητος de Homero, & heroico carmine in hũc modum ſcribit. Ἄριστος οὖν κατὰ πάντα λόγων εἴδη, καὶ ποιητῶν ἁπάντων, καὶ ῥητόρων, καὶ λογογράφων Ὅμηρος. καὶ γὰρ μεγέθη, καὶ ἡδονὰς, καὶ ἐπιμελείας, καὶ δεινότητας, καὶ τὸ

μέγιστον

μέγιστον ποιήσεως μίμησιν ἐναργῆ, καὶ πρέπουσαν τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ ταῖς κατὰ λέξιν, καὶ ταῖς ἑρμηνείαις τῶν προσώπων, καὶ μύθων διατυπώσεις, καὶ μέτρων διαφόρους τομὰς, ἐξ ὧν καὶ διαφορὰ πῶς συμβαίνει γίνεσθαι τὰ μέτρα, καὶ ταῦτα ἐνδέοντι, καὶ κατὰ λόγον μεταβαλλόμενα πρὸς τὸ, καὶ τὸ φύσει πάντων ἄριστον μέτρον προσηρῆσθαι. Paulo uerò poſt grammaticorum teſtimonio hexametri formas triginta duo eſſe dicit, cùm ait: τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ἑξαμέτρου σχημάτων· ἔστι γὰρ αὐτοῦ σχήματα δύο καὶ τριάκοντα, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ γραμματικοί. Verba illa contextus, τὸ ἁρμόττον * αὐτὸ διαιρεῖσθαι. ſi loco uocis αὐτὸ legeretur αὐτῇ, mihi magis placeret: ſicq; uerba ordinaremus: αὐτῇ, ſcilicet διηγηματικῇ κίνησις, uel μίμησις, prout eſt uaria cõtextus lectio. In Paccii uerſione uerba illa † ἤ ἄλλο πάθος, ita uerſa ſunt: interdũ mores aliquos inducit. quæ uerſio tolerari non poteſt: quoniam ſequentia cum hac interpretatione non conſentiunt. quæ enim interdum fiunt, non ſemper fiunt: at Philoſophus ſubiungit nihil non moratũ, ſed moribus pollens confingit. quare melius uertentur ſic: VEL ALIVM ALIQVEM MOREM. Addidit autẽ de ſuo Paccius, cùm ait: NIHIL ENIM VNQVAM NON MORATVM. Vox ENIM, quæ græcè non legitur, cùm obſcuritatem huic parti potius quàm lucem afferat, è latina lectione expungi debet.

PARTICVLA CXXXII.

Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστὸν, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον. διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστὸν, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. ἔπειτα τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς * ἔπεσι * λανθάνει. τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. σημεῖον δέ. πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι.

Sanè conuenit Tragœdiæ ipſum præbere mirandum, magis autem Epopœiæ: quòd uidelicet proportione reſpondeat: ideoq; mirandum maxime huic conuenit: quoniam in ea ad ipſum agentem minimè reſpicimus. Porrò, ſiquis illa, † quæ de perſecutione in Hectorem ſunt, in ſcenam afferat, utique ridicula apparere fecerit. nam & illos ſtare, & hunc abnuere uidere eſſet: id quod prorſus in ipſis † carminibus latet. Cæterùm mirandum ipſum per ſe eſſe gratum, argumento ſit: quòd omnes huiuſmodi aliquod, dum nunciant, ueluti dicturi in gratiam, id ſemper exaggerant.

EXPLANATIO.

Dictum eſt Epopœiam tum conſtitutionis longitudine, tum carmine ab ipſa Tragœdia differre: nũc reuertitur, & aliam Epopœiæ cum Tragœdia conuenientiam declarat. Porrò (inquit) oportet in Tragœdiis admirandum, hoc eſt rem præter conſuetum conficere: ſed Epopœiæ magis cõtingit quod proportione reſpõdeat, hoc eſt, ſi in utriſque idem fiat, admirabilior res, ſi narrata fuerit, apparebit, quàm ſi eadem in ſcena agatur. & hoc eſt, quod Ariſtoteles ἀνάλογον appellat; quoniam narratio proportione reſpondebit actioni. Cur autem in narratione potius quàm in actione admirãdum appareat, oſtẽdit. quoniam (inquit) ad agentẽ ipſum minimè reſpicimus. Rem

autem

autem declarat exemplo,& quaſi oculis ſpectandam ponit,cùm ait: quoniam,ſi quis illa,quæ de Hectoris perſecutione dicuntur,in ſcenam producat,ridicula utique apparebunt, hi quidem ſtantes & nõ inſectantes,ille uerò abnuẽs:id quod in hexametris prorſus latet. Cũ enim Homerus deſcribat Hectorem Græcos inſequentem ad naues uſque,nutu uerò capitis ſignificantem,ne ſe Troiani ſequantur , ne laus ſibi præripiatur,eo nimirum tempore,quo Achilles iratus abſtinebat à pugna,huiuſmodi deſcriptio admirabilis apparet.at ſi fieret in ſcena,ridicula appareret . quoniam illa uirtutis Hectoris amplificatio, ſi in ſcenam ita induceretur,à ratione aliena iudicaretur:quare riſum cieret.at ſi narratione explicetur,amplificatio magis latet. hac igitur ratione in Epopœia admirabile magis fiet, quàm in Tragœdia.Subiungit deinde, nequis ab eo temerè dictum exiſtimaret , admirandum in Tragœdia & Epopœia comparari oportere,quoniã illud ipſum iucundum eſt. cuius rei ſignum affert dicens : OMNES ENIM HVIVSMODI ALIQVOD, DVM NVNCIANT, VELVTI DICTVRI IN GRATIAM ID SEMPER EXAGGERANT.Senſus eſt.admirabile dictum eſt eſſe iucũdum.ecce ſignum. homines cùm aliquid referunt,id amplificant , ut qui audiunt maiori afficiantur uoluptate: ſed admirandum ad amplificationem ſpectat: amplificatio iucunditatis gratia fit: admirandum igitur iucundum itidẽ erit.

ANNOTATIONES.

* Ἔπειτα τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν.In his Ariſtotelis uerbis ſubeſſe mendũ arbitramur. non enim uideo,quomodo legi hoc loco poſsit ἔπειτα. accentus igitur uocis illius immutandus eſt,& poſtrema expungenda eſt,ut integra lectio ſit : Ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν. Item cùm inquit : ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι* λανθάνειν : litera ν expungenda eſt,ut recta lectio ſit λανθάνει . Hanc poſtremam caſtigationem Paccius (ut ex eius interpretatione conſpici poteſt) rectè uidit, primam autem nõ animaduertit.icciirco cùm in Paccii tralatione legitur † PORRO SIQVIS ILLA,expungenda eſt uox PORRO, & in eius locum uox QVONIAM,reſtitui debet . † τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα. Hæc Paccius ita uertit. QVAE DE PERSECVTIONE IN HECTOREM SVNT. ſed hæc mihi nõ uidetur Ariſtotelis ſententia,ut ſcilicet Hectorem ab Achille perſecutum intelligamus: ſed Græcos potius ab Hectore in fugam uerſos ſentiendum eſt. Verba igitur aliter uerti debent hoc pacto.Quæ de perſecutione Hectoris ſunt . Ex iis elicere debemus fictum Vlyſsis in Scylla,cùm in Poeſi ſit,quæ narrãdo fit , tolerabilem eſſe. quòd ſi in ſcena id fieret, uitiũ eſſet excuſatione minimè dignum . Vox † ἔπεσι, Paccius uertit CARMINIBVS.ſed ad unguẽ magis uertiſſet HEXAMETRIS. ἔπος enim pro hexametro carmine uſurpatur,ut Platõis teſtimonio ſuperius admonuimus.quare hic quoque ualet hexametrũ carmẽ:quoniã de Epopœia ſermo eſt,quam ſolo carmine heroico fieri ſupra dictũ eſt. Simplicius primo Cœli quid ſit θαυμαστὸν declarat,cùm ait : Θαυμαστὸν μὲν τοῦτο , ὅτι πολὺ παρὰ τὸ ἔθος ἀποβαίνει τῆς φύσεως. ταῦτα γὰρ θαυμαστά. Primo autem de Rhetorica libro : Admirari (inquit) plerunque delectat.cuius rei cauſam affert : in admiratione enim diſcendi

ſcendi cupiditas quædam incluſa eſt. quare quod admirationem gignit, ſui cognoſcendi deſyderium excitat. quocirca primo diuinæ Philoſophiæ: Admiratione(inquit)homines ad ſtudia ſapientiæ excitantur.

PARTICVLA .CXXXIII.

Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι * ὅταν τουδὶ ὄντος, ἢ γινομένου, τοδὶ γίνεται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι, ἢ γίνεσθαι. τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. * διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, * ἄλλου δὲ τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι, ἢ γενέσθαι, * ἢ προσθεῖναι. διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

Homerus uerò præcipuè alios docuit, quo pacto mendacium ipſum dici oporteret: quod profectò paralogiſmus eſt. Exiſtimant enim homines cùm hoc ipſo exiſtente, ſiue facto, hoc ipſum fiat, ſi poſterius ſit, etiam prius eſſe, uel fieri: quod quidem mendacium eſt. ſed ob id ſanè mendacium primum eſt, quòd alio quopiam exiſtente, hoc idem eſſe, uel fieri neceſſe ſit. ſiquidem cùm hoc eſſe uerum ſciat, anima noſtra paralogiſmo colligit, etiam primum eſſe uerum.

EXPLANATIO.

Cùm ſuperius Philoſophus mirandum in Epopœia confici oportere docuiſſet, mirandum uerò exceſſum quendam naturæ, mendaciúmque præſeferre uideatur: nũc meritò ſubiungit, Homerum potiſsimùm oſtendiſſe, quomodo poeta mendacia rectè conſtituat: nimirum ratiocinationis interuentu, quæ per fallaciam conſequentis uitium contrahit. Putant enim (inquit) quando hoc ipſo exiſtẽte, aut facto, hoc ipſum fit, ſi poſterius eſt, etiam prius eſſe, uel fieri: quod quidem mendacium eſt. quocirca erit utique & primum falſum. ſed hoc exiſtente neceſſe eſſe, aut fieri oportet addere. nam cùm appareat hoc uerum eſſe, παραλογίζεται anima noſtra, & primũ quoq; uerum eſſe putat. Horum uerborum talis eſt ſenſus. quando poſitis duobus, ad quorum primum neceſſariò ſecundum ſequatur, & è cõuerſo: ut poſito ſole ſuper terram, neceſſariò dies ponitur, uel ſi exoritur ſol ſuper terram, dies quoque neceſſariò fit, ſi ſecundum ponatur eſſe, & primum eſſe omnino oportet: ut ſi ponatur diem eſſe, & ſolem quoque ſuper terram eſſe neceſſariò ponitur. Per primum Ariſtoteles intelligit argumenti deductionem, à poſitione antecedẽtis ad poſitionem conſequentis. per ſecundum uerò intelligit argumenti deductionem, à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedẽtis. Cùm igitur anima in his, quæ neceſſariò mutuo ſe ſe ſequũtur, uideat, quòd ad poſitionem conſequentis ſequitur quoque poſitio antecedentis, falſò putat idem etiam eſſe in his, quorum unum

poſt aliud eſt, uel fit, ſed non neceſſariò: ut ſi quod poſterius eſt ponatur, & id, quod prius eſt, quoque ponatur. quod falſum eſſe dicit: quoniam oportet ſequi neceſſariò, non autem contingenter, ſi rectè ex conſequenti antecedens inferre debeamus. Homerus igitur nos docuit, cùm falſa fingimus, ea talia conſtituere, ut homines illa, perinde ac uera exiſtiment. Exempli gratia: rapta Helena, atq; in Aegyptum ducta, ſecutum eſt excidium Troiæ. at non ex neceſsitate ex illo raptu, ſed alia de cauſa, cùm homines tamen Troiam humi proſtratam uideant, id Helenæ cauſa contigiſſe credunt. Documentum igitur eiuſmodi eſt, ut mendacium ſit ex parte antecedentis rei: quoniam illud pro uero admittimus, uidentes id, quod à poeta ponitur, perinde ac ſequens uerum eſſe. quod ſanè præceptum, quo utilius eſt epico poetæ, eo difficilioris eſt explicationis, ob contextus deprauata uerba.

ANNOTATIONES.

In uulgatis codicibus quædam huius contextus particula ita legitur: * ὅταν τουδὶ ὄντος ἢ γινομένου, τοδὶ γίνεται. At in doctiſsimi Lampridii codice calamo exarato aliter legitur: nimirum: ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ, ἢ γινομένου γίνεται. quæ ſcriptura ſi cum uulgata conferatur, explicatior quodammodo uidetur: utraque tamẽ tolerari poteſt. Cùm deinde in contextu legitur: * διὸ δεῖ αὖ τὸ πρῶτον ψεῦδος: forte ſcriptura rectior eſt hæc, δι' ὃ ἂν αὖ τὸ πρῶτον ψεῦδος: ut in aliquibus calamo exaratis legitur. Poſtmodum in uulgata lectione ſic iacet: * ἄλλου δὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι, ἢ γενέσθαι, ἢ προσθεῖναι. aliqui tamẽ codices ita habent: ἄλλο δὲ τοῦτο ὄντος. in codice Lampridii non ἄλλου δὲ, ſed ἀλλ' οὐδὲ. in codice uero doctiſsimi uiri Bernardi Feliciani legitur: * ἀλλὰ δεῖ. itẽ * ἢ προσθεῖναι, deleta uoce ἢ, ac in eius loco in margine ſcripta uoce εἰ. Ex hac autem tam multiplici lectione, putarem hanc eſſe fidelẽ hinc inde reſarcitam lectionem. ἀλλὰ εἰ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι δεῖ προσθεῖναι. In aliquibus præterea codicibus, poſt illa uerba ὡς ὄν, ſcribitur: παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν νίπτρων: quæ uerba in uulgatis codicibus non leguntur. ex iis autem lectionũ uarietatibus multa ex antiqua tralatione Vallæ poſſunt agnoſci. Quòd ſi ultima illa uerba Ariſtotelis ſint, eum exiſtimarem, quod propoſuerat aperire uoluiſſe Homeri exemplo, cùm Vlyſſem agnitum inducit à nutrice, dũ lauacra ſiunt. uix enim animum inducere poſſum, ut credam Ariſtotelem dicẽtem Homerum optimè docuiſſe, quomodo mendacia fieri debeant à poeta, exẽplo Tragœdiæ uſum fuiſſe, quando id ex Homero commodius declarari potuerit. cùm igitur in cõtextu dicitur exemplũ huius, ἐκ τῶν νίπτρων, non Tragœdiæ nomen uox νίπτρων, mihi ſignificare uidetur, ſed partẽ illam Homeri, cùm Vlyſſem inducit, qui à nutrice in lauacris agnoſcitur: tacitè innuens agnitionem illam à poeta fictam eſſe, falſumq; fuiſſe à nutrice balnei, & cicatricis interuentu fuiſſe agnitum: pulchram tamen eam agnitionẽ fuiſſe. nã quoniam uerum eſt conſequens, Vlyſſem inquam agnitum eſſe, putamus & antecedens, quod tamẽ conſequens illud neceſſariò non infert, uerum itidem eſſe. ſed quia multi codices ea parte carent, uidelicet, παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν νίπτρων, fieri fortè potuit, ut gloſſema eſſet, quod uitio librarii in contextũ irrepſit. utcunq; tamẽ ſit, modus, quo rectè poeta mendacia conficiat, ab Homero deſumptus, per fallaciam conſequentis eſt. De huiuſmodi autẽ paralogiſmi modo, ac de cæteris decipiendi generibus abũdè in libro Elẽchorũ habetur. Quod autẽ ad partẽ hãc ſpectat,

" his uerbis libro eodẽ exprimitur. Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος δοκεῖ ἐλέγχειν, διὰ
" τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν. ὅταν γὰρ τοῦδε ὄντος ἐξ ἀνάγκης τοδὶ ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος, οἴον-
" ται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης. ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται.
" πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπελαμβάνομεν εἶναι, διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι· καὶ
" ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον, κἂν ᾖ διάβροχος, ὑπολαμβάνομεν ὗσαι.
" τὸ δ' οὐκ ἀναγκαῖον. ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί.
βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχός, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστής. Cùm igitur Rhetores eodẽ decipiendi genere utantur, ſitque inter poetam, & rhetorem affinitas maxima, nil mirum, ſi poeta quoque hoc decipiendi modo utatur. Sciẽdum eſt, in hoc cõtextu nihil eſſe difficilioris explicationis, quàm uerbum illud προσθεῖναι: quod Paccius penitus omiſit. minimè tamen omittendum erat, quoniã tota huius uerbi explicatio ex illo uerbo pendet, ut antea dictum eſt. neque nos latet in connexione neceſſaria uerum non eſſe arguendi modum à poſitione cõſequentis ad poſitionem antecedentis. nam tametſi animal hominem neceſſariò ſequatur, rectè tamen ratiocinari non licet: ſi animal ſit, hominem quoque eſſe. ſi tamen termini ſint pares, & alterum ex altero ſequatur neceſſariò, ad poſitionem conſequentis iure antecedens quoque ponetur. & ita credimus Ariſtotelis contextum explicandum eſſe. uerba igitur ultima contextus huius ſic putamus eſſe legenda: * ἀλλ᾽ εἰ τούτου ὄντος, ἀνάγκη τοῦτο εἶναι, ἢ γενέσθαι δεῖ προσθεῖναι. διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν. Latinè autẽ ualent. SED SI HOC EXISTENTE, NECESSE ESSE, VEL FIERI OPORTET ADDERE. NAM HOC CVM VERVM SIT, ANIMA NOSTRA FALSÒ RATIOCINATVR, ET PRIMVM QVOQVE VERVM ESSE. Et hæc circa hunc contextum pulchrum quidem & difficillimum ad excitandã ſtudioſorum induſtriam probabiliter dicta ſint.

PARTICVLA. .CXXXIIII.

* Προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα, καὶ εἰκότα μᾶλλον, ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα. τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους, τὸ μὴ εἰδέναι πῶς * ὁ ἰόλαος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ τεγέας εἰς τὴν μυσίαν ἥκων.

Itemq; fieri quæ neutiquam poſſunt, modo ueriſimilia ſint, potius quidem eligenda eſſe, quàm quæ minime ueriſimilia: licet fieri poſsint. Sermones quoque ipſos adeo non ex parte rationis expertium conſtitui debere, ut etiam nihil, quod non ſumma ratione præditum ſit, contineant. ſi uero ſecus fiat, extra ipſam fabulationem ſaltem ſit: exempli gratia: ignoratio Oedipodis, quo pacto Laius occubuerit: non autem in actibus: ſicut in Electra Pythicorum nunciatio: itemq; in Myſis, ex Tegea mutus ut loqueretur, profectus in Myſiam eſt.

EXPLANATIO.

Dictum eſt Homerum quonam modo mendacia à poeta rectè cõfici poſsint oſtendiſſe: nunc ſubiungit impoſsibilia, & uulgata, celebriaque potius à poeta, quàm poſsibilia, minimeque credibilia eligẽda eſſe. Quæ enim de Diis Gentilitas tradidit, impoſsibilia prorſus

erant:

erant: uerùm quoniam in hominum animis iam erant recepta, celebria dicentur. idem quoque de fabulis, de Muſis, & id genus aliis dicendum eſt. ſunt enim falſa, ſed celebria, & perinde ac uera à uulgo recepta. Multa quoque uera ſunt, quæ nunc Philoſophus poſsibilia uocat: quæ tamen non creduntur: ueluti ſolem ex ſui natura calidũ non eſſe, & radios nõ moueri. multa id genus ſunt, in quibus potius quod hominibus probabile uidetur, quàm id, quod uerum eſt, poeta ſequi debet. Præcipit quoque, ut in uniuerſa Poeſis conſtitutione nulla ſit pars, quæ aliquid abſurdi, ac præter rationem continere uideatur, ſed omnia ſumma cum ratione facta ſint. hoc autem perinde eſt, ac ſi diceret omnia præſeferre uериſimile, aut neceſſarium oportere. quòd ſi interdum præſtari non poſsit, id extra fabulã, hoc eſt extra actionem, quæ in ſcena fit, eſſe oportet. ut in Oedipode Tyrãno, uериſimile non eſt Oedipodem ignoraſſe, quonam modo Laius peremptus ſit, cùm illum ipſe interfecerit, & Laius Thebanorum rex eſſet. regum autem neces, ac necis modi plebeis etiam nedum uiris illuſtribus rumore interprete notæ ſint. Excuſatur tamẽ Sophocles, quoniam ignorantia modi cædis Laii extra fabulam poſita eſt. fingitur enim à Sophocle (ut ex Tragœdia patet) Oedipũ ignorare modum, quo Laius eſt interemptus. At in Electra eiuſdem Sophoclis Tragœdia abſonum, ac rationi non conſentiens continetur: ſiquidẽ in ea, quæ geſta in Pythiorum ludis nunciãtur, præter rationem nunciari uidentur: quoniam perinde ac noua multo poſt narrãtur; cum tamen multo prius audita, atque perſpecta fuiſſe uериſimile ſit. Abſurda itidem ſunt, quæ in μυσοῖς Sophoclis Tragœdia ſunt. mutum enim ex Tegea in Myſiam perueniſſe fingit: quod abſonum, ac rationi non conſentiens eſt. quî enim fieri potuit, ut tantũ itineris mutus peragrarit, nec in itinere errarit, nemini uoce ſignificare ualẽs quonã tenderet, ac ubi opus eſſet, de recto itinere admoneri non poſſet.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt. in initio contextus huius uariam eſſe lectionem. aliqui enim codices habent * ἔτι προαιρεῖσθαι τὰ ἀδύνατα. hanc autem ſcriptionem ſecutus eſt Paccius. quæ ſanè ſi recta eſt, cum ſuperiore ita coniungenda uidetur, ut ad Homerũ referatur in hũc modũ. ITEMQVE docuit Homerus, quòd oportet præeligere impoſsibilia, ſed uulgata, celebriaq́ potius, quàm ea quæ ſunt, ſed nõ creduntur. Alia lectio non ἔτι, ſed ὡδὶ habet. mihi tamen non probatur; ſiquidem uerborum ſeries cum hac lectione minimè quadrat. Alia lectio habet, προαιρεῖσθαί τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον, ἢ δυνατὰ ἀπίθανα. ſi legatur hoc modo, uidetur quòd hoc præceptum unà cum ſequenti tam Epopœiæ, quàm Tragœdiæ ſit à Philoſopho commune poſitum. prima, & poſtrema lectio admitti ac defendi poteſt.

Ambiget fortè quiſpiam, cur poeta falſa potius, quæ probabilia ſint, atque ab hominibus recepta, quàm uera, quæ probabilia non ſint, ſequi debeat. An, quòd

ei propoſitus finis eſt,bonos mores inſtituere:quos ſiue ueris, ſiue falſis narrationibus in hominum animos inducat,uoti compos efficitur. ſed quoniam id poeta præſtare non poſſet,niſi ei fides adhiberetur,icci rco uulgi opinionem ſequitur. πῶς * ὁ ἰόλαος ἀπέθανεν. uerbum ὁ ἰόλαος in melius immutandum ſic, ὁ Λάϊος. Cùm hoc loco Philoſophus falſis,quæ ueriſimilia ſunt,nos uti debere dicat:ſuperius uerò mirandum ipſum Poeſi præſertim epicæ conuenire aſſeruerit,ſub mirandi autem uoce hyperbole contineatur,ſub falſis eam ueriſimilibus hic contineri non exiſtimamus:ſiquidem bis de eiſdẽ ageret. Μυσοὶ Tragœdiæ nomẽ eſt:cuius auctor Sophocles eſt.quoniã Athenæus lib. IIII. ubi de trigono loquitur, ſic ait. μνημονεύει δὲ τῶν τριγώνων τούτων καὶ Σοφοκλῆς ἐν μὲν μυσοῖς οὕτως, Πολὺς δὲ Φρὺξ τρίγωνος. item libro. XIIII. ait: καὶ Σοφοκλῆς ἐν μυσοῖς, Πολὺν δὲ Φρύξ.

PARTICVLA CXXXV.

ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους. ἂν δὲ θῇ, ὦ φαίνηται εὐλογώτερον * ἐνδέχεσθαι, καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς * ἐμφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον.

† *Quapropter locutum fuiſſe dicere, fabula quidẽ ridicula eſſet. Etenim à principio eiuſmodi conſtituendæ non ſunt. at ſi ſemel conſtitutæ fuerint, et ita ſint receptæ, eas admitti quamuis abſurdas, probabilius erit. Quandoquidem illa etiam in Odyſſea circa Vlyxis expoſitionem rationis expertia ſunt. quæ quidem nullo pacto toleranda apparerent, ſi hæc eadem non bonus aliquis poeta confinxiſſet. nunc uerò diuerſis bonis abſurdum illuſtrans, ſuaue ipſum poeta reddit.*

EXPLANATIO.

Ex antea dictis corollarium infert,eos reprehendens,qui abſurdã quandam defenſionem afferebant in eorum gratiã,qui fabulis quædam præter rationem inſerebant. ea autem erat,quòd ſi eiuſmodi res abſurda ex illis fabulis demeretur,penitus deſtrueretur fabula. inquit Philoſophus ridiculum eſſe id dicere,quoniam ab initio fabulas ita texere oportet,ut nulla prorſus re præter rationem eis opus ſit. Addit tamen Philoſophus exceptionem quandam, quæ huiuſmodi eſt. cùm præter rationem poeta quidpiam dicit, ſi uerbis ſuis id ueriſimile efficiat,admittitur,etiam ſi ſit abſurdũ. multa enim abſurda,& præter rationẽ exiſtunt, quæ tamen aliquis ita circũſtantiis exornabit,ut ueriſimilia magis,quàm ſua natura ſint,appareãt. quod cùm fit,tunc in eiuſmodi poemate abſurdum admittitur. Id uerò probat. quoniam abſurda,quæ in Odyſſea circa Vlyſsis expoſitionẽ ſunt,minimè tolerabilia eſſent,ſi malus hæc eadem poeta confingeret: nunc autem Homerus ea tegit. & modum ſubiungit,aliis, inquam,bonis ſuaue faciens id,quod abſurdum eſt. Quòd autẽ Vlyſſis expoſitio,de qua. XIII. Odyſſeæ ſcribit Homerus, præter rationem

tionem ſit,apparet, cùm Vlyſsem à Phæacibus ad Ithaceſium littora uectum,graui ſomno oppreſſum, è naui cum donariis ab illis expoſitum affirmet: qui mox expergefactus ſe ſolum uidit in littore. hæc autem omnia præter rationem exiſtere quis non uidet?quoniã Vlyſſes uir omnium uigilantiſsimus fuit.cum tamen Homerus ueluti ſemimortuum,& ſine ſenſu extra nauim ferri ſcribit.

ANNOTATIONES.

† ὥς τι τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. Hæc Paccius ita uertit. QVAPROPTER LOCVTVM FVISSE DICERE, FABVLA QVIDEM RIDICVLA ESSET. ex qua uerſione conſtat Pacciũ uoluiſſe partem hanc ad id, quod de muto ſupra dictum eſt,referri. Verum fidelis non eſt hæc Ariſtotelis ſententiæ expreſsio. uerti itaque in hunc modum debent. QVAPROPTER DICERE, QVÒD PERIMATVR FABVLA, RIDICVLVM EST. Codices nonnulli loco uocis * ἐνδέχεσθαι, legunt ἐκδέχεσθαι. alii uerò calamo exarati habẽt ἀποδέχεσθαι. hæ duæ ſcripturæ poſtremæ cùm idem ualeant,rectè ſe habent: prima uerò delenda. In calce quoque huius particulæ loco uocis * ἐμφανίζει, ſcribendum eſt, ἀφανίζει,ut in multis codicibus calamo exaratis itidem legitur.

PARTICVLA .CXXXVI.

Τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς. ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά τε ἤθη, καὶ τὰς διανοίας.

Cæterum in dictione,otioſis in partibus maxime elaborandum: ſecus autem in his, quæ moribus, quæque ſententia polleant. quandoquidem ipſa ualde luminoſa dictio, tum mores,tum ſentẽtiam,quæ quidem per ſe ſatis conſpicua ſunt, obumbrare ſolet.

EXPLANATIO.

Additur aliud præceptũ Epopœiæ, Tragœdiæq; cõmune:quod & antea dictum eſt,ut ſcilicet in partibus otioſis poeta circa elocutionem elaboret,hoc eſt ſtudeat elegantiæ. Quid autem intelligat per partes otioſas in Poeſi declarat,dicens,& in non moratis ſermonibus,& ſententiarum expertibus.Id uerò cur à ſe dictum ſit, explanat:quandoquidẽ nimis elegans dictio mores, & ſentẽtias occultat. quoniam qui audit ſermones elegantes, elegantiæ nimirum attentus, neque mores,neque ſententias animaduertit.nam qui plurimis uehementer intentus eſt,ſingula ſenſu percipere non poteſt. in ea igitur poematis parte,ubi uel ſenſus egregii, uel mores exprimuntur,elegans admodum elocutio uitanda eſt. Quænam autem elegãs elocutio ſit,antea dictum eſt:nimirum cuius primas partes, tranſlationibus ad unguem factis,neque nimio plus frequentatis,ac repetitis tribuimus.In partibus autem,quæ prædictis carent, ſicuti in deſcriptionibus,& quibuſdam narrationibus, quæ facilè apprehendun

tur,& in prooemiis, elegantiæ quoad eius fieri poteſt uacãdum eſt.

ANNOTATIONES.

Etſi Paccius fideliter uerba Ariſtotelis non referat,idem tamen eſt ſenſus:iccirco tantùm admonebimus uerba illa,καὶ μήτε ἠθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς,ab Ariſtotele poſita ueluti explanãtia quid intelligat,cùm dixit:ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι. Sciendum eſt,id præceptum,quod ad elocutionis elegantiam ſpectat, in omni ſcribẽdi genere perpetuo obſeruari oportere: nam & ab oratore aliqua magis,aliqua minus ornate ſunt dicenda. Definit autem Philoſophus in hoc præceptũ,quod dictionem reſpicit: quoniam de rebus primò,deinde de elocutione,ſeruato naturæ ordine,dicere oportet. In hoc præterea contextu id præcipuum eſt animaduertendum,Ariſtotelem meminiſſe ſolùm duorum,in quibus inepta eſt nimis elegans dictio,ubi ſcilicet in oratione ſint mores,aut ſentẽtiæ.quocirca uox illa διανοητικοῖς,ut quid commune grauibus ſenſibus,atque animi perturbationibus ab Ariſtotele ponitur. nam ubi ſint affectuum,& perturbationum expreſſiones,ornato ſermone non utemur,ea nimirum de cauſa,quã in contextu Philoſophus explanat: cũ præſertim in tertio de Rhetorica ſic ſcribat: „ καὶ ὅταν πάθος „ ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα. ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα. ἐκκρούουσι „ γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας, αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. cùm igitur his uerbis Ariſtoteles præcipiat,quando iudicum animos orator commouere conſtituit, ne proferat enthymema, quoniam ſe mutuò commotiones exturbant, idem ſane iudicium,& de perpolita elocutione aſſerẽdum erit,quod de enthymemate dictum eſt: quoniam cùm perturbationes commouemus, ſi dictionis elegantia itidem accedat,illæ commotiones duæ ſe ſe mutuò expellent,ac exturbabunt.iccirco nimia illa dictionis elegantia ab eo loco dimouenda eſt.

PARTICVLA. CXXXVII.

Περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη, ὧδε θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός. ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τελῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί. ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ἔστιν, ἢ οἷα φασὶ, καὶ δοκεῖ, ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς, † καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

Cæterum dubitationes,ac ſolutiones,ex quot uidelicet, quibuſ'ue generibus conſtent,ita conſiderantibus manifeſtæ fient. Etenim cùm imitator poeta ſit, ſicuti quoque pictor, uel alius imaginum deſignator, eorum ſemper unum aliquod, quæ tria numero ſunt, imitetur neceſſe eſt: qualia uidelicet fuerunt, ſiue ſunt: uel qualia dicuntur, uidentur'ue: uel qualia eſſe oporteret. hæc autem dictione tum per linguas,tum per translationes enũciantur. Multæ † enim dictionis ipſius affectiones ſunt:quas poetis indulgemus.

EXPLANATIO.

Quoniam in operis huius procemii calce propoſuit Ariſtoteles additamẽta quædam,atque appendices Poeticæ pertractare, iccirco expeditis his,quæ Poeſi intima ſunt,annexa illa nũc aggreditur. Primum itaq;,quod hac parte tractaturus eſt,quo prõptius auditor ſermonẽ ſuũ ſequatur,proponens,inquit: De obiectionibus, ac ſolutionibus

nibus ex quot,quibus'ue formis ſint,ſic ſpeculãtibus manifeſtũ fiet. Vocat autẽ προβλήματα,dubia ab obtrectatoribus aduerſus poetas allata:quorum & numerũ,& formã,quoque modo diluantur,ſcrutari proponit.Sed quoniam primum eius propoſitum eſt modos docere,quibus poetæ à calumniatoribus defendi poſsint, quædam iacit fundamẽta,unde promptè poetis opem afferre poſsimus.Ac primũ accipit id,quod in confeſſo eſt,poetam ſcilicet,perinde ac pictorem, aut quẽuis alium ſtatuarium,imitatorem eſſe. Cùm igitur res, quas imitantur,tribus ad ſummum ſe ſe habeant modis, oportebit poetã omnino è tribus perpetuò imitari,nimirum,uel qualia erãt,aut ſunt: uel qualia dicũtur,& uidẽtur:uel qualia eſſe oportet. HAEC AVTEM DICTIONE TVM PER LINGVAS,TVM PER TRANSLATIONES ENVNTIANTVR.hoc eſt uel ſine fuco,uel ornatè.Et quoniã aliæ quoque præter linguam,& metaphoram in dictione exornationes ſunt, addit,quòd dictionis ipſius multæ ſunt affectiones, extenſio nimirum, imminutio, permutatio. id uerò probat: huiuſmodi enim(inquit)affectiones in dictione poetis concedimus.

ANNOTATIONES.

Ex iis duo ſumma capita, unde ſolutiones aduerſus poeticas obiectiones ſumi poſſunt,ex rebus inquam & uerbis, accipere debemus: quæ ſanè capita in ſuas deinde partes diuidentur. Sciendũ eſt,Ariſtotelem hoc loco non eodẽ modo problema accipere,quo libro Topicorum cepit. hic enim idem ualet,quod obiectio. id uerò ex altera huic oppoſita uoce,defenſione ſcilicet, de qua in contextu meminit,cognoſci poteſt. obiectio enim, & defenſio opponũtur.ſi igitur hac in parte de problematibus, & defenſionibus agit:uel idẽ eſt ac ſi diceret de obiectionibus aduerſus poetas factis,& defenſionibus agendũ eſſe:uel exponemus περὶ προβλημάτων,hoc eſt ἐπιτιμημάτων ἐν τοῖς προβλήμασιν. nam paulo inferius Ariſtoteles ita ſe ipſum declarat,hoc eſt de obiectionibus in quæſtiones. Quanquam poeta cùm pictore,atque imaginum deſignatore, quoniam ambo imitentur,conueniat: poeta tamen non homines,ſed hominum actiones, mores,atque animi perturbationes imitatur: quod Ariſtotelis teſtimonio hoc in libello comprobatur.illi uerò cùm homines imitantur,eorum formas imitantur:pictores quidem lineis,& coloribus: ſculptores uerò lineamentis tantummodo,ex quibus forma reſultat. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς Hæc Paccius ſic uertit. MVLTAE ENIM DICTIONIS IPSIVS AFFECTIONES SVNT, QVAS POETIS INDVLGEMVS. Quæ uerſio ex illius particulæ γὰρ, quæ ſignificat enim,tranſpoſitione, Philoſophi ſenſum peruertit.nam per hæc uerba,καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεως,alicuius antea dicti rationem non affert: ſed quoniam de linguis,& metaphoris,quæ ſunt ornatus in dictione,proximè meminit,ideo ſubiungit,& ornatus alii ſunt in ipſa,ut antea dictum eſt. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι.idem eſt ac ſi diceret,& plura ſunt ornamẽta in dictione. quod ſtatim probat,cùm inquit:QVAS POETIS INDVLGEMVS.hoc eſt concedendum eſt poetis in dictione multas facere mutationes or-
» natus gratia. Verba autem latina ita legenda ſunt. ET MVLTAE dictionis ip-
» ſius affectiones ſunt:huiuſmodi enim poetis CONCEDIMVS.

Περὶ

PARTICVLA .CXXXVIII.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ ποιητικῆς, † οὐδὲ ἄλλης τέχνης, καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία. ἡ μὲν † γὰρ καθ' αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. * ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον, τὸ κατὰ ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται, ταῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Ad hæc non eadem eſt rectitudo Ciuilis facultatis, quæ Poeticæ. † ſed nec alterius ullius artis, præter quàm Poeticæ. huius uerò peccatum omnino duplex eſt, alterum per ſe, alterum per accidens. † Itaque, quod ad imitandum non imitabile ſibi propoſuerit, per ſe huius peccatum erit: proponere uerò non rectè, per accidens. Quemadmodum utrunque dextrum latus equum promouentem: aut ſecundum unamquanque artem peccatum: uerbi gratia: ſecundum medicinam, aliam'ue quamlibet artem: aut etiam, ſi, quæ fieri nequeunt, confinguntur. Qualiacunque igitur hæc fuerint, minimè quidem per ſe huius peccata dicimus.

EXPLANATIO.

Aliud prædictis addit fundamentum defenſionibus rerum poetis obiectarũ deſeruiens. id autẽ tale eſt, nõ eandẽ eſſe Politicæ, neq; alterius artis, & Poeticæ rectitudinem. Poeticæ enim ſcopus eſt rerũ ideas (ut antea ab Ariſtotele dictum eſt) exprimere. ueluti ſi regem exprimit, regis ideam referre, quantumq; in rege deſyderari poſſet, id omne illi tribuere. Politica uerò, nec aliqua alia ars hanc habet rectitudinem. Politicæ enim rectitudo eſt bona conſultatio, qua rectius, quàm fieri poteſt ciuitatem inſtituit, eaque reſpicit, quæ utilia ſunt. idem etiam de artibus aliquibus eſt dicendum, ſi modo de aliis quoque artibus Philoſophus meminit. Fortè autem hic Philoſophus in Platonem inuehitur, qui imaginariam illam rempublicam præter omnem uſum inſtituit. rectitudo enim Poeticæ eſt, quæ fieri poſſunt ſectari in quacunque re, qua de agit. quòd ſi ab eo quod fieri poteſt recedat, à propria ſua rectitudine recedet. Politica uerò non quod imaginarium, ſed quod in re uerè conſtat, reſpicit. Poſita itaque hac ueluti per ſe nota propoſitione, non eandem eſſe Poeticæ & Politicæ rectitudinem, ſubiungit, quòd Poeticæ duplex contingit peccatum, idque probat. nam alterum eſt per ſe, alterum uerò per accidens. cuius rei rationem affert. Nam ſi id, quod fieri nequit, poeta ſibi imitandum proponat, hoc eſt cùm ea uerbis proponat ſibi exprimere, quæ prorſus fieri nequeunt, per ſe peccat. ſunt autem huiuſmodi quæ nec fuerunt, nec ſunt, nec uidentur, nec ita eſſe ab

hominibus

hominibus dicuntur, nec qualia eſſe oportet. & ob id Philoſophus dixit ἀδυναμίαν, hoc eſt (liceat mihi rudioribus interdum uocibus uti docendi gratia) impoſsibilitatem: qui loquendi modum apertam rei naturam oſtendit. ſi quis igitur poeta huiuſmodi ſibi imitanda, hoc eſt uerbis exprimenda proponit, per ſe peccat in Poetica. Si uerò quæ fieri poſsunt, imitanda ſibi proponat, ſed in exprimendis his erret, ea ſcilicet alio quàm ſint modo deſcribens, huiuſmodi peccatum per accidens dicetur. Exempli cauſa, equum ambulare, res quædam eſt, quæ fieri poteſt: ſi in ea exprimenda erret, ut ſi dicat equum pedes ambos dextros ſimul ante porrigentem, id poetæ peccatum per accidẽs dicetur. ſi item in his, quæ alterius artis ſunt; erret, non ſecundum Poeticam peccare dicetur. Contingit igitur in Poeſi bifariam peccare. per ſe quidem: quoniam ſuum habet ſcopũ, à quo cùm declinat, per ſe peccare dicitur. & quoniam ex artibus hinc inde ſcribendi materiã ſibi ſubminiſtrat, ſi in artibus huiuſmodi peccet propter illarũ ignorationẽ, per accidens peccare dicitur.

ANNOTATIONES.

Ariſtoteles ſexto libro Moralium inquit. Si igitur prudentis eſt bene conſultare, bona conſultatio rectitudo ea eſſe uidetur, quæ ſecundum utilitatẽ ad quẽdam finem ſpectat: cuius prudentia uera exiſtimatio eſt. † οὐδὲ ἄλλης τέχνης, καὶ ποιητικῆς. Paccius hæc ſic uertit: SED NEC ALTERIVS VLLIVS ARTIS, PRAETERQVAM POETICAE. Hic autem Ariſtotelis uerborum ſenſus non eſt. purè igitur illa uerba ſic uerti debent. NEQVE ALTERIVS ARTIS, ET POETICAE: ſupple tu, eadem eſt rectitudo. In quibuſdam tamen codicibus calamo exaratis uerba iſta non leguntur. Item in tralatione Paccii expungenda eſt uox ITAQVE, & ſcribendum ENIM: quoniam græce legitur γὰρ. Reddit autem in hac parte rationem Ariſtoteles, cur in Poetica peccatum alterum per ſe, alterum per accidens eſſe dixerit. * εἰ μὲν γὰρ προείλετο, & quæ ſequuntur. In codice Lampridii rectius ita leguntur. εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται, οὐ καθ' ἑαυτήν. Latinè autẽ hæc ualent. SI ENIM propoſuerit impoſsibilitatem imitari, ipſius eſt peccatum. ſi uerò rectè propoſuerit, ſed equum dextrum latus utrunque promouentem, aut ſecundum unamquanque artem peccatum, ſi impoſsibilia fecerit, non erit ERRATVM PER SE. Dubitaret aliquis: quoniam dictũ eſt in Poeſi bifariã peccatũ contingere, per ſe, & per accidens: per ſe quidẽ, cùm poeta id, quod fieri nequit, imitandum ſibi proponit: per accidens uerò, cùm non rectè imitatur, ſicuti cũ equum dextrum utrunque latus promouentem effingit: aut ſecundum unamquanque artem peccatum committit, uerbi gratia circa medicinã, aliam'ue quamlibet artem: aut etiã, ſi quæ fieri nequeũt confinguntur: quare cùm in his ultimis uerbis impoſsibilia, quæ peccata per ſe Poetices eſſe dixit, inter peccata per accidens recenſeat, non uidetur Ariſtoteles ſibi conſtare. Ad hanc dubitationem dicimus, quòd in aliquibus codicibus illa uox IMPOSSIBILIA, cum ſequentibus quinque non legitur. nos tamen particulam hanc rectè ſeruari poſſe iudicamus. in hoc enim contextu duabus uocibus uſus eſt. nam cũ de Poetices peccato per ſe uerba facit, dicit ἀδυναμίαν,

μίαν,hoc eſt(ut ita dicam)impoſsibilitatē. cùm uerò de peccato per accidēs loquitur,dicit ἀδύνατα,innuens fortaſſe duplex eſſe,quod fieri nequit, uel per ſe, quod ἀδυναμίαν appellat: uel ratione modi,quod ἀδύνατον uocat,ut equum dextrum utrunque latus promouentem. Ariſtoteles enim in libro de Animalium inceſſu,animalia,quæ quaternis notis incedunt, poſteriorem ſiniſtrum pedem cum anteriori dextro mouere ſimul affirmat. ex ignorantia igitur modi motus animalium,quæ quaternis notis incedunt,non autem Poetices, huiuſmodi error contingit. ſimilia quoque in aliis artibus errata contingere poſſunt.

PARTICVLA .CXXXIX.

Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν. † πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται. ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς. † τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα, † ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις. * εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς. δεῖ γὰρ εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι. * ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός. ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, * ἢ κακομιμήτως ἔγραψε.

Quo fit,ut obiectiones in quæſtionibus, ſi quis ad hæc reſpexerit, ſoluturus ſit. † Ac primum quidem,tametſi peccemus ſemper in his, quæ ſecundum artem ſunt,ſi quæ fieri nequeunt, confingamus: rectè tum id factum ſe habebit,ſi propterea eiuſdem finem aſſecuti fuerimus. dictus eſt enim eius finis: uerbi cauſa: ſi hoc pacto,uel id magis ſtupendū fuerit,uel aliqua ipſius pars huiuſmodi reddatur. † Exemplum ſit,illa in Hectorem perſecutio. ſi ergo finem magis,minus'ue aſſequi contigerit, peccatum uerò in his, quæ circa artem ſunt, fuerit:nequaquam ſatis rectè id fiet. quippe ſi fieri poteſt, nullò pacto peccandum eſt. Præterea uel eſt in his peccatū,quæ ſecundum artē ſunt,uel quæ ſecundum aliquod accidens. leuius enim fuerit,ſi ceruam cornua non habere ignorauerit,quàm ſi non bona imitatione deſcripſerit.

EXPLANATIO.

Iecit fundamenta quædam ſibi uſui futura ad defenſiones inueſtigādas,quibus,cùm accuſantur poetæ,qui aliqua culpa peccauerint, defendi poſſunt. ideo ſubiungit: quare obiectiones in quæſtionibus, ad hæc quæ mox diximus reſpiciēdo,ſoluere oportet. Primū enim (inquit)ſi in arte quapiam impoſsibilia poeta ſcripſerit,peccat:defendi tamen poteſt id rectè factum,ſi finem qui Poetices ipſius eſt, aſſequatur,hoc eſt,ſi ea ratione conſternationem poeta audientibus cōparet. idque probat. finem enim inquit(ut dictum eſt)admirabilem eſſe oportet. dummodo igitur Poeticæ fine potiamur, nihil refert, quòd falſa à poeta ſcripta ſint. Declarat aūt quid intelligat per hoc, quod dixit, ſi finem ipſius aſſequatur: dicēs; VERBI CAVSA: SI HOC

PACTO,hoc eſt ex peccato finẽ,aut partem aliam ſtuporis plenã efficiat: ut Hectoris perſecutio,in qua peccatũ eſt in arte militari. nam impoſsibile eſt uirum unum integrũ exercitum in fugam uertere: attamen cùm Græcorum uictoriam,& Achillis uirtutem admirabiliorem efficiat,id in Homero nequaquam erit peccatum, quoniam peccati illius interuẽtu auditores Homerus afficit ſtupore. Admonet tamen,quòd ſi citra peccatum artis alicuius poeta finem,aut magis,aut paulo minus aſſequi poteſt,& tamen circa rerum earum, de quibus loquitur,artem peccet,non rectè facit, nec excuſari poteſt. oportet enim(inquit)ſi fieri poteſt,nullo modo peccare. Alium hic Ariſtoteles defendendi modum affert eiuſdem obiectionis. is autẽ talis eſt,quòd longè magis peccat poeta,cùm aliquod peccatũ eorum,quæ ad Poeſim per ſe ſpectant,committit, quàm cùm circa ea, quæ ſunt alterius negotii peccat.id uerò probat exemplo.nam minus errat,ſi ob ignorantiam ceruã habere cornua dicat,quàm ſi prauè fuerit imitatus,quod Poeticæ proprium eſt. ſed leuiora peccata digna ſunt uenia: igitur ſi poeta circa aliquod peccauerit per accidens,ueniam meretur.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt,Ariſtotelem primam obiectionem ſoluere, quoniam per accidens peccatum eſt. nam ſi poeta per ſe peccat circa ea,quæ ad Poeſim ſpectant, excuſari nequit. Quòd autem Ariſtoteles in hoc contextu docere non proponat,quomodo poeta,cui uitio uertitur in arte ſua peccaſſe,defendi poſsit, patet per exemplum, quod ab Ariſtotele de perſecutione Hectoris allatum eſt, in quo peccatum eſt in arte militari, & ita per accidens peccatum. nam Hectoris perſecutio ea eſt,cùm Græcos ipſe ſolus in fugam uertebat: quoniã ait: ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις, hoc eſt Hectoris perſecutio. quam partem malè uertit Paccius, cùm ait: † EXEMPLUM SIT ILLA IN HECTOREM PERSECUTIO. quibus uerbis Hectorem pati, & non agere indicat. ſed uerba græca ad uerbum ſonant, ut ego tranſtuli,& ipſum potius perſequi alios quàm cõtra,docent apertè. etſi nõ me præterit aliquas apud Græcos elocutiones reperiri, quæ tã actiuè quàm paſsiuè explicari poſſunt,hæc mihi tamen actionem potius quàm paſsionem ſignificare uidetur. Si igitur contextus iſte rectè intelligi debeat, inſpicere oportet,an in hoc exemplo peccauerit Homerus,in Poeſi per ſe,an circa ea, quæ alterius artis ſunt. Mihi quidem uidetur quòd huiuſcemodi peccatum ſit in militari arte,ſiue actiuè,ſiue paſsiuè (ut ita dicam) Hectoris perſecutio explicetur. Paccius malè cõtextũ hũc uertit,qui ad uerbũ latinè ita ſonat. PRIMÙM QUIDEM, SI QUAE FIERI NEQUEUNT IN IPSA ARTE FECERIT, PECCATUR. SED RECTÈ SE HABET, SI FINEM ASSEQUITUR IPSIUS. FINIS ENIM DICTUM EST. † reliqua rectè uertit,præter id, quod de Hectore ſuperius admonuimus. In hac contextus parte duo animaduertẽda ſunt. Primùm,Ariſtotelem addidiſſe articulum τὸ,uoci αὐτῆς,quo diſtinctionem oſtendit,ſicuti,cùm de articulo loquebamur,admonuimus,ut Poeticæ finem ab artis fine,circa quam per accidens peccare dixit,diſtingueret. Secundum,quod minimè prætermittendum eſt, ſunt uerba illa τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. in quibus cùm particula

particula γὰρ contineatur, qua cauſam in ea parte reddi declaratur, quomodo uerbis his antea dicti ratio afferatur, nequaquam conſtat. ea enim uerba ſic latinè ſonant, FINIS ENIM DICTVM EST. quare quippiam in hac parte deſyderari cenſeo, uel ſaltem extrinſecus intelligẽdum. Cùm autem de fine loquẽs, ipſum etiam maximum dixerit, iccirco addẽdum puto ὅτι μέγιστον. ſic enim eius, quod antea dictum eſt, optimè redditur ratio, quare ſcilicet dictum ſit poetam circa artem quampiam peccantem excuſatione dignum iudicari, ſi modo finẽ Poeſis ſtupendum magis efficiat: quoniam (inquit) finis, dictum eſt quòd eſt optimum, ideo in eius gratiam omnia conferenda ſunt. Verùm quoniam ſubiungit: οἷον εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος: uidetur quòd rectius ſuppleri debeat † ὃ ἔκπληξιν δεῖ ἔχειν. Sed quiſpiam dubitare poſſet, cùm Poeticæ finem eſſe dixerimus, homines uirtutibus exornare, uidetur non eſſe dicendum, Ariſtotelem uelle Poeſis finem eſſe ſtuporem, admirationem'ue comparare. An, nihil uetat eiuſdem plures eſſe fines, quorum tamẽ alius alium reſpiciat. ut in Medica facultate, ſanitas finis eſt, quæ tamẽ actiones reſpicit. nam ideo ſanitatem optamus, ut actiones promptè agere ualeamus. ita quoque admiratio in uirtutes reſpicit. nam poetæ admirationem inducere ſtudent, ut ea homines ad uirtutes impellant. In aliquibus excuſis codicibus legitur: * εἰ μέντοι τὸ τέλος. hæc lectio alteri præferenda eſt. Item cùm inquit * ἢ κακομιμήτως: rectius ſic legetur ἢ εἰ κακομιμήτως. In codice Lampridii ita hæc pars legitur: ἢ εἰ ἀμιμήτως. ſed in hac lectione, poſtrema dictio mihi non probatur, ἔτι ποτέρων ἐστί. Aliqui codices calamo exarati longè melius ita legunt: ἔτι ἀτοπώτερον: hoc eſt præterea abſurdum magis.

PARTICVLA .CXL.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ, οἷον, καὶ Σοφοκλῆς ἔφη αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ, ποιεῖν, Εὐριπίδης δὲ, οἷοί εἰσι. δὲ, ᾗ ταύτῃ λυτέον. εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν, οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον * οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης. ἀλλ' οὖν φασι τάδε.

Ad hæc, ſi quis ex parum ueris arguatur, at certe qualia eſſe decet, ſolutio ſit, id quod Sophocles dixit, ſe quidem homines, quales eſſe oporteret effingere: Euripides autem quales eſſent. Quòd, ſi neutro ſoluendum ſit modo, at certe ita eſſe dicuntur: reſpondendum erit, uelut in iis, quæ ad ipſos pertinent Deos. fortaſſe enim ſic dicere neque meliorem in modum, neque ſecundum ueritatem fuerit: ſed tamen ita contingit: ut Xenophanes ait, † ferunt hæc.

EXPLANATIO.

Alium defendendi modũ ex tribus illis ſuperius dictis petitũ aſsignat, cũ poetæ uitio uertitur, cũ rem uerã in poemate non expreſsiſſe. Eſt autẽ huiuſmodi, ut illi obiectioni reſpondeamus, poetam non quòd fuerit, ſed quòd expediret expreſsiſſe: quod aliis uerbis ſuperius Philoſophus dixit, Poeſim uidelicet uniuerſale ſectari. Sophoclis autem teſtimonio hoc confirmat, qui inquit eum quidem homines quales expedit, Euripidem quales ſunt, efficere. hac igitur ratione ſoluendum, ſi quis poetas reprehendat, quòd uiros præſtãtiores

quàm

quàm fuerint, effingant. Tertium modum ponit, quòd ſi neutro modo ſoluere poſſumus, hoc eſt, nec dicẽdo rem ita fuiſſe, nec ita expediſſe, ad famam recurremus, quòd ſcilicet ita fertur: ut quæ de Diis dicuntur, eos uerbi cauſa fœdis amoribus cum mulieribus permiſceri, aut homines odio inteſtino perſequi, & id genus alia. Per hæc Philoſophus refellit, quæ à Platone ſecundo, & tertio libro de Legibus aduerſus Homerum ſcribuntur. Affert autem rationem Philoſophus, cur ea, quæ de Diis à poetis dicuntur, excuſari debẽt penes rumorẽ, qui de illis eſt. quoniã (inquit) fortè melius nõ eſt dicere, Deos ita eſſe, quales eſſe dicunt poetæ, nec uerũ eſſe, ſed ita contigiſſe, ut Xenophanes dixit. FERVNT HAEC. per hæc innuit Xenophanẽ eos refellere, qui poetas carpebant, quòd ipſi de Diis meliora, & uera nõ ſcriberent: quibus reſpondere ſolebat, homines de Diis hæc non loqui, quæ ipſi dicebãt. id igitur non poetarum, ſed rumoris, ac uulgi uitium eſt: ſiquidem poetæ ſequi famam debent. Accidit igitur poetas de Diis nec meliora, nec uera dicere, quoniam uulgus de Diis nec meliora, nec uera dicit. Reſpõſio igitur eſt penes hoc, quòd accidit poetis id facere, quoniam non ſua cauſa, ſed uulgi id faciũt. quæ defenſio pulcherrima eſt: quoniam id, quòd à Platone pro maximo uitio poetis obiicitur, id tale eis accidere alterius cauſa docuimus.

ANNOTATIONES.

Illud in hoc contextu maximè animaduerti debet, cũ ait Philoſophus: FORTASSE ENIM SIC DICERE, uocem illam ENIM poni, quæ antea dicti cauſam in ea particula, in qua reperitur, afferri demonſtrat. Quare cõſtat apertè genus aliud reſpondẽdi Ariſtotelẽ hic non ponere. nam ſi per hæc dicti ſuperius cauſam reddit, aliud à prædicto reſpondendi genus non affert. In aliquibus excuſis codicibus ita legitur: ἴσως γὰρ οὔτι βέλτιον, οὔτι λέγειν. quæ lectio mihi nõ probatur. unde Paccius rectè uertit. quoniam græcè * οὕτω, nõ autem οὔτι legi debet. uerbum autem βέλτιον, idẽ ualet, quod ſupra ὡς δεῖ. Quoniam Philoſophus de Diis loquebatur, uſus eſt illa uoce, ἴσως, ne reprehendi poſſet, quod aliter ipſe, àc communis hominum opinio de Diis ſentiret. In uerbis contextus in latina uerſione uox TAMEN, expungi debet: quoniam ſenſum perturbat, nec græcam uocem habet, quæ illi reſpondeat. ἀλλ' οὖ φασι τάδε Paccius hæc ita uertit: FERVNT HAEC. ex qua uerſione colligitur, Paccium exiſtimaſſe uerba græca eſſe deprauata, quæ paſſim hoc loco circunferuntur: quoniam illas duas uoces prætermiſit ἀλλ' οὖ, quia cũ ante dictis bene cohærere ei non uidebantur. at nos in contextu omnia cõſona eſſe docuimus. uerba igitur illa ſic uertenda ſunt: SED NON FERVNT HAEC.

PARTICVLA .CXLI.

† ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον, τὰ περὶ τῶν ὅπλων, ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος. οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Quanquam non meliorem fortaſſe in modum, nihilominus ita ſe habuere;

uelut illud,quod de armis perhibere. Recte quàm ſolo præfixæ baſtæ. Sic enim eo tempore moris erat:ut nunc etiam apud Illyrios.

EXPLANATIO.

Alium hac in parte ſoluendi modum exponit, ſi dicamus poetam non qualia eſſe expediret,ſed qualia fuerunt ſcripſiſſe: ut quæ de armis ab Homero ſcribuntur: ἔγχεα δέ σφιν

ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο.

Rationem autem affert, quoniam tunc id moris erat, ſicuti nunc Illyrii faciunt,ut arma humi fixa erecta ſtarent.

ANNOTATIONES.

† ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν. Quoniam in hac parte Philoſophus aliũ defendendi modum aſsignat,Paccius nec uerba,nec ſenſum Ariſtotelis ſuis uerbis refert:iccirco ſic ad uerbum uerti debent. FORTASSE VERÒ NON MELIVS, SED SIC HABEBAT. Quod autem ad exemplum ſpectat, Homerus Iliadis libro .K. deſcribit Diomedem, eiuſque milites, quò promptius arma capere poſſent,ea ita collocaſſe,ut erecta ſtarent ἐπὶ σαυρωτῆρος: hoc eſt in quodam ferramento humi defixo, ne limo fœdarentur.

PARTICVLA. .CXLII.

περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, * ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, * πρὸς ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν. οἷον, ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται.

An uerò recte, uel non recte à quoquam ſiue dicatur,ſiue fiat, ſiquis inquirere uelit, non modo id ipſum factum, dictum'ue conſiderare debet, utrũ laudabile, an prauum ſit: uerum etiam ad agentem, dicentem'ue reſpicere, ad quem uidelicet,uel quando, uel cui,uel gratia cuius: uerbi cauſa: boni maioris gratia ut fiat: mali maioris,ne fiat.

EXPLANATIO.

Quoniam poetæ loquentes,& facientes perſonas inducunt, quorum gratia carpi,morderiq́ue poſſunt, iccirco uiam ſubiungit, qua promptè eos defendere poſſimus. ea uerò eſt,non id tantum,quod factum,uel dictum eſt reſpiciendo,an bonum, uel malum ſit:uerùm etiam in agentem,uel dicentem,aduerſus quem,uel quando,uel quo modo,uel cuius gratia conſyderando: uerbi cauſa,uel maioris boni gratia,ut fiat:uel maioris mali, ne fiat. nam perſonarum, locorum, ac temporum circunſtantiæ, quod ſeparatim conſyderatum turpe uideri poſſet, ſæpenumero uenuſtum demonſtrant.

ANNOTATIONES.

ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον. Codices antiqui calamo exarati ſic habēt: ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον.

utraque

utraq; lectio ſtare poteſt, cùm ſenſum non uariet. πρὸς ὄν, ἢ ὅτι, ἢ ὅτῳ. Hic mendũ ſubeſſe puto. nam πρὸς ὄν, & ὅτῳ idem eſſe prorſus uidetur: quoniam reſpicere ad quem dicatur, & cui dicatur idem penitus eſſe uidetur. quare ſi uerba ita iaceant, bis Ariſtoteles idem diceret, & quod maximè neceſſarium eſt prætermitteret, circunſtantiam inquam loci, de qua nihil omnino diceretur. quamobrem non ὅτῳ, ſed ὅπου, hoc eſt ubi. uel ut in codice Lampridii οὕτω, id eſt ſic: ſub modo nanque locus etiam comprehendetur.

PARTICVLA. CXLIII.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν. οἷον, γλώττῃ, οὐρῆας μὲν πρῶτον. ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα, ὅς ῥ' ἦ τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ κρῆτες τὸ εὐπρόσωπον καλοῦσι. καὶ τὸ ζωρότερον δὲ κέραιε, οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

Sunt etiam aliqua, quæ ſi ad dictionem ipſam reſpexeris, licet ſoluere: uerbi gratia, lingua, ut Principio ſanè † οὐρῆας. nam ea uox οὐρῆας, forte non mulos, ſed cuſtodes ſignificat. ac de Dolone: Turpis erat ſpecie: non, quòd eſſet corpore male compacto, uerum turpi facie. nam uocabulum εὐειδὲς pulchra facie aliquid Cretenſes uocant. & illud ζωρότερον propinabant. haud enim ζωρότερον eo in loco pro mero, quo ebrioſi gaudent ſed pro frequenter accipitur.

EXPLANATIO.

Poſtquam declarati ſunt modi, penes quos poetæ defendi ab increpationibus poſſunt, alia nunc loca, cùm accuſantur circa dictionem, tradere conſtituit, quibus eos promptè tueri poſsimus. Ac primo docet defendere quod ad linguas attinet: eadem enim uox diuerſis nationibus ſæpe non idem ſignificat, ut in Homero:

" Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Si enim uox illa, ſcilicet οὐρῆας, mulos ſignificaret, non rectè à poeta dictum eſſe uideretur. ſed aliqui populi οὐρῆας non mulos, ſed canes ad cuſtodiam domus comparatos appellant. Homerus igitur in parte hac illorum lingua uſus eſt: ideo rectè dixit. Aliud eſt exemplum de Dolone, ſumptum ex Homero libro Iliados. K.

" Ἦν δέ τις ἐν τρώεσσι Δόλων εὐμήδεος υἱός,
" Κήρυκος θείοιο πολύχρυσος, πολύχαλκος,
" Ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

Peccaſſe uidetur Homerus, Dolonem malã habere formam dicẽs, cùm tamen haberet corpus rectè commenſuratum. Sed ſoluitur ex lingua: quoniam Cretenſes εὐειδεῖς appellant, qui pulchra ſunt facie. Homerus igitur uſus Cretenſi lingua, malam formam intelligit turpem faciem, non autem corporis commẽſurationem: quoniam curſu Dolonem ualere dicit: curſores autem habent commenſurata mẽbra. Tertium affert exemplum, dicens, & illud, ζωρότερον propinabant, ſumptum ex Homero Iliados. I.

" Μείζονα δὴ κρητῆρα μενοιτίου υἱὲ καθίστα,
" ζωρότερον δὲ κέραιρε. δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

.Vox ζωρότερον apud aliquas nationes non uinum meracum, quo gaudent ebrioſi,ſed celeriter ſignificat:in quo ſenſu accepit Homerus . abſurdum enim uidebatur Homerum feciſſe Vlyſſem meracius bibentē,ac hoſpitibus uiris ſapientiſsimis propinantem. ſi uerò dicat miniſtros celeriter uinum propinare,nullum eſt in dicto uitium.

ANNOTATIONES. .

Οὐρῆας μὲν πρῶτον. Carmen eſt Homeri libro .A. Iliados . Paccius ita uertit: PRINCIPIO SANE οὐρῆας. ſed clarius: PRIMVM QVIDEM οὐρῆας.

" ζωρότερον δὲ κέραιρε. δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Plutarchus libro quinto Sympo.cap.quarto,de hoc Homeri uerſu,ueterum ſententias copioſè explanat. Zoilus autem fuit,qui primus ſcrupulum iniecit,Homerum carpens,cùm heroas id agere,quod ebrioſi faciunt , inducat. Qui plura de hoc carmine ſcire cupit,Plutarchum adeat. ſat enim fuit, Ariſtotelem exemplis iis oſtendiſſe,quomodo ex lingua ſolui poſsit obiectio . unde ζωρότερον metaphoricè ab Homero dictum ex Ariſtotelis ſententia hoc loco capi nō debet: quoniam hic non de metaphora, ſed de linguis agit.

PARTICVLA .CXLIIII.

Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον, ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι. καὶ τὸ, ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ, αὐλῶν, συρίγγων τε ὅμαδον. τὸ γὰρ πάντες, ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι. καὶ τὸ, οἴη δ' ἄμμορος, κατὰ μεταφοράν. τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

Per translationem inſuper:ut, Iamq́; Deos alios pernox , hominesq́; tenebat Inſignes galea ſomnus . tum illud quoque: Si quando Troiæ ad campos ſua lumina uertant . ut etiam, tibiarum fiſtularumq́; uocem. t ſanè pro multis,omnes per tr anslationem dicimus . omne enim aliquod multum eſt. & οἴη δ' ἄμμορος: *id eſt ſola expers,ſimiliter per translationem. illud enim quod notiſsimum eſt,unicum & ſolum dicimus.*

EXPLANATIO.

Alium ſubnectit modum ex metaphora ſumptum,quo poetas aduerſus cauillatores defendere poſſumus,ut illud Homeri in initio libri . B. Iliados :

" Ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταί,
" Εὗδον παννύχιοι. Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος.

In quibus carminibus,ſiquis Homerum,quòd Diis ſomnum tribuerit,carpat,eum defendemus,dicentes per translationem fuiſſe locutum,intelligens per ſomnum,cùm Dii uacant ab opere. Aliud itidē affert exemplum ex Homero in libro . K . inter initia , cuius tale carmen eſt:

Ἤτοι

„ Ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ τρωϊκὸν ἀθρήσειε.

in quo carmine Iouem cernere ait: quaſi Dii, ut & homines, oculos habeant. At Homerus defenditur: quoniam Dei cognitionem per metaphoram aſpectum appellat. Aliud quoque affert exemplum ex Homero eodẽ loco, uno tantũ interiecto carmine, quod ita habet:

„ Αὐλῶν, συρίγγων τ' ἐνοπὴν ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων.

In quo carmine reprehendi poſſet Homerus, quoniam uocem ὁμαδὸν rectius ſyringis, ac tibiis attribuiſſe debebat, ἐνοπὴν autem hominibus. ἐνοπὴ enim eſt clamor, qui ab Hominibus fit. At facilè defenditur, quòd per translationem uoces illas protulit. Aliud exemplum ponit, quod in contextu deſyderatur, in quo metaphora erat, ut ipſe dicit, in uoce πᾶν, quam pro multo per translationẽ uſurpat. Aliud affert exemplum Homeri libro. E. Odyſſeæ.

„ Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
„ Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καὶ τ' ὠρίωνα δοκεύει,
„ Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

In his uerſibus accuſari poteſt Homerus, quòd ἄρκτον ſolam expertẽ Oceani lauacrorũ dixerit: cũ etiã aliqua alia ſydera ſint huiuſmodi. Sed reſpondetur, quòd uſus eſt illa uoce οἴη, ſecundum metaphorã, quoniam eſt maximè nota. nam certiſsimum eſt ſydus illud oceani lauacrorum expers eſſe. quod enim notiſsimum eſt, ſolum dicitur per translationem.

ANNOTATIONES.

In hoc contextu illud præcipuè eſt animaduertendum, integrum carmen, in quo erat aliud exemplum deſyderari. nam inquit in contextu: † τὸ γὰρ πάντες, ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι. Quorum uerborum initiũ peruerſè à Paccio exprimitur, cùm inquit: SANÈ PRO MVLTIS, OMNES PER TRANSLATIONEM DICIMVS. uerba autem græca ad uerbum ita ſe habent. OMNES ENIM PRO MVLTIS SECVNDVM METAPHORAM DICTVM EST. Cùm hac in parte ſit uox γὰρ, id eſt ENIM, quæ rationem antea dicti ea in parte, in qua ipſa eſt, afferri indicat, & in contextu nulla facta ſit mentio uocis illius πάντες, hoc eſt omnes, patet apertè carmẽ deſyderari, in quo uoce OMNES, utatur Homerus pro eo quod eſt plures. Diuinando igitur alterũ è duobus Iliados locis carmẽ ſupplẽdũ puto: uel in libro. Λ. cũ inquit:

„ Πάντες δ' ὑπνώοντο κελαινεφέα Κρονίωνα,
„ Οὕνεκ' ἄρα Τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος ὀρέξαι.

Hic πάντες, ἀντὶ τοῦ πολλοὶ accipitur: quoniam non omnes Dii, ſed plerique, qui Græcis fauebant, intelliguntur: uel in libro. Υ. cùm ait:

„ Πάντες δ' ἐλύμποιο κατέλθομεν ἀντιόωντες.

Hic quoque πάντες apud Homerum ualet πολλοί. quoniam non omnes Dii ad Achillem defendendum de cœlo uenerant, ſed multi: qui nimirum Græcorũ res tuebantur. poſt uocem igitur ὁμαδὸν, ſtatim (niſi me mea fallit opinio) addẽdum eſt alterum ex ſupradictis carminibus.

PARTICVLA. CXLV.

Κατὰ δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ, δίδομεν δέ οἱ. καὶ τὸ μὲν, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Soluimus præterea ratione accẽtus: ut Hippias Thaſius illud: δίδομεν δέ οἱ: id eſt, nos uerò damus. οἱ enim articulus eſt: cui ſi circunflexum addideris accentum, pronomẽ ſibi, ſignificat. quin & illud quoque: οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ: id eſt imbre minus marcet. οὐ enim, quæ negatiua particula eſt, ſi circunflexum cum aſpiratione ſumpſerit, aliud ſonat.

EXPLANATIO.

Alium quoque penes accentum ſoluendæ aduerſus poetas cauillationis modum tradit: cuius duo affert exempla. quorum alterũ eſt, δίδομεν δέ οἱ, ubi uox οἱ, ſi cum aſpirata ſolum legatur HI ſignificat, & tunc incongrua eſſet huiuſmodi Homeri locutio. ſed ſi accedat circunflexus accentus, tunc rectè ſe habet: quoniam pro αὐτῷ, poſitum erit. cùm igitur dictio οἱ, ratione accentus diuerſa ſignificet, nihil mirum, ſi uno modo rectum facit ſenſum, alio uero prauum. Aliud eſt exemplum libro Iliados. Ψ.

" Ἧ δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ

In hoc quoque carmine nonnulli reprehendebant Homerum, uocẽ οὗ cum accentu circunflexo legentes, & Homerũ abſona dicere oſtẽdentes. οὗ enim accentu illo ſignatum, CVIVS ſignificat. unde ſenſus, (& ſi non explicitus) ex illis tamen uerbis colligi poteſt, Homerum dixiſſe metæ extremitates ex quercu, aut picea confectas eſſe: cuius altera pars imbre corrumpatur, altera uerò non. qui ſanè ſenſus prauus exiſteret. At defenditur Homerus. quoniam οὗ cum accentu acuto ſcribendum eſt: ita autem ſcripta uox οὔ, ualet NON. ſicque in Homeri carmine nihil eſt, quod reprehenſionem mereatur. ſenſus enim eſt, quòd imbre non putreſcit: quod quidem uerum eſt.

ANNOTATIONES.

Ariſtoteles in libro Elenchorum, ubi captionum ſophiſticarum ſex genera recenſet, quas in dictione fieri dicit, cùm de ea, quæ ex accentu in dictione contingit, uerba facit, hæc eadem affert exempla. & ibidem Alexander ea declarat abundè, aſſerens Hippiam Thaſium admonuiſſe uocem illam οὔ, nequaquam cum circunflexo, ſed cum acuto legendam eſſe. De ſecundo autem exemplo ibi allato, quod hic primum eſt, carmen illud in Iliade minime reperiri contendit, neque concedit ratione uocis οἱ, uarietatem accentus in eo carmine conſyderari, ſed uitiũ eſſe in uoce δίδομεν. Pluribus hac de re non agemus, uerùm lectores ad locum Alexandri à nobis citatum relegamus.

PARTICVLA. CXLVI.

Τὰ δὲ διαιρέσει, οἷον, Ἐμπεδοκλῆς· αἶψα δὲ θνητὰ ἐφύοντο τὰ, πρὶν μάθον ἀθάνατα, ζῶά τε πρὶν κέκρητο.

Per diuiſionem quoq;: quemadmodum apud Empedoclẽ: Nata ſed hæc ſubito mortali corpore uidi. Ante immortali quàm animantia ſeligerentur.

EXPLANATIO.

Soluuntur & cauillationes in Poetas factæ per diuiſionem, hoc eſt per interpunctiones dictionum: quoniam interdum oratio diuerſo modo interpuncta diuerſam admodum præſefert ſententiam. Exemplum autem, quod ab Ariſtotele hic ponitur, ſumptum eſt ex Empedocle; quod tale eſt.

» Αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι,
» Ζωρά τε τὰ, πρὶν ἄκρητα διαλλάξαντα κελεύθους

Pro quorum carminum intelligentia, atque explicatione illud eſt obſeruandum, quod & in omnibus increpationibus obſeruari oportet: ut nimirum prius uideamus abſurdum, quod ex mala carminis intelligentia primo aſpectu ſeſe offert, deinde defenſionem. nam defenſio nõ affertur niſi ratione abſurdi prius apparentis. In iis igitur carminibus talis eſſe uidetur ſenſus, atque ſtructura, quòd immortalia prius didicerunt eſſe, antea quàm producerentur mortalia: & mixta, prius quàm pura producebãtur. qui ſenſus prorſus à ueritate alieni ſunt. Accidit autem error, quoniam cõiungimus uocem τὰ, cum uoce ἀθάνατα, ſicq; uerba ordinamus: Αἶψα δὲ τὰ ἀθάνατα, πρὶν μάθον εἶναι ἐφύοντο θνητά. Sed diuidendo per interpunctionem uocẽ τὰ, à uoce ἀθάνατα, rectum inueniemus ſenſum hunc in modum. Αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο τὰ, πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι. & tunc ſenſus eſt, ſtatim autem aliqua producebantur mortalia, prius quàm diſcerent eſſe immortalia. item in ſecũdo carmine uox τὰ, quæ uitio librarii in contextu deſyderatur, ſeiũgi per interpunctionem debet à uoce ἄκρητα.

ANNOTATIONES.

Simplicius in primum de Phyſica auſcultatione, Empedoclis ſententiam exponēs de lite amicitiaq;, multa Empedoclis carmina recenſet: inter quæ & hæc leguntur. quorum primùm rectè interpunctum eſt, alterum uerò minimè; uel quòd librarii uitio uirgula deſyderetur, uel quoniam ex ſuperioris carminis interpunctione, quomodo itidem ſecundum legi debet, apertè ſatis habebatur, puncta fuere à Simplicio prætermiſſa. carmina autem loco ſupra citato ex Simplicio ſic leguntur:

» Αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο τὰ, πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι.
» Ζωρὰ δὲ τὰ, πρὶν ἄκριτα διαλλάξαντα κελεύθους.

Hos eoſdem uerſus Athenæus quoque libro. X. refert, ubi ait Theophraſtum ἐν τῷ περὶ μέθης uoluiſſe ex hoc Empedoclis loco ζωρότερον id eſſe, quod κεκραμένον dicimus, in quo etiã loco uox ἄκρητα, rectius quàm in Simplicio legitur per η, hũc in modum: ἄκρητα. quoniam ſicuti in priori carmine mortale, & immortale opponebantur, ita in hoc quoque mixta, & immixta opponuntur.

PARTICVLA .CXLVII.

Τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ, παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ. τὸ γὰρ πλέων ἀμφίβολόν ἐστι.

Item per Amphibologiam, Plurima præterijt nox. Illud enim πλέων *amphibologicum eſt.*

Amphibologiam

EXPLANATIO.

Amphibologiam tum cauillandi, tum defendendi anſam præbere nemo eſt, qui ambigat: cuius exemplum Ariſtoteles ex Homero libro. K. Iliados affert, cuius hæc ſunt carmina:

» Ἀλλ' οἴομεν. μάλα γὰρ νὺξ ἄνεται, ἐγγύθι δ' ἠώς.
» Ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε, παρῴχηκε δὲ πλέων νὺξ
» Τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

Philoſophus igitur dicit, quòd aliqua per amphibologiam ſoluuntur, ut παρῴχηκε δὲ πλέων νὺξ. & rationem affert: quoniam πλέων amphibolum eſt. nam ſi referatur ad duas noctis partes, dicaturque plus duabus partibus nox præteriit, tertia autem pars adhuc ſupereſt, in Homeri uerbis peccatum eſſe uidetur. nam ſi plus quàm duas noctis partes præteriſſe dicit, igitur tertia non ſupereſt. Soluitur ergo per amphibologiam: quoniam uox illa πλέων, quæ plus ſignificat, ambigua eſt. nam poteſt ſignificare uel plus noctis præteriiſſe, quoniã duæ partes præterierunt, duæ autem partes ſunt plus una: uel plus quàm duas partes præteriiſſe. in quo ſenſu Homerus abſurdum dicere uideretur, dicens tertiam adhuc ſupereſſe partem. quoniam, ſi noctem in tres partes diſſecamus, perinde ac diem quoq; facimus, in matutinũ, meridianum, & ueſpertinum tempus: ſi dicamus, plus quàm duas partes præteriiſse, tunc uidetur, quòd rectè dici non poſſit, tertiam adhuc ſupereſse partẽ. Amphibologia igitur eſt in uoce πλέων, quoniam duobus modis explicari poteſt, uel ut ad partes refertur, uel ut abſolutè legitur.

ANNOTATIONES.

Sciendum eſt, Ariſtotelem, cùm ex libro Iliados. K. exemplum amphibologiæ ponit, id integrum non appoſuiſſe, ſed reliquum nos ſupplere uoluiſſe. nã ſi ſolum dicatur παρῴχηκε πλέων νὺξ, nulla hic eſſe poteſt amphibologia: quoniam uox πλέων neceſſariò cum uoce παρῴχηκε coniungitur. Quòd autem ſuppleri aliquid oporteat, ſi in carmine, quod ſequitur, ſcilicet:

» Τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται,

amphibologia eſſe debeat, apertè conſtat ex Homeri ſcholiis in illa carmina, ubi difficultas mouetur aduerſus Homerum. ad quam interpres plures affert reſponſiones: quarum una ſpectat ad amphibologiam, quoniam interpres ille duplicẽ ex illis carminibus elicit ſenſum. Amphibologia autem, quæ in his Homeri uerbis reperitur, reducitur ad tertium amphibologiæ modũ, de quo meminit Ariſtoteles in Elenchorum libro. Quintilianus libro ſeptimo cap. X. amphiboliæ ſpecies innumerabiles eſſe dicit. Animaduertendum, uocem * πλέων apud Homerum legi per ω: in contextu uero Ariſtotelis per ο.

PARTICVLA I. CXLVIII.

Τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, * οἷον τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο. καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. ὅθεν εἴρηται ὁ Γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον. εἴη δ' ἂν καὶ τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν.

Per conſuetudinem quoque dictionis: ut illud κεκραμένον, id eſt mixtum, quod ad uinum pertinere receptum eſt. Vnde & illud: Ocrea, quæ fuerat ſtanno confecta recenti. & χαλκέας, quæ uox alioqui fabros ærarios ſignificans, pro ferarijs ſumitur. Iuxta quod etiam Ganymedes à uino miniſter Iouis appellatur, cùm tamen Dij ipſi uinum non bibant: id quod per tranſlationem dici neutiquam poteſt.

EXPLANATIO.

Alias itidem hoc loco obiectiones increpationesque aduerſus poetas factas refellendi ponitur modus, qui ex conſuetudine loquendi deſumptus eſt. Si quis obiiciat Homero eum dixiſſe Iouem uinum bibere, cùm dicit Ganymedem Διὶ οἰνοχοεύειν, id eſt Ioui uinum fundere, cùm tamen Dii non uinum, ſed nectar bibant: Reſpondetur, cùm Homerus nectar uinum uocat, tunc eum hominũ loquẽdi conſuetudinem ſequi. nam κεκραμμένον, id eſt mixtum, communis uſus pro οἶνον, id eſt uinum accipit. unde Homerus loquendi conſuetudinem ſequens, in illa uoce οἰνοχοεύειν, capit οἶνον, hoc eſt uinum, pro κεκραμμένον, id eſt mixtũ: quod de nectare uerè dici poteſt. Item χαλκέας operarios ferri Homerus appellat. unde dixit κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο: hoc eſt ocrea ex nuper fuſo ſtanno: quam dicit factam fuiſſe à fabro ærario (ſic enim intelligendum eſt) cùm tamen facta fuiſſet à fabro ferrario: quoniam mos eſt ferrarios fabros appellari χαλκέας. & hoc (inquit) PER TRANSLATIONEM DICI NEVTIQVAM POTEST. quod quidem ab Ariſtotele additum eſt, ut hunc modum ſub metaphora non contineri declararet, ne bis imprudenter de eadem re dixiſſe uideretur.

ANNOTATIONES.

Neminem adeò rudi, hebetiq́ue ingenio eſſe credo, qui planè non proſpiciat, quanta ſit in hoc contextu cõfuſio, ſi legatur, ut in uulgatis codicibus paſsim legitur. uerba enim illa: VNDE ET ILLVD: OCREA, QVAE FVERAT STANNO CONFECTA RECENTI: cum ſuperioribus non cohærẽt, cùm tamen ex illis dependere maximè deberent, ob uocem illam VNDE, quæ ſequentia ex antea dictis inferri demonſtrat. Longè igitur melius hæc pars in codice Lampridii legitur, hoc pacto: * οἷον τὴν κεκραμένην οἶνόν φασιν εἶναι, ὅθεν πεποίηται ὁ Γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον. καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. ὅθεν εἴρηται κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. Quanquam hanc lectionem lectioni uulgatæ omnino præferendam putamus, eam tamen culpa prorſus uacare non affirmamus. nam illæ duæ uoces τὴν κεκραμένην, rectius leguntur ſic, τὸ κεκραμένον. quam lectionem Paccius rectè uidit, ut ex illius uerſione intelligi poteſt. item ultima cõtextus particula legitur affirmatiuè, in uulgatis uerò rectius negatiuè. Vt autem contextus latinè intelligi poſsit, ipſum iuxta Ariſtotelis uerba, ſic uertendum exiſtimamus. QVAE VERO ſecundum dictionis conſuetudinem, ut illud κεκραμένον, id eſt mixtum. Vnde dictum eſt, Ganymedẽ

Ioui

„ Ioui uinum fundere,cùm tamen Dii ipſi uinum non bibant. & fabros ærarios
„ pro ferrariis accipiunt. unde factum eſt:
„ Ocrea,quæ fuerat ſtanno confecta recenti:
„ id quod per translationem dici NEVTIQVAM POTEST.

PARTICVLA. CXLIX.

Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι * ὑπ' ἐναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν, ποσαχῶς ἂν σημαίνειε τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ, οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι.

Quando autem in nomine contrarietas ineſſe ſignificationis uidetur, conſiderandum ſanè, quotuplex eſt eius,circa id de quo agitur,ſignificatio: quẽadmodũ: Huic ſpicula ferrea cùm prohibebat. Etenim eo in loco ἔσχετο*, quod alioqui inhærebat ſignificat,pro prohibebat accipitur.*

EXPLANATIO.

Docet quid agendum,cùm in propoſitione nomen aliquod contrarietatem quandam præſeferre uidetur: & inquit conſyderandũ eſſe quot in illa oratione nomen illud ſignificare poteſt: cuius rei exemplũ affert,quod huiuſcemodi eſt. τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος. carmen eſt Homeri in libro. Υ. cuius uox ἔσχετο ſi pro inhærere ſumatur,ut primo aſpectu ſignificare uidetur, Homerus ſibi contradiceret: ſed quoniam ἔσχετο accipitur etiam pro prohibere, nulla eſt in uerbis illis contradictio. Cùm igitur in oratione aliqua ſeſe contrarietas offeret,nominũ multiplicitatem diligenter perpẽdemus. & ex multis ſignificatis id,quod rei magis accommodatur,ſeligemus.

ANNOTATIONES.

Ea,quæ in hoc contextu ab Ariſtotele ponuntur, bellè cum iis conſentiunt,
„ quæ libro primo Topicorum dicuntur. ſunt autem hæc: χρήσιμον δὲ τὸ μὲν ποσα-
„ χῶς λέγεται ἐπισκέφθαι, πρὸς τὸ σαφές. Contextus huius initium in codice Lampridii rectius in hunc modum legitur. * δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν. quomodo etiam in quibuſdam excuſis legitur. Item paulo poſt οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος. ante uocem τῇ, in eodem codice legitur τὸ. quæ particula uidetur abundare.

PARTICVLA. CL.

† Τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχεται, ὧδί πως μάλιστ' ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ. * ἢ ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνια ἀλόγως προϋπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται, καὶ ὡς εἰρηκότες, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει. τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον * αὐτὸν εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ Κεφαλλῆνές φασι. παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα, καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. * διαμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν.

† Quotuplex uerò illud expenditur hoc fermè pacto: maxime uerò, ſiquis contraria, è regione diſpoſita ſuſcipiat: ſiue, ut inquit Glauco. Quoniam ſi- ne ratione

ne ratione aliqua præſumũt, ipſi quidẽ ueluti iã iam pronunciaturi ratiocinantur: quaſiq; pro arbitrio locuti, tametſi eorum opinioni contrarium inſit, redarguunt. quo in genere ſunt illa, quæ de Icario perhibentur. Siquidem Laconem hunc extitiſſe exiſtimant: ideoq; ſequi abſurdum euntem quidem Lacedæmona Telemachum in eum minime incidiſſe: cùm tamen id fortaſſe ſe habeat, quemadmodum Cephalenſes dicunt, qui quidem duxiſſe apud ſe uxorem Vlyſſem dictitant: Icadiumq; eſſe, non Icarium. hoc autem in genere peccatum eſt, ueriſimilis dubitatio.

EXPLANATIO.

Quoniam dictum eſt, cùm in oratione poetarũ contradictio quæpiam ſubeſſe uidetur, recurrendum eſſe ad multiplex nominum in oratione poſitorũ ſignificatũ: nunc modũ docet, quo nominũ multiplicitatẽ cognoſcere poſsimus. & inquit, reſpicere nos oportere ad oppoſitionem, quæ è regione eſt. uerbi gratia ſcire cupio, quot modis accipiatur acutum: ſi ad id, quod illi oppoſitũ eſt, reſpexerimus, fiet quod quæritur notum. nam obtuſum, & graue opponuntur acuto: ergo acutum bifariam accipi poteſt, & ut obtuſi, & ut grauis oppoſitum ſignificat. modus hic maximè quadrat reperiendæ nominis alicuius multiplicitati. Reprehendit deinde Philoſophus pertinaces, qui ad ueritatem ſenſus poetarum inueſtigandam dicta prius regula non utuntur: & Glauconis dictũ cõtra proteruos in medium affert, quod erat eiuſmodi. quædam irrationabiliter præoccupant nonnulli, & decernentes ratiocinantur, ac ueluti dixerint ὅτι δοκεῖ, id eſt QVOD VIDETVR increpant. Hæc autem duo uerba QVOD VIDETVR, ſunt, quibus iudices Græci ſententiam dicebant, hi igitur, perinde ac iudices quidam ſententiam dixerint, indignantur, ſi quid eorũ exiſtimationi contrarium ab aliquo proferatur. Id ipſum accidiſſe circa illam Homeri partem, ubi de Icario agitur, Philoſophus affirmat. & rationem affert: ſiquidem illum regione Laconica fuiſſe putant: quòd cùm tanquam uerum poſuerint, obiiciũt Homero abſurdum eſſe Telemachum Lacedœmonem ueniſſe, nec apud Icariũ auum maternum diuertiſſe. & hoc (inquit Philoſophus) fortè ſe habet, ut Cephalenſes dicunt, Vlyſſem apud eos nupſiſſe, Penelopes autem patrem non Icarium, ſed Icadium fuiſſe. ob hunc autem errorem, id quod obiicitur Homero, ueriſimile uidetur. Icarius igitur Lacon quidem fuit, minimè uerò Penelopes pater: Icadius autem, qui eiuſdem pater fuit, Cephalenſis erat. unde errauerunt, Icarium pro Icadio accipientes.

ANNOTATIONES.

Τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχεται ὧδί πως μάλιστ', ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ. Hæc Paccius ita uertit. QVOTVPLEX VERO ILLVD EXPENDITVR HOC FERME PACTO: MAXIME VERO, SIQVIS CONTRARIA, E REGIONE DISPOSITA SVSCIPIAT. Hæc autem uerſio ſenſum Ariſtotelis ſeruare non uidetur, iccirco ſic Ariſtotelem interpretandum exiſtimarē. QVOT MODIS VERO CONTINGET HOC SANE MODO, MAXIME SIQVIS SVSCIPIAT SECVNDVM SIGNIFICATIONEM, QVAE E REGIONE DISPOSITA EST. Pro horum Ariſtotelis uerborum intelligentia multum facere uidentur, quæ ab ipſo primo Topicorum libro ſcribuntur, cùm ait: Πρῶτον μὲν οὖν τὸ ἐναντίον σκοπεῖν, εἰ πολλαχῶς λέγεται: & quæ ſequuntur. Ex quo loco nos contextus eiuſmodi explicationem deſumpſimus. * ἢ ὡς Γλαύκων λέγει; Huic particulæ ſupplendam eſſe interrogationis notam exiſtimo, uel expungendum eſt uerbum ἢ, atque in eius locum ſcribēdum, καὶ μὴ ὡς Γλαύκων λέγει: ut ſenſus ſit, ſi nominis alicuius multiplicia ſignificata cognoſcere uelimus, ad id, quod illi nomini opponitur, reſpicere debemus. quòd ſi eidem opponi plura uidebimus, ipſum itidem plura ſignificare certò ſciemus. nec facere debemus (ut inquit Glaucon) id, quod aliqui faciunt, qui præter rationem omnē ſuas quaſdam opiniones, quaſi ſententias in iudicio prolatas pro ueris habent, atq; indignantur, ſi qui aduerſus eos aliquid dicāt. quòd ſi uox ἢ legatur, ut Paccius legit, quæ ualet SIVE, ſenſus haudquaquā rectus, niſi uerba multa extrinſecus addamus, elici poterit. Codices aliqui calamo exarati legūt: εἰ ὡς Γλαύκων. ſed mihi lectio hæc non probatur. Illud itidem animaduertendum eſt, uerbū id καταψηφισάμενοι, duabus illis uocibus in contextu poſitis, uidelicet, ὅτι δοκεῖ, pulchrè admodum conſentire. utræque enim illæ uoces idem ualere uidentur. Increpatio autem aduerſus Homerū, de qua dicitur in contextu, anſam habuit ex illis Odyſſeæ libro. B. carminibus, quæ ita ſe habent.

» οἳ πατρὸς μὲν ἐς οἶκον ἀπερρίγασι νέεσθαι
» Ἰκαρίου, ὥς κ' αὐτὸς ἐεδνώσαιτο θύγατρα.
» Rurſus paulo poſt: πατὴρ δ' ἐμὸς ἄλλοθι γαίης
» ζώει, ὅ γ' ἢ τέθνηκε. κακὸν δέ με πόλλ' ἀποτίνειν
» Ἰκαρίῳ, αἴ κ' αὐτὸς ἑκὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω.

Item ex principio quarti eiuſdem uoluminis

» οἳ δ' ἷξον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν.
» πρὸς δ' ἄρα δώματ' ἔλων Μενελάου κυδαλίμοιο.

In codice Lampridii ita legitur, ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον * αὐτῷ εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. quæ lectio uidetur rectior: uulgata tamen defendi itidem poteſt. * διαμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν. paſsim hæc particula ſic legitur: ſed arbitror mendum ſubeſſe; uerbumq; διαμάρτημα, in duas uoces reſolui debere in hunc modum. δι' ἁμάρτημα. Hac in lectione nexus uerborum Ariſtotelis apertiſsimè uidetur. nā poſito hoc errore, quòd Penelopes pater fuerit Icarius Lacedæmonius, problema, hoc eſt obiectio uериſimilis eſt. quòd ſi uerba nō ſunt deprauata, ita partem hanc explanarem. τὸ πρόβλημα, ſcilicet horum, εἰκός ἐστι τοῦ διαμάρτημα. ideo autem Ariſtotelis uerba ita legenda eſſe putamus, quoniam eundem Ariſtotelem in hoc libello, & præſertim in hac parte, in qua de increpationibus & defenſionibus poetarum agit, Homerum potiſsimùm tutatur. itaque, & in hac parte eundem defendere arbitramur, uelleq; Icadium, & non Icarium eſſe legendum. Sed in hac particula uoces illæ duæ, δὲ ſcilicet, & τὸ, animaduertendæ ſunt, quoniam utræque uocem illam, cum qua iunguntur, ſuppoſiti locum habere docent: quod, me Hercle, in hac particula fieri non poteſt. quòd ſi uerbum illud διαμάρτημα caſtigetur, ut nos fecimus, omnia incommoda uitabimus.

da uitabimus. lapſus autẽ adeò facilis eſt, ut mirum non ſit,ſi contigerit: quoniam longè maiora uitia in hoc libello deprehendimus, & mox deprehendemus. Ex hoc etiam loco deprehendi poteſt, Ariſtotelem uti uoce πρόβλημα, ut ualet obiectionem. Contextus autem latinus Paccii, quanquam ſenſum non planè referat, per ea tamẽ, quæ nos diximus,ſuppleri poteſt. De Glaucone Teio ſupra quoque meminit Philoſophus; ad eum igitur locum lectorem relegamus. Circa hunc contextum hoc admonemus ex Ariſtotelis uerbis colligi in carminibus ſupra poſitis,ubi legitur Iκάριον,legendum Iκαδιον.

PARTICVLA .CLI.

Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. τοιούτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον. τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν. πρὸς ἅ φασι τ' ἄλογα. οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν. εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι. τὰ δ' ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, ὥστε καὶ αὐτὸν, ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑποθῆται.

In ſumma,quod fieri nequit, uel ad ipſam Poeſim,uel ad meliorem eius modum,ſiue etiam ad famam referendum eſt. Quantum uerò ad Poeſim attinet, credibile potius, licet fieri non queat,eligendum eſt, quàm incredibile, licet queat. huiuſmodi autem ſint,cuiuſmodi pinxit Zeuxis:potiusq; in melius declinent.exemplar enim ipſum ſuperare oportet. Et ad illa, quæ præter rationem dicunt eſſe, ſic reſpondendum, tum quòd aliquando ſine ratione non ſunt. uerìſimile enim fieri aliqua præter id,quod uerìſimile eſt. Cæterùm ita dicta contraria ſic exploranda,quemadmodum in ſermonibus elenchi, ſi idẽ, & ad idem,& eodem modo:ſicuti dicentem ipſum. aut ad ea quæ ipſe dicit, aut quæ prudens aliquis ſupponeret.

EXPLANATIO.

Volens Philoſophus in ſummam quandam breuem obiectiones aduerſus poetas factas,ac defenſiones,ſecluſis iis, quæ ad dictionem ſpectant,colligere,incipit ab obiectione,quæ quod fieri nequit, reſpicit.& inquit,quod fieri nequit,quando interdum à poeta ſcribitur, excuſabitur modis tribus: uel ad Poeſim,uel ad melius, uel ad opinionem reducẽdo. Ac rationẽ in primis affert,cur ſi ad Poeſim cõfugiamus,id quod fieri nequit,excuſari poſſit. quoniam (inquit) in Poeſi eligenda potius ſunt credibilia,quæ fieri nequeunt, quàm incredibilia,quæ fieri poſſunt. ſunt autem eiuſmodi,quæ uulgus uera exiſtimat: ut de Lamiis,de Diis gentilibus,de quibuſdam fabulis,& eiuſmodi;quæ ſua natura fieri nequeunt. Eſt aliud eius, quod fieri nequit,genus,quod ratione modi dicitur ſupra naturam,cùm hominem poeta uirtutibus adeo exornatum facit,qualẽ Homerus Achil-

lé,ut ueritatem excedat. id genus eius quod fieri nequit, ad melius (inquit) reduci debere, dicendumq́ue hominem à poeta talem eſſe confictũ, qualis ſi reperiretur, qui ſunt aut olim fuerunt, omnes antecelleret.atq; huiuſmodi dicti rationem affert dicens: EXEMPLAR ENIM IPSVM SVPERARE OPORTET. hoc eſt id, quod à poeta exẽplaris loco, ut id homines uiui imitentur,proponitur,excellere debet:quoniam exemplar eſt, ueluti idea rei, in qua nihil prorſus, quod ad rem illã ſpectat,deſyderatur. propterea quæ fieri nequeũt, ad opinionẽ reducentur. nam, quoniam omnium opinione ita eſſe creduntur,idẽ quoque poetæ,quanquam fieri nequeat,dicunt. Poſitis tribus modis, quibus cùm obiicitur poetam quæ fieri nequeunt ſcripſiſſe,eum tueri poſsimus,ſubiungit quid reſpondendum ſit pro eis,ſi eos haudquaquam rationi conſentiẽs ſcripſiſſe dicatur. & inquit tribus illis modis debere nos uti,quibus defẽditur quod fieri nequit:cùm uidelicet ad Poeſim,uel ad melius,uel ad opinionem reducitur. & præter hoc propriã defenſionem ſubiungit. ea autem eſt, quòd interdum à ratione non diſſentiunt.id autem probat.uериſimile enim(inquit)eſt multa præter uerisimile fieri: quam ſentẽtiam etiã ſuperius habuimus.iccirco lectorẽ ad eum locum relegamus. Addit & modum,quo dicta,quæ ſubcontraria uidentur refelli poſsunt. & inquit: Leges eas ſeruare debemus, de quibus in Elenchis dictum eſt: ſi uidelicet ſit idem,& ad idem,& eodem modo.quare & ipſum, qui dicit,uel quæ dicit, uel quæ prudens aliquis poneret, conſyderare oportet.

ANNOTATIONES.

τοιούτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. * ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον. Hæc particula in códice Lampridii ſic legitur: τοιούτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ βέλτιον. neutra lectio mihi placet. nam cùm Ariſtoteles,ſi quid eſt,quod fieri nequeat,ad aliquod ex tribus iam enumeratis reduci oportere dixerit,& de primo, de Poeſi inquam, uerba fecerit,reliquum erat,ut de reliquis duobus ageret,& eodem ordine,quo ea enumerauit; ſed in ſecundo loco poſuit πρὸς τὸ βέλτιον: ergo & in hac parte de eodem pertractat. quamobrem ex uulgata lectione uerba duo expungenda ſunt,uidelicet ἀλλὰ καὶ. Alium itidem in hoc contextu ſubeſſe errorem exiſtimo. cùm enim inquit: πρὸς ἅ φασι τἄλογα. οὕτω τε: ſatis patet tertium deſyderari membrum. nàm uſque ad ſupradicta uerba de duobus duntaxat egit,uidelicet, πρὸς τὴν ποίησιν, & πρὸς τὸ βέλτιον: hoc eſt ad Poeſim, & ad melius: relinquitur igitur,ut tertium,quòd propoſitum ultimo loco fuit, poſtremò ponatur. ſed cùm in exemplaribus,quæ hactenus uidi,in Ariſtotelis uerbis non reperiatur,ideo particulam hanc,quæ caſu quopiam periit,hunc in modum reſtituendam cenſeo: * πρὸς δὲ τὴν δόξαν, ἅ φασι. poſt quæ uerba punctum ſtabile admouendum eſt. Alius præterea in hoc contextu error eſt. nam illud * τἄλογα. οὕτω τε, nõ rectè ſcribitur,ſed expungi debet uox τε; & poſt uocem ἄλογα debet addi ὅτι. Ratio autem eſt,quoniam ἄλογα.id eſt rationis expertia ab Ariſtotele hoc loco ponuntur, perinde ac caput unũ oppoſitũ capiti de eo quod fieri nequit. cũ igitur

poetis

poetis obiicitur,eos id,quod fieri nequit,in ſuis poematibus confinxiſſe,hoc ali quo ex tribus enumeratis modis refellendum eſſe Philoſophus docet . oſtendit deinde,quomodo tueri poetas poſsimus,cùm eis obiicitur,quòd rationi conſo na non ſcripſerint. duos autem adducit modos , quorum alterũ tres illos mo- dos continet,quibus utimur,cùm id,quod fieri nequit,tueri uolumus . ſi igitur ἄλογα caput quoddam ſcorſum à reliquis eſſe debeat,quæ uerò dicũtur,ad opi- nionẽ reduci poſtulant,iure Ariſtotelis uerba ita eſſe legenda dicemus: ἄλογα δὲ. Paccius autẽ ob deprauata uerba rectũ exprimere ſenſum haudquaquã potuit. Vt autem intelligi latinè poſsint,ea nos declarabimus : ac primò, cùm ait: VEL AD MELIOREM EIVS MODVM, apertius eſſet,ſi dixiſſet, AD MELIVS.cũ deinde inquit : HVIVSMODI AVTEM SINT, & quæ ſequuntur,ita uerti de bent. HVIVSMODI autem ſint,cuiuſmodi Zeuxis pinxit.ſed & ad melius:exẽ plar enim ipſum ſuperare oportet. Ad ipſam autem opinionem, quæ dicunt. Quæ uerò præter rationẽ ET SIC RESPONDENDVM: id eſt eo modo,quo reſpõſũ eſt ad id, quod fieri nequit,ſcilicet tribus illis ſupra enumeratis modis. & quòd aliquando ſine ratione nõ ſunt.reliqua uerò rectè uerſa in latinũ ſunt.

PARTICVLA . CLII.

Ὀρθὴ * δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογίᾳ, καὶ μοχθηρίᾳ, ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν, χρήσηται τῷ ἀλόγῳ ὥσπερ Εὐριπίδης * τῷ Αἰγείτῃ πονηρίᾳ. ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ Μενελάου. ταῦτα μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς ἄλογα, ἢ ὡς βλαβερά, ἢ ὡς ὑπεναντία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην. αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι. εἰσὶ δὲ δώδεκα.

Rectè enim id increpatur, quòd ſiue rationis eſt expers, ſiue probitatis: cùm uidelicet nulla neceſsitate cogente, præter rationem aliquo quis utatur: ſicut Euripides Aegeeti nequitia, & in Oreſte Menelai. Tales itaque obie ctiones ex quinque generibus proueniunt. Etenim uel ſicut illa, quæ fieri ne- queunt, uel quæ rationis expertia, uel quæ lædentia, uel quæ contraria, uel quæ præter artis rectam normam exiſtunt. ſolutiones autem ex dictis iam enumeratis conſiderandæ ſunt omnino duodecim.

EXPLANATIO.

Poſtquam Philoſophus obiectionis, quæ ab eo quod fieri nequit, uel abſurdo,uel ſubcontrario ducitur, refellendæ modos oſtendit: nunc declarat,quæ increpatio recta ſit excuſatione carens.& inquit, cùm nulla coactus neceſsitate poeta aliquid præter rationem, & ma li moris inducit,tũc iure optimo increpatur:ut in Euripide Aegeeti nequitia,& in Oreſte Menelai. Colligit deinde ex iis,quæ dicta ſunt, increpationes poetarum ex quinque generibus deduci.quod probat inductione per enumerationem . Defenſiones uerò ex iam enume- ratis conſyderandæ ſunt:quæ ſanè duodecim numero reperiuntur. tres nimirum,quæ fiunt,cùm poetis obiiciunt, quòd id , quod fieri nequit,pertractant: cõfugimus enim,uel ad poeſim,uel ad id, quod melius eſt,uel ad hominũ opinionem.tribus iis etiam utimur , cùm

poetas tutamur aduerſus eos, qui abſurdum illos,ac rationi diſſentiens pertractare dicunt.In hac autem obiectione,quæ aduerſus abſurdum eſt,præter eos tres,peculiarem item ſoluendi modum habemus:ſi uidelicet inficiamur id abſurdum eſſe,quod ipſi aſſerunt;quoniam credibile ſit aliquid nonnunquam fieri,quod præter rationem ſit:præſertim in iis rebus, quæ ſub lunæ globo ſunt.Solutiones hæ quatuor exiſtunt.tres enim illæ, quæ ei quod fieri nequit, diluendo dicatæ ſunt,cùm ſint repetitæ, etiam ſi ad ſoluendum abſurdum accommodentur,in numerum uenire minimè debent. Præter has ſolutiones,ſex habentur,quæ contrarietatem tollunt:uidelicet,idem,ad idē,eodē modo,ad dicentē,ad ea quæ dicit,& quod prudēs eſſe poneret. Alia item & undecima ſolutio eſt,cùm obiiciūt,poetam non nihil contra bonos mores dixiſſe,ſi coactum ui poetam id feciſſe dicamus. Poſtrema ſolutio eſt,cùm ex artis uitio peccaſse poetam obiiciunt,ſi id genus peccatum in Poeſi per accidens eſse contendamus.

ANNOTATIONES.

Ὀρθὴ * δὲ ἐπιτίμησις. In codice Lampridii apertius ſic.* ὀρθὴ ἡ ἐπιτίμησις. Quod autem ad hanc contextus huius primam particulā pertinet,mihi uidetur rectam eam increpationem ab Ariſtotele uocari,quando poeta præter rationē aliquid facit,quod mali moris ſit . nam exempla id oſtendunt, ut ſu pra de Menelao in Oreſte uiſum eſt . & ut rectius ex Ariſtotelis uerbis ſenſus eliciatur , poſt uerbū μηθὲν, interpungere oportet . In excuſo Aldi exemplari ita legitur:ὥσπερ Εὐριπίδης * τῷ Αἰγεῖτῃ : poſt quæ uerba eſt aſteriſcus,deinde ſequitur πονηρίας.in codice uerò Lampridii ſic : ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖτῃ πονηρία. in aliquibus uerò excuſis legitur:ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖ τῇ πονηρίας. uerùm ex his lectionibus nulla mihi ſatisfacit. fortè lectio ſic accomodanda , ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῷ τῇ Αἰγεῖ πονηρία,ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ , & quæ ſequuntur. μοχθηρίαν autem hoc loco ualere tantundem , ac πονηρίαν exemplis Ariſtotelis deprehenditur. Sciendum eſt, Ariſtotelem in hac poſtrema parte,cùm poetarum increpationes in ſummam colligit, de iis tantùm meminiſſe,quæ ducuntur ex rebus,quarum ſolutiones numero duodecim eſſe dixit : eas uerò prætermiſiſſe,quæ in dictione ſunt. hæ ſiquidem apertè ſuperius erant explicatæ : item quoniam ad eas,quæ ex rebus ſumuntur, relatæ, pauci admodum eſſe momenti cognoſcuntur.

PARTICVLA .CLIII.

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγωδική, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ * ἡ ἧττον φορτικὴ,βελτίων, τοιαύτη * δὲ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, † δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται. οἷον, οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι,ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι,καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον,ἂν σκύλλαν αὐλῶσιν. ἡ μὲν οὖν τραγωδία,τοιαύτη ἐστὶ. ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ * Πινδάρου ἦν. ὡς * οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει. τὴν μὲν οὖν πρὸς τοὺς θεατὰς ἐπιεικεῖς, φασὶν εἶναι, οἳ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων.τὴν δὲ τραγικὴν πρὸς φαύλους. * ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δῆλον ὅτι ἂν εἴη.

Vtrum

Vtrum uerò melior Epopœica imitatio ſit, an Tragica, dubitare aliquis poterit. Etenim ſi illa melior, † quæ minus inuidioſa: huiuſmodi ſanè eſt, quæ ad meliores ſit ſpectatores: † manifeſtum quidem, quòd illa quæ cuncta imitari uult, magis inuidioſa eſt: ut quæ parum ſentiẽtes, niſi multo motu moueantur, excitare debeat. Id quod inepti tibicines efficere ſolent: qui, cùm diſcum imitari oporteat, ſeipſos in gyrum agunt: Scyllamq́ dum modulantur, chori principem trahunt. Itaque Tragœdia talis eſt. unde priores illi iuniores ſe pro hiſtrionibus habebant. ſiquidem Myniſcus uelut in eo nimium Callipidem ſimiam appellabat. talisq́ propemodum de Pindaro opinio erat. Vt autem hi ad illos ſe habent: ita quoque integra ars ad Epopœiam. Hanc igitur ſicuti præſtantiorum ſpectatorum eſſe dicunt, hiſtrionica arte minime indigentium: ita ignarorum Tragœdiam, quæ, quoniam inuidioſa, ideo deterior eſſe apparet.

EXPLANATIO.

Poſtquam appendiculam Poeticæ de increpationibus, ac defenſionibus poetarum abſoluit, alteram aggreditur. atq; ea eſt quæſtio apud ueteres agitata, utra Poeſis præſtantior ſit, Epica ne, an Tragica. Plato Epicam præferebat. Ariſtoteles igitur hoc quæſitum inueſtigaturus, fundamẽta primum recẽſet, quibus innituntur, qui Epopœicam imitationem Tragicæ præferendam autumant. Ac primò (inquit) Epopœicam eſſe præferẽdam. quoniam, ſi quæ minus onerosa imitatio eſt, hoc eſt, quæ paucioribus adiumẽtis eget extrinſecus petitis, melior eſſe cẽſetur: huiuſmodi aũt imitatio ad meliores etiã ſpectatores pertinet, hoc eſt ad peritiores auditores: manifeſtũ quòd illa imitatio, quæ omnibus indiget ut imitetur, oneroſa erit. cuius dicti rationem affert: VT QVAE PARVM SENTIENTES, hoc eſt non intelligentibus iis, qui audiunt, niſi ipſe addat, hoc eſt, niſi ipſe poeta hypocriſin addat, hoc eſt actionem, ac geſtus: quod expreſsit, cùm dixit: MVLTO MOTV MOVEANTVR. Idq́ue tibicinũ prauorum exemplo declarat: qui, ut auditores intelligant, ſe ſono diſcum imitari, circumuoluuntur, ſono geſtum admouentes. quòd ſi in arte ſua excellerent, audientes intelligerent, eos diſci ludum ſono imitari. item praui quoque tibicines, cùm Scyllam ſono effingunt, ducem chori trahentes, multo mouentur motu. Infert igitur quòd Tragœdia ad Epopœiam comparata perinde ſe habet, ac priſci hiſtriones ad poſteriores ſe habebant. & rationem affert. nam Myniſcus Callipedem tanquam nimis geſticulando excedentem, ſimiam appellabat. † talis itidem & de Pindaro mimo erat opinio. ipſimet igitur hiſtriones alios, qui nimis geſticulantur, irrident. Quibus ita

poſitis,applicat ſuo propoſito,quod dixit inquiens. Vt autem hi,ſcilicet mimi,ſe ſe habent inter ſe:ita tota ars Tragica ſe habet ad Epopœiam. Epopœiam igitur ad ciuiles, & doctos ſpectatores ſpectare dicunt,qui geſtibus,ac nutu,ut intelligant, nõ egent: tragicam uerò Poeſim ſpectatores peiores reſpicere contendunt. concludit itaque,quòd ſi Tragœdia eſt onerosa magis,utique deterior erit.

ANNOTATIONES.

Quoniam Plato in ſecundo de Legum lationibus Epopœiam Tragœdiæ præferendam eſſe putat,iccirco ueritatis amore ductus Ariſtoteles, quid hac de re ſentiat in medium affert. ne tamen indicta cauſa quẽquam damnare uideatur, fundamenta prius,quibus aduerſarii innituntur,recenſere inſtituit. Platonem autem eiuſce ſententiæ fuiſſe,ex illis uerbis loco ſuperius citato cognoſci poteſt,
„ cùm ait. Pueri uerò maiuſculi Comœdiã cæteris anteponent. Sed mulieres eru-
„ ditæ,atque adoleſcentuli, & fermè multitudo tota Tragœdiam fortaſſe lauda-
„ bunt. Seniores autem nos iucundiſſimè Rhapſodum forſan audiemus,qui Ho-
„ mericum aliquid,Iliada,uel Odyſſeã,aut aliquid Heſiodicum bene cecinerit, ui-
„ ctoremq́ omnium prædicabimus. Quid Scylla,& quid Diſcus ſint,unicuique ſatis patere puto. Hoc autem loco per ſcyllam ſtrepitum intelligit,qui fiebat,dũ in anfractibus ſcopulorũ naues abſorbebantur: per diſcum uerò modum motus,quo utebantur in diſco proiiciendo. Quantũ ad Ariſtotelis uerba ex excuſis exemplaribus aliqui ita legunt: τοιαύτη * δὴ πρὸς βελτιὸς. alii: τοιαύτη δὲ. mihi tamen propria magis hæc lectio uidetur, uidelicet: τοιαύτη δ' ἡ πρὸς βελτίους. Vox illa * Πινδάρου,in aliquibus calamo exaratis,& in antiqua tralatione legitur Δαρέου. ſed hoc parum,aut nihil refert quoniam ſiue hoc,ſiue illo legatur modo. mimum omnino Ariſtotelem intellexiſſe oportet. * ὡς οὗτοι. in codice Lampridii rectius ὡς δ' οὗτοι. In codice Aldi, atque in multis aliis ita legitur. * ἡ οὖν φορτική. in aliquibus tamen etiam excuſis legitur ἡ οὖν φορτικὴ. rectior tamen lectio,quæ in Lampridii exemplari habetur,mihi uidetur, quæ ita ſe habet, ἡ δὴ φορτική. Quantum ad Paccii uerſionem † ἧττον φορτική uertit MINVS INVIDIOSA. ſed mihi non placet. ego uerò apertius ita uerterẽ MINVS ONEROSA: id eſt,quæ minus extrinſecus petitis indiget. Verba autem illa: † δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική: quæ Paccius ita uertit: MANIFESTVM QVIDEM, QVÒD ILLA, QVAE CVNCTA IMITARI VVLT: malè uertũtur: quoniã hoc modo fideliter Ariſtotelis ſenſus nõ exprimitur. nã Tragœdia non, ꝙ cũcta imitetur,ſed quòd cunctis,hoc eſt numero,ſermone, harmonia imitatur,dicitur onerosa. Illud igitur uerbum ἅπαντα,mutandum eſt, & legendum πάντα: ut ſenſus ſit,Tragœdiam onerosam ideo cenſeri,quoniam undequaque,& omnifariam,id eſt modis omnibus imitetur. uel ſi nihil immutare uelimus, quippiam extrinſecus aduocandum eſt,quo ſenſus integer,& Ariſtoteli conſentiens habeatur. id utique fiet, ſi ſuppleamus præpoſitionem κατὰ, dicamusq́ κατὰ πάντα, id eſt ſecundum omnia.& ita ſenſus erit idem cum priore: illam ſcilicet Poeſim onerosam cenſeri,quæ ſecundum omnia, id eſt omnibus, numero inquam,ſermone,harmoniaq́,facit imitationem.

PARTICVLA .CLIIII.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς. ἐπεὶ ἐστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος, καὶ * διαδόντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος ὁ ὀπούντιος. εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμαστέα, εἴπερ μηδ' ὄρχησις. ἀλλ' ἡ φαύλων.

λαμ, ὅπερ καὶ Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο, καὶ νῦν ἄλλοι, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας μιμουμένων. ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως* ποιεῖ τὸ αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιία. διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν, φανερὰ ὁποία τίς ἐστι. εἰ οὖν ἐστὶ τἆλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑπάρχειν.

Primum igitur huiuſmodi accuſatio non poeticæ, ſed hiſtrionicæ eſt. nam & iudiciorum opifici tum, qui hexametros recitat, quod Soſiſtratus faciebat, utitur: tum, qui hos concinit, quod Mnaſitheus Opuntius. Deinde non omnes motus ſunt improbandi, ſicuti nec ſaltationes, ſed ineptorum tantum: quibus & ipſe tunc arguebatur Callipides, & nunc etiam aliqui: perinde ac minime liberales fœminas imitentur. Ad hæc Tragœdia ſine motu, quemadmodum & Epopœia conficitur: ut quæ ex lectione quoque, qualis omnino ſit, manifeſtò apparet. Itaq; ſi in cæteris eſt præſtantior, illud ſibi quaſi minus neceſſarium eſſe planè dicimus.

EXPLANATIO.

Poſitis rationibus, quibus, qui Epopœiam Tragœdiæ præferendam putant, maximè innituntur, eas ſoluere aggreditur: ac primo ait, primam illam increpationem non Poeſis, ſed Hypocriticæ artis eſſe. nam Epopœiam inquit poſſe geſtibus, quod quidē Soſiſtratus fecit, recitari. Mnaſitheus quoq; Opuntius Epopœiā canēdo, geſtus etiam admouebat. hic eſt unus obiectionis euadendæ modus. Alterum uerò ponit, cùm inquit. Deinde non omnis motus deſpiciendus, quemadmodum neq; ſaltatio, ſed ea duntaxat, quæ improborum hominum eſt. huiuſmodi autem improba ſaltatione Callipedē uſum, & ea de re damnatum affirmant: & nunc itidem aliis, ueluti ingenuas mulieres non imitantibus, id uitio datum. Aliam præterea defenſionem affert. Ad hæc Tragœdia (inquit) munus ſuum citra motum ex lectione ſola, ſicuti & Epopœia præſtat. Cùm igitur in aliis Tragœdia Epopœiam excellat, & hiſtrionum actio ei neceſſaria non ſit, hinc fit, quòd tragica imitatio melior exiſtat.

ANNOTATIONES.

Ῥαψῳδοὶ uocabantur, qui Epopœiam recitabant: ut ex Platone apertiſsimè in dialogo de Furore poetico uideri poteſt. Ex hoc autem Ariſtotelis contextu annotare debemus, epicos uerſus ab aliquibus Rhapſodis recitatos in modum actus, ab aliis uerò cani ſolitos fuiſſe. Verbum * διαδόντα in aliquibus exemplaribus cum accentu in antepenultima, & ι ſubſcripto, quod mihi probatur, legitur. In Aldi impreſsione ita legitur: ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως* ποιεῖτο αὑτῆς. in codice uerò Lampridii uox ποιεῖτο, in duas diuiſa eſt hunc in modum, ποιεῖ τὸ: quæ eſt huius loci uera lectio.

PARTICVLA .CLV.

Ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει, ὅσαπερ ἡ ἐποποιία. † καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ * ὅτι

οὐ μικρὸν

ὐ μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν ἔχει, δι' ἧς* τὰς ἡδονὰς ἐπίστανται ἐναργέστατα. ἔπειτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει, καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι. τὸ γὰρ ἀθροώτερον * ἥδιον πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη, τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν, ὅσοις ἡ ἰλιάς.

Omnibus inſuper quæcunque Epopœia continet, abundè pollet.† nam & numeris utitur: &, quæ non modica pars habenda eſt, muſica quoque, & apparatu. ex quibus ſanè uoluptates ipſæ manifeſtiſsimè percipiuntur. † Nec non in agnitione, cæteriſq; actionibus euidentiſsima eſt. Et ambitu minori poeticæ imitationis finem aſſequitur. id enim uberiorem uoluptatem præbet, quòd quæ per longam temporis periodum ſparſa habentur, breuiori collecta gyro perſtringit. exempli gratia: Si quis Sophocleum Oedipodem tot in carmina, quot Ilias continet, diſtribuerit.

EXPLANATIO.

Alias rationes affert, quibus Epopœiæ Tragœdia debet præferri. nam Tragœdia omnia habet, quæ in Epopœia reperiuntur. id uerò docet, obiectioni tacitæ occurrens. Poſſet enim quis dicere, Epopœia carmine utitur heroico: Tragœdia non utitur: ergo Tragœdia non habet cuncta, quæ in Epopœia reperiuntur. Reſpondet Ariſtoteles ideo ſe dixiſſe, quæcunq; in Epopœia ſunt, in Tragœdia quoq; reperiri: quoniã ipſi Tragœdiæ licet eodem uti carminis genere. & præterea muſicam habet, atque apparatum: quæ non parua quædã pars eſſe uidetur: ex quibus ſanè uoluptates manifeſtò cõſtituũtur. Euidens item eſt, & dum legitur, & dũ in ſcena agitur. Adde, quòd & finis imitationis Tragœdiæ minus diſtat, minuſque prorogatur, quàm Epopœia. quo fit, ut ei quoq; debeat anteferri. Id uerò probat. quod enim cumulatim omnia magis ſimul habet, iucundius eſt eo, quod multum admixtum, ac ſuſpẽſum tempore detinetur. exemplo id ab Ariſtotele declaratur. ut ſiquis (inquit) Oedipodem Sophoclis in tot carmina, quot Ilias eſt, diſtribuat, exciderit.

ANNOTATIONES.

† Καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι. Hanc partem Paccius ita uertit. NAM ET NVMERIS VTITVR. quæ uerſio (ut mea fert opinio) non apertè refert græca uerba: quæ latinè ita ſonãt: ETENIM METRO LICET VTI. Quocirca hac in parte uidendum eſt, quid per metrum intelligat. nam ſi iambum dicere uolumus, primò quidem, cur Philoſophus dixit ἔξεστι χρῆσθαι? debuiſſet enim potius dicere χρῆται, id eſt utitur, non autem quòd ei liceat uti. uerba enim præſeferunt hunc ſenſum, quòd non utatur metro; de quo in contextu loquitur, liceat tamen ei, ſi uelit, uti. Deinde cùm Philoſophus dixerit prius, omnia eſſe in Tragœdia, quæ in Epopœia ſunt, & huius dicti rationem attulerit: ETENIM METRO LICET VTI: non ne apertè per hæc uerba indicat Ariſtoteles Tragœdiam uti poſſe eo carminis genere, quo etiam Epopœia utitur? Quòd ſi quis

diceret,cur igitur Tragœdiæ hexametro nõ conſtant carmine? Dicimus nos uideri iambica magis conuenire : nihil tamen eis repugnat,quin etiam hexametris uti poſsint. Nec Ariſtotelis ratio ualeret,niſi per metrum, hexametrum carmen exponamus : quoniã carmina omnia perfectionis eiuſdẽ nõ ſunt.ſed cùm duo ſint poematum genera carmine expreſſa,quod excellentius carmen habebit,quãtũ ad carmẽ pertinet,altero præſtãtius erit.quare cũ Ariſtoteles conetur oſtendere nulla in re Tragœdiam Epopœiæ poſtponendam : & animaduerterit hexametrum carmen, quo utitur Epopœia,iambico , quo utitur Tragœdia, præſtantius exiſtere,obiectioni huic occurrit dicens, Tragœdiæ quoquè licere eo genere carminis uti. καὶ* ὅτι οὐ μικρὸν μέρος. Fortè legendum eſt non ὅτι,ſed ἔτι : (lapſus enim perfacilis eſt) ut ſenſus ſit , quòd Tragœdia præter id , quod poteſt uti heroico metro,etiam habet apparatum,& muſicam, partes ſanè non minimas. uel ſi legamus ὅτι,ſic interpretabimur,Tragœdiam habere muſicam & apparatum, ὅτι , id eſt quod , ſcilicet habere muſicam,& apparatum,non eſt modica pars. * τὰς ἡδονὰς ἐπίστανται. In codice Lampridii hæc ita leguntur . αἱ ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. quæ lectio rectior uidetur. ἔπειτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει ἐν τῇ ἀναγνωρίσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. Paccius ita uertit; NEC NON IN AGNITIONE, CAETERISQVE ACTIONIBVS EVIDENTISSIMA EST. ſed hæc uerſio Ariſtotelis mentem mihi exprimere non uidetur . ideo legẽdum eſt ἀναγνώσει, ut codices aliqui calamo exarati Venetiis habent,non ἀναγνωρίσει . & hoc pacto rectius uertemus ſic. DEINDE EVIDENTIAM QVOQVE HABET ET IN LECTIONE, ET IN OPERIBVS. nam per illud uerbum ἀναγνώσει, intelligere debemus agnitionem, quæ ex Tragœdiæ lectione, de qua paulò ante dictum eſt,habetur. τὸ γὰρ ἀθροώτερον* ἡδονὴ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. In hac parte uitium ſubeſſe puto : ac primò uox ἡδονὴ , in melius reſarcietur , ſi ſcribatur ἥδιον : deinde admouẽda eſt hæc uox ἢ,ut integra ſit lectio ſic: τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον, ἢ τὸ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. Hæc autem pars in latinum ſermonem ſic fideliter uertetur. QVOD ENIM MAGIS CONFERTVM,ET TOTVM SIMVL EST, IVCVNDIVS EST , QVÀM QVOD EST MVLTO ADMIXTVM TEMPORE.

PARTICVLA. .CLVI.

Ἔτι ἧττον μία ὁποιασοῦν μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δὲ, ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως, πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ. ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ, οἷον ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία. ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. καί τοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν. εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ, δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην, φανερὸν ὅτι κρείττων ἂν εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας.

Ad hæc Epopœicam imitationem,qualiſcunque fuerit, non unam omnino eſſe argumẽto ſit,quòd ex hac,qualiſcunque fuerit, Tragœdiæ ſemper plures exeunt. quare ſi unam iſti fabulam compoſuerint,neceſſe eſt eam uel breuem nimis,inſtarq́; muris caudæ apparere:uel , ſi ad iuſtæ menſuræ longitudinem produxerint, quaſi uinum dilutiſsimũ. quòd ſi plures,uerbi gratia,ſi ex pluribus actionibus commixtam , profectò non unam : qualem Iliadem , & Odyſſeam,plures quidem huiuſmodi continentes partes, quæ alioqui per ſe

ipſas

ipſas etiam magnitudinem habent: tametſi huiuſmodi poemata tum optime quantum fieri poteſt conſtituta ſint, tum etiam quàm maxime unius actionis imitatio. Si igitur Tragœdia non modo in his omnibus præcellit, ſed artis quoque opificio: quippe non quamlibet uoluptatem, uerum quam diximus, præſtare debet: ſanè liquet meliorem hanc eſſe, multo quidem perfectius Epopœia finem aſſequentem.

EXPLANATIO.

Præterea(inquit)Tragœdia Epicam quamcunque imitationẽ unitate ſuperat. ſignum autem affert. ex quacunque enim(inquit) Epica imitatione plures Tragœdiæ fiunt. Vnde infert, quòd ſi quis in epico poemate actionem ita unam, qualẽ Tragœdia habet, ſcribere aggreſſus fuerit, in alterum è dicendis abſurdis eum incidere neceſſe eſt. Nam ſi modicam in poemate perſtrinxerit actionem, breue opus erit, ſoricis caudam præſeferens, quæ in anguſtum deſinit: quæ ſanè res exigua eſt. ſi uerò magnitudinis rationem habens poema ad cõgruam magnitudinem extenderit, inſipidum, ac coaceruatum poema conficiet, hoc eſt, erunt multa carmina, ſed ſucci parum habentia. ſi uero ex pluribus actionibus Epopœia, ut hæc euitet incõmoda, compoſita ſit, una(uti antea diximus)non erit. quemadmodum (inquit) Ilias multas habet huiuſmodi partes, & Odyſſea, quæ per ſe magnitudinem habent, atque huiuſmodi poemata quãtum fieri poteſt, ſunt optimè conſtituta, & maximè unam actionem imitantur. ſi igitur poema epicum optimè conſtitutum neceſſario minorem habet ipſa Tragœdia unitatem, hinc fit, ut Tragœdia ratione unitatis Epopœiæ omnino præferri debeat. Quibus ita poſitis, Philoſophus hunc in modum propoſitum colligit. Si igitur(inquit) Tragœdia in his, quæ diximus, Epopœiam excellit, item & munere artis, hoc eſt maiorem, quàm Epopœia uoluptatem affert: id uerò probat: oportet enim(inquit)non quamcunque à Tragœdiis uoluptatem expoſcere, ſed eam, quam antea diximus, terroris & miſericordiæ interuẽtu conflatam: manifeſtum eſt excellentiorem eſſe Tragœdiam, quoniam magis quàm Epopœia finem aſſequitur.

ANNOTATIONES.

Dubitare quiſpiam meritò poſſet, quonam modo in hoc contextu dicatur à Philoſopho Epicam Homeri conſtitutionem talem eſſe, ut ex ea plures Tragœdiæ confici poſsint, cùm ſuperius in hoc præcipuè Homerum præ cæteris uatibus laudarit, quòd non ea, quæ unius hominis, neque unius temporis, ſed quæ unius actionis fuerunt in ſuis poematibus expreſsit. Cui dubitationi ſic occurrimus: Epopœiam, quatenus quidem in ea Epiſodia ita magna ſunt, ut ex eorũ aliquibus Tragœdiæ confici poſsint, eatenus dici plu-

res

res actiones continere: quatenus uerò illa omnia in unam potiſsimum actionē,
quæ poematis fabula dicitur, ordinatur, ſic eam unius actionis dici. quare nulla
in uerbis Ariſtotelis eſt contradictio. unde Philoſophus, ne rerum antea dicta-
,, rum immemor, uel ſibi repugnans alicui uideretur, ſubiungit uerba illa: TAM-
,, ETSI HVIVSMODI POEMATA, ſcilicet Homeri, tum optimè quantum fie
,, ri poteſt cōſtituta ſint, tum etiam quàm maximè unius actionis IMITATIO.
,, Illa quoque Philoſophi uerba conſyderanda ſunt, quæ ita ſe habēt. SI IGITVR
,, TRAGOEDIA NON MODO IN HIS OMNIBVS PRAECELLIT, SED
,, artis quoque opificio: quippe non quamlibet uoluptatem ipſam facere, ue-
,, rùm quam diximus: ſanè liquet meliorem hanc eſſe, multo quidem perfectius
,, Epopœia FINEM ASSEQVENTEM. his enim in uerbis Ariſtoteles dicere
uidetur, poetæ munus eſſe uoluptatem afferre, eamq́ poeticæ finem ſtatuere.
uerum cùm in Tragœdiæ definitione dicatur, quòd interuentu miſericordiæ, &
terroris animum perturbationibus expurgat: igitur huiuſmodi expurgatio fi-
nis, non autem uoluptas ſtatuenda erit. An, Plato huius fuit ſententiæ, credens,
(ut antea dictum eſt) poetæ ſcopum uoluptatem eſſe, eumq́ præcellere, qui ma-
iorem uoluptatem comparare poſſet. Ariſtoteles igitur, ut ex poſitione etiam
aduerſariorum illos conuincat, oſtēdit quòd etiam uoluptate Epicam Poeſim
Tragœdia præcellit. Adde, quòd rei eiuſdem multi poſſunt eſſe fines; quorum
alter altero magis intenditur. concedimus enim poetas ſcopum habere uolu-
ptatem inducere, magis tamen uirtutibus exornando prodeſſe uelle. qua autē
ratione in Tragœdia, interuentu miſericordiæ, & terroris, ſumma compare-
tur uoluptas, ſuperius dictum eſt.

PARTICVLA. .CLVII.

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ ἐποποιίας, † καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ * εὖ ἢ μὴ τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων εἰρήσθω τοσαῦτα.

De Tragœdia igitur, & Epopœia, deq́; earum generibus, atq́; partibus, quot etiam, quibusq́; differunt, de cauſis inſuper, cur hæ meritò probentur, reprobentur'ue, tum de obiectionibus, ac ſolutionibus, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

EXPLANATIO.

Epilogum, ut ſui moris eſt, libri totius prologo proportione reſpondentem apponit. De Tragœdia igitur (inquit) & Epopœia, ET IPSIS: quoniam de eis in uniuerſum egit, ut de Tragœdia apertè uiſum eſt. DEQVE EARVM GENERIBVS: quoniam aliud eſt genus, quod eſt ſimplex, uerbi gratia, & patheticum, ab eo quod eſt perplexum, tam in Epopœia, quàm in Tragœdia. ATQVE PARTIBVS: ſcilicet tam qualibus quàm quantis, & quot numero utræque ſint. QVOT ETIAM, QVIBVS'QVE DIFFERVNT: ſcilicet inter ſe. DE CAVSIS INSVPER, CVR HAE MERITO PROBENTVR REPROBENTVR'VE: quoniam ſi actio una erit magnitudinem congruam habens, & morata Poeſis rectè ſe habebit: ſin uerò aliter, pra-

uè.

uè. TVM DE OBIECTIONIBVS, AC SOLVTIONIBVS, SATIS HACTENVS À NOBIS HAEC DICTA SINT.

ANNOTATIONES.

Cùm nihil in hoc epilogo de Comœdia meminerit, ſed de iis ſolùm, quæ ad genera iam dicta ſpectant, ſignum eſt, eum de ea in parte hác ſequẽte, quæ deſyderatur, diſſeruiſſe: in qua etiam de ridiculis, quoniam ad Comœdiam ſpectát, agendum erat. Quæ uerò ad Poeſim in uniuerſum attinent, hoc epilogo nunc claudit. ſufficit enim Philoſopho uniuerſalium proximorum, quæ in gratiam ſingularium conſyderantur, in epilogo meminiſſe. Quòd autem ad huiuſmodi epilogi uerba ſpectat, † καὶ αὐτῶν, quæ uerbis in prologo καὶ αὐτῆς correſpondẽt, eandemq́, quam ipſa uim habent, perperam à Paccio in latina uerſione fuerũt omiſſa: cùm per illa uerba Ariſtoteles rem, de qua agit, in uniuerſum, & ſecundum naturam ſuã ſe conſyderare ſignificet. Adde, quòd ſi uerba illa nihil ſignificarent, ab Ariſtotele, qui ſemper fuit breuitatis ſtudioſus, bis, ſemel in principio, ſemel in fine operis, non poſita fuiſſent. Hoc etiam loco illud animaduertendum eſt, Ariſtotelem in epilogo præpoſuiſſe Tragœdiam Epopœiæ, quoniã iam probatum eſt, illam eſſe Epopœia digniorem: in principio uerò huius libelli particula ſecunda præpoſuit Epopœiam Tragœdiæ; quia cùm nondum oſtendiſſet Platonis, & multorum aliorum Epopœiam Tragœdiæ præferentiũ opinionem falſam eſſe, iccirco par erat eo loco uulgatam opinionem ſequi. καὶ τοῦ δ' ἢ μὴ τίνες αἰτίαι. Quanquam uulgata lectio mihi magis probetur, tamẽ placuit etiam quod mihi occurrit referre. id autẽ tale eſt, ut uox δ' legi debeat ἕν, id eſt unum. nam Philoſophus declarauit, quæ una, quæue plures tabulæ dicendæ ſunt. quàm autem facilis ſit huiuſmodi lapſus, nemo eſt, qui non uideat.

Illud quoque animaduertendum eſt, Ariſtotelem cùm in epilogo dicat, περὶ ἐπιτιμήσεων καὶ λύσεων, uſum eſſe uoce ἐπιτιμήσεων pro uoce προβλημάτων, qua ſuperius uſus eſt: tacitè innuens, idem ualere loco illo πρόβλημα, quod hic ἐπιτίμησις. Neque miretur quiſpiam Ariſtotelem in epilogo nihil de dubitatione illa, de præſtantia, inquam, Tragœdiæ, uel Epopœiæ meminiſſe: quoniam cùm proximè iam de ea dictum eſſet, opus non erat illam iterum in epilogo claudi.

FINIS: GLORIA DEO.

VINCENTII MADII BRIXIANI DE RIDICVLIS.

PARS PRIMA.

CVM in Comœdia duo potiſsimum ſpectentur: primum, quomodo fabulam rectè connectere, ac ſoluere oporteat: ſecundum, ridicula ipſa, quibus Comœdia debet aſpergi, uoluptatem ut conciliet: et alterum quidem ab Ariſtotele ex iis, quæ de Tragœdia dicta ſunt, planè colligi poſsit: de ridiculis uero multa ab eo in hoc uolumine deſyderentur: operæpretiũ me facturum exiſtimaui, ſi quæ de iis mihi dicẽda uidebãtur, literis cõmendarem. etſi me non præterit, plures grauiſsimos uiros (ut Ariſtotelem nunc prætercam, qui de iis in libro de Poetica quaſi per tranſennam breuiter admodum egit) hac in re diligenter uerſatos. Cicero enim in ſecundo de Oratore, quem poſtea libro ſexto Quintilianus, Põtanus, & alii quamplures noſtri ſeculi peritiſsimi uiri ſunt ſecuti, multa de iis conſcripſit. Verùm id mihi uerè dicere poſſe uideor, rem adeò difficilem eſſe, ut hac in re multa etiã nunc non ſatis explicata uideantur, & longè plura deſyderentur. Cuius rei uel maximum id eſſe poteſt argumentum, omnes qui de ridiculis ſcripſerunt, à turpitudine quadã ridiculũ proficiſci fateri: nullum tamen fuiſſe, qui docuerit quænam eſſet illis in rebus, de quibus ridemus, turpitudo illa; ac ipſius ridiculi cauſam patefecerit. quod an factu facile ſit, ideoque fuerit à ueteribus prætermiſſum, noſtra ſequens diſputatio (ni fallor) apertè oſtendet.

Ea autem, quæ de riſu quæri ſolent, à Cicerone quidem enumerata, ſed ueluti ſupra captum humanum ab eodem prætermiſſa, quanquam ex ſui natura primum locum deſyderent: nos tamen, quæ à Cicerone, ac aliis de ridiculis tractantur, primùm contẽplabimur: mox iis, quorum alii nihil prorſus meminerunt, lucis non nihil afferre tentabimus. Quod autem ad primum attinet, ſumma quædam capita, unde omnia ridicula ducũtur, oſtendemus: & qua ratione in omnibus ridiculis cum admiratione turpitudinem (ſi ridiculum eſſe debeat) connexam eſſe oporteat, edocebimus. quæ ſi, ut optamus, perfectè, ac perſpicuè abſoluerimus (id quod ſummis uiribus contendemus) futurum ſperamus, noſtra hæc de ridiculis ſtudioſis omnibus grata fore, atque iucunda.

RIDICVLVM igitur peccatum, & turpitudinem ac deformitatem quandam eſſe ſine dolore, ut deformis, ac diſtorta facies abſq; dolore, auctor eſt Ariſtoteles . xxix. particula Poeticæ . quod
» etiam Cicero ſignificare uidetur, cùm inquit : hæc enim riden-
» tur uel ſola, uel maxime, quæ notant, & deſignant turpitudinem
» aliquam non turpiter . Eſt autem ſumma cum ratione ab Ariſtotele additum ſine dolore . nam ſi quis faciem ex conuulſione diſtortam uiderit, non ad riſum, ſed ad miſericordiam (niſi prorſus inhumanus ſit) commouebitur . Turpitudinem autem omnem, aut corporis, aut animi, aut rerum extrinſecus occurſantium cauſa contingere, cum ueterum teſtimonio, tum uerò communi omnium ſenſu comprobatur. quodcunque igitur ridiculum ex dictarum rerum turpitudine duci neceſſe eſt . Exemplum turpitudinis corporis, unde riſus cietur, eſt (ut inquit Ariſtoteles) diſtorta facies ſine dolore . hæc enim turpitudo, ut in aperto eſt, corporis turpitudo eſt. Ex Cicerone uerò turpe erit illud in Hel-
» mium Manciam : iam oſtendam cuiuſmodi ſis : cùm ille, oſtende
» quæſo : demonſtraui digito pictum Gallum in Mariano ſcuto Cim
» brico ſub nodis diſtortum, eiecta lingua, buccis fluentibus .
» Item & illud eiuſdem : ut cum Teſtio Penario mentum in dicen-
» do intorquenti, tum, ut diceret, ſi quid uellet, ſi nucem fregiſſet .
» Item eiuſdem in male olentem : uideo me à te circumueniri : non
» conueniri . nam hoc ridiculum ad corporis turpitudinem ſpectat:
» ſiquidem fœtor turpitudo corporis eſt . Apud eundem etiam
» alio loco, cùm ait: In re eſt item ridiculum, quod ex quadam de-
» prauata imitatione ſumi ſolet : ut idem Craſſus ; per tuam nobi-
» litatem, per ueſtram familiam . quid aliud fuit, in quo concio ri-
» deret, niſi illa uultus, & uocis imitatio ? per tuas ſtatuas uerò cùm
» dixit : & extento brachio paulum etiam de geſtu addidit : uehe-
» mentius riſimus . in hoc itidem exemplo eſt corporis turpitudo, ex geſtu, ac figura deducta . Placuit afferre plura deſumptorum ex corporis turpitudine ridiculorum exempla, diuerſas turpitudines exprimentia, ut alia Ciceronis, ac reliquorum ex corporis turpitudine ducta ridicula per hæc aperte cognoſcerentur . ſimilium enim ſimile eſt iudicium . Turpitudo uerò animi, quoniam corporis luminibus ſenſuque deprehendi nequit, ex dictis factisque concipitur . Turpitudinis animi, unde ridiculum ſumitur, exemplum ab Ariſtotele non habetur : ridiculorum enim eius tractatio deſyderatur . ex Cicerone tamen habentur quamplura. unico tantùm in præſentia cõtenti erimus exẽplo: quoniam infe.

rius

rius hac de re latius dicetur. Animi igitur turpitudinis exemplum,
unde ridiculum ſumptum eſt, ſit illud Næuianum uetus in fura-
» ce ſeruo à Cicerone relatum: ſolum eſſe, cui domi nihil ſit, nec
» obſignatum, nec occluſum. in quo ridiculo animi turpitudo ſer-
ui illius uoracis, ac guloſi mordetur, ac ridetur. Tertium erat tur-
pitudinis genus in iis, quæ extrinſecus adueniunt; cuius exemplum
» ſit illud Ciceronis: Caius Lælius (inquit) cùm ei quidam malo ge-
» nere natus, diceret indignum eſſe ſuis maioribus: ut hercle, in-
» quit, tu tuis dignus. Hoc autem ridiculum deſumptum eſſe ex re-
bus, quæ extrinſecus contingunt, in aperto eſt. nam degeneres
habere parentes, ex ignobili ortum eſſe loco, pauperem naſci,
prauæ religionis eſſe, ut iudæi, fœminas impudicas domi habere,
& huiuſmodi alia ſpectant ad ea, quæ extrinſecus eſſe dicuntur.
Tria igitur eſſe turpitudinum genera, ex quibus ridicula deſu-
muntur, exemplorũ Ciceronis teſtimonio apertè ſatis oſtendimus.

Turpitudinem autem in uniuerſum teſtimonio Platonis in So-
phiſta, receſſum quendam ab eo, quod naturæ conuenit: pri-
uatim uero corporis turpitudinẽ, deformitatem ex eorum, quæ na-
tura cognata ſunt diſſonantia, reſultantem eſſe dicimus: quæ
quoniam nobis notior ac familiarior eſt, ab hac non iniuria noſtra
exordietur oratio. Eam itaque trifariam contingere poſſe dicimus.
nam alia re: alia ficta: alia caſu reperitur. Re quidem, ut gibbi à pri-
mis ſuis natalibus, aut alio quouis id genus ſymptomate affecti.
Ficta uerò, cùm quis claudicat, ut claudicantem irrideat. Caſu au-
tem, cùm quis ceciderit, ita tamen ut mali nihil ei contingat. ex
iis enim omnibus turpitudinibus, ſiue uerè, ſiue fictè ſimulatéue,
ſiue caſu ſint, riſum excitari nemo eſt, qui neſciat. cùm enim ca-
dit quis, figuram aliquam à naturali declinantem in huiuſmodi
motu contingere neceſſe eſt, cuius gratia ridemus. in iis præterea,
qui ſe gibboſos effingunt, ob illam ſimulatam turpitudinem non
minus ridemus, quàm ſi uera eſset. Trifariam quoque turpitu-
dinem in anima contingere neceſse eſt: ueram inquam, ſimula-
tam, caſu. Antequam autem ulterius progrediamur, aperiendum
eſt, quæ nam ſit animi turpitudo. nam eam, quæ corporis eſt, cir-
ca ſenſibilia tam propia, quam communia, ut colores, figuras,
cæteraſque huiuſmodi res turpes uerſari, ſenſuque percipi certum
eſt: animi uero turpitudinem non oculis, aliiſque ſenſibus agnoſci-
mus, ſed ex dictis, aut factis percipimus. Hanc in Sophiſta Plato plu-
rimã & uariam ignorantiam eſse dicit. atque id quidem meritò. nã
ſi cognitio animi noſtri naturæ ita conuenit, ut eius gratia homini

Dei optimi maximi munere tributus animus uideatur: ab eo autem quod ſibi conuenit recedere, nihil aliud ſit, quàm in turpitudinem labi: ipſa nimirum ignoratio, cùm nihil aliud ſit, quàm à cognitione receſſus, erit animi turpitudo: ſiquidem homines uniuerſi, auctore Ariſtotele in primo diuinæ Philoſophiæ, natura cognitioné ipſam deſyderant. At ignoratio duplex eſt: altera negationis, altera prauæ diſpoſitionis (ſic enim Logici loquuntur) de quibus Ariſtoteles primo Poſteriorum reſol. pertractat. Negationis ignoratio eſt, cùm de re, quam ignoramus, nihil omnino ſcimus. Hæc rurſus diſtinguitur. nam aut de rebus eſt abditis in natura: & huius ignorationis cauſa nullum ridiculũ ſuſcitatur, niſi apud eos fortaſſe, qui hæc ſe ſcire profitentur: aut de iis, quæ communiter ab aliis ſciuntur, & quæ natura ſua ſunt euidentes. Exemplũ primi: ut ſi quis, cur calx ex aquæ, minime uero ex olei admotione accendatur, cauſam ignoraret, hoc riſum non pareret. quòd ſi ineptam aliquam huius quæſtionis cauſam afferret, riſum utique uiris ſapientibus cieret. Exemplum uero ſecundi: ut ſi quis ſenex turpis ac diues ſe quidem, non autem ſuam crumenam ab aliqua meretrice adamari crederet, is riſum omnibus moueret. Prauæ autem diſpoſitionis ignoratio eſt, quæ ex deprauata naſcitur ratiocinatione. Hæc ſanè multas ſpecies habet: ut affectu nimio quæſitam diligentiam, iactantiam, puſillanimitatem, mendacia, cæteraque uitiorum genera, quæ ex deprauata ratiocinatione pendere certum eſt. uitia quippe cùm ex ſui natura mala ſint, à ratione recta prouenire minime poſſunt: uerùm cùm homini non cognitio ſolùm, uerùm etiam appetitus inſit, eidem quoque praui & peruerſi appetitus ratione turpitudo cõtingere poteſt. Cùm igitur animi turpitudo ſit uel ignorantia, uel deprauatus appetitus, eiuſmodi turpitudo trifariã quoq;, perinde ac ea quæ corporis eſt, contingere poteſt: uera inquam, aut ficta, aut caſu. Exemplum animi turpitudinis ex ignorantia uera ſit Ciceronis illud: cùm à quodam, qui ferebat arcam, eſſet percuſſus Cato, poſtquam percuſſit, inquit, caue. quid enim ineptius dici poteſt admonitione illa, quando iam illum percuſſiſſet? Exemplum ignorantiæ fictæ eſt Catonis in illum reſponſio, cùm rogauit, nunquid aliud ferret præter arcam. ſimulat enim Cato ſe neſcire, an aliud ferat præter arcam, ut ex illa ignorantia ficta ueram eius, qui ferebat arcam, ignorantiam morderet: qui tunc Catonem monuerat, ut ſibi caueret, quando iam cauere non poterat; nec opus erat, iã enim illũ percuſſerat. Ob ignorantiã uero ſiquis labatur, riſum ciere poſſe ex Platone. VII. de Legibus ſatis aperte elicitur,
cùm

cum ait: Sed hæc huius gratia cognoſcenda ſunt: ne propter igno-rantiam ridiculum aliquod agatur, aut dicatur. Ignorantia autem à caſu eſt, cùm quis ob imprudentiam dicto, aut facto errorem animi demonſtrat. neminem autem adeo perſpicacem, atque prudentem exiſtimamus, cui non interdum hæc ob imprudētiam ignorātia, quam à caſu eſſe diximus, contingat. nam ut nullus ita fortis, atque agilis eſt equus, qui nūquam offendat; nec homo uiribus tam robuſtis, qui non aliquando ceciderit: ita ſanè nullus adeo ſapiens eſt uir, qui non interdum mente labatur. nihil enim ſub Lunæ globo adeo perfectum eſt, ut omni careat uitio. Tertium erat turpitudinis genus in iis, quæ exterius adueniunt: quod nihil aliud eſt, quàm receſſus quidam ab iis, quæ extrinſecus homines exornant. quod & ipſum trifariam, ſicut & alia duo ſuperius dicta, diducitur, in turpitudinem (inquam) ueram, fictam, & caſu contingentem. Hactenus primo habuimus ridicula omnia à turpitudine citra dolorem proficiſci: deinde omnem turpitudinem neceſſario aut corporis, aut animi, aut rerum extrinſecus contingentium exiſtere: poſtremo turpitudines omnes, aut ueras, aut fictas, aut caſu eſſe: nunc reliquum eſt, ut ex iis tantum locis ridicula omnia, ſiue in re, ſiue in uerbo ſint, duci oſtendamus: quod poſtmodum innoteſcet, cùm Ciceronis ridicula ad hæc capita reducemus. Quāquam uero ridicula omnia à ſuperius enumeratis ridiculorum locis deduci certū ſit: ea tamen, ſi non accedat admiratio, ſola nequeunt ſuū munus præſtare: quod hac maximè ratione perſuaderi poteſt. Nullum enim ridiculum adeo ſalſum, ac facetū eſt, quod ſi pluries audiatur, non faſtidiū potius, quàm delectationem pariat. nam etiam ſi perſeueret turpitudo; tamen quoniam ceſſat admiratio, quam riſus conſequebatur, cùm amplius nouū non ſit, haudquaquam delectat. quare in ridiculis ipſis admiratio nequit à riſu ſeiungi. Sententiam noſtram confirmat Horatius in arte Poetica, cùm inquit:

fit Cherilus ille,

„ Quem bis, terque bonum cum riſu miror.

ecce Horatium admirationem riſui iunctam dixiſſe. item admirationis cauſam eſſe nouitatem, cùm ait:

„ Quem bis, terque bonum:

hoc eſt raro bonum. nam quæ rara ſunt, noua itidem eſſe dicūtur.

Vnde mirari ſatis non poſſum, cur Cicero, qui de ridiculis plenius tractauit, de admiratione, quæ eſt una riſus cauſa, ne uerbum quidem fecerit: cuius tamen omnino meminiſſe eū oportebat, cùm riſus nunquam ſine admiratione cieri poſſit. quod utiq; planum fiet,

ſi poſtquam riſimus,cauſam,cur à riſu ceſſemus, diligentius inquiramus. Illud certum eſt,quòd ſi turpitudo tantùm eſſet riſus cauſa, ea perſeuerante,riſum quoque perſeuerare neceſſe eſſet. at nulla ceſſante turpitudinis cauſa, ceſſamus tamen à riſu:ea enim turpia,quæ nobis familiaria ſunt, riſum non mouent. igitur ſatis conſtat,turpitudinem ipſam tantùm, riſus cauſam non exiſtere, ſed admiratione quoque opus eſſe. Quamobrem ſi riſus à turpitudine, atque admiratione, perinde ac à duabus cauſis proficiſcitur, quid erit mirum,ſi altera ceſſante,admiratione inquàm, riſus itidem ceſſet? opus igitur eſt,ut admiratio quoq; præter turpitudinem accedat. Parcant mihi Ciceronis manes. prætermiſit enim (ni me mea fallit opinio) admirationẽ in hoc genere; quæ ridiculo cuilibet neceſſaria eſt. Quod ſi quis obiiciat, nec Ariſtotelẽ ipſum quicquã prorſus de admiratione dixiſſe, fatemur quidem in libro de Poetica,quem habemus,id uerum eſſe:uerum in tractatione,quam de ridiculis edidit,cùm uir ille diuinus fuerit oculatiſsimus, de admiratione,quæ cum turpitudine ridiculorum eſt cauſa, eum meminiſſe dubio procul exiſtimamus. Quòd ſi quis iterum obiiciat, Ciceronẽ quoque in tractatione de ridiculis admirationis meminiſſe, cũ agit de ambiguo; ſciat is,uerum quidem eſſe eius illum meminiſſe, non tamen ut ridiculi cauſa eſt: ſed (quod magis mirere) de ea, ut de re quaſi ridiculis oppoſita,eum mentionem feciſſe,cùm ait: Ambiguũ per ſe ipſum,probatur id quidẽ,ut ante dixi,uel maxime i ingenioſi enim uidetur uim uerbi in aliud,atque cæteri accipiant,poſſe ducere: ſed admirationem magis, quàm riſum mouet:niſi ſi quando incidit in aliud genus ridiculi. Sciendum autem eſt,admirationem aliquam eſſe rerum abditarũ,in quibus nulla turpitudo eſt: quæ ſanè ſine riſu ſemper reperitur. interdum autem admiratio eſt rerum, quibus ſubeſt turpitudo ſine dolore: hæc uero cum riſu ſemper eſt. quod Platonis teſtimonio comprobatur: cuius auctoritatẽ Cicero omnibus præferendam exiſtimat. is enim in Theæteto hæc ad uerbum ſcribit. ἐπεὶ νῦν γε ὦ φίλε θαυμαστά τε, καὶ γελοῖα δὴ χερῶς πως ἀναγκαζόμεθα λέγειν. quæ latinè ita ſonant. Nam in præſentia amice mira quædam,& ridenda facilè dicere cogimur. Quonam igitur conſilio admirationem Cicero à ridiculo penè diſtinxerit;ſi riſus,de quo nunc loquimur (nã inuenitur & alius riſus,qui fit ex tractatione quarundã corporis partium,uerbi gratia axillarum, de quo nunc ſermo non eſt) nunquam ſine admiratione eſt, nõ planè uideo:cùm præſertim, & ipſe fateatur ſolere dici à ſeueris uiris maiorem excitari riſum. quòd ſanè non alia magis ratione euenire putãdum eſt,quàm quòd

ridiculum

ridiculum illud maiorem habet admirationem,ob nouitatem uide-
licet : raro enim contingit,ut uiri ſeueri ridiculis utantur:quod nõ
ita nouum apparet in urbanis atque facetis. noua autem nobis eſſe
iucunda,tum communi omnium hominum ſenſu , tum etiam teſti
monio Ariſtotelis in Rhetorica capite de Iucundis,quoniam addi-
ſcere iucundum eſt,declaratur. Quoniam igitur riſus à turpitudine
citra dolorem cum admiratione dependet,difficultas illa maxima à
Cicerone recitata,num hoc,quod ad excitandum riſum attinet, ab
ulla arte proueniat,an ab ipſa potius natura , ſatis apertè ſolui po-
teſt : uidelicet in uniuerſum quidem ac generatim illorum artem
tradi poſſe,priuatim autem ac ſpeciatim nequaquam. non enim ut
in arte medica hunc morbum hoc remedio depelli,ita ſanè hoc di-
ctum hoc ridiculo labefactari doceri poſſumus:quoniam in ridiculo
ſpectari nouitatẽ oportet,quæ pariat admirationem. quid enim ad-
mirationis in eo eſſe poteſt,quod arte ita inuentum,ac partum fue-
rit,ut aliis etiam uſui eſſe poſsit? Hinc etiam dignoſci poteſt,quã
obſcurè perplexeq́ue Cicero fuerit in hac quæſtione locutus: quo-
niam id,unde quæſtionis pendebat ſolutio, prætermiſit. quid enim
obſtat,quò minus aliquid in uniuerſum arte demõſtretur,quod pri
uatim non doctrinæ,ſed naturæ munus ſit: cuiuſmodi ridiculorum
naturã aſſeueramus? Ridicula igitur partim ab arte,hoc eſt, in uni-
uerſum,partim à natura,hoc eſt,priuatim ſemper dependent : quo-
niam de eis ars nulla tradi poteſt.& hoc eſt,quod Ariſtoteles tertio
„ de Rhetorica libro de urbanis loquens dixit: ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς ἢ
„ τοῦ γεγυμνασμένου, δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. quorum uerborum ſenſus eſt:
edere ſales ingenioſi,aut exercitati eſt uiri,eos autem docere Rheto
ricæ facultatis eſt:hoc eſt,ſpeciatim quidem à natura pendent,gene
ratim autem arte demonſtrantur . & quatenus à natura ſunt , noua
exiſtunt:unde admirationem etiam habent . Neq; uero tantũ,quòd
admirationem Cicero de ridiculis agens omiſerit,aut quòd dubita
tio,num de ridiculis ars tradi poſsit,perplexè atq; ambiguè ſatis ab
eodem fuerit explicata, præter rationem eſſe factum mihi uidetur:
uerùm etiam cùm ridiculi locũ,& regionem explanat,tria ſunt,quæ
„ difficultatem meritò facere poſſunt.ait enim:Locus autem,& regio
„ quaſi ridiculi(nam id proximè quæritur)turpitudine & deformitate
„ quadam continetur.hæc enim ridetur uel ſola,uel maximè,quæ no
„ tant,& deſignant turpitudinem aliquam non turpiter. In quibus Ci
ceronis uerbis illa primum uerba animaduertenda ſunt, ſcilicet uel
ſola,uel maximè:quaſi ſanè ridicula ſint,quæ turpitudinem aliquam
non habeant, cùm tamen Ariſtoteles in Poetica ridiculum turpis
ipſius

ipſius partē quandam eſſe dicat. quî igitur fieri poteſt, ut ullum unquam ridiculum ſit abſque turpitudine? Secundum in dictis Ciceronis conſyderandum eſt, quod dixit, nō turpiter, id eſt (ut opinor) non infacetè, ſed lepidè, & cum uenuſtate aliqua. id ita intelligendū per ea, quæ inferius à Cicerone dicūtur, deprehēdi poteſt. ait enim:
„ Genus hoc leuius, & ut dixi mimicum: ſed habet nonnunquam ali-
„ quid etiam apud nos loci, ut uel non ſtultus, quaſi ſtultè cùm ſale di
„ cat aliquid. quæ uerba tantundem, ac illa priora, turpitudinem non turpiter ualere uidētur. quod quo pacto uerum ſit, uiderit ipſe, cùm ridicula multa dentur, de quibus minime uerū eſt dicere, quòd turpia ſint non turpiter: ut in iis penè omnibus, quorum eſt uſus in Comœdiis. mimi præterea, ac ruſtici turpibus turpiter prolatis riſum commouent. Tertium prætereа perpendendum, quòd de ridiculis uerba faciens Ariſtoteles, uoluit turpitudinem, à qua deſumi ridicula debent, neceſſario citra dolorem eſſe oportere. Cicero tamen hac de re ne uerbum quidem fecit, cùm nullo pacto prætereun da fuiſſet. quoniam turpitudo, quæcunque ea ſit, cum dolore nō riſum, ſed commiſerationem gignit: alioqui inhumani prorſus eſſemus. Hæc nos, non ut Ciceronem taxaremus, in mediū adduximus, ſed ut omnes intelligerent ridiculorum doctrinam non ridiculam, ſed ſeriam, ac perdifficilem eſſe: cùm uiri alioqui grauiſsimi, qui de eis pertractarunt, non leues habeant contra ſe difficultates. Pro Cicerone tamen, quantum ad primum attinet, dicerem capi fuſius riſum, quàm ab Ariſtotele capiatur. quoniam enim in amicorum & filiorum, neque non etiam aliarum rerum nobis iucundarum occur ſu ſpeciem aliquam riſus præ nos ferimus, qui ſanè non à turpitudine dependet, ideo dixit Cicero, uel ſola uel maximè. riſum enim, ut communiter ſumitur, accepit. At Ariſtoteles per riſum, nō ſubriſum, ſed id genus riſus, qui non niſi à re turpi citra dolorem prouenire poteſt, intelligit. quamobrem Ariſtoteli Cicero non contradicit: quoniam non eodem modo riſum accepit uterque. Ad ſecun dum autem dici poteſt, Ciceronem eo loco ridicula perpendere, nō quatenus à quocunque ducuntur, ſed quatenus ab oratore. iſtæc autem à turpi non turpiter deſumpta dicentur: quoniam orator aptè, atque ingenioſè riſum ciere debet. Ad poſtremum reſpondemus, uerum quidem eſſe turpitudini dolorem, ſi riſus ciendus ſit, minime iunctum eſſe oportere. uerùm de eo nihil Cicero dixit: quoniam de riſu, qui ad oratorem ſpectat, uerba facit, cùm ſcilicet aduerſarium deridet. aduerſarius autem, ſi uehementi quopiam dolore premeretur, haud quaquam rationi conſentaneum eſt in foro tunc uer

ſari.

ſari. Huc accedit, quòd ſi orator alicuius turpitudinem, quæ eſſet cum dolore, derideret, id tale ridiculum non eſſet deſumptum à turpi non turpiter, ſed à turpi turpiter; quoniam inhumanitatem ſaperet. Verùm cùm dictum ſit, turpitudinem, ſi dolor apparens eidem iungatur, minime riſum mouere, ab inſtituto noſtro nequaquam alienum uidetur explicare, tria eſſe hominum genera, minimè digna ut derideantur: pauperes, ſceleſtos, & probos. pauperes enim miſericordia (ſi non ſe iactent, atque inſolentes ſint) non autem irriſione digni ſunt. ſceleſti non contemptum, ſed odium merentur. eos uerò, qui probi ſunt & habentur, deridere, à bonis moribus alienum eſſe uidetur. Redeuntes itaque, unde noſtra diuertit oratio, dicimus admirationem, ſi riſum excitare debet, neceſſario turpitudini iunctam eſſe oportere. Admiratio autem duobus modis contingit. uel enim turpitudo per noua eſt, uel ratione modi exprimendæ turpitudinis noua cenſetur. Exemplũ primi ſit Ciceronis illud: Craſsus (inquit) per tuam nobilitatẽ, per ueſtram familiam, quid aliud fuit, in quo concio rideret, niſi illa uultus, & uocis imitatio? per tuas ſtatuas uero cùm dixit: & extento brachio paulum etiam de geſtu addidit: uehementius riſimus. Turpitudo igitur illa noua Craſsi, ex deprauata imitatione, riſus cauſa fuit. non enim deprauati illi geſtus erant Craſſo proprii ac familiares, ſed ficti ac noui. unde orta eſt admiratio: admirabatur enim concio fictam illam ex deprauata imitatione turpitudinem in Craſso. Eſt quoque nouitas penes modum, quo exprimitur turpitudo: cuius exemplum ſit Ciceronis illud, cùm ait: Ridiculum eſt illud Næuianum uetus in furace ſermo: ſolum eſſe, cui domi nihil ſit, nec obſignatum, nec occluſum. in quo exemplo nõ ratione turpitudinis ſerui, riſus mouetur. nam ſi dixiſſet ſeruum habeo uoracem ac guloſum (hoc enim ſignificatur per illa uerba ſolum eſſe, cui domi nihil ſit, nec obſignatum, nec occluſum) ſerui quidem turpitudinem dixiſſet, riſum tamen non excitaſſet. ſed quoniam eſt quidam taxandæ uoracitatis per amphibologiam modus, iccirco turpitudo eſt cum nouitate quadam expreſſa, ex qua naſcitur admiratio, quæ neceſſario riſum mouet. In hoc autem exemplo illud unum animaduertendum eſt, quòd ſi Næuianum id in ſeruo uerè furace dictum eſſet, qui monilia, ueſtes, nummosq́ue furaretur, huiuſmodi ſanè turpitudo non riſu, ſed odio digna dubio procul extitiſſet. quòd ſi cibi ac potus furacem ipſum intellexerimus, rectè ſanè turpitudo hæc riſu potius, quàm alia maiori pœna digna uidebitur. Cùm autem turpitudo uerbis interdum propriis exprimatur, ut cùm aliquem

guloſum

guloſum, timidum, mendacem, & huiuſmodi nominibus nuncupamus: interdum uerò uelut in ænigmate, atque pictura eam exprimamus: eiuſmodi turpitudinem, quæ uerbis, ſed non propriis exprimitur, commodioris doctrinæ gratia pictam appellabimus: quæ etiam in uerbo appellari poteſt. Ex hoc autem duplici exprimendæ turpitudinis modo, uidelicet uel nominibus propriis, uel quaſi per picturam, ut ſupra oſtendimus, ridiculum, dummodo cum eo nouitas coniuncta ſit, excitari poterit: quæ nouitas, ſi in re ipſa non reperiatur, ex dicendi modo accerſenda eſt; ut ex eo ridiculo, quod eſt in furace ſeruo, patet. nam cùm guloſitas, ac uoracitas in ſeruo res noua non eſſet, Næuius quodammodo furacem ſeruum expreſſit, unde ſtatim riſum commouit. ex quo etiam uideri poteſt apertè, ad riſum ciendum neceſſario adiũctam admirationem eſſe oportere. Patet igitur ex dictis, riſum ex turpitudine ſine dolore proficiſci. quæ (ut diximus) aut corporis, aut animi, aut rerum extrinſecus contingentium eſt: atque horum turpitudo, aut uera, aut ſimulata, aut caſu eſt. cui turpitudini, ſi ab ea riſus excitari debet, admiratio neceſſario comes eſſe debet: quæ neceſſario à nouitate pendet. nouitas autem aut in re, aut in exprimendi modo cõſiſtat, oportet. hoc autem tantundem ualet, ac ſi diceremus turpitudinem riſum mouere aptam, nouam eſſe debere: aut per rem ipſam turpem nouam, aut ſi hæc noua non ſit, per nouum exprimendi, atque depingendi modum. utrouis autem modo ſit, riſum excitare poterit.

PARS SECVNDA.

VT autem, quæ diximus, uera eſſe oſtendamus, & ea, quæ in initio ſcriptionis huius polliciti ſumus, præſtemus, ridicula Ciceronis percurramus, atque ea in iam enumerata genera, tanquam in locos ac ſedes communes, extra quas nullum ridiculum eſt, reducamus: ſimulque oſtendamus, quomodo in omnibus turpitudo ſit cum admiratione. Ac primum illud ſit, quod olim à Craſſo in Memium dictum fuiſſe apud ipſum Ciceronem legimus: nimirum ut audientes lepida narratione recrearet, comediſſe eum lacertũ Largii, cùm eſſet cum eo Tarracinæ de amicula rixatus, atque ob id inſcriptas fuiſſe literas omnibus in parietibus, tria. LLL. duo. MM; quæ, ut oppidanus illi dixit, hoc ſignificabant: lacerat lacertum Largii mordax Memius: quod facetum admodum, atq; ſalſum fuiſſe dicit. Primùm igitur inquirenda eſt in hoc ridiculo turpitudo, unde riſus prouenit. certum autem eſt, quòd Memii turpitudo, quòd ſcilicet Largii brachiũ mordicus lacerauit, riſum non mouet: quoniã Craſ-

ſus,& non Memius fuit, qui riſum concitauit. erit ergo Craſsi turpitudo: quæ,ut antea dictum eſt,tripliciter dicitur,aut corporis,aut animi, aut rerum extrinſecus contingentium. in hoc Craſsi dicto nulla nec corporis, nec rerum extrinſecus contingentium apparet turpitudo: relinquitur igitur, quòd animi fuerit. ſed animi turpitudo trifariam contingit, aut re uera, aut ficta, aut caſu. clarum autem eſt, quòd caſu non fuit;quoniam ex propoſito Craſſus id dixit:nec uera eſt turpitudo;quoniam Craſſus non laudaretur; ex turpibus enim rebus laus non prouenit: relinquitur igitur, ut ſit animi ficta turpitudo,mendacium ſcilicet: quoniam dixit in parietibus inſcriptas eſſe literas illas, quæ tamen ſcriptæ non erant. Hoc autem, quod nos diximus, ex Ciceronis uerbis eodem loco facilè conuincitur, cùm inquit: Perſpicitis hoc genus quàm ſit facetum, quàm elegans,quàm oratoriũ:ſiue habeas uerè,quod narrare poſsis,quod tamen eſt mendaciunculis aſpergendum:ſiue fingas. Vnde hic iure quærimus,quomodo huiuſmodi dictum elegans, atque oratorium eſſe poſsit,cùm turpitudo, nec elegans,nec oratoria uideatur. aut igitur erit riſus citra turpitudinem,aut nec erit elegans, nec oratorium. Diximus præterea animi turpitudinem ignorantiam eſſe. at Craſſus à Cicerone hac in re tanquam prudens,ſapienſque celebratur. His ut faciamus ſatis,illud in primis animaduerſione dignum eſt, fictam animi turpitudinem ſuperficietenus turpitudinem præ ſe ferre,re tamen atque intrinſecus animi pulchritudinem ſignificare. nam ſcientis eſt apte ſcire ignorantiam fingere,ſiue ea negationis, ſiue ex deprauata ratiocinatione ſit:quo ita poſito,dicimus Ciceronẽ Craſsi dictum rectè laudare,perinde ut elegans, ac oratorium, hoc eſt tanquam acutum,atque ingenioſum.mendacium enim quanquã animi turpitudo ſit, quatenus tamen quiddam aptè fictum eſt,ingenii acumen oſtendit.quare ficta animi turpitudo cum cognitione, atque uera animi præſtantia non pugnat. hinc fit,ut eos,qui in hac excellunt,elegantes, urbanoſque meritò nuncupemus. Quòd igitur in hoc ridiculo,quod offertur à Cicerone,turpitudo ſit, & cuiuſmodi,ſatis dictum eſt.reliquum eſt,ut unde ſit comparata admiratio demonſtremus. Dicimus itaque admirationem ea ratione contingere in antea dicto ridiculo: quoniam Craſſus nouo atque inſolito modo Memii turpitudinem expreſsit,fingens in parietibus eſſe literas inſcriptas, de quibus ſuperius dictum eſt: eſt igitur in Craſſo animi ficta turpitudo mendacii, quo nouo quodam modo Memii turpitudinẽ expreſsit.nam illis literis, ueluti pictura quadã eam expreſsit:unde riſus eſt neceſſario conſecutus. diximus enim

à turpi-

à turpitudine ſine dolore, cùm ei comes eſt admiratio, riſum pro-
uenire. Quòd ſi quis dicat, hoc eſſe ridiculum non poſſe; quoniam
cum dolore Largii eſt, cuius fuerat laceratum brachium: reſponde-
mus lacerationem iam præfuiſſe, neque tunc cùm agebatur iudiciũ,
Largium dolore amplius affici. iccirco nihil uetuit, quin riſus exci-
tari potuerit. Illud autem in aperto eſt, ſimulatam turpitudinem, ma
gis quàm non ſimulatam ridendi occaſionem præbere, ea, ut arbi-
tror, ratione, qua de Philoſophus. XIX. part. in libro Poetices me-
minit: quoniam ſcilicet addiſcere iucundum eſt. ficta autem turpi-
tudo eſt ueræ turpitudinis ueluti pictura quædam. id igitur, quod
loco ſupra citato Ariſtoteles de pictura dicit, id nos de turpitudi-
ne ficta, quæ picturæ proportione reſpondere uidetur, dicere poſſu-
mus. Eſt & aliud apud Ciceronem ridiculi exemplum in re, quod
„ ex quadam deprauata ſumitur imitatione. ut illud Craſsi: per tuam
„ nobilitatem, per ueſtram familiam. quid aliud fuit, in quo cõcio ri-
„ deret, niſi illa uultus, & uocis imitatio? per tuas ſtatuas uerò cùm
„ dixit: & extento brachio paulum etiam de geſtu addidit: uehemen-
„ tius riſimus. In hoc ridiculo riſus cauſa eſt ficta Craſsi corporis tur
pitudo, penes figuram, atque actionẽ, quæ prauam aduerſarii actio-
nem referebat. Admiratio uerò erat in nouitate: quoniã quatenus
ficta, noua erat. Erat igitur ficta cùm nouitate turpitudo, quam ſe-
quitur admiratio, perinde ac umbra corpus: unde riſus prouenire
debet. Verùm huiuſmodi ficta corporis turpitudo paruam animi
pulchritudinem oſtendit. iccirco Cicero eiuſmodi imitationẽ cau-
tiſsimè tractandam prudenter monet. nam ſic in hoc genere imita-
ri oportet, ut qui audit, plura cogitet, quàm uideat: hoc eſt, ut id
parcè fiat. Qua ex re id elicere poſſumus, riſum, quem ſapientes aliis
mouent, à ſimulata potiſsimum eorum animi duci turpitudine. atq;
ob id dixit Ariſtoteles in tertio de Rhetorica libro, duo eſſe ridicu-
lorum genera: alterum, quod libero homini cõuenit: alterum, quod
ſeruorum, & ſcurrarum eſt. quod ſanè dictum ita intelligi debet:
ridicula nonnulla ingenii acumen præ ſe ferre, & huiuſmodi ad li-
beros homines ſpectare: alia uero nequaquam. & hæc aut ab ani-
mi turpitudine uera, uel à ſimulata corporis turpitudine, aut è re-
bus extrinſecis deducuntur: quæ ridiculorum genera ſeruorum, ac
ſcurrarum propria ſunt. Quoniam autem Cicero facetias ac ſa-
les in duo genera diducit: quorum alterum re, dicto alterum tracta-
tur: & iam duobus illis exemplis facetias in re turpitudinem admi-
rationi adnexam habere declarauimus: in ridiculo quoque, quod in
uerbo eſt, turpitudinem cum admiratione riſus cauſam eſſe oſten-

dere debemus . hoc enim declarato, ſatis apertum erit,ridiculum
à turpi , admirationis interuentu,neceſsario proficiſci. uerum cùm
in dicto ridiculum bifariam contingat,aut uerbi,aut ſententiæ gra-
tia , in utriſque propoſitum noſtrum oſtendemus . Exemplum igi-
tur primum , quod à Cicerone in uerbo affertur , huiuſmodi eſt.
» Puſillus teſtis proceſsit : licet inquit rogare Philippus . tum quæ-
» ſitor properans , modo breuiter . hic ille , non accuſabis , perpu-
» ſillum rogabo . Ridicule : ſed ſedebat iudex L . Aurifex , breuior
» etiam , quàm ipſe teſtis . omnis eſt riſus in iudicem conuerſus . ui-
» ſum eſt totum ſcurrile iudicium . Ergo hæc, quæ cadere poſſunt
» in quos nolis, quamuis ſint bella , ſunt tamen ipſo genere ſcurrilia.
Hæc Cicero . Si hoc à Cicerone relatum exemplum ridiculi exa-
cte perpendere uelimus , ex pluribus ridiculis ipſum eſſe compo-
ſitum uidebimus . quod ut facilius intelligatur , id in ſuas partes
diſſecabimus . Eſt igitur prima riſus cauſa , quòd Philippus tur-
pitudinem corporis ipſius teſtis , nimiam ſcilicet breuitatem , uoce
amphibologica taxat . riſus igitur cauſa eſt corporis ipſius teſtis
turpitudo cum admiratione modi eam exprimendi : quoniam am-
» phibologica uoce fuit expreſſa . Verùm Cicero ſubiungit , ſed ſe-
» debat L . Aurifex, breuior etiam , quàm ipſe teſtis. omnis eſt riſus
» in iudicem conuerſus . ex quibus Ciceronis uerbis apertè habetur
duabus de cauſis ex illo Philippi dicto riſum contigiſſe : tum gratia
teſtis, tum uero iudicis. Verum hic animaduerſione opus eſt , om-
nem iccirco riſum in iudicem conuerſum eſſe : non quòd iudicis
turpitudo , quamuis teſtis corpore breuior eſſet , ſit cauſa proxima
riſum mouens : hoc eſt turpitudo corporis iudicis non eſt cauſa ri-
ſus proxima , ſed turpitudo animi Philippi , imprudentia inquam:
quoniam illud eius dictum imprudenter cadit , in quem non uult.
Et cùm animi turpitudo corporis turpitudinem exuperet,quemad-
modum quoque oppoſito modo animi pulchritudo corporis pul-
chritudinem longè ſuperat : nil mirum erit,ſi maior eſt riſus conci-
tatus gratia Philippi , quàm gratia teſtis : quoniam primum ridi-
culum fuit deſumptum ex corporis teſtis turpitudine : ſecundum
» ex turpitudine animi dicentis . Verba autem illa Ciceronis : om-
» nis eſt riſus in iudicem conuerſus , ita intelligenda ſunt : non quòd
iudex ſit deriſus , ſed Philippus ratione iudicis : quoniam eius di-
ctum cecidit in quem nolebat.In hoc quoq; ridiculo eſt turpitudo
cum admiratione,animi ſcilicet turpitudo,hoc eſt imprudentia Phi
lippi cũ nouitate: quoniam cadit in quẽ nolebat.Philippi uero tur-
pitudo eſt ſub genere turpitudinis animi à caſu contingentis . fuit

enim caſus, quòd iudex breuior ſederet, cùm ipſe uellet teſtem pu-
» ſillũ irridere. Addit & aliud Appii dicẽtis: Cœnabo (inquit) apud
» te: huic luſco familiari meo C. Sextio uni locum uideo. Eſt hoc
» ſcurrile: & quòd ſine cauſa laceſsiuit: & tamen id dixit, quod in
» omnes luſcos conueniret. ea quia meditata putantur eſse, minus
» ridentur. Placuit hæc Ciceronis uerba recenſere, ut ex iis potiſsi-
mum colligeremus admirationem, etiam Cicerone auctore, turpitu
dini annexam riſus cauſam exiſtere. nam quæ eſt cauſa, cur quæ me-
ditata putantur, minus ridentur? nulla ſanè alia, niſi quoniam ea mi
nus admiramur: quocirca minus ridemus. admiratio igitur riſui
conuenit. Huius autem ridiculi turpitudo (ut patet) corporis eſt:
quoniam oculi alterius defectus corporis turpitudo eſt. quæ, quo-
niam nouo quodam modo uerbis eam pingit, iccirco nouitatẽ ac
admirationem habet. quoniam tamen (ut inquit Cicero) in om-
nes luſcos id conuenit, uidetur eſſe præmeditatum: quo circa mi
norem riſum facit. Laudat ibidem Cicero, & rectè quidem, luſci il-
» lius in Appium factam ex tempore reſponſionem, quæ fuit: manus
» laua, & cœna: denotans (ut nos putamus) Sextium manus lauare nõ
poſſe: quoniam una tantùm illi erat manus: uel quòd immundus
manibus, furque erat. Eſt in hoc ridiculo corporis turpitudo, de-
fectus inquam manus: uel animi, furacitas ſcilicet. nouo itaque mo-
do, atque ex tempore turpitudinem illius ſignificat: quocirca mul-
tam habet admirationem: quoniam non dixit, & tu altera manu ca-
res, uel tu fur es: ſed quoniam per hoc, quod dixit, manus laua, & cœ
na, ei imperat operam, in qua utraq; manu opus erat; & in memoriã
ei reuocat, quòd altera carebat manu, ita eius turpitudinem pingẽs:
ideo riſum mouet. Ridiculum quoque, cùm præter expectationẽ
aliquid audimus, turpitudinem cum admiratione habere neceſſe
eſt. id Ciceronis exemplo monſtratur: qui Portium Naſicam ſic in-
» terrogaſſe Catonem, qui uxorẽ duxerat, refert: nũquid ex animi tui
» ſententia uxorem habes? reſpondit hic: quia id ab eo nõ probari in-
» telligebat: non ex animi tui ſententia. In hoc ridiculo eſt animi tur-
pitudo Catonis ficta. nam diſsimulat ſe non ſatis intellexiſſe, quod
quærebatur. & quoniam reſponſio præter expectationem eſt, noua
eſt, & cum admiratione. in ridiculo igitur cùm præter expectationẽ
audimus, eſt turpitudo cũ admiratione. Itẽ ridiculũ, cùm honeſto
uerbo uitioſam rem appellamus, turpitudinẽ & admirationem ha-
bet. quale illud Africani in centurionem, ut Cicero refert, qui cu-
» ſtodiæ cauſa ſe in Pauli pugna non affuiſſe dicebat: non amo (in-
» quit) nimiũ diligentes: honeſto uerbo turpitudinem ignauiæ notãs;
quæ,

quæ, quoniam eam nõ nomine proprio, ſed aliis uerbis nouiter pinxit, iccirco nouitatẽ habet. Ridiculum ex immutatione literæ (à Græcis παρανομασία dicitur) itidem turpitudinem habet cum admiratione: ut illud aduerſus, & auerſus impudicus es. de turpitudine patet. nouitas uero eſt: quoniam exprimitur ex una literæ immutatione turpitudo. quod cùm ſatis rarum ſit, iccirco admirationem habet. nouitas igitur ſpectat ad exprimendæ turpitudinis modum. Illud uero genus, quod in uerbo poſitum nón inſulſum putat Cicero, cùm ſcilicet ad uerbum, ut ipſe dicit, non ad ſententiam res accipi uidetur, ad fictam turpitudinem animi, ignorationem inquam fictã reducitur. quod ex eo monſtrari poteſt: quo Maluginẽſis ille M. Scipio renunciauit Accidinum Cos. nam cùm præco illi dixiſſet: dic de L. Manlio: uirum bonũ (inquit) egregiumq; ciuem eſſe arbitror. ecce quomodo diſsimulauit Maluginẽſis ſe neſcire quid præco uellet. Turpitudo igitur eſt ob fictam ignorantiam: admiratio uerò eſt, quoniam etſi ad ſententiam non reſpõdeat, ita tamen reſpõdet, ut quod dicit, illi interrogationi quadrare uideatur. Illa uero ridicula ex immutata oratione, aut uerbi translatione, aut ex uerborum inuerſione, cùm turpitudinem exprimunt, ut ſummatim dicam, ne lectores tædio afficiam, admirationem habent ex parte modi turpitudinem exprimentis: quoniam eam non uerbis propriis ſignificant, ſed penè depingunt. Item & in illo Craſsi in Memium: ita ſibi ipſum magnũ uideri Memiũ, ut in forũ deſcẽdens caput ad fornicem Fabii demitteret. Turpitudo ſuperbia eſt: admiratio autem ratione modi per hyperbolẽ eam exprimentis. Arguta etiã ſignificatio, & paucis plura complectẽs ad pictam turpitudinem ſpectat. ut in illo Fabritii in Cornelium: nihil eſt, quo mihi gratias agas (inquit) ſi malui compilari, quàm uenire. Auaritiæ turpitudo Fabritii ſignificatur: quæ, cùm nõ propriis uerbis, ſed nouo quodam modo exprimatur, ea ratione, ueluti picta ac noua dicitur. At ex ſimulatione ſumpta ridicula ad fictam animi turpitudinem reducuntur. Simulationem autem nunc intelligo, non eam quidem, quæ per ironiam eſt, cùm contraria dicas: ſed cùm (ut ait Cicero) toto genere orationis ludis, & aliud ſentis ac loquaris. quo in genere illud Scæuolæ ponit Cicero, quo Septumuleio illi Anagnino crudelitatem, auaritiamq; obiecit, qui pro capite C. Gracchi auri tantũdẽ in præmiũ accepit à L. Opimio Cos. poſtea cùm Scæuola in Aſiã proficiſceretur, & Anagninus rogaret, ut eò ſe præfectũ duceret: quid tibi uis (inquit) inſane? tanta malorũ eſt multitudo ciuium, ut tibi hoc cõfirmẽ: ſi Romæ mãſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe

» uenturum. Hoc ridiculi genus, ut clarius intelligatur, eſt ea ratione,
quoniã turpitudine ficta turpitudo uera reprehenditur. fingit enim
Scæuola ſibi placere modum illum ditãdi. ridetur igitur ob Scæuo-
læ fictam animi turpitudinem, qua ueram Anagnini turpitudinẽ ar
guit: quoniam ei non concedit, quod à ſe rogatur. admiratio autem
huc ſpectat, quòd ficta uera turpitudo redarguitur: quod rarò fit, &
ſolertis eſt ingenii id præſtare poſſe. Ridicula uero deſumpta, cùm
ex alterius ratione aliud excipimus, atque ille uult, ad ſimulatam
animi turpitudinem ſpectant: quia fingimus nos, quid ille ſibi ue-
» lit, ignorare. Exemplum illud ſit Maximi in Salinatorem: cùm
» Tarento amiſſo, arcem tamen Liuius retinuiſſet: multaque ex ea
» prælia præclara feciſſet: cùm aliquot poſt annos Maximus id oppi-
» dum recepiſſet: rogaretque eum Salinator, ut meminiſſet opera ſua
» ſe Tarentum recepiſſe: quid ni, inquit, meminerim? nunquam ego
» recepiſſem, niſi tu perdidiſses. Ridiculum hoc contingit ob turpitu
dinem ignorantiæ fictæ ipſius Maximi, qua turpitudinem ueram,
ignauiam ſcilicet Salinatoris notat. admirandum habet à modo
eam carpendi. Subabſurda à Cicerone uocata ridicula ad rudem,
craſſamque animi ignorationem, ſiue ea uera, ſiue ficta ſit, reducen-
» da ſunt. exẽplo ſit illud Ciceronis ex ficta & craſſa ignoratione: ho-
» mo fatuus, poſtquã rem habere cœpit, eſt mortuus. Huiuſmodi di-
cta animi turpitudinem, hoc eſt ignorationem, atq; ſtultitiam quan
dã præ ſe ferunt. & quoniam huiuſmodi dicta præter conſuetudinẽ
abſurdaq; ſunt, admirationẽ habent: ſimulare enim ingenii craſsitiẽ
acris ingenii eſt: & propterea noua, ac admiranda res uidetur. Ad
hoc caput reducũtur ridicula ducta à rebus, quæ cùm maximè inui
cem diſsideant, in unũ tamen coniungũtur ob modicam aliquam,
quã habent inter ſe ſimilitudinẽ: quale fuit illud noſtra tempeſtate
dictũ, de hirco prolixam barbã habente, quòd uideretur diuus Pau
lus. Innumera poſſent afferri huiuſmodi exẽpla: uerùm hæc pro ape
rienda re ſatisfaciunt. nã de cæteris ſimile eſt iudiciũ. Illud autẽ hic
eſt notandum, huiuſmodi ridicula, uel ab eo dici poſſe, qui ingenuè
nulla ſimulata ſtultitia loquatur; quod cùm accidit, eius qui ſic di-
dicit, ueram ſtultitiam irridemus: uel ab eo, qui eiuſmodi ſtultitiam
ſimulet; & tunc ob fictam eius ſtultitiam ridemus; qui tamen inge-
nii præſtantiam arguit. nam uidere in quo res diuerſæ inter ſe ſi-
miles ſint, id præſtare non niſi ingenioſi eſt. quod Cicero per uerba
illa ſignificauit, cùm inquit: ut uel non ſtultus, quaſi ſtultè cum ſa-
» le dicat aliquid. quod idem ualet, ac ſi diceret, ut ſapiens & inge-
» nioſus craſſam animi ignorationẽ aptè ſimulet. Ad animi quoq;
turpitu-

turpitudinem, ignorationem ſcilicet fictam pertinere dicit Cicero ea, quibus non uideris intelligere,quæ intelligis: quale illud Ponti-
» dii,qui cùm ita interrogaretur:qualē exiſtimas, qui in adulterio de-
» prehenditur?Pontidius inquit tardum. Hoc ridiculum pendet ex turpitudine animi Pontidii,ficta ſcilicet ignorantia. admirationem autem habet:quoniam reſponſio quadrare uidetur,quanquā præter interrogantis propoſitum reſponderit. Sub hoc autem genere po ſuit & illud Naſicæ Cicero. cùm enim hic ad poetam Enniū ueniſſet:eique ab hoſtio quærenti Ennium,ancilla dixiſſet domi non eſſe: Naſica ſenſit eum intus eſſe, & illam domini iuſſu hæc nunciaſſe. paucis poſt diebus cùm ad Naſicam uenisset Ennius,& eum à ianua
„ quæreret: exclamat Naſica ſe domi non eſse. tum Ennius, quid?
„ ego non cognoſco uocem(inquit)tuam? hic Naſica:homo es impu
„ dens. ego cùm te quærerem,ancillæ tuæ credidi te domi non eſse:
„ tu mihi non credis ipſi? Quanquam Cicero huius ſit ſententiæ, quòd ridiculū hoc contineatur ſub eo capite,cùm non uideris intel ligere,quod intelligis: mihi tamen reducendū eſse ad ſimulationis potius caput uidetur. nam Naſica ſe mendacem fingens, Ennii men dacium arguit. Erit igitur turpitudo in hoc ridiculo mendacium Naſicæ:admiratio uero ob nouum reprehendendi Ennii mendacii aduerſus eum dicti modum.ſatis enim noua res eſt,mendacium mē dacio reprehendere. Quod autem ſpectat ad caput illud, cùm is, qui dixit,irridetur in eo ipſo genere, quod dixit: ut illud Egilii in opimium. nam cùm luſiſset Q. Opimius dicens,

» Quid tu Egilia mea
» Quando ad me uenis cum tua colu,& lana?

reſpondens Egilius in eodem genere luſit.

» Non pol(inquit)audeo:
» Nam me ad famoſas uetuit mater accedere.

In hoc ridiculo eſt impudicitiæ turpitudo,nouo quodam modo expreſsa: unde admiratio ſequitur. Illud autem Siculi exemplum uxorem non amantis, à Cicerone ſub eo genere poſitum,quod ſuſpicionem habet ridiculi abſconditam,à ſimulatione deſumptum eſse,& ad ſimulatam turpitudinem reduci debere potius mihi uidetur.nam cùm Siculus quereretur uxorem ſuam de ficu eſse ſuſpenſam,huius familiaris quidam:amabo te (inquit) da mihi ex iſta arbore, quos feram ſurculos. ac ita ſimulatione ſua amici ſimulationem increpauit, atque deriſit. nam Siculus lætabatur id uxo "
ri ſuæ contigiſſe: etſi querendo apud alios ſe mœſtum eſſe perſua- "
dere niteretur.at illius familiaris intelligens illū diſsimulare, fingēs

 & ipſe

» & ipſe ſuæ uxoris interitũ cupere,deludẽs ipſum:amabo te(inquit)
» da mihi ex iſta arbore, quos ſeram ſurculos. perinde ac ſi dixiſſet,
utinam & mihi talis eſſet ficus,de qua uxor mea ſuſpenderetur. In
hoc autem ridiculo turpitudo,qua ridemus,eſt ficta amici Siculi pra
ua in ſuam coniugem uolũtas. Admiratio autem eſt penes modum,
quo ueram animi Siculi turpitudinem ſua ſimulatione ſignificat, ac
exprimit:quod ſanè nouum, ac admiratione dignum eſt. Quæ ſi
hoc modo ſe habent,nõ planè uideo, quomodo ridiculum hoc ſub
caput ſuſpicionis ridiculi reduci debeat. Nam ſi dicatur abſcondi-
tam eſſe ſuſpicionem ridiculi,quoniam non apertè pronunciat uel-
le ſe id quoque uxori ſuæ contigiſſe,ſic penè ridicula omnia,cùm in
eis turpitudo nomine proprio non exprimitur,ſub hoc capite con-
tinerentur: quod tamen à Cicerone non dicitur. At illud Catuli
exemplum ſecundo loco allatum,huic generi à Cicerone poſito ma
gis conſentaneum uidetur. nam cùm malus quidam orator in epi-
logo miſericordiam ſe mouiſſe putaret: poſtquàm aſſedit, rogauit
» Catulum, uideretur'ne miſericordiam mouiſſe. ac magnam quidẽ,
» inquit ille:neminem enim puto eſse tam durũ,cui nõ oratio tua mi-
» ſeranda uiſa ſit. In quo ridiculo turpitudo eſt ratione praui epilogi:
admiratio ob modum illius turpitudinis expreſſæ: quoniam habet
ſuſpicionem ridiculi abſcõditam. huiuſmodi autem dicta rara ſunt.

Eſt unum præterea genus ea complectens,quæ præter expectatio-
nem afferuntur. in quo illud ponitur exemplum Appii maiorũ, qui
in Senatu cùm premeretur Lucullus ab iis, qui à pecore eius depa-
» ſci agros publicos dicerent: erratis (inquit):non eſt pecus illud Lu-
» culli. ego liberum puto eſſe :quà lubet paſcitur. nam primò uiſus
eſt ille defendere Lucullum, poſtea præter expectationem addidit,
liberum puto eſſe:quà lubet paſcitur. Turpitudo in hoc ridiculo eſt
Appii turpitudo ficta ignorationis ex deprauata ratiocinatione. fin
git enim Appius ſe credere quicquid paſcitur quà lubet,ſiue iure,
ſiue iniuria id fiat,liberum eſſe:atque ita Lucullum carpit de ui, atq;
iniuſtitia. Admiratio uerò eſt penes modum exprimendæ, atque ta
xandæ auaritiæ Luculli:quoniam eum ſermone taxat, cuius finis ex
principio non expectabatur, rarus autem eſt huiuſmodi modus:
quare admirationem habet. Fiunt & ex falſa ſtultitiæ reprehenſione
ridicula. cuius exemplum eſt illud Siculi cuiuſdam,cui cùm Prætor
Scipio patronum cauſæ hoſpitem ſuum hominem alioqui nobilẽ,
» ſed admodum ſtultum dare uellet:quæſo(inquit)Prætor aduerſario
» meo da iſtum patronum:deinde mihi neminem dederis. In quo ri-
diculo eſt turpitudo non propriis uerbis expreſſa, ſed penè depicta

ingenii

ingenii eſt Prætoris,qui Siculo malum patronum dare uellet, quē
putabat bonum. Sed hic illud mirum uideri poſſet, cur de ſtulti-
tiæ ſalſa tantùm reprehenſione meminerit Cicero,cùm ſalſæ repre-
henſiones temeritatis,arrogantiæ,ignauiæ, & aliorum omnium ui-
tiorum(niſi ea modum exceſſerint)riſum moueant.quid enim aliud
" eſt illud : non amo nimis diligentes ; quòd ſub eo capite ridiculi,
cùm honeſto uerbo uitioſa res appellatur, à Cicerone ponitur,
" quàm ſalſa ignauiæ, atque timiditatis deriſio ? Item in illo: multos
" poſſum tuos Aiaces Oileos nominare : impudicitia ſalsè redargui-
tur.& ita de aliis multis. Sunt et ridicula in iis, quæ coniectura lon
ge aliter explanantur,atque ſunt. Huius generis exemplum illud eſt
apud Ciceronem C.Caninii equitis Romani : qui cùm uideret M.
Aemilium Scaurum accuſare P.Rutilium Rufum ambitus,& tabu
las in iudicium deferri, quibus ea continerentur, quæ poſſent P.
Rutilio obeſſe,ſi eius fide acta fuiſſent,& Scaurum contendere hoc
" probare: quoniam in eius tabulis oſtenderet literas. A.F.P.R.
" idq; diceret eſſe:actum fide P.Rutilii.Rutilius autem: ante factum,
" poſt relatum. C.Caninius eques Romanus cum Rufo adeſſet,excla
" mat neutrū illis literis declarari.Quid ergo?inquit Scaurus.Aemi-
" lius fecit:plectitur Rutilius. Hoc ridiculum ſub turpitudine animi
ficta continetur.C.enim Caninius aliter,atque literæ illæ ſignifica-
rent,illas interpretatus eſt,ut de iuſtitia taxaret. Admiratio autem
eſt ex arguta literarum illarum interpretatione. Ridicula uerò;
quæ Cicero diſcrepantia uocat,ſub abſurdis continentur. utraque
autem riſum cient ob turpitudinem Craſſæ ignorationis,aut ueræ,
" aut fictæ. Sæpe etiam facetè cōcedes aduerſario id ipſum,quod il-
" le tibi detrahit:ut C.Lælius: cùm ei quidam malo genere natus,di-
" ceret indignū eſſe ſuis maioribus: ut hercule(inquit)tu tuis dignus.
In hoc ridiculo turpitudo eſt manifeſta:quoniam ridemus ob turpi
tudinem,quam reſpondens obiicit. Admiratio uerò eſt: quoniam
reſponſio, quam turpitudinem ſibi obiectam refellit, ex aduerſarii
dicto occaſionem habet. In hoc ridiculi genere dubitare quis me-
ritò poſset. cùm ex ſententia Ciceronis probata ridicula ſalſa de-
beant eſſe,atque ingenioſa,quomodo hoc Lælii dictum,quod à Ci
cerone probatur,huiuſmodi ſit:cùm non magis aduerſariū remor
deat Lælius,quàm ab eo mordeatur. hoc enim pacto non uidetur
ſalſum,neque acutum. Ad hoc dicere poſſumus eiuſmodi C.Læ-
lii tacitam confeſsionem, quòd ſcilicet ſuis eſſet indignus maiori-
bus,fictam ac ſimulatam eſſe,ad ueram aduerſario generis turpitu-
dinem obiiciendam: atq; ita C.Lælium plus aduerſariū offendere,

quàm

quàm ipſe ab eo offenſus fuiſſet. quia præter id, quòd parem aduerſario retulit contumeliam, dũ fictè, & quaſi ironicè crimẽ ab aduerſario ſibi obiectũ fatetur, id etiam tacitè refellit. Huc accedit, quòd cùm C. Lælii reſponſio ex aduerſarii dicto deſumpta ſit, & in eundem penè retorta, hinc admirationem habet, atque reſpõdentis acumen arguit. Ridicula autem ſententiosè dicta ratione modi turpitudinem exprimentis, riſum prouocant, & ſub genere turpitudinis pictæ, hoc eſt non uerbis propriis nuncupata continentur. Exemplum eſt illud M. Cincii. nam eo die, quo M. Cincius legem de donis, ac muneribus tulit: per quam cauſarum patroni dona ac munera ob agendam cauſam accipere prohiberentur; C. Cento, qui id ægrè ferebat: quoniam plurimùm ex eo lucrabatur, prodiit: & ſatis
» contumelioſè, quid fers (inquit) Cinciole? at ille: ut emas Cai, ſi uti ue
» lis. Hac ſententia Cai turpitudo, uoracitas ſcilicet depingitur. Salsè etiam ridetur, cùm quæ fieri non poſſunt optamus: quale illud
» M. Lepidii: qui cùm, cæteris in campo exercentibus, in herba ipſe
» recubuiſſet: uellem hoc eſſet (inquit) laborare. Ridiculum hoc ex ea turpitudine promitur, quæ ignauia dicitur. hæc uerò poteſt eſſe uera, uel ficta: nam illa quidem uerba ignauiam præ ſe ferunt. an uerò ex animi ſententia locutus ſit, uel ioci gratia, nõ ſatis apparet. multa enim ſic dicũtur ioci gratia, quæ dicẽti uitio uerti poſsũt. quale fortè fuit illud ciuis mei de gemina tuba Venetiis uiſa: de quo ridiculo uir nobilis & doctus Balthaſar Caſtilionius meminit. Erit igitur prudentis uiri, cùm aliquid ſibi huiuſmodi dicendum occurrit, uerbũ aliquod ſubnectere, quo ioci gratia, & non ex animi ſententia id dictum fuiſſe indicetur. Submoroſa quoque delectant, cùm præſer
» tim non à moroſo dicuntur: tum enim non ſal, ſed natura ridetur.
» ut illud: Quid ploras pater? mirum ni cantem, condemnatus ſum. ſtomachatur pater, tamen riſum parit: quoniam quærentis arguitur imprudentia: qui quod in conſpicuo eſt, ac ſi ignotum eſſet, quærit. iccirco ad turpitudinem craſſæ ignorationis reducetur.

Huic generi (ut inquit Cicero) quaſi contrarium eſt ridiculi genus patientis, ac lenti: ut Catonis, qui cùm percuſsus eſset ab eo, qui arcam ferebat: atque illi poſtea diceret, caue: non ſtomachatus eſt, ſed patienter ferens rogauit, nunquid aliud ferret præter arcam, quo rurſus percuti poſſet. Qua ratione Cicero genus hoc ridiculi uocet patientis, ac lenti, non ſatis uideo: quoniam non ridemus de Catonis patientia, ſed de ficta eius ignoratione: an ſcilicet ille, qui ferebat arcam, aliud ferret, qua irrideret ferentis arcam ineptiam: qui tunc admonuit Catonem, ut caueret, cùm opus non eſset:

ſicuti

ſicuti de hoc exemplo ſuperius copioſius diſſeruimus. Plura fortè quàm par erat ex Cicerone attulimus exempla, quibus ſemper in ridiculis turpitudinem admirationi annexam eſse monſtrauimus. omnia percurriſsem, niſi nimia prolixitate lectores tædio afficere ueritus eſsē. plura tamē atq; ea præcipua, ex quibus alia quoq;, ſi rectè intelligantur, quomodo turpitudinem cum admiratione habeant, facilè patebit. Sciēdum autem eſt, ſi plures in uno ridiculo turpitudines clauduntur, huiuſmodi ridiculum maiorem excitare riſum. quale illud eſt Philoxenis: qui cùm à Dionyſio tyranno in lapidicinas miſsus eſset (latomias Græci dicunt) quòd illius poemata contempſiſset, quæ probari uoluerat, paulò poſt reuocatus fuit, ut tyranni uerſus alios audiret. ſed cùm aliquot audiſset, illico ſurrexit abi-
" turus. atque interrogante Dionyſio, quò nam abiret: ad latomias
" (inquit) redeo. ex quo Philoxenis dicto & impatiētia ipſius, turpitudo & ineptia atque ignorantia Dionyſii in pangendis carminibus, quæ tamen pulchra putabat, ſimul apparuit: quare maximus effectus eſt riſus. Pulchra igitur erunt ridicula, quæ ex pluribus turpitudinibus mixta fuerint. quæ longè etiam magis uenuſta erunt, ſi in contrarium eius, quod expectatur, afferuntur: quoniam ſimiles ſunt peripetijs, quæ in fabulis miram afferunt uoluptatem. quòd ſi acceſſerit etiam metaphora, aptè excogitata ad ridiculi turpitudinem exprimendam, ſitque dictum à perſona ſeuera, ſeruatis loci, temporis, & perſonarum conditionibus, nihil mea ſententia pulchri tali ridiculo ex huiuſmodi partibus confecto accedere poterit. neque me præterit, actionem etiam adhibendam eſſe talem, qualis ridiculi natura expoſcit. Dubitare autem quiſpiam non immeritò poſſet, an excepta ridiculi ui, uel potius hominum natura eueniat, ut in facetiis magis uel minus rideamus. Nam ſi ex hominum natura hoc contingat, nulla uidebitur eſſe uis in ridiculis. ſi uero ex ipſius ridiculi ui hoc fiat, uidetur eſſe neceſſe, ut eodem audito, aut uiſo ridiculo, omnes æque rideant. ſed neutrum horum dicendum. Hanc difficultatem tolli poſſe exiſtimamus, ſi ad mouendum riſum maximam in ridiculo uim dixerimus eſſe, eo quòd ridendi cauſam afferat. quòd tamen omnes non æquè rideant, eodem audito ridiculo, id euenit non ipſius ridiculi ratione, cuius uis eadem eſt apud omnes: ſed ipſius hominum naturæ: quoniam non omnes eodem modo ſunt conſtituti, ac à natura facti. ſicuti quòd ignis æque glaciem ac hominē non calefaciat, id minime ex ignis ui prouenit, quæ ſemper eadem eſt: ſed ab eorum potius natura, quæ igni admoueātur; quorum alterum altero ad excipiendam caliditatem aptius eſt. Ex

 hominum

hominum autem genere,qui multa ſanguinis copia referti ſunt, his cor facilè dilatatur,ac ideo in riſum prorumpunt.contra uero exangues ſubtriſtes ſunt,& propterea longè minus ad riſum proni . qui uero inter hos medii ſunt,medio quoq; modo ad riſum apti ſunt. Vnde qui uino utuntur meraci , quoniam in illis magna ſpirituum copia redundat,in riſum proni ſunt. Quare nil mirum,ſi non æquè omnes rident,ſicuti neque ob eandem cauſam omnes æque timẽt.

Vſus autem noſtræ ſcriptionis erit huiuſmodi.ſi quis exercere ſe uoluerit,ut ridicula componat,primo cogitabit,an ex corporis aut animi,aut rerum extrinſecarum turpitudine ea ducere uelit.deinde, an ueram,an fictam,an caſu turpitudinem exprimere uelit . poſtremo,unde nouitatem turpitudo ſit habitura:an in re,an in modo turpitudinis exprimendæ. hæc enim tantùm ſumma capita ſunt,à quibus tota ridiculorum pendet materies : ut per ea , quæ antea dicta ſunt , ſatis aperte patere poteſt. Vſus autem facetiarum qualis ſit ex libro Ethicorum quarto haberi poteſt cap.de Facetudine, cuius
„ hæc ſunt uerba.Cùm aũt in uita requies etiam quædã ſit,in qua ho
„ mines ioco utantur:uidetur etiam hic eſſe congreſsio quædam mo
„ derata,& dicendi ea quæ oportet,& audiendi . differentia quoque
„ in eo erit,ut inter tales quoſdam dicamus , & tales audiamus.Circa
„ quæ exceſſum etiam eſſe medii,& defectum perſpicuum eſt. In quæ
„ Ariſtotelis uerba Euſtratius hæc ſcribit.Cùm probus uir in aſsidua
„ rerum tractatione occupatam mentem habeat, requie aliqua ac re-
„ creatione interdum indiget : ne diuturna defatigatione oppreſſum
„ ingenii ſui obtundatur acumen,more arcuum,qui ſi ſemper intenti
„ relinquantur, durum illud ſuum robur amittunt,laxique & inutiles
„ euadunt:iccirco iocoſa quædam mediocritas exiſtit , quæ animos
„ ingenua urbanitate aliquantulum relaxaret:atque ita alacriores po
„ ſtea ad ſerias res obeundas remitteret:quæ εὐτραπελία ,hoc eſt , apta
„ uerſatio,uerbum ex uerbo exprimendo,appellatur. Non ab re quoque erit, ut ſciamus à quibus ridiculis nos abſtinere debeamus , ea;
„ quæ loco eodem ſuperius citato ab Ariſtotele ſcribũtur,recenſere:
„ quæ hunc in modũ ſe habent. Quædam ſunt,quæ & ioco dicere,
„ & audire talẽ hominem decet:& ingenui hominis iocus à ſeruis,&
„ itẽ eruditi ab inerudititi ioco diſtat.Id quod ex Comœdiis ueteribus
„ & nouis licet unicuiq; perſpicere.illis enim uerborũ obſcœnitas,his
„ obſcœnitatis ſuſpicio tãtùm riſum faciebat. Hæc autẽ in honeſtate
„ nõ paruã habẽt differentiam. Ex quibus Ariſtotelis dictis colligere debemus,in Comœdiis obſcœna uerba explodenda prorſus eſſe : & ideo in iis, nõ ex illis riſũ captãdũ eſſe,ſed ex illorũ tãtũ ſuſpicione.

CVM

PARS TERTIA.

Cvm autem ea explicuerimus, quæ ad ridicula ſpectant, tempus iam eſſe uidetur, ut ad ea noſtra ſe conuertat oratio, quæ de riſu quæri ſolere Cicero in principio ſuæ tractationis de ridiculis
» teſtatur: cuius hæc ſunt uerba. De riſu quinque ſunt, quæ quæran-
» tur: unum, quid ſit: alterũ, unde ſit: tertium, ſit ne oratoris mouere
» riſum: quartum, quatenus: quintum, quæ ſint genera ridiculi. Atq;
» illud primum, quid ſit ipſe riſus: quo pacto concitetur: ubi ſit: quo-
» modo exiſtat: atque ita repente erumpat, ut eum cupientes tenere
» nequeamus: & quomodo ſimul latera, os, uenas, uultum, oculos oc-
» cupet: uiderit Democritus. neque enim ad hunc ſermonẽ hoc per-
» tinet: & ſi pertineret: neſcire me tamen id non puderet: quod ne ipſi
» quidem illi ſcirent, qui pollicerentur. Hæc Cicero. Nos uero ueſtigiis Ariſtotelis inſiſtentes, quædam breuiter afferre tentabimus: ut ſaltem eius perficiendi, quod à nobis fuerit inchoatum, anſam aliis præbeamus. Riſum itaque, quod erat ex enumeratis à Cicerone primum quæſitum, Ariſtotelis ſecundo Poſteriorum libro præcepta ſequentes, ita definire poſſumus: nimirum eum eſſe admirationem in homine rerum turpium citra dolorem à ratiocinio ad animum relaxandum. Hanc eſſe rectã huius hominis proprietatis definitionem ſic commonſtrare poſſumus. tria enim ſunt definitionum genera, ut primo, & ſecundo Poſteriorum libro ab Ariſtotele docemur: alia quidem demonſtrationis concluſio, alia principium, alia uero tota demonſtratio ſolo ſitu differens. Hanc autem per nos allatam riſus definitionem in demonſtrationem facilè conuerti poſſe, magni commentatoris Auerois teſtimonio in re ſimili dignoſcitur: qui libro ſecundo Poſteriorum commento, ut uocant
» .XLI. hunc in modum ſcribit. conſtruatur ſic ſyllogiſmus. In
» nubibus eſt ignis, qui extinguitur: & in quo eſt ignis, qui extingui-
» tur, eſt ſonus: ſicque hinc cõcluditur, quod in nubibus ſit ſonus ob
» ignem, qui in eis extinguitur. hæc autem eſt perfecta tonitrui defi-
» nitio: uidelicet, Tonitruum eſt ſonus in nubibus ob extinctum ignem. Nec in hoc quicquam refert, quòd tonitruum proprietas ſit, quam ſucceſsiuam nuncupãt, riſibilitas uerò permanens: quoniã ex utriſque habetur & quid ſit, & propter quid ſit. Verùm ut facilitati, quantum fieri poteſt, inſeruiamus, ſuperius allatam riſus definitionem magis explicantes, dicimus riſum eſſe, motum animi rationalis præter electionem: caloris effuſionem, cordiſque dilatationẽ, ultra id, quò natura ſua fertur, inſequentem: cuius motum ſequitur diaphrag-

diaphragmatis conſtrictio, ac muſculorum, qui ſunt ad oris latera, contractio: qui quidem cordis motus, interuentu ſpeciei nouæ rei turpis, citra dolorem excitatur: hominibus ad relaxandum animum à natura tributus. Dixi riſum eſſe animi motum: quoniam admiratio cognitionem ſequitur, cognitio autem motus eſt, animum perficiens. Motum huiuſmodi, quem riſum uocamus, eſſe præter electionẽ cõmuni omniũ ſenſu apertiſsime cognoſcitur. quod etiã Ariſtotelis teſtimonio tertio de Partibus animalium de ſepto transuerſo loquentis manifeſtiſsime comprobatur: cuius hæc ſunt uerba.
» ὅτι δὲ θερμαινόμεναι ταχέως ἐπίδηλον ποιοῦσι τὴν αἴσθησιν, σημαίνει καὶ τὸ περὶ τοὺς γέλωτας
» συμβαῖνον. γαργαλιζόμενοί τε γὰρ ταχὺ γελῶσι, διὰ τὸ τὴν κίνησιν ἀφικνεῖσθαι ταχὺ πρὸς
» τὸν τόπον τοῦτον. θερμαίνουσι δ' ἠρέμα. ποιεῖν ὅμως ἐπίδηλον, καὶ κινεῖν τὴν διάνοιαν παρὰ
» τὴν προαίρεσιν. In quem locum Michael Epheſius in hũc modũ ſcribit.
» ὅτι δὲ αἱ φρένες θερμαινόμεναι μεταδιδόασι τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ τοῦ τοιούτου πάθους, σημεῖον καὶ
» τὸ περὶ τοὺς γέλωτας συμβαῖνον. ὅταν γάρ τις γαργαλίσῃ καὶ κινήσῃ τὴν μασχάλην, εὐ-
» θὺς θερμαίνονται ὑπὸ τῆς τοιαύτης κινήσεως αἱ φρένες, διὰ τὸ ἔχεσθαι τῆς μασχάλης. ἡ δὲ
» ὑπὸ τοῦ γαργαλισμοῦ γινομένη θερμότης, ξηρὰ οὖσα, διαχέει τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα, καὶ
» ποιεῖ τὴν διάνοιαν κινεῖσθαι. ἡ δὲ τοιαύτη κίνησις γέλως. ἔστι δὲ γέλως κίνησις παρὰ τὴν προ-
» αίρεσιν. Riſum autem in corde, ut in primo organo conſiſtere, ſigno admodum euidenti confirmatur. nam cùm duo ſint organa auctore Ariſtotele in libro de motibus animalium, quæ citra noſtræ uoluntatis imperium motu cientur, cor ſcilicet, & pudenda; & riſus itidem noſtræ uoluntatis imperio non pareat: eum ab altero ſupradictorum organorum pendere rationi admodum eſt conſentaneũ. pendere autem à pudendorum motu riſum, non ſine riſu dici poteſt. relinquitur igitur, ut cordis motum ſequatur. Motum autem huiuſmodi diffuſionis caloris à corde, ac eiuſdem dilatatione exiſtere, teſtis eſt ſenſus: quoniam ex nimia caloris cordis dilatatione ſpiritus reſoluuntur, & uires imbecilles redduntur. Diximus autem in riſu cor pluſquam ſua ferat natura dilatari, quoniam in ardentibus febribus ob refrigerationis deſyderium, quantum poteſt cor dilatatur: neque tamen dicendum eſt in eiuſmodi febribus cor tantum dilatari, quantum in uehemẽti riſu: quoniam, ne per integrum quidem diem hominem ob nimiam ſpirituum reſolutionem poſſet uiuere. quamobrem alia eſt dilatandi cordis ratio, cùm in eo fit ſyſtole, diaſtoleque: alia uerò cùm in riſu dilatatur. quoniam ſyſtole, diaſtoleque à natura cordis primario proficiſcitur: dilatatio autem, quæ dum ridemus efficitur, interuentu ſpeciei rei turpis ac nouæ citra dolorem exiſtentis in corde contingit. cuius rei ſignum eſt, quòd ea poſita in corde ponitur riſus, cordiſque dilatatio: ea autem

ab eo

ab eo remota, remouetur & riſus, ac dilatatio. Ad cordis uero motum, ſepti tranſuerſi, ac muſculorum, qui ad oris latera ſunt, ſequitur contractio illa faciei, quam riſum appellamus. quanquam autem etiam in fletu faciei muſculi contrahantur, non eodem tamen modo, hoc eſt ad latera contrahũtur. Quòd autẽ in riſu cor dilatetur, & calor effundatur, argumento eſſe poteſt, uiriũ reſolutio. qui enim uehementer rident, corpus penè regere nequeunt. quod non alia ratione contingit, quàm ob ſpirituum reſolutionem, ex dilatatione cordis uehementi, atque caloris effuſione. quo fit, ut, ſi diu perſeueret riſus, ob nimiam reſolutionem dolorem afferat. Oportet autem animo concipere, cor in riſu perinde moueri, ac ferrum ad lapidem herculeum mouetur. ſicut enim ipſum quà graue eſt, ex ſua natura deorſum tãtùm fertur, ac repit; quà uero ſpecie lapidis herculei affectũ, in qua parte ille eſt, eo & ipſum motu cietur: ita quoq; & cor natura ſua per diaſtolem ac ſyſtolem motu cietur; quatenus uerò ſpecie noua turpis rei citra dolorem affectũ eſt, ultra naturã dilatatur, & motũ aliũ habet à naturali. quod idem & in lætitia dicere oportet: quoniam lætitia eſt ueluti quidam riſus, etſi diſtat ab eo. nam alio modo cor in lætitia, quàm cùm ridemus dilatatur: ſiquidem & eorum cauſæ diuerſæ ſunt. uera enim lætitia ab honeſtis prouenit rebus: riſum autem à turpibus contingere, ſuperius dictum eſt. Quòd autem ad cordis motum in riſu, diaphragmatis, atque oris muſculorum ſequatur contractio, declaratur. nam cùm ſeptũ tranſuerſum, ac muſculi ſint uolũtarii motus inſtrumẽta; & ipſa etiã in riſu, quibus ipſe fit, inuitis nobis moueantur: neceſſariũ eſt eos ita moueri, quoniam aliorum motũ ſequũtur, qui noſtræ uoluntatis imperio non parent. Aut dicendum eſt, id in riſu contingere, quod etiam contingit, cùm uentris muſculi, nobis inuitis uehementius irritati ſeſe contrahunt. nam ſpecies illa in diaphragmate, ac faciei muſculis exiſtens, in uoluptate proportione reſpondet irritationi, quæ eſt in muſculis uentris in triſtitia. Riſum autem à ratiocinatione fieri ſatis in aperto eſt: quoniam à cognitione rei turpis citra dolorem eum prouenire Ariſtotelis teſtimonio in libro de Poetica oſtenſum eſt. Eum quoque animi cauſa exiſtere, ex Ariſtotelis auctoritate in quarto Ethicorum, necnon Euſtratii, de quibus ſuperius eſt dictum, aperte ſatis habetur. Sed cùm iam particulas omnes in riſus definitione poſitas explicuerimus, reliquum eſt ut ad alia problemata accedamus. Quorũ ſecundũ, auctore Cicerone erat, quo pacto riſus concitetur: hoc eſt, quæ ſit eius effectrix cauſa. Ad quod dicimus, ſpecie quadam uoluptatis ipſum fieri. turpia

enim citra dolorem admirationẽ habentia uoluptate nos afficiunt: uoluptas autem dilatationis cordis, ſicuti triſtitia cõſtrictionis cauſa eſt: uoluptas igitur ſpeciei rerum turpium interuentu citra dolorem admirationem habentium in corde exiſtentem, ut in organo; in animo uerò, ut in ſubiecto, eſt riſus effectrix cauſa. Ex antedictis autem patet & tertium quæſitum, ubi ſit riſus. nam primo eſt in anima, auctore Ariſtotele in tertio de Partibus animaliũ. ſed ſi de organo riſus loquamur, id tale cor eſt: quoniam etiam cognitionis primum eſt organum. omnes enim in riſu cor commoueri ſentiunt: cuius rei fidem ex nobis ipſis abundè capere poſſumus. Quartũ erat quæſitũ, quomodo exiſtat, atque ita repente erũpat, ut eum cupientes tenere nequeamus. Ad quod dicimus, quòd quotiescunq; rei cientis riſum ſpecies in corde exiſtens ualidior ſit uirtute muſculorum contentrice, nobis etiam nolentibus, ſit riſus: hoc eſt riſum, qui apparet in facie, cælare nequimus. ſeptimo enim Ethicorũ libro docemur, (quòd communi etiam hominum ſenſu cõprobatur) eos qui riſum cohibere nituntur, in profundum cachinum erumpere. quoniam in illo conatu, cùm riſum retinere uolunt, ſpiritus reſoluuntur: perſeuerante autem ſpecie, unde prouenit riſus in robore ſuo, & eneruata uictaque thoracis & faciei muſculorum, quibus contendunt cælare riſum, contentrice ui, meritò ſit ut in profundum cachinnũ erumpant: quoniam ſcilicet ſpecies illa, unde prouenit riſus, uictrix penitus ac domina remanſit. Ex quo itidem poſtremum quæſitum patet, quomodo latera ſimul, os, uenas, uultum, oculos occupet. nam cùm omnia iſta, dum riſum continere uolumus, ſimul concurrunt, ſimul quoque uincuntur. His hoc modo declaratis, dubitari meritò poſset: ſi riſus eſt lætitiæ ſignum, ut fatentur omnes (riſus enim ſimulatus, ſicuti nec homo pictus uerè id eſt, quod dicitur) cur homines in uehementi riſu ſæpe lacrymas effundunt, cùm in mœrore, qui riſui contrarius eſt, illud itidem ſæpe contingat? Huic dubitationi particula prima ſuorum Problematum, problem. XXIX. Alexander in hunc modum reſpondet.
„ Qui dolent ſpiſsitudine meatuum, qui poſiti oculis ſunt, humorem,
„ quem oculi cõtinent, exprimũt. dolor enim meatus refrigerat, atq;
„ adſtringit. At qui lætantur & geſtiunt, humorem ex laſsitate mea-
„ tuum effundunt. oculi tamen, quicunque arctioribus conſtant mea-
„ tibus, lacrymã neutra de cauſa mittere cõſueuere. Hæc Alexander.
Nos uerò fortè dicere poſſumus, lacrymas ſemper ex cerebri cõpreſſione prouenire. ſiquidem compreſsio duobus ſanè modis ei contingere poteſt: aut cùm cerebrum ex dilatatione, quæ eidem in gaudio

gaudio contingit, cranei parietibus occurrit; qui cùm duri ſint cedere nequeunt, atque ita ipſum comprimunt: quoniam cerebrum impediunt, cum nititur dilatari, ne dilatetur ulterius: hac autem compreſsione facta, cùm ipſum humidum ſit, lacrymæ profluunt, hoc eſt cerebri humiditas ex oculis erumpit: aut cùm mœrore, quem ſequitur cerebri compreſsio, eiuſdem exprimitur humiditas, unde proueniunt lacrymæ: cuius rei ſignum, quæ maximis frigoribus inuitis nobis lacrymæ fiunt. frigidum autem condenſare magis in aperto eſt, quàm ut noſtra egeat probatione.

Nec ab re quoque fuerit perſcrutari, cur in uehementi riſu fiat corporis concuſsio: quæ tremori capitis mihi perſimilis eſſe uidetur: qui ob duo principia motuum diuerſa, animam inquam, & grauitatem, quæ contrarios motus capiti inducere tentant, contingit: unde fit mutua pugna; in qua modo unum, modo alterum uincit. hinc fit ille tremor, id eſt, motus partim ab anima, partim à grauitate factus. Haud diſsimili ratione dicere poſſumus in riſu concuſſionem contingere: quoniam & ipſa à duobus principiis mouentibus pendet, à ſpecie, inquam, rei turpis, & à natura cordis. ratione enim ſpeciei ipſius ridiculi, cor ultra naturam expanditur: ad cuius motum ſequitur ſepti tranſuerſi motus uehemens, quo tota hominis ſuperior pars motu cietur. & quoniam à ſpecie ridiculi plus cor dilatatur, quàm ferat eius natura, iccirco inſurgit natura cordis, qua conſtringitur, & ad id, quod naturale eſt, deducitur: unde fit compoſitus quidam motus ex dilatatione & conſtrictione. concuſsio autem, quæ in riſu cernitur, nihil aliud eſſe uidetur, quàm compoſitus quidam motus ex dilatatione & conſtrictione. Et hæc de ridiculis dicta ſufficiant.

FINIS.

VINCENTII MADII BRIXIANI

IN Q. HORATII FLACCI DE ARTE POETICA LIBRVM AD PISONES, INTERPRETATIO.

MECVM ipſe cogitans, quid in arte Poetica Horatii contineretur, eum partim leges rectè Poeſim conficiendi docere, partim de Poeſi ipſa tractare, partim criminari, ac perinde ut ſatyricũ mordere, irridereq́;, Piſonibus etiam conſulere animaduerti: quorum tamẽ omniũ pars illa, quæ eſt de legibus Poeſis, à qua libri huius inſcriptio deſumpta eſt, nec nõ & ea, quæ de Poeſi eſt, omniũ potiſsimæ, ac primæ sũt. cætera enim digreſsiones iure optimo uocari poſſe arbitramur. Quoniam uero partes illæ duæ libelli huius, quas præcipuas eſſe diximus, totæ ferè ad Poetices Ariſtotelis imitationẽ conſcriptæ ſunt: non inutile futurum exiſtimaui, ſi poſtquam ea, quæ ad Ariſtotelis Poeticã attinebant, explicauimus; cuius ratione omnis mihi fuerat ſuſceptus labor; quæ hic ab Horatio habentur, in Ariſtotele, uelut in fonte demonſtrarẽ, à quo uelut riuulum, librũ hunc deduxit. Nam ut omittam, ſatius ſemper eſſe fontes potius, quàm riuulos ſectari: illud certe negari non poteſt, nullum eſſe, nec fidelius, nec euidẽtius cõmentarium, quàm uirorum illuſtrium eadem de re differentiũ loca ſibi inuicẽ reſpondentia unà conferre: quod ex conſequentibus ſenſu magiſtro cõprobabitur. Erit igitur huius noſtri ſcripti inſtitutum, occultam atq; artificioſam hanc Horatii imitationem patefacere. Quod uero ad uerborũ expoſitionẽ attinet, uiris aliis probis, & doctis eã relinquemus: ſatis eſſe uiro philoſopho exiſtimantes, ſi quæ huic noſtro cum Ariſtotele communia ſunt, explicentur: unde & ſenſus multi ab aliis interpretibus diuerſi apparebunt. Ad propoſitum igitur negotium noſter iam ſermo conuertatur.

HVmano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas,
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè:
Spectatum admiſsi riſum teneatis amici?
Credite Piſones iſti tabulæ fore librum
Perſimilem: cuius, uelut ægri ſomnia, uanæ

Fingentur ſpecies: ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas:
Scimus, & hanc ueniam petimusq́; damusq́; uiciſsim:
Sed non ut placidis coeant immitia: non ut
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.

Ariſtoteles in libro Poetices particula, ſecundum noſtram il-
lius libelli diuiſionem. x c. Homeri Poeſim in duas diſtribuit par
tes, in fabulam ſcilicet, & epiſodia, hoc eſt digreſsiones: cuius
» uerba hæc ſunt, ubi de Homeri poemate loquitur. Per multos an-
» nos peregrè quidam cùm iret, & à Neptuno obſeruatus, & à cun-
» ctis relictus, ita rebus ipſius domeſticis cõſtitutis, ut fortunæ omnes
» à procis abſumerentur: filioq; inſidiæ iam inſtarent, iactatus pelago
» domum peruenit: cumq́ue aliquos agnouiſſet, illos aggreſſus, ipſe
» quidem ſoſpes euaſit, inimicos autem perdidit. Hoc itaque propriũ
» eius poematis eſt. nam cætera ad epiſodia pertinent. Hæc Ariſto-
teles. & quanquam ſatis perſpicuum eſt, eum cùm ait, hoc itaq; pro-
prium eius poematis, fabulam intelligere: id tamen clarius fieri poſ
ſe credimus, ſi aliũ Ariſtotelis locũ adiunxerimus, in quo quid per «
fabulã intelligi uelit, apparet. In. x x x v i i i. igitur eiuſdẽ libri par-
» ticula inquit. Actionis imitatio fabula eſt. Fabulã uero rerũ ipſam
» cõpoſitionem appello. Quòd uero ipſa rerũ conſtitutio maximum
quid ſit inter partes, quas nominãt quales, eiuſdem teſtimonio facilè
» perſuaderi poteſt. ait enim in particula. xl. Horũ uero maximũ eſt,
» rerũ cõſtitutio. nõ immerito igitur Philoſophus, cùm Odyſſeæ fa-
» bulam recitaſſet, dixit: hoc proprium eius poematis eſt. nam cætera
» ad epiſodia pertinent. ſiquidem fabula, hoc eſt, rerũ conſtitutio ip-
ſius Poeſis anima eſt, ut docuit Philoſophus particula. x l i i i. cùm
» de Tragœdia ſermonem haberet, dicẽs: Eſt igitur principium, ac ue
» lut anima Tragœdiæ, fabula. quod enim ab eo de Tragœdia dici-
tur, de omni poematis genere, de quibus Ariſtoteles agit, intelligen
dũ eſt. Idem quoque illum ſcripſiſſe inuenimus in particula. xl. ubi
» habet. Actiones, & fabula, Tragœdiæ finis eſſe dicuntur. omnium
» autem maximum finis eſt. & in. l v. Ex his igitur (inquit) patet poe
tam fabularum magis, quam carminum eſſe poetam. Quare cùm
ex omnibus his locis plane colligi poſsit, Ariſtotelem ipſum Ho-
meri Poeſim in duas diuiſiſſe partes, fabulã inquam, & epiſodia; &
fabulam eſſe ueluti Poeſeos animã, hoc eſt, quiddam omnium maxi
mũ: rationi conſentaneum eſſe mihi uidetur, Horatium præcepta,

quibus recte tabula cõfici poſſet, in operis huius initio tradidiſſe, ut quod in Poeſi primum & potiſsimum eſt, in ipſo ſtatim libri limine tractare uideretur: cùm præſertim nullus in tota Horatii arte Poetica locus ſit, hoc excepto, qui de fabula, id eſt rerum conſtitutione ex inſtituto pertractet: ut ex ſequentibus facilè apparebit. nam ioci, & mores, de quibus infra, ſunt de fabulæ annexis. Ne igitur Horatius noſter inſcitiæ, negligentiæ'ue nomine accuſari poſſit, quòd cùm de Poeticæ Legibus ſcriberet, nullum prorſus ea de re ex inſtituto uerbũ fecerit, quæ in Poeſi eſt potiſsima: hoc eſt nihil de fabulæ conſtitutione locutus ſit: eum hic de fabula uerba facere dicimus. Quare cùm Horatius in prima huius libri parte fabulæ leges edoceat, & Ariſtoteles quoque eiuſdem præcepta tradiderit, an ſimilia ſint utriuſque præcepta perpendamus. Ariſtoteles igitur, ut ab eo primùm exordiamur. LI. & LII. particula ita ſcribit. „ Decet igitur, quemadmodum una unius imitatio eſt in aliis „ imitatricibus artibus: ita & fabulam: uidelicet, quæ actionis imita„ tio ſit, unius eiuſdemq́ue integræ eſſe: ſicq́ue rerum inter ſe partes „ cohærere, ut ne ulla quidem uel transferri, uel ſubtrahi queat, quin „ totum illud uarietur, planeq́; immutetur. Quod enim uel additum, „ uel ſubtractum totum non immutare uidetur, nulla quoque eius „ erit pars. Sanè conſtat ex ſupradictis, non poetæ eſſe, facta ipſa „ propria narrare: ſed quemadmodum uel geri quiuerint, uel uerisi„ mile, uel omnino neceſſarium fuerit. Ex quibus facilè colligitur ſententiam Ariſtotelis eſſe fabulæ partes, aut uerisimiliter, aut neceſſariò ſeipſas conſequi debere. quod pleriſque in locis in Poeticæ libro repetit Ariſtoteles: ut intelligatur hoc non eſſe præter ſuam ſentetiam, aut caſu aliquo dictum. Horatius autem animalis exemplo, ex partibus, quæ inter ſe cohærere non poſſunt, conſtantis, Poeſim damnat ex fabula conſtitutam, cuius partes ſimul iungi non poſſunt, dicens tale poema riſum excitare. Quid enim aliud eſt, Poeſim illi tabellæ ſimilem, in qua animal depictum ſit, cuius pes, & caput non uni reddatur formæ, uituperare: item præcipere, ne immitia cum mitibus coeant, quàm Poeſim damnare, cuius fabula ex partibus conſtet, quæ nec neceſſariò, nec uerisimiliter inter ſe cohæreant? nam per tigrium cum agnis coniunctionem, ea, quæ ut inter ſe coniungantur fieri non poteſt, intelligit. Eius igitur oppoſitum, quod ab Ariſtotele probatum fuerat, tum ne penitus cum eo idem dicere uideatur, tum quoniam erat ſatyricus, refellit Horatius: atque ita diuerſis modis de fabula idem uterque ſentit. Hic tamen noſter ſuum illud addit, quò facile queat

euitari,

euitari, quod quiſpiam obiicere poſſet: pictores ſcilicet, atque poetas poſſe quodcunq; uoluerint, ut lubet, effingere. nam inquit, eis licentia hac abuti non licere, ne illud ſibi uitio uertatur, quòd ea, quæ ſimul eſſe nequeunt, coniungere ſtuduerint.

Incœptis grauibus plerunque, & magna profeſſis
Purpureus, latè qui ſplendeat, unus, & alter
Aſſuitur pannus: cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nunc non erat his locus: & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare. quid hoc, ſi fractis enatat expes
Nauibus; ære dato, qui pingitur? amphora cœpit
Inſtitui; currente rota, cur urceus exit?
Denique ſit quod uis, ſimplex duntaxat, & unum.

Egit, ut diximus, Horatius de fabula: nunc uero de epiſodiis, hoc eſt egreſsionibus, uerba facit: eos damnans, qui illis prauè utuntur. Ii enim. cùm de grauibus, magniſque rebus ſcribere ſint aggreſsi, ut legentium animos aliqua uarietate recreare poſsint, pulchras quidem, & quæ magnopere delectent, digreſsiones afferunt: exempli cauſa, lucorum, amniumq;, & huiuſmodi deſcriptiones. ſed cùm propoſitæ rei non ſatis conueniunt, parum prudenter id faciunt. nō enim, quia tantùm pulchræ ſint, ſed quia cōueniant rei, qua de agitur, & aptæ ſint, interpoſitæ digreſsiones potiſsimū laudantur. quod præclare admodum hic ſignificauit Horatius, cùm dixit:

„ Purpureus, late qui ſplendeat, unus, & alter
„ Aſſuitur pannus:

denotans ſcilicet, fore aliquando, ut epiſodia, de quibus hic intelligit, pulcherrima ſint; uelut ſi unus, & alter pannus purpureus ſimul iungantur late ſplendentes: quia tamen res eſt abſque ratione collocata non probatur. quod uerba illa Horatii declarant dicentis:

„ Sed nunc non erat his locus.

Quòd uero quibuſcunque omnia, etiam ſi pulcherrima ſint non conueniant, exemplo declarat Horatius. Nam ſi quis fuerit pictor, qui cupreſſum optime ſciat effingere, pictumque referre, & pecuniam ab aliquo acceperit, ut pēnicillo periculum, quod in mari perpeſſus eſſet, exprimeret: ſi cupreſſum in huiuſmodi naufragii tabella pinxerit: id, quoniā extra rationē factum eſſe uidebitur, ab omnibus irridebitur. idem quoque contingit, ſi, ut in alio dicit exemplo Horatius, quòd pro amphora incœptum fuerat, in urceum

deſinat.

deſinat. Docet igitur per hæc Horatius, non licere Poeſim extra rem propoſitam deducere. Et cùm de fabula, & epiſodiis locutus eſſet, ſubiungit:
» Denique ſit quoduis, ſimplex duntaxat, & unum.
ex quo monet ita debere fabulam & epiſodia diſponi, ut omnia ſimul conſentiant. Hæc Horatius: quæ ab Ariſtotele accepta fuiſſe aperte cognoſcet, qui eius poeticam. LVI. particula legerit. ita
» enim ſcriptum inueniet. Cæterùm ſimplicium fabularum, actio-
» num'ue, epiſodicæ quidem deterrimæ. Epiſodicam appello, in qua
» non ueriſimiliter, neque neceſſariò mutua epiſodia nectuntur. fiunt
» autem hæ tum ab ineptis uatibus ſuo uitio, tum à probatis quoque
» hiſtrionum gratia. In. XCVI. quoq; particula habet. Chori ſum-
» mam penes unum duntaxat ex hiſtrionibus eſſe oportet, totiuſque
» partem eſſe: uti autem concertationibus, non ſicut apud Euripi-
» dē, ſed ſicut apud Sophoclem. reliquis uero cōceſſa potius ea ſint,
» quæ ad ſuſceptam pertinent fabulam, quàm quæ ad aliam Tragœ-
» diam. qui ſanè locus quo pacto ad propoſitum ſpectet, ex iis, quæ in eius particulæ explicatione diximus, facile colligi poteſt. Quòd igitur & Ariſtoteles ipſe uoluerit digreſsiones, quod hic ab Horatio dictum fuit, ipſi fabulæ conuenire, atque optimè congruere, ſatis (ut opinor) ex dictis patet. Quòd uero illud etiam, quod ab Horatio de unitate dictum fuit, Ariſtotelis ſit, ex ſequentibus pla-
» num fiet. nam in. L. & LI. particula ita ſcribit. Vna nanque eſt
» fabula: non autem, ut nonnulli putāt, ſi circa unum aliquem ſit. Mul
» ta enim, minimeque determinata genere accidunt: ex quibus ſanè
» quædam nullum conſtituunt unum. ſimili ratione unius multæ
» actiones ſunt: ex quibus una nunquam actio fiet. Quapropter om-
» nes hi peccaſſe uidentur poetæ, quicunq; uel Heracleida, uel The
» ſeida, cæteraque id genus poemata confinxere: ut qui, unus cùm ſit
» Hercules, unam quoque debere ipſius eſſe fabulam exiſtimauerint.
» Homerum uero, qui ut in aliis etiam excellit, ita in hoc quoque,
» ſiue id artis, ſiue naturæ fuerit, oculatiſsimum fuiſſe apparet: quan-
» doquidem Odyſſeam confingens, non ſanè cuncta, quæ Vlyxi acci-
» derunt, in eam compegit: uerbi gratia: ſaucium fuiſſe in Parnaſo,
» & in ducum collectione ſimulaſſe inſaniam: quorum cùm alte-
» rum euenerit, minimè neceſſarium fuit, uel ueriſimile eueniſſe al-
» terum. quippe qui unam duntaxat actionem, qualem dicimus,
» Odyſſeam uidelicet, itemque Iliadem conſtituit. Decet igitur,
» quemadmodum una unius imitatio eſt in aliis imitatricibus ar-
» tibus: ita & fabulam, uidelicet, quæ actionis imitatio ſit, unius
eiuſdemque

» eiuſdemque integræ eſſe. Ex quo loco facilè percipitur illud acceptum eſſe, & breuiter ab Horatio carmine illo concluſum fuiſſe:

» Denique ſit quoduis, ſimplex duntaxat, & unum.

Maxima pars uatum pater, & iuuenes patre digni
Decipimur ſpecie recti. breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia, nerui
Deficiunt, animiq́; profeſſus grandia, turget:
Serpit humi, tutus nimium, timidusq́; procellæ.
Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum.
In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.

Oſtendit Horatius errores, qui circa fabulam, atque epiſodia contingunt: nunc eos, qui circa dictionem uſu ueniunt, tangit; ut ab illis cauere poſsimus: omniumque eorum communem cauſam eſſe declarat, deſyderium ſcilicet fugiendæ culpæ, carens arte. Nam cupiẽtes, ne ſua ſcripta neruis careant, dum arte deſtituti multum ſucci paucis uerbis perſtringunt, in obſcuritatis uitium incidunt. turpe enim eſt in dicendo eam affectare breuitatem, quæ difficultatem orationi pariat. Non deſunt ex altera parte, qui dum hoc ipſum euitare ſtudent, in alium labantur errorem, non multo minorem. nam cùm in eo laborent, ut planè perſpicueque loquantur, minima quæque perſequuntur. quo fit, ut parum ſucci, & grauitatis in eorum ſcriptis inueniatur. Alii tumidè nimis ſua exordiuntur ſcripta. plerique uerò, ut faſtidium uitent, uaria, & (ut ita dixerim) prodigioſa conantur afferre. In hac uero parte pulchre Horatius Ariſtotelem eſt imitatus, qui in particula. c x v i. de dictio-
» ne hunc in modum ſcribit. Dictionis autem uirtus, ut perſpicuã
» ſit, non tamen humilis. nam ex his patet, Ariſtotelem probare pla- «
num dicendi modum, & perſpicuam ſcribendi rationem, dum- «
modo humilis non fuerit. Horatius autem obſcuritatem, atque humilitatem in docendo uituperat. quod ſanè nihil aliud eſt, quàm earum rerum, quæ ab Ariſtotele laudantur, oppoſita Horatium «
uituperare. Id autem Horatius effecit, ne cum Ariſtotele idem penitus dixiſſe uideretur: ſicque ſumma cum arte cælauit hæc, quæ ab Ariſtotele deſumpſit. unde licet de iis meminerit, qui in dicendo turgent, & tumido ſcribendi genere, aut humili nimis utuntur, & de eorum uitio, qui ineptè uaria afferũt: nihil tamen de dictione penitus attulit, quantũ ad ea pertinet, quæ in. cxxxvi. particula ab Ariſtotele dicuntur. ſic enim cælari poſſe iudicauit, quæ ſumpſerat

 rat

rat ab Ariſtotele, ſi quædam adderet, & aliqua etiam interdum de induſtria prætermitteret.

Aemylium circa ludum faber Imus & ungueis
Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos.
Infelix operis ſumma, quia ponere totum
Neſciet. hunc ego me, ſi quid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quàm prauo uiuere naſo.
Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.

Eos hic Flaccus uituperat, qui partem duntaxat perficere, non autem totum queunt. Hoc autem, exemplo fabri ſtatuarum ex ære confectarum nihil præter capillos, & ungues rectè exprimentis declarat. nam ut is ab omnibus deridebatur, ita ſanè & poeta, qui partim rectè, partim prauè pangit. Hoc ex Ariſtotele deſumptum non eſt: quoniam egreſsio quædã eſt, qua inuehitur in poetas, qui, quod præſtare nequeunt, aggrediuntur.

Sumite materiam ueſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus, & uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

Conſulit eis nunc Horatius, qui boni poetæ nomen ſibi comparare ſtudent, ut in id potiſsimum incumbant, ut rem de qua tractare uolunt, exactè teneant; ac ne ſuis uiribus impar onus ſuſcipiant. ſic enim eſſe poterit, ut uerba, quibus rem exprimant, ſibi non deſint. nec perſpicuus ordo deſyderabitur: quoniam tunc facilè percipiet, quo poematis loco partes ſint collocandæ. quod uerbis illis ſignificauit, quæ ſtatim ſubiunxit dicens:

.. cui lecta potenter erit res,
.. Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

Hic autem Horatii locus correſpondere uidetur .XLII. particulæ Poeticæ Ariſtotelis: ubi difficilius eſse docet rem probè aſsequi, .. quàm uerbis ipſam exprimere. inquit enim: Eius præterea rei ſignũ .. eſt, quòd qui conficere aggrediuntur, exactũ illud non ante queunt .. dictione, atq; moribus attingere, quàm actiones conſtituerint.

Ordinis hæc uirtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat: iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc ſpernat promiſsi carminis auctor.

Diximus

Diximus etiam prius, Horatium arte quadam & ingenio, quo plurimum pollebat, diſsimulaſſe ſe quicquam ab Ariſtotele ſumpſiſſe, ut maiorem ſibi laudem compararet, ſi quæ ab illo de Poetica dicuntur, à nullo accepta uiderentur: quo effectum eſt, ut in plurimis ordinem immutauerit: id quod ex hoc loco facilè percipitur. nam cùm Philoſophus in de Poetica libro de Tragœdia prius, quàm de Epopœia diſſeruiſſet: Horatius contra de Epopeia prius, ea de cauſa, quam ſupra attulimus, ſibi agendum propoſuit. quod uer-
» ba illa indicant: promiſsi carminis auctor: id eſt, longi carmi-
nis auctor: quoniam ex Ariſtotelis ſententia prolixum poema non niſi heroico carmine fieri poteſt. nam uerba eius particulæ
» .cxxxi. Poeticæ ſunt. Quare longũ contextum alio, præterquã
» heroico metro rite panget nemo. Agens igitur de Epopeia Ho-
» ratius ordinem hunc ſeruandum monet. Vt iam nunc dicat: hoc
» eſt ut poeta aliquid narret, quod ad fabulam ſpectet. iam nunc
» debentia dici Pleraque differat. id eſt, quæ gratia fabulæ ſequi
deberent, differat, atque aliquid in eorum locum, quod congruat,
» ſubſtituat. per hoc enim, quod dicit: Pleraq; differat: epiſodia
multa innuit epico carmine inſerẽda. Et hoc eſt, quod Philoſophus
» inquit in particula Poeticæ ſuæ. cxxv. Quamobrem, quemad-
» modum ſuperius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Ho-
» merus uideri iure debet, quòd bellum quidem, alioqui principio, me
» dio, fineque conſtans, totum ſcribere minimè eſt aggreſſus: ſiquidẽ
» uel nimis magnum euaſurum, atque adeo perceptu difficile exiſti-
» mauit: uel, ſi ad iuſtam magnitudinem perſtrinxiſſet, inculcatum ni-
» mia uarietate futurum. Nunc uero eius recte unà duntaxat parte ſu-
» ſcepta, pluribus in ea epiſodiis uſus eſt: ſicuti nauiũ catalogo, aliiſq;
» epiſodiis, quibus Poeſim ipſam locupletiſsimam reddit. Ex dictis
igitur ſatis patet, Horatium non intellexiſſe, rerum ordinem eſſe peruertendum, ſed differendum. Animaduerti illud etiam oportet, Horatium hic non loqui de heroici poematis initio; quoniam de hoc inferius aget: ſed ſolum de epiſodiis multis in heroico poe-
» mate inſerendis. Verba autem illa: Hoc amet, hoc ſpernat: ſi non
referantur ad ſuperius dicta (quod mihi tamen magis placet) Horatiũ dicemus, ut ſuum huic parti hoc addidiſſe, poetam heroicũ debere hoc amare, id eſt uirtutes commendare: hoc uero ſpernere, uitia nimirum ipſa, quæ ſibi refellenda, ac uituperanda erunt.

In uerbis etiam tenuis, cautusq; ſerendis.
Dixeris egregiè, notum ſi callida uerbum

Reddiderit

Reddiderit iunctura nouum: ſi fortè neceſſe eſt
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum:
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturq; licentia ſumpta pudenter.
Et noua, fictaq; nuper habebunt uerba fidem: ſi
Græco fonte cadant parcè detorta. quid autem
Cæcilio, Plautoq; dabit Romanus, ademptum
Vergilio, Varioq; ? ego, cur acquirere pauca
Si poſſum, inuideor? cùm lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit: & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, ſemperq; licebit,
Signatum præſente nota producere nomen.

Hæc ſanè pars(ut mihi uidetur) ad ſermonem de dictione pertinet, qui in Ariſtoele particula .xcviii. ſumit initium. Admonet autem hic nos Horatius, ut in componendis nominibus parciſimus. ſed quoniam id fieri quandoq; peropportunũ eſt, docet nos modum, quo rectè nomina componere poſsimus; qui talis eſt: ut eo ingenio, eaque ratione ſimplicia iungantur, qua id, quod ex his nouum nomen conſtituitur, notum ac perſpicuum eſſe poſsit. fiet autem apta compoſitio, ſi ſimplicia, quæ compoſitionem efficiunt, nõ adeo immutentur, quin eorum ſimplex natura ſatis appareat. Poſſumus item & hunc locũ de translationibus intelligere. nam tranſlatum nomen quanquam notum ſit, translatione tamen fit nouum. uerba tamen Horatii priori explanationi magis arridere uidentur. Eſt uero hic etiam locus .cxxii. et .cxxiii. particulæ proportione
» reſpõdens. Cæterũ (inquit) magni negotii eſt in ſupradictis ſingulis
» à decenti nõ diſcedere, minimeq; abuti compoſitis nominibus lin-
» guisque: cum primis uerò decenter uti translationibus maximè eſt
» arduum. id quod unum non aliunde quæſitum ſit oportet, uerſati-
» lisque ingenii indolem præ ſe ferat. Etenim rectè quid transferre,
» ſimile aliquod illius contemplari eſt. Duplicia uero nomina ut maxi
» mum in modũ Dithyrambis quadrant, ſic Heroicis linguarum ua-
» rietas, Iambicisque trãslationes. quãquam Heroicis quidem ſupra-
» dicta omnia ualde uſui ſunt. Hæc Ariſtoteles. Videns autem Horatius omnia dictionis ornamenta, auctore Ariſtotele Heroicis ualde uſui eſſe, cùm ſuperius egiſſet de heroico poemate, iure optimo hæc, quæ ad dictionem ſpectant, nunc ſubiungit. de ſuo autem addidit nouis rebus noua nomina nos abſque culpa imponere: quod
» etiam dixit Cicero in Academicis quæſtionibus. Aut enim noua

(inquit)

» (inquit)ſunt rerum nouarum facienda nomina:aut ex aliis transfe-
» renda. quòd ſi Græci faciunt: qui in his rebus tot iam ſecula uerſan
» tur:quanto id magis nobis concedendũ eſt?qui hæc nunc primum
» tractare conamur. Quare danda eſt uenia, ſi quis in rebus inuſitatis uerbis interdum utatur non auditis. Rationem etiam præſcribit Horatius, qua ſeruata, poſsit effici, ut quæ à nobis finguntur, nomina, & uerba probẽtur, & fidẽ habeant. ea uero eſt eiuſmodi: ut à fonte quidem græco ſint deducta, parum immutata: ueluti ſi græco nomini latinã deſinẽtiam dabimus. Huius uero rationem affert ex eorum teſtimonio, qui uoces nouas inuenerunt, acceptam. Licuit igitur, ſemperque licebit, nomina nouiter producere.

Vt ſyluæ folijs pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita uerborum uetus interit ætas:
Et iuuenum ritu florent modo nata, uigentq́;.
Debemur morti nos, noſtraq́;: ſiue receptus
Terra Neptunus, claſſeis Aquilonibus arcet,
Regis opus, ſterilis'ue diu palus, aptaq́; remis
Vicinas urbeis alit, & graue ſentit aratrum:
Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt,
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax.
Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq́;,
Quæ nunc ſunt in honore, uocabula, ſi uolet uſus;
Quem penes arbitrium eſt, & uis, & norma loquendi.

Viciſsitudinem eſſe in uerbis, quod ſuperius dixerat, hic Horatius diuerſarum rerum teſtimonio, quæ ortui, ac interitui obnoxia ſunt, eleganter confirmat; uſumq́ue uerum loquẽdi magiſtrum eſſe dicit. Hæc pars, quoniam digreſsio eſt, nullum in Ariſtotele locum ſibi correſpondentem habet.

Res geſtæ, regumq́;, ducumq́;, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero monſtrauit Homerus.
Verſibus impariter iunctis querimonia primùm:
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.
Quis tamen exiguos Elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant: & adhuc ſub iudice lis eſt.
Archilochum proprio rabies armauit Iambo:
Hunc ſocci cepere pedem, grandesq́; cothurni,

Alternis aptum ſermonibus, & populareis
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.
Muſa dedit fidibus Diuos, pueroſq; Deorum,
Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.

Quoniam in libro Poetices docuerat Ariſtoteles, quodnam heroico poemati carmen conueniret, in quo res geſtæ regum, ducumque pertractantur: & præterea, quodnam carminis genus fabulis agendis in ſcena congruum ſit: Horatius pedem proferens, quale carmen cuique materiei conueniat, docet. Per hoc autem, quod dicit:
» Res geſtæ, regumque, ducumque, & triſtia bella
» Quo ſcribi poſſent numero monſtrauit Homerus. heroicum carmen intelligit. & ſumptum uidetur ab Ariſtotele. cxxxi. particula,
» ubi ait: Lõgum cõtextum alio, præterquàm heroico, metro ritè pan
» get nemo. Iambum autem conuitiis aptum eſſe teſtimonio Ariſto-
» telis particula. xxii. cõfirmatur. Iãbicumq; (inquit) propterea nunc
» appellatur, quòd his plerunque numeris ueteres ἰαμβίζειν, id eſt con-
» uitiari inuicem ſoliti ſint. Et quod ait Tragœdiam, Comœdiamque hoc uti carminis genere, quaque ratione utatur, ab Ariſtotele quoque acceptum eſſe negari nequit: ſiquidem. xxviii. particula ſic ſcri
» ptum reliquit. Senariumq; metrum (de Tragœdia autẽ loquebatur)
» ex octonario adoptauit. hoc enim antea metro utebantur, quòd ſa-
» tyrica magiſq; ſaltatoria Poeſis eſſet. Itaq; elocutioni iã conſtitutæ
» natura ipſa propriũ adinuenit metrum. Maxime enim ſermonibus
» aptum alternis iambicũ eſſe argumento ſit, quòd in diſſerendo plu-
» rimi ſanè iambi, rariſsima uero hexametra mutuo in ſermone à
» nobis proficiſcuntur. licet etiam colloquii ipſius harmoniam ex-
» cedentibus. Crediderim autem Horatium, cùm ait: alternis aptum ſermonibus, iambicum metrum intellexiſſe, ſermonum uicíſsitudini maxime accõmodatum, ut ex proximè adducto Ariſtotelis
» loco facile patet: ut illud: & populares
» Vincentẽ ſtrepitus, nihil ſanè aliud ſignificat, niſi populum ipſum hoc carminis genere maximè delectari. unde fabula, quæ hoc carmine cõtinetur, magnũ populi fauorem, atq; applauſum lucratur. Vel fortè & melius dicere poſſumus, iambũ eſſe colloquiis, atq; actionibus ipſis aptũ, & uincere ſtrepitus populares: quoniã maiorem habet conſonantiã, quàm ſit quotidiani ſermonis harmonia. hanc enim popularẽ ſtrepitũ appellat, ut innuat iambũ harmoniæ plus habere,

quam ſtrepitus popularis, hoc eſt, ſermo quotidianus habeat. Sic etiam & Cicero in oratione, quam habuit pro Archia poeta, ſtrepitum forenſem ſermonem fori uocat: & in primo de Oratore ad Q. fratrem, forenſem dicendi exercitationem appellat. Placuit autem Horatio addere, quibus quoque carminibus alia congrue ſcribantur: ſed quoniam Ariſtoteles de primis Poeſeum generibus pertractauit, ſat illi fuit, quæ carmina eis conuenirent, tantummodo declaraſſe: quare nihil mirum ſit, ſi de cæteris ipſe non meminerit. Illud autem animaduertendum eſt, Horatium cauſam tantum explicaſſe, cur iambi Comœdiis Tragœdiisque conuenirent: nam & huius etiam rei rationem attulit Ariſtoteles: ut uel ex hoc uno maximè intelligi poſsit, Horatium artem Poeticam ad eius imitationem ſcripſiſſe.

Deſcriptas ſeruare uices, operumq́; colores,
Cur ego, ſi nequeo, ignoroq́;, poeta ſalutor?
Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere malo?

Quoniam eos hac in parte reprehendit Horatius, qui carmina rebus apta accommodare neſcientes, poetæ tamen nomen mirum in modum affectant, maluntque in hac uiuere ignoratione, quàm diſcere quod rectum ſit, quidque in quaque re deceat: opus nobis nõ eſt in Ariſtotelis Poetica locum inuenire, qui huic parti correſpondeat. quia, cùm Satyricus eſſet Horatius, carpendo eiuſmodi malos poetas, ſic à munere ſuo receſsiſſe uidetur.

Verſibus exponi Tragicis res Comica non uult.
Indignatur item priuatis, ac propè ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſte.
Singula quæq́; locum teneant ſortita decenter.
Interdum tamen & uocem Comœdia tollit:
Iratusq́; Chremes tumido delitigat ore.
Et Tragicus plerunque dolet ſermone pedeſtri.

Quamuis Tragœdia, Comœdiaq; id habeant cõmune, quòd iambicis utuntur carminibus: uerborũ tamen & ſententiarũ ratione inuicẽ diſtant. res enim tenues, ac facetæ, quæ ad Comœdiã ſpectant, uerſibus tragicis, id eſt uerbis ſeriis, ac grauibus ſentẽtiis exprimi nõ debent: neque etiam graues, ſeueræque res humili, atq; abiecto ſermone ſcribẽdæ ſunt: ſed unumquodq;, ut decet, aptè explicandũ eſt. Idem uero hic ſignificant uerſus, & carmina, quòd uerba, quæ carminũ ſunt materies: atque ita totum pro parte capit. contrà uerò

» partē pro toto cùm ait: cœna Thyeſtæ. per hæc enim uerba Tra-
gœdiam in uniuerſum intelligit. Reſpondet autē hæc pars. xiii. par-
ticulæ Poetices Ariſtotelis, in qua differentiam ponit inter Tragœ-
diam, & Comœdiā: quas in hoc differre dicit, quòd altera humilio-
» res, grauiores altera imitatur. uerba eius hæc ſunt. Qua etiam diſſi-
» militudine Tragœdiā à Comœdia differre dicimus: hæc enim hu-
» miliores, illa uero præſtantiores imitatur, quàm qui modo ſunt.
Quod igitur dicit Philoſophus, Comœdiam humiliores, Tragœ-
diā uero præſtantiores imitari, ſignificauit Horatius, dicēs, præſtan-
tiori hanc modo explicari debere, illam uero humiliori. Illud de-
mum de ſuo addit Horatius, quod ſcilicet ab Ariſtotele non eſt
dictum, alienum, aut abſurdum non eſſe aliqua in parte Comœ-
diæ ea apponere, quæ Tragœdiæ conuenire uideantur: ſicut, cùm
Chremes ſenex herus inducitur iratus. aut etiam contrà in Tragœ-
dia ea afferre, quæ ad Comœdiam ſpectare uidentur: ut cùm perſo-
na Tragica inducitur dolens ſermone pedeſtri ac humili. id enim
fieri nullum prorſus eſt incommodum.

Telephus, & Peleus, cùm pauper, & exul uterque,
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba,
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata: dulcia ſunto,
Et, quocunque uolent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani uultus. ſi uis me flere, dolendum eſt
Primùm ipſi tibi: tunc tua me infortunia lædent.

Cùm tragicum ſermone interdum humili uti poſſe dixiſſet, in
eos nunc inuehitur, qui Telephū, & Peleum pauperes, atque exules,
ampullas proiicientes, & uerba ſexquipedalia, id eſt turgida, ac in-
flata, in ſcenam inducunt. eos tamen ſic inducunt, ut ſpectatores
eorum miſerias & doleāt & miſereantur. quare cùm ut miſeri, ac in
paupertate conſtituti in ſcenam inducantur, tumidè ſuperbéque
eos loqui non decebat: ſed ita nimirum, ut ſpectatores ad lacry-
mas, & commiſerationem deducere poſſent. Inquit igitur, non fore
ſatis, ut poemata pulchra ſint uerbis ac ſententiis exornata, ſi miſe-
ricordiam excitare uelimus: ſed illud magis obſeruandum, ut dulcia
ſint, hoc eſt, affectus inducant. affectibus enim, quos in auditorum
animos Poeſis iubet induci, perinde ac habenis quibuſdam, qua lu-
bet, auditores trahuntur. quî uerò fieri poteſt, ut ab eo ſpectator
ad miſericordiam, aut lacrymas deducatur, quē nullo uiderit affe-
ctum

ctum mœrore, aut tumidè imperioſeque loquentem? ſanè qui hoc faceret, riſu potius, quàm commiſeratione mihi dignus uideretur: quoniam, ut noſter monet Horatius: ſi uis me flere, dolendũ eſt Primùm ipſi tibi. Et ſumptus eſt locus iſte (ut inſtituti noſtri nõ obliuiſcamur, quod erat oſtendere hæc prius ab Ariſtotele fuiſſe pertractata) ex. LXXXVIII. eiuſdem Ariſtotelis particula: cuius hæc ſunt uerba. Proinde quantum fieri poteſt, fingẽdum illud, quod ex habitibus naturalibus paratur. quandoquidem hi maximè ſuapte natura perſuadent, qui perturbationibus affecti ſunt. quo fit ut exagitatus exagitet, perturbetque ueriſsimè perturbatus. Et in . XCVII. etiam, cùm ait: Conſtat autem ſupradictarum partium rebus accommodata afferre oportere: cùm uidelicet uel miſerabilia, uel grauia, uel mira, uel ueriſimilia ſunt aſtruenda. in quibus tamen hæc habenda diſtinctio eſt: quòd aliqua quidem nullo doctrinæ adminiculo apparere neceſſe eſt: aliqua uero ſermone ipſo dicentem præparari, ac ui etiam ſermonis euenire. quod enim dicentis munus eſſet, ſi non quidem ſermonis ui, grata eſſe uiderentur?

Telephe, uel Peleu, male ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. triſtia mœſtum
Vultum uerba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, laſciua: ſeuerum, ſeria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit.
Poſt effert animi motus interprete lingua.

Iubet Horatius hac in parte ſermoni ac uerbis actionem, quæ potiſsimum in facie conſpicitur, accommodandam eſſe: ne quicquam aliud ab eo, quod tibi fuerit in corde, loqui uidearis, aut ineptè nimis quod propoſitum eſt explicare. Præcipit igitur, ut triſtia mœſto, læta iucundo, ſeuera graui, irata minaci, ac id genus alia decenti uultu explicentur. Locus is ex. XCVIII. particula Poetices Ariſtotelis deſumptus eſt. Circa dictionẽ (inquit) unum quidem ſpeculationis eſt genus, de figuris uidelicet ipſius: quod quidem ad hiſtrionicam, atque ad eum, qui huiuſmodi arti præſit, pertinet. exempli gratia: quid ſit mandatum, quid preces, quid narratio, quid minæ, quid interrogatio, quid reſponſio, cæteraque id genus.

Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.

*Intererit multùm Dauus'ne loquatur, * an heros: ** *aliàs, herús ne:*
Maturus'ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus: an matrona potens, an ſedula nutrix:
Mercator'ne uagus, cultor'ne uirentis agelli:
Colchus, an Aſſyrius: Thebis nutritus, an Argis.

Monet hoc loco Horatius fortunæ conditioniq́ue dicẽtium uerba conuenire debere: ſiquidem non parum referre uidetur, herus ne loquatur, an ſeruus: diues, an pauper. quare non eorum tantùm, quæ dicuntur, ſed & dicentium ratio maxima habenda eſt. Plura autem hominum genera enumerat Horatius hoc loco: quoniam multis modis homines inter ſe diſtãt, ratione uel fortunæ, uel ſexus, aut officii, aut generis, aut nationis. Proportione autẽ hæc pars. LXXVII. particulæ Poetices Ariſtotelis reſpondet, ubi de moribus agit: uel fortè, & melius particulæ. CLI. cùm ait: Cæterum ita dicta contraria ſic exploranda, quemadmodum in ſermonibus elẽchi, ſi idem, & ad idem, & eodem modo: ſicuti dicentem ipſum, aut ad ea quæ ipſe dicit, aut quæ prudens aliquis ſupponeret.

Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum ſi fortè reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget ſibi nata: nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictaq́; flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io uaga, triſtis Oreſtes.
Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum
Qualis ab incœpto proceſſerit, & ſibi conſtet.

Docet quid ſeruare debemus circa perſonas, quas in ſcenam adducimus. nam, aut perſona inducitur ab aliis ueteribus poetis celebrata: & tũc famam ſequi oportet, hoc eſt, opinioni maiorum adhærere, iiſdem ſcilicet eos moribus deſcribendo, ut inexorabilẽ Achillem, piũ Aeneam. aut, ſi poeta perſonam nouam inducat, in eo laborare debet, ut mores illi congruos tribuat, eosq́; ſemper ſui ſimiles efficiat, ut ſcilicet ultimis prima conſentiant. quod perbelle ſignificauit Horatius, cùm dixit: ſeruetur ad imum
Qualis ab incœpto proceſſerit, & ſibi conſtet,
Per illud autem, quod dixit Horatius: reponis Achillem: denotat ab aliis quoque, puta ab Homero, de illo decantatum eſſe. Deſumpta autem hæc pars eſt à. LXXV. particula Poetices Ariſtotelis

„ telis, ubi habet: Proinde receptas fabulas mutare non licet: uerbi
„ gratia, Clytæmneſtrã ab Oreſte extinctam, Eriphylem ab Alcmæo-
„ ne: quas ſanè inuenire, atq; ſuſceptis rectè uti oportet. Pars uero illa:
„ Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
„ Perſonam formare nouam, & quæ ſequuntur:
cum . LXXVII. particula conuenit, in qua Philoſophus de mori-
„ bus loquens dicit: Tertio, ut conſtent ſibi. eſt enim ſeparatum hoc
„ ab eo, quod eſt præ ſe ferre per mores probitatem, conueniensq́ue
„ ſeruare. Quarto, ut æquali tenore procedant. Quãquã enim hiſtrio,
„ ut qui talem perſonam induerit, inæqualis appareat, omnino illa ta-
„ men inæqualitas æquabiliter perpetuò regenda.

Difficile eſt propriè communia dicere: tuq́;
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm ſi proferres ignota, indictaq́; primus:
Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa uilem, patulumq́; moraberis orbem.
Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
Interpres: nec deſilies imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.

Quoniam dictũ eſt, Poetam perſonas à ueteribus celebratas inducentem, famam ſequi, & ab iis, quæ de illis priſci ſcripſere, diſcedere non oportere: ſubiungit, difficile eſſe communia propriè dicere, ita ſcilicet ea nouo modo exprimere, ut à nullo accepta uideantur. ſed quanquam hoc difficile eſt, melius tamen eſſe dicit Iliacum carmen in actum deducere, hoc eſt fabulas ab Homero, aliis'ue heroicis acceptas ſibi accommodare, & in ſcenam deducere, quàm nouas confingere. regulamq́ue tradit, qua ſeruata, fieri poteſt, ut publica priuata fiant, hoc eſt, communia propria. nam ſic libentius ab aliis accipiemus, quæ noſtra fieri poſſe confidimus. ea uero eſt eiuſmodi, ut nouus fiat fabulæ ordo, & alio modo res diſponantur. Nec illud nobis ſit curæ, ut uerbum uerbo reddere tẽtemus: quod fidi interpretes faciunt. Ex quo præcepto conſtat, cùm aliquid ex heroico carmine in Tragœdiam transferre uolumus, eorum, quæ in eo ſunt, aliqua in Tragœdia eſſe prætermittẽda. nam qui aliqua communia, & iam uulgata ſibi propria efficere uolunt, non ea ſunt lege adſtricti, ut ne latum quidem unguem ab eo, quod imitantur, diſcedere nequeant: quinimmo, quæ extra fabulam ad eam amplificandam, ornandamque admota ſunt, ut lubet, mutari poſſunt; ita ut

ingenioſè

ingenioſè quoddam addere,quoddam etiam prætermittere non ſit abſurdum. Illud tamen in primis obſeruandum, ut ordo penitus immutetur:nec eodem nectatur,ſoluatur'ue fabula,quò prius nexa, ac ſoluta fuit,modo;ſi alia à priori fieri, diciq; debet propria illius, qui fuerit alium imitatus. Ordinem autē iam uulgatū Horatius uocat uilem, quoniam patulus eſt. exponens igitur quid intelligeret per orbem uilem,addidit patulum. Appellauit autem ordinem uulgatum,orbem:uel pro eo intelligens orbitam, quæ uiam tritam ſignificat,factam ab orbe,hoc eſt rota:uel quia ordo rerum nexum ſignificat, cuius principium finem reſpicit, ad ſimilitudinem orbicularis figuræ,cuius initium cum fine coniungitur. Ex hoc autem facilè intelligi poteſt, quantum fidus interpres à uero differat imitatore. qui enim uertit,ut interpres, rectè munus ſuum abſoluiſſe non dicitur: niſi uerbum reddere uerbo, quoad eius fieri poteſt, omni ſtudio conetur.Id quoque Cicero in libro de optimo genere oratorum ſenſiſſe mihi uidetur,cùm ait:Conuerti enim ex Atticis duorum eloquentiſsimorum nobiliſsimas orationes inter ſe contrarias, Aeſchinis,Demoſthenisq́ue:nec conuerti,ut interpres, ſed ut orator,ſententiis iiſdem, & earum formis tanquam figuris, uerbis ad noſtram cōſuetudinem aptis:in quibus non uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere:ſed genus omnium uerborum, uimq́; ſeruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, ſed tanquam appendere. Verba illa Ciceronis maxime perpendenda ſunt,cùm ait: nec conuerti,ut interpres,ſed ut orator. nam ſi conuertendo,ut orator, non curauit uerbum uerbo reddere:igitur qui conuertit,ut interpres,debet curare uerbum uerbo reddere: quamuis ob maximam linguarum uarietatem id ſemper fieri non liceat, aloquin illa particula SED,rei antea dictæ, ut ſuum munus eſt, non aduerſaretur. Cauſa autem,cur Cicero duos innuerit uertendi modos:alterum oratorium,in quo non curandum eſt uertere uerbum uerbo: alterum interpretis,in quo id præſtandum eſt,ea,ut nos putamus, eſt. Nam cùm horum duorum modorum,alter oratorem, alter eum, qui ſcientias uertere profitetur, deceat; ornamenta autem,luminaq́ue orationis oratori ſint propria; & hæc ſeruari in lingua,in qua orator uertit,interdum nequeant, ſi uerbum uerbo reddendum ſit: ideo non eſt oratori committendum, ut ſententiæ in aliam linguam à ſe conuerſæ, non ea ornamenta luminaq́ue habeant, quæ in priori habebant. nam cùm hæc orationi ſint propria,neceſſariaq́ue;ſi ſine his extet oratio,ne nomen quidem orationis meretur. At cùm diſputationibus de ſcientiis ornamenta orationis

tionis non ſint neceſſaria,ſed acceſſoria,aduentitiaque;ideo quoad fieri poteſt,uerbum de uerbo uertere curandum eſt: ut ſententiæ, in quibus omnis cōſiſtit ſententiarum uis, quàm fideliſsime exprimantur. id quod facilius conſequimur,ſi uerbum uerbo reddere curemus. Vt autem unde digreſſa eſt,noſtra redeat oratio, dicimus Horatium docere nos,quo pacto poetæ imitari debeant: quod non ſolum præceptis,ſed etiam exemplo ſui apertiſsime nobis oſtendit. nam uulgatam iam,communemque factam ab Ariſtotele,propriam Poeticam effecit,alio eam ordine tradens, nec uerbum uerbo reddens. non enim ei ſe legi adſtrinxit, ut ab Ariſtotele diſcedere non poſſet; etſi de eadem re ſcriberet: ſed multa ſubtiacuit; quàm plura etiam addidit: hæcque adeò prudenter,& artificioſè abſoluit,ut non niſi à diligentiſsimis, & in Ariſtotelis Poetica ualde uerſatis aliũde leges,& præcepta ſumpſiſſe uideatur. Id igitur,quod ab Horatio dicitur,eandē materiam poſſe pluribus eſſe propriam, ex Ariſtotelis particula Poeticæ.xciiii. deſumptum eſſe putamus,ubi ait: „ Minimè uerò fortaſſe conuenit,eandem Tragœdiam, ſiue diuerſam appellare à fabula: id quod earum ipſa quidem connexio,atque ſolutio indicauerit. nam quod connexionem,& ſolutionem uocat Ariſtoteles, Horatius ordinem dixit. ſicut illud: tuque

„ Rectius Iliacum carmen deducis in actus,

„ ex eo ſumptum uidetur,quod dixit Ariſtoteles particula.xxiii. At uero ipſe Homerus, quemadmodum præcipue heroicus fuit (ſolus enim hic non modo rectè,ſed actionum imitationibus referta poemata condidit)ſic etiam Comœdiæ normam primus tradidit, non quidem probris,ſed ridiculis in actuum formam collatis.

Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim:
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.
Quantò rectius hic,qui nil molitur ineptè:
Dic mihi Muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum uidit, & urbeis.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat: ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllamq́ꝫ, & cum Cyclope Charybdim.

Nunc afferens Horatius exemplum Homeri, uatum omnium auctore Ariſtotele præſtantiſsimi,& Cyclici poetæ cuiuſdam ineptiſſimi, qualenam eſſe debeat carminis genus,quod operis initio conuenit,

uenit,monet: quod neque turgidum,neque humile nimis, ſed moderatum ac temperatum eſſe oportere dicit. De hoc autem præcepto,quoniam artis eſt metricæ,nil habetur ab Ariſtotele.quæ enim huiuſmodi ſunt artis,à Philoſopho in Poetica(ut ita dicam) ſupponuntur:atq; ob id etiam de quantitate ſyllabarum nihil meminit. illud tamen crediderim muris exemplum , quò rem exiguam ac paruam ſignificare ſolemus,hic ab Horatio poſitum,cùm ait:

„ Parturient montes,naſcetur ridiculus mus:

„ ſumptũ fuiſſe ab Ariſtotele particula.CLVI.in qua ſic legitur:Ad hæc
„ Epopœicam imitationẽ,qualiſcunque fuerit,nõ unam omnino eſſe,
„ argumento ſit,quòd ex hac qualiſcunque fuerit, Tragœdiæ ſemper
„ plures exeunt.quare ſi unam iſti fabulam compoſuerint, neceſſe eſt
„ eam,uel breuem nimis;inſtarque muris caudæ apparere.

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum feſtinat, & in medias res
Non ſecus, ac notas, auditorem rapit: & quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.

Docet Horatius hoc loco , unde epici poematis exordium duci debeat:quòd ſcilicet non debet eſſe nimis altè petitum . idque Homeri exemplo declarat,quem uerè exemplum omnibus eſſe par eſt. hic enim ſemper ad euentum feſtinat: hoc eſt ad rei exitum properat:& in medias res,uelut notas,auditorẽ rapit . Hæc uerba cùm
„ ait: ſemper ad euentum feſtinat, declarant illa alia:
„ Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
nam incipere à mediis rebus,non autem ab ouo,eſt ad euentum fe-
„ ſtinare. Cùm autem ait: & in medias res
„ Non ſecus,ac notas, auditorem rapit:
„ innuit medium illud,unde poeta exorditur,ab eo accipi,tanquã notum:quod Virgilii teſtimonio comprobatur,cum inquit:
„ Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum
„ Vela dabant læti,ac ſpumas ſalis ære ruebant.
ecce quomodo, ut notum ponit Virgilius,iſtos ex Sicilia nauigare: deinde reliquum actionis illius perſequitur. Deſumpta autem uidetur hæc pars ex Ariſtotelis particula.CXXV.in qua ita ad uerbum
„ ſcriptum eſt:ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus uideri iure
„ debet,quòd bellum quidem alioqui principio, medio, fineque con-
„ ſtans,totum ſcribere minime eſt aggreſſus:ſiquidem uel nimis ma-
„ gnum euaſurum,atque adeo perceptu difficile exiſtimauit:uel,ſi ad

iuſtam

» iuſtam magnitudinem perſtrinxiſſet, inculcatum nimia uarietate
» futurum. Nunc uerò eius rectè una dũtaxat parte ſuſcepta, pluribus
» in ea epiſodiis uſus eſt. Addidit autem Horatius ex ſuo, Homerum ea in ſua narratione prætermiſiſſe, quæ tractata niteſcere poſſe deſperabat. ſunt autem eiuſmodi uiles quædam actiones, atque exigui momenti.

Atque ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

Monet Homeri exemplo Horatius poetam res falſas ac mendacia comminiſci debere, ut neque inter ſe diſſentiant, neque ueris illis, quæ in poemate fuerint, contradicant. & reſpondet hic locus .cxxxııı. et. cxxxıııı. particulis Poetices Ariſtotelis, in quibus ſic
» ſcribitur. Homerus uero præcipue alios docuit, quo pacto menda-
» cium ipſum dici oporteret: quod profectò paralogiſmus eſt. Exiſti
» mant enim homines, cùm hoc ipſo exiſtente, ſiue facto, hoc ipſum
» fiat, ſi poſterius ſit, etiam prius eſſe, uel fieri: quod quidem menda-
» cium eſt, ſed ob id ſanè mendacium primum eſt, quòd alio quo-
» piam exiſtente, hoc idem eſſe, uel fieri neceſſe ſit: ſi quidem cùm hoc
» uerum eſſe ſciat, anima noſtra paralogiſmo colligit, etiam primum
» eſſe uerum. Cuius exemplum ex Niptris ſumi poteſt. Itemque fieri
» quæ neutiquam poſſunt, modo ueriſimilia ſint, potius quidem eli-
» genda eſſe, quàm quæ minime ueriſimilia: licet fieri poſsint. Sermo
» nes quoque ipſos adeo non ex parte rationis expertium cõſtitui de-
» bere, ut etiam nihil, quod non ſumma ratione præditum ſit, conti-
» neant. ſi uero ſecus fiat, extra ipſam fabulationem ſaltem ſit.

Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi,
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor: Vos plaudite, dicat:
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores,
Mobilibuſq; decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere: & iram
Colligit, ac ponit temerè, & mutatur in horas.
Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto
Gaudet equis, canibuſq;, & aprici gramine campi,
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupiduſq;, & amata relinquere pernix.

Conuerſis

Conuerſis ſtudijs ætas, animusq; uirilis
Quærit opes, & amicitias: inſeruit honori:
Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumueniunt incommoda: uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti:
Vel quòd res omneis timidè, gelideq; miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor, caſtigatorq; minorum.
Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum:
Multa recedentes adimunt: ne fortè ſeniles
Mandentur iuueni partes, puero'q; uiriles:
Semper in adiunctis, æuoq; morabimur aptis.

Cùm uniuſcuiuſque perſonæ, & conditionis rationem habendam eſſe dixiſſet Horatius: nũc, ut decorum omnino ſeruetur, ætatis magnam ſtatuit habendam eſſe rationem. Hoc uero quomodo faciendum ſit, longo ſermone declarat. ſecundùm enim ætatũ uarietatẽ, mores quoq; immutari neceſſe eſt. Quales autem ſint ætatũ mores, Horatium ex ſecundo de Rhetorica Ariſtotelis libro deſumpſiſſe putamus. Reſpondet autem hæc pars. LXXIX. particulæ Poetices, in
„ qua dicit. Et ſanè in moribus, ſicut in ipſa rerum compoſitione, tũ
„ neceſſarium, tum ueriſimile exquirendum eſt.

Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus: & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator. non tamen intus
Digna geri, promes in ſcenam: multaq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Progne uertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.

Monet Horatius, quæ dignè poſſint in ſcena geri, non eſſe referenda: quoniam quæ in ſcenis aguntur, magis mouent, quàm quæ acta referuntur. non propterea tamen, quæ digna ſunt, ut intus gerantur (ſunt autem huiuſmodi, quæ parum credibilia ſunt) in ſcenam promi debent: ut Medeam pueros trucidare: Prognen in auem conuerti: Cadmum in anguem, & id genus alia. Ratio uero eſt,

quoniam incredibilia magis latent,ſi referantur, quàm ſi in ſcenam afferantur. Hæc pars ex.cxxxii. particula Ariſtotelis deſum-
» pta eſt, cùm ait: Sanè conuenit Tragœdiæ ipſum præbere miran-
» dum, magis autem Epopœiæ: quod uidelicet proportione reſpon-
» deat.ideoque mirandum maxime huic conuenit:quoniam in ea ad
» ipſum agentem minime reſpicimus. Porrò,ſi quis illa,quæ de perſe-
» cutione in Hectorem ſunt,in ſcenam afferat,utique ridicula appare
» re fecerit. nam & illos ſtare, & hunc abnuere uidere eſſet: id quod
» prorſus in ipſis carminibus latet. Quòd autem etiam Ariſtoteli diſpliceant neces,atque cruciatus in aperto fieri, ex eodem Ariſtotele
» colligitur particula.lxxiii.cuius hæc ſunt uerba. Terrificum uerò
» illud,atq; miſerandum,cum ab apparatu ſcenæ proficiſcitur, tum à
» rerum compoſitione: id quod multo præſtantius, melioriſque ua-
» tis eſt. Quòd uero dicit Horatius:

» Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
» Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus:

ex Ariſtotele colligitur particula.cliii. ubi inquit: Vtrùm uerò melior Epopœica imitatio ſit,an Tragica,dubitare aliquis poterit. Etenim ſi illa melior, quæ minus inuidioſa: huiuſmodi ſanè eſt,quæ ad meliores fit ſpectatores:manifeſtũ quidem,quòd illa,quæ cuncta imitari uult,magis inuidioſa eſt:ut quæ parum ſentiẽtes, niſi multo motu moueantur,excitare debeat.

Neue minor quinto, neu ſit productior actu
Fabula, quæ poſci uult, & ſpectata reponi.
Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus
Inciderit.

Agit hoc loco Horatius de partibus quantis fabularum, quæ in ſcena aguntur: easque ita diuidi uult, ut tantùm quinque actibus conſtent. Proportione autem reſpondet hæc pars.lxiiii. particulæ
» Ariſtotelis. Cæterũ(inquit)tragœdiæ partes,quibus tanquã formis
» uti nos oportet, ſuperius expoſuimus:ſecundum uero quantitatem
» diſcretam,atq; in quas ſecetur,ſingillatim hæ ſunt: Prologus,Epiſo-
» diũ,Exodus,Choricum. Chorici uero alterum mobile, alterum ſta-
» bile. ſanè cunctis hæc omnibus communia:propria uerò ea, quæ ad
» ſcenam pertinent, & commi. Videns igitur Horatius Ariſtotelem egiſſe de partibus,quæ ad quantitatẽ diſcretã pertinent, illũ imitari uoluit: quare de eiſdem quidem & ipſe tractat, modo tamen alio. Cùm autem Ariſtoteles explicatè poematis heroici partes quantas non aſsignauerit,nihil quoque Horatius de eis dixit: ut hinc apertè

cognoſci poſſit, illum omnia ferè, quæ ad hanc artem ſpectant, ab Ariſtotele ſumpſiſſe.

Nec quarta loqui perſona laboret.

Vult Horatius tres ad ſummum in ſcena perſonas inter ſe colloquentes induci. quod ut doctè, ita uerè dictum eſſe ex Ariſtotele
» particula.xxvi. confirmare poſſumus. inquit enim: Tunc enim hi-
» ſtrionum numerum, ex uno uidelicet in duos, Aeſchylus primus au-
» xit, & ea, quæ circa chorum ſunt, imminuit, ſermonemque pri-
» marum partium inſtituit: quos Sophocles ipſe cum ſcenæ ornatu
» ad tertias uſque produxit. Quanquam & dictum hoc Horatii ita intelligi poteſt, ut non quartam prorſus perſonam à ſcena reüciat, ſed pauca admodum illam loqui iubeat. atque adeo dixit, nec laboret: quaſi dicat, non multum loquatur.

Auctoris partes chorus, officiumque uirile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat aptè.
*Ille bonis faueatque, & concilietur * amicis:* * *alias, amicè:*
Et regat iratos, & amet peccare timenteis.
Ille dapes laudet menſæ breuis: ille ſalubrem
Iuſtitiam, legesque, & apertis otia portis:
Ille tegat commiſſa, Deosque precetur, & oret,
Ut redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.

In excuſis codicibus bifariam carminis huius principium legitur: nam Auctoris aliqui, Actoris alii habent. Si quidem ſententiam ſequamur poſtremam, ſic Horatium intelligendum crediderim, ut iubeat chorum actoris partes tueri debere: hoc eſt, illi perſonæ, quæ fabulam ſuſtinet, qualis nimirum in Oedipode Tragœdia Oedipus eſt, adhærere. ſic enim boni, ac prudentis uiri munere chorus fungi dicetur. Si uero legatur Auctoris, ſenſus erit, chorum auctoris, id eſt, poetæ uices ſubire oportere: ut quod in heroico carmine poeta facit, cùm uirtutes interdũ extollit, uitia dãnat, aut id genus alia efficit, id chorus præſtet. Nobis autẽ potius uidetur hoc ſecũdo modo legendũ, ob Iulii Pollucis uerba libro quarto cap.xvi. quæ ita ſe habẽt. τῶν δὲ χορικῶν ἀσμάτων τῶν κωμικῶν ἕν τι, ἡ παράβασις, ὅταν ἃ ὁ ποιητὴς πρὸς τὸ θέατρον βούλεται λέγειν, ὁ χορὸς παρελθὼν, λέγει ταῦτα. Sed quoniam in Tragœdia chorus interdum unius perſonæ munere fungens loquitur, interdum uero canit, de duobus iſtis chori officiis Horatium locutum exiſtimarem: de choro quidem loquente, cùm ait: officiumque uirile

Defendat.

„ Deffendat: de choro autem canente, cùm ait:

„ neu quid medios intercinat actus,

„ Quod non propoſito conducat. & quid intelligat per officium uirile declarat, cùm inquit:

„ Ille bonis faueatq́;, & concilietur amicè: & quæ ſequuntur.

De choro uero canente uult, ut eius cantus ſit rei, de qua in Tragœdia agitur, accommodatus. Eſt autem & hic locus ab Ariſtotele

„ ſumptus particula. xcvi. ubi ait. Chori ſummam pènes unũ duntaxat ex hiſtrionibus eſſe oportet, totiusque partem eſſe: uti autem cõ

„ certationibus, nõ ſicut apud Euripidem, ſed ſicut apud Sophoclem.

„ reliquis uero conceſſa ea potius ſint, quæ ad ſuſceptam pertinent fa

„ bulam, quàm quæ ad aliam Tragœdiam: quapropter intercalare

„ concinunt. Huiuſmodi ſanè rei initium ab Agathone ſumptum.

„ Atqui quid nam differt inter canere intercalare, locutionem'ue il

„ lam, quæ aliud ex alio nectit, integrumque epiſodium?

Tibia non, ut nunc, orichalco uincta, tubæq́;
Aemula, ſed tenuis, ſimplexq́;, foramine pauco
Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis: atque
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.
Quo ſanè populus numerabilis, utpote paruus,
Et frugi, caſtusq́;, uerecundusq́; coibat.
Poſtquàm cœpit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus, uinoq́; diurno
Placari Genius feſtis impunè diebus,
Acceſſit numerisq́;, modisq́; licentia maior.
Indoctus quid enim ſaperet, liberq́; laborum,
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?
Sic priſcæ motumq́;, & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitq́; uagus per pulpita ueſtem.
Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris,
Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps:
Vtiliumq́; ſagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

Damnat Horatius ſuorum temporum luxuriam, quòd ſcilicet laſciuè nimis auribus indulgerent: unde tibiis, non ut antea ſimplicibus, ſed orichalco iunctis utebantur, ita ut ſono tibiæ penè tubam æquaret. Damnat item luxuriam motus cantus, & ueſtium, quam poetæ uulgi auribus inſeruientes addiderunt.

Tragœdia quoque, cùm non tibia, ſed cithara uteretur, ipſam luxuriam adauxit: plures nimirum & lyræ chordas admouens: quas ſeueras uocat; quoniam ſpectaculis tragicis adhibebantur. Tragici præterea inſolitis loquendi modis uti cœperunt, ſententiasque oraculis ſimiles ſuis poematibus inſerebant: rati ſibi rem feliciter ceſſuram, ſi eorum ſcripta ſermonis nouitate, ſententiiſque grauibus eſſent referta. Hanc Horatii partem non ad præcepta ſeorſum, ſed ad carpendam Romanorum luxuriam ſpectare iudicarem. iccirco parti huic nihil in Ariſtotelis Poetica reſpondere cenſerem: niſi dicere uelimus ea in parte, cùm Horatius ait:

„ Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps:

Ariphradi, de quo Ariſtoteles .cxxii. particula meminit,
„ aſſenſiſſe: cùm inquit: Ariphrades præterea carpebat tragœ-
„ dos, perinde ac in Tragœdiis ſuis his uterentur, quæ in com-
„ muni ſermone diceret nemo: ut δώμων ἄπο, pro ἀπὸ δώμων, id eſt, domibus ab, prò ab domibus, cæteraque huiuſmodi. Putarem autem hanc potius eſſe in Romanam luxuriam inuectiuam, quàm ut in hac parte de dramatum incremento loquatur: quoniam infra tùm de origine, tùm de augmento Horatius aget, cùm ait:

„ Ignotum Tragicæ genus inueniſſe Camœnæ: & quæ ſequuntur.

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum,
Mox etiam agreſtes Satyros nudauit: & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit: eo, quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functuſque ſacris, & potus, & exlex.
Verùm ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet Satyros, ita uertere ſeria ludo:
Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas:
Aut dum uitat humum, nubeis, & inania captet
Effutire leueis indigna Tragœdia uerſus:
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda proteruis.

Pergit Horatius declarare poetas, ut Romanos ſpectatores, qui erant imperiti, & compotationibus indulgentes, poſſent ad finem uſque tragicæ actionis detinere, Satyros in Tragœdiam induxiſſe, ſicque Tragœdiæ ſeueritatem ioco temperaſſe. Verùm, cùm Horatius

Horatius nos doceat, quomodo riſores in Tragœdiã inducere de-
beamus, eos à Tragœdia reiicere non uidetur; ſi modo cæterarum
perſonarum dignitas non minuatur. Comparatione autem matro-
næ iuſſæ diebus feſtis moueri, parcè riſum in Tragœdiis excitari li-
cere admonet. Hæc pars. xxvii. particulæ Poeticæ reſpõdet, ubi lo
» quens Ariſtoteles de Tragœdia, inquit: Ad hæc ad magnitudinem
» ab exiguis fabulis, & ab ridicula dictione, Satyris excluſis, ad grauẽ
» habitum prouecta, ſerò tandem quieuit. Satis ex his uideri poteſt,
quomodo pars hæc Ariſtotelis huic Horatii loco reſpondeat. do-
cet enim Ariſtoteles per ea, quæ diximus, quando Satyri à Tragœ-
dia fuerint excluſi: Horatius autem, quãdo primum inducti fuerint.
& hic eſt elegans imitãdi modus: quoniam de eadẽ re, de qua Ari-
ſtoteles, etiam Horatius pertractat, ſed diuerſimode. Illud autẽ Ho-
» ratii, cum inquit: uilem certauit ob hircum, ad uerba Philoſo
» phi. xlix. Poetices particulæ reſpexiſſe uidetur, ubi ait: Longitudi-
» nis autem præfinitio, quantum ad ipſos ludos, planeque ad ſenſum
» ſpectat, minime artis eſt. Etenim, ſi in ludis haberi centum Tragœ-
» dias opus fuerit, utiq; ad Clepſydram, ut olim non ſemel factitatum
» dicunt, haberi poterunt. & particulæ. lvi. in qua hæc habentur:
» Etenim in huiuſcemodi certaminibus, dum fabulas plus æquo ſæ-
» penumero producunt, legitimum ordinem peruertere coguntur.

Non ego inornata, & dominantia nomina ſolùm,
Verbaq; Piſones Satyrorum ſcriptor amabo:
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Vt nihil interſit, Dauus ne loquatur, an audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An cuſtos, famulusq; Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
Speret idem: ſudet multùm, fruſtraq; laboret
Auſus idem. tantùm ſeries, iuncturaq; pollet,
Tantùm de medio ſumptis accedit honoris.

Quoniam ſua quoque decens locutio Satyris eſt tribuenda, do-
cet hic Horatius non debere nos, cùm Satyros exprimimus, uer-
ba, nominaque inornata affectare, ſeu dominantia, hoc eſt, com-
munia & uulgaria. nam, quod forte quiſpiam putaret, rudem at-
que incompoſitam prorſus eſſe debere Satyrorum locutionem,
id Horatio non placet. Huic autem parti, quid in Ariſtotele re-
ſpondeat, quærendum non eſt; quandoquidem Satyros à Tragœ-

dia ſecluſos fuiſſe dixit. Verum quod Horatius dixit:
» Ex noto fictum carmen ſequar, ita explicari poſſe crediderim: quòd ſcilicet in reprimendis Satyris, notis quibuſdam carminibus, aliqua tamen ex parte immutatis, nonnulla ſcilicet demendo, atque in eorum locum Satyris congruum aliquod reponendo, nos aptè uti poſſe admoneat. quod, quanquam factu facile uideatur, experienti tamen difficile admodum apparebit. nota enim carmina, parum immutata atque ficta, quantum riſus ſæpe ſoleant excitare, nullus eſt qui neſciat. Et quoniam hæc pars, quæ de carminibus eſt, ad metricam facultatem ſpectat, nil mirum ſit, ſi quicquam ei in Ariſtotele reſpondens non inueniatur.

Syluis deducti caueant me iudice Fauni,
Ne uelut innati triuijs, ac penè forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominioſaq; dicta.
Offenduntur enim, quibus eſt æquus & pater, & res:
Nec, ſi quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis, donant'ue corona.

Monet Horatius, Faunos haud quaquam inducendos effœminatè nimis loquentes, aut immunda inhoneſtaque uerba dicentes: quanquam aliquid huiuſmodi illis etiam concedi poſſe non neget. Nullum autem in Ariſtotele locum huic parti reſpondentem reperiri, ex antedictis patere poteſt.

Syllaba longa breui ſubiecta, uocatur Iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accreſcere iuſſit
Nomen Iambeis, cùm ſenos redderet ictus.
Primus ad extremum ſimilis ſibi: non ita pridem,
Tardior ut paulò, grauiorq; ueniret ad aureis,
Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit
Commodus, & patiens: non ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

Meminit hic Horatius de pede iambo: quoniã Satyri mordebant: pes autem hic maledictis aptus eſt, & maxime dramatibus conuenit: de quo Ariſtoteles in. xxviii. particula. Verùm quod hic ab
» Horatio dicitur. cxxx. particulæ reſpondet, cùm ait: Heroicum uero
» ro carmen ex ipſa quidem experientia congruum eſſe apparuit.

Etenim

» Etenim, ſi quis alio quolibet metri genere, pluribus'ue inter ſe
» mixtis, enarratiuam facere imitationem aggreſſus fuerit, præter
» ipſum decens factum uideri poterit: quandoquidem numerorum
» omnium ſtabiliſsimum, atque turgidiſsimum heroicum eſt. Cùm igitur heroici metri naturam ſupradictis uerbis Ariſtotelis explicuiſſet, Horatius eum imitatus, & ipſe carminis alterius naturã, iambi ſcilicet, exprimere diligenter uoluit.

In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,
Aut operæ celeris nimium, curaq; carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quiuis uidet immodulata poemata iudex:
Et data Romanis uenia eſt indigna poetis.
Iccirco'ne uager, ſcribamq; licenter? an omneis
Viſuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem ueniæ cautus, uitaui denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.
At noſtri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere ſaleis: nimium patienter utrunque,
Ne dicam ſtultè mirati: ſi modò ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto:
Legitimumq; ſonum digitis callemus, & aure.

Inuehitur Horatius hoc loco contra prauos poetas, qui magnum carminum uolumen in ſcenam afferunt. ſed quoniam uel curæ minus, quàm par ſit, in eis pangendis ponunt, uel quòd ab ignorantia artis Poeticæ, metricæ'ue præmantur, grauiter peccant: iis quanquam ob Romanorum inſcitiam data ſit uenia, non ob id tamen quippiam laude dignum ſunt aſſecuti. quare Piſonibus conſulit, ut auctoribus ſtudeant Græcis: ſuos illos maiores ſinãt ſales Plautinos præter rationẽ admirari. In Ariſtotele igitur quicquam, quod huic parti correſpondeat, non inuenietur: quoniam digreſsio eſt, qua partim reprehendit, partim conſulit.

Ignotum Tragicæ genus inueniſſe Camœnæ
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fæcibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis:

Et docuit

Et docuit magnumq́; loqui, nitiq́; cothurno.
Succeßit uetus his Comœdia, non ſine multa
Laude: ſed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi: lex eſt accepta: chorusq́;
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Originem Tragœdiæ, ueterisq́ue Comœdiæ, quomodoq́ue creuerit Tragœdia ponit Horatius: & legem illam extollit, qua præcipitur, ne quis in Comœdiæ choris maledictis aliquem laceſſere ſtudeat; damnat uero choros à Comœdiis nouis eſſe ſublatos. Reſpondere autem uidetur hæc pars .xvii. Poetices Ariſtotelis particulæ, in qua ſic ſcriptum legitur. „ Quamobrem Tragœdiam, at„ que Comœdiam Dorienſes ſibi uendicant, Comœdiam quidẽ Me„ garenſes, tam hi, qui hic ſunt, ut eo tempore inuentam, quo popu„ lari adminiſtratione eorum reſpublica regebatur, quàm qui ex Si„ cilia: ſiquidem ab iis Poeta Epicharmus prodiit, multo ſanè prior „ Chonnida, atque Magnete. Tragœdiam uerò quidam in Pelopon„ neſo. Cùm igitur Horatius animaduertiſſet, Ariſtotelem de origine Tragœdiæ loquentem fundamenta recenſuiſſe, quibus Dorienſes dramatum inuentionem ſibi uendicabant, minimè uero illorum Athenienſes inuentores fuiſſe, Horatius Athenienſibus fauet. nam Theſpis ex Icara ciuitate Attica, teſte Suida, fuit primus poeta tragicus, ut fama eſt: qui etiam perſonas inuenit. Ea uero pars, in qua de augmento agit.xxvi. in Ariſtotele particulæ proportione „ reſpondet: ſiquidem ibi ait: Sicq́ue Tragœdia diuerſis mutationi„ bus uariata, quoad proprios numeros impleret, tandem quieuit. „ Tunc enim hiſtrionum numerum, ex uno uidelicet in duos, Aeſchy„ lus primus auxit, & ea, quæ circa chorum ſunt, imminuit, ſermo„ nemq́ue primarum partium inſtituit: quos Sophocles ipſe cum ſce„ næ ornatu ad tertias usque produxit.

Nil intentatum noſtri liquere poetæ,
Nec minimum meruere decus, ueſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta:
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas.
Nec uirtute foret, claris'ue potentius armis,
Quàm lingua Latium, ſi non offenderet unum
Quenque poetarum limæ labor, & mora. uos ô
Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

Ne

Ne ſuos Horatius penitus ſpreuiſſe uideretur, non parum inquit laudis Romanos meruiſſe: qui fabulas tam latinas, ac proprias, quàm à Græcis acceptas fecerunt. quòd ſi tædium in caſtigandis poematibus latinis eos non offenderet, non minus in pangendis poematibus, quàm in armis eos claros euaſuros fuiſſe affirmat. Conuertit deinde ad Piſones ſermonem, eos admonens, ut exactè, perfecteque ſua poemata caſtigent. Huic parti nihil, quod in Ariſtotele reſpondeat, inuenietur: quoniam de poetis ſolum Romanis loquitur Horatius, & Piſonibus, ſi boni eſſe uelint poetæ, quid eis ſit agendum conſulit.

Ingenium miſera quia fortunatius arte
Credit: & excludit ſanos Helicone poetas,
Democritus: bona pars non ungueis ponere curat,
Non barbam: ſecreta petit loca, balnea uitat.
Nanciſcetur enim pretium, nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Lycino commiſerit. O ego læuus,
*Qui purgor bilem ſub uerni temporis * horam,* * alias, oram,
Non alius faceret meliora poemata. uerum
Nil tanti eſt. ego fungar uice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ualet, exors ipſa ſecandi.
Munus, & officium, nil ſcribens ipſe, docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formetque poetam:
Quid deceat, quid non: quò uirtus, quò ferat error.

Digreſsio eſt, qua in malos poetas inuehitur Horatius, qui ineptiis quibuſdam ea, quæ ad uitæ cultum ſpectant, ſpernendo, boni poetæ nomen ſe conſequi poſſe credebant. Hos ergo ludens Horatius inquit: Læuus ego atque inſanus, qui hæc non facio, uidebor: cùm uerno tempore atram bilem, qua ut plurimum ſapientes abundant, purgem. At fortè dicet aliquis poſſe me meliora poemata efficere, eſto: (inquit) nil eſt tanti, quo me ipſum negligere uelim. ego ſaltem fungar uice cotis: quæ nihil habens acuti in ſe, ferrum tamen acutum reddit. quaſi dicat: ego ſi minus poeta bonus fuero, in hoc tamen iuuabo, quòd materiam Poeſeos, unde ſumi debeat, docebo: & quomodo alendus, formandusque poeta ſit: quorum primum ex morali Philoſophia ſumitur, quæ in rebus agendis uerſatur. Quid autem intelligat, cùm inquit: quid alat, formetque poetam:

Quid

„ Quid deceat, quid non: quò uirtus, quò ferat error.
ex ſequentibus apparebit.

Scribendi rectè, ſapere eſt & principium, & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:
Verbaq; prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes:
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum miſsi ducis: ille profectò
Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique.

Quoniam dixerat Horatius docere ſe ſaltem poſſe, unde parentur à poetis ſcribendi opes: item quid aleret, formaretq; poetam: Quid deceat, quid non: quò uirtus, quò ferat error: nunc ut ea, quæ pollicitus eſt, præſtet, docet primò rectè ſcribendi fontem eſſe ſapere; hoc eſt Philoſophiam moralem rectè tenere: quàm ex Platonis lectione facilè aſſequi poterimus. nam per Socraticas chartas Platonis dialogos, in quibus Plato Socratem de morali Philoſophia diſſerentem inducit, intelligit. Vt autem oſtenderet, res ex cognitione moralis Philoſophiæ parari, ſubiunxit:

„ Verbaque prouiſam rem non inuita ſequentur.
quaſi obiectioni tacitæ reſpondens, cur dixerit:
„ Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:
quoniam nihil de uerbis dixit, ideo ſubiunxit:
„ Verbaque prouiſam rem non inuita ſequentur.
„ Declarat poſtea, unde parentur opes, cum ait:
„ Qui didicit patriæ, quid debeat, & quid amicis: & quæ ſequũtur:
quibus innuit ea, quæ ad Philoſophiam moralem ſpectant. Quocirca, ſi quis in ea recte exercitatus fuerit, cuique perſonæ ſciet reddere, quod par eſt: & cùm aliquam perſonam effingere uoluerit, rectè eam imitabitur.

Reſpicere exemplar uitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces.
Interdum ſpecioſa locis: morataq; rectè,
Fabula nullius Veneris, ſine pondere, & arte,
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur,
Quàm uerſus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Hæc pars reſpondere uidetur illi parti, qua dicebatur:
„ quid alat, formetque poetam:

quoniam

quoniam poeta alitur,& formatur imitatione exemplaris humanæ uitæ,hoc eſt,ſummum,& perfectiſsimum, quod in re illa eſt, attingendo. nam ſi dux aliquis exprimatur à poeta, non ut ab hiſtorico, qualisnam fuerit, ſed qualis eſſe potuiſſet, exprimetur. & hoc eſt exprimere exemplar. quando enim omnia, quæ bonum ducem decent, exprimimus, dicimus ideam, aut exemplar uitæ ducis expreſsiſſe. Verùm mirabitur fortaſſe aliquis, quòd doctum imitatorem hic appellet Horatius, cùm in primo Epiſtolarum de imitatoribus ſcripſerit:

» O imitatores ſeruum pecus, & quæ ſequuntur.

quænam igitur eſt ratio, ut imitatorem ibi uocet ſeruum pecus, quem hic doctum nominat? coniungi enim hæc ſimul nequeunt. Dici fortaſſe poſſet,Horatium eos imitatores ſeruum pecus appellare,qui nihil niſi imitando ſcribunt, id eſt,ſine magiſtro nequeunt, neſciuntque communia propriè dicere. Verùm etſi reſponſio hæc uera eſt, propoſito tamen conuenire non uidetur. Quare,ut locus iſte melius intelligatur, ſciendum eſt, imitatorem pluribus modis poſſe conſyderari. uel enim ſic imitatorem intelligimus, quemadmodum Virgilium in multis Homerum imitatum fuiſſe dicimus,& poſteriores Virgilium. & de hac imitatione in Epiſtolis Horatius eſt locutus: cùm tamen prauè ea utuntur poetæ. uel quemadmodum appellare ſolemus poetas imitatores; quoniam actiones, mores, ac animi perturbationes imitantur: cuius imitationis expers nullus eſſe poteſt poeta, ſi uerè, ac propriè poetæ nomen ſibi tribui uelit. de quo poſtremo imitationis genere hic Horatium intellexiſſe cenſeo. Qui igitur hoc poſtremo modo imitatores dicuntur, poſſunt etiam eſſe primi auctores: ut Homerus,& alii, qui à nullo ſumentes, ipſas hominum actiones ſunt imitati. & hoc quantum ad hanc dubitationem dicta ſufficiant. Illud uero:

» Interdum ſpecioſa iocis:morataq; rectè, & quæ ſequuntur:

mihi reſpondere uidetur illi carmini ſuperius poſito,quod ita ſe habet:

» Quid deceat,quid non: quò uirtus, quò ferat error.

Senſus autem eſt,decere fabulam eſſe iocis ſpecioſam, & rectè moratam:minime autem decere,ut uerſus inopes rerum ſint, nugæque canoræ. Illud uero: quo uirtus, quo ferat error:

ſic poſſe explicari putarem, quòd uirtus fabulæ rectè confectæ ſpectatores retinet ad finem uſque: error uero facit, ut ante exitum explodantur. In hanc expoſitionem inclinauimus, ne cogeremur dicere totum illud carmen,

Quid deceat, quid non:quò uirtus,quò ferat error.

cum

cum carmine proxi mè antecedenti idem penitus ſignificare.

„ Cùm uero ait: Qui didicit,patriæ quid debeat, & quæ ſequũtur, mihi uidetur Horatius intelligere, poetam oportere rectè actiones exprimere perſonis congruas. quæ pars deſumpta eſſe uidetur ex .II.VIII.et.IX.particulis:in quibus dicitur Poeſim neceſſario imitari. Illud autẽ: Reſpicere exemplar uitæ, ex.LXXX.particula Ariſtotelis
„ ſumptum uidetur: ſiquidem ibi ait: Cùm uerò Tragœdia præſtan-
„ tiorum imitatio ſit, par fuerit quoq; nos ab excellentium pictorum
„ more nõ diſcedere:qui dũ proprias, uerisq; ſimillimas imagines re-
„ ferre ſtudent,pulchriores ſanè depingunt. ita etiam poeta, iracũdos
„ uidelicet,deſideſq; dum imitatur,huiuſmodiq; alia circa mores ha-
„ bentes,probitatis quidẽ,atque iracundiæ ſibi exemplum proponere
„ debet,uelut fortè Achillem:ut ipſe Homerus. Pars uero illa:
„ Interdum ſpecioſa iocis: morataque rectè,

ubi Horatius uerba cum rebus confert, docetque multo maiorẽ in rebus ipſis, quàm in uerbis curam eſſe adhibendam:particulæ Poetices Ariſtotelis.XLI.proportione reſpondere uidetur.fabulã enim eo loco cũ moribus, dictionibus, et ſentẽtiis cõferens,principatũ ac præcipuũ locũ in Poeſi obtinere docuit.ita Horatius illum imitatus,res uerbis comparans,ipſas primas ſibi uendicare aſſerit. Verba
„ autem Ariſtotelis ſunt hæc. Si quis præterea ordine moratos ſer-
„ mones,dictiones, ſententiaſque bene formatas afferat,non quidem
„ penitus negocium, quod eſt ipſius Tragœdiæ proprium, aſſeque-
„ tur.id quod illa Tragœdia multo melius præſtiterit, quæ talibus
„ utetur, perinde ac ſecundo loco neceſſariis: cùm iam fabulam re-
„ rumque contextum habuerit.

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in parteis centum diducere. dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Vncia, quid ſuperat? poteras dixiſſe triens. heu
Rem poteris ſeruare tuam. redit uncia, quid fit?
Semis. ad hæc animos ærugo, & cura peculi,
Cùm ſemel imbuerit, ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & leui ſeruanda cupreſſo?

Quoniam ſuperius Horatius multa ad præcepta ſpectantia inculcauerat,iccirco ad relaxandos animos digreditur, Græcos laudans, quòd excellerent in dicendò; Romanos uero, qui auaritiæ operam

nauabant, carpens. Nil uerò ſimile, quoniam ad propoſitam rem nō pertinet, apud Ariſtotelem inuenies.

Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poetæ:
Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere uitæ.
Quicquid præcipies, eſto breuis: ut citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq́ fideles.
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.
Ficta uoluptatis cauſa, ſint proxima ueris:
Nec quodcunque uolet, poſcat ſibi fabula credi.
Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.
Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis:
Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterq́ monendo.
Hic meret æra liber Soſiis, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat æuum.

Quoniam Poetæ ex tribus unum perſequuntur: aut enim prodeſſe, aut delectare, aut ſimul utrunque præſtare contendunt: Horatius primum dat præceptum, quod eum ſeruare oporteat, qui prodeſſe uelit, & inquit:
» Quicquid præcipies, eſto breuis: hoc eſt ſententias, quibus bonos mores inducere tentas, breuibus uerbis complecti oportet: ut: ne quid nimis: omnia mediocriter: & id genus alia. Rationem autem affert, cur ſententiæ breues eſſe debeant, ut citius percipiantur, fideliusque retineatur. nam quicquid ſuperuacuum eſt, retineri nequit. Poſt præceptum, quod ſpectat ad utilitatem, hoc eſt ad bonos mores inducendos, tranſit ad uoluptatem; docetque quid ſeruandum ſit, cùm poeta ſtudet delectare: & inquit ea debere eſſe proxima ueris, hoc eſt, ueriſimilia. Ea igitur, quæ in fabula inducentur ad iocum, riſumque captandum, huiuſmodi eſſe debent, ut ueriſimilia ſint. quæ uero ridicula non conueniunt, exemplo declarat. ſi quis enim poeta, ut riſum moueat, captam effingat Lamiam, ex cuius utero puer uiuus extrahatur, non rectè faciet: quòd id eſſe ueriſimile non uidetur. Animaduertendum eſt, Horatium hoc loco de fabula non agere; ſed de iocis, qui fabulæ inſeruntur: quod tum ex uerborum ſerie, tum ob exemplum adductum facilè conſpici poteſt. Et cùm Horatius dixerit, quid in ſententiis docendis, item quid in ioco, riſuq́; excitando ſeruari opor-

teat, poema illud eſſe præſtantiſsimum dicit, quod utrunque, hoc eſt, utile, & iucundum complexum fuerit. nam cùm uideret Horatius uarios, ac diſsimiles eſſe, qui Poeſi delectarentur, nec omnes eadem pariter delectare: ſtatuit eſſe neceſſarium, ut poema, quod ab omnibus deberet commendari, moueret ſimul, & delectaret. In perficienda Poeſi, Ariſtotelem uelle tum uitæ rectæ regendæ inſtitutionem, tum uoluptatem, ac delectationem ſpectari, ex multis eiuſdem Poeticæ locis colligi poteſt. nam in . XXXIIII . particu-
„ la ait: Tragœdia eſt imitatio actionis illuſtris, abſolutæ, magni-
„ tudinem habentis, ſermone ſuaui, ſeparatim ſingulis generibus
„ in partibus agentibus, non per enarrationem, per miſericordiam
„ uero, atque terrorem perturbationes huiuſmodi purgans. quibus quidem uerbis cùm Tragœdiam definiat, & uoluptatem includit, & utilitatem. De utilitate uero ſeorſum etiam particula. LXVII. cùm
„ ait: Pariq́ue ratione ab aduerſa fortuna ad ſecundam prouectos
„ prauos effingere: hoc enim omnium à Tragœdia maximè alienum,
„ ut quod rerum, quæ requiruntur, expers omninò ſit, humanitatis
„ dico. & in . LXXIIII . de uoluptate, ubi inquit: Quoniam autem
„ à timore, miſericordia'ue talem delectationem per imitationē poe-
„ ta parare debet, ſatis quidem apparet in ipſis rebus id eſſe inſeren-
„ dum. Circa uero partem illam: Quicquid præcipies eſto breuis: ſciendum eſt, Ariſtotelem in ſecundo de Rhetorica libro de ſententiis (quoniam ita locus poſtulabat) diſſeruiſſe: de quibus in Poetica nihil dixit. nam quamuis in Poetica de ſententia quoque meminerit, eamq́ue quid ſit, particula. XLIIII. declaret: in eo tamen ſenſu non uidetur ibi ſententiam accipere, in quo eam hic accipit Horatius, pro oratione uidelicet, qua quid ſit, aut quid eſſe oporteat in uita breuiter oſtenditur.

Sunt delicta tamen, quibus ignouiſſe uelimus:
Nam neque chorda ſonum reddit, quem uult manus, & mens,
Poſcentiq́ grauem, perſæpe remittit acutum:
Nec ſemper feriet, quodcunque minabitur, arcus.
Verùm ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt ſcriptor, ſi peccat, idem librarius uſque,
Quamuis eſt monitus, uenia caret: & citharœdus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem.
Sic mihi qui multum ceſſat, fit Cherilus ille,

Quem

Quem bis, terq́; bonum cum riſu miror, & idem
Indignor. quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

Quoniam multa attulit præcepta Horatius, quæ bonos poetas obſeruare oportet, ne adeò ſeuera eos aſtringi lege aliquis putaret, ut ob exiguum quemuis errorem damnandi ſint: monet hoc loco eos excuſandos, qui in toto poemate leuiter peccant; quoniam natura ita comparatum eſt, ut ad peccandum ſint homines procliues. At ſi quis ſæpius peccet, & in eadem re pluries labatur, hic certe magna eſt dignus increpatione, & ueluti Cherilus alter deridendus: quem inquit Horatius ſe cum riſu mirari, cùm bis, ter'ue eum rectè dicere inuenit, ſcilicet illum multo ſæpius errare, & mirum uideri, cùm ſemel rectè dicit. at ſicut Cherilum quandoque rectè dicere mirabatur, ita ſe indignari affirmat, ac uelut ſubiraſci, quando bonus dormitat Homerus. ægreferebat enim tam pulchrum opus paucis erroribus conſpurcari: quem tamen excuſat dicens:

" Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

Locus hic, quo ſi leuiter & raro peccent, ueniam eſſe poetis dandam dicit, proportione reſpondet. CXXXVII. particulæ, & ſequentibus: ubi Philoſophus agit de increpationibus, & defenſionibus poetarum, docetque quando ab increpationibus defendi, & quando non poſsint poetæ. quod & Horatius hac parte, ſed modo diuerſo feciſſe uidetur.

Vt pictura poeſis erit: quæ ſi propius ſtes,
Te capiet magis: & quædam, ſi longius abſtes.
Hæc amat obſcurum, uolet hæc ſub luce uideri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit ſemel, hæc decies repetita placebit.

De Poeſi in hac parte Horatius agit; quam picturæ ſimilem eſſe cenſet: atque ita quæ'nam perfecta, quæ uerò non omni ex parte abſoluta ſit, declarat. ſicut igitur pictura quæpiam in tabella deſcripta magis mouet, ſi proprius cernatur; alia uero longius perſpecta magis delectat, adeò, ut in obſcuro hæc, illa uero in luce uideri poſtulet, ſeuerum nullius iudicium uerita; atque illa longius excellit, quæ oculis ſubiecta nihil in ſe habet, quod iure quis accuſare poſsit: ita Poeſis, quæ nullius acuti ingenii lumen reformidat, ſed tuta ſe palàm omnibus contemplandam præbet, omni reprehēſione carens,

omnium erit præſtantiſsima: quæ, quò ſæpius legetur, eò magis placebit. Proportione reſpondet hic locus. LXXX. particulæ Poeticæ Ariſtotelis. nam, ut ibi dicit Philoſophus poetas bonos perſimiles eſſe bonis pictoribus; ita hic Horatius pulchrè illum imitatus, Poeſim picturæ ſimilem eſſe dicit: ne ſi de poetis locutus eſſet, ac pictoribus, ab Ariſtotele id accepiſſe uideretur: quod ſe in omnibus diſsimulare uoluiſſe inuenimus. Ariſtotelis autem uerba in loco adducto ſunt hæc. Cùm uerò Tragœdia præſtãtiorum imitatio
» ſit, par fuerit quoque nos ab excellentium pictorum more non di-
» ſcedere: qui dum proprias, uerisq; ſimillimas imagines referre ſtu
» dent, pulchriores ſanè depingunt. ita etiam poeta, iracundos uide-
» licet, deſidesque dum imitatur: & quæ ſequuntur.

O maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
Fingeris ad rectum, & per te ſapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium, & tolerabile rebus
Rectè concedi. conſultus iuris, & actor
Cauſarum mediocris, abeſt uirtute diſerti
Meſſalæ: nec ſcit, quantum Caſſelius, Aulus:
Sed tamen in pretio eſt. mediocribus eſſe poetis
Non homines, non Dij, non conceſſere columnæ.
Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors,
Et craſſum unguentum, & Sardo cum melle papauer
Offendunt, poterat duci quia cœna ſine iſtis:
Sic animis natum, inuentumq; poema iuuandis;
Si paulùm ſummo diſceſsit, uergit ad imum.

Digreditur hic Horatius maiorem natu ex Piſonibus alloquens: Poeſimque ipſam, de qua ſermo illi fuerat inſtitutus, ab aliis facultatibus diſsidere demonſtrat. quoniam ſcilicet in aliis artibus ſi quis mediocritatem attigerit, aut forte etiam fuerit infra mediocritatem inſtructus, laudatur: quoniam turpè non uidetur, eum, qui primum attingere non poteſt, in ſecundo loco conſiſtere. at poetis ipſis, ut ſint mediocres, neque Dii, neque homines conceſſere. quod exemplo rerum quarundam, quæ uoluptatis gratia comparantur, perbellè declarat Horatius. Cùm uero pars hæc (ut diximus) digreſsio ſit ad Poeſim ſpectans, non eſt, quòd illi ſimile quicquam ab Ariſtotele deſyderemus.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis,
Indoctusq; pilæ, diſci'ue, trochi'ue quieſcit:

Ne ſpiſſæ

Ne ſpiſſæ riſum tollant impunè coronæ:
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere. quid ni?
Liber, & ingenuus, præſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorum, uitioq; remotus ab omni:
Tu nihil inuita dices, faciesq; Minerua.
Id tibi iudicium eſt, ea mens: ſi quid tamen olim
Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aureis,
Et patris, & noſtras: nonumq; prematur in annum.
Membranis intus poſitis delere licebit,
Quod non ediderit: neſcit uox miſſa reuerti.

Digreſsio quoque hæc eſt;qua pulchrè eos reprehendit, ac damnat,qui cùm nihil appoſitè ſcribere ſciant, inter poetas ſe numerare audent: cùm tamen in reliquis facultatibus,quæ facere neſciant, ea non profiteantur. tandem monet Piſonem, quid illi, ut bonus poeta ſit,maxime ſit obſeruandum. quare eadem etiam ratione, quam ſuperius diximus, nullus erit in Ariſtotele locus, qui parti huic reſpondeat.

Syluestreis homines ſacer, interpresq; Deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigreis, rapidosq; leones:
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quò uellet. fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis:
Concubitu prohibere uago, dare iura maritis:
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
Carminibus uenit. poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtæusq; mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit: dictæ per carmina ſortes,
Et uitæ monſtrata uia eſt: & gratia Regum
Pierijs tentata modis, ludusq; repertus,
Et longorum operum finis, ne ſortè pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.

Cùm Ariſtoteles in ſua Poetica particula . XVIII. duas attuliſſet cauſas, ex quibus orta eſt Poeſis, atque de illis egiſſet:

 Horatius,

Horatius,qui ſumma arte eum imitatus eſt, non Poeſis cauſas, ſed ea, quorum ipſa Poeſis cauſa eſt, enumerat: ex quibus honor maximus eſt uatibus comparatus. Huiuſmodi autem ſunt, rectam uitæ rationem oſtendere, immanes homines mites efficere, leges ſancire, Deos heroasque decantare, ad bellum accendere. Item Poeſim repertam eſſe dicit,honeſti ioci gratia,& ad animos poſt longos labores relaxandos.

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt. ego nec ſtudium ſine diuite uena,
Nec rude quid proſit uideo ingenium: alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amicè.

Quæſitum eſt apud ueteres, natura'ne fieret poema, an arte obſeruationeque. ea autem præualuit opinio, quæ poetam naſci, ac natura fieri diceret. Cùm igitur in hac dubitatione ſuam Horatius afferre ſententiam uellet, monet hoc loco in poematibus componendis naturam ſine arte parum ualere;& artem ſine natura non multum prodeſſe :ſed utrunque potius deſyderari debere, quòd arti natura coniungatur. Reſpondet autem hæc pars.CLIII. particulæ Poetices Ariſtotelis, in qua dubium ipſe quoque proponit, quærens,utrum epopœica imitatio tragica præſtantior ſit. Hunc igitur imitatus Horatius,dubium & ipſe uoluit afferre,de alia tamē re: quoniam(ut ſæpe diximus)ita imitabatur,ut nihil ex Ariſtotele, omnia ex ſe dicere uideretur.& hoc erat, quod ab eo ſupradictum eſt,communia facere propria.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit,fecitq; puer: ſudauit,& alſit:
Abſtinuit Venere,& uino, qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magiſtrum.
Nunc ſatis eſt dixiſſe,ego mira poemata pango.
Occupet extremum ſcabies. mihi turpe relinqui eſt,
Et quod non didici,ſanè neſcire fateri.

Hic digreditur Horatius,eis conſulens,qui ſe inter bonos poetas recenſeri uolunt: quos iubet, ut inſudent, otiumque atque ignauiam penitus repellant. Hæc ſanè pars nihil habet in Ariſtotele, quod ſibi reſpondeat. quoniam cùm ille Philoſophus methodo incedat, circa rem,qua de agit, ſemper uerſatur:neque digreditur, niſi cùm id neceſſariò facere cogitur; ut quid ipſe ſentiat, qua'ue ratione ab aliis diſſentiat,omnibus notū eſſe poſsit. quod illic eum

feciſſe uidemus,ubi de increpationibus,& defenſionibus poetarum agit: ut oſtenderet temere multos in poetas inuehi, atque illos ſine ratione reprehendere, cùm facile defendi poſsint:ut ipſe docet eodem in loco.ita uerò & cùm de Tragœdiæ præſtantia loquitur, digredi uidetur: quoniam Platonem aliter ſenſiſſe ſciebat. Horatius autem,quoniam alio ſcribendi genere eſt uſus,ex propoſito plerunque,nulla ductus neceſsitate ,ad digreſsiones tranſit.

Vt præco ad merceis turbam qui cogit emendas:
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Si uerò eſt, unctum qui rectè ponere poſſit,
Et ſpondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum, mirabor ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem,uerumq; beatus amicum.
Tu ſeu donaris,ſeu quid donare uoles cui,
Nolito aduerſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ.clamabit enim pulchrè, benè, rectè:
Palleſcet ſuper his, etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem,ſaliet,tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo:ſic
Deriſor uero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborent;
An ſit amicitia dignus.ſi carmina condes,
Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.
Quintilio ſi quid recitares, corrige ſodes
Hoc aiebat,& hoc melius te poſſe negares:
Bis, terq; expertum fruſtra, delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere uerſus.
Si defendere delictum,quàm uertere malles,
Nullum ultra uerbum, aut operam ſumebat inanem,
Quin ,ſine riuali, teq;, & tua ſolus amares.

Hoc quoq; loco digrediens Horatius,adulatores maxime uitãdos monet,& ſeparandos ab iis, quibus propoſitum eſt omnia efficere, nihilq; prætermittere, quod ad bonum poetam pertinere poſsit. propterea non eſt,quòd aliquod ſimile in Ariſtotele quæratur.

Vir

Vir bonus, & prudens uerſus reprehendet inerteis.
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Tranſuerſo calamo ſignum, ambitioſa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare cōget,
Arguet ambiguè dictum, utanda notabit:
Fiet Ariſtarchus: nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ ſeria ducent
In mala deriſum ſemel, exceptumq; ſiniſtrè.

Ariſtotelis ſententia eſt, ut ex.c. ſui libri particula uideri poteſt, metricam facultatem à Poetica ſeiunctam eſſe: propterea de ſyllabarum quantitate nihil in ea meminit. Horatius tamen hic de emendatoris agit officio, quod circa metricam facultatem etiam uerſatur. intelligens enim Horatius Ariſtotelem egiſſe de dictione, de illa ipſe nihil dicere uoluit: ſed loco illius, emendatoris officium circa poetæ carmina, de quo Ariſtoteles nihil dixit, hac in parte poſuit.

Vt mala quem ſcabies, aut morbus regius urget,
Aut phanaticus error, & iracunda Diana,
Veſanum tetigiſſe timent, fugiuntq; poetam,
Qui ſapiunt: agitant pueri, incautiq; ſequuntur.
Hic dum ſublimeis uerſus ructatur, & errat,
Si, ueluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueam'ue, licet ſuccurrite longùm
Clamet iò ciues, non ſit, qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem:
Qui ſcis, an prudens huc ſe deiecerit? atque
Seruari nolit? dicam, Siculiq; poetæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedoclès, ardentem frigidus Aetnam
Inſiluit: ſit ius, liceatq; perire poetis.
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit: nec ſi retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famoſæ mortis amorem.
Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet. utrum
Minxerit in patrios cineres, an triſte bidental
Mouerit inceſtus: certè furit, ac uelut urſus
Obiectos caueæ ualuit ſi frangere clathros:

Indoctum,

Indoctum, doctumq; fugat recitator acerbus.
Quem uerò arripuit, tenet, occiditq; legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Digreſsio eſt, qua in malos inuehitur poetas; quos quidem & reprehendit, & uelut ſatyricus irridet, atque ob id nihil eſt huiuſmodi in Ariſtotele quærendum.

FINIS.

Errata ſic corrigito.

Pa.	Li.	
3.	12	*quoſque:de Dijs*
5.	21	*Dum tu declamas Romæ,*
6.	12	*ego inſlammati*
11.	9	*per Poeticam,artem Poeticam*
13.	2	*eam*
42.	41.41	*rhythmus reperiri prorſus nequit.*
43.	4	*ſoluta oratione*
45.	42	*habere,uulgares etiam*
48.	11	*conceptiones*
64.	21	*ñ*
70.	26	*origine,*
71.	15	*quam*
73.	14	*unus*
75.	10.11	*in incommenſuratis*
75.	31	*numero:at ſi*
	33	HARMONIA, METRO
79.	23	*formam*
82.	25	*hos omnes errores*
86.	34	*proferuntur;*
	35	*egredimur,hic non quadrent.*
110.	6	*aſſequetur.*
123.	26	*Mediam,*
127.	32	*actionem unam*
	33	*quòd unius*
130.	29	*fabulam non eſſe*
139.	39	μιᾶς
141.	18	εὐφρανῶν
147.	37	*alteræ*
	78	*alteræ uidentur.*
150.	47	θεωρώμενα
155.	10	*expunge nos*
161.	41	*melioribus. & deterioribus prima quidem eſſe*
161.	13	*Tragœdia,ſed*
166.	9	*receptum*
170.	18	*ſimiles,ſunt itidem*
172.	12	ἀναγκαῖον,
174.	2	*imperante.*
176.	4	*pertinet.Hanc igitur partem Glauco Theius,& nonnulli*
181.	34	*Theodecta*
189.	41	*ipſius*
190.	2	*ipſius*
203.	16	CONCINVNT.*ut hunc*
203.	14	ὃ
205.	15	*eſſe*
210.	28	ςείχειν,
220.	33	οἷον
	34	οἷον
222.	24	*expunge* ὁ κλέων:
240.	19	τὸν
241.	15	εἰ.*ibidem* μετατιθεὶς.
254.	29	*expunge eſt*
266.	12	*huius contextus explicatio*
271.	9	*poetam unum è tribus*
278.	1	*perhibetur. Rectéq; ſolo*
305.	31	*ſit,fortè legendum, ſit*
308.	33	*dicuntur*
309.	14	*per ſe noua*
	26	*ſeruo*
310.	11	*Neuius nouo quodam modo*
319.	1	*expunge eſt.*
311.	27	*an ex ipſa ridiculi*
335.	19	*carmini*
337.	16	*obnoxiæ*
339.	23	*ſuo non receßiſſe*
345.	3	*ſcientiarum uis*
354.	3	*in exprimendis*
	15	*equus*
357.	20	*ergo*
358.	25	*quam*
362.	39	*ſit, fortè legendum, ſit*
367.	16	*ad uerſus*
368.	5	*uitanda*

REGISTRVM.

REGISTRVM.

* † A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh

Terniones omnes.

Venetijs, in officina Eraſmiana, apud Vincentium Valgriſium .M D L.

Bez.[a]: Lect:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA